Аԥҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2011

РУШЬНИ ЏЬОПУА

ИҨЫМҬАҚӘА

Х-ТОМКНЫ

Аҧҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2011

РУШЬНИ ЏЬОПУА

ИԘЫМҬАҞӘА

АԘБАТӘИ АТОМ

Апиесаҟәа

Аҧҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа
Аҟәа 2011

ББК 84 (5Абх) 6-6
Џь 56

Р. Џьопуа. Иҩымҭақәа 3-томкны. 2-тәи атом. Апиесақәа. Аҧҳәынҭшәҟәҭыжьырҭа. Аҟәа, 2011. – 392 д.

Еицырдыруа аҧсуа шәҟәыҩҩы, адраматург Р. К. Џьопуа (1934) иҩымҭақәа реизга 2-тәи атом ианылеит апиесақәа.

© Рушьни Џьопуа, 2011

АСЫԤСА

Адрама, ꙩ-ҟәшак аманы

Иалоу ауаа

Ахра
Алиса
Асҭана
Гәдиса
Аабыҵь
Кан
Амина
Анна
Мардасоу
Еуака
Иван
Исаак
Сунар

Актәи аҟәша

Актәи асахьа

Ахҭыс мꙩаԥысуеит 1942 шықәса Аҵьынҵьтәылатәи аибашьра ду азын. Иахьатәи аамҭаз Аԥснытәи ашьхақәа руак аҟны. Аҳаԥы. Гәыԥꙩык шьханыҟәаꙩцәа, ахәлара зыхьӡаз, абра рҿыԥхьаркуеит. Ԥхынроуп, аха амш хәарчаруеит. Инахараны игоит адыдбжьы. Угәы ааҭанарӡыӡартә игоит анаҟә атҟәацбжьы. Иааиуеит А х р е и А л и с е и. Изҵаз реидарақәа нышьҭарҵоит. Аꙩадара изкыдыз ишараапсахьаз ꙩашьом.

А м и н а. Сара аҳаракыра бзиа избоит, аха уи ахалара ауадаꙩрақәа ацзаап. Сааԥсеит уаҳа насылымшо.

Ахра. Ҳәара аҭахума, аԥсҭазаарагь иацуп ауадаҩра. Аха знык убра узхалар, уԥсгьы ушьоит, уԥсҭазаарагьы маншәалахоит. Бареи сареи ҳазкыдлаз аҩадара ҳацәымшәароуп, ҳагьацәымаашьароуп. Ҩадарада аԥсҭазаара гьама амам.

Иааигәаӡаны имацәысны ихысуеит. Инахараны игоит анаҟә атҟәацыбжь.

А л и с а *(аҳаԥы аҿаԥхьахь днеины)*. Шаҟа иҳаракузеи ҳҿаԥхьа игылоу ахра. Насгьы уи агәыштҵаҿ икнаҳау асыԥса.

А х р а. Убри аҩыза асыԥса, баргьы саргьы иаҳхагылоу ахра агәыштҵаҿ икнаҳауп.

А л и с а. Шаҟа иԥшӡоузеи? Урҭ наунагӡа уа икнаҳазар акәхап?

А х р а. Наунагӡа ҳәа акгьы ыҟаӡам, Алиса. Зегьы рҿыԥсахуеит адунеи ада.

Игоит иҕәҕәаны адыд абжьы. Инахараны сыԥсак леиуеит.

А л и с а. Анцәа срыцҳашьа, згәы ҭынчу ҳәа акгьы ыҟаӡам. Иумбои ҳашьхақәа ҭынч ишзымгыло!..

А х р а. Сара сгәы ҭынчуп ба бахьыҟоу.

А л и с а. Саргьы...

А х р а. Бара бахьсыцу смааԥсаӡеит зынӡаскгьы.

А л и с а. Саргьы.

А х р а. Агәаҳәара ауаҩы иԥсҭазаара жьакцаргьы иарыцҟьоит.

А л и с а. Гәаҳәароуп ауаҩ шьамхыс иҵоу. Уара сануцу исылымшо ҳәа акгьы ыҟаӡам.

Амацәыс аҳаԥы аҩныҵҟа иаалакьы-лакьны ихысуеит.

А л и с а. Анцәа ҳрыцҳашьа...

А х р а. Бымшәан, Алиса. Шьхатәыла убас ауп ишыҟоу, амра каххаа ишыԥхо, илеимаҩны асоурагьы иалагоит. Нас еиҭа икаххаа иааилгахуеит. Сцап, ааигәа цыха ӡыхьк ахьыҵыҵуа ԥшааны, аӡы хазгалап. Бара абра быҟаз, аҳаԥы бҭымҵын. *(Аӡы злааигаша шьҭыхны дцоит.)*

Иааигәаӡаны ихысуеит, амацәыс еиҟәырццак аҳаԥы иҭаҷҷоит.

А л и с а. *(дгəытҟьа-ԥсытҟьаха)*. Анцəа срыцҳашьа, шаҟа ишəартҭоузеи аԥсабара. *(Лыбжьы нтганы.)* Угəуҽаныз, Ахра.

Ахра аҭак ҟаиҵом. Дааиуеит А с ҭ а н а .

А с ҭ а н а (*иеидара нышьҭаԥаны)*. Бихӡыӡаауеит акəу?

А л и с а. Укылԥш-кылӡырҩуазма?

А с ҭ а н а. Ахрақəа асаркьал иаҩызоуп. Урҭ ирныҩны зегьы уаҳауеит.

А л и с а. Изҭаху ииҭаху иаҳалааит, Ахреи сареи ауаа ирцəаҳӡо ҳəа акгьы ҳамам...

А с ҭ а н а. Бара еилыбкаауоу, иуҭаху ауаҩы убжьы анимаҳауа шаҟа иуадаҩу. Сара сыбжьы бара бҟынӡа имнаӡеит.

А л и с а. Асҭана, суҳəоит сеилкаа, гəык ҩ-бзиабарак зҭаӡом. Насгьы мчыла аҭаацəара аԥҵара шзалымшо удыруазар ами. Сеиҭауҳəоит сеилкаа, иҳахəҭам ахь икылымгакəа...

А с ҭ а н а *(ичҳара хыжжуа)*. Беилыскаарц сҭахым ауп иҟалаз. Зны сажəа бақəшаҳаҭхазшəа быҟан. Нас сжьа-жьо саабго бҿаабхеит. Ашьҭахь Ахра данцəырҵ...

А л и с а. Сара суҳəоит еиҭа. Уара пату зқəу уаҩуп. Афганисҭантəи уеибашьра азын ахаҵара аорден уанашьоуп. Ҳара ҳаибашьраҿы Аԥсны уафырхаҵоуп. Нас абарҭ зегьы унарыгəҭасны, сара сыда ԥсыхəа умамкəа уҟалама?

А с ҭ а н а. Сара сзыҳəан убарҭқəа зегьы раԥхьа бгылоуп бара. Аха уи аԥхьагылара ашьҭахьҟа ианиагаха, усҟан сфырхаҵарақəа акгьы сҭаххараны сыҟаӡам.

А л и с а. Суцəшəо салагеит, Асҭана.

А с ҭ а н а. Сара исҭахын бысцəымшəозарц, аха бара...

А л и с а. Ахаҵа, схаҵоуп ҳəа зхы зшьо, бзиа иибо дицымцаргьы, пату лықəиҵозароуп. Уара иҽеим ухы иахьҭашəо сгəаԥхом. Зынӡа иулаҽаанӡа ахəышəтəҩы ухы иурбар еиҕьзар?

А с ҭ а н а. Алаф бҳəоит акəу! Зхы иҭашəо ззынамыгӡақəо среиуаӡам сара... Сымҩа иангылаз среигӡараны сыҟаӡам.

А л и с а. Сара соуп умҩа иангылаз. Сара уара уалсымхит, ус анакəха, аҵыхəа абра иԥаҳҵəар ауп. Сцоит сгəы иалнахыз иахь. *(Дцоит.)*

Иаамацəысны ихысуеит. Инахараны илеиуеит асыԥса.

А с ҭ а н а. Иа, Анцәа суҳәоит саҭоумҵарц. Абри аусаҿ сара акгьы схарам.

Иааиуеит А м и н е и М а р д а с о у и.

М а р д а с о у. Шаҟа идарыԥара ҩадароузеи?

А с ҭ а н а. Егьырҭ абаҟоу?

А м и н а. Егьырҭ еихьымӡа-еиԥымӡо амҩа иқәуп.

М а р д а с о у. Аабыцьь ахалара ицәуадаҩуп. Иагьа умҳәан...

А с ҭ а н а. Иҩны дакындаз. Изымдырӡоз илымшоз. *(Аҳаԥы аԥахь днаскьоит)*.

А м и н а. Дзакәытә уаҩы хжәоузеи абри Асҭана. Аҭаҳмада иара ихәда дықәыртәаны дхеигалоушәа. Дрыцҳасшьоит Алиса. Ԥсцаха лиҭом, лымҩа дангылоуп.

М а р д а с о у. Дшангылоу еиԥш днаԥырҟьап, Ахра издыруа иакәзар, *(иаарлафны)*, аха абри сара сымҩа аӡәыр дангылоума?

А м и н а. Уара умҩа аартуп, уцала, уцала. Аха иуасҳәаахьеит уи акасы шкәакәа анысхасыршәуа, ауниверситет саналгалак ашьҭахь шакәхо...

М а р д а с о у. Ааанӡа ҩышықәса бжьоуп.

А м и н а. Уааԥшыр акәхоит. Уи амҩа даҿаӡәы дангылараны иҟаӡам. Ус анакәха угәы ҭынчыз.

М а р д а с о у. Сгәы ҭынчмызҭгьы, амҩа алаҕәым аҵаҵан иԥызжәаахьазаарын.

А м и н а. Ҳаумыршәан.

Мардасоуи Аминеи аҳаԥы аҵахь инаскьоит. Иааиуеит М а д и н е и Г ә д и с е и . Уаҳа нарылымшо иааԥсаны иҟоуп.

М а д и н а. Ҳааԥсара убри аҟара иуадаҩмызт, абри уара умгәамҵуазҭгьы.

Г ә д и с а. Сгәамҵуеит, избанзар иаҳҭәым амҩа ҳақәлеит.

М а д и н а. Избан изахәҭам? Ҳарҵаҩцәоуп, ҳашьха ԥшӡа-қәа хаҭала ишаабаз ҳҵаҩцәа ирзеиҭаҳамҳәари.

М а р д а с о у. Сара слықәшаҳаҭуп, Мадина, ҳаԥсуа ҵеира ҳашьхақәа шаҟа ирзааигәахо аҟара, Аԥсадгьыл абзиабарагьы шьҭырхуеит.

Гәдиса. Ашкол аҿы ҳгәы ԥнаҵәахьан ахшыҩрҵара узҿыз. Абрагь уалагеит. Иҟалозар, ҳаԥсы ҳаршьа. Ҩадара цәгьак ҳаԥсы кыдхалеит.

Мардасоу. Ауаҩы аҩадара цәгьа данкыду ауп еиҳагьы ахшыҩ аниҭаху. Ҭаҟа лбаа ахшыҩ умамзаргьы ҟалоит. Аҟьаҟьара зегьы аҵәахуеит.

Инахараны игоит анаҟә атҟәацыбжьы. Рызегь ргәырҽанырҵоит.

Гәдиса. Уара макьана ухымшәаӡац, арахь ауаа ахшыҩ рыҭара уалагеит.

Мадина. Избан аҷкәын ирымчны узиацәажәо?

Гәдиса. Зегьы иара иусуп. Иахьатәи аҿар рыбз дууп, арахь ҟаҵа рымаӡам.

Мадина. Мардасоу иоума ҟаҵа змам?! Ашкол дышҭаз аибашьра ианалага, аибашьра дцеит. Хынтә дырхәит. Аԥсра дахыԥеит. Аԥсны дафырхаҵоуп. Аибашьра ашьҭахь ашкол далгеит, ауниверситетгьы. Уажәы дҳавагыланы аусура даҿуп. Убарҭ зегьы уара иудыруазароуп. Сара иуасҳәараны изыҟоузеи?

Гәдиса. Деибашьызар и-Ԥсадгьыл азы деибашьит.

Мадина. Уаргьы уеибашьыр улымшози, аха иаразнак уқәҵны уцеит.

Гәдиса. Уахь сара баша стәаӡамызт, сшәыцхраауан.

Мадина. Усҟангьы уажәгьы сыбҕа ԥызҵәо, амцҳәара уахьацәыԥхамшьо ауп...

Гәдиса. Аԥсра аӡәгьы иҭахӡам...

Мадина. Уԥсы шҭоу ауп аус злоу. Рыцҳарас иҟалаз, уаазқәылаз ашкәакәагьы еиқәаҵәаны иубо уалагеит.

Гәдиса. Нас баргьы беиқәаҵәаны бызбоит ҳәа бгәы иаанагома?

Мадина. Ааи, сануцца инаркны...

Гәдиса. Ашьха ҳаракыра аҳауа цқьаҿы ҳанхала, зегьы бгәалашәо балагеит.

Мадина. Ашьха ҳарак аҟны акәым, зегь злаӡо аҟьаҟьараҿгьы усычҳаит, избанзар сахьуццаз, ахара схы иахьадысҵо азыҳәан.

Гәдиса. Уажәгьы сбычҳауама?

М а д и н а. Уажәшьҭа мап. Ажәа исуҭаз узынамыгӡеит. Сларҟәны сацәажәара ада даҽакала ухы узаамырҧшит. Уажәшьҭа аҧсрагьы усс исымаӡам, аха уи аагара сымч ақәхом акәымзар.

Г ә д и с а . Базхәыци, ауаатәыҩса зегьы анҧсуа рдыруазар иҟаларана иҟоу. Усҟан адунеи еимаҳҭҵәоит ҳәа иалагон. Дарадара рыхәдақәа ҧибажәжәон, агыгшәыгқәа реиҧш. Уаанӡа ирзымфаз убри аҽены иаҳфоит ҳәа иалагон. Аҟанҷ анкыдло иаҩызаха, рыкәша-мыкәша дырҕәыҭҵәуан. Убас ауп ауаҩы дшызбо...

М а д и н а. Сыгәнаҳа ақәшәааит сыбзамыҟәра. Ауаҩы дқәыцьмахар, шаҟа дшәарҭахозеи...

Аҳаҧы аҭцахь рҭыҧ ааныркылоит. Ааигәаӡа имацәысны ихысуеит. Иааиуеит А а б ы ц ь и уи имаҭа К а н и. Аабыць дшанханы аҳаҧы дыҭцаҧшуеит. Амацәыс ҭцарыҭцаруа аҳаҧы иныҭцаҷҷеит. Игоит инахараны асыҧса алеира абжьы.

А а б ы ц ь. Сеиҭаанагахит абри ишәиу аҳаҧаҟны.

К а н. Иуҳәаз иаанагозеи бабаду?

А а б ы ц ь. Аибашьра ду аан, 1942 шықәсазы, иҳашьҭалаз алемсаа ҳарҧыхьамшәарц, сҩызцәеи сареи абри аҳаҧаҿы ҳеаҳҭцәахит. Аха ианааша, ҽырҭцысышьа ҳзыҟамҭцеит. Иаалырҟьаны асы илеиз ҳҭанасит.

К а н. Изахьӡузеи иаалырҟьаны, иаамҭаӡамкәа, илеиз асы? Зынразма?

А а б ы ц ь. Абыржәы ҳазҭагылоу аамҭа еиҧш акәын ишыҟаз...

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аҩбатәи асахьа

Асоура ианалагаз ауха. Уахынлоуп. А а б ы ц ь и ирыхҭыгәлаз ашәарыцаҩ Е у а к е и рыда, егьырҭ ыцәоуп. Аабыць дгәаҭеиуа аҳаҧы дыҭцоуп, дҟәынд-ҟәындуеит, дгәынкьуеит. Иузеилымкаауа жәақәак иҳәоит.

К а н *(дахьышьҭоу аҟынтә)*. Бабаду, уаха умыцәаӡои?

А а б ы ц ь. Ааи, ааи. Уажәыҵәҟьа снеиуеит, дад. Уара наҟ уҿы нарҳәны уцә. *(Еуака иахь.)* Сшәарыцаҩуп уҳәама?

Е у а к а. Ааи, сшәарыцаҩуп. Смаҟа ҿасҳәо сааҟалеижьҭеи шьхатәыла сныҟәоит. Мҩахәасҭас иҟоу зегьы сырнысхьеит. Абарҭ ахрақәагь сырҿысхьеит, абри аҳаҧы шыҟаз здыруан, аха саанамгацызт.

А а б ы ц ь. Сыҧсҭазаараҿ мшы еиқәаҵәан избахьоу, абри аҳаҧаҿы исхызгахьеит. Сыҧсы ҭанаҵы исхамышҭуа, аҵьал хырҧа сҭанаргылахьеит.

Аҳаҧы иҵыҩуашәа иаагеит ҕәиҵи-бжьқәак. Аабыць ихы ахьигара имоуа даашаҟьеит.

Е у а к а. Абри ажәҩан иҟанаҵо иахуҳәаауазеи? Сахьубо сааихьеит, аха абас ажәҩан агәы еиқәаҵәаны исымбац.

А а б ы ц ь. Сара избахьеит, убасҟангьы аамҭа абыржәы еиҧш акәын ишыҟаз.

Е у а к а. Асы алеира иалагеит.

А а б ы ц ь. Ааи, ааи. Убасҟангьы абыржәеиҧш асоура иалагеит. Ажәҩангьы абас акәын агәы шеиқәаҵәаз.

И с а а к *(алашьцара ихы-иҿы алубаауа)*. Убри ашәы еиқәаҵәа ауп сара сызлаӡыз.

А а б ы ц ь *(ибжьы ларҟәӡаны)*. Сара исҭахым уара убжьы саҳар, Исаак.

И с а а к. Афашистцәа раҵкыс уара уоуп изхарастәуа сара сҭахара.

А а б ы ц ь. Уара уеиҧш иҟоу шаҟа ирацәаҩны иҭахо аҟара, адунеи цқьахоит Исаак.

И с а а к. Шәара адунеи иазаанхаз, еиҳа шәеиҕьуп ҳәа шәгәы иаанагозар, агха шәыхьит. Ауаҩы ишьа казҭәо шәуаауп ҳәа шәхы злашәшьозеи?

А а б ы ц ь. Ашьажәраз шәаргьы хар шәымаӡам. Аҧсы цқьа Иаса-Қьырса иҧсы шҭаз аҵьар дадзырҟацалаз. Исаак, уаҳа ухьамҧшын уара абри адунеиахь.

И с а а к. Цәгьагьы иубарымызт. Уара адунеи сықәуцеит, аҧсҭазара зыхәҭамыз сҭыҧ аанкылауа. Аҧсы данушьклаҧшуа еицәоу акгьы ыҟаӡам. Сара уаамҭа сыреиқәаҵәоит.

А а б ы ц ь. Ашьаршәы уҭарыблааит, Исаак. Абри адунеиаҿ умаҭын, нарцәыҟагьы ушҳам уман уҭалама?

Е у а к а. Асы еимагылан алеира иалагеит, Аабыць.

А а б ы ҵ ь. Анцәа срыцҳашьа, ҧхьаӄа ицо аамҭа шьҭахьӄа ианыгьыжьуагьы ыӄазаап. Абасҵәӄьа акәын еимагылан асоура ишалагаз усӄан.

Е у а к а. Уаҵәы ишаацәылашаз аҳаҧы ҳаҵыҵыроуп.

А а б ы ҵ ь. Ҳаҵнажьыр?..

Е у а к а. Абарҭ ашьхақәа рымч ҕәҕәоуп, злыҧха ҳауша. Аха изаамҭанымтәи асы нарха амаӡам.

А а б ы ҵ ь. Угәы ишҧаанаго, Еуака, еҕьзар, абарҭ ргылан ҳашьҭахьӄа ҳдәықәлар?

Е у а к а. Уи ӄалашьа амаӡам. Амҩахәаста асы ихнаҩеит. Насгьы ҳхаҿы икнаҳау асыҧса шәарҭоуп.

А а б ы ҵ ь. Уи шшәарҭаз усӄангьы избеит.

Е у а к а. Уаха ирацәаны илеир, уаҵәы аҵыҵра шәарҭахоит.

А а б ы ҵ ь. Уаҵәы акәын усӄангьы исхәыцуаз. Аха ианааша, зегьы ашәаҩақәа ҳашьанаҵеит асыҧса.

Убри аамҭаз имацәысны ихысуеит. Илеиуеит асыҧса. Ицәаз зегьы цәырҳаны игылоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ахҧатәи асахьа

Ианааша асду ауны ишьҭан. Рызегьы рҭагылазаашьа аҽапсахит. Рыблақәа ашәаӡыӡара рхуп. Ҿымҭроуп. Ахрақәа ирҿыҩры илеиуа асыҧсақәа рыбжьы акыр аамҭа еихсыҕьуам.

А а б ы ҵ ь. Убасӄангьы абас иалагеит асыҧсақәа рлеира.

И с а а к. Уара уи асыҧса уацәынхеит, ҳара ҳауп иаургаз акәымзар. Аха Анцәа иҳәозар, абыржәтәи асыҧса уагароуп уара.

А а б ы ҵ ь. Усӄантәи асыҧса сахьацәынхаз схы ахызбааауеит. Схьаа хгашьа амамкәа исыхьуеит.

И с а а к. Ахьаа аҧсцәагьы абзацәагьы ирзеиҧшны ирыхьуеит.

А а б ы ҵ ь. Иагьа ус акәзаргьы, уара суҵашьыцуеит.

И с а а к. Иа, Анцәа срыцҳашьа. Цәгьаҧсышьа шсоухьоугьы,

ҭаха суҭом. Уи сара исхароуп. Ианаамҭаз алемсаа рахь сиасызҭгьы, шәара шәсыҧса сагаӡомызт. Ауаа ҟәышқәа асыҧса иаҭан, ауаа бзамыҟәқәа аҧсҭазаара шәкуп. Изҭахыда Сталин инапаҵаҟа иҟоу атәыла. Асыҧса сагазаргьы, шәара сышшәылҵыз еиҳа еиҭьуп. Сыхәда иқәыз ауҭә сахьаҵыҵыз, хақәиҭроуп сара сзы...

А а б ы ц ь. Иҳәала, иҳәала, Исаак. Шаҟа улшо агәам ртытла.

И с а а к. Исыртытуеит, избанзар, шәара шә-Совет Ҳәынҭқарра гәамуп.

А а б ы ц ь. Умшәаӡои, Исаак?

И с а а к. Аҧсы дзыцәшәо ҳәа иҟои. Шәара иқәышәхуа абзацәа роуп. Ишәҳәоз шәыцзымҳәоз зегьы абахҭа иҭашәырбааит. Миллионла ауаа, аиаша ҳәара иақәиҭымкәа, аӡәы инацәкьыс иахагьыжьуа, абри шәара шәтәылаҿ ада адунеиаҿ цьаргьы иҟаӡам. Уаҩы иимбац, уаҩы имаҳац, атәра колониа.

А а б ы ц ь. Нас абри аҟара шуҭрагәаз аума ишучҳауаз? Изумҳәоз усҟан?

И с а а к. Сара зхаҭыҧаҿ иҟоу уаҩуп. Уажә сшыҟоу еиҳа еиҭьуп, Сибра абахҭа сҭабаар аҵкыс.

А а б ы ц ь. Уажәы ушҧаҟоу нас уара?

И с а а к. Аҧсы, наӡаӡа зхы иақәиҭу.

Инахараны илеиз асыҧса абжьы гоит.

К а н. Узацәажәодаз, бабаду?

А а б ы ц ь. Схы сацәажәоит. Ауаҩы ихи иареи анеицәажәо ауп ибзианы ианеилибакаауа.

Иааигәаӡаны асыҧсақәа еишьҭагыланы илеиуеит.

А а б ы ц ь. Асыҧсақәа еишьҭагыланы илеиуа иалагазар, асы ҭәҭәаны иауит ауп иаанаго.

К а н. Асыҧса ласума, даду?

А а б ы ц ь. Иласуп, дад, аха алеишәагь цәгьоуп. Иандәықәло уаҩы издырам, идәықәларгьы аангылашьа амам. Иахьлеиуа зегьы ҟәыбаса иагоит.

А х р а. Ишҧаҟахҵо, ҳдәықәлома?

А а б ы ҵ ь. Ҳааԥшыроуп, дадраа. Изаамҭанымтәи асы анарха аиуам. Амрагь аакылҟьахра иҟоуп.

К а н. Иаакылымҟьар?

А а б ы ҵ ь. Амра аанызкылахьада? Аԥсҭҳәақәа наскьап, ҳаргьы ҳамҩа аатып.

И с а а к *(лымкаала алашара ахьиқәыԥхо аҟынтә)*. Усҟангьы абас ауп ишуҳәаз, аха имаатит ҳамҩа.

А а б ы ҵ ь. Убасҟангьы Анцәа иоуп сзықәгәыӷыз.

И с а а к. Уара усҟангьы уажәгьы сыбжьы уаҳарц уҭахӡам.

А а б ы ҵ ь. Уара уиашам азыҳәан.

И с а а к. Нас уара уахьиашоу азоума уԥсы зҭахаз?

А а б ы ҵ ь. Угәы иаанагоума сара аԥсҭазаара даара сеилаҳауеит ҳәа?

И с а а к. Уи зыриашаша аамҭа уҭагылоуп уажәы. Ухахьы икнаҳау асыԥса...

А а б ы ҵ ь. Сара сыда уаҳа даҽаӡәы дахәымхааит асыԥса.

А л и с а. Сшәоит, ишԥа ҳаԥсыхәоу?

А а б ы ҵ ь. Бымшәан Алиса. Абарҭ ҳашьхақәа зқьы шықәсала аҵаа иаҵоуп, ҳара аԥсуа жәлар ҳ-Псадгьыл ахьаа ҳшаҵоу еиԥш. Аха аидара ианаҵахаӡалак, ахақәиҭра рхы иарҭарц азыҳәан иаазқәыршәшәоит...

И с а а к. Аха уаанӡа иҟанаҵаша ҟанаҵоит.

А а б ы ҵ ь. Иагьа ҟанаҵаргьы, аԥсҭазаара азыԥсахуам. *(Ихазы.)* Убасҟангьы абас акәын ргәы шсырӷәӷәоз, аха ирцәыуадаҩын сыгәра агара. Избанзар, агәра угартә еиԥш, аҭагылазаашьа ыҟамызт. Насгьы Исаак еиԥш иҟаз ауаҩы дахьҳалаз, иуадаҩхеит реидкылара. Абри аҳаԥаҿы ҳаҽхьаҳамкыр, алемсаа ҳандырҵәон ҳашжәохәҩыкызгьы.

К а н. Узырхәыцуазеи, бабаду?

А а б ы ҵ ь. Амра, дад, амра. Мрада аԥсҭазаара зыҟалом, аха зны-зынла аҽаҵәахуеит, ауаа рхы днардырырц азыҳәан. Убасҟан абри аҳаԥы ҳаҵагәаан ҳаман, жәохәҩык аԥсра абла ҳҭарԥшуа...

И с а а к. Убасҟан ҳаиқәхон ҳазегьы, алемсаа ҳаҽраҳҭазҭгьы. Аха уара иумуит, Аабыҵь. Асыԥса ҳахәлаужьит, ухы еиқәырханы.

А а б ы ҵ ь. Сара истахыз шәеиқәырхара акәын. Уара, Исаак, иахьакәым ҳкылугеит усҟан.

И с а а к. Шәара шәоуп иахьакәым скылызга. Шәара шәаԥхьа стахеит.

И в а н. Уара убас утаххеит азы утахеит. Аԥстазаара зықә-нагам иара аԥстазаара ахата даԥырнагоит. Уара иахьухәтаз уцеит, Исаак.

И с а а к. Сара сгәы иалоуп уаԥхьа сахьтахаз, аурыс Иван.

И в а н. Ушьтахь саргьы стахеит, аха хьӡы-ԥшала стахеит. Уара уеиԥш, шәаргәындарала ахра сҿасымтеит. Сара ахра сшаҿаз стахеит. Усҟан ҳара ҳтахазаргьы, ҳахьӡ аанзыжьыз Аабыҵь иоуп. Мамзар, уара ҳузхәыцызтгьы, Исаак, аԥсахыҩцәа ҳәа ҳнышәынтра агәы иқәыжьцәон.

И с а а к. Уи бзамыҟәароуп, Иван. Баша шәхы ташәырхеит, аӡәгьы шәигәалашәаӡом.

И в а н. Ҳара еиқәаҳархаз ҳ-Ԥсадгьыл ҳагәалашәоит. Сара сеигәырӷьоит уара, Аабыҵь, уԥсы ахьтоу!

А а б ы ҵ ь. Сара сыԥсы таӡам, Иван, аибашьҩы хаҵа. Еиӷьымзи усҟан ҳаицтахазтгьы.

И в а н. Ус умҳәан, Аабыҵь. Убри адунеиахь уара заҵәык уоуп ҳааздыԥшыло. Амала сгәы иалоуп иахьа узтагылоу, сызлауцхрааша мчы сымам акәымзар.

Имацәысны ихысуеит, илеиуеит асыԥса.

А х р а. Иаԥсам сык леит ҳәа агәкаҳара. Аӡынра ҳтагылам. Аабыҵь ишиҳәаз еиԥш, амра аацәыртцыр, асы нықәӡытып, ҳаргьы ҳамҩа аартхап.

А н н а. Ааи, ааи, аԥхынраз атаҩцәа аноуҳажьлак, шьха-ныҟәара акырынтә сцахьеит. Амш цәгьақәакгьы збахьеит, акырцхгьы сапҟахьеит, аха ишыжәбо еиԥш, иахьагьы абра сшәыцуп. Гәыбӷан аӡәгьы истом, сшәыцааит исгәаԥханы. Ус анакәха, шәара шәахьыҟоу саргьы сыҟоуп. Амала Анцәа сиҳәоит ауаҩы дызқәымгәыӷуа дақәшәар, дманшәалан да-лигарц азыҳәаны...

М а р д а с о у. Анна слықәшаҳатуп. Анцәа иоуп аԥсуаа знапы ҳану. Иахьа уажәраанӡагьы изҿоу ахра иаҿызго.

Гәдиса *(ихы иқәыжьны дахьтәаз дҩаӷӏьоит)*. Уара улашәуп, Мардасоу, удагәоуп. Иумбаӡои асы алеишьа? Иумаҳаӡои асыҧсақәа рыбжьы? Иаха ҧхыӡ избеит, иара Анцәа ихаҭа даасхагылан, дцәыҵаччо, – Абри аҳаҧы шәцәыҵанҵәоит, – иҳәахит. Тәамбашақә усгьы нациҵеит — шаӷантә сшәыцхраахьоузеи, аха ацхыраара пату ақәызҵо уаам шәара. Уажәшьҭа шәхы шәахәа, – иҳәан, ажәҩан дналапӷа дцахит. Аха зхы иахәо ҳабаӷаху, ҳаилаӷәыбаса ҳақәнаҵеит, изаамҭамкәа иауз асы. Сгәы исанаҳәеит ҳазегь абра ҳшыҵанҵәо. Иагьҳақәнагоит...

Аабыџь *(ибжьы ааргәҕәаны)*. Избан изҳақәнаго?! Иабатәи ҳаҧы цәыҵаҧсроу?! Алаф уҳәоит акәымзар, убри аҩыза ӷалашьа амаӡам. Насгьы исзеилымкааит, уара схаҵа ҕьеҩуп ҳәа еснагь изҳәоз, иаалырӷьаны сык леит ҳәа абри аӷара узыцәшәаз.

Ахра. Абри «схаҵа ҕьеҩуп» ҳәа ахьиҳәоз аӷьаӷьараҿ ауп. Аҳаракыра иара изы хҵәырыроуп...

Гәдиса. Сара сыхьз ахьырҳәо иахьырымҳәо уи уара иуусым. Сара сӷынӡа ахалараз, уара акыр шықәсқәа уҭахуп. Иӷалоит зынӡаскгьы узымхалар.

Ахра. Анцәа исӷәырхуп уара уӷынӡа ахалара. Уи хьӡиҧшеи змам халароуп...

Гәдиса. Иҳәала, иҳәала иагьа узҳәозаргьы. Абри аҳаҧы ҳныҵанымҵәакәа, аӷьаӷьарахь ҳалбаар, ҳаицәажәап уаргьысаргьы...

Ахра. Аӷьаӷьараҿ ауп уара уахыҕәҕәоу, уагьахьшәарҭоу.

Гәдиса. Сара исҭахым уара сузыӡырҩырц. Уара сара сзы акгьы уаанагаӡом сара уажәы сзызхәыцуа сыҧсҭазаара ауп. Схы шеиқәсырхаша. Сгәы исанаҳәоит абри аҳаҧы сыҵаҧсуазшәа. Акәты ашьыга ашьапхыц иҵнахуеит ҳәа, ҳахьҭахашаз ҳшьапы ҳаанагеит. Исҭахымызт шәыцаара, аха ишәымуит, ҳаҧхьа унагыл шәҳәеит. Аха уажәшьҭа исҭахым шәылаҧсра. Ианамуӡах саҧхьа шәызегь шәынҵәароуп, нас сара...

Мардасоу. Адгьыл иашараӷны ҳаныӷаз, уаҧхьагылаз џьаҳшьон. Аӷьаӷьара – ауаатәыҩса зеилибамкаакәа иахьыҧсуа...

Гəдиса. Уи хьаас иумкын уара. Аҟьаҟьараҿгьы ауаӡы даҭахуп.

Мардасоу. Зеиԥш уаӡу иоуп аус злоу. Ауаӡы лаҟə аҳаракыраҿ ҭыԥ имаҳам.

Иаамацəысны ихысуеит, нырцə-аарцə ахрақəа рҟынтəи илеиуеит асыԥсақəа.

Гəдиса *(дшəаны)*. Сара ишəасымҳəеи, ҳазегь абра ҳаԥанԥəоит ҳəа. Хықəкыла абри аҳаԥы ҳаԥазгалаз уара уоуп, Аабыҵь. Абри аҳаԥы акəҳами Аибашьра Ду аан, алемсаа аншəышьҭала, абри аҳаԥаҿы ҳ҄еаҳԥəаахит ҳəа агазеҭ иануԥаз. Адырӡаҿены ианааша асду ауны ишьҭан. Уӡызцəа, аибашьцəа, абра ицəыԥаԥсызи ибҕалази рацəааӡуп. Уара уеиқəхеит. Убарҭ ирзууз акəҳами ҳаргьы иаҳзуурц иуҭаху?

Аабыҵь *(дыҳəҳəаны)*. Иазхоит Гəдиса. Сыхəра аҵыкахыш аҿаумыԥсан. Сыхəра иаату – ҕьара зқəым хəроуп.

Гəдиса. Сара исхароузеи уара ухəра мҕьазар. Иахəҭоу ахəшə узаҿампсазар акəхап. Уажəы ҳаргьы ҳахəрақəа ааурӡтит. Усҟан уара уеиқəхеит, аха уажəы ҳаԥхьа уԥсыроуп. Ааи, ааи, уажəы уара уԥсрала сара сеиқəхароуп.

Кан. Сара еилыскаахьан уара ӡнуԥҟала ушеиқəаԥəааз. Аха абри аҳаԥы уаныԥаха, адəаахьалагьы уеиқəаԥəаахеит. Уара узакəхап изырҳəааз, «арахə адəаахьала иҕроуп, ауаӡы – ӡныԥҟала» ҳəа. Макьана иҟалаша уздырҳом, арахь аҭызшəа ҟауԥоит, ушəаргəындара иахҟьаны...

Иааигəаҳаны имацəысны ихысуеит. Асыԥсақəа рлеира абжьы акыр аҳаԥы иԥыӡуеит. Рызегь шəаҳызо еилагылоуп.

Гəдиса. Сара избоит абра ҳазегь ҳашҭахо. Аҳаԥы ҳаԥанԥəоит, мамзаргьы ахра ҳахəлабгоит. *(Аабыҵь иахь.)* Уара уоуп абри зхароу, аҭаҳмада зажəымҭа еиқəаԥəаахаша. *(Аихац иҭаку абжьас еиԥш, аҳаԥы дыԥагьежьуеит.)* Уа уоуп салазгалаз шьханыҟəаара аара. Сара аҟьаҟьара иааҳаз, убра ауп пату ахьсықəугьы, Гəдиса нага ҳəа ахьысзырҳəаогьы. Уара абрахь сзаaугаз сҭаурхарц азоуп. Уара иулшомызт сара сиааира. Избанзар, сара аԥсҭазаара иаҭаху уаӡуп. Ауаа сара срыламкəа ԥхьаҟа изцоҳəа иҟам.

А х р а. Уи баша угәы иаанагоит. Аҟьаҟьараҿгьы акгьы иаԥсам уаҩызаарын, аха ҳара уаҳзеилымкааит акәымзар. Убасала ҿыцәахышьак ҟауцеит, хыхь ауасцәа ухарԥаны, ҩнытҟала уматәаԥшьны. Ҳазегь ҳнапы ҳҩахан, ҳцараиуртә директорс уалаҳхит. Нас уареи – уара уҩызцәеи шәнапы еикәыршаны аусура шәалагеит, ишакәхалакгьы ҳәа. Ҳара аԥсуаа иахьа ишакәхалакгьы ҳәа Аԥсны иазыҟоу ауаҩы даҳтахӡам. Ус анакәха азин умаӡам, ҳцеира рааӡарта ашкол директорс ахагылара. Убри аҟынтәи ажәа алазгалоит, ҳарцаҩцәа реилазаараҿ адиректорра уамхразы. Усҟан уанаҳтаз сара сакәын хантәаҩра зуаз, уажәгьы сара имҩаԥызгоит аизара. Абрахь шәааскьа. Ҳатыр зқәу ҳарцаҩцәа. Иахьатәи ҳаизараҿы зцаарас иқәгылоуп ҳашкол адиректор Гәдиса Сикәа-иԥа Ҳамытба, ихымҩаԥгашьеи, иԥагьоу ихарамхәыцреи, ишакәхалак изанааҭ азнеишьеи рцыхәала, азин имоума директорс иаанхара ҳәа изцаара ақәыргылара. Изтахыда ажәа зҳәарц?

А н н а. Сара иахьатәи ҳтагылазаашьа иаџьысшьоит, ҳдиректор изцаара амҩаԥгара абра иахьҳақәшәаз. Иахьа ҳтазсыз асыԥса иҟанацеит цаҟа лбаа амра кажжы иахьыԥхоз иаҳзыҟамцаз. Сара хатәала угьы издыруан Гәдиса Сикәа-иԥа ауасцәа ихарԥаны дышныҟәоз. Аха уа иамхра ҳалагаргьы ҳамч ақәхомызт. Избанзар, Гәдиса Сикәа-иԥа ауасцәа ихазырԥаз иҩызцәа рацәаҩуп азыҳәан. Рыцҳарас иҟалаз, ауасцәа зхарԥоу рацәаҩхеит, ус анакәха иаамтәацәҟьан иҟалеит аизара амҩаԥгара. Дамхзааит Гәдиса Сикәа-иԥа Ҳамытба адиректорра. Истахуп иацысцарц, арцаҩрахьгьы инамышьтра...

А х р а. Уаҳа акыр зҳәаар зтахыда?

А а б ы џ ь. Саргьы иааркьаҿны жәақәак сҳәар стахуп. Сара сырцаҩым, аха арцаҩцәа шәџьабаа шхьантоу здыруеит. Абри ауаҩ дзакәыцәҟьоу аҳәара салагар, шьхадгьылкаҿ ҳаҟоуп, цасым. Убри аҟынтә, Ахра иқәиргылаз азцаара иашоуп ҳәа сгәы иаанагоит.

М а д и н а. Саргьы ажәак сҳәарц стахуп. Шәгәы иаанамгааит сара сгәы иалсуеит ҳәа. Абри ауаҩ иҟны исхызгаз сара издыруеит. Ишәҳәо сақәшаҳатуп.

А х р а. Сгәы иаанагоит ахцәажәаракәа абра иаанкылазарц. Уара, Гәдиса, акыр уҳәар уҭахума?

Г ә д и с а. Даара иқьачақьу спектакльк сахәапшуашәа ауп сшыҟоу абыржәы. Самышәх шәҭахызар. Ҵаҟа сышлалбааҵәҟьаз аҵара министрс сҟарҵоит. Усҟан иаабап ҳауа ауасцәа зхарҧоу.

А х р а. Шәгәы ишҧаанаго, ҳабжьы шҧаҳҭири, имаӡаны акәу, иаартны акәу?

Рызегь рыбжьқәа неиларыҧсоит: «Иаартны».

А х р а. Ус анакәха, Гәдиса Сикәа-иҧа Ҳамыҭба адиректорра иамхра, сшәыҳәоит шәнапы шәҩахарц.

Рызегь рнапы иҩахоит, иааигәаӡаны илеиуеит асыҧса.

А х р а. Нас, Гәдиса иахуҳәааиуазеи иухәҭаз уахьақәшәаз?

Г ә д и с а. Исыхәҭаз аҭыҧахь сиажәгеит иахьа, аҵара аминистрррахь. Шәара самышәхит, аха даҽа шьоукы сарҵоит. Избанзар урҭ еилыркааит еиҳау аҭыҧ шсыхәҭоу. Иахьа уажәраанӡагьы схы рыцҳасшьон, шәара ауаа ссақәа сахьшәылаз. Хара мхәыццәеи, здоуҳа лаҟәыз аҳауа ахьшәыцылбааздоз. Уажәшьҭа схы сақәиҭуп. Абыржәы инаркны сминиструп.

А а б ы џ ь. Угәнаҳа рықәшәааит абас уеилазгаз ауаа. *(Ихазы.)* Убасҟангьы абыржәы еиҧш аҭыӡшәа аҟаҵара далагеит, абри аҳаҧаҿы ҳааиаанӡа иаҳзеилымкааз Исаак.

И с а а к. Абар иаха аахыс асоура иаҿуп. Ҵыҵышьас иҟаҳҵозеи, амш хымкәар, ҳазегьы абра ҳныҵанҵәа ҳцоит.

А а б ы џ ь. Исаак, иухаумырштын уара ушеибашьҩу. Аибашьра еибашьроуп, еицәоу ҳақәшәааргьы ҟалоит.

И с а а к. Абри еицәоу ҳзықәшәаараны иҟоузеи! Афашистцәа ҳахьӡаны ҳаршьыр еиҳа еиғьымзи. Абыржәы амҩа аартызҭгьы, сыҽрысҭон.

И в а н. Иуҳәо закәызеи, уара ашәаргәында. Изусҭцәаада уҽзуҭо?! Афашистцәоу? Абри ажәа азыҳәан мацара акомандир азин сиҭозар, ашьра зықәнагоу уаҩуп.

А а б ы џ ь. Уҽаанкыл, Иван! Абри иҧсхьоу аӡәы еиҧш дшьатәуп, иеихсрагьы аҭахӡам...

И с а а к. Акгьы зхараӡам рышьра уажәы ишәымбеит шәара. Насгьы сара схала сакәӡам абра иԥсраны иҟоу. Шәаргьы аԥсы иԥшра аашәхәаахьеит. Имшәыз ашәыр еиԥш, шәцәышӡа ауп шәшыҟоу.

Иааигәаӡаны ихысуеит, аха асыԥса леиӡом.

Г ә д и с а. Шәыҽшәырхаҵоит акәымзар, шәызегьы атамаҟамлеиԥш ауп шәцәышӡа шәшыҟоу. Ааи, ааи, шәцәышӡа. Иҭҟьо сџьыба иҭам акәымзар, илаугәыдҵан усшьуан аҭаҳмада.

А х р а. Ус ашьра улшозҭгьы, аҳырҭқәа анҳақәла абџьар кны уҳавамгылози. Уҽзаанукылазеи?

Г ә д и с а. Сҽааныскылеит, избанзар усҟан зегьы ҳаршьыр, Аԥсны иазаанходаз.

А х р а. Аԥсны уара уеиԥш иҟоу аҵеи дазаанхар аҭкыс, идгьыл ҭацәны иҟазар еиҳа еиӷьуп.

Г ә д и с а. Уаргьы убас угәы иаанагоума аҭаҳмада?

А а б ы џ ь. Сгәы иаанагаз ахаҭа лабҿаба избеит. Уара абарҭ зегьы ҳаасҭа уԥсы ҭаауама?

Г ә д и с а. Ус акәзаргьы ҟалоит. Аԥсназы шьарда иааԥсахьоу ауаҩы, ихы дахӡыӡароуп. Анцәа агха ду ҟаиҵеит, ауаатәыҩса зегьы ҩ-шьапык ахьрыҵеиҵаз.

А х р а. Сара уааздыруеижьҭеи знык аиаша уҳәеит абыржәы. Анцәа агха ихьит, ԥшь-шьапык рҟынтәи ҩ-шьапык рахь уахьигаз. Миллион шықәсқәа рнаҩс, ауаҩ пшь-шьапык зҵаз даараӡа уизааигәоуп. Нас ҳара еилибакаашьас иҳамоузеи, абри аҳаԥы аҩныҵҟагьы.

Г ә д и с а. Иҳәала, иҳәала, Ахра иагьа узҳәозаргьы. Иаарласны уҿы еиханакраны иҟоуп абри ҳазҵахаз аҳаԥы.

А а б ы џ ь. Ала ишәаз аеҵә еишуеит ҳаа шәизымӡырҩын. Џьыка ԥуҭк еицуфааҥӡа ауаҩы дузымдыруазаап ҳәа ирҳәо иашазаап. Иахьа иаахтны иаҳбеит. Иудыруазеи абри аҳаԥы ҳазҵалаз ҳаилнаргар?

Г ә д и с а. Ҳаилнаргоит, ҳаилнаргоит. Раԥхьа уара уагоит.

А а б ы џ ь. Аԥхьа сара сагахгьы, Аԥсны рзаанхандаз ауаа цқьақәа.

Иаамацәысны идыдуеит, аҳаԥы аҿаԥхьа илеиуеит асыԥса.

Г ә д и с а. Ухаҵоуп уажәшьҭа уца. Иаҧеиҧшхоузеи Аҧсынра, ауаԥы цқьа аҳаҧы дыҵанашьуазар. Уара уоуп изхароу, Аабыҵь, шьханыӄәара ҳаара...

М а р д а с о у. Аабыҵь аиаша ӄаиҵеит, шьханыӄәара ҳаара ахьаҧшьигаз. Мамзар уара узакәыз ҳзеилкааумызт, убра аӄьаӄьараҿы.

А л и с а. Аӄьаӄьара шаӄаԥы аҵәаххьоузеи, ҳмилаҭ бҕа еиҵыхра рызымҭо. Шаӄаԥы хагалатәузеи ашьха, изакәу реилкаара азыҳәан. О, Анцәа, ҳазларцәынхарызеи ԥныҵӄала иҕроу ауаа?

Г ә д и с а. Уа аиаша бҳәеит Алиса. Иӄоуп арахә адәахьы ала иҕроу. Абри аҭаҳмада иԥызцәа, адәахьы ала иҕроу еиҳагьы ишәарҭоуп, абри бара бзыхӡыӡаауа Аҧсынра азыҳәан. *(Аабыҵь иахь.)* Уара Аабыҵь ухы-уҿала избоит, ҳара бзиарак ҳшақәымшәо. Баша иаламгаӡеит абри асы алеира. Ҳаннарҵәарц ауп изалагаз. Мшәан, уара уԥызцәа – аибашьцәагь абра иҵамҧсхьеи? Уажәгьы убри аԥыза ҳзыҧшуп.

А а б ы ҵ ь *(ибжьы рҕәҕәаны)*. Усӄан еибашьран. Миллионла ауаа нҵәон. Ҳаргьы уи ҳалхәдаан ҳаӄамызт...

Г ә д и с а. Аха уара уеиқәхеитеи?

А а б ы ҵ ь. Аибашьраҿ аӡә дҭахоит, даҽаӡә деиқәхоит. Уара иудыруама аибашьра закәу?

Г ә д и с а. Издыруеит. Аибашьра еицәаз ҳзыӄалеит уажәы. Анцәа даҳмыхәаар, мрак мыҧхар, ишәасымҳәеи, ҳазегьы абра ҳаҵанҵәоит.

А м и н а. Сгәы ҭыҵны ицоит. Нас ҳазегьы абри аҳаҧы ҳаҵанҵәар аума?

А а б ы ҵ ь. Бымшәан, Амина. Сык аҿыланахазаргьы ихкәап. Мшәан, макьана иҧхынрами. Гәдиса игәы ааиҭаҧазаргьы, уи иаанагом, абри аҳаҧаҿы ҳаҧсра ӄалоит ҳәа... Уи лафк ааиҳәазар акәхап...

М а д и н а. Ус ауп, ус, Амина. Схаҵа зны-зынла иахьаҭыҧым лафк аацәыригалоит. Сшәыҳәоит шәизымӡырԥын. Иӄами аамҭак, ахаҵа игәы анеиҭаҧо ҳәа...

Г ә д и с а. Алаф сылышәхуеит акәу? Сара схы мацараз исҳәо ҵьышәымшьан.

А х р а. Сара исымбац, исмаҳац уара ухы мацара уашьҭамкәа. Иаанагозеи иҟоуцо аҭызшәа?

Г ә д и с а. Иаанаго ба?! Исҭахымызт схы улагалара, уара зыхшыҩ аҵкыс зоура еиҳау. Уаргьы иухароуп аамҭа цәгьа абри аҳаҧы ҳахьыҵанацалаз. Анцәа иҳәаны аҟьаҟьарахь ҳалбаар, иҳаибарбап уаргьы саргьы.

А х р а. Изла?

Г ә д и с а. Узакә шҳаму аахтны исҳәоит. Сминистрхар арҵаҩрахьы унасышьҭуам.

А х р а. Уҧҳәыс Мадина лаҳаҭыр збоит, акәымзар уара узакәу аахтны аҧсуа жәлар ирдыруазар, ублақәа ҿаҳәаны, Аҧсны уаламырҧшӡакәа, Егры ацҳа уқәган, Қырҭтәылаҟа удәықәырҵон.

Г ә д и с а. Избан сыблақәа ҿаҳәаны, Егры ацҳа сзықәыжәго?

А х р а. Аибашьра аан Аҟәа уалан, ақырҭуа еибашьцәа ацхыраара рыҭо. Алҵра иахьымӡаз аҧсуаа ахьынхоз нацәақәкыла идырбо. Аҧсуа паспорт ҵәахны, ақырҭуа паспорт, ақырҭуа ҳәа анҵаны иуман. Убарҭ зегьы цәыргатәуп.

Г ә д и с а. Скьатеиах ҧумҵәан. Ицәыругоит, аха уара угәра згода? Сара Аҟәа баша сыҟаӡамызт. Ар реиҳабыра рыдҵа насыгӡон. Уара иуҳәо зегьы ҧсажәоуп. Сҭыҧ уашьҭоуп, убри ауп, усыкәшо, аҵәы зсылауҵо. Сара пату сықәуп. Уареи, уара уҩызцәеи шәеиҧш, аган иавоу, ишәҳәо акгьы аанагаӡом. Зыкәты ыӡыз, зсаӡбалгьы ашьҭазҟьаз шәиҩызоуп. Сареи, сара сҩызцәеи ҳбаагәароуп Аҧсны азыҳәан. Уимоу, аибашьра аан иҟасҵаз азыҳәан «Леон иорден» санашьара ахәҭоуп, аха иахьа уажәраанӡа инахга-аахго изаарго сзеилкаауам.

А х р а. Уара иузеилымкааит, аха дара уеилыркаазар уи узҭараны иҟоу? Иҟалап акырҭуа итанкқәа, Аҟәа иалаз, ахьҧужәоз азакәзар аорден зуҭаху?

Г ә д и с а. Аға итанк ҧымжәаӡакәа узлаиабшьыша рацәоуп. Угәы ишҧаанагоз нас, сеилызкааз рами патугьы сықәызҵо. Аха сгәы иалоу, Аҧсны азы абри аҟара аҵьабаа збахьоу, абри аҳаҧы сахьцәыҵаҧсуа ауп.

М а д и н а. Суцәыҧхашьоит, ацәажәаара уаҟәыц. Закә гхоузеи иҟасҵаз?

Г ә д и с а. Бҿы еихакы! Баргьы ибхароуп абрахь саара. Сара саҕацәа баргьы брылоуп. Иҟоу умбо, аԥсҭазаараҿ иуаҭәам ауаҩы инапы укыр, иара уиеиԥшхоит. Улеила, улеила асы, иаԥырга ауаа хымдырқәа, ацкьақәа ҳааныжьны.

А а б ы џ ь. Зыхьӡ рымҳәаша Гәдиса, уҳалысцон амҩа ыҟазҭгьы.

Г ә д и с а. Амҩа ыҟазҭгьы, абра шәымҭак сшәылагылозма? Аҳаԥы иҵоу шәфҩы сахәаҽуеит. Сара ахақәиҭраз ииз уаҩуп. Сшьапқәа ԥҵәандаз, абрахь саншәыцаауаз. Зҭыԥ иақәымшәаз ауаса абга ирфеит ҳәа ирҳәо иаҩызахеит иахьа аҭагылазаашьа. Сабатәи шьха уаҩыз. Сара сеиԥш иҟоу иҭыԥ аҟьаҟьараҿ ауп. Аматцура дуқәа змоу рывараҿы, ауаҩы пату ахьиқәу. Дзыԥсоу ахьеилыркаауа, иахьихаҵгыло.

А а б ы џ ь *(ихазы)*. Убасҟангьы абас акәын дшаҳҿагылаз Исаак. Ҳара аҳаԥы хаҵанҵәаргьы цәгьа ибомызт, иара ихы дзақәиҭхозар.

И с а а к. Сара сиашаӡамзи усҟан?

А а б ы џ ь. Мап, уиашаӡамызт. Уара усҟан аԥсахрахь ухы урхахьан.

И с а а к. Уи ԥсахраӡам иахьӡу, шәара шәҟынтәи ахақәиҭра ауп.

А а б ы џ ь. Иарбан хақәиҭроу ҳара ҳҟынтәи иуҭахыз?

И с а а к. Асовет уаазегь, хақәиҭрак рымаӡамкәа, агәаара иҭацалан иахьшәымаз аҟынтә.

А а б ы џ ь. Уҭыҵрауаз, нас, уара уи агәаара?

И с а а к. Уи агәаара ҳҭыҵуеит ҳәа иалагаз рами миллионла ауаа аҟәҟәаҳәа изгәыдҵан ишәшьыз. Еиҭа убарҭ раҵкыс инеиҳаны Сибра абахҭақәа ирҭашәырбааз. Аабыџь, дабаҟоу уара уаб, харада иршьыз. Иара иакәӡамзи ахы аниқәшәа, «Нагӡара иқәзааит Сталин!» ҳәа иҳәаҳәаз.

А а б ы џ ь. Уи аахыс аамҭа ааҳәит, Исаак.

И с а а к. Аамҭа ааҳәит, аха Сталин иԥеыхақәа шәылоуп иахьагьы. Урҭ аԥеыхақәа ныҟәоит шәгәы ахы иалалаанӡа, нас сара шәсеиԥшхоит. Аԥсра зегьы еиҟаранатәуеит, Аабыџь.

И в а н. Иԥсы анҭаз имыждоу, даныԥслакгьы дшымыждоу дынхоит. Ныpцәгьы-аарцәгьы урҭ иртәуп аамҭа.

А а б ы ҵ ь. Зыԥсы ҭам иаамҭа ҳәа акгьы ыҟаӡам, зыԥсы ҭоу иаамҭа шыҟам еиԥш.

Е у а к а *(Гәдиса дахьгылаз ахь дааскьаны)*. Уара иҽеим уаҩызар ҟалап, уцәажәашьала.

Г ә д и с а. Иара саргьы усгәаԥхом, аха усычҳауеит. Уара уҩызцәа шаҟаҩы ҳачҳахьоузеи, аԥхьагьы шаҟа ҳачҳараны ҳаҟоузеи? Мышкы зны еилызгода абзамыҟәқәеи аҟәышқәеи. Ишԥа сыԥсыхәоу, абри асоура иаҟәымҵкәа абра сшәылахар...

А а б ы ҵ ь. Асоура иаҟәымҵкәа абра уҳалахар, сара исӡбоит уус. *(Ихазы.)* Абас ауп ҳаргьы убри ауха ҳшалагаз. Алемс иаҵкыс еицәаз ахәымга дҳалазаарын. Ҳаԥсра ааиаанӡа аԥсра ҳаҳәо ҳҟазҵаз...

И с а а к. Шәара ишәыхәҭан аԥсра, аха сара исыхәҭамызт. Сара сыжәлар рҟәышра змаз уаҩын. Аха шәара аҟәыш дыжәбар шәхагахоит. Шәгаӡара аҟәыш даҕоушәа жәбоит. Убри азоуп аҟәышуаа рнырҵәара шәзаҿу, ииаанхазгьы гаӡарала рҿы зыжәжәагәо. Гитлер уи ахы иақәиҭитәырц ддәықәлеит, абзамыҟәра цҟьаны, аҟәышра аҭыԥ аиҭарц, аха шәара уи шәаҿагылеит. *(Ибжьы ҩҭганы иахьынӡаилшоз.)* Ҳаиль Ҳитлер!

Иаамацәысны ихысуеит, илеиз асыԥса иалыҩны игоит «Ҳаиль Ҳитлер!» ҳәа абжьқәа.

А а б ы ҵ ь *(ихазы)*. Ауаатәыҩса рзыҳәан рыцҳарас иҟалаз, рыԥсҭазаара шкәакәа иавагылан ицоит аиқәаҵәа. Уара, Исаак, ашкәакәа иавагылан ицо уаҩуп. Убри амҩаа еиқәаҵәа ушықәугьы аҳаԥы уцәыҵаԥсуеит.

И с а а к. Сара сыԥсӡомызт уара умҩа сықәмызҭгьы. Еиҕьымзи алемсаа сыҽрысҭазҭгьы, фицар чынк сыжәҩа иқәны, ча шкәакәак сацҳауа, ҵьара сгылазаарын.

А а б ы ҵ ь. Уара, Исаак, уԥсы анҭазгьы уԥсхьан, иахьа Гәдиса дшыԥсыз еиԥш.

Г ә д и с а. Ухала ацәажәара уалагазар, уаҵьал ааигәахеит ауп иаанаго. О, Анцәа, уара убриаҟара угәра згомызт, аха уажәы сҭагылазаашьа зеиԥшрахаз ала суҳәоит, абри аҭаҳмада дшьы.

К а н. Сдаду акы анихь, уара шәымҭакгьы унсыжьуам.

Г ә д и с а. Шәихәаԥш, ацгәы аԥа аҳәынаԥ акуеит ҳәа, иабду ихы аахԥәаны ишихагылоу. Абри изҳацыԥхьаӡа дымӡышәахоит. Уара ашкол ахь унеиртә иҟасԥом, сеибгазар. Амӡышәа аԥара изԥома?

К а н. Ашкол ҭалара аҟынӡа уара уԥсы мнаӡароуп.

Г ә д и с а. Анцәа дыҟазар, снеироуп, мамзар Аԥсны шәара ишәхаанхар, аҳаԥы ицәыԥажәгалоит. *(Еуака иахь.)* Абри ашәарыцаҩ, еснагь аҳаԥқәа рҿы инхо, шәиҩызахоит. Мамзаргьы абри сыԥшәма, аԥсуаа лырԥхашьазшәа еснагь ԥаҟа иԥшуа.

М а д и н а. Сара уара уоуп сызцәыԥхашьо, аԥсуа иԥасым ала ухы ахьымҩаԥуго. Сшьапқәа ԥԥәанда убри аҽны, уара умҩа саныҟәлоз. Џьара акахьы ҳкылсуа џьысымшьози.

Г ә д и с а. Бара бреиуоуп аҭыԥ гәамҭаӡакәа зшьапы зыргыло. Бареи сареи ҳдоуҳа еиқәымшәеит. Салагеит сдоуҳа ашҟа бхагалара, аха ибымуит. Бара бҭыҩра бҭыԥыр бҭахымхеит. Аԥсаатәқәа зегьы иҳаракны изыԥыруам. Убри аҟнытә бхы бақәиҭыстәуеит, абри аҳаԥы ҳаԥыԥны ҳалбаар.

М а д и н а. Сара уажәгьы схы сақәиҭуп уара уҟынтә.

Г ә д и с а. Сара сҟынтә бхы бақәиҭуп, аха абри аҳаԥы быԥыԥып ҳәа бгәы иаанагоума?

М а д и н а. Уи анцәа иоуп знапы иану. Сара Анцәа игәра згоит...

Г ә д и с а. Зны саргьы Анцәа еиԥш сыгәра бгон.

М а д и н а. Уи ауаҩы игхақәа зегьы зԥәаахуа аҟьаҟьара ду ауп изыхҟьаз. Усҟан угәра гатәыз џьысшьеит, скәыԥшра иахҟьаны. Уажәшьҭа абри аҳаԥы сыԥаԥсыргьы џьанаҭ сцоит, аҟьаҟьараҿ уара суцзар аасҭа.

А а б ы џ ь. Ех, сабиц, арахә адәахьала иҕроуп, ауаҩы ҩныԥҟала ҳәа ирҳәо шаҟа ииашоузеи.

А н н а. Гәдиса уеаанкыл иҟалозар. Ҳара акгьы ҳаурым, аха Мадина лгәы кыдумжәан. Иумбаӡои лҭагылазаашьа шуадаҩу? Иҟалазеи, нас, аамҭала асы аҳаԥы ҳаԥанакызар? Аӡы иаго инапы аниҟьа, махәык имԥыхьашәеит.

Г ә д и с а. Иҟьала, иҟьала бымԥәыжәҩақәа, Анна Анатолиԥҳа. Ибдыруазеи џьара махәык бымԥыхьашәар. Шәысхыччоит акәу?! Иччогьы зусԥцәаада, изхыччогьы дызусҭада!

А х р а. Иазхоуп, изакәытә хԥара цәажәароузеи? Лбаагьы, хыхьгьы уара узыҳәа ҳаҟамызт, аха иҳачҳароуп. Аҟуҵәура акгьы ҳнаҭом. Уажәшьҭа ауп ҳара ҳҽеиларҵәаара анаҭаху. Афатәи аӡи иреиҷаҳалатәуп. Аԥха маҭәа змоуи, измами шәгәеибаҭа...

А а б ы џ ь. Убас, дад, убас. Ала ишәаз аеҵә иеишит ҳәа ирҳәо аҩыза ҳзыҟамлароуп. *(Ихазы.)* Усҟангьы абыржәы еиԥш акәын ҳҭагылазаашьа шыҟаз. Асоура иаҿын иааҟәымҵӡакәа. Ахьҭа ҟало иалагеит. Ахәараҟәа змаз рхьаа ҵысит. Иахьынзаҳалшоз ацхыраара раҳҭон. Аҳаԥы иҵыҩуан аґызбжьҟәа. Зыхәра зызхымгоз рыцәҳабжьҟәа. Иуадаҩхеит ишҭахоз збоз рхымҩаԥгашьа. Аха убарҭ раҵкыс деицәахеит Исаак.

И с а а к *(дыҳәҳәаны)*. Абарҭ абжьҟәа уаҳа исзычҳауам. Шәҿы еихашәк акәымзар, ишәгәыдҵан шәысшьуеит.

А а б ы џ ь. Уҽаанкыл, мамзар... Ихәу иаҳа-иаҳа ршьа абжьысра иаҿуп, абрахь ҳазларыхәо ҳәа акгьы ыҟаӡам.

И с а а к. Ҳара уажәшьҭа аӡәгьы ҳазихәаӡом, иҭахаз ҳауп. Аӡәаӡәала, ҩыџьа-ҩыџьала шәкахәхәа шәахьышьҭоу збоит. Сара абра аҳаԥы гәаҟрала сцәыҵаԥсыр аҵкыс, алемсаа сыҽрысҭар еиҳа еґьымзи. Уара иухароуп абрахь ҳаара. Уаԥхьа сымԥсыроуп...

А а б ы џ ь *(дыҳәҳәаны)*. Уҽаанкыл сҳәеит. Уара уеибашьҩуп.

И с а а к. Сабатәи еибашьҩу сара, мчы змамкәа аҳаԥы ицәыҵахаз. Аах, алемсаа сыҽрысҭарауааз, урҭ изакәызаалакгьы иуаамзи. Сыршьуазаргьы сышгылаз срымшьуази. Шәара сахьшәылаԥсуа ауп хьаас исымоу.

А а б ы џ ь. Уара ахьаа узҭо ушәаргәындара ауп. Ҳҩызцәа ахы зыҟәшәаз рхьаа уссгьы иумаӡам.

Г ә д и с а. Уажәы ҳҭагылазаашьа убас иҟоу аамҭоуп, досу ихьаа иара дагоит.

И в а н. Азин сыҭ, акомандир, дысшьуеит абри афашист. Абри иеиԥш иҟоу ауаҩы иԥсы ҭамзароуп.

И саак. Сара иԥсхьоу сызшьырц згәы иҭоу, шәаргьы шәхы-шәҿҟәа аԥсы иԥшшәы аанахәаахьеит. Шәыблаҟәа

аҭашәашәара иаҿуп. Шәыҟаӡам шәара абри адгьылаҿ. Ус анакәха, адунеи цқьахеит ауп. Сара сгәырҕьоит шәара шәахьаныӡаауа...

Имацәысны ихысуеит, илеиуеит асыҧсақәа.

А а б ы џ ь. Убасҟангьы абыржәгьы аҭагылазаашьа еиҧшын, убасҟангьы амыжда дҳалан, абыржәы иҳалоу иҩыза. Аха анцәа ҳиқәгәыҕуан, жәҩангәашәҧхьарак ааиртып ҳәа. *(Еуака днаидгылан.)* Уара, Еуака, ушьха ныҟәаҩуп, ушәарыцаҩуп. Уақәшәаахьоума абри аҩыза, изаамҭанымтәи асы алеира?

Е у а к а. Сыҧсҭазаара абжеиҳарак шьхала исхызгахьеит, аха уажәааны асы ауа сымбац. Насгьы асы аушьа сгәаҧхом. Ажәҩан агәы акәзар, еиҳа-еиҳа еиқәаҵәахоит, шәыҭҳа мацароуп. Аиаша уасҳәап, абри аҩызаҵәҟьа сақәымшәац...

А а б ы џ ь. Сара сақәшәаахьеит, Аибашьра Ду аан, абри аҳаҧаҿы. Наӡаӡа исхамышҭуа ахәра снылахьеит. Уажәраанӡа сыҧсы ахьҭоу сҭахымкәа сҟанаҵахьеит. Акыр шықәса уи аахыс ибжьалаз сарҭынчуама сҳәо сшыҟаз, схамышҭыхә арҵаҩцәа сыман шьханыҟәара ҳәа сахьхалаз, сыхәрақәа ҿыцны иаатит. Уажәшьҭа уи аҕьаха анамҭозар акәхап икьаҿхаз сыҧсҭазаара...

Е у а к а. Абас иабанӡа леиришь асы?

А а б ы џ ь. Анцәа илаҧш ахьысаанӡа. Ауаатәҩса абас азалымдырра изақәшәо, Анцәа дахьхарымҵо азакәхап. Аха уажәшьҭа ҳара ҳхы ҳахәаароуп. Раҧхьа иргылан ачҳара, нас ҳхы ҳазлахәаша мҩак аҧшаара.

Илеиуеит асыҧса. Наҟ ихараны адыд бжьы гоит.

И с а а к. Иарбан мҩоу иуҧшаауа уара. Аибашьраантәи амҩоу?! Уи иҟамлаша акоуп. Сара исҭахым абра уаҳа шәылатәара. Шәхы-шәҿы еиқәаҵәақәа рҿаҧшра. Мамзаргьы шәыффы ачҳара. Сыҳәҳәоит, абри аҳаҧы аҿыкә сынхықәгылан, мамзаргьы схысуеит. Алемсаа ираҳар ишҧазымааири, шәындырҵәап шәызегьы.

И в а н. Урҭ ара иааир, ҳара ҳакәым уаргьы уршьуеит.

И с а а к. Сара алемс бызшәа здыруеит. Москва Ломоносов ихьз зху ауниверситет салгахьеит. Урҭ ишаахалаҵәҟьаз ирас-

ҳәап, сара аибашьра шысҭахымыз, аха мчыла сшаларгалаз. Саб рыцҳагьы алемсаа уаа ӄәышқәоуп, насгьы, Асовет ҳәынҭқарра аӄәышқәа ираҕоуп ҳәа ахьиҳәоз иахӄьаны ауп Нарильск ашахт дызцәыҵаҧсыз. Саргьы аҧсуа Аабыҵь саҧхьа дѡагылан аҳаҧы сцәыҵеишьырц даҿуп. Ааи, ааи, уаргьы иҽеиу уаѡӡам...

И в а н. Иуҳәаз ажәаз уара ушьтәуп, аха абра ахысра ӄалом. Аабыҵь деибашьѡуп...

И с а а к. Ааи, деибашьѡуп, аха издырӡом дыззеибашьуа.

И в а н. Иҧсадгьылазы. Уаргьы уззеибашьуа у–Ҧсадгьылаз акәӡами?

И с а а к. Сара абра с-Ҧсадгьыл сымаӡам.

И в а н. Ҧсадгьыл умамзар, узмилаҭда уара?

И с а а к. Сара смилаҭ адунеи иқәу амилаҭқәа иреиҕьуп, иагьӄәышуп, аха шәара шәҿы сара смилаҭ ала апаспорт уоур ӄалаӡом.

А а б ы ҵ ь. Нас иумилаҭу ҳәа ианузеи упаспорт?

И с а а к. Саурысуп ҳәа.

А а б ы ҵ ь. Сара спаспорт аҧсуа ҳәа ануп.

И с а а к. Сара саҵкыс убри ала уара уеиҕьуп ҳәа угәы иаанагозар, агха умоуп. Сара сыжәлар амилаҭқәа зегьы реиҳа иӄәышуп. Уара ужәлар рзы убри аѡыза узҳәоу?

А а б ы ҵ ь. Сара сыжәлар милаҭ фырхаҵоуп, зыҧсы цқьоугьы уааупұ...

Инахараны илеиуеит асыҧса. Аабыҵь Ахра иаҧхьа дгылоуп.

Зегь реиҳа сзыцәшәо, абарҭ ҳхымхәыцкәа, хыла-гәыла еилалар ҳәоуп.

А х р а. Иаҳхымхәыцыр иабацо. Аха зегь реиҳа ишәарҭоу ахьҭеи, афатәи, аӡи роуп. Урҭгьы нҵәо иалагеит.

А а б ы ҵ ь. Афатәи аӡи шәеиҷаҳала. Ахьҭа ҳара ҳамч ақәхом. Ус ауп ишыӄоу, уаҵкыс иииааиуа амчра аанда уаланашшуеит. Ауаѡытәѡса иагьа гәаӄра дрықәшәаргьы иҽимҧсахроуп, дышуаѡу даанхарц иҭахызар.

К а н. Бабаду, ахьҭа сакит, уааи сара сышӄа.

А а б ы ҵ ь. Уажәыҵәӄьа, дад. *(Иоупа кьаҿ дахьтәааз ижәѡахыр иҭаирҧоит.)*

А с ҭ а н а *(Ахра ишҟа дааскьаны).* Сара иуасымҳәази, шьханыҟәара аҳәса аагарым ҳәа. Аха уара утәы иаснагь иаургоит ибзамыҟәаразаргьы.

А х р а. Иуҳәарц иуҭахузеи убри ала?

А с ҭ а н а. Исҳәарц исҭаху, сгәы иҭыхо бзиаҵәҟьаны иудыруеит. Схы аҵкыс бзиа избоз дысцәугеит, уажәы лҭархара уаҿуп.

А х р а *(игәы иҩыҵаххны).* Асҭана, Алиса лыҧсҭазаареи лҭархареи сара снапы ауп изну. Уи даҽа мчык аҧырхагахараны зыҟалом.

А с ҭ а н а. Уара уаацәырымҵызҭгьы лареи сареи ҳаилибакаахьан.

А х р а. Сара Алиса бзиа улбон ҳәа смаҳацызт. Ус акы ыҟазар, лара аиаша салымҳәози?

А с ҭ а н а. Аиаша заҳарц зҭахым ихахьгьы иааигаӡом. Убри ауп уаргьы мҩас узқәылаз. Уаҳҧырхагамхан ларгьы саргьы. Мап анакәха, абра иаҳхамацәысуа ухы еиҟәнажәаргьы усс исымам. Уи аҧсабара иазыҟамҵар, сара иҟасҵоит... Иахьахәҭаз изымыкшеит амацәыс, аҧсабарагь агха ҟанаҵозаап.

А х р а. Амацәыс иадыруеит иахьыкшаша. Иаххәап, амацәыс саахан сашьыргьы, Алиса уара дуццараны дыҟаӡам.

А с ҭ а н а. Анцәа иоуп знапы ҳану. Анцәа игәаҧхар, уҟаӡамшәа Алисеи сареи ҳамҩа уаҧыригоит.

А х р а. Лбаа ҳаныҟаз Анцәа иӡбахә уи аҟара уалацәажәаӡомызт. Уажәы аҳаҧы ҳаныҵаха еиҳа дуҭаххама?

А с ҭ а н а. Дысҭаххеит, избанзар уара усҧыригарц азыҳәан. Алиса дсыман абри аҳаҧы сыҵыҵырц.

А а б ы ҵ ь *(днеины рыгәҭа даагылоит).* Гаӡароуп шәара шәызлацәажәо. Ауаҩы дызқәиҭу ихы-иҧсы роуп. Анцәа ҳазшаз азин ииҭеит, ихы иазиӡбо иара дақәиҭызарц. Аҧхәызба илҭаху далылхуеит. Убас лыҧсы злаҭоу лгәы иланаҳәеит азыҳәан. Шәара шәызлацәажәо сара ибзиаӡан издыруеит. Шәҩыцьагьы ҳаибашьра еиқәаҵәа шәалагылан, аҕа шәиҿагылан хаҵаҵас. Аҧхәыс лызҵаараҿгьы хаҵаҵас шәхы мҩаҧыжәгароуп. Лара иалылхыз шәаҿамгылан.

А с ҭ а н а. Уи цәгьоуп.

А а б ы ҵ ь. Ицәгьоуп иара аԥсҭазаара ахаҭагьы. Иҟами аамҭакы, зыԥсы ҭоу аԥсра дахьынҳалауа. Аха убасҟангьы дызхьынҳалазгьы аамҭала ауп ишыҟоу. Инаунагӡоу аԥсҭазаара ауп.

А с ҭ а н а. Аԥсҭазаарагьы аҵыхәтәа амоуп.

А а б ы ҵ ь. Ааи, аҵыхәтәа амоуп. Уи ахьынҵәогьы аӡәы иҟноуп. Аԥсҭазаара ахаҭа наунагӡа иҟоуп. Избанзар, ауаа̄ы уи еихеиҳауеит. Адунеиаҿ узԥырхагахаша ҟалоит, аха аԥҳәызба лгәы уаԥырхагахар ҟалом. Убри аҟынтә еиҭа шәасҳәахуеит, Алиса лгәы шәаламкьысын. Насгьы ҳазҭагылоу жәбоит. Шәара шәхацәоуп, иаахтны ишәасҳәоит, аԥхьаҟа иаҳԥеиԥшу ҳәа сыздыруам абри аҳаԥы аа̄ныҵҟа...

Иааигәаӡаны илеиуеит асыԥса. Ҵаҟа иахьлеиз бжьы хәаҽык хаа̄лоит.

А а б ы ҵ ь. Убасҟангьы абас сыԥса хьанҭак леит, ҳазгәыҵахәҳәаан ҳазмаз ахра аҟынтәи. Убри нахыс исзаанымкылеит са̄ызцәа.

И с а а к. Ҳхаҿы иқәыз асыԥса леит. Даҽак леиаанӡа ҳдәықәышәҵа. Иҭахогьы дҭахааит, иаанхогьы ҳаанхааит. Мамзар абра аҳаԥы ҳцәыҵанҵәоит. Ишәымбаӡои асы аушьа...

А а б ы ҵ ь. Уара иуздырам ашьха аҵас. Асыԥса анлеиуа, ишеибго илеиӡом, абжа ҿҵәоит. Иаанхаз уи илашьҭархны илеирц азыҳәан.

И в а н. Убри ауп ишәарҭоу. Ҳдәықәларгьы асыԥса ҳзацәцараны ҳаҟаӡам.

И с а а к. Иарбан ҳазцәымцараны иҟоу? Ееи, шәгыл шәызегьы. Сара шәаԥхьа сгылан сдәықәлоит. Уаҳа чҳашьа ыҟаӡам абра...

И в а н. Уахьгьы цашьа ыҟаӡам. Ҳазлахалаз амаа асы иаҵәаххьеит. Иумбаӡои иҟоу, улашәума!..

И с а а к. Алашәқәа шәара шәоуп. Абыржәтцәҟьа ҳхы ҳахәароуп, акәымзар уажәшьҭан ихьшәахоит. Исҭахым абри аҳаԥы сцәыҵаԥсырц...

А а б ы ҵ ь. Аӡәгьы иҭахӡам, хымҳа-ҵьымшьа, аҳаԥы ацәыҵаԥсра, аибашьра ду анцо, аҵыхәтәанынӡа ҳуалԥшьа ҳзынамыгӡакәа...

И с а а к. Иарбан уалԥшьоу инаҳгӡараны иҟоу. Алемсаа ашьхақәа ирхалан иқәтәахьеит. Уара абрахь аҳаԥы уцәыҵатәаны амақарра уаҿуп.

Игоит абжьқәа: «Исаак ииҳәаз ҳадгылоуп». Имацәысны ихысуеит, аха асыԥса леиӡом.

И с а а к. Ижәбоума сара исыдгылақәазгьы шыҟалаз. Исыцықәлода амоа?

А а б ы џ ь. Шәеилагама уара?! Шәхала шәхы ҭашәырхома?

И с а а к. Ҳара усгьы ҳҭахахьеит.

И в а н. Ишәшьа, нас, шәара шәҭахеит ҳәа, аха ҳара ҳҭахеит ҳәа ҳхы ҳшьом макьаназ...

И с а а к. Ус шәгәы иаанагоит, аха Асовет ҳәынҭқарра аныҟала аахыс шәара шәыԥсхьан, «Нагӡара иқәзааит Сталин!» – ҳәа аҳәҳәара шәаҿуп. Арахь аҟәҟәаҳәа дшәеихсны шәишьуеит. Уажә зынӡаск алу шәахәлаижьит, аибашьра шәалагарц азыҳәан. Сара исымбац, исмаҳац, шәҟәык аҿгьы самыԥхьац, шәара шәеиԥш идырбзамыҟәыз ауаа. Нагӡара иқәзааит Ҳитлер.

Аҳаԥы аоныҵҟа игоит «Ҳаиль Ҳитлер!» ҳәа абжьқәа. Аҳаԥы иҵаҷҷо имацәысуеит, аха идыдӡом.

И в а н. Абри дышьтәуп акомандир.

А а б ы џ ь. Абри уажәшьҭа иеихсра иаԥсаӡам. Иԥсы ҭоушәа жәбоит, аха дыԥсхьеит. Насгьы «Ҳаиль Ҳитлер!» аниҳәа нахыс. Уара ууаажәлар Ҳитлер рнырҵәаара даҿуп аконцлагерқәа рҟны. Рхьы хапыцқәа ыҵхны еиладырҭәоит. Рцәа рхыхны анапҭарԥақәа алырхуеит. Уара нагӡара иқәзааит Ҳитлер ҳәа угылоуп. Ухы еиқәшәамзар?

И с а а к. Ҳара ҳажәлар рҟынгьы арыцқьара аҭахуп.

А а б ы џ ь. Излоуҳәо ала, урҭ идрыцқьаз уара уреиҕьуп.

И с а а к. Урҭ зегьы ракәымзаргьы, агәра згоит шәара сышшәеиҕьу...

И в а н. Нас убри аҟара шуҕрагәаз аума оышықәса раахыс ушҳацеибашьуаз, ухы цәырымгаӡакәа.

И с а а к. Истәахны сеибашьуазма, аха мап скыр, ахымца сашәамыргози, мамзаргьы сыкнашәымҳауази.

А а б ы ҵ ь. Нас уажәы акнаҳара уацәцазшәа убоума? Уи уацәымшәаӡои?

И с а а к. Сацәшәаӡом. Абра ҳазегь ҳтәахоит. Убри аҟынтә сара сцоит.

А а б ы ҵ ь. Иаҳҳәап, уаҟа улбааит, аха уа алемсаа тәоуп, иааугәыдтәаны уршьуеит.

И с а а к. Сыршьы срымшьы, ишакәхалакгьы дара рыҟны сыҟазар еиҳа еиҕьуп, шәара сшәылапсыр аастәа. Сара сцоит, игәаҕьны исышьтәало, алемсаа шәрымшьыртә шәеикә-сырхоит.

Аҳапы аҿышәтәа иазааигәаны илеиуеит асыпса. Исаак иҽылкажьны адгьыл бҕьатәуа аҳәҳәаара далагоит.

И с а а к. Истәахым аҳапы ацәытәапсра. Истәахым шәара шәҿы аҟазаара...

И в а н. Нас алемсаарҿ уҟазар еиҳа еиҕьума?

И с а а к. Сталин иаастәа Ҳитлер укәа дтәоутәап.

И в а н. Нагӡара иқәзааит Сталин!

И с а а к. Ҳаиль Ҳитлер!

А а б ы ҵ ь. Убасҟан ауп сара ианеилыскаа, ауаҩы ацәгьарахь ихы ирхар, думшьыкәа аанкылашьа шимам. Насгьы ихарпоу ицәа атәаҟа ахәымгаракәа тәаахны имазаарц шилшо. Ахәыҷы иҿишьуа амҳатәә, ашҳам аншьылан ишику...

А с т а н а. Асы алеира иаҟәымтәыр, иҟоутәараны иҟоузеи Аабыҵь. Ҳала ишабо аҳәса ҳацәтәахоит.

А а б ы ҵ ь. Узлоу ауаа ашәартәа иантәагылоу, ахы мацара азхәыцра еиҳау ламысдара ыҟам апсуаа ҳҿы. Уажәазы сара ишәабжьызго убри ауп, аиҿыхаракәа шәаарҟәатәны, ҳхы злеиқәҳархаша шәазхәыц...

М а д и н а. Аӡынра абра ахгара ҳақәшәар?

А а б ы ҵ ь. Аӡынра абра хгашьа ыҟаӡам. Уажәы асоура иалагаз, аӡынреи иареи акыр рыбжьоуп. Абри изаамтәанымтәи суп. Изаамтәанымтәи амчракәа нарха рымаӡам. Ҳара апсуаа Анцәа ҳзишаз ҳпишәаларц азоуп. Ус анакәха, ҳара уи амчра ҳатәагылароуп, асы хкәарцаз.

К а н. Ихымкәар, бабаду?

А а б ы ҵ ь. Ихымкәар иабацо. Ажәҩангьы зны аидара иаҵыҵыр ами. Ахақәиҭра зҭахым ҳәа акгьы ыҟаӡам. Аӡынраз ашьхараҿ асы иарио аасра, ааԥынраз ахы шьҭнахуеит. Наӡаӡа дыҟәаны дзынхом ауаҩы; зны абаагәара агәашә маатыр ҟалом. Анцәа шәиҳәала, дадраа...

А с ҭ а н а. Аҭаҳмада ицәалашәара еижьом. Иудыруазеи...

А х р а. Уи Анцәа дхаиҵоит. Анцәа дхазҵо, Анцәа ацхыраарагь ииҭоит. Аха ҳара ҳауп зусқәа цәгьоу, ҳԥынҵа ҳнахыԥшны акгьы ахьаҳамбо.

А с ҭ а н а. Сара исзеилкаауам, ҳара ҳԥынҵа ҳзахыԥшуам ҳәа узҿу? Аха сара, сгәаанагареи, сызнылаз амҩаҿ схьаҵраны сыҟаӡам.

А х р а. Ухала уакәӡам, саргьы сызныло амҩаҟны схьаҵып ҳәа сгәы иҭам.

А с ҭ а н а. Уара уахьынӡанеиша сыздырам, аха сара сахьынӡанеишеи, иҟасҵашеи здыруеит.

А м и н а. Сзызхәыцуа удыруоу, Мардасоу?

М а р д а с о у. Асы аура акәхап бзызхәыцуа?

А м и н а. Мап, асоура зынӡаскгьы схы иҭаӡам. Ахәыҷқәа роуп сзызхәыцуа. Ауниверситет сшаалгалак еиԥш, арҵаҩра сцоит. Ахәыҷқәа сыԥсы рылоуп. Мшәан, аҩны шьаҟада ишзымгыло еиԥш, урҭ рами ҳ-Ԥсадгьыл иаҵагылараны иҟоу. Ҳара ҳажәымҭагьы зыршкәакәааланы иҟоу, абыржәы илеиуа асы шкәакәа еиԥш.

М а р д а с о у. Ахьҭа бакыма, Амина?

А м и н а. Арҵаҩра еиҕьу заанаҭ ыҟоуп ҳәа сыҟаӡам. Ауаҩы иааӡара, ишьапы иқәыргылара, аԥсҭазаарахь икылгара. Дуаҩны иҟаҵара. Уара уазхәыци, Мардасоу, Гәдиса дзааӡаз арҵаҩы шаҟа лҵьабаа ызыз.

М а р д а с о у. Акыр бҭахызар, Амина?

А м и н а. Иасуаха ԥхызла ахәыҷқәа сыҩуа срышьҭоуп, сырхьымӡоушәа, исхьымӡоушәа. Иахагьы ԥхыз збеит, ҳхаҿы икнаҳау асыԥса иахьынҳалан, сара сҟны ихалахит, ашәҭәқәа кны, «баабарц ҳааит» – рҳәахит.

М а р д а с о у. Нас?

А м и н а. Убри аамҭаз илеиз асыԥса ашьҭыбжь саанарԥшит.

М а р д а с о у. Бнапқәа хьшәашәоуп, Амина.

А м и н а. Сгәы ԥхоуп, уи азымхаӡои? Изырԥхогьы агәыӷра исымоу ауп.

А а б ы џ ь. Бара биашоуп, дад, Амина. Гәыӷроуп ҳазегь ҳаибаркны ҳазмоу. Игәыӷуа иоуп зхы иаиааиуагьы.

А м и н а. Зхы иазымиааиз?

А а б ы џ ь. Згәыхәҭәы иахьымӡакәа иҭахо зегьы, зхы иазымиааиз роуп. Ус иҟоу ауаа, аԥсҭазаара имариаӡаны иаԥыхьашәоит. Агәыӷра злам ауаҩы, уааигәа даныҟала, угәы ҭаԥиҽуеит. *(Ихазы.)* Убасҟан абраҭцәҟьа ҳгылан, гәыӷрала ҳгәы рыӷәӷәауа, сҩызцәа гәаҟқәа рзыҳәан. Наӡаӡа имгылаз амра ҳазыԥшны.

Илеиуеит асыԥса.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ҩ б а т ә и а ҟ ә ш а

А ԥ ш ь б а т ә и а с а х ь а

Даҽа хәымш, асоура ианалага ашьҭахь. Асы еимагыланы алеира иаҿуп. Рҭагылазаашьа еиҳа ицәгьахеит. Агәыӷра рцәыӡны иҟоуп рхырҿқәа. Ргәы каҳауп.

Г ә д и с а *(џьарак дызгылом, дгәаҭеиуеит)*. Ҳафатә анҵәаара иаҿуп. Аӡы акәзар, абар абри ауп иаанхаз. Арахь асы шлеиц илеиуеит. Сшәазҵаауеит, шәзықәгәыӷуазеи ҳәа?

А х р а. Афатә анҵәаара иалагазар, умгәа иҵегьы иҭаҿаҳәа. Узхара ҟамлоушәа укрыфашьа еиԥш акәымкәа.

Г ә д и с а. Сара ихазгалаз ауп исфо. Шәара шәыфатә салакьысуам, Анцәа ибоит.

Еидарала саҵалан ихазгалеит. Закәытә аамҭоузеи иаҳзыҟалаз, ауаҩы итәы дақәиҭымкәа!

А х р а. Иахьа ҳҭагылазаашьа злаҟалаз ала, уара утәы, сара стәы ҟамлароуп абра.

Г ә д и с а. Изахьӡузеи, уара утәы, сара стәы ҟамлароуп?! Акоммунизм аргылара уалагама, аҳаԥы ҳаныҵаха? Ишәзыҟамҵаз акоммунизм аҟноуп уара утәы, сара стәы ахьыҟамлоз. Абри аҳаԥаҿы инҵәеит акоммунизм аҵыхәтәа. Иалагеит ҳара ҳкапитализм аепоха. Ус анакәха, сара сыфатә сара истәуп.

А х р а. Иахьарнахыс иҳамоу афатәи, аӡи, аԥхамаҭәеи еиҟараны иаҳшоит.

Г ә д и с а. Абар ассир! Зеиԥш еиланхарак напы адыркит ҳәа сыҟоуп абри аҳаԥаҿы.

А х р а. Алаф уҳәаргьы цәгьа иубом.

Г ә д и с а. Ари лафым, аха мыткәмоуп, ԥсӡуп. Ашәаҵьҳәааҩ ашҭа аҵыхәаҿ дааиныдгылоуп, иҽеиқәа дақәтәаны, ихҭырԥа еиқәаҵәа ихаҵаны.

А а б ы ҵ ь. Иазхоит, уаҩы изычҳауам Гәдиса уажәақәа!

Г ә д и с а. Сажәақәа шәзычҳауам, аха асоура иаҟәымҵыр, шәаргьы шәзычҳауада, шәыфҩы гахрагь иҟоуп абри аҳаԥаҿы.

А а б ы ҵ ь. Зыԥсы шҭоу зыфҩы газ уара уоуп, Гәдиса. Аиаша уҳәеит, ишԥаҳаԥсыхәоу, асоура иаҟәымҭкәа, уаргьы ҳаргьы абра ҳаицыҵахар.

Г ә д и с а. Уара, Аабыҵь, аибашьра Ду аан абри аҳаԥы уцәыҵаԥсызҭгьы, уаҩы бааԥсык ила еиҵахон.

К а н *(ахаҳә аашьҭыхны)*. Ишԥыкәу сабду абас ушиацәажәо! Абри ахаҳә ухакәмаҷыра иҭасыртәоит...

А а б ы ҵ ь. Кан, ахаҳә наҟ ишьҭаҵа!

Г ә д и с а. Ақәыцьма ақәыцьма ааӡоит. Дзеиԥшхоз нас, уара иуааӡаз, ахаҳә схы иҭаимыртәакәа. Абри еиԥш иҟоу амӡышәа, нагӡара имоуроуп. Анцәа иҳәозар, абри асы илеиуа инанагӡап.

М а д и н а *(аҳаԥы дныҵаԥәааует)*. Ахьмыӡҕ сургеит уара. Аҽны шьыбжьон абарҭ зегьы раԥхьа укаҳаит. Усзычҳауам сахьухәаԥшуа, аха сабацари, ахра сҽасымҭозар.

Г ә д и с а. Баасыднагалеижьҭеи абас еиԥш аиаша бымҳәац. Быԥа, сыбхьынҳалап ҳәа бгәы иаанагозар, агха быхьит. Ааи,

сбымшьын, бара быда ԥсҭазаара сымам ҳәа шысымҳәогьы бдыруеит. Быԥа. Бара бакәым, абри аҭаҳмада шәаԥхьа днаргыланы, шәызегьы шәыԥозаргьы хьаас исымам. Быԥ, абарҭ раԥхьа бнагылан. Ауаса рԥыза ахрахь иԥар, егьырҭ зегьы нашьҭалоит. Быԥ. Анцәа агәаԥхара риҭар, абарҭгьы ахра рҿарҭап. Усҟан ицкьахон ашьха ҳауа. Быԥ сҳәеит, раԥхьа бнагылан. Усҟан мҩабзиа шәыкәларц нашәзегьысшьап. Ацәашьы аркны, Анцәа сиҳәалоит, шәызкәылаз амҩа шәахьымхәырц азыҳәан. Быԥа, знызаҵәык быԥсҭазаараҿ бзиак ҟаҵа.

А х р а. Азин усҭом уԥҳәыс абас лацәажәара.

Г ә д и с а. Абри сара дыстәуп. Азин сымоуп, сыкәа дҭартәаны дсырԥхарц. Снапы даныртәалан ажәҩан ахь дхазгаларц. Џьабаа лмырбаӡакәа сыԥсы лҿасцаларц, дҭартәаны, сапын ҟәымшәышәла снапала дыскәабаларц. Мамзаргьы лышьацәа данкны, дырууаӡа дыршәны, абри ахра дасҭарц. Быԥа.

А н н а. Уара дутәуп ҳәа иуҳәалакгьы, иҟауҵалакгьы азин умаӡам.

Г ә д и с а. Исымоуп. Абри аԥсабара иаҭаххалакгьы аҟаҵара азин амазар, сара изсымамхарызеи? Исҭаху аҟаҵара, аҳәара...

А н н а. Иахьа уажәраанӡа узакәыз сзеилымкаакәа, унапы аҵаҟа аус ахьызуаз, схы гәыбӷан асҭоит. Ҳазлеиҿаԥшуеи уаргьы саргьы ҳарҵаҩцәоуп ҳәа, аҟьаҟьарахь ҳалбаар. Уи аҵкыс абра аҳаԥы ҳцәыҵаԥсыр еиҳа еиӷьуп.

Г ә д и с а. Аиаша бҳәеит Анна. Абри аҭаҳмада мышьҭацәгьа имҩа саныкәла нахыс, сара сыԥсхьан. Аа, абар, сыхәхәаза сахьыкәу, снапкәа сгәы икәҵан. Бсыхәаԥши, шаҟа схы-сҿы ԥшӡоу. Шаҟа сеиҿкааны сыкәу, ҳаи уҳәар, сышҩаҵҟьара. Схала сакәӡам еиҵыхәхәа икәу. Абар, Анна, бара быԥсны бахьышьҭоу. Бара быԥсы анҭазгьы баныԥсызгьы ԥшра-сахьала беикәшәан. Сбырцәажәомызт акәымзар, шаҟа сбеилаҳауаз бдыруазу. Алиса, закәытә ԥшроузеи иаабхәаз баныԥсы, сгәы иалоуп хаҵацара бахьахьымӡаз. Бхала беикәыбкзар акәхап, беикәызкуа ҳәа ибымадаз. Иахьа аԥсы иакәым, зыԥсы ҭоу деикәызкуа димам. Бара бгәы иаанагоит сара схала сыԥсызшәа. Абар Ахрагьы деиҵыхәхәа дахьышьҭоу. Иԥсы ан-

ҭазгьы ҿыцха дыԥшуан, даныԥсгьы ҿыцха дышьҭоуп. Уи сгәы иахәеит, избанзар иԥсы анҭаз сымҩа дангылан, исхаразгьы исхарамызгьы схы ианҟьо. Абар шәызагь шәахьышьҭоу, саргьы снашәылаҵаны. Аӡәызаҵәык имԥскәа иаххагылоу Аабыџь иауп. Изларҳәо ала абри дыџьнышуп, аџьныш ԥсра иқәӡамзаап, иус џьнышқәа ҟаиҵаларц азыҳәан. Макьана дабаҟоу, ҳара ҳаиԥш, егьаҩы ыҵанирҵәаап абри аҳаԥы.

Иаамацәысны ихысуеит, адыд абжьы иалыҩуа, асыԥса леиуеит.

А н н а. Анцәа срыцҳашьа, Гәдиса зынӡаск деилагазаап.

К а н. Уи деилагаӡам, аха дшәаргәындоуп.

А а б ы џ ь. Кан, Гәдиса уиламцәажәан ҳәа уасымҳәахьеи.

Г ә д и с а. Абри ианаамҭаз дубжьар акәын. Аха, Анцәа иҳәозар, асыԥса дабжьап.

К а н. Абри асы илеиуа иабжьаша уара уоуп.

А а б ы џ ь. Кан сҳәеит.

К а н. Ибзиоуп, бабаду, уаҳа силацәажәом. Аха срыцҳамхози, абри инапы ақәҵаны, ашкол саналго ашәҟәы сыциҵар. Уажәшьҭа агәра згеит иахьатәи аҿар ҳцагәны ҳшаанхо, абри еиԥш иҟоу ауаа аҵара ҳдырҵонаҵы. Сара исыздырам, абри аҳаԥы иҳаҵыҵшьоу, аха абра сахьыҵанагалаз Анцәа иџьысшьоит, сыбла ахьхитыз азы. Арадио икәа иҭаз ааҭигоит.

А р а д и о а б ж ь ы. Иахьа Аҟәа амш бзиоуп, амшын ҭынчуп. Иааиуа амшқәагьы ԥхаррахоит. Уажәы шәырзызӡырҩ аԥсуа шәақәа.

Аԥсуа шәақәа рҳәара иалагоит. Иаалахҿыхрахоит, аҳаԥы иныҵалоит ԥсҭазаарак. Асыԥса леиуеит.

Г ә д и с а. Наҟ еихакы аҿы.

Е у а к а. Иҟалазеи, абжьы абацеи, Кан?

К а н. Асыԥса илеиз абжьы ахәаҽеит.

Е у а к а. Сгәы ишԥалоу, изакәытә ашәа бзиақәааз. Иџьоушьартә ауп ишыҟоу абри аԥсабара. Адгьыл ахылҩа-ԥсылҩа ажәҩанахь ицоит, нас уахьынтәи, иқәаны, исны икырцхха, адгьылахь илеиуеит. Зегьы гәаҭеиуеит, зегьы ныҟәоит, џьарак итәаӡом. Аки-аки еиԥырхагахоит. Абарҭ ҳашьхақәа роуп ҭысра зқәым.

К а н. Уртҭ зегьы еилкаауп, аха изаамҭанымкәа иауз асы шԥаҟалеи?

Е у а к а. Изаамҭанымкәа иҟало зегьы, изаамҭанымкәа аҿеиҭакрақәа иҟало роуп. Мыцхәы аҳауа ԥсахрақәа бзиа иабаӡом ажәҩан. Иангәаалак, адгьылахь ахысра иалагоит. Ақәа, асы, акырцх – иҳаигӡараны иҟаӡам. Адгьыл ауп усгьы зегьы заахауа. Аха иалаӡуаҵәҟьа ҳара ҳауп. Изакәытә ашәақәааз ҳагәнаҳа зықәшәаша, асыԥса ишԥанарки арадио абжьы.

К а н. Ашәа бзиа иубома?

Е у а к а. Сыԥсы еиԥш. Саныҷкәыназ Аҟәа ахор салан. Ахапагьы цәырызгалон. Санырժуа аҿены сҩызцәа, сықәлацәа, инасхагыланы, ашәа ҳәаны снаскьаргароуп, џьанаҭ сышиашоу сцарц азыҳәан.

Г ә д и с а. Уи иҟамлаша акоуп. Абра уара инаухагылан ашәа узызҳәо ҳәа ус аӡәгьы дыҟам.

Е у а к а. Избан уара убас угәы изаанаго?

Г ә д и с а. Аԥсцәа ашәа рҳәоны смаҳац сара...

К а н. Аԥсы бзиа шәҩык абзацәа бааԥсқәа дреиҕьуп. Ашәа бзианы иуҳәозар акәхап?

Е у а к а. Иуасымҳәаахьеи, еиҳараӡак сара сакәын ахапа зҳәоз. Шьхатәыла ианыҩуа Ахрашәа шыҭсырҟьоз.

Еуака «Ахрашәа» аацәыригоит. Егьырҭгьы инаицдырҕызуеит. Гәдиса дыҳәҳәоит, шәаҟәыҵ ҳәа. Нырцә-аарцә зҿылазхаз асыԥсақәа ашәаҳәацәа рыбжьы ахыҩуеит. Пыҭраамҭак ҿымҭ-ԥсымшьа доусы рҭыԥқәарҿ игылоуп.

А а б ы џ ь. Азқәаршәашәаара иалагеит ҳашьхақәа. Ашәа ҳҳәаргьы ргәамԥхеит убама.

К а н. Избан изыргәамԥхаз?

А а б ы џ ь. Ианаамҭам ҳәагьы ыҟоуп ашәаҳәара. Абри ҳдунеиаҿ ауаҩы дызқәиҭым шаҟа ыҟоузеи. Уанӡа ҳазцои, иара ихы данақәиҭымгьы ыҟами. Убас, убас ахрақәа, ишәрыцқьала шәыжәҩахырқәа.

Г ә д и с а. Абри аҭаҳмада ифилософиа сгәы ааԥнаҵәаӡеит. Ҳҭахарҭа аҭыԥаҿ ҳааганы ҟәыш ажәала аҵәажәара даҿуп. Иазхоит уажәшьҭа. Иаха аахыс ҿашәа сымам, акы снацҳароуп. Скьатеиқәа аҷҷаҳәа рыбжьы гоит.

М а д и н а. Уԥхамшьаӡои, ухала акруфоума?

Г ә д и с а. Сҿысшьуеит ҳәа баҳама!

А а б ы ц ь. Арахь шәааӡырҩы, дадраа! Доусы шәыфатәқәа ааган, абра ахаҳә иқәшәтца.

Г ә д и с а. Избан иара?!

А а б ы ц ь. Убас аҭахуп. Ҳара абри аҳаԥы шаҟа ҳатцахо ҳаздырӡом, убри аҟынтә афатә еиҷаҳатәуп.

Г ә д и с а. Абар ассир. Асовет ҳәынҭқарра аан ишәзыҟамтцаз акоммунизм абра аҟатцара уалагеит уара. Доусы ифатә иара ифоит. Насгьы зегьы еиҟараны иаарымгаӡеит. Уара – утәы уара, сара стәы – сара.

М а д и н а *(афатә зҭаз ахьаҭра ааган, ахаҳә ҟьаҟьа инықәылԥоит)*. Абри аҩыза аԥхашьара уаҩ дақәшәахьоума? Саҭашәымтцан сҩызцәа, саҭашәымтцан. Сара уажәшьҭа хаҭала абри аҳаԥы сытцытцны, адунеи сықәыԥшыргьы сҭахым...

Доусы ирымоу афатәқәа ааганы ахаҳә ҟьаҟьа иқәырцоит.

А а б ы ц ь. Абарҭ афатәқәа бнапы ианыстцоит, Алиса. Сара исымҳәакәа аӡәгьы ибымҭан. Аӡба шәакыр сыла шәқьышә шәырбааӡа, аха ишәымфан, амгәа хьаа арцысуеит.

Г ә д и с а. Афатә шәаламкыысын, аӡы шәымжәын, асы шәымфан, абахҭа иҭакугьы хақәиҭрак имоуп. Абриаҟара еиқәыжьу асгьы ҳахубааyама?

А а б ы ц ь. Ашҳам злоу асы ыҟоуп.

Г ә д и с а. Уара уаҟарагь ишҳаму дабаҟоу. Уи адагь ашҳам сцәа иалалахьеит. Ауаҩы шҳам ишҳам. Уажәшьҭа уи ашҳам салызго ҳәа хәшәы ыҟаӡам. Абри аҳаԥы амаҭқәа сцәа-сжьы иақәтцәишозар еиҳа еиҕьын, шәара абра сшәылазар ааста.

А а б ы ц ь. Агәыԥтцәаага, ашьартәага. Абри адунеи уқәымзар акәын уара. Анцәа уара злыԥха ҳауша, иҭабуп ҳәа уасҳәоит, ҳамҩа абри аҳаԥаҿы иахьаауагаз. Аԥсҭазаараҿ зегьы иреицәоу, ауаа еилибамкаакәа ианеицу ауп.

Г ә д и с а. Адәы иқәзаалакгьы ҟалоума? Усҟан уара абри аҳаԥы уцәытцаԥсызтгьы, иахьа абра ашәишәи бжьы ытцҩуа иҟалон. Ҳара амра ҳақәыҷҷа, Аҟәа ҳалазаарын.

А а б ы ц ь. Сара сыԥсра уара уахымыццакын. Насгьы ус аламала иԥсуагьы среиуаӡам. Аԥсҭазаара еиқәатцәа иагәы-

лызгаз амҩа ауп шәара шәызну. Аха зны-зынла уи рҟьашьуеит уара уеиԥш иҟоу ауаа.

Г ә д и с а. Сара сеиԥш иҟоу роуп амҩа бзиа ианызарц зыхәҭоу. Мшәан, Анцәа ауаатәыҩса зегьы еиҟараны иша-ма? Аԥылгыды зыхәҭоу ҳәа дыҟами, дыҟами аԥымаҵә зыхә-ҭоугьы.

А а б ы џ ь. Абжеиҳараҩык аԥылгыды зымҵоу, изыхәҭам роуп. Ажәлар ангәаҟуаз аган авагылацәа. Нас ианҭынчрахалак, иааины агәҭа иҭатәоит, ршьапқәа еиҵыхны.

Г ә д и с а. Убри агәҭа иҵегь ицқьахон, уара уеиԥш иҟоу ацқьақәа ирылатәаамзар. Ҳара ҳалагароуп шәара шәрыцқьара.

А а б ы џ ь. Сара схы здыруа саҟалеижьҭеи, ауаа ҟьашьқәа срыламтәаацызт. Аҟьашьқәа икылырҵәоз ҳаԥсҭазаара аџьгәа-ра саҿын.

Г ә д и с а. Нас уажә урҭ акылҵәарақәа узыџьгәоума?

А а б ы џ ь. Акылҳарақәа убасҟак ирацәахеит, сара сакәым, Нарҭ Сасрыҟәа изымыџьгәартә еиԥш.

Г ә д и с а. Акылҳарақәа џьгәамзаргьы, ҳанхартәы ҳаҟоуп.

А а б ы џ ь. Ушынхалакгьы ҟалоума? Уара иубом акәымзар, убарҭ акылҳарақәа ашьа ркылкьаса илеиуеит. Абас мацара иаанхар, ҳшьабар ҟалоит. Нас ҳ-Ԥсадгьыл аныԥслак, ҳара изаҳҭахузеи аԥсҭазаара.

Г ә д и с а. Сара усазҵааауазар, ԥсадгьылдагьы сыԥсы ҭазар сҭахуп.

А а б ы џ ь. Уԥсы шҭазаалакгьы ҟалоума, уара Анцәа иим-шәиша. Уцәажәашьа ала иубоит, уара ԥсадгьыл шумам. Аибашьра аан ухы шымҩаԥугаз умдыруеи?

Г ә д и с а. Зегьы шәхы шәыхнахуеит, сара усҟан Аҟәа сахьаанхаз. Аха уаҟагь баша стәаӡамызт, аха уара узҿыыз?

А а б ы џ ь. Сара сызҿыз акәын ауаҩы иԥсҭазаараҿы ла-хьынҵа еиқәаҵәаны иҟаз. Иҭахоз аҷкәынцәа еиқәыскуан, исырҿееиуан. Зны сылаӷырӡ нарықәсҭәон, нас сыбжьы ҭым-гаӡакәа, сгәы сҭаӷызуа, ахацәа рашәа сҳәон.

Инахаран идыдыз сыԥсак ланашьҭит.

А а б ы џ ь. Иа, Анцәа зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу. Унапы ҳануп, уара иулымшо иҟоузеи. Ҳаҵга аԥсуаа ҳазҵахаз аҳаԥы.

Г ә д и с а. Уара хаҭала аҳаԥы ҳаҵаугалеит, уажәшьҭа Анцәа ҳаҵигар уҭахуп. Уара ҳаҵга, ҳшыҵаугалаз еиԥш.

А а б ы ҵ ь. Сара шьардаӡа сцәа иҭаӡахьеит. Иара уаргьы сцәа уҭаӡап, уаҳа уажәы ҭагылазаашьа сымам. Уажәшьҭа шәаасзыӡырҩ шәызегьы. Иахьа нахыс еиҳа лымкаала ҳаихӡыӡаалароуп, ҳаилибакаауазароуп. Ҳҭагылазаашьа еиҳа-еиҳа еицәахо иалагеит, аха агәра згоит ҳара уи ҳшаиаауа. Иаатыроуп ажәҩан агәы. Абра ҳаҵаԥсыр еиҳа еиӷьуп ҳгәы еихшәаны, ҳагхаҟәа зегьы аахтны ҳаилибакаар аасҭа.

Г ә д и с а. Абар ассир, укамондирха уааҳхагылеит, уара иуҳәо ада акы ҟамло. Уара уахькомандирыз асалдаҭцәа рҟны акәын. Унапала абра иааганы ицәыҵаушьыз асалдаҭ. Ҳара зхы иаҟәиҭу уаауп. Уара уеиԥш иҟоу ауаҩы уажәшьҭа ахшыҩ ҳаиҭар ҟалаӡом. Ицеит шәара шәыхшыҩ аамҭа. Ҳара ҳахшыҩ иахьа ашәымҭа иҭагылоуп. Иахьа ҳара инеиҵыхны ихәыцуа уааупю Шәара шәыхшыҩ ажьакца иакхьеит.

А а б ы ҵ ь. Иазхоит. Уара зыхшыҩ зымгәаахь ицаз уоума сара сыхшыҩ жьакцеит ҳәа зҳәо? Сара, ӡи-мцеи ирылҵны, ԥсҭазаарак сзеиԥшьуазар ҳәа адәы иҟәу. Иухашҭзар аиҳабы ишиацәажәатәу, ухшыҩ ухаҿы иаазгарц сылшоит. Ахамхаԥагьа, ашәаргәында. Уара уеиԥш иҟоу ауаа ҳажәлар убас рхы ҭырҟьеит, ҩ-мцак ирыбжьаханы, ирыздырам, иарбан гану иахьыҩра. Уара хаҭала убас уаҳаҭыр ладырҟәит, аԥша уаҟәтәаны, аӡы уруа аҟынӡа. Аха уара уи хьыӡрацарак еиԥш иушьоит. Избанзар уара иуздырӡом, ахьыӡрацара захьӡу. Атәитәыхра иашьцылаз, аҵыс ачалт иаҵахаз диҩызоуп. Еиҭа шәасҳәахуеит, аӡәгьы азин имаӡам даҽаӡәы иԥсҭазаара алахәмарра.

Г ә д и с а. Сара сыԥсҭазаара уалахәмарырц уҭахупеи?!

А а б ы ҵ ь. Мап, Гәдиса, уара иуцәыӡыз ауаҩра иузсырхынҳәырц ауп исҭаху. *(Ихазы.)* Убри ауха иҟалеит ухаҿы иузаамгоз аиҿагылара. Ааи, ахәбатәи амш азы, доусы ирзынхаз афатә, аҭаҭын, аӡы рымхны абра ахаҳә иҟәсҵеит. Уаҳа ԥсыхәа ыҟаӡамызт. Аҭагылазаашьа бааԥс аныҟалалак, иззыҟалаз ауаа еиларҵәатәуп, акәымзар аӡәаӡәала иамԥыхьашәар, имариаӡаны иашьуеит. Амала, рыцҳарас иҟалаз,

рызегь зеицхәыцуам аҽеиларҵәара шаҭаху азыҳәан. Иахьатәи аҭагылазаашьаҿ ҳара-ҳара ҳаибаҭахызар ауп, мамзар...

И с а а к. Сара шәысҭахзам.

А а б ы ц ь. Иаанагозеи шәысҭахӡам?

И с а а к. Иаанаго убри ауп афатә ихазгалаз сара истәуп.

А а б ы ц ь. Афатә саргьы ихазгалеит.

И в а н. Саргьы исымаз хазгалеит. Аха уажәы аҭагылазаашьа убас иаҳзыќалеит, иҳамоу еиҩырҷҷаны иаҳфароуп.

И с а а к. Ишәфала, нас, еиҩырҷҷаны, ҳалалс анцәа ишәиҭаат, аха сара шәсыламкьысын. Сара истәу сара исымазааит, шәара ишәтәу шәара шәақәиҭзааит. Нас абри аҳаҧаҿы акоммунизм шәыргыларц шәҭахуп. Акоммунизм аҵыхәалами Гитлергьы дызшәықәлаз. Акоммунизм акәым, асоциализмгьы мышкызны ишәымбахра иќоуп.

А а б ы ц ь. Анцәа иныс дшысшьуа.

И с а а к. Абра саныҵоугала нахыс сшьуп сара. Иуҭахызаргь даҽа знык сшьы. Уажәы ишәымбеит ашьра. Асоциализм ашьақәыргылараз, ҳабацәа рыбаҩ ала адгьылқәа хышәќьеит. Ҳара ҳабаҩ ала акоммунизмгьы еибышәҭап. Сшьы абра сахьгылоу, амала афатә шәысҭараны сыќаӡам.

И в а н. Абри иаанагозеи! Иахьа уажәраанӡагь дызҳалоузеи деилымкааӡакәа.

И с а а к. Шәара ишәылшаран шәыќаӡам сара сеилкаара.

И в а н. Избан уара уеилкаара зҳалымшара?

И с а а к. Избанзар сара сќәышуп адунеи иқәу ажәларқәа зегьы ҳара ҳахшыҩ ала ауп излеибарку. Ҳара иҳаргьыжьуа ачархь шәаҿоуп шәызегьы. Нас аќәышреи абзамыќәреи зеилибакаараны иќоума.

А а б ы ц ь. Абзамыќә ҳәа узҿу уара уакәхап.

И с а а к. Уажәазы иашоуп. Сыбзамыќәхеит, аиашаз, избанзар абзамыќәқәа сшәылахеит азыҳәан.

И в а н. Дыҧсыроуп абри ала ҧынҵа икылќьаз, абри аҳаҧы дҭымҵроуп деибганы. Амаҭ иаҕроу ашҳам, дабаҳаланагалеи?

И с а а к. Шаќа шәҳәо аќара исызҳауеит. Асоура иаќәымҵыр, убас исызҳап, абри аҳаҧы сазымкуа. Шәара ишышәҳәатцәќьо

аламала сыԥсӡом сара. Ҳара ҳмилаҭ ахачҳара змоу милаҭуп. Зқьы шықәса раԥхьа ҳ-Ԥсадгьыл ҳақәымҵыр ҟамлеит, аха асакараҿ иҭабахьоу аӡмах еиԥш, зыхшыҩ ҭабахьоу ажәларқәа, рхы ахшыҩ ҭаҵаны, ихәыцуа иҟаҳҵахьеит. Ҳара ираԥшьаагаз ала ауп, атәылақәа ацивилизациахь ишкылсыз. Ҩны еихаргылашьа ззымдыруаз ажәларқәа, рыҩнқәа ажәҩан иаҵакьысуа иҟаҳҵеит. Аихаӡа ԥыруа ажәҩан иалаҳҵеит, ауаа аманы. Аҵара-дырра шьақәҳаргылеит. Ҳара адин иаҵаныҳәо милаҭуп. Шәара шәеиԥш ауахәамақәа ҳарбгаӡом. Шәара Анцәа шәигәҭасны, уи ихаҭыԥаҿы Сталин дшәыргылеит. Арахь иара шәышьра даҿуп акәҷарақәа реиԥш. Даншәеихсуа, шәкаҳаанӡа, нагӡара иқәзааит Сталин ҳәа шәыҳәҳәоит. Асоциализм амҩа убас шәарлашәит, атәра еиҳа еиғьышә-шьеит, ахақәиҭра аасҭа.

И в а н. Нас ухшыҩ акыр иҳахәоума абри аҳаԥы аҩныҵҟа?

И с а а к. Шәара уажәшьҭа хәарҭа змоу шәакәӡам. Ҩныҵҟала убри аҟара шәрыԥсаххьеит, ала ишәаз аеҵә еишуеит ҳәа ззырҳәо шәеиԥшхахьеит. Шәшьа шәдақәа ирҭыӡәӡәааны, африкатәи атуземец бзамыҟәқәа ршьа ҭарҵахьеит. Хшыҩ дук шәымамызт, аха ишәызҭазгьы, иҵааха идыршәын, аус шәзалауӡом, шәан дышәшьы ҳәа шәарҳәаргьы, иналгәыдҵан дышәшьуеит. Шәара шәаҵахоит абри аибашьра.

И в а н. Ҳара агәра аагоит Сталин дшаиаааиуа.

И с а а к. Ааи, ааи. Миллионла ауаа нырҵәаны диааир ҟалоит, аха уи аиааира мышкызны ҵахарахоит.

А а б ы ц ь. Избан, уара ус угәы изаанаго?

И с а а к. Избанзар шәара хырҳага злоу амҩа шәықәӡам.

А а б ы ц ь. Нас абри аҟара шуғрагәаз, излоучҳазеи ҳара ҳҟны аҟазаара?

И с а а к. Шәара шәеихатә гәара сыҭганы, с-Ԥсадгьыл ахь сзышьҭуадаз. Шаҟаҩы шәырҭахымкәа, аха шәыцәцашьа рымамкәа, ишәаны игылоу шаҟаҩы ыҟоузеи? Шәшьапсыр-гәыҵа ҳаҵыҵуеит ҳәа иалаго, Троцки иԥеиԥшхаз шырԥеи-ԥшхо рдыруеит азы, рҿы аӡы ҭаҭәаны итәоуп. Зеиԥш ҟамлац, зеиԥш рымҳәац, аҳаԥы иҵатәоу агәылшьап тәыла...

А а б ы ц ь. Ус акәзар, уҭахазаап...

И с а а к. Ҳара, ҳҭəыла ааныжьны ҳаныҟəҵ инаркны, ҳҭаха-хьан. Сара хаҭала сҭахеит абри аҳаҧы саншəыцҵала. Уажəшьҭа исзаанхаз, абри аҳаҧы сыҵагылан, «Ҳаиль Ҳитлер!», «Нагӡара иқəзааит Сталин!» ҳəа аҳəҳəара ауп.

Афатəқəа зҭаз ихьаҭра аашьҭкəыцəаан, аҳаҧы ахыҟəаҿ днеины дыҳəҳəоит: «Ҳаиль Сталин! Нагӡара иқəзааит Ҳитлер!»

Уи ибжьы иҧнаҵəаз асыҧса леиуеит. Аибашьыҩцəа аҳаҧы аҵахь рҽыҧхьаркуеит.

А л и с а. Сара саҟара аӡəы бзиа ибоит ҳəа сыҟамызт ашьхаҟəа, арахь иаҳзыруа жəбоит. Зегь реиҳа бзиа иубо, зегь реиҳа дуаӷахар ҟалозаап. Уажəшьҭа ашəара салагеит. Ҳашьхаҟəа, харада ахара ҳадҵан, ҳаршьырц иаҟəыркит.

А х р а. Бҽырӷəӷəа Алиса. Агəкаҳара ҳара уажəазы иҳахəо ҳəа ҳаҟаӡам. Ишыдыдуа ҟəа аурым рҳəоит. Абрагьы, ҳаҧхьаҟагьы бара быҧсҭазаара снапы иануп.

А л и с а. Исҭахуп угəра згарц. Избанзар сыҧсҭазаара унапы ианысҵеит. Аха ҳҭагылазаашьа еиҳа-еиҳа еицəахоит. Сгəы иалоуп, баша аҳаҧы ицəыҵаҧсит ҳəа ахьаҳзырҳəо. Абри уаҳа чҳашьа амам, Ахра.

А х р а. Бҽырӷəӷəа Алиса. Ус ала бымхəыцлан. Ҳара иҳаздырамызт, аҧсабара абас ала ишаҳҿагылоз. Ус анакəха, иуҿагыло уаҿагылароуп.

А л и с а. Сгəы урӷəӷəарц азы акəхап абас узсацəажəо! Анцəа иоуп, нас знапы ҳану.

А х р а. Ҳара аҧсуаа, еснагь Анцəа инапы ҳануп. Уи ишиҳəо ҳныҟəалар ауп даҽа мҩак ҳамаӡам. Иӷызыз дарбан, зхьаа цəырҵда? *(Дцоит.)*

А л и с а. Макьана ҳабаҟоу, иҵегьы ахьааҟəа цəырҵраны иҟоуп.

А с ҭ а н а. Нас бара бхьаа хызҽуа ҳəа иҟоузеи?

А л и с а. Ажəа бзиа.

А с ҭ а н а. Ажəа бзиа аҳəара сыгума бара бзы?

А л и с а. Ажəа бзиаҟəа рацəоуп, аха изаҳауа ишидикыло ауп аус злоу.

А с ҭ а н а. Сара сажәа быдбымкылеит. Уи сара сзыҳәа аԥсра еицәоуп. Аха аԥсреи абзареи рыбжьара еицәоу ҟаларгьы ауеит.

А л и с а. Уи иаанагозеи?

А с ҭ а н а. Уи иаанаго убри ауп, иуԥынгылоу уагәҭасны иуԥыругар, уразҟы иакит. Мап анакәха, ухлаҳәадаха уаанхоит. Уԥшаала ухьмыӡҕ злоухухша. *(Дцоит.)*

А н н а. Аиаша саҳәа, Алиса, Асҭана ажәа ибҭахьазма?

А л и с а. Мап, ажәа аныснитца, иқәҿысымҭын, уи сҿымҭра қәшаҳаҭрак еиԥш идикылеит иара. Аԥсадгьыл аҿаԥхьа аҵьабаа ду збахьоу ауаҩы иц сызхымжәеит. Мшәан, азин сымаӡами исҭаху далысхырц. Уи акәым уажәы ҳзызхәыцша Анна Анатоли-иԥҳа. Бара быԥҳәыс ҟәышуп, багьырҵаҩ бзиоуп. Иаҳԥеиԥшхоузеи абри аҳаԥы иҵахаз?

А н н а. Абыржәы, ҳахьыҟоу сгәаласыршәарц азыҳәан, адунеи сакәшоит хәыцрала. Сара сгеографуп адунеи хәҭа-хәҭала ишеиҿартәу бзианы издыруеит. Аха Аԥсны, абри еиԥш атәыла ссир аҟны, аҳауа ахьыҟәымшәышәу, ӡынра ыҟаӡамкәа, иаалырҟьан иахьӡынрахаз, насгьы акгьы зхарам ауаа ҳахьашьуа. Аха зегь раԥкыс еицәаахаз даҽак ыҟоуп абра. Ҳҭагылазаашьа цәгьахацыԥхьаӡа, Гәдиса иҩызцәа цәырҵыр ҳәа. Ҳарҭ школк аҟны аус еицааует. Абра ҳара-ҳара ҳаибафан, ҳагрaқәа зегьы хибатны, ауаҩра ҳцәыӡны, мрак ԥханы, асыԥса нықәӡаан, ҳамҩа аатны, аҟьаҟьарахь ҳалбаар, еиҿаԥшышьас иҳауазеи? Насгьы азин ҳауама ахәыцқәа аҵара дырҵара? Мамзаргьы Гәдиса иеиԥш иҟоу директорс ҳхаргылара. Аԥсра, уазеиқәнамырхар ҟалоит, аха ауаҩреи аламыси уазеиқәнамырхар, усҟан уԥсҭазаара ҵак амам.

А л и с а. Уаанӡа?

А н н а. Уаанӡа ашәалҟьамра ҳазыԥшызароуп. Ҳаиқәзырхо ҳәагьы иҟоу агәыҕра ауп.

К а н. Гәдиса ашоура иоуит, ахәшәҳәа акыр шәзаанхама?

А н н а. Гәдиса уажәшьҭа ахәшә иҭахӡам. Уи дыԥсиижьҭеи акырҵуеит.

Иааигәаӡаны имацәысны ихысуеит. Асыԥса леиуеит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ахәбатәи асахьа

Ҽынлоуп асы шлеиц илеиуеит рызегь рымч капҳсоуп, ишәаӡызо иҟоуп. Иааигәаӡаны имацәысны ихысуеит. Асыԥсақәа леиуеит.

А л и с а. Ахра, афатә абри ауп иаанхаз, ишԥаҟахцо?

А х р а. Беицҳахала. Аҳәса ҽыҭк-еыҭк ача рыҭ. Ирызша ҭәыцак аӡгьы. Ахацәа баҳҟәаҵ, макьана иҳачҳартә ҳаҟоуп. Убас аҭахуп.

А м и н а *(дааиуеит)*. Аабыҵь сыѡныҵҟа амца ҭагьыжьуеит иҳәеит.

Г ә д и с а *(дахьтәаз дѡаԥҟьоит)*. Амца иѡныҵҟала мацара акәӡамкәа, иоуразароу ицралан дыблыроуп, дыццышәхароуп. Иццышә еиқәаҵәа аӡмах иалажьтәуп, иҳәынҵәахарц азыҳәан. Уи дыблып, диаӡаап, аха ҳара иҳахәода, абра ҳныҵанҵәа ҳцар аума! Абри аҳаԥы сыҵызго исымҭараны иҟоузеи! Сыкәа зегьы ԥарала иҭәуп. Аѡны ҳахчқәа ԥарала ирчуп. Аѡцараҿгьы аҳаԥшьа ԥарала иҭәуп. Иаҭаххозар, сыѡны еихагылақәагьы среигӡом. Адгьылқәагьы исыдкыланы исымоугьы исҭоит.

М а р д а с о у. Уара Аԥсны ҭәѡанк аумырсӡац, нас абри аҟара адгьыл узҭода?

Г ә д и с а. Зегьы еимырҵәаз адгьыл, саргьы ԥыҭк рыцрысҟьеит. Схазы акәым, исҭишагь сымоуп.

М а р д а с о у. Уабацәа рыдгьыл рыбаѡ адкылан аума ишуҭиуа?

Г ә д и с а. Зегьы иҟарҵо саргьы иҟасҵоит. Адгьыл сҭиит, аха иаазхәаз ишьҭыхны игома? Ҳара иаҳҭәыми.

М а р д а с о у. Ҳара ҳәа узҿу дарбану, иаԥсуаӡамкәа, Аԥсны иқәнагалаз, зҽаԥсуазтәыз роума? Аԥсуа ишьацқьа злоу, ахныҟәгараз иага дгәаҟуазаргьы, идгьыл иҭиӡом.

Г ә д и с а. Нас уажәы дыҟоума аԥсуа ишьацқьа злоу?

М а р д а с о у. Уареи уара уѡызцәеи рыда, егьырҭ ршьа цқьоуп, Анцәа имч ала. Насгьы убри иудуҳәҳәалаз адгьылқәа ҷанхоит, абри аҳаԥы уцәыҵаԥсыр.

Г ә д и с а. Зегьы акоуп, аҭаҳмада Аабыҵь иаԥхьа сыԥсӡом. Уи ихала иакәым, шәара шәаԥхьагьы сыԥсӡом. Анцәа сара сеиԥш иҟоу дихьчозароуп.

М а р д а с о у. Уажә уаншәа, Анцәа дхауҵогьы уалагеит. Уара уеиԥш иҟоу ауаа Анцәа рхазоуп дзырҭаху.

Г ә д и с а. Нас уара Анцәа ухазы дуҭахӡами?

М а р д а с о у. Сара Анцәа сыжәлар рзы дысҭахуп. Уара уеиԥш иҟоу ауаа ирцәыхьчарц, ирманшәаларц.

Г ә д и с а. Саргьы зны убас сгәы иаанагон. Ашьҭахь еилыскааит, убарҭқәа зегьы шыбзамыҟәараз.

М а р д а с о у. Нас уи иунаҭазеи?

Г ә д и с а. Иснамҭаз ҳәа иҟоузеи. Иаасҭахыз зегьы амԥыхьашәара. Иаасгәаԥхо зегьы аҟаҵара. Сыҩны-сгәара, сԥара, амашьынақәа. Москва ауаҭах, Ростов аофис. Аҳәаа нырцәтәи аныҟәарақәа. Шәуа дарбану изыҿҟьаз адиректорра уамхуп ҳәа? Зегьы акоуп, уажәшьҭа шәара шәҟны саангылаӡом.

М а р д а с о у. Уабацои умҳәои?

Г ә д и с а. Аҵара министрс сҟарҵоит. Абри амҩа мыжда ҳақәлаанӡа исыԥхьан исарҳәеит, министрс уҟаҳҵар ҳҭахуп, мап ҳцәумкын ҳәа.

М а р д а с о у. Нас ироуҳәазеи?

Г ә д и с а. Уажәы ашьха сцоит, сыԥсы сшьап, сазхәыцп сҳәеит.

М а р д а с о у. Ааи, Аԥсынра заԥхьаҟа абзиа ианиаша, шаҟа уцәа иҭаӡахьоузеи!

Г ә д и с а. Аиаша уҳәеит, шаҟа ацәа иҭаӡахьоузеи Аԥсынра, шәара шәеиԥш иҟоу ахәда иахьықәтәоу. Иаԥеиԥшхозеи нас сара абри аҳаԥы сыҵаԥсыр! Ус анакәха, шәара зегьы шәхы ақәышәҵозаргьы, сара сыҵыҵыроуп. Иахьа ихәарҭоу иоуп аамҭа зтәу.

А х р а. Уара уоуп зынӡаск изыхәҭам абри аҳаԥы аҵыҵра. Сара хаҭала схы сеигӡом, абарҭ аҳаԥы еибганы иҵыҵырц азыҳәан.

Г ә д и с а. Ҩажәеи актәи ашәышықәса афырхаҵа. Абар Абрыскьыл дахьҳазгылаз. Сыблақәа ахьыҕроу азы сумшьааит. Ишәаҳама Ахра ииҳәаз, амҩа ҳзааиртуеит. Аха Ахра асыԥса уаҳцәагар, аӡәгьы иҽеишьуа џьумшьааит. Агәнаҳарақәа иҟауҵахьоу убри ала иухухып.

А н н а. Гәдиса, сыбз бааӡоуп ҳәа иабалакгьы умҳәалан. Ус уихымцәажәан ауаҩ бзиа.

Г ә д и с а *(деицакуа)*. «Ауаҩ бзиа»! Иарбан гану Ахра уаҩ бзиас дызлабдыруа?

М а д и н а. Зыламыс зцәыӡыз уара! Ушԥалыхцәажәо ҳҩыза хазына. *(Диҿасуеит.)*

Г ә д и с а. Абри шԥа! Бхаҵаны бнапы шьҭыбхит акәу?! *(Длысырц иҿынеихоит.)*

Е у а к а *(ишәақь ахькыдгылаз иаакыдԥаан)*. Улыламкьысын акәымзар... Улԥырҵ наӄ, улԥырҵ сҳәеит.

Г ә д и с а. Абар ассир. Сыԥхәыс шәақьԥынҵала сылԥыруцоит акәу уара аџьмахьча. Изусҭцәада сызлахаз! Зҿышәымҭуазеи, шәгылан шәызсыхәаԥшуазеи? Ишәымбаӡои абнауаҩы сахьишьуа! Ааи, ааи, шәыблақәа рыла избоит, сҭахара шышәҭаху. Убри аҩыза аҭагылазаашьа ӄалеит, иреиҕьу аҵеи дырбар, рыблақәа ашьа хылоит. Шәызегь гәаҕла шәҭәуп шәпеипеиуа. Сыгәнаҳа зықәшәаша, лбаа ҳаныӄаз шәеилыскаарауааз, уажәы шәшеилыскааз еиԥш.

А х р а. Иаҳзуураны иӄааз?

Г ә д и с а. Алу шәахәласыԥсон. Шәыслагон ашыла гәӡа еиԥш. Уажәы ишәҭаххеит абри абнауаҩы сишәыршьырц. Уара иудыруама, ушәақь аԥынҵа зықәку ауаҩы дзакәу? Убзамыӄәрала иааҭӄьар, сара сакәӡам иушьуа, Аԥсынроуп.

Е у а к а. Иаҳҳәап, иааҭӄьар, иахьып зугәахәуеи Аԥсынра?

Г ә д и с а. Аҵеи ду дацәыӡуеит, мышкызны ҳмилаҭ ԥхьаӄа изгараны иӄоу. Аԥсадгьыл ҵеида изыӄалома?

Е у а к а. Уара уеиԥш иӄоу аҵеи игәра ганы, ԥхьаӄа инаԥшыз амилаҭ сара исмилаҭзаргьы сҭахӡам.

М а д и н а. Абыржәы ауп, уара иухәҭаз ануаҳа. Анцәа иџьышьоуп ашьха мҩа сахьықәлаз. Абри асы аҳаԥы ҳахьыҵанакыз. Аӄьаӄьара акәзаап ауаҩы игхақәа зегьы зҵәахуа. Сышԥарыцҳахоз усзеилымкаакәа сыԥсыр.

Г ә д и с а. Бара быԥсит ҳәа аӡәгьы иҽеишьраны дыӄаӡам. Иахьатәи аамҭазы хи-ԥсиуп иӄоу. Аҳәса нҵәама, еиҳау амаҵурахьы схалар, исыцымцара дарбану. Убри леиԥш иӄоу дызгап, ахацәа сыҵашьыцуа. Ԥшрала, сахьала, лоура, лыҭбаара, зегь рыла деиқәшәаны.

Е у а к а. Ԥшрала, сахьала уаргьы аҵанаа урышьҭамҭоушәа ауп ушыҟоу.

Гә д и с а. Иахьа уԥшреи усахьеи уиаҟара иашьҭаӡам. Уԥьыба шаҟа иҭбаау ауп изҭаԥшуа. Ус анакәха, сԥьыбаз сеиқәшәоит...

Е у а к а. Уԥьыба зырҭәыша дҟалап, аха ахшыҩ узҭода?

Гә д и с а. Аԥьыба ҭәызар, ахшыҩгьы аауеит хәы мариала.

М а д и н а. Адунеи ауаа ҟәышқәа зегьы рыхшыҩ урҭаргьы, уара узҟәышхом.

Гә д и с а. Избан бара ус бгәы изаанаго?

М а д и н а. Избанзар, уара хаҭала уҟаӡам.

Гә д и с а. Сара хаҭала сыҟамызҭгьы, сусқәа абас иманшәалан ицарымызт.

М а д и н а. Уусқәа зырманшәало уара иуеиԥшқәо роуп. Шәара шәара шәышьҭибахуеит, акыр злоу ауаа аусахь инашәмышьҭырц азыҳәан.

А а б ы ԥ ь *(дааиуеит)*. Уа сбықәшаҳаҭуп, сагьбыдгылаҩуп. Сара ганкахьала брыцҳасшьоит, даҽа ганкахьала сбеигәырӷьоит. Абри ҳаԥсҭазаара аилашыраҿ иахьыбцәымӡыз быуаҩра. Аԥсуаа жәытә-натә аахыс уаҩрала акәын Аԥсны злеиқәдырхоз. Аԥсынра амахә ҩа иқәгылоушәа ишәарҭахеит.

К а н. Нас уи ишԥаԥсыхәоу бабаду?

А а б ы ԥ ь. Шәара шәыда уаҳа даеа ԥсыхәа аман ҳәа иҟаӡам. Ҳара амахә ҩа ҳақәгыланы, амахә ҩа ԥаҳҟоит.

Гә д и с а. Амахә ҩа шәыцахжәар шәҭахымзар, ҳара иҳашәҭ Аԥсны ахьызгьы ахьмызӷгьы.

А а б ы ԥ ь. Ахьӡи ахьмызӷи злоу иоуп Аԥсны аныҟәгара зылшо.

Гә д и с а. Ахьӡи ахьмызӷи мацарала аҳәынҭқарра аҟаԥара ауандаз, шәаргьы иҟашәымҵози.

А а б ы ԥ ь. Ҳара иҟаҳҵаз алами шәара шәызлаҽхәо, аха иҟаԥоу пату ззақәԥо шәоумашь?

А х р а. Ухы аԥьабаа аумырбан Аабыԥь. Узацәажәо уеиликааран дыҟаӡам. Изҭоуҭәо зкылсуа, иуҳәо змаҳауа. Иахьа ушԥаҟоу, хьаа умоума?

А а б ы џ ь. Сара хьаас сӄашәымҵан. Абри адунеиаҿ исуалыз ӄасҵеит. Уажәшьҭа сыԥсрагьы ԥсрам.

Г ә д и с а. Аиаша уҳәеит. Аибашьра аан абри аҳаԥы уҵаԥсызҭгьы, иахьа амра ҳақәыҷҷо Аӄәа ҳалазаарын. Ианамуӡахгьы ҳаԥхьа уахьыԥсуа сгәы абаауеит. Убригьы ахьызбо Анцәа иџьшьоуп.

М а р д а с о у. Сара Гәдиса иуаҩыхәаԥсара гәасҭон, аха усӄан ицәырызгар, сеилызкаауа маҷхон азы сҽааныскылон. Аԥсшәа карҵәан ианууеиҳәо, еиҳа уаницәымӷу ауп. Иаҳхысыз ашәышықәса аҩажәижәибжьтәи ашықәсқәа раан ҳаԥхьагыла ҳҵеира зегьы нзырҵәааз Гәдиса иеиԥш иӄаз роуп. Ареволиуциа еилашыра рхы иархәаны, ҳаҷкәынцәа амца иалазыблыз Гәдисараа. Иршьуаз шьны, иаанхаз Сибраӄа иахызгаз Бериа имаҵуарқәа. Аха уаӄагьы иаанымгылеит, Аибашьра Ду аан, ҳҵеира зегьы ахәларыԥсеит. Гәдиса иаб иакәӡами, гәыԥҩык иара иеиԥш ихәыцуаз азыӄаҵаны, алемс бираӄ шьҭыхны, «бзиала шәаабеит» ҳәа Ԥсҳәы ирԥыларц згәы иҭаз. Иара Гәдиса ихаҭа иакәӡами, Қарҭ аԥсуа студентцәа, КГБ-аа рыдҵала ирышьклаԥшуаз. Аԥсышәала шәымцәажәалан ҳәа ирҿагылаз. Ихы шԥамҩаԥигеи аҵыхәтәантәи ашықәсқәа раан. Наӄ-ааӄ ауаа дрыбжьагьыжьуа, абз хәымга рыбжьго, алақәа реиԥш ауаа еибаирфон.

Г ә д и с а. Сара исхароузеи нас, алақәа еибафозар?

Иӷәӷәаны имацәысны ихысуеит. Асыԥсақәа еишьҭагылан илеиуеит. Рызегьы еилагьыжьны еилаӡыӡоит.

Е у а к а. Ашьха, улыԥха ҳаҭ!

А с ҭ а н а. Уи шьҭа лыԥхас иаҳнаҭо башоуп. Сгәы иалоуп хьӡыда-ԥшада абра аҳаԥы ҳахьыҵаԥсуа.

Г ә д и с а. Ижәбома сара сгәаанагара иадгылоугьы шыӄоу! Уара уиашоуп Асҭана. Сара уажәшьҭа избоит аҳаԥы сышцәыҵаԥсуа, аха сызлаԥсуа шәоуп исызхымго. Иахьазы сманшәаламхеит акәымзар, шәара снашәыланагалеижьҭеи хықәкыс исымаз шәылҵра акәын. Сара иҵегьы сшьапы неиҵыхны, ҳ-Ԥсадгьылаз ихәарҭахашаз уаҩын, аха...

М а р д а с о у. Уара иарбан ԥсадгьылу узхәарҭахап ҳәа угәы иҭоу? Уабду аԥсшәа ззымдыруаз и-Ԥсадгьыл акәу, ҳара аԥсуаа ҳ-Ԥсадгьыл акәу?

Г ә д и с а. Сара сзыҳәан, ухы ахьныҟәуго ауп Ԥсадгьылс иҟоу.

А а б ы ҵ ь. Уара иуаҳахьоума аламҭ аҽы аҭыхәаҿы ахы шныҟәнаго?

Г ә д и с а. Ахы ныҟәнагозар, ибзамыҟәымзар акәхап.

А н н а *(лхазы)*. Сара исҳәаз аҟалара иаҿуп. Ҳашԥеиҿаԥшуеи уа лбаа, абри аҳаԥы ҳаҭыҭны ҳҟаларгьы.

А с ҭ а н а. Шәара шәзоуп акәымзар, сара абри аҳаԥы сыҭыҭырц сҭахҳам.

А н н а. Уи иаанагозеи, Асҭана?

А с ҭ а н а. Бара ибдыруеит уи иаанаго. Гәыгроуп ԥсҭазаарас иҟоу. Сара сзықәгәыгуаз ацҳа ԥҭәеит.

А н н а. Сара еснагьгьы уара ухаҭара салаҽхәоит. Афганистан уахьеибашьуаз азы Аорден угәы икыдуп. Ҳара ҳаибашьра аан Афырхаҵа ҳәа ухьӡ рҳәеит. Нас ԥҳәызба қәыԥшк, макьаназ абри аԥсҭазаара уаҩҭас зшьапы алазмыргылац улзеилымкаазар, нас уара убри уԥсҭазаара ахҭнуҭар аума?

А с ҭ а н а. Бара ианакәызаалакгьы гәыкала бысзыҟан Анна. Ахатәы еиҳәшьа исымамыз бара была дсыԥсахуан. Сара Афганистан сзеибашьуаз сыздырамызт, аха сеибашьуан. Ԥсадгьыл азы иқәԥоз ауаа сшьуан. Ҳара ҳаибашьра аан, ҳ-Ԥсадгьыл ҳамазкуаз ауаа сшьуан. Џьара сиашан, даҽаџьара сиашамызт. Аха ауаҩы дысшьуан. Дысшьуан, избанзар, сара сдунеи даҿагылон азыҳәан. Иахьагьы сара сдунеи даҿагылеит Ахра.

А н н а. Асҭана, сашьа, сара Аԥсны сааӡеит. Аԥсуаа шәыҳәсақәа реиԥш, саргьы издыруеит шәымҽхак, шәҭоурых, шәдоуҳа. Аԥҳәыс шәара шәҟны шаҟа пату лықәу. Убри аҟнытә уаргьы убарҭқәа урылхәдаахар сҭахҳам.

А с ҭ а н а *(лажәа анагӡаха лымҭаӡакәа)*. Ҳара ҳажәлар ианакәызаалакгьы Анцәа дрыман. Аха сара хаҭала дысмоуит Анцәа.

А н н а. Сара иџьасшьоит Асҭана, абри уара уеиԥш иҟоу ахаҵа ихы дахьазымиаауа!

А с ҭ а н а. Сзаиааиуам. Саиааиртәы еиԥш амч сзымԥшаауит. Ажәа анылныстҵа ҿылымҭит. Уи сара қәшаҳатрак еиԥш исы-

дыскылеит. Нас ꙩ-еибашьрак ирцәынхаз ауаꙩы, исыхәҭаӡами исықәнаго аԥсҭазаара сымазарц?..

А н н а. Иухәҭоуп, ишԥаухәҭам, еиҳаугьы ухәҭоуп. Аха Алиса даҽеаӡәы далылхит. Ус анакәха, уара убри уанышәароуп.

А с ҭ а н а. Бгәы изаанагозеи Анна, убри анышәара мариоуп ҳәа?

А н н а. Избоит ишымариам, аха ауаꙩы ихы даиааир, илымшо ҳәа акгьы ыҟаӡам.

А с ҭ а н а *(ихазы)*. Схы сзаиааир, аха сзазымиааир, усҟан Анцәа саҭеимҵааит... *(Дцоит)*.

А л и с а *(Анна лҟны дааины)*. Ибеиҳәазеи, Анна, Асҭана?

А н н а *(ԥытраамҭак ҿымтӡакәа, нас уи аҟара имырхьаацәакәа)*. Бзиа бибоит, исыздырам иахысҳәаара...

А л и с а. Сибоит, аха иасҳәахьеит даҽеаӡәы дшалысххьоу. Иара уи хаиҵарц иҭахӡам.

А н н а. Иҭахӡам, избанзар ажәа аныбниҵаз, бҿымҭра қәшаҳаҭрак еиԥш идикылеит.

А л и с а. Асҭана пату зқәысҵо уаꙩуп. Ꙩ-еибашьрак дрылҵхьеит. Дырҵаꙩ бзиоуп аԥсуа бызшәеи алитературеи рзыҳәан. Ажәа сниҵоит ҳәа сақәгәыҕуамызт. Азныказ исҳәаша сҿамшәо саанхеит. Исыхьҵәҟьаз, абҕьыжәҳәа иасҳәар сҭахымхеит. Уажәшьҭа иара дхьаҵырц игәы иҭаӡам. Ахреи иареи машәыр рылибахыр ҳәа сшәоит.

А н н а. Иуадаꙩуп, иҳәара саҿуп иҽааникыларц, аха...

А л и с а. Саргьы сшәо салагеит.

А н н а. Еиҳа ишәарҭоу абри аҳаԥы ҳахьыҵахаз ауп.

Асыԥсақәа леиуеит иааигәаӡаны. Алисеи Аннеи шәаны рнапқәа еикәдыршоит.

М а р д а с о у. Ибыхьзеи, Амина, бцәышхеит? Ахьҭа бакыма?

А м и н а. Мап, мап. Еиҳагьы ишоурахазшәа збоит. Ус акәӡами Мардасоу?

М а р д а с о у. Иҟалап ус акәзаргьы, аха асоура иаҿуп.

А м и н а. Абарҭ аԥсҭҳәақәа рнаꙩс амра каххаа иԥхоит. Ус ауп аԥсҭҳәа шыҟоу. Ажәꙩан иаҵамлар ауп, акәымзар зны аҟәа, зны асы, акырцх ԥсҭазаара унаҭаран иҟаӡам. Уажәазы

аԥсҭазаара ахьыҟоу аԥсҭҳәа егьи аганахь ала ауп. Рыцҳарас иҟалаз, ҳара ишаҳҭаху амра ҳамаӡам. Убри азоуп ҳаԥсҭазаара азыбжак зышәшьу. Ашоура уамкӡои, Мардасоу?

М а р д а с о у *(аԥха матәа ишәыз ааишәыхны, лыжәҩа иҭаирҧоит)*. Ахьҭа былалар ҳәа сшәоит.

А м и н а. Шаҟа бзиа избозеи асы анауа. Санхәыцыз ашьыжь асы ауны ишышьҭаз анызбалак, иаразнак сҽааилаҳәан, асы бымбыл снылалон. Асԥаҟьақәа адгьылаҿы илеиаанӡа, снапсыргәыҵа неиҵыхны ианысԥсалон. Нас ахәыҷқәа зегьы еизон. Ҳнапқәа еибаркны, ҳкәашо, асыркәымпыл ҳакәшо ашәа ҳҳәон.

Асы ауеит, асы ауеит,
Абгахәыҷы ԥҳәыс даанагоит,
Абгаду кылыԥшуеит.

М а р д а с о у. Ашоура бымоума Амина?

А м и н а. Ҳӡамҩа хәыҷқәа ҟаԥшьӡа, ахьҭа ҳакыхуазма. Уаха ахәлара иааҳамнахаанӡа асырбылгьа ҳарҳәуан. Сан мчыла акәын аҩныҟа сшыҩналгалоз. Нас амца шаҳә-шаҳә сыҽҳәалыртәон, абыржәы сшыҽҳәатәоу еиԥш. Ааҳ, шаҟа иԥсҭазаара бзиоузеи асы анауа.

М а р д а с о у. Амина, ибыхьызеи, бцәышхеитеи?

А м и н а. Асы шкәакәа сҿаҳәит азы схы-сҿы аршкәакәеит. Абри асы сҿаӡыҭыр, нас сеилыԥхаауа, сыԥшшәы аауеит.

Лшьапқәа дрызнымкылакәа, ҵаҟа лҿыналхоит. Мардасоу даалымҵасны дааникылоит.

Ахрақәа аҵысра иалагама,Мардасоу? Ирыҟәжьу асы рыҟәхны, ҳамҩақәа аадыртырц рҭахызар акәхап. Абар ахрақәа кәашоит, ҳаԥсы ахьеиҟәхаз азыҳәан. Исҭахуп ахрақәа срыцкәашарц. Аҳаҳаира, шәызгылоузеи, еинышәҟьа. Аха сара сшьапқәа сырзеиҭагом. Исыҵалазеи, уажәы-уажәы исыҵасуа ҵаҟа слеиуеит. Мардасоу, саанкыл.

Мардасоу ҵаҟа дышьҭеиҵоит.

Аах, шаҟа иҟәымшәышәузеи асы бымбыл сызлаиоу.

Е у а к а. Лгәы цеит, дыԥшқами. Иа, Анцәа Ду, улыԥха ҳаҭ. Улыԥха ҳаҭ, амра шәахәа уман уҵаԥш абри аҳаԥы.

Г ә д и с а. Анцәа амра иман дузааргьы уҭаххеит, уара ашәарыцаҩ. Уиаҟара ухаҵазар, Нарҭ Сасрыҟәа хҿала аеҵәа кыдԥаан, ахьҭа иагоз иашьцәа ширԥхоз еиԥш ҳаргьы ҳаумырԥхои. Анцәа днашәылаҵаны, шәызегьы шәыбз ауп, арахь акгьы зылшо шәакәӡам. Аԥсра зыхәҭам шәылԥсаара саҿуп. Уарбанзаалакгьы уаҳа уимҵамныҳәан Анцәа.

А м и н а *(даалшәан даақәтәоит)*. Избан ҳазимҵамныҳәо Анцәа?!

Г ә д и с а. Дыҟаӡам азыҳәан.

Амина лыԥсы лылышәашәан дкаҳауеит. Аннеи Алисеи лыцхраауеит.

А с ҭ а н а *(дыҳәҳәоит)*. Уҿы еихакы уара ахәымга, анцәа дызмам. Уаашьҭыхны абри ахра уасҭоит. Мамзаргьы абри ашәарыцаҩ ишәақь ааимхны, абра илаугәыдҵан усшьуеит.

Г ә д и с а. Сшьы, сшьы, ашьра уажәы иумбеит. Афганистангьы ауаа рышьра акәын узҿыз. Уи азмырхакәа, ҳаибашьра аангьы шаҟаҩ ҭаурхада.

А с ҭ а н а. Ҳаибашьра аан исшьуаз, ҳара ҳаршьырц иааз ҳаӷацәа ракәын.

Г ә д и с а. Ҳаӷагьы дуаҩуп. Абиблиа иаҳәоит, ауаҩы думшьын ҳәа.

А с ҭ а н а. Абиблиа уара уеиԥш иҟоу изакәӡам изаҳәаз.

Г ә д и с а. Иззаҳәада?

А с ҭ а н а. Ауаҩы цқьа, ашьра зыхәҭам.

Г ә д и с а. Уи сара соуп. Ааи, ааи, сара сыҟазароуп, акәымзар абри шәара шәеиԥш иҟоу, абри хҭәыла рзырԥшӡом. Сара сыҟамзар, шәара џьара шәызкылсраны шәыҟаӡам. Амилаҭ зегьы аҳаԥы ишцәыҵатәоу иаанхоит. Алыԥшаах иоуп ажәлар раԥхьагылара зылшо. Сара слыԥшаахуп, шәара зегьы шәҵабыҵассоуп. Акҿаҩра икҿаԥсоу аҳаса-масақәа. *(Днеизыҭрысырц иҿынеихоит.)*

А а б ы џ ь. Уааиҟәаҵ.

А с ҭ а н а. Иҵегь ицәыригааит иӷражьу аҳәынҵәа. Иудырҩазеи иԥсра аҿаԥхьа ма иҽирыцқьаргьы...

Г ә д и с а. Анцәа срыцҳашьа, аҽрыцқьара зыхәҭоу шәара шәоуп. Аха шәызрыцқьо аӡы абаҟоу Аԥсынра. Шәҽышәрыцқьарц шәалагаргьы, абарҭ ҳӡыцқьақәа убас ишәырхәашьып, аҳәаҵәҟьагьы иҵкьыҵкьашьан иӡаамгәыгәло. Гха мацарала ашацәа иршаз шәара.

А н н а. Деилымкаакәа иҳалаз дызусҭа, Анцәа срыцҳашьа. Амаҭ, ашәҭқәа рыҵаҟа зҽызҵәахуа уаҩуп уара, Гәдиса.

Г ә д и с а. Иаха ԥхыӡ избеит, баргьы амаҭхы бхагылазшәа. Бҳәазо абри аҳаԥы быҵазшәа. Ус абри аҭаҳмада бицҳан, иаразнак быԥсыхит. Уи зыхҟьаз бара бымаҭ шҳам аасҭа, Аабыҵь ишҳам еиҳа иҕәҕәазаарын. Сара издыруеит иаснагь сшышәцәымҕыз. Шәышҳамра сымҩа ишанышәшьылоз. Ашьхаҟа саажәгеит сҭашәырхарц, аха шәыԥсра аԥхьа избароуп. Снашәхагылан, аергьашәа ҳәаны, сыҵагәырҕьароуп абри аҳаԥы. Нас Анцәа сиҳәап, дзыхӡыӡаауа адунеи, ауаа цқьақәа ықәзарц уҭахызар, сеиқәырха сара. Сыҭоумшьын абри аҳаԥы, абарҭ ашарамшақәа ахьыҭоушьыз ҳәа. *(Даазыӡырҩны.)* Иҭабуп, иҭабуп, абас сахьеилукааз. Схырхәоит асаара. Знызынла сыбзамыҟәра иахҟьаны, иухәҭам жәақәак сҳәозаргьы, саҭоумҵан. Сара абри адгьыл ақәзаара зыхәҭоу сакәым, уара дуӡӡагьы акы угхахьеит. *(Еиҭа ажәҩан ахь дааӡырҩны.)* Исаҳаит, исаҳаит, ухаҵкы сцеит. Ух шьарда ннаҵааит, ус шԥоуҳәо џьушьҭ! Уара уахь сугарц угәы иҭазар, уара умсааит мап шуцәысымкуа. Аиаша уасҳәар ами абри адгьыл сгәы аақәыԥҵәаӡеит, насгьы абарҭ реиԥш ауаа сахьрылоугьы. *(Ажәҩан ахь дӡырҩуеит.)* Маҵурас иуҭахузеи уҳәама? Исыхәҭоуп ҳәа иаасыдугало зегьы срықәшаҳаҭуп, аха абри аҵара аминистрра еиҳа сазааигәоуп. Исҭахуп ҳ-Псадгьыл азыҳәан аҿар сааӡаларц. *(Ажәҩан ахь дааӡырҩны.)* Убри аҩыза ҳара ҳҟны ҭыԥ ыҟаӡам, абра зегьы ҭара змоу уааyп уҳәама? Нас адгьылаҿ абри аҟара абзамыҟәқәа иԥсхьоу уа иҟәышхама? Ибзиоуп нас, зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу Анцәа. Аҟәышқәа аҟәыш дырхаргылатәыми. Убри аҭыԥ суҭозар, схырхәаӡаны иҭабуп ҳәа уасҳәоит, Анцәа зегь зымчу. Ишәаҳама ажәабжь, Анцәа иара иахь сшиго. Исыхәҭоугьы амаҵура шсиҭо. Уатәи ауаа ҟәышқәа сшырхаиргыло. Уи сызкәыхшоу сеиликааит,

иқәақәра згааит. Усгьы имҳәеи, зегь зымчу, уара уеиԥш иҟоу ауаӡы хазына, абанҭ аҵапыҵассаа урыласшьуама ҳәа. Ааи, иқәақәра згааит, акырздыруа ҕас думазаргьы, акыр иаԥсоуп. Нагӡара иқәзааит Анцәа...

И с а а к. Ҳаиль Ҳитлер!

А а б ы ҵ ь. Ажәеиза мшы азыҳәан, ршьапы изықәымгыло, акаҳара иалагеит сӡызцәа аибашьцәа. Алаԥшҵашәаракәа рбон. Знык ӡныҵҟала ишәаз ауаӡы аԥсҭазаарахь ирхынҳәра уадаӡуп. Убасҟан агәра згеит, ишакәхалакгьы абри аҳаԥы ҳаҵымҵыр ҳшыҵанҵәоз.

И с а а к. Нас акомандир, иубома ҳахькылугаз. Еҕьымзи афашистцәа рнапаҿы ҳаҟазар. Абрахь ҳанкыдлоз сцәа иалашәеит, хирк ҳшақәымшәоз, аха уара ашәақь ахы сҭаурԥшит. Уажәшьҭа уара ҳшеиқәурхо ала аҭак ҟаҵа.

А а б ы ҵ ь. Уажәшьҭа доусы ҳхы еиқәаҳархар ауп.

И с а а к. Уи зла?

А а б ы ҵ ь. Ҳхы ҳаиааироуп.

И с а а к. Ҳазиааиуа ахы абаҟоу? Ҳхы лаган аҳаԥы ицәыҵаҳҵеит, уара убзоурала.

А а б ы ҵ ь. Сара сыбзоурала иахьа уажәраанӡа шәыԥсы ҭоуп, мамзар жәеиза мшы раԥхьа шәыршьхьазаарын.

И с а а к. Еиҕьын ҳаршьызҭгьы, абра ҳаилабаар аҵкыс.

И в а н. Ҳара аԥсра ҳгәы иҭаӡам.

И с а а к. Абри асовет пропагандоуп, ҵаҵгәы змам, хы змам, асовет пропаганда, жәагәаӡала иҭацәу, ҵаҵгәы змаӡам, арахь ауаа рхы ҭызҟьо, акоммунисттә пропаганда.

А а б ы ҵ ь. Уара уԥсы уацәымшәаӡои, ҳ-Ҳәынҭқарра абас уахьахцәажәо?

И с а а к. Аԥсы зхоу иоуп, зыԥсы иацәшәо. Сара аԥсы схам, нас сзыцәшәараны иҟоузеи. Сара Асовет ҳәынҭқаррахь уаҳа схынҳәраны сыҟаӡам. Знык иршьхьоу, ӡынтә дузшьуам.

А а б ы ҵ ь. Абарҭ уажәақәа рзыҳәан, сара усшьыр сылшоит.

И с а а к. Агәра згоит, хьаада сышьра шулшо. Избанзар, хара здым ауаа зшьуаз, ани шәвожд уицыԥҵәахоуп уаргьы. Уи иԥеыхақәа рыла уеибаркуп. Ауаа ишәшьхьоу рыла адгьыл

агәы ҵшәырчаахьеит. Изшәыхьӡхалеи аҟапшьқәа ҳәа? Хара здымыз ауаа ршьа, шьамхахьы шәахьылагылоу азыҳәан. Аибашьра ҟалаанӡа, иреиҕьыз аҵеира шәахьрылгаз азоуп алемсаа кавказтәи ашьхақәа ҳкыдцалан ҳазрымоу. Ар раԥхьагылаҩцәа ракәзар, Москва амҵан иреихсны ишьуп. Сара асоциализм аҵкыс, афашизм агәра згоит.

И в а н *(ишәақь нхаршалан)*. Акомандир, азин сыҭ, игәыдҵан дысшьуеит.

А а б ы џ ь. Ушәақь ахы улах Иван. Абри патронак даԥсаӡам. Аџьаԥҳаны ҳаиҷаҳароуп.

И с а а к. Аџьаԥҳаны шәеиҷаҳауеит акәу?! Миллионла ауаа кыдҵан ианышәшьуаз, усҟан аџьаԥҳаны шәеиҷаҳаӡомызт. Уажәы иухьзеи, уара, уаҵха ушәақь, уара ухымҭа ала сахьҭахо шысҭаҳымгьы, абри аҳаԥаҿы шәара афыҩгарақәа сшәыцыԥсыр сҭахым. Сыԥсы шыцқьоу ажәҩан ахь ицар еиҳа еиҕьуп. Ус акәӡами, Анцәа? Ига сыԥсы уара уахь, амилаҭ ҟәышра иахылҵыз, абри адгьылаҿ игииуа абольшевикцәа срылахар аасҭа. Уара иумдыруеи абольшевикцәа закәу, зхаҵкы сцаша Анцәа. Урҭ ашьа камҭәакәа ҭынч рхәы инахатәаны акрырфаӡом. *(Дааӡырҩны ажәҩан ахь.)* Ааи, ааи, еилыскааит иуҳәаз. Ашьа каҭәараҿгьы шәара шәмилаҭгьы хар рымаӡам уҳәама? Ааи, ааи, уа суқәшаҳаҭуп. Абольшевикцәа ҳанреиԥшхалогьы ыҟоуп. Ҳара ҳзыҳәа бзиа зҭахыз даҳшьгәышьеит. Ма шьышьала даҳшьыма, аџьар даныркацалан, аҳәызбақәа илҳәаны. О, саҭоумҵан Анцәа, саҭоумҵан мыцхәы аџьабаа ахьусырбо, аха суҳәоит, суашьапкуеит, абри адгьылаҿ, ауаатәҩса ршьа ахьеибажәуа, сыԥсы аанумыжьын. *(Иван ишҟа.)* Узыԥшузеи, усеихс, сара схала сҿысшьаанӡа.

А а б ы џ ь. Ишәақь имышәх ирласны. *(Ишәақь ааимырхуеит.)* Уаҳа угәы иалоу ҳәа акрыҟоума Исаак?

И с а а к. Раԥхьаӡа иргылан, сгәы иалоу сахьышәымшьыз ауп. Насгьы абра сахьшәылаԥсуа. Сгәы збаауа, Анцәа сыԥсы ишҟа иахьиго ауп.

И в а н. Уара уеиԥш иҟоу ауаҩы, Анцәагьы деилеигоит.

А н н а *(лхазы)*. Саша Кавказтәи ахрақәа рҿы данҭаха, схы сзықәымкит Урыстәыла. Иареи сареи иарбан мчызаалакгьы,

акы ҳаиԥырнагоит ҳәа ҳаҟамызт. Уи нахыс абри адунеи ҭацәхеит сара сзыҳәан. Даара сҿазыскит сҿеиҭаскырц, аха иамуит. Ауаҩы инапала иԥсҭазаара иҿалихыр илшоит, аха аҿеиҭакра мап. Саша сара сыԥсҭазаара иакәын. Аԥсҭазаара аҿеиҭанакӡом. Аҿеиҭанакыр иԥсит ауп. Сеимдалон Ерцахә ашьапахьы, Саша дахьыбӷалаз, аха лҵшәа амоуит. Шьха нықәара иазҟазаз изласарҳәаз ала, Саша асыԥса даҵәахит. Саргьы Аԥсны саангылеит. Сыҟоуп гәыӷрала. Ишԥамӡыҭри убри асыԥса ҳәа. Сахьыҟазаалакгьы, ианысбарҭоу снаԥшлоит Ерцахә ашҟа. Уахьынтәи ԥшак анасуа, «Сара бысхашҭуам» ҳәа Саша ибжьы саҳауеит. Иахьазы сыԥсы зку, зҿы саанагаз ауаа шәоуп. Сшәыдышәкылеит, саргьы шәыбызшәа, шәҵасқәа зегьы рҵара саҿуп. Уажәы абри аҳаԥы ҳахьыҵахаз, шәара шәылымкаа схы сҭахушәа шәымбааит. Шәара шәзықәшәо зегьы сара аԥхьа сгылан, схы иадыскылоит. Саша иеиԥш асыԥса саҵаҟьыцыргьы, хьаас искуам, шәара шәыжәлар раҳаҭыр аҟынтә.

Асыԥсақәа ааигәаӡаны илеиуеит. Абар Саша ибжьы асыԥса иалыҩны иахьго, бара бысхашҭӡом ҳәа. Сара агәра згоит, асыԥсақәа анеихбалак, Саша имҩа шаатуа.

А х р а. Ибхәыцуазеи, Анна?

А н н а. Аԥсҭазаара. Исцәыӡхьоуи исԥыхьамшәаци реиԥшьра саҿуп.

А х р а. Нас иуадаҩума аиԥшьра?

А н н а. Еиԥшьу зегьы шәарҭоуп, еиҿҟьар ҟалоит. Аха зегь раҵкыс рыцҳароуп, еиҿҟьаз еиԥшьымкәа иаанхар.

А х р а. Саҭабымҵан, Анна. Абрахь баасымгар акәын. Аԥсреи абзареи рыгәҭа бсыргылеит.

А н н а. Саша Ерцахә данҭаха нахыс, сара аԥсреи-абзареи рыгәҭа сыбжьагылоуп. Насгьы иахьазы ԥсҭазаарас исымоу шәара шәыгәҭа сахьгылоу ауп. Ҩбагьы – абарҭ ашьхақәа сахьырзааигәоу, Саша иԥсыԥ бжьы саҳауеит. Ауаа бзиақәа рыгәҭа уҟанаҵ уԥсы ҭоуп.

Аҳаԥы иҵыҩуеит аӷызыбжьқәа.

А л и с а. Сара избоит, абри аҳаԥы ҳазегьы ҳаибганы ҵыҵышьа шҳамам. Амлеи, ахьҭеи, аӡбеи рызхымго, агәаҟра

иалагеит. Даҿа хымш, ирзыхга, ирызхымга. Асы акәзар, еиҳагьы еимагылаиы аура иалагеит. Угәы ишԥаанаго Ахра, ҳашԥеиқәырхатәу абри аҳаԥы иҵахаз?

А х р а. Аҵыхәтәанынӡа агәыҕра, уаҳа хеиқәырхашьа ҳамаӡам.

А л и са *(дԥ̄әааны даақәтәоит)*. Ауаҩы ииҳәо, Анцәагьы ициҳәароуп ҳәа лҳәалон сан. Усҟан уи усҟак сазхәыцуамызт, аха абыржәы, Анцәа дҳацымхрааит. Ҳҭахоит зегьы.

А х р а. Ибыхьзеи Алиса?

А л и с а. Ирыҕәҕәаны саанкыл Ахра. Иумбаӡои аҟәараҳәа сшеиҵасуа. Ҳҭахеит, абааԥсы, уаҩ шәыҟаӡами. Ҳҭахоит ҳ-Ԥсадгьылаҿы харада. Шәабаҟоу ауаатәыҩса, ҳҭахоит харада, ишәылшозар шәҳацхраа.

А х р а. Бееиқәк, Алиса. Ҳара макьаназ ҳшьапы ҳақәгылоуп. Агәыҕра ыҟоуп, еиҭа ишыгьыжьуа аԥхарра. Ааи, ааи, ԥсабаратә цәырҵрак ҳазгом ҳара. Уажәазы ҳашьхақәа ҳазгәаазаргьы, ҳаиҭеинаалахып. Ҳара ҳазииз, ҳаҵьал ааиаанӡа ҳаԥсырц акәӡам.

А л и с а. Соуразароу сыԥхеит. Сшьа-сда аусура иалагеит. Уара иуҳәо сара сзы иԥсҭазаароуп Ахра.

А х р а. Уи аԥсҭазаара ҳанылбаалак инеиҵаҳхып. Амра базхәыцла Алиса.

А с ҭ а н а *(ихазы)*. Сара абра акәым Афганистан аибашьраҿгьы сгәы еиҭамԥаӡеит. Адушманцәа ахра ҳкыдцалан ҳашрымазгьы. Иара убас Аӡҩыбжьа, акырҭуа фашистцәа анҳакәшазгьы. Усҟан ҳар хәҭа раԥхьа сгылан, ақырҭуа ир цҟьа-шәҟьа иқәҵан, ҳрылҵит. Аха уажәтәи ҳҭагылазаашьа лҵышьас иҟасҵара ҳәа акгьы збом. Сымч зқәымхо амчра агәҭа сгылоуп. Аха Алиса деиқәхарц азы иҟасымҵо иҟоузеи. Изҭаху ишиҭаху еиликааит, аха уажәшьҭа хьаҵшьа сымам.

Е у а к а *(ихазы)*. Убри аҽны, абарҭи сареи ҳанеиқәшәоз, абни ҳҿаԥхьа игылоу ахра ацәқәа, бҕабк атәыҩақәа ыршан, ишықәгылаз сҩаҵаԥшит. Иара сгәанаҭомызт. Ахы шьҭыхны, агәы рҭынчны иқәгылан, иныкәԥраан ицарашәа. Убри убас иԥшӡан, убас иблахкыган, агәыҕьра цәгьан ашәақь аҵхара. Аԥшӡа уамеихсын ҳәа сықәҿнаҭит сгәы. Иаразнак сшәақь

ахы слахеит. Акыр аамҭа сахәаԥшуан, уи ахынкылашьа сазыгәдуны, сагьнаԥашьыцит. Зегь реиҳа иҳаракыз ахра ихалан иахьықәгылаз, ахы иақәиҭны. Сара бзиа избоит аҳаракыра, ахақәиҭра зцу.

М а д и н а *(лхазы)*. Иалыздыраауаз аҟьаҟьараҿ ҳаныҟаз, Гәдиса шаҟа длаҟәыз. Аҳаракыра урҭқәа зегьы цәырнагеит. Аҳаракыраҿ сыԥсыр усс исымаӡам, аҟьаҟьара сыбзамыҟәны сықәзар ааста. Сара уажәшьҭа исԥеиԥшхалакгьы, схы сақәиҭуп. Уаҳа исзыхго сыҟам абри аҭагылазаашьа. Убри аҟынтә сызшәыҳәо сзыҟашәҭа.

А а б ы ц ь. Ибҭаху ҳәа Мадина.

М а д и н а. Хаԥа сцеит, аҭаацәара ҟасԥарц, аха уара иуҳәо Анцәагьы иуциҳәозароуп. Сара сжьан сзыццаз иганахь ала. Аха шьханыҟәаара сыблақәа аанартит.

А а б ы ц ь. Бҽырҭынч, дад. Анцәа иоуп абри аҳаԥы ҳаԥазгалаз. Ҳалбаар аҟьаҟьарахь, уа ҳалацәажәап бҭаацәара аус.

М а д и н а. Сара исҭахӡам сахьжьаз аҭыԥахь албаара. Абри ауаа иҟынтә ԥыхәаԥҵәара змаӡам агәырҩақәа рыцԥара. Сара ҩынтә сзеиҭеиуам. Анцәа аԥсы схеиԥеит, аԥсҭазаара ацӡамкәа.

А а б ы ц ь. Бҽырҕәҕәа, Мадина. Иалшоны иҟазар, сыԥсҭазаара бара ибзацысԥон.

М а д и н а. Уара уԥсы шаҟаҩы ирзацуԥахьоузеи. Анцәа ауаҩразы иишаз ауаҩы. Сгәы ҭынчуп уара ушысхагылоу сахьыԥсуа.

Иааигәаӡаны асыԥса леиуеит. Акыраамҭа урҭ рыбжьы хәаҽ аҳаԥы иԥыҩуеит.

Аӡы, сыбз сыхәлаҩеит, аӡы...

А а б ы ц ь. Аӡы лзааг, Кан.

К а н *(иныԥакны)*. Аӡы ыҟаӡам, бабаду.

А а б ы ц ь *(ихазы)*. Убри ауха, ҳаибаргәаҟуа аҳаԥы ҳшыԥаз, амца иҕралеит сашьа Сунар. Абылра далагеит, арагәаԥшь иаҩызаз ауаҩы. Иаразнак деихәлаҳаит. Избон дшыԥсуаз. Схала сҽысзымшьуа аҳаԥы сыԥахеит. Сыбла ишабоз бзиа иибоз ишьхәқәа илбаадара иаҿын.

С у н а р. Сықәтәаар сҭахуп, Аабыць.

Аабыҵь Сунар ижәҩа днаҵатәоит.

А а б ы ҵ ь. Уҽырҕәҕәа Сунар, ашьха тәылаҿ ҳаԥхьагыла. Иаарласны асы хкәоит.

С у н а р. Иагьа иарласыргьы, уи сахьӡом сара.

А а б ы ҵ ь. Ус умҳәан Сунар. Уара ужәҩахыр сара исыгымхароуп.

Сунар. Ус ауп ишыҟоу Анцәа изакәан, аԥхьа иишаз, аԥхьа дигароуп. Аӡы сышәҭ, сыҩнытҟа абылра иаҿуп.

А а б ы ҵ ь. Иван аӡы ааг.

И в а н *(иныҵакны)*. Иаханӡа маҷк нханы иҟан. Иахьа ашьыжь иштацәыз аабеит.

А а б ы ҵ ь. Аӡы ҳзеиҷаҳауаз, зда ԥсыхәа аныҟам ҳәа акәын. Дуазҭаама изжәыз?

И в а н. Мап.

А а б ы ҵ ь. Иабаҟоу еибаҳҳәаз ажәа. Ҳаизымҭаакәа аӡи афатәи ҳрылакьысуам ҳәа. Шәуа дарбан аҵыхәтәантәи аӡы зжәыз? Уара Едуард, мамзаргьы уара Карпенко, Ашот, Муса. Шәызегьы сшәазҭааауеит, изжәыда аӡы? Шәара шәеибашьцәоуп, шәхацәоуп, шәуа дарбану еилазгаз аҭоуба?

И с а а к. Сара изжәит.

А а б ы ҵ ь. Изжәит ишԥа?

И с а а к. Изжәит иаха, аҿажәкра саналага. Изжәит, избанзар скьатеиқәа абылра иалагон азы. Ишәасымҳәеи, сара сеиқәхароуп, шәара хшыҩда шәнымхарц.

А а б ы ҵ ь. Сара исыздыруам, уара убзамыҟәу, уҟәышу. Аха издыруа, абзамыҟәра ҳәаа шамам ауп.

С у н а р. Наҟ шәиҟәаҵ, уи аӡы зжәыргьы, сеиқәхараны сыҟаӡам.

И с а а к. Абра аӡәгьы деиқәхараны дыҟаӡам. Иаҳҳәап, ҳаиқәхараны ҳҟаларгьы, ԥсҭазаара ҳауараны ҳаҟаӡам. Сталин, аибашьра шәацәыбналан аҳаԥы шәыҵалеит ҳәа, иаҳгәыдҵан ҳаишьуеит.

И в а н. Сталин дабаҟоу, ҳара ҳабаҟоу? Иазҳәода аамҭала аҳаԥы ҳшыҵахаз.

Исаак. Сталин илымҳа «ҳалоуп». Асовет Ҳәынҭқарра абжеиҳара цәгьаҳәацәоуп. Уара Аабыҵь укнаҳаны ауп ушыр-

шьуа. Сара сеиқәхароуп. Сталин аиааира игар, уи агәрагара уадаҩуп, аха ахшыҩ изҭо диҭахыми. Убри азы сара схәарҭахоит.

И в а н. Иаҳҳәап, Сталин даҵахар?

И с а а к. Ауаҩы деилӷьазароуп. Аамҭа иҽеақәиршәароуп. Сара усҟан Ҳитлер ишҟа сиасуеит. Ҳаиль Гитлер ҳәа сыҩнапык шьҭыхны сҿынасхоит. Ауаҩ ҟәыш абри адунеиаҿ иҭыԥ ыҟоуп.

С у н а р. Сыԥсаанӡа иԥсы ихышәх абри алемс.

И с а а к. Абри аҳаԥы аҩныҵҟа иуҳәалакгьы ҟалоит. Абра абольшевикцәа рзакәан ыҟаӡам. Абра хақәиҭроуп, демократиоуп. Ауаҩы игәы иҭоу аҳәара азин имоуп. Ацәажәара азин змамыз, абра иаахтны шәцәажәалар шәылшоит. Абра иҟам КГБ рбахҭа, мамзаргьы Лубианка аҵаҟа ауаа ахьыршьуа. Шәымшәан, шәцәажәала. Зҿумҭуазеи уара, ма уара. Мамзаргьы командирс иҳамаз Аабыҷь? Шәҿы шәзеихыхуам акәу? Мамзаргьы аиаша зҳәаз ирыхьыз шәыхьыр ҳәа шәшәоит. Шәымшәан, иҟаӡам асовет ҳәынҭқарра, иҟоу абри аҳаԥы ауп. Аԥсреи аиаша ҳәарҭеи рҳаԥы. Аиаша ҟасҵеит иаха аӡы иаанхаз ахьызжәыз. Сунар, уи аӡы узаансыжьыргьы, зегь акоуп уԥсуан.

С у н а р. Уаргьы абри аҳаԥы уҵаԥсуеит.

И с а а к. Ибзиоуп, нар усгьы акәзааит, аха абарҭ зегьы шәыԥсра анызбалак ашьҭахь.

С у н а р. Дысхышәҵа абри аҵьныш. Аабыҷь, сашьа, унапала сеиқәкы. *(Дыԥсуеит.)*

Иаамацәысны идыдуеит. Асыԥсақәа, еихагыла-еиҵагыла алеира иалагоит. Рызегь рыхқәа рыкәаҿ Мадина илыкәшан игылоуп.

М а д и н а. Сықәшәыртәа.

А н н а. Биазар еиҕьзар, Мадина?

М а д и н а. Мап, сықәшәыртәа, сызшәыҳәогьы сзыҟашәҵа.

Дықәдыртәоит.

А а б ы ҷ ь. Ибҭахузеи, дад, Мадина?

М а д и н а. Уара аԥсы цқьа уажәа.

А а б ы ҷ ь. Сара Анцәа сшьамхнышлан сиҳәоит бара бзы.

М а д и н а. Иаҭахым уажәшьҭа сара сзыҳәан Анцәа иҳәара. Сыԥсы аиқәырхараз уигьы акгьы илшом, Нырцәҟа сгәы рҭынчны сцарц уҭахызар, сызуҳәо сзыҟаҵа.

А а б ы ӷ ь. Иҳәа ибҭаху, сыԥсҭазаара акәзаргьы сеигӡом.

М а д и н а. Абра зегьы ирбо ираҳауа ҳаилырга Гәдисеи сареи. Уи силҵуеит.

А а б ы ӷ ь. Беилыскаауеит, Мадина, аха уи иаамҭоума уажәы?

М а д и н а. Шаҟа ирласны ҳаилурго аҟара, сыԥсра маншәалахоит. Уааццакы, мамзар уахьымӡар ҟалоит.

А а б ы ӷ ь. Шәызегь шәааскьа абрахь.

Мадина иаалыкәшан иаагылоит.

Иа, Анцәа, зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу, уара иаҳзааугo зегьы ҳақәшаҳаҭуп. Уара иуӡбаша ауп сара сызҿу. Угәы иамыхәо ак ҟасҵозар, саҭоумҵан, ԥсыхәа змам ԥсыхәа асҭарц сахьаҿу азыҳәан. Бара, Мадина Қәҭар-ԥҳа, бақәшаҳаҭума Гәдиса Зaӡбеи бареи шәеилыҵра?

М а д и н а. Ааи, сақәшаҳаҭуп.

А а б ы ӷ ь. Уара, Гәдиса, уақәшаҳаҭума Мадина Қәҭар-ԥҳаи уареи шәеилыҵра?

Г ә д и с а. Сақәшаҳаҭуп, уажәраанӡагьы ҳаиԥырҵыр акәын.

А а б ы ӷ ь. Иахьа 2006 шықәса, нанҳәа жәаба, аԥшьаша, асааҭ хәба рзы жәаӡа минуҭ анагу аамҭазы, хаҵара-ԥҳәысра аанкылазааит, Гәдиса Зaӡбеи Мадина Қәҭар-ԥҳаи. Ахара зхароу, зыԥҳәыс дызмырманшәалаз Анцәа уибааит.

М а д и н а. Сшьапы сықәшәыргыл. *(Илыԥагылан, лшьапы дықәдыргылоит.)* Зхы иақәиҭу ауаӡы ишьапы дықәгылазар ауп. Сара сцоит схақәиҭра амшла, абри адунеиаҿ иӷьамыӷәацәгьаз сыԥсҭазаара аҵыхәтәа еиқәысҳәаларц.

Мадина дхьашьшьны ҵаҟа длеиуеит. Аҳаԥы иҵаҷҷо имацәысуеит. Идыдуеит, асыԥса леиуеит.

А м и н а. Исҳәо уаҳаума Мардасоу?

М а р д а с о у. Сыбзызырӡуеит Амина.

А м и н а. Ажәа иснуҵаз азы аҭак усҭарц сызбеит.

М а р д а с о у. Сгәы иахәаша аҭак сыбҭар ҳәа сыԥшуп.

А м и н а. Уара угәы иахәаран иҟоу ауп сара сыҵсҭазаара здысҳәаларан ы иҟоу. Абри аҳаҵы ҳзыцыцны ҳзыҟалар, Анцәа ҳирманшәалозар, суццоит.

М а р д а с о у. Ачараҿ бара бгылазаауеит, абарҭ ашьхақәа реиҧш, бкасы шкәакәа бхаршәны.

А м и н а. Ашьхақәа харантә иҧшӡоуп, аха рыҩныҵҟа еиқәыхьшәашәа игылоуп.

М а р д а с о у. Иахьа иҵаазаргьы, уаҵәы ашәҭқәа рҿаҳәаҳәы иҟалоит.

А м и н а. Сахьынаҧшуа ашәҭқәа збаӡом.

М а р д а с о у. Ашәҭқәа амра иазыҧшуп.

А м и н а. Сшьапқәа, снапқәа ҵааршәхеит. Иабаҟоу амра Мардасоу?

М а р д а с о у. Абанҭ аҧҭақәа рнаҩс, амра каххаа иҧхоит. Аҧҭа наскьар, ашәахәақәа ашьхақәа инархаҧхап. Уи ҳамҩа аанартуеит ҳчарахь.

А м и н а. Сгәы асы иагәылаҳәҳәаоушәа ихьшәашәаӡа иҟалеит. Иабаҟоу амра аҧхара?

М а р д а с о у. Урҭ уажәшьҭа абра иҟазар акәын, аҧсҭҳәа аҧырхагамхазҭгьы.

А м и н а. Анцәа срыцҳашьа, абзиеи ацәгьеи шҧеиҧшу. Угәы ишҧаанаго Мардасоу, ҳаргьы иаҳҧырхагахару?

М а р д а с о у. Зыҧсы ҭоу ҧырхага имоур ҟалаӡом. Ус Анцәа ишеит.

А м и н а. Нас иҳахәода шьҭа?

М а р д а с о у. Анцәеи амреи.

А м и н а. Сара Анцәа игәрагара сзыркыз сан лоуп. Сан лыҧсҭазаара зегьы Анцәа идҳәалан. Анцәа данимҵаныҳәалак, дычча-ччо, дласкәантраӡа дҟалон. Уаха Анцәа диҳәаан днышьҭалон, ашьыжьгьы убас. Сара убри агәра згоит иахьагьы убас, аха уажәы ҳҭагылазаашьа зырцәгьазеи? Сан дызиҵаныҳәоз сара сзы акәын. Нас абарҭ зегьы башахама?

М а р д а с о у. Абзиаҟаҵара ианакәызаалакгьы ибашахаӡом.

А м и н а. Сара бзиамзар цәгьа ҟасымҵац. Уара иуҳәаз иашазар, ҳара Анцәа дҳахәароуп.

М а р д а с о у. Агәра га, Амина, дышҳацхраауа Анцәа. Абас ахьҭеи амлеи ҳарганы ҳаишьрым.

Амина. Ахьҭа уакызар, унапы насыркы, Мардасоу. *(Рнапқәа неибадыркуеит.)* Унаҧшы ажәҩанахь, аҧҭақәа рааимҟьараҿ еҵәак насҿаҷҷеит.

М а р д а с о у. Уи ҳара ҳаеҵәахә ауп.

А м и н а. Ҳаеҵәахә кыдзар, ҳаҧсы ҭоуп, ус ами? *(Дҧәааны.)* Шәгыл зегьы, шәааи абрахь, шәҩаҧшы ажәҩанахь. Ижәбоума аҧҭақәа рааимҟьараҿ ҳаеҵәа ахькаҷҷо. Уи ҳара ҳаеҵәахә ауп. Зыеҵәахә кыду ауаҩы дыҧсӡом. Абар иара. Сан рыцҳа лҵьабаа имырӡит Анцәа. *(Лыбжьы неиҧыхны.)* Аҧҭақәа шәнаскьа-ааскьа. Ажәҩан ахы иақәиҭышәтә.

Усҟан ҳаргьы ҳхы ҳақәиҭхоит. Мардасоу иабацеи аеҵәа?

М а р д а с о у. Аамҭала аҧҭа иаҵәахит. Бгәыҕла Амина.

А м и н а. Аамҭала ауп ҳарҭ зегьы адунеи ҳшықәу. Анцәа иоуп наунагӡа иҟоу. Шаҟа суеигәырҕьааз аеҵәа. Иҟалап укыдшәахьазаргьы. Сара сыҧсы уман уҭашәахьазаргьы.

Г ә д и с а. Деилагеит агәаҟ цәгьа.

Аҳаҧы иазааигәан илеиуеит асыҧса.

Г ә д и с а. Сара мыч дук сыманы сыҟазар, уара Аабыҵь, Абрыскьыл иеиҧш ҳәагәыжьла уҿаҳәаны, абри аҳаҧы уҵаскуан. Анцәагьы даҽа галактикак ашҟа дыҧхасҵон. Ауаа зегьы иара иҵаныҳәоит, арахь дызхәаз аӡәгьы дсымбеит.

А а б ы ҵ ь. Дызхәалакгьы уара думыхәароуп, дынцәаҵәҟьазар.

Г ә д и с а. Избан умҳәо?!

А а б ы ҵ ь. Избанзар убриаҟара уҟьашьуп, Кәыдргьы уазымыӡәӡәо.

Г ә д и с а. Адунеи зҟьашьыз абри уара уеиҧш иҟоу роуп. Сара адунеи сырҧшӡон, сгәыхәтәы сахьышәмыгзеит акәымзар. Аха зегь акоуп, макьаназ сиеҵәахә кыдуп. Абар, аҧҭақәа рааимҟьарҭаҿ иахьаасҿаҷҷаз. Еи, ажәлар зыҧсы ҭоу шәгыл. Ижәбоума сиеҵәахә шылашауа. Уи сара истәуп, сара. Сара аҧсҭазаара саҧсоуп. Сиеҵәахә улаша, иҵегьы улаша. Ушәахәа лашьҭы, сгәы рыҧха. Аҧсҭазаара иаҧсам ауаа срылоумшьын. Ижәбома, ижәбома, сара сиеҵәахә затәык ауп иҧхо. Иабаҟоу

уара уиеҵәахә, Аабыҵь? Анцәа ҳәа уара узымҵакҡьакьо, еҵәакгьы уаҭәаимшьеит. Еҵәа хәыҷӡак аарла зыԥсы ҭоу, уажәы ушьҭан иҿыцәаараны иҟоу. Мамзаргьы уара, Асҭана, амуџьахьедцәеи, аҟыртцәеи зшьуаз, еҵәа ԥеыхакгьы уаҭәеимшьеит. Даба исурбозар уеиҵәахә. Иҟаӡам. Избанзар, уаԥсаӡамызт азыҳәан. Ма бара, Анна, исырба биеҵәахә?..

А н н а. Сара сиеҵәахә аԥҭа ихнаԥеит.

Г ә д и с а. Аԥсҭҳәа сара сиеҵәахә хнамԥаӡеит, избанзар икыдын азыҳәан. Иаԥсоу иоуп зиеҵәахә кыду. Иабаҟоу уара уиеҵәахә, Мардасоу? Мамзаргьы уара Ахра, зегь рыгха збо, зхатәы гәазымҭо. Мамзаргьы бара, Алиса, ахацәа ргәы зфо, иаабымго, нас, биеҵәахә, ишапшапуа, бнапсыргәыҵа ианҵаны. Уара, ашәарыцаԥ, ҟәаԥа-ҿаԥарамзар ҟьаҟьара зымбац, иуҿаԥхоума знымзар зны уиеҵәахә. Шәарҭ зегьы адгьылаҿ шәыҟамзар, ажәԥанаҿ аеҵәахә шәызҭода? Сара соуп адгьылаҿгьы ажәԥанаҿгьы иҟоу, избанзар сыԥсы ҭоуп азыҳәан. Сара аиҳабыра рҟынгьы пату сыҡәуп. Исеихырхәан аԥсшәа сарҳәоит. Амаҵура дуҡәа сыдгало, ргәы садкылан срымоуп. Шәара ижәбеит ҳәа сыҟоуп, уажәы ааскьа иреиҳаӡоу аорден сгәы ишкыдырҵаз, зҟәаҟәра сгаша. Сара с-Псадгьылаз гәыкала сшыҟоу еилкааны, сгәышԥы рԥычеит. Саԥсоуп азыҳәан. «Ҳаҭамзааит, иахьа уажәраанӡа ашкол адиректорс ууаныжьны уахьҳамаз. Уара уҭыԥ аҵара министрра ауп» ҳәа сарҳәеит. Урҭ ирдыруеит дара ирыхәо ауаԥы дзакәу. Исашәҳәа шәара шәзыԥсоу? Шәара сара сыбжагьы шәаԥсам, избанзар шәиеҵәахә кыдӡам азыҳәан. Сара... *(Ажәԥан ахь даныԥаԥш, иеҵәахә имбаӡеит.)* Иабаҟоу, иабацеи, ӡәыр ижәгама сиеҵәахә? Сиеҵәахә шамшам, уажәраанӡа исыхәлаҷҷо икыдыз.

А х р а. Уара уиеҵәахә, аԥсҭҳәа еиҡәаҵәа ихнаԥеит, уара ухаҭагьы уагараны ушыҟоу еиԥш.

Г ә д и с а. Избан сара сзагараны иҟоу, аԥсҭҳәа еиҡәаҵәа. Уи иагаша ауаа еиҡәаҵәаҟәа роуп. Сара суаԥы шкәакәоуп, ԥштәылагьы, гәаҭалагьы. Сара суаԥы лашоуп, аха шәара сеиҡәаҵәаны ауп сшыжәбо. «Ауаса атәарҭа ззымдырыз, абга ирфеит» ҳәа ирҳәо иашоуп. Шәара сшәыцымныҟәар акәын. Аҽны шьыбжьон сырфеит абгаҟәа. *(Дхагаха дрылалоит.)*

Иаажәг сиеҵәахә. Мап, мап, Ахра, уара иухгам, иҭга укәа. Уи иарԥхаша сара соуп. Иҟалап, уара ашәарыцаҩ, сиеҵәахә уеихсны ажәҩан икыдуршәазар? Уара сиеҵәахә зықәнаго уакәӡам.

Е у а к а. Избан аеҵәахә зсықәнамго?

Г ә д и с а. Аԥсҭазаара уаԥсам азыҳәан.

А н н а. Сшәыҳәоит шәизымӡырҩын абри ауаҩы мӡанра. Иарбанзаалакгьы ламыси уаҩреи злам. О, Анцәа, суҳәоит иԥсра ааигәатәы Гәдиса.

Г ә д и с а. Зыԥсра ааигәахаз бара боуп. Абар џьаҳаным агәашә бахьылагылоу. Бара уахь шаҟа ирласны бцо аҟара, сара исзеиҕьуп. Схала сакәым, абри адунеи иқәу ауаа цкьақәа рызгьы. Сиеҵәахә уахь ижәгар зуам. Шәарҭ зегьы исҳәо шәмаҳаӡои. Исышәҭ абрахь сиеҵәахә, анцәа исаҭәаишьаз. *(Ҵаҟа иҽекажьны аԥәыуара далагоит.)*

Амацәыс аҳаԥы иҵаҷҷо, ихысуеит. Илеиуеит асыԥса.

А а б ы џ ь. Алиса лымч кәадахаӡеит. Илфаша акры аанхама?

К а н. Ацыхәтәантәи ачахы.

А а б ы џ ь. Ҽыҭк амхны илыҭ.

А л и с а. Мап, Кан, шәылымкаа акгьы сфом.

К а н. Ааи, аха бымч каԥсаӡеит.

А л и с а. Сымч камԥсарц азы сгәаҳәара нашәыгӡа.

А н н а. Бара иаабҭаху зегьы наҳагӡоит, иҳалымшогьы ҳалҳаршоит.

А л и с а. Ахреи сареи ҳаиқәышаҳаҭхеит.

А н н а. Шәыззеиқәышаҳаҭхазеи?

А л и с а. Ҳаиқәышаҳаҭхеит абра агәыргьын ҳхаҳҵарц азыҳәан. Аиҳабацәа рҿаԥхьа ҳаҭамзааит, аха убас ҳгәы иаҭаххеит.

А н н а. Ус анакәха Аабыџь иаҳҳәап.

А а б ы џ ь. Исаҳауеит, дадраа, уи уаҩы дзеигәырҕьаша акоуп. Сара Анцәа ду сиҳәоит, иманшәалахарц азыҳәан. Иаажәг абрахь.

А а б ы џ ь. Бара, Алиса Жәан-ԥҳа, биқәшаҳаҭума ажәа бнызҵаз Ахра Цымцба ԥҳәысс иццара?

А л и с а. Сақәшаҳаҭуп.

А а б ы ҵ ь. Уара, Ахра Цымцба, уақәшаҳатума, ажәа знуҵаз Алиса Ажәан-ԥҳа ԥҳәысыс лгара?

А х р а. Ааи, сақәшаҳаҭуп.

А а б ы ҵ ь. Иа, Анцәа, зхьышьаргәыҭца сакәыхшоу. Исҳәо уаҳарц сҭахуп. Иахьа абри ашьха ҳарак агәҭаны, зхы еидызкылаз улаԥш нарыхга. Еиларҵаз рынасыԥ аԥсҭазаара ԥшӡа нацҵан, шьарда ирынаскьарга. Рыбзиабара ԥҵәаара ақәымкәа, анхаразы амч-алша рыҭ. Рабацәа рдоуҳа дмырӡуа, еиқәырҵаз рхәышҭаара акәиц агымхо, хшарала еиҵаҩҩы иҟаларцаз уцхыраара рыҭа, Ҳазшаз Анцәа ду. Иумырӡын ҳдаракәац Аԥсынра. Ҳаит, арԥарцәа иаацәырыжәга аҭацаагара ашәа.

Мардасоу акаҩ-акаҩҳәа аҭацаагара ашәа аацәыригоит. Егьырҭгьы инаицдырҕызуеит. Асыԥса илеиз рыбжьы аҵәахуеит.

А а б ы ҵ ь *(ихазы)*. Ахьҭеи амлеи иаганы, зшьапы изықәымгылоз ҟалеит убасҟангьы. Сашьа Сунари, ашәамахь Ашоҭи иԥсны еиқәыхьшәашәа аҳаԥы иҵан. Саргьы сгәыҕра сцәызны, аҵыхәтәантәи сымч аизгара саҿын.

И с а а к. Узгылоузеи ухала?! Иаҳзууз анаҩсан ирласны ҳазлаҭаурхаша акыр уазхәыцуама?

А а б ы ҵ ь. Зыԥсы ҭоу дазхәыцлароуп ианшәарҭахо иԥсы злеиқәирхаша аус.

И с а а к. Сара избом уажәшьҭа ҳаԥсы злеиқәаҳархаша ҳәа акгьы. Ҳара ҳалахь ҷышәуп, ҳалгеит, ԥсышьа цәгьа ҳауеит. Иумбаӡои абарҭ иԥсны ишьҭоу, уашьа Сунар дналаҵан. Абарҭ иԥсхьоу ишьҭоу, иԥсраны иҟоуи, ҳара ҳҭахареи уара уламыс иамаз. Иуку абҵьар уаҳа алемс дузалашьуазар, игәыҕьы хаҵарак, ухы иагәыдҵа.

А а б ы ҵ ь. Уи уара акыр иухәома?

И с а а к. Саԥхьа уԥсны, абра ушышьҭоу збар, ҵьанаҭ сцоит.

А а б ы ҵ ь. Сара шәынтә сҿысшьыргьы, уара ҵьанаҭ узцараны уҟаӡам.

И с а а к. Избан ҵьанаҭ сцараны изыҟам?

А а б ы ҵ ь. Ауаҩы ҟьашь ҵьанаҭ агәашә изаадыртраны иҟаӡам.

И с а а к. Уи хьаас иҟоумҵан. Уара иуалу нагӡа, сара абри адунеиаҿ ҭыԥ сышәымҭеит, аха сзыԥсоу еилыркаап ауаа...

А а б ы ҵ ь. Иахьа еилыркааз иоуп уаҵәгьы еилыркаауа. Уара иахьагьы уаҵәгьы ианыхтәу, иҭахаз уаҩуп.

И с а а к. Сҭаурхеит азы. Абри аҳаҧы ҳаҵаумгалазҭгьы...

А а б ы ҵ ь. Абри аҳаҧы уҵасымгалазҭгьы, уажәшьҭа уҧсҭазаара уалҵхьазаарын. Иузымдырӡо уара умилаҭ алемсаа шаҟа бзиа ирбо?

И с а а к. Ахшыҩ змамыз роуп змилаҭ Ҳитлер инирҵәаз. Ахшыҩ змаз идгылан шәабашьра даҿуп. Асоциализм, акоммунизм ахь инеиаанӡа, аҧсы ахырхырц азыҳәан. Сара соуп башаӡа ибжьаӡыз. Ианаамҭаз алемсаа рахь сиасызҭгьы, шәарҭ шәаҵахараны иҟоу, абра сшәыцыҧсуазма. Аха шәара сшәыцыҧсырц сҭахӡам. Иаашар сдәықәлоит, ахра сҽасҭоит, иудыруазеи сеиқәхар.

А а б ы ҵ ь. Уеиқәхар, нас уабацои?

И с а а к. Уара угәы иаанагозар ҟалап Асовет Ар рахь сцоит ҳәа. Сара сцоит ақәҿиара змоу ар рахь.

Аабыҵь. Ус угәы изаанагоузеи урҭ ақәҿиара рымоуп ҳәа?

И с а а к. Улашәума, ма удагәоума, иумбаӡои, иумаҳаӡои, шәҳәынҭқарра абжак ргахьеит. Волга ахықәаҿ инеирц акгьы рыгым. Кавказтәи ашьхақәа ирхалахьеит. Иаарласны Бақәа ргоит. Шәыр ахьаҵра иаҿуп, аҧсцәа рыла адгьылқәа хҟьа. Сталин иакәзар дыбналаны дахьцаз рыздыруам. Ар рхадацәа, анемец ир рахь аиасра иалагеит.

А а б ы ҵ ь. Иҳәала, Исаак, иҳәала. Уара усгьы уҧсра ааигәахеит.

И с а а к. Иҟалап сыҧсра ааигәахазаргьы, аха шәара шәыфҩы го, аҳаҧы шәахьцәыҵаҧсуа, сшәылаҧсыр ҟалаӡом. Абар ашара иалагеит. Ахра сҽасҭоит, сеиқәхар абзиа, сеиқәымхар, ахақәиҭра амҩа сшықәыз сахьҭахо ҵьанаҭхоит сара сзы.

И в а н. Абри ашәаргәында, аҧсахҩы дцар ҟалаӡом. Алемсаа иреиҳәоит абра ҳахьцәыҵатәоу. Нырцәынтәи бзарбзанла ҳцәыҵарҟәаҟәоит. Даҳмышьҭыроуп, абра дҳацыҧсыроуп.

И с а а к. Цәгьагьы иубарымызт абра сшәыцыҧсыр, шәыфҩы схышәшәо. *(Ишәақь ахькыдгылаз иаакыдихуеит.)*

И в а н. Ашәақь уаламкыысын.

А а б ы ҵ ь. Уиҟәаҵ игааит, иҽишьырц иҭаххаргьы ҟалоит.

И с а а к. Шәара шәоуп аҽшьра зыхәҭоу. Шәыԥсадгьыл ԥсахны аҳаԥы шәыҵатәоуп. Сара асоциализм ықәызхуа срыцхраарц сцоит. *(Иахьынӡа илшоз ибжьы неиԥыхны.)* Ҳаиль Ҳитлер... *(Дцоит.)*

Аҳаԥы иҵаҷҷо имацәысуеит. Иааигәаӡаны идыдуеит. Асыԥсақәа рлеира иалагоит. Аҵахь џьара, «Ҳаиль Ҳитлер!» ҳәа Исаак иҳәҳәабжь алыҩуеит.

И в а н. Аҳаԥы аҩныҵҟа ҳаԥсҭазаара злеиқәҳархо ҳәа акгьы ыҟаӡам. Нас ҳала ишабо ҳҿаҳшьуама?

А а б ы џ ь. Мап, ҳҿаҳшьӡом. Сара ишәасҳәоит ҳазлеиқәхо, шәсықәшаҳаҭхозар.

И в а н. Абри аибашьра ҳаиднакылеижьҭеи, уара иуҳәо ҳақәшаҳаҭымкәа иҟамлац. Уажәгьы ҳахыԥом азы ҳахиоуп.

А а б ы џ ь. Уара ухиоуп, аха...

Абыжьқәа гоит: «Ҳахиоуп!»

И в а н. Аибашьраҿ еицуп аԥсреи абзареи. Ус анакәха, сара шәысзыӡырҩ.

Иаҳа-иаҳа асоура иацнаҵоит. Инахаран игоит асыԥса рлеира абжьқәа.

А а б џ ь *(ихазы)*. Убри ауха, ҳара ишьҭаҳҵеит ҳнышьамхнышгылан аҭоуба. Аибашьрахь ҳанцоз аҭоуба шышьҭаҳҵоз еиԥш. Аҳаԥаҿы аангылара уаҳа ҟалашьа амамызт. Ҳҭоуба иалан ауха ахра ҳҭаларц, ҵаҟа албааразы. Ахра иалҟьаз ибжьы имыргарцаз ҳаицәажәеит. Аибашьцәа жәохәҩык рахьынтәи ҳалбааит жәаҩык. Згәы рҭынчны ицәаз алемсаа ҳәызбала иаҳшьит, аха ианааша ауп акаамеҭ ҳаналаԥш. Ҳҩызцәа ибӷалаз ана-ара ршьа аҿашын ацаҟьа. Ркьатеиқәа еиҵыхәхәа икнаҳан. Ржьышәқәа рхататан ахаҳә ҵарқәа. Абри аҩыза ааха шроузгьы, аӡәгьы ибжьы имыргеит. Инарыгӡеит р-Ԥсадгьыл аҿаԥхьа рҭоуба. Убри аахыс схы ахызбаауеит сыԥсҭазаара ҟәаԥа-ҿаԥара...

А ф б а т ә и а с а х ь а

Ажәохәтәи амш ауха. Ишаҿыц илеиуеит асы. Рызегь рымч цаӡаны иҟоуп. Аӡәи-аӡәи зеиҿаԥшуам, рхы рыкәаҽ еилоуп.

Г ә д и с а *(дыҳәҳааны дҩаҵҟьоит)*. Уаҳа сахәарҭам сара абра. Ҳазлаҟоу ҳзымхакәа, еиҭа аҵсы дҳалариан. Лшьапы данкны дсыршәуеит ахшьырахь. *(Мадина дахьышьҭаз днеины лшьапы данкны дыбӷасҵоит ҳәа ахықәаахь длыхоит.)*

К а н *(ашәақь ахькыдгылаз иаакыдҵаан)*. Алаапк ршьуеит иагәыдҵан. *(Дхысырц данаҧхаз, Мардасоу ишәақь данаҧас, аҩада иҭҟьоит.)*

Г ә д и с а *(дкаҳауеит, дкәымпылуа аҳәҳәара далагоит)*. Сишьит, шәсыцхраа, сишьит, ала ҧынҵа икылҟьаз, сишьит.

А а б ы ҵ ь. Угыл.

Гәдиса ҿыцха иҽкажьны иҽирҵысуам.

Угыл акәымзар, абри слабашьа ала ухы еиҟәызжәоит. Угыл сҳәеит.

Г ә д и с а *(дшәаӡыӡо дҩагылоит)*. Сишьуан абри амӡышәа, сишьуан.

А а б ы ҵ ь. Ашьра зыхәҭоу уаҩуп уара. Мадина дшыҵсугьы, уара уеиҧш иҟоу шәҩык дрыҵсоуп. Лыҵсы анҭаз, лыҵсҭазаара лгәы ахуршәаахьан. Уажәы даныҵсгьы дузычҳауам. Убз уҿы иҭакны иҟаз, акәымзар, ушьапы уанкны ахра уасҭоит.

Г ә д и с а. Абри сара сыҧҳәыс лакәын. Исҭаху лыласыгӡон, иаҭаххаргьы дыбӷасҵон. Иаҭаххар снапы даныргылан дныҟәызгон. Шәара шәусс иалоузеи абра! Сыҵсы ишысҭаху лызныҟәаара азин сымаӡами?

А х р а. Уара уоуп аҵсыҵәҟьа. Зыҵсы ҭоу, аха иҵсхьоуҵәҟьа ҳәа ззырҳәо ихаҭа.

Сахьухәаҧшуа избоит ҵьаҳаным агәашә ушылагыло. Аҵсы ихаҿсахьоуп иумоу.

Г ә д и с а. Мап, агха ухьит Ахра. Абра сара схала сакәӡам аҵсы ихаҿсахьа змоу. Абар уаргьы, аҵсы ихаҿсахьа аауххәаахьеит. Угииуа, хкыдкыларҭа умамкәа ҵьаҳаным уахьҭоу. Иахьа уажәраанӡа уиаҟара игәра згомызт Анцәа, аха уара иуқәнагаз аҭыҧ уахьақәиршәааз симҵаматанеиуеит. *(Анцәа иахь ихы шьҭыхны.)* Анцәа сгәы иахәо зегьы рыҟаҵара уаҿуп. Угәы ааҧсыкьаханы, ҵьаҳаным дҭумыжьааит Ахра. Уи адунеи ахь уаҳа дымгьыжьыроуп, ҳара ауаа цқьақәа аҧсҭазаара бзиа ҳаурц азыҳәан. *(Ахра иахь.)* Иуаҳама Ахра, уара иуқәнагаз аҭыҧ

уиҭеит, зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу Анцәа ду. Шәлыхәапш, абар Анна. Лыҧсра аҿапхьа еиҳагьы дыҧшӡахеит. Бара усгьы аҽырҧшӡареи аҽырбареи ракәын еснагь бзышьҭаз. Ус анакәха ибҭахыз ҟалеит. Москва бцаны, ахә ду ахҭынҵаны, бхы-бҿы аиха иҵыбхыр аҵкыс, еиҳа еиҕьми ҳазшаз мааҭк бмыршәаӡакәа бахьирҧшӡаз. *(Анцәа иахь.)* Убас, убас, Анцәа сгәы иахәо ҟауҵалар, саргьы џьара схәарҭахап уара узы. Мшәан, абри адгьылаҿгьы ауаа ҟәышқәа, ауаа бзиақәа умазар ами, абри сара сеиҧш. Абар Амина амаалыкь дкахәхәа дыҧсны дахьышьҭоу шәымбаӡои?! Ааҳ, шаҟа ибнаалозеишь аҧсра. Аџьныш Мардасоу бгәы дықәгылоушәа збоит. Убас ауп ишыҟоу иахьа, аӡәы игәы иқәымгылар, ҧсҭазаара рымамшәа рбоит. Алиса икажь наҟ ибку ашәақь. Сыбшьыр бҭахуп, аха апатронақәа ҭаӡам, баша багьаҵымхан. Сара сеиҧш иҟоу-ауаԥы ҧсра иқәӡам. Сара сиит, наӡаӡа сыҧсы ҭазарц азыҳәан. Уара ашәарыцаԥ, узсыхәаҧшуеи улақәа ырцәгьаны. Наҟ ушәақь ахы улах. Уара ашәарах ршьа ухәлаҵәара иаҿуп, абар ухәаҽны уҧсы ухырхуеит. Уара адунеи хызфаарц зҭаху Аабыџь. Ԥынԥажәи ԥба рзы, абри аҳаҧаҿы уара иухараны ицәыҵаҧсыз азмырхакәа, ҳаргьы ҳҭоурхарц ҳҭоугалеит абри аҳаҧы. Аха анцәа умԥа икит, адунеи уаҳа уқәымҧшырц азыҳәан. Уара угәы иаанагоит ушьапы уқәгылоушәа, мап, абар унапқәа угәы иқәҧсан, Мадина уахьлываиоу. Шәарҭ зегьы уажәшьҭа аҧсҭазаарахь шәымгьыжьыроуп. Ицқьахароуп адунеи, шәара шәеиҧш иҟоу ауаа рҟынтә. Убасҟан адунеи иахьӡхоит џьанаҭра. Сара исҭахым абра сшәылаҧсырц. Ишаашалак ахра сҽасҭоит. Сеиқәхар абзиа, сеиқәымхаргьы, џьанаҭ сышцо здыруеит.

А х р а. Уҽаанкыл акәымзар, уҿаҳәаны ушьҭасҵоит.

Г ә д и с а. Сызлаҿаҳәоу азымхакәа, еиҭа сҿоуҳәар уҭахума?!. Абри аҭаҳмада икоммунистцәеи иареи ирыхҟьаны, хынԥажәижәаба шықәса инареиҳаны, ҳнапқәеи ҳшьапқәеи ҿаҳәаны, ҳҿы жәагәан, иаҳҭахыз ҳҳәар ҟамло. Аҳәагәыжь ҳгәы иакәыршаны иҿаҳәан. Рыҽхәаҧхьыӡ ҳамҳәар ашәҟәы еиқәаҵәа ҳанырҵон. Уажәы ахақәиҭра аныҟала шәара шьоукы, аҳаҧы лашьца ҳаҵажәгалеит. Шәара шәтәы шәзаҟәымҵит. Даҽа ԥымш-хымш рыла, амлеи-ахьҭеи ҳаганы ҳаҵанҵәоит

зегьы. Убри аҟынтә сара сцоит. Уша аҵх, уша, уара ушара сыԥсы аცҭашәозаргьы, иацҭашәааит, аха абра аангылашьа сымаӡам. *(Аҳаԥы аҿаԥхьаҟа днаскьоит, асыԥса леиуеит, дыҳәҳәаны.)* Уауа, сара, уауа, шәара шәыҳәҳәа, ҳахьҭахо шәымбаӡои, шәыҳәҳәа. *(Длеизҟәыҿны дкаҳауеит.)*

А х р а. Асыԥса алеироуп акәымзар, асы рыцқьо аасра аҟынӡа алеира сылшоит. Амца анеиқәаҳамҵа, аасра хагалан, аҳәса ахьҭа иаҳцәагоит.

Е у а к а. Асыԥса агәрагара уадаҩуп, акәымзар уара усышьҭуазма. Ахраҿ аныҟәаара сара саҟара изылшода. Абарҭ ахрақәа снарылс-аарылсхьеит.

А х р а. Нас иҟаҳҵараны иҟоузеи?

Е у а к а. Асы ахкәаара ҳазыԥшыроуп. Даҽа мҩак ҳаман ҳәа ҳаҟаӡам.

А х р а. Уи ҳазыԥшуижьҭеи абар уажәшьҭа иҵуеит жәохәымш. Иаҳа-иаҳа ҳамч акаԥсара иаҿуп. Афатәи аӡи нҵәеит. Иӷәӷәахеит ахьҭа.

Е у а к а. Аԥшасра иалагеит, Анцәа иҳәозар уажәшьҭа ихкәаароуп.

А с ҭ а н а. Ихкәааргьы абри асы иауны ишьҭоу, еиҭагашьа амам макьаназ.

А х р а. Аԥсҭҳәақәа хыҵны, сахьцо збар сдәықәлоит.

А а б ы џ ь. Удәықәлара ус имариахом Ахра. Зегь акоуп амра ҳазыԥшыроуп.

Г ә д и с а *(дыҳәҳәаны)*. Амра, амра, иабаҟоу абри шәымра? Уи ааиаанӡа аӡәаӡәала анҵәара ҳаҿуп.

А л и с а. Пшьаала, Гәдиса, ачымазаҩ лхахьы ааира даҿуп. Уажәақәа ааркьаҿла.

Г ә д и с а. Абри абрахь даауоу, наҟ дцоу, уаҩы еиликаартә иҟоуп уажәшьҭа. Абри лхала лакәӡам, шәара зегьы Амина шәлываиоит, сара сыда.

К а н. Уара уда шԥа?!

Г ә д и с а. Ишԥа умбои, Анцәа амҩа сзааиртуеит. Саԥхьа дҩагылан аграпара ҟаҵо, сылбааигоит.

К а н. Амҩа бзиа уқәлааит, аха уара узныло амҩа ҳара ҳаныларараны ҳаҟаӡам.

Г ә д и с а. Аиаша уҳәеит, шәареи сареи ҳамҩақәа хазхазуп. Сара сазыԥшуг алашара, шәара – алашьцара.

А л и с а. Амина лыблақәа хылтит. Лхаҿы аԥшшәы бзиоуп. Анцәа иҳәозар аиқәхара даҿуп. Ус ами Амина?

А м и н а. Асы аура иаҟәыҵма?

А л и с а. Ажәҩан игәы ацқьахара иаҿуп. Еҵәакгьы аахәыҵыҷҷеит.

А м и н а. Уи сара сиеҵәахә ауп.

А л и с а. Ааи, ааи, бара биеҵәахә ахаҭа.

А м и н а. Амра сеиԥхыӡуан. Снапсыргәыҵа ианҵаны искыхын, аха ԥхаррак ахылҵуамызт.

М а р д а с о у. Иаарласны аԥхарра зцу амра гылоит Амина.

А м и н а. Саргьы убри сазыԥшуп Мардасоу.

М а р д а с о у. Абри адунеиаҿ абзиара иашьҭоу ауаҩы, абзиара дақәшәозароуп. Агәра згоит, ҳара абзиара ҳшақәшәо.

А а б ы ҵ ь. Абзиара иақәшәааит зегьы. Аха абзиара ушашьҭоу иаауҿагылоит, Исааки Гәдисеи реиԥш иҟоу. Узыцәшәааша, аԥсабара аҵасқәа ракәӡам, ауаҩы цәгьа иоуп. Бзиарас иааҟоу зегьы, аӡлагара аӡыхкыга еиԥш ирҿагыло.

А х р а. Шаҟа ихьанҭоузеи уахатәи аҵх. Аибашьра аан, Аҵьажә ақырҭқәа анҳакәша, еиҳа схы сақәиҭызшәа збон, уаха аасҭа. Абра ашьацҳәа иаҿашәаз ҳаиҩызоуп. Аха ус ҳамтәароуп. Ԥсыхәа змам, ԥсыхәа аҭатәуп.

Е у а к а. Аӡы иашьыз аӡы иҿадырхәхәон ҳәа ирҳәо саҩызахеит. Шьхатәыла ашәарах рымҩа санын, ԥхьаҟа сцара ԥкымкәа. Аха уажәы асы сҭанасит, ҿырҵысышьа сымамкәа. Ауаҩы ԥхьаҟа данзымца, дыԥсит ауп иаанаго. Ҳазшаз ҳазегьы ҵыхәтәак-ҵыхәтәак ҳаиҭеит.

А с ҭ а н а. Сара анцәа санишоз, сиеҵәахә сыцишазар акәхап, аха лахьынҵас исимҭеит уи абла аҭаԥшра, Алиса лахьынҵас дышсимҭаз еиԥш. Ус анакәха абри адгьылаҿ смыцхәызар акәхап. Нас сагьныҟәап, имыцхәу ихы шымҩаԥиго еиԥш.

А а б ы ҵ ь. Сара уажәшьҭа исзаанхаз Анцәа иҵаныҳәара ауп. Уара унапы иануп абри аҳаԥы иҵахази, ҳауаажәлар хынҭа-ҩынҭарыла з-Ԥсадгьылаҿ иҟоуи.

Иаалашьцоит, аҳапаҿы ҭынчроуп. Шьоукы шьҭалоит, шьоукы тәоуп. Пыҭрак ашьҭахь Гәдиса дҩагыланы, маҭәа пхақәак еизиҳәҳәоит. Иаанхан иҟаз ачабжа икәа инҭеиҵоит. Дцарц иҿанынеихоз дгәазҭаз Ахра днаизааигәахоит.

А х р а. Умцар уаам нас?

Г ә д и с а. Схы гәыбӷан асҭоит иахьа уажәраанӡагьы сахьшәылаз.

А х р а. Иаҳҳәап, упсы ҭаны унхар, иҟоуҵараны иҟоузеи?

Гәдиса. Мышкы иадамзаргьы Апсны саангылом, амаҵура дуқәагьы шсыдыргалогьы. Шәара апсуаа шәыланхара цәгьоуп. Уи аҵкыс еиӷьуп наҟ сцар.

А х р а. Уабацои?

Г ә д и с а. Суааҗәлар рахь. Уара иуздырӡом сара сыжәлаҵәҟьа Ӡаӡамиа шакәу.

А х р а. Нас ба зацуҵазеи, апсуа ҳәа узыҟааз?

Г ә д и с а. Схы аланыҟәызгарц азыҳәан. Сабду абрахь ҳаазгаз, шәыбызшәагь издырамызт. Апсуара ихы аланыҟәигон. Аха уажәшьҭа ахныҟәгара азыҳәан акгьы шәапсам. Шәҷьыбақәа шәнапы ҭакны, амал шәымазар шәҭахуп. *(Дцоит.)*

А а б ы ҷ ь *(Ахра иааигәа днеины)*. Еибышәҳәоз саҳауан, Ахра. Уи дцеит, аха шаҟаҩы Ӡаӡамиаара алаханы иҟоузеи Апсынра. Дара ирыхҟьаны ауп жәытә-натәаахыс зҳәатәы еиқәшәаны иааuаз ҳауааҗәлар уажәы ҳажәҩа зыҭҟьаз.

Аҳапы иҵаҷҷо имацәысуеит, иааигәаӡаны ихысуеит. Асыпса илеиз иҳәҳәабжь алыҩуеит Гәдиса. Рызегь шәаӡыӡо игылоит, ҷьарак рҿеизыргоит.

А л а ш а р а   ы ц ә о и т.

Абжьбатәи асахьа

Асы ауӡом, аха амрагьы пхаӡом. Апсҭҳәақәа шхыц ихуп. Рызегьы агәыӷреи ашәареи еимаркуеит.

А х р а. Аԥсҭҳәақәа рҿыԥхьакра иалагеит. Иахьатәи амш ҳхы иаҳархәароуп

А с ҭ а н а. Уи шԥа?

А х р а. Алԥаҵә ԥашьҭҭәуп. Иҳашьҭазар, иалкаан ирбартә еиԥш.

А л и с а. Алԥа ԥазышьҭуада?

А х р а. Сара.

А л и с а. Усышьҭуам.

А х р а. Уаҳа ԥсыхәа ыҟам. Абри аҳауа еимга-еимцара ҳхы иаҳархәароуп, мамзар асы еиҭа алеира иалагар ҟалоит.

Е у а к а. Сара суццоит.

А х р а. Мап, Еуака. Асыԥса шәарҭамхар, сымч аҟәхартә сыҟоуп.

А а б ы ҵ ь. Асыԥса шәарҭахар?

А х р а. Абра ҳҭагылазаашьа асыԥса аҵкыс еицәоуп.

А л и с а. Удәықәымлан Ахра. Сцәалашәара ҽеим. Ҳхаҿ икнаҳау асыԥса иаҭагылазаашьоу здыруада.

А х р а. Аамҭа гатәым. Изблыша маҭәақәак сзеизга Алиса. Амзаша шьҭысххьеит.

М а р д а с о у. Саргьы сцоит.

А х р а. Уара Амина лааигәара уҟазароуп. Аҭагылазаашьа шыхьамҭоу умбаӡои?!

А с ҭ а н а *(Ахра ииаигәара днеины)*. Сыԥсы еиқәурхарцаз амԥа ушықәлогьы усцәымӷуп.

А х р а *(иаҳаз уи аҟара хырԥа амҭакәа)*. Издыруеит. Ацәымӷраҿ уаангылозар. Иагьа ҟауҵаргьы, Алиса уара дутәхараны уҟаӡам.

А л и с а. Сара сшәоит Ахра. Сшәыҳәоит зегьы, дышәмышьҭын. *(Аабыҵь иахь)*. Уара уами изҳәоз амра ҳазыԥшып ҳәа. Дышәмышьҭын сшәыҳәоит.

А х р а. Ҳаззыԥшыз амра ыҟам. Ус анакәха, амра сара саԥылоит. *(Дцоит.)*

Рызегь шьхныԥсылан игылоуп. Асҭана дшаҟьо аҳаԥы дыҵоуп. Ҽеик игәы иштам иныԥшуа.

А л и с а. Сшәыҳәоит дшәыргьыжь, дшәыргьыжь, шәсыцхраа. Ахраа ...

А а б ы ҵ ь. Ҿыбымҭын Алиса. Асы8са уанаҵагылоу убжьы ургар ҟалаӡом, иҿҵәоит.

А л и с а. Сара сишьҭалоит, сара дсыргьыжьуеит. *(Лҿыналхоит.)*

Асҭана Еуака ишәақь ахькыдгылаз иаакыдҧаан дхысуеит. Илеиз асыҧса Ахра иҳәҳәабжь алыӎуеит. Алиса деиҵамхаӡакәа, Асҭана иикыз ашәақь ааимылкәыцәаауеит.

А л и с а. Уца, Асҭана, Ахра дызлацаз амӎала уца.

А с ҭ а н а. Ахра дсыргьыжьырц ауп сызхысыз.

Алиса. Уцала сҳәеит, уара узхысыз сара издыруеит, уцала.

А с ҭ а н а. Сара исыздырамызт ус шыҟалоз.

А л и с а. Ахра алӎаҵә ӎашьҭра дызхьумыгӡаз уара иӎаушьҭроуп. Мап анакәха... Уца...

Асҭана дцоит. Рызегь шьхынҧсыланы игылоуп.

Мап, сара исылшом ауаӎ ишьра. *(Ашәақь нкажьны.)* Саҭоумҵан, Ахра...

Илеиуаит асыҧса, Асҭана ибжьы алыӎуеит.

Еуака. Иара дызгаз, уажәраанӡа иеиҵәаз, иацәынхаз асыҧса ауп.

К а н. Аҧсҭҳәақәагьы хыҵит. Ахрақәа амра ашәахәа рықәҧхеит.

Амра аҳаҧы иныҵаҷҷеит. Рызегь ашәахәа нарҿаҷҷеит.

А а б ы ҵ ь. Анцәа иоуп амра зырҧхаз, аха ууанӡа иҳазнауша ҳазнауит. Ишәхашәамыршҭын, шәгәышәҿаныз ҳҵеира, ҳара аҧсуаа адунеи ҳақәнагалеижьҭеи уажәы-уашьҭан иҿҵәаша асыҧса ҳшаҵагылоу...

Асыҧсақәа рлеира иалагоит, урҭ рыбжьара ибжьыӎуеит «Ахрашәа».

А н ҵ ә а м ҭ а

Октиабр, 2008
Аҟәа

АШЬАҾАҚӘА

Ԥ-хәҭак змоу адрама

Иалоу ауаа

Ламшьаҵә— 60—65 шықәса ихыҵуеит.

Мактина — уи ипҳәыс.
Алхас, Абас — урҭ рыцҟәынцәа.
Мака — урҭ раҳәшьеиҳабы.
Аџыр — Абас иҧа.
Базала — иахганы иааз.
Ида — уи иашьа ипҳа.
Ҭаҭырҟан.
Аурыс полковник.
Ӡыкәыр — Алхас иԥыза.
Ҕәака — дынхаԥуп, Абас дицуп.
Абџьар зку абольшевикцәеи аменшевикцәеи.

Ахҭыс мԥаԥысуеит Аԥсны.

Актәи ахәҭа

Актәи асахьа

Ҕәеихасала иҟаҵоу, иҭбаау ажәытә зал. Аԥнутҟа хиоуп усҟантәи аамҭаз хар змамыз нхаԥык иԥны шырхиаз еиԥш. Азал арҕьарахьала иамоуп ауаџьаҟ. Аԥенџьыр аҟнытә иубоит анаҟәа зқәыжьу ашьха кьатрацәқәа. Аԥарда анаатуа, Мака аԥны дыԥноуп еилырго. Уи длахҿыхуп. Ашәакгьы лҳәоит. Ус аԥенџьыр аҟнытәи дгәалҭоит Ӡыкәыр дшааиуа. Иаразнак лгәырҕьара иацлоит, дыԥны ашә днадыххылоит, аха уа лҽаанылкылоит.

Мака. Иара иоуп, иара... Уҽыҟажа, сгәы, ашьшьыҳәа уаангыл... Иауам, иауам, аҭра иҭагылом, иҭыҵны ицоит. *(Дыԥны аԥенџьыр днадыххылоит, нас уахьынтәи еиҭа ашә ахь дааны лыҽнавалкуеит.)* Дабаҟаз, мшәан, уажәраанӡа?

Ашә аартны дааԥналоит Ӡыкәыр. Аԥны дныԥнапшы-ааԥнапшуеит, аха аӡәгьы дибом. Мака лыпсы ӡаны ашә давагылоуп.

З ы к ә ы р. Аҧшәмацәа аӡәыр шәыҟоума?

М а к а. Иуҭахыда аҧшәмацәа рахьынтә?

З ы к ә ы р. Бара. Бара боуп исҭаху, Мака.

М а к а. Уи мцуп. Иуҳәо зегь ҧсажәоуп. Ҳанеибабо ауп абарҭкәа ануҳәо. Унасҧырҵыр нас зегь ухашҭуеит.

З ы к ә ы р. Саҭабымҵан, Мака. Сара исҭахым џьыбшьома бара ббара, аха сеилахоуп, хҭацәыха сымам. Ишыбдыруеиҧш, абна сылоуп, насгьы ариабжьарак сыҟамызт.

М а к а. Уахьыҟаз соуҳәар ҟамлари?

З ы к ә ы р. Уи маӡоуп, Мака.

М а к а. Имаӡоуп ба, ус анакәха сара исҧырхагоу акоуп.

З ы к ә ы р. Мап, Мака, уи амаӡа макьана исызбаҳәом, мышкызны еилыбкаап. Бара ибзеиҕьу усуп.

М а к а. Мышкызны, мышкызны! Зегь наҟ аҧхьаҟа ишаху-гоз, сааҧсеит уажәшьҭа. Сгәы ҿыгьит сыштәааз... Саргьы исҭа-хуп аҧсабара сныҟәыҧшырц, сшьапы неиҵысхырц. Ауаа ахьнеиуа снеирц. Сыччарц, сыхәмарырц... Аха сара аӡәгьы сигәалашәаӡом.

З ы к ә ы р. Ишҧыкәу бара бшысгәаламшәо, аҵх лашьцара ҳанто, убла аҵәыршы ҭакызар акгьы анумбо аамҭазы, схала сахьыҟоу аҧсҭа лашьцаҿы, уи еихашәу аҧсабара багәы-лаҷҷо саҧхьа баагылозар! Ишҧыкәу бара бшысгәаламшәо, уаҩытәыҩса дахьзымнеиуа акаҵәара санхыҵуа, хыхь быкә-гылан бнапы нароуны ацхыраара сыбҭозар? Ишҧыкәу ба-ра бшысгәаламшәо, ашьыжь амра ашәахәа аҧхьа бара бымра шәахәаны сыбла агәы бхыҧсалозар? Ишҧыкәу бара бшысгәаламшәо, Мака?..

М а к а. Нас, ус акәзар, урҭ зегь иашазар, сара амра ашәа-хәа аҧхьа ублаҟәа сырхыҧхалозар, нас, иҟалазеи... ҿуҭуам? Сашьцәа ракәын, аҧхьа ишыҟаз еиҧш избом, рылахь еиҟәуп, рхы иҩаханы иагьеиҿаҧшцәом. Узразҵаалакгьы иҟалаз ҳәа акгьы уарҳәом. Ишҧаҟоу, мшәан, абри аҧсҭазаара? Уҧсы зыҕроу аҵыс унапы ишаку, инаумпыҵҧраан ажәҩан ина-лашәкәаны ишцо еиҧш, зны уҧсҭазараҿы гәырҕьарак уоургьы, адырҩаҽены инаумпыҵаӡуеит.

З ы к ә ы р. Урҭ зегьы бырзымхәыцлан, Мака. Сара бара быда аҧсҭазараҿы даҽаӡәы дысҭахны изыҟалом. Илашьцаз

сыҩнаҭа, уажәазы аӡәгьы дахьахым, иаарласны ашәқәа абыртырц быҟоуп бара. Аха уажәазы убас аҭахуп. Сыҩны сахагылан сынхартә еиԥш аҭагылазаашьақәа ыҟам, Мака. Ҭауадааи сареи ааибышьа ҳмоуит ари адгьылаҿ. Урҭ уажәазы рымч ҩәҩәоуп. Ус анакәха, сара снаскьаны сгылазароуп макьаназы! Алхас дабаҟоу?

М а к а. Абаси иареи рашәара иҟоуп арха.

З ы к ә ы р. Дсымбар ҟалом, абзиаразы. *(Иҿынеихоит.)*

М а к а. Умцан, сухәоит.

З ы к ә ы р. Мап, сыццакуеит: саҭабымҵан, Мака...

Адәахьы игоит ашьапышьҭыбжьқәа.

М а к а. Абар, иааит. Уаҳа акыр соуҳәарц уҭахума?

З ы к ә ы р. Мап, бара?..

М а к а. Сара шаҟа уасҳәарц сҭахузеи, аха зегьы сҿабеит. Уажәазы акымзаракгьы сгәалашәом. *(Аҿаԥарахь дыҩналоит.)*

Дааиуеит А л х а с.

А л х а с *(Зыкәыр даниба, иаразнак иара ида уаҳа аӡәыр дыҟоу дыҟаму гәеиҭеит)*. Нас, иҟоузеи, шәеибганы шәгьыжьыма, еилышәкаазеи?

З ы к ә ы р. Ҳаибгоуп. Амала, амшцәгьа ашьха ҳахнамыжьызт, ҩымш ԥсҭак аҟны ҳаҟан. Ашәуаа рыҷкәынцәа ибзиан ҳрыдыркылеит. Ҳахьнеилакгьы ачара ҳзыруан. Мырзаҟан асалам узааиҭиуеит.

А л х а с. Исалам шьардахааит. Абжьас даҩызоуп, дзакәытә хаҵоузеи? Сара уи еснагь ешьак иеиԥш сиқәгәыҕуеит. Ажәлар рылахь еиқәума, ишԥаҟоу?

З ы к ә ы р. Мап, урҭ еиҳа ргәы рыҕәҕәаны, маӡа аҿеидкылара иаҿуп. Агәра ганы иҟоуп аиааира шырго ала. Мырзаҟан абџьар азы уеиҵасырхом ҳәа узааицҳауеит. Урҭ ирыбаргузеи, русқәа еиҳа еиҕьуп, ҳара ҳҿоуп иахьҿеим акәымзар.

А л х а с. Аиаша уҳәеит, Зыкәыр. Ҳажәлар реидкылара цәгьахашт. Ргәы ԥҵәахьеит. Ахакәиҭра рзаазгои ирцәызгои рзеилкаауам. Убри аҟынтә уахгьы ҿынгьы, тәамҩахә ҟамҵакәа, аус улатәуп. Ажәлар еидкылан, амҩа иқәҵатәуп.

З ы к ә ы р. Жәаҳәарада. Ҧсыхәа ахьынӡаќоу аӡәы ҳхы ҳаигӡараны ҳаќам, Алхас. Алмас иаҩызцәоу аҵкәынцәа аӡәаӡәала ҳавагылара иаҿуп.

М а к а дааины, астол афатәқәа рықәыргылара далагоит, Алхаси Зыкәыри злацәажәоз иааќәыҵны, ражәа даҽакахьы иахыргоит.

А л х а с. Убла аҭаҧшра сҭахуижьҭеи иааҵӡозеи, уара, абзиара збаша. Уҧаҵақәагьы аууҗьит зынӡаск, брагь ҧшроуп иаашьҭухыз. Аҕлам ззырҳәогьы уара уакәхеит.

З ы к ә ы р. Абрагь сабаиеиҧшымхо, уахи ҽни абна сылазар. Сара сзы адгьыл цәарҭазар, ажәҩан хыбразар. Ашьыжь шаанӡа сҩагылан, ӡыхьк аасҿыршаны, еиҭа амҩа сныҟәлозар.

А л х а с. Уи абзиабара иазҳәоуп, Зыкәыр.

М а к а егьи ауадахь дныҩналоит аирыӡ лыман — ҩаагара.

З ы к ә ы р. Уаҵәуха амза агыламҭаз ҳахьеиқәшәалац ҳаиқәшәоит.

А л х а с. Ибзиоуп, Зыкәыр, угәуҽаныз.

З ы к ә ы р. Абзиараз. Уаҵәуханӡа...

А л х а с. О, мап, ус усзышьҭуам. Мака, рыжәтәк ҳзааг.

Мака ирхианы ашә аҿы дгылазшәа, иаразнак илыман даадәылќьоит.

З ы к ә ы р *(Мака афырҵьан иҭалтәаз аалымхуа)*. Шәныҳәазаат. Иныҳәазаат абри аҩнаҭа. *(Ижәуеит.)*

Дааҩналоит А б а с , аҽага зкыз, аҧхӡы ихьшы дыќоуп. Зыкәыр даниба иааицәымҕхоит. Ҧыҭк ашә аҿы даанхоит, нас иҽааибыҭаны.

А б а с. Бзиала уаабеит сымҳәар сиашам, аха рацәак самырҕәырҕьеит убара.

З ы кә р. Сара сыҽкынҵа сзаауаз, усыргәырҕьоз ҵьысшьон. Цқьа сеилукаар ус соуҳәомызт.

А б а с. Уеилыскаахьеит ибзиан. Ҭауадаа ираҕоу, саргьы дсаҕоуп.

З ы к ә ы р. Ҭауадаа уаргьы саргьы иҳаҕоуп, Абас! Шәчеиҵьыка пату амазааит. Абзиараз. *(Дцоит.)*

Адәахьы диццәылҵуеит А л х а с г ь ы. Мака дахьгылаз деишәараеиҵараха даанхоит. Уи гәеиҭоит Абас. Нас Мака лхы ааигәыдыҳәҳәаланы иааикуеит.

А б а с. Бара, ҳаҳәшьазаҵә. Избан беиҵаӷәӷәа бызгылоу? Ибыхьзеи? Хаҵа банцо закәытә чароу ибзызуа ббап. Шәарах жьыла ихысҟьап аишәа. Амала ибдыруазааит сара сзықәшаҳаҭу бышиццауа. Иахьа цәгьала ишоуроуп. *(Аҿаҧарахь дныҩналоит.)*

Дааиуеит А л х а с.

А л х а с. Ҳан дабаҟоу?

М а к а. Аҳҭынрахьы дцеит.

А л х а с. Иҟалҵозеи аҳҭынрахьы?

М а к а. Цқьа исыздыруам, аха излалҳәаз ала, ҳашьа даалгарц лҭахуп ҳәа сыҟоуп.

А л х а с. Ҳашьа! Аиашьа ҳәа аӡәыр дҳамоума. Ҭаҭырҟан ичныр, ауасахьча! Абри аҟара иасҳәеит, аха дхьаҧшны дсыхәамҧшит. Ҭауадаарҿ хьчара ҳамцар, ара ҳхы ҳазныҟәымгошәа. Уахь абна дылазааит деихьыжә-еикәыжә, дызишьҭоузеи лыҷкәын.

Иҿы мпахьшьыла ирбо, дааиуеит А б а с . Алхас иихәоз иаҳазар акәхап, агәынамӡара ихаҿы ианыҧшуа.

А б а с. Ииҭахызи ари арҧыс ҳаҩны?

А л х а с. Акымзарак, амала уара ус уимацәажәар акәын.

А б а с. Симацәажәакәа, ихы узысшьышьып. Уаҩҵас дыҟандаз, иҭыҧ аҿы днымхози. Ҭауадаа сырҿагылоит ҳәа далагеит. Дабаҟоу макьана, ихы хьыхәхәа дкылыргахрагь дыҟоуп. *(Мака луадахь дыҩналоит.)*

А л х а с. Еҳ, Абас, уаазқәылаз усзеилымкаауа салагеит.

А б а с. Цқьа уаахәыцыр сеилукаап...

А л х а с. Хәыцрагь сыгым, аха... Урцрыҵ ҭауадаа. Анхаҩ изыҳәан иламысым урҭ рыцныҟәара.

А б а с. Абзамыҟә уара. Ҳара мчык ҳаҵәахуазароуп акәымзар, ҳзынхома ҳхала.

А л х а с. Ҭаҭырҟан имчала схы еиқәсырхоит ҳәа аума уара анхара угәы ишҭоу?

Мака афатәқәа ааганы астол иқәлыргылоит. Аҩыцьагьы уахь инеины инахатәоит, аха акрыфара аӡәгьы напы аиркуам.

А б а с. Сара амла сакуеит. *(Акрыфара напы аиркуеит.)*

А л х а с. Саргьы сакуеит, аха ҳаб дааӡа ҳааизыԥшып. Убригь еилаагома!

Абас акрыфара даҟәыҵуеит. Аҩыцьагьы астол иахатәоуп еиҿамԥшӡо. Макагьы ашьшьыҳәа дааины днарыдтәалоит. Ҭынчроуп.

А б а с. Ас афатә ҳахәаԥшуа атәара цәгьоуп. Мака, ак ҳзарҳәа.

М а к а. Ааи, аха...

А б а с. Иарҳәа сҳәеит.

А л х а с. Иарҳәа, Мака... Иахьа цәгьа ишоуроуп.

М а к а *(ачамгәыр аашьҭыхны арҳәара далагоит):*

Аԥсҭа лашьца аҵх еиқәара,
Данагәылоу имацара,
Ибла ссирқәа агәыӷра анырхыло,
Лара лакәзаап ирхыҷҷало.

Ма данхыҵуа акаҵәара,
Данаҿысуа ахра ҿҟьара,
Лара лакәзаап уи даҿызго,
Лара лакәзаап амч ду изҭо.

Ашә аартны дааҩналоит раб Л а м ш ь а ҵ ә. Иҷкәынцәа ҩеихаҵгылоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Афырхацәа. Иахьеиԥш шәысгәамԥхац. Ашьыбжьышьҭахь зынӡаск шәалгоит. Снапы сырӡәӡәеи, дад.

Мака алагьани аӡи ааган, Ламшьаҵә дахьгылаз инапы илырӡәӡәоит. Нас зегьы астол инахатәоит.

Иа Анцәа улԥха ҳаҭ. Дгьыли жәҩани рылԥха ҳаҭ. Ажәлар ду рылԥха хаҭ.

Амин ҳәа неицырҳәеит рыхҩыкгьы неицҿакны. Нас раҵәацақәа нҭыркәкәаны, акрыфара иналагоит. Мака аҵәацақәа еиҭалырҭәуеит.

Ахәыцҩы дмааӡаци макьана?

М а к а. Мап, дмааӡац.

Л а м ш ь а ҵ ә. Дахыԥеит. Уажәааны еснагь аҩны дыҟан. Акы имыхьзааит.

А б а с. Ихьрызеи, џьара дкыдхалазар акәхап.

Л а м ш ь а ҵ ә *(Абас ииҳәаз игәамҭхакәа)*. Ахәҿы акыдхалара даршьцылатәым. Акыдхалара.

А џ ы р ашә аартны дааҩналоит.

А б а с. Уабаҟаз уара уажәраанӡа?

Аџыр аҭак ҟаимҵеит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Акырухьма, дад?

А џ ы р. Сҭакын.

Л а м ш ь а ҵ ә. Ишҧа?

А џ ы р. Арҵаҩы акласс сыҩнакны симан. Сара уажәшьҭа аҵарахьы уаҳа сцаӡом. .

А б а с *(дҩаҧҟьан, Аџыр дипҟарц иҿынеихоит)*. Ааит, уара ала гызмал! Џьара хәымгарак ҟауҵазар акәхап.)

Л а м ш ь а ҵ ә. Уиламкьысын! *(Абас уа иҭыҧаҿ даанхоит.)* Иухьзеи, узымцозеи аҵарахьы?

Аџыр. Есымшааира ҳаржьоит. Анцәахаҵареи ауахәамашәеи рыда акгьы ҳдырҵом. Сара исымҳәеит уи ашәа. Убри сахырҟьаны сҭеикит. *(Инеимаҭәаны ацәыуара далагоит.)*

Алхас днеин, ахәыҷы дааигәыдыхҳәҳәаланы дыргәыбзыҕуа, астол ахь днеигоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Ала гызмал, уи акьача. Ибз даҟәиҭны ауп ара дшыҟоу. Дсымбар дабацари.

А б а с. Уи егьихараӡам, саб. Зегь зхароу абри иоуп. Арҵаҩы исеиҳәахьан илеишәаҟәа шҽеимыз. Улымҳаҟәа кыдсыжәжәап, уабанӡацо!

Л а м ш ь а ҵ ә. Сара сиацәажәоит уаҳа ус изимуртә.

А б а с. Баша уиацәажәоит. Дсышьҭӡом. Уи иҭыҧ сара исыҧшаап. Аџьмаҟәа усырхьчап.

А л х а с. Аџьмахьчарагьы ҳагӡам. Ҳашьагьы Ҭаҭырҟан иџьмаҟәа дрыцуҵеит...

А б а с. Уи уара уус алам. Уалацәажәа ҳәа аӡәгьы думыҳәаӡеит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Измааноузеи ас шәеицәажәара, шәеилагама?

А л х а с. Саб, ҳара ҳанхацәоу хҭәитәыхҟәоу?

Л а м ш ь а ҵ ә. Измааноузеи ари?

А л х а с. Ҳара хтәитәыхҟәоуп.

Л а м ш ь а ҵ ә. Уи уҳәартә еиԥш иубазеи?

А л х а с. Атәитәыхҟәа роуп, саб, қьаранџьра ицо. Дабаќоу ҳашьа агәыбжьанытә, Ҭаҭырќан ихәура иҭаҳҵаз. Ҳашьеиҳаб иакәзар, уи имаќа дадҿаҳәалоуп. Ҳашнеи-шнеиуа нхаѡык ҳашҭа дҭамло хќалоит. Ҳапату алаќәра иаҿуп. Ҳара ҳаӡбахә ада ӡбахә рымам.

А б а с. ҳашҭа иҭамло уссгьы исымам, срықәжьцәааит.

А л х а с. Урҭ ракәым, уѡнаҭагьы уақәыжьцәахра уќоуп уара. Уи ақәыжьцәара Ҭаҭырќан иуирҵазар акәхап. Уи азоуп иагьзузымариоу.

А б а с. Ари иахьа иааз абрагьѡы ухы ҭиќьазар акәхап. Уи иоуп абриаќара узыршуа.

А л х а с. Сара сзыршуа рацәоуп, Абас. Ҭаҭырќан иԥырхагахаз илеигәыдҵан дишьуазар, игәамԥхаз дҭеикуазар, ԥхәызбак игәаԥхаз ахьымӡґ лиргар ќалозар, ҳауаажәлар рцәа ԥиҽуазар — ари чҳашьа амам уажәшьҭа!

А б а с. Уи уара дуԥырхагамзар, егьырҭ уара гәхьаас иумкын. Арахь уаасзыӡырѡи, Алхас! Умѡашьааит, еиларымгаант ухы. Урыстәыла игауа ашьҭыбжьқәа ухырымхааит. Уи дунеихаан ҳашьхақәа ирхыҵны арахь иааираны зыќалом. Иузымдырӡои ҳашьхақәа шаќа иҳараку?

Л а м ш ь а ҵ ә. Изакәызеи Урыстәылантәи игауа ҳәа шәызҿу?

А б а с. Ачымазара, саб. Убрахь чмазара бааԥсык аӡбахә рхәоит...

Л а м ш ь а ҵ ә. Шәырќәаҵ шәеиҿыхарақәа. Ишәымҳәан уи аӡбахә. Шәтәа шәҭыԥқәа рахь.

Зегьы рҭыԥқәа рҿы итәоит, аӡәгьы ҿиҭуам, иагьеиҿаԥшуам, акыргьы рфом. Зегьы рѡнуҵќа гәҭыхак-гәҭыхак рґрыхоит. Убри аамҭаз дааѡналоит н, зегь лышќа инхьаԥшуеит.

М а к т и н а. Ассир, ассир саҳаит иахьа. Аҳҭынраҿы зегь хыла-гәыла еилан. Ирҳәон аҳәынҭқар дахырҳәеит ҳәа.

Зегьы шанханы иааилахоит. Аџыр дгәырґьаҵәа дѡаҵќьоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аҩбатәи асахьа

Еиҭа убри аҭыԥ. Ҽаҩраҭагалара инахысхьеит. Уахынлоуп. Аԥарда анаатуа асценаҿы илашьцоуп. Аԥша асуеит. Илахьеиқәҵагоу амузыка, иҟалоит ахәрашәа акәзаргьы. Уи амузыка иаалыҩны игоит аҵәыуабжьы. Иҵәыуагьы М а к а лоуп. Урҭ зегьы иаҵарӡуа игоит аруаа рмагәшьҭыбжь, «Смело, товарищи, в ногу» амузыка ацны. Зны инахараны, нас иаҳа-иаҳа иааигәахоит. Иаалашоит асцена. Аҭаҳмада Л а м ш ь а ҵ ә ишьҭахь ҳаирханы, аԥенџьыр ахь дыԥшуа дгылоуп. Иԥҳәыс М а к т и н а ашәы даганы, патреҭк дахәаԥшуа дтәоуп. М а к а ашә азааигәара дгыланы дҵәыуоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Иазхоит аҵәыуара. Иазхоит сҳәеит... Уабаҟоу, уара, шәиԥхьыӡ згымхаша аԥсцәаҳа, аԥсра зыхәҭаӡамыз ауаа мчыла изгауа?.. Уи аҵкьыс, шәыԥшла шәызынтәыкгьы абни амҩаду ахь, шәыԥшла... Ҳабаҟоу, макьана уи иагьа зҩа ҳзаанагап. Ҳара хабацәа абна еиқәаракәа ылырхаан, амҩахәастақәа агәылыргон, рышҟа иааиуа ауаҩы дхымҟьарц азыҳәан. Аха урҭ амҩахәастақәа дырҭбаауан атәымуаа рыр, ҳара ашьац ҳалакәаҳаны адгьыл ҳаҟаразтәуаз... Иазхоит аҵәыуара... *(Мака аԥәыуара даҟәыԥит.)*

Пыҭраамҭак ҭынчроуп. Иаамацәысны ихысуеит.

Уеихсла, уеихсла уара, анцәа, адгьыл. Адгьыл аныҟамлалакь, уара хыхь уҳаракны узкуа дҳамбари? Изакәытә рыцҳароузеи, дгьылда аԥсҭазара аӡәгьы имаӡам, арахь зегьы иара еихсуеит.

Игоит ар ршьапышьҭыбжь. Зегьы уи ргәырҽаннаҵоит. Еиҭа ахәрашәа амелодиа. Зегьы аб ииҳәарызеи ҳәа, рыблақәа ҭырхаха инеизыԥшуеит.

Изаҳҭахузеи ҳара ари?! Изаҳҭахузеи, ухаҵкы сцеит?!

М а к т и н а. Раԥхьа иааҭҟьаз уара угәаҵга хнаҵәарц иҟазма, сыҷкәын, нан? Анцәа зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу, иҟаҳҵахьои цәгьарас абас уҳазныҟәартә?

Л а м ш ь а ҵ ә. Баҟәыҵ наҟ... Сара саҟарагьы иҳәахьадаз, иҵаматанеихьадаз, аха знымзар зны абри амца зқәу адгьыл дхьаԥшнгьы дагьнахәамԥшит...

Игоит инеиқәырццакны ахысбжьқәа. Зегьы ргәырҿаныртҵоит. Мака ашә днадыххылон еиҧш. Уахь бабацо ҳәа ибжьы анлықәирга, уа лҿаанылкылоит. Игоит амагәшьтҵыбжьы нахараны.

Изаҳҭахыз ҳара ари!

Игоит ишгац амагәшьтҵыбжь.

Изаҳҭахузеи ҳара ари?!

Аруаа рмагәшьтҵыбжь иаҳа-иаҳа иазҳауа, игәытҵшьаагаханы иааигәахоит. Урҭ амагәшьтҵыбжьқәа Ламшьаҵә иҵрагылан ддырҟьацызшәа ибоит, нас дагьыҳәҳәоит иахьынӡаилшо.

Шәиҧхьыӡ шәықәзааит! Быжьра-быжьҵәа шәцааит! Хаир шәытцамлааит, сыҷкәынцәа сцәызгаз.

Ламшьаҵә иҳәҳәабжь даанагоит А ҵ ы р. Уи дахьааҩналаз, ашә аҿы иҿааникылоит. Мака еиҭа аҵәыуара далагоит.

Баҟәыҵ аҵәыуара...

Мака аҵәыуара даҟәыҵуеит. Аб ихы кны ацәырдаҕәы дныҟәтәоит. Иаамацәысны ихысуеит, инақәырццакны ақәыршәы аҿыланахоит. Ан аҧенҵьыр аҟнытә дыҧшуеит.

М а к а. Иҵәыуоит ажәҩан. Издыруада, шаҟаҩ аҵьабо уаха?

Л а м ш ь а ҵ ә. Еҳ, сабиц, ажәлар рҿаҧхьа ахьымӡҕ шҧазгеи. Ламшьаҵә иҷкәынцәа уаҩҵас изымааӡазт азы иабрагьҩцәаахан, абна илалеит ҳәа ауп ишысзырҳәо. Ма иззеибашьуа закәу рдырхуандаз!.. Абзамыҟәқәа.

Ақәа иаҳагьы иҕәҕәаны алеира иалагоит. Аҧша асуеит.

М а к т и н а *(мыткәманы)*. Шәабаҟоу, шәабабжьаӡи, сыҷкәынцәа, нан. Адәы шәықәиоума, акырцх шәысуама, ахьҭа шәагома, амла шәагома, сыҷкәынцәа, нан? Ҳгәы шымҩаӡоз, иаҳзыжәузеи, сыҷкәынцәа, нан? Еимашәкуазеи, шәзеиҕацәаахазеи, сыҷкәынцәа, нан? Шәан агәаҟцәгьа дызрыцҳашәымшьазеи, сыҷкәынцәа, нан? Иҟаӡам аиаша, шәҿзаҿышәшьааузеи, сыҷкәынцәа, нан?!

Дааиуеит И д а. Дычмазаҩуп, аарлаҳәа ауп лшьапы дшықәгылоу.

М а к а. Бызгылазеи, Ида?

И д а. Аҷкәынцәа рыӡбахә ҳәа акыр шәаҳахьоума?

Л а м ш ь а ԥ ә. Мап, дад.

М а к а. Бышьҭал, Ида, бышьҭал биарҭаҿ.

И д а. Сзышьҭалаӡом, Мака. Сылақәа неиқәысыԥсар: аԥсцәа насхапапа сыркуеит. Сани саби саaигәара ааира рҭахымкәа, хара игыланы, рнапқәа ргәыԥапсаны исыхәаԥшуеит. Рышҟа сҿанынасхалакь, дара ныԥаба ицоит. Сзыхшаԥәҟьаз раaигәара анеира азин сымамкәа абас саӡәны сықәуп адунеи.

Л а м ш ь а ԥ ә. Быгәнаҳа изымгаaит убри ауаѡ, бара абас беиҭымны бҟазԥаз. Аха бымшәан, иныԥыѡ-ааԥыѡны исаҳа-уеит, Базала ихы дақәиҭыртәын, Аԥсны иҿыԥхьакны дыҟоуп ҳәа.

И д а. Ишԥа, саб иашьа ихы дақәиҭыртәну?! Аха ара цәырԥшьас имоузеи? Анҭ алақәа дрымԥыхьашәар, дкыдԥан дыршьуазар акәхап.

Л а м ш ь а ԥ ә. Акы бацәымшәан, Ида. Уи аламала уаѡ инапы иамԥыхьашәо уаѡым. Насгьы иқәыз ашықәсқәа ихи-геит. Бара бгәы рҭынчны быҟаз. Бца, бышьҭал.

И д а. Дрымԥыхьашәар, иԥсы ҳәаны акырҭаӡаны иҟазар, иагьҭырхуеит. Иацы аԥкьыс иахьа, иахьа аԥкьыс уаԥәы, сара сзыҳәаны иҟамлеит гәҭынчра. Саб дызшьыз Ҭаҭырҟан ала иԥсра сымбакәа исҭахымызт аԥсра, аха иабаҟоу, уи уажәшьҭа сахьымӡозар акәхап. Шәара шәгәырѡа гәырѡа ацысԥеит. Саргьы сыԥсымкәа-сыбзамкәа сықәхеит.

М а к т и н а. Ус ахьԥабҳәо, нан, ара бара быѡнами.

Л а м ш ь а ԥ ә. Ари сызныԥшыло амѡа сара сзыҳәан ҿеик аанагараны иҟам... Ала ақәыцьма ашьуеит, аха ажьы афаӡом. Сара сыҷкәынцәа лак аԥкьысгьы изеиҕьымхент. Сгәы исанаҳәоит сыҷкәынцәа руаӡәы иҭахаз, иашьцәа ихы-ишьапы иаԥагылан иааyашәа. Урҭ қәыцьмақәоуп, уи дынкажьны, аибарԥсра иалагаргьы ҟалоит.

М а к т и н а. Ҳара митәыс иҟоу зегьы хзыҟалауеит акәым-зар, аишьцәа еибарԥсит ҳәа заҳахьада.

Л а м ш ь а ԥ ә. Еибарԥсуеит. Ус ауп урҭ рзакәанқәа ишрар-ҳәо. Шәиԥхьыӡ рықәзаaит урҭ аѡзакәанкгьы, са исызры-лоузеи?! Анкьатәи аурыс ҳәынҭқаргьы ҳиркьаҭарызшәа акәын

дышҳацәажәоз. Ҳаргьы агәра аагеит, аха аҵыхәтәаны ҳкыдҵаны ҳашьра иалагеит. Ари азакәан ҿыц ҳәа изҿу мааиӡац макьана, арахь сыцҟәынцәа аӡәы даасгәыҵнахит. Азакәан иажәы-иҿа сара сзыҳәан зегьакоуп, аԥсҭазаара снамҭозар. Иагьа закәан ҿыц ааиргьы, сара сгәы аихац иагәылачаԥоуп.

Амузыка. Иҟалоит уи «Ахаҵарашәа» акәхаргьы, аха уи ахәаҿуеит амагәашьҭыбжьы. Зегьы рхҟәа нарыкәаҿуеит. Аԥша ааӷнасын алашара арцәоит. Ԥыҭраамҭак аҭынчра. Ан асԥычка неихьшьны алашара алыркуеит.

А ҵ ы р *(даԥхьоит Г. Чачба иажәеинраала «Алым»):*

Алым ашьаԥхыц хурҟәыдааргьы,
Гәыла усгьы илымчы инхоит.
Аҟәԥара ӷьеӷ иацәхҟьаргьы,
Хашҭра амоуӡо, агәы иҭахоит.

Иҭачаԥа аихатә гәара,
Зегь акоуп, ацәаӷа нхоит.
Ианыҟәыз еиԥш аԥсабара,
Уи ҭакӡамшәа ахы абоит.

Уи иадыруеит ԥыхьа ишыҟаз,
Шьарда ишдууз амч-алша.
Абна шәарах аҳас ишрымаз,
Иара ишагмыз ахьӡ-аԥша.

Аижәхыслара, нас ахьамҵра
Рыла иҟаз иааӡаны,
Изалшома ацәаӷа аԥсахра,
Иҟазаргьы уи тҟәаны.

Иахьа еижьан, амацара
Иҭаҿархәеит ирҟажарц.
Иазыԥшыми еимгеимцарак,
Аихатә гәара ԥыххаа иагарц.

Л а м ш ь а ҵ ә. Дызусҭада, аихац иҭаку алым ариаҟара иақәгәыҭуа?

А ҵ ы р. Цәгьала иҭадырхаз Аԥсны аҵыхәҭәантәи аҳ иԥа Гьаргь.

Л а м ш ь а ҵ ә. Убри нахыс иӡит Аԥсны алахьынҵа. Ҳауаажәларгьы хыда-гәыда иааилахеит. Аҳ иԥа Гьаргьгьы итәыла дналырцеит... Иаҳауеи, сабиц, сыҷкәынцәа, шаҟа шәгаӡақәоузеи: иҵуазеи шәара шәыбзамыҟәра аҵыхәала сара аихац сҭакуижьҭеи.

А ҵ ы р. «Ихьаҩуеит ашьамҭлаҳә еиҳа бжьыла, еихсыҕьуам ауаҩытәыҩса иқьра, о, ишԥагәаҟуеи, сашьа, уи стәыла, стәыла рыцҳа, сахьааӡаз сара».

Л а м ш ь а ҵ ә. Еҳ, иаҳауеи, ушԥагәаҟуеишь, ҳадгьыл рыцҳа, ҳахьааӡаз. Сара исҭахыз, суасиаҭ нараҳәаны рнапала сеиҵырхыр акәын, аха уи сразҟы иаламызт. Адунеиаҿ аиашара ҟаҳҵоит рҳәан, еиҿахысуа рҿынархеит... Ианбаҟалахьаз адунеиаҿ аиашара?!

А ҵ ы р. Иҟалоит аиаша, сабду! Урыстәыла зехьынџьара уи аиаша аиааира агеит. Ҳара ҳахьгьы амҩа иқәуп.

Л а м ш ь а ҵ ә. Иуазҳәада убырҭ зегьы уара?

А ҵ ы р. Ашәҟәы, сабду.

Л а м ш ь а ҵ ә. Ҿыумҭын... Урҭ риашарагьы даргьы рыҩны ашьшьыҳәа итәазааит. Ҳара иаҳԥырхагамхааит. Аҵарагьы узҭырцаз, абас џьара гаӡарак уҳәазар акәхап.

А ҵ ы р. Нас, ишԥа! Сара исҭахым урҭ рҵара сҵарц. Иааиуа аамҭа иснарҵоит аҵара.

Л а м ш ь а ҵ ә. Аамҭа ҿыц, аамҭа ҿыц. Иудыруама, уара абзамыҟә, ахақәиҭреи аамҭа ҿыци ҳзааргошәа, шаҟаҩ аруаа ршьаҿақәа ҳадгьыл ркәааҳахьоу?!

А ҵ ы р. Издыруеит сара урҭ зегьы... Аха уажә иаауа азакәан ахақәиҭра ҳнаҭарц, ҳшьапы ҳақәнаргыларц ауп изаауа. Уи еилыркааит аӡәырҩы.

Л а м ш ь а ҵ ә. Агәра сызгом. Урҭ анкьа ҳхыршьаауан, уажәы ҳандырхарц иааиуеит?! Сара иуасҳәеит агәра сызгом ҳәа. Урҭ рыруаа ршьапы адгьыл ианҟьо иқәланы изаауа

уара урыцҳашьан акәӡам, зегьы рхы иашьҭоуп, рхы. Рхы шԥамҩаԥыргеи Аԥсны аҳ Урыстәыла данадла инаркны. Ҳауаажәлар рнапы рхаханы, ахақәиҭра ҳарҭоит ҳәа ирԥылеит усҟан. Аха арахь дара рказакқәа иааргәаԥхо ҟарҵо иалагеит ари иԥшьоу адгьыл аҿы. Ҳанацәа рыцәҳауан, ҳаламыс ладырҟәуан. Убри иаҿагылаз ҳаҷкәынцәа аҟәҟәаахәа иреихсны иршьуан. Урҭи ҳареи ҳҟьырсианқәоуп, аха ҟазшьала ӡынӡаскгьы ҳаиԥшым. Еҳ! Иалудырааиуазеи уара ҳара иаҳхаагахьоу?

А ц ы р. Аҭыркәацәа бзиа ҳзырума?!

Л а м ш ь а ц ә. Иаҳзызухьада ҳара абзиара? Аурысқәеи аҭыркәацәеи ирҭахыз Аԥсны аҭарцәра акәын, иагьынарыгӡеит. Аӡәы игон атәцәа, егьи иҭацәыз атәыла дахылон.

Еиҭа иаамацәысны иаалашоит. Игоит аруаа ршьапышьҭыбжь нахараны, гәыԥ-гәыԥла еишьҭагыланы иааиуа аруаа ршьапышьҭыбжьқәа аки-аки хибаҩоит. Аха урҭ зегьы наҵанарӡуеит «Смело, товаришьчи, в ногу». Уи ааигәахоит иаҳа-иаҳа. Адәахьы аԥша асуеит, илеиуеит ақәа. Ашьҭыбжьқәа зегь ныбжьаӡуеит. Аҿырпын мацара абжьала игоит ахаҵарашәа, аха уигьы ҭааны, зны иныбжьаӡуа, зны иуаҳауа. Асценаҿ иҟоу рызынтәыкгьы ҿымҭӡакәа еихәаԥшуеит, рыблақәа кыдхалазшәа, дара-дара ԥибашәошәа. «Изымшеитеи абри аҵх мыжда» — иҳәоит Ламшьацә дгәамц-хамҵуа, аха уи аӡәгьы ақәҿиҭӡом. Убри аамҭазы ала ашра иалагоит. Зегьы ашә ахь иԥшуеит. Ашә аартны, дааҩналоит Базала. Уи анкьа дызбахьаз уажәы дидырыртә дыҟам. Иԥаҵа еиныланы, ишнел еихьыжә-еикәыжә, амҩа дашәаны, дшааԥсахьоу мҩашьо дыҟоуп. Азныказ зегьы рҭыԥқәа рҿы иаанхоит.

Б а з а л а. Хәылбзиақәа! Сара уажәшьҭа уаҩы сидырыртә сыҟам, аха шәысцәымшәан, сцәеи сыбаҩи еикәыршазаргьы, анкьатәи сгәы шыҟаз иаанхеит.

Л а м ш ь а ц ә. Базала! Уԥсы ҭоума, уанацьалбеит?!

И д а. Саб иашьа, сгәыҕырҭа! *(Лнапы икәыршан дԥәыуоит.)*

Б а з а л а *(зегьы аԥсшәақәа аниарҳәа ашьҭахь)*. Ҳаҩныҳгәаара ирыхьзеи? Сашьа дабаҟоу? Бара ара бзыҟоузеи, Ида?

Л а м ш ь а ц ә. Уааи, утәа.

Б а з а л а. Атәаха сымаӡам, исышьҭоуп. Ишаанӡа абри ақыҭа салҵроуп. Иабаҟоу уҷкәынцәа?

Л а м ш ь а ҵ ә. Иалыздыраауазеи, абна илоуп.

Б а з а л а. Уаха иагьа ҵхы лашә еихаларгьы, Алхас иҩыз-цәеи иареи сыԥшаароуп. Адҵа сымоуп. Саaижьҭеи ԥыҭк ааҵуеит, аха арҭ сшааз еилыркаазаап, сышьҭа ихуп, ҽынла сызцәырҵуам. Насгьы ҩнаҭас иҟоу зегьы рҿы узнеиуам... Цәашьыки акы сназыцҳашеи сызшәырхиа, амҩа сықәлароуп.

Ламшьаҵә арҭ ажәақәа игәамԥхакәа иҽaаникылоит. Ида илаҳаз лцәымҁханы дгылоуп. Мака иаразнак имҩаныфа архиара далагоит.

М а к т и н а *(дгәыҭҟьа-ԥсыҭҟьаха)*. Уа, нан, Базала, изакә ҵху иҟоу умбаӡои?

Б а з а л а. Иаҳагьы еиҁьуп иҁәҁәаны идыды-мацәысыр, ажәҩан лагалар. Мшыцәгьашьҭахь амш бзиахоит. Нас, Ида, зҿыбымҭуазеи?

И д а. Уара уанахырга ашьҭахь шықәсык аамҵыцкәа, саб инеигәыдҵан дыршьит.

Б а з а л а. Дызшьыда?

И д а. Ҭаҭырҟан.

Б а з а л а. Ихәарҽхаз сыбаҩқәа еиҳагьы иҁәҁәахо иалагеит.

И д а. Сангьы убри ашьҭахь аиарҭа дшамаз, уаҳа дзымгы-лакәа дыԥсит.

Б а з а л а, Уаҳа?

И д а. Убарҭқәа зегьы рышьҭахь сабацагәышьоз, схала аҩны санаххала, абрахь сааргеит. Ахьымӡҁ сыкны сагон. Саб итапанча сыкәа иҭаҵаны сишьҭан. Аха сара лахьынҵа сымахызма. Ашьҭахь Урыстәылаҟа дықәҵны дцеит. Уажәы арахь дхынҳәит. Абас ихы дҭарԥаны, алаапк еиԥш ақыҭақәа дрылоуп ҳәа сарҳәеит.

Б а з а л а. Абасгьы ҳара дҳабашьуеит акәу? Анхаҩи анхаҩи анзеидымгыла, нас аԥсадгьылгьы еиқәырхашьас иамоузеи!.. Шәыҵх аабзиахааит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Уеиламган, Базала!.. Арҩашқәагьы узрыруам. Ахрақәа уажәы-уажә ибганы илеиуеит. Ашарахь инеи-хар, сара унаскьазгап. Шәиԥхьыӡ згымхаша ари азакәан ҿыц иааиуа зегьы шәхы ақәшәымҵар амуа шәыҟоума?.. Умцан, уҽаанкыл!..

Б а з а л а. Аангылашьа сымаӡам, иқалоит урҭ абыржәыџәҟьа исышьҭалан абра иааиргьы.

А ҵ ы р. Сара днаскьазгоит.

Л а м ш ь а ц ә. Уеилагама, уара, ахәыҷы... Шәеилагама зегьы. Усҭ асҧычка, абна икҿагылоу агаз лақәҭәаны, аҩны амца ацраҵа.

Ала ыџҟьаны ашра иалагоит. Базала адәылҵха дахьымӡакәа, «Аҩны шәакәша» — ҳәа абжьы гоит. Базала аҿаҧарахь дырҵәахуеит. Ида луадахь дыҩналоит. Адәахьы аҧша шәышәуа, ашә ааимнаҟьоит. Раҧхьа дааҩналоит А б а с, уи ишьҭахь — аурыс п о л к о в н и к и, Ҭ а ҭ ы р ҟ а н и, анхаҩ Ҕ ә а к е и.

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Хәылбзиақәа!

Аӡәгьы аҭак ҟаимҵеит. Зегьы рҭыҧқәа рҿы ишгылац игылоуп.

Иӡма нас Аҧсны Аҧсуара, бзиала шәаабеит ҳәагьы рымҳәо.

Л а м ш ь а ц ә. Аҧсни Аҧсуареи зырӡыз роуп, уажәы гәыбҕан азҭауа.

А п о л к о в н и к. Ҳара абрагьҩы ҳишьҭоуп. Ҳсолдаҭқәагьы еихеит, аха ашәақь дырзаҿамкит. Ара дыҟазар, сцоит ҳәангьы даламгааит.

Л а м ш ь а ц ә. Шәара уаха Абас иоуп шәызҭоу. Иара иҩны еимидозар, еимидааит.

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Уи ара дыҩналеит, аполковник. Уаҳа ҵьаргьы царҭа имамызт.

А п о л к о в н и к. Аҩны еимыжәда...

М а к т и н а. Нан, Абас, иаҳзыҟалазеи?!

Л а м ш ь а ц ә *(ибжьы ҿәҿәаны)*. Иааигәа бымнеин!

Ан дахьгылаз лҭыҧаҿ дышьхныҧсылан дааноит. Абас иаҳәшьа лахь иҿынеихоит, аха уигьы лааигәа днеир шылҭахымз илырдырит. Нас — иҷкәын иахь, аха иҷкәын Аҵыргьы ишьҭахь наеирхоит. Нас — иаб иахь.

Узгылоузеи, уеиҳабы иудиҵаз нагӡа. Еимда уҩны.

А б а с дыҩналоит аҿаҧарахь, Базала дахьыҵәахыз ашҟа, ҧыҭрак ашьҭахь даадәылҵуеит.

А б а с *(деиӷаҕәҕәа, иҳәару-имҳәару деиманакуа).* Аполковник ухаҵкы, аӡәгьы дыҟаӡам.

А п о л к о в н и к. Аӡәгьы дыҟаӡам уҳәоу?! Даара ибзиоуп... Ари аҭаҳмада дшәаԥышәа...

Рызынтәыкгы рҭыԥқәа рҿы иаанхоит. Абас дахьгылаз амца ҩаицралоит. Цыҭраамҭак аҿымҭра. Аҭаҳмада игәеиҭоит ари ҽеик шалымҵуаз.

Л а м ш ь а ҵ ә. Аҭакәажә, бнеины соупеи сыхҭарԥеи сзааг. Сыргааит иахьырҭаху. Узгылоузеи, Абас, иҿоумҳәо уаб инапқәа?!

А б а с. Аполковник ухаҵкы, иудыруазааит сара саб...

А п о л к о в н и к. Нас аиааира аагап шԥашәгәахәуеи? Дшәыман шәаала.

Б а з а л а *(дааиуеит)*. Шәара шәзышьҭоу ара сыҟоуп.

А п о л к о в н и к. Иара иоума?

Б а з а л а. Ааи, сара соуп. Аԥсуа социал-демократ, иугәалашәозар акәхап 1905 шықәсазы шәашьцәа ирзыжәуаз. Убысҟан шәзеихсуаз срылан саргьы.

А п о л к о в н и к. Ишԥасгәаламшәо, схаҭа сакәымзи ишәеихсуаз. Урҭ ҳашьцәа ракәмызт, аха ҳатәқәа ракәын. Ишахәҭаҵәҟьаз ҳрызныҟәеит усҟан.

Б а з а л а. Нас, жәибжь рзыҳәан узымхысӡеи, аполковник, Петербург?

А п о л к о в н и к. Схысит, аха ус адырует аҭоурых. Аамҭа наҳәы-аахәуеит. Цәгьала иҵабгаз Урыстәыла! Шәара шәшьапы хырҟьаҟьа шәанаҳиааи аҽны ҳаԥсыр еиҕьымзи? Иазхоит. Уабџьар шьҭаҵа.

Б а з а л а. Сара ишьҭасҵоит сабџьар. Ара ахысра иаԥсам. *(Итапанча астол иныҟәижьуеит.)*

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Ҳара хзышьҭаз дҳамԥыхьашәеит. Уажәшьҭа ҳцалап, аполковник ухаҵкы.

А п о л к о в н и к. Иахнагеит маҷк амш. Сгәы иаанагоит аԥшәма ҳдәылицарым ҳәа?..

Б а з а л а. Сымҩашьозар, Ҭаҭырҟан уоуп?

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Ааи, Ҭаҭырҟан соуп.

Убри аамҭаз Ида лыкәахь лнапы андәықәылҵоз, Мака игәалҭоит. Нас али-ҧси рыбжьара, дааимлагәа дыкны, аӡәгьы имбартә дылќажоит, ауадахь дыԥналгалоит.

Б а з а л а. Сара сабџьар сымхуп. Искызаргьы суеихсуамызт. Загьакоуп, ари аамҭа ҿыц иааиуа уарќьыцуеит.

А п о л к о в н и к. Иазхоит, иазха! Ара иќам макьана Асовет ҳәынҭқарра. Ара амчра змоу аҳәынҭқар изакәан ауп. Уи азакәан ҿыц ухы уоунажьзар, узышьҭази арахь, уа уќандаз.

Б а з а л а. Иарбан, аполковник, уи аќара узахыбаауа сара сыҧсадгьыл.

А п о л к о в н и к. Иузҭадаз уара аҧсадгьыл. Ҳара ҳаќамзар, иагьараан еимырҵәахьазаарын ари шәыдгьыл.

Б а з а л а. Шәара ҳаимышәмҵәаӡацызшәа! Шәара шәоуп ҳара ӡынӡаск амшын ҳалазыжьыз. Шәара шәоуп ҳара ҳаламыси, ҳдоуҳатә хышьҭыхреи рыларќәара иашьҭоу.

Ала ԥаҵќьаны ашра иалагоит. Абас иԥызцәа рабџьарқәа аадырххоит. «Аа, нан, нан» ҳәа ашә лҽынагәыдлыжьлоит ан. Ала ашра иаќәыҵуеит. Пыҭраамҭак ус зегьы рҽырхианы игылоуп. Абас днеины. ашә аҿы еизќәыҿны итәаз иан дԥаиргылоит. Аха уи аҭагылазаашьа зынӡаскгьы иазымҧсахит.

А п о л к о в н и к. Аиашаҵәќьа шәзаауеит.

Л а м ш ь а ҵ ә *(Абас днаидгылан)*. Дызшьыда шәашьа?..

А б а с *(дызқәымгәыӷуаз азҧаара аниоу дшанханы)*. Дызшьыдаз зугәахәуа, иашьа дишьит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Дабажу?..

А б а с. Исыздыруам. Ҳара усќан ҳаҵахеит. Алхас иԥызцәеи иареи ҳаҧхаҵо иҳашьҭан. Ҳар ирацәаны аҧхасҭа роуит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Уи сара сус алам. Иаҵахазгьы ииааизгьы сара сзыҳәан иќаӡам аӡәы шәиԥызоуп. Сара исҭаху аиаша заҵәык ауп. Аха иабаќоу уи аиаша, жәытәнатә аахыс хәцәахьы ашьа салагылазар?.. Абзамыќәқәа...

А б а с. Сара Аҧсны хьыҧшымхарц азыҳәан сықәҧоит. Иаасҧырхагахо сиеигӡараны сыќам. Алхаси сареи хыбрак ҳаицыҵаҧхьо ҳзыќалом уажәшьҭа. Ҳуаӡәы дҭахар акәхоит.

Б а з а л а. Ус анакәха, уара уоуп аҭахара зықәшәо.

А б а с. Сара сҭахаракәым аус злоу. Ҳауаажәлар ирзеиҕьу ҟалааит. Ныpцә-аарцә ҳшеигәыдырҵо, ҳаҟаӡамшәа ҳниаӡаар ҟалоит. Абас ꚙ-мчдук анеиҿаҳауоуп ажәлар хәыцҟәа аныбжьыԥсаауа.

Б а з а л а. Аиашьа иашьа диеихсуа даналага, уи иаанаго ақәӡаароуп.

А п о л к о в н и к. Ааи, Урыстәыла насыԥ еиқәаҵәа, цәгьала иҵабгаз Урыстәыла.

Б а з а л а. Уиаҟара иумҵәуан Урыстәыла. Уи ахаҿы аӡәӡәеит. Жәлар раҕацәа лбааҳәаны, рҵеи иашақәа халт.

А п о л к о в н и к. Илбаархәада, ихалазгьы зусҭцәада!.. Ашышкамс... Ашәырҵла зырꚙо ахәаҷа-маҷа.

Б а з а л а. Урыстәыла аҵеи иашақәа Сибреи Кавкази ԥсырҭас ирышәҭон. Убриазоуп шәҳәынҭқарра егьырҭ ахәынҭқаррақәа рышьҭахь изгылазгьы. Аха иҿыхеит уи иахьа. Аусуцәеи анхацәеи аҳәынҭқарра рнапаҿы иааргеит. Урҭ ҵысны рдәықәлара аанкылашьа амам, аполковник. Баша шәхы ҭашәмырхан.

Пыҭрак аӡәгьы ҿиҭуам. Аполковник лымкаала Аџьыр дихәапшуеит, нас ихы ааҟьаны даацәыҵаччоит.

А п о л к о в н и к *(ашәашәа, ибжьы ныҵакны иҳәоит)*. Урыцҳасшьоит, уара, иқәԥшу ашьац, сара смагә уҟаӡамшәа уахьарҟьацуа. Аха ухы узымдыруазар, исхарои сара?..

Базала ихы иқәыжьны дтәоуп. Абас ибла ҭаа ашә ахь дыԥшуеит. Џьара ҷытбжьыкгьы гом, аӡәгьы дҵысуам. Адәахьы афырҭын акырцх аланы, аꚙны аҭӡамц адсылара ишаҿыц иаҿуп.

Аха ухы узымдырзар, исхароузеи сара... Абар, амш хкәеит. Абаандаꚙы ишьҭахь инапқәа ҿаҳәаны шәдәықәла.

Рызынтәыкгьы ацара рҿаздырхиоит. Базала дҿарҳәоит. Аџьыр ишәақь аакыдԥаан, ашә дныилагылоит. Ари гәазҭаз зегьы шьхныԥсыланы,рҭыԥқәа рҿы иаанхоит. Аџьыр ишҟа зҿыназхаз дышреихсра дгылоуп.

А б а с. Ари змааноузеи?

А џ ы р. Уа угылаз, саб...

Абас иҷкәын ишҟа дымнеикәа иҿааникылоит. Зегьы ашәақь ҭҟьар ҳәа ишәаны игылоуп. Аҵыр иаҳа-иаҳа игәы ԥжәо, илаҕырӡқәа хаҟәҟәала дгылоуп.

А б а с. Измааноузеи узҿу хәа уасҳәеит сара?..

А ҵ ы р. Доушәыжь ани иҿашәаҳәаз.

А п о л к о в н и к. Ҳо, ари иитахқәоу убоу!

А ҵ ы р *(аполковник иахь)*. Ирыдтҵа абарҭ иҿарҳәаз доурыжьыртә, нас иахьышәҭаху шәцa.

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Шаҟа ухы умхаԥагьоузеи, арԥыс. Акатҵеипш убра ашә уласырҟьыцуан, уаб иаҳаҭыр збоит акәымзар.

А ҵ ы р. Абыржәытҵәҟьа унеины, унапала иҿоуҳәаз дԥыртла.

А б а с. Наҟ ишьҭатҵа ҳәа уасҳәеит ушәақь!..

А ҵ ы р. Умааин сҳәеит, саб. Шәарҭ аӡәгьы шәмааин саaигәара. Нас дшәышьҭуам акәу? Сыԥхьаӡоит хынтә. Акы... *(Аҵыр илаҕырӡқәа хаҟәҟәала, дԥәыуома уҳәо, инапқәа ԥыс-ԥысуа, ашәақь хаиршалоит.)*

Зегьы шьхынԥсыланы, ашәақь ҭҟьар ҳәа ишәаны иԥшуеит.

Т а ҭ ы р ҟ а н. Абас, иудыруазааит саргьы сышхысуа.

А ҵ ы р. Ҩба...

Т а ҭ ы р ҟ а н. Абас!.. *(Иабџьар ааирхиоит.)*

А п о л к о в н и к. Ах, шәарҭ алақәа. Шәыгәаҕьреи-шәылшареи шаҟа еицәыхароузеи? Дԥыртла, Ӷәака.

Ӷәака игәамԥхаӡакәа дԥиртлоит Базала. Аҵыр уа ишәақь кны, дышгылац дгылоуп. Убри аамҭазы ала ашра иалагоит. Аԥша иааимнаҟьаз ашә даалагылоит А л х а с, уи ишьтахь игылоуп Б а ӡ и даҽаӡәи. Алхас игәеиҭоит иҟақәоу зегьы.

А л х а с. Ушәақь улах, Аҵыр.

Аҵыр ишәақь длахоит. Аҭаацәа раԥхьа Абас данааи ишиԥылоз еиԥш ауп Алхасгьы ишиԥылаз. Аҵыр ида уи иааигәа аӡәгьы дымнеит. Зегьы рҭыԥқәа рҿы игылоуп рҽырхианы.

Уара ушааз ансаҳа аахыс сушьҭан, Базала? Уаха аҩны узбахә раҳахьазар сҳәаан... *(Абас иахь.)* Уара узышьҭоузеи уара? Дабаҟоу ҳашьа?

А б а с. Уара иаатәуркьаз ахы дагеит.

А л х а с. Аламысда.

Ианааизыцқьа ран рыгәта лҽынабжьажьны иаанылкылоит.

М а к т и н а. Шәҽаанышәкыл... срыцҳашәшьа.

А л х а с? Узлааизеи ара уԥхамшьаӡакәан?

А б а с. Сара сакәым, уара ушԥааи? Убрагьцәа ҳашьа дыдуршьит. Шәашьцәа аҟәҟәаҳәа шәреихсуеит. Аҟаԥшьқәа рхи рҭыхәеи цқьа ишәыздырӡом, арахь дара рзыҳәан шәхы хышәҵәоит. Излаугәаҕьӡазеи ара ааира?

А л х а с. Сара саанит сани саби рыҩны, сахьиз-сахьааӡаз. Сара сыззықәԥо анхаҩыжәлар рхақәиҭроуп. Ус анакәха, азин сымоуп анхаҩы иҩнаҭаҿы анеира, аха уара иумоума анхаҩы иҩнаҭаҿы анеира азин? Уашьцәа раҕацәа урыдгылан, уашьцәа ршьа акаҭәара уаҿуп.

А б а с. Атәыҩа зхагылоу абольшевикцәа абра иаԥшәымамхарц. Ҳчеиџьыкеи ҳаламыси ҳцәымӡырц азыҳәан сыкәԥоит. Урҭ иҟьашьу ашьнелқәа ҳара ҳзыҳәаны бзиарак шаарымго удыруазааит. Уахаанхоу сыздыруам, аха иубап мышкызны ухы уадмырсуазар.

А л х а с. Саргьы сықәԥоит Аԥсны ахақәиҭразы. Дарбанызаалак иудыруазааит, уи ааныжьны шьҭахьҟа сшымцо.

А п о л к о в н и к. Иудыруама, уара, арԥыс, Аԥсны алахьынҵа шырӡбахьоу. Шәара шәыдгьыл хәыцы рахәыцла икнаҳауп. Уи гәамҭаӡакәа, шәаргьы шәахьынҳалахуеит. Зны иааԥцәар, згь шәшеимоу, адунеиаҿы шәыҟаӡамшәа, амшын шәынӡаакәкәалашт, уаанӡа шәҟәыcшымхар.

А л х а с. Ҳара хҟәышхеит уажәшьҭа, аполковник.

А п о л к о в н и к. Исыздырцәом. Иахьа аҳәынҭқар дахызҳәаз цәҳәи ҟьантази иахьынӡарзынагӡо?!

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Шәара шәашьцәа шәыԥсахит. Ҳшымгәыгӡоз иҳаҵашәкит. Аҟаԥшьқәа иаарго аршра арахь иааиранырзыҟалом. Иӡит Аԥсны ааӡареи ахәыԥхареи. Еиларҭәеит еиуеиԥшымыз ашьакәа. Аҳәақәа!..

А л х а с. Аҭауад Ҭаҭырҟан, сара сыҭоуба иалан раԥхьа уахьызбо ухы ухысыцҟьаарц, аха ишубо, саб ихыбра аҵаҟа уи аҭоуба еиласымгар амуит... Улазаргьы, сыҩны уҟоуп.

А б а с. Саб, избоит уҷкәынцәа ҳахьынтә аӡәы иааира шугәампҳхаз. Дарбанушь ҳауа иутахым.

Л а м ш ь а ҵ ә. Шәҩыҵьагь. Шәҩыҵьагь шәызҿу аус ауп истахым. Сара истахыз абра тынч шәхандеиларц акәын. Аха шәара...

А л х а с. Иҳазтада ҳара тынч анхара. Аҵырбел еипш ҳшьа ҳалыцәцәаны, шәышықәсала абарт ажәра иаҿуп. Аха иааит уи аамта. Иааиуеит Ар Ќапшь ацхыраара ҳартарц...

А б а с. Аќапшьқәа ацхыраара иртоит иара! Ижәбап урт мышкызны ишәзыруа. Шәрыладырӡып, дара ирҳәо ада даҿеак ќамло иќарҵап... Шәара шәгаӡара иаҳзаларӡуам Апсынра. Алхас, уизыӡырҩы уашьеиҳаб. Уара иузапсам узҿу. Уабџьар шьтаҵа, уаангыл аҩны. Ухы тоумырхан. Ҳара аӡәгьы ҳиеигӡо ҳаќаӡам. Сан, даанкыл быҷкәын. Даанкыл бнапы икәыршан, акәымзар акаамет еитазыќаларны иќоуп абри аҩната.

М а к т и н а. Сшәымшьыкәа шәҩыҵьагьы шәсышьтуам.

А л х а с. Иааныбкылаша Абас иоуп, сан. Мамзар хьӡыда ихы таирхоит. Абас, урыцрыҵ абарт. Уара унхаҩуп, анхаҩыжәлар уабџьар кны урҿамгылан. *(Иҩызцәа рахь.)* Ҳдәықәышәҵа!

Л а м ш ь а ҵ ә. Шәаангыл, шәипхьӡ зқәызааша! Шәаангыл зны. Шәыҩнашә ашәмыркын.

А л х а с. Мап, саб, иапсам ара саангылара. Ҳара ҳаӷацәа сыҩны иааиуа ианалага нахыс, сара сыдәылтцны сгылар акәхеит. Базала, ҳдәықәышәҵа.

А б а с. Умцан, Алхас... Умцан акәымзар, суеихсуеит. *(Итапанча аатихуеит.)*

Зегьы ахьгылоу инышьхныпсылоит.

А л х а с. Ухыс, уара иумгәаӷьуа акгьы ыќаӡам, ухыс.

М а к т и н а. Иаҳзыќалазеи, иаҳзыќала? Узгылоузеи, уара, жәымтеиқәаҵәа, уҷкәынцәа иќарцо умбаӡои?..
Л а м ш ь а ҵ ә. Бара беаанкыл. Дара рзакәанқәа, инибарҵәарц рарҳәозар, инибарҵәааит абра сҿапхьа. Шәыззыпшузеи.

Абас атуан ахь дхысуеит, ахысыбжь даанагоит И д а.

А л х а с. Абарт зегьы уанасыжьуа џьумшьан, Абас! Уареи сареи уажәшьта хыбрак аҵаќа ҳаҵапхьо зыќалом.

А б а с. Умцан, сашьа. Иаумыркын ҳаԥнашә... *(Алхас дааигәыдыҳәҳәаланы дикуеит.)*

А л х а с. Ԥсыхәа ахьынӡамоу ҳҿеиҿаҳмыжьып, Абас, Мап анакәха, уаргьы саргьы акгьы ҳхарам.

Алхас иԥызцәеи иареи Базала дрыман ицоит.

Ҭ а ҭ ы р ҟ а н. Снапы дшакыз дышԥасыцәцеи. Зегь уара иухароуп, Абас. Уара ҳаиҿаужьит ишакәым акәымзар, ҳацҟьашәҟьа ҳақәибаҵара ҳаҟан. Ах, Базала, уаргьы-саргьхандаз. Ишԥасзықәымгеи шәышьҭамҭа!..

И д а. Уара ҳашьҭа-мҭа узықәгарангьы уҟаӡам. *(Атапанча аатҧааны, Ҭаҭырҟан инеигәыдԥаны дылшьуеит. Атапанча ыршәны аполковник инаимԥалыжьуеит.)*

Аԥенцьыр ааимԥааны иааԥнасыз аԥша алашара арцәоит. Игоит «Ахәрашәа» амелодиа.

А ԥ а р д а

Аԥбатәи ахәҭа

Ахԥатәи асахьа

Армарахь бахҭоуп. Ида акҿыԥраҿы лнапқәа лгәыцаԥсаны дтәоуп, арҕьарахь аҷаԥшьаԥы ишәақь кны длеиԥеиуеит. Уи Ҕ ә а к а иоуп. Уахынлоуп.

Ҕ ә а к а *(акылԥаара дынкылԥшны)*. Бзырҵәыуазеи, аԥҳәызба, бызмырцәозеи сҳәеит?

И д а. Сыцәар, уара ԥхыӡ узбар ҳәа сшәоит.

Ҕ ә а к а. Ахәымга... *(Данаахьаԥшуаз, Абас ишьҭахь дышгылаз ибоит.)* Лыбз хҵәатәуп ашьаҭа иныҵакны.

А б а с. Уара умшәан уи хырымҵәар ҳәа. Крылфахьоума?

Ҕ ә а к а. Мап.

А п о л к о в н и к даарыдгылоит, илахь еиқәуп.

А п о л к о в н и к. Шәусқәа шԥацо? *(Аҩыцьагьы ҿыртҭуам.)* Сара сшәазҵаауеит, шәусқәа?..

Ҁ ә а к а. Сгәанала... акрыздыруоу...

А п о л к о в н и к. Абас, уара зҿумҭуазеи? Зҿумҭуазеи ҳәа суазҵаауеит?

А б а с. Ҳусқәа ирхысҳәаара ҳәа акгьы сыздырам.

А п о л к о в н и к. Изакәызеи иузымдыруа? Уара уоума аҳәатәы змам? Абарҭ аҩымш рыла уашьа деиқәаҧах дааугарашәа иухәаз абаҟоу?

А б а с. Ааи, аха...

А п о л к о в н и к. Аха, аха, иара деиқәаҧах иаагара акәым, ҳара ҳтәқәа аӡәаӡәала наҟ шәыцәгара даҿуп. Излазбо ала, аҧсуаа иҳаҵашәкуеит ҳәа сыҟоуп. Дарбанзаалакь аӡәы игәы иҭоу уздыруам. Аџьнышқәа... Ашә аарты!

Ҁәака ашә ааиртуеит. Иҩналоит А п о л к о в н и к и А б а с и, Ҁәака ашә аҿы иҽааникылоит, агәҽанызаара иманы.

Ари уажәгьы ара дҭакума? Дзыкнаҳамзеи ани аҵла ашьапаҿы?

Ҁ ә а к а. Ааи, аха, аполковник ухаҵкы, ашьҭахь иумҳәази ҩымшҟа шәааҧшы ҳәа.

А п о л к о в н и к. Дыкнашәҳа уаҵәы ашьыжь.

Ҁ ә а к а. Исаҳауеит, аполковник ухаҵкы.

А п о л к о в н и к. Кьынҿаак даҟарам, арахь абџьар шьҭыхны дҳаихсуеит. Уаҳа абра дсышәмырбан.

И д а. Уаҵәы шьыжьынӡагь аамҭа умган. Абас идуҵар, уахаҵәҟьагьы хьаада инаигӡоит. Уаҵәы, иашьа деиқәаҧах дышәзааигап, уаҵәашьҭахь иани иаби шьамхыла шәаҧхьа иргылап. Иуанашьҭахь иуаажәлар зегьы дырмеигӡакәа шәтыша иҭаижьып.

А б а с. Ҿыбымҭын! *(Дылҿасуеит.)*

А п о л к о в н и к. Ақәыцьмақәа. Ашә аркы. Ҧшь-блак рыла шәнаҧшы-ааҧшла. *(Дцоит.)*

Ҁ ә а к а ашьҭахьҟа днавалоит. Абас иуапа иҽылаҳәаны, аҵла ашьапы днадиаалан днатәоит. Дҕызы-ҕызуа, иаацәыригоит «Ахәрашәа».

А б а с. Уарада, ахымҩас иагаз ихароузеи.
Ихәны ахәырбҕьыц змоуз иаасҭа...
Уарбану арахь иааиуа?

Л а м ш ь а ҵ ә. Улаҟәа ирыгхама?

А б а с. Иҟалазеи?..

Л а м ш ь а ҵ ә. Арахь усазҵаауама иҟалазеи ҳәа. Ахәыҷы дыӡит.

А б а с. Ахәыҷы дыӡит ба? Ианба?

Л а м ш ь а ҵ ә. Иацы ашамҭаз ҳанааԥш дыҟаӡамызт. Арахь дмааиӡеит, нас?!

А б а с. Мап... дабацоз зугәаҳәуа, Алхас иахь дцазар акәхап.

Л а м ш ь а ҵ ә. Сара иалыздыраауазеи уи зҿы дцауа. Ахәыҷы дшәырҟьалеит... Акы анихь... Узгылоузеи, ҳишьҭалап, дахьыҟазаалакгьы дыԥшаатәуп уахатәи аҵх ала.

А б а с. Сара аҟарулра сыҟәгылоуп. Икажьны аҵара азин сымаӡам.

Л а м ш ь а ҵ ә. Азин имаӡам... Уара ззин умаз ҳәа акгьы сымбеит. Ида лакәхап иуҷаԥшьо.

А б а с. Ида леиԥш аӡәырҩы абра иҭакуп.

Л а м ш ь а ҵ ә. Афырхаҵа! Убас уашьҵәа абахҭа иҭакны, ушәаҟь кны урыдгылаз. Доушьҭ Ида.

А б а с. Уеилагама!..

Ҕ ә а к а даарыдгылоит.

Ҕ ә а к а. Аа, ари уара уоума? Бзиала уаабеит.

Л а м ш ь а ц ә. Бзиала уаабеит. Тәамҩахә шәымам акәу?

Ҕ ә а к а. Тәамҩахә ҳазҭода, ҳашьцәа ааҳәны ҳара иаҳҿагылоитеи. Абас, амца сзаркы. *(Аҭаҭын амца наркны днавалоит.)*

Л а м ш ь а ҵ ә. Узгылоузеи, иуасҳәаз умаҳаӡазшәа?!

А б а с. Ԥсыхәа ыҟаӡам, саб. Уи аҩыза сылшом.

Л а м ш ь а ҵ ә. Иулшоит. Сара ашәаргәында дысхымшаӡеит.

А б а с. Ааи, аха...

Л а м ш ь а ҵ ә. Ҿумҭын. Ҳнапала иаҳааӡаз, илҿаҳҵаз ачеиџьыка хаҕрагылеит. Аамҭа цәгьаҟәа ирылкәкәааны иааргаз сабацәа урҭ рабацәа рыламыс аҳәынҵәа иласкәаҳаит, шәарҭ ашарамшаҟәа шәҵыхәала. Убри ухы аҟәуҵар, уара узыҳәан ихьӡуп. Уан улҵәуарц уҭахызар, унеины доужь.

А б а с. Доусыжьуам. Угәгьы иаанамган, сара убри аҩыза ҟасҵоит ҳәа.

Л а м ш ь а ҵ ә. Доуужьуеит.

А б а с. Доусыжьуам ҳәа уасҳәеит, сашьагьы абра дҭаскуеит. Ҳаҧсадгьыл Аҟаҧшьқәа ираадырхәарц иашьҭоу зегьы среигӡом, уара ухаҭа уакәзаргьы.

Л а м ш ь а ҵ ә. Уашьеи уареи ишәҭаху ҟашәҵа. Амала, сара сыпату лашәмырҟәын.

А б а с. Сара Аҧсны хьыҧшымхарц азыҳәан сықәҧозар, нас уи иаанагоума абацәа рыпату аларҟәра.

Л а м ш ь а ҵ ә. Жәала зегьы ақәҧара шәаҿуп, арахь хақәиҭра ҳәа егьыҟаӡам.

А б а с. Ианбыкәыз ҳара аҧсуаа ҳахшыҩи ҳамчи анеибаҳҭахьаз. Сашьеи сареи иҟаҳҵо аҩыза акәхап иҟарҵоз ажәытә ҳабацәагьы. Иаҳҿыҧшышт, жәаҳәарада, ҳҵеирагьы. Ҳара хнеидтәаланы, ҳадгьыл алахьынҵа знымзарзны иаҳзымӡбеит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Абри акәымзи ишәасҳәоз сара.

А б а с. Ҳахәцәақәа анҵибакаалакь ауп зегь шәанҟәышхо. Уажәшьҭа иҟалалакгьы ҟалааит, аагылашьа сымаӡам, сышиашоу сцоит.

Л а м ш ь а ц ә. Иазхоит, иазха... Уара уца иахьуҭаху, быжьра-быжьҵәагь уца. Амала сара абна сыҧшуп. Абыржәы даноуумышьҭ, иудыруазааит уахаҵәҟьа уангьы саргьы ҳаҩны амца ҩацраҵаны ҳаҽшалаабылуа. Шәара сычкәынцәагь ҳаҩны амца ацраҵаракәын еснагь шәызҿыз. *(Дцоит.)*

Абас ихы иқәыжьны акраамҭа дгылоуп.

А б а с. Уарида, усарада, ахымҩас иагаз ихароузеи, ихәны ахәырбҕьыц змауз иаасҭа.

Ҕ ә а к а *(дааиуеит)*. Иухьзеи, Абас, ухы укәаҽ?..

А б а с. Сааҧсеит, Ҕәака, сааҧса. Уахи ҽени аҧсадгьыл аразҟы хаҕрыхоит... Арахь ма лҵшәак амахындаз...

Ҕ ә а к а. Ишҧааури нас, убас иаҳлахьынҵазар акәхарын. Абар, уажәшьҭа шаҟа ҵуа здырхуада смаҟа аартланы иарҭак снылаианы смыцәеижьҭеи. Цәашьасгьы ауаҩы иҟаиҵагәышьозеи, дызҵаиоу аҩны ахәыблы амца ацраланы, абылра иаҿызар...

А б а с. Сылацәа нҭаар, ҳаҩны ахыцәқәа амца алҟьазшәа збоит. Сабгьы шәнеиӷны шәыҩны амца ацрашәҭца ҳәа сеиҳәеит.

Ҕ ә а к а. Изыхшәырҟьозеи зиҳәа?

А б а с. Акрыздыруама... Ида уаха даноусмыжь...

Ҕ ә а к а. Сара исзеилкаауам убри ала иуҳәарц иуҭаху?!

А б а с. Ҳааӡамҭа абахҭа дҭакны слыдтәалоуп. Убриоуп зынӡаск сыбҕа ԥызҵәо.

Ҕ ә а к а. Уеилагама?

А б а с. Сеилкаа, Ҕәака, цқьа. Уара сҭыԥаҿ уҟазар ишԥаҟоуҵарыз. Унапала иуааӡаз абахҭа дузҭакрызу?

Ҕ ә а к а. Абринахыс уеилыскааргьы сҭахӡам. Изакәызеи иухәо, ухы еилагеит ҳәа сыҟоуп.

А б а с. Уара суқәгәыҕит азоуп изуасҳәо. Иҟалап зугәахәуазеи, уаргьы саргьы ҳнеиқәшаҳаҭханы доуҳажьыр.

Ҕ ә а к а. Ишԥыкәу уара абри аҩыза шуҳәаз зынӡаскгьы игәаҕьны. Ар иреиҕьыз ауаҩы инеигәыдҵан дылшьит. Сара уаҵәтәи ашара сазыԥшуп, абри аҵла амахәаҿ дыкнасҳарцы, уара уаха доусмыжьыр ҟалом ҳәа усыдгылоуп. Ее, Абас, излазбо ала...

А б а с. Умыццакын, Ҕәака, уаргьы саргьы ҳанхаҩцәоуп. Урҭ рҿаԥхьа ҳаламыс лаҳмырҟәып. Ҳаиҩызара унахәаԥшны, исзыҟаҵа абри аус! Абри агәаҟ доуҳажьит ҳәа ҳара ҳаззықәԥо иаԥырхаган иҟаӡам.

Ҕ ә а к а. Уи аӡбахә умҳәаан зынӡаск. Сара ианакәызаалакгьы агәҩара сыман уара ушәеимыз. Ҳазҭииз аԥсахҩы уара...

А б а с. Ус соумҳәаан, Ҕәака, абааԥсы. *(Абас иаҳа-иаҳа деилашәаоит.)* Уара сарҕьажәҩа ҳәа суқәгәыҕит.

Ҕ ә а к а. Иусырбап сықәгәыҕра зеиԥшроу. *(Итапанча аатҟиԥааиуеит.)* Ишьҭаҵа уабҵьар!

Абас ишәақь нышьҭеиҵоит.

Унапы уҩах. Усаԥызан уцала аполковник иахь. Аҟаԥшьқәа рчарҳәаҩ.

А б а с. Уеиламган, Ҕәака...

Ҕ ә а к а. Ҿыумҭын... Уцала!..

Абас иҽаарманшәалан Ҕәака итапанча имҟәыҵиҟьоит, аҩыцьагь рҟамақәа ҭкәыцәаан, напышьашәала еиқәԥоит. Ҕәака иԥсырҭа аҟама

ꙩалаҟацоит. Дкаҳауеит. Абас уи иџьыба ацаԥха ааҭкәыцәаан, Ида дахьҭакыз аартны дныꙩнашылоит.

А б а с. Бца ирласны.

Ида дшәан аҭӡамц лꙩеадлырҕәҕәалоит.

Бца сҳәеит. Саб абни аҵла анаꙩс дыбзыԥшуп. Џьаҳаным шәҭыԥхеит зегьы!..

И д а алашьцара дналашәкәоит. Абас шьапыла ашә дласны иҿиҟьоит, шәсыцхраа шәсыцхраа ҳәа ажәꙩан ахь дхысуеит.

А л а ш а р а ыцәоит.

А ԥ ш ь б а т ә и а с а х ь а

Ашьха, ахраҟәа ршьапаҿы. Уахынлоуп. Асы леиуеит. Игоит ашьшьыҳәа ахәрашәа. Иазынаашәа ишьҭоу ахаҳә ду, ауапа иҵаршәны, дыҵаиоуп Б а з а л а. Ҕәҕәала дычмазаꙩуп. Икәшан ихагылоуп А л х а с иꙩызцәеи иареи. Ахәрашәа ашьшьыҳәа аҳауа иналаӡуеит.

А л х а с. Ашьха ашьапы ҳкыдырцалеит. Ишыжәбо, уажәазы ҳаҵахеит. Амꙩаҟәа зегь кны итәоуп, даргьы-ҳаргьхандаз!

З ы к ә ы р. Базала ҕәҕәала дхәуп, ишԥаҟаҳҵари, Алхас? Дацәнымхар ҟалап.

А л х а с. Ԥсыхәа ахьынӡамоу ацхыраара иҭатәуп. Ишаацәылашаз дҳаманы ҳдәыҟәлароуп, ԥшрак ҳәа ҟамҵакәан. Акаҵәара асы ҕәҕәаны иҟәнауаанӡа ҳхыҵроуп. Издыруада амꙩа ари акаҵәара ишхыҵтәу?

З ы к ә ы р. Уи амꙩахәаста хәыҷы ихгазгьы асы ихнаꙩеит, Алхас. Ҳасаб азуны, гәынхәҵыстала ихыҵтәуп, Мамзар асыԥса ҳагар ҟалоит.

А л х а с. Убриоуп рыцҳарасгьы иҟалаз. Ишԥаҟаҳҵари? Шьхадгьыл иазҟазоу ҳаԥхьа иꙩагылода? Иагьа ус акәзаргьы, иахьынӡаҳалшо ҳласыроуп Ар Ҟаԥшь рԥылараз. Ҳара ҳхала арҭ ҳарҿагылартә еиԥш амч ҳамам. Шәымаҭәа, шәабџьар шәырхиа.

З ы к ә ы р. Уажәыҵәҟьа... *(Ԥыҭꙩык иманы дцоит.)*

А џ ы р *(Базала ихы дахьаԥатәаз)*. Ишоура иацлеит.

А л х а с. Ауапақәа ивҵагәа, ахьҭа илоумҵан. Уҽырҕәҕәа, Базала. Ида урҭ рҿы даансыжьуам, Базала. Изулакгьы дырцәызгоит, амала, уажәазыҳәан ҳашьҭахьҟа ҳаиҭамҵыр ҟалом.

Б а з а л а. Ауаҩы иҧсҭазаразы ақәҧара анилымша, иҧсы ҭазар аҵкьыс, дыҧсыр еиҳа еиҕьуп. Схьаацәгьа адгьыл сықәнарҟацеит. Иааит аамҭа... Уажәшьҭа исзаанхаз бзиала ҳәа шәаҳәароуп. Сара бзиа избоит анхаҩыжәлар. Урҭ рхақәиҭразы сыҧсҭазара абжа бахҭала исхызгеит, аха еиҭамҧеит сгәы. Алхас, аҷкәынцәа уманы удәықәла. Сгәы исанаҳәоит абра бзиарак шыҟамло ала. Аах, иаҳа-иаҳа схьаа сгәахьы иҩеиуа иалагеит. *(Дҕызы-ҕызны, гәаҟ ашәак ныҟакшәа иҳәоит.)* Сара избоит Аҵыр иҟны Аҧсны аҧеиҧш. Уара узну амҩа иашоуп, дад. Уцала убас ухы ламырҟәыкәа. *(Еиҭа агәаҟашәа аацәыригоит, иаҳа-иаҳа ашоура дҭанаршәуеит.)*

Аҵыр ауапақәа ивҵаҵьгәо дихылаҧшуеит. Асы еимаҩны алеира иалагоит.

А ҵ ы р. Дыцәеит...

Алхас насҭха ишьҭоу ахаҳә дныкәтәоит, ҧыҭрак ашьҭахь Аҵыргьы уахь днеиуеит.

А л х а с. Ишҧаҟасҵари, Аҵыр. Сыла ак абом. Ида дҵәахны дахьрымоу здыруандаз, уаҳа акы сҭахымызт. Инсырҵәон зегь уа. Убри ауха ас ҟалоит ҳәа сыҟазма. Ах, Абас, Абас. Дышҧаҿысхри, лхы дшҧақәиҭыстәри?

А ҵ ы р. Иакәымыз ҳзиуит саб. Ҳирҧхашьеит.

А л х а с. Ҳара ҳакәым, ҳажәларгьы ирҧхашьеит. Закә мчыз иҳаурыз ҳазынтәыкгьы ҳаидгыланы, ахақәиҭраз ҳақәҧозҭгьы. *(Ибжьы лыҧакны ашәак аацәыригоит.)*

> Уа рада, рада гәышьа, гәаҟцәгьа,
> Ан дгәаҭеиуа адәы дықәхеит, гәаҟцәгьа,
> Данҧсуа деиқәызкуада, дызжуада, гәаҟцәгьа...

А ҵ ы р. Иаха, сандуи сабдуи шрыцҳасшьогьы, сыбнамлар амуит. Самыртәеит аҩны... Закәытә гәахәароузеи ауаҩ иоуа, ахақәиҭрахь амҩа даныкәу... Ула аҵәыршы ҭакызар ак ахьум-

боз аҵх лашьца, амҩахәаста лаша-лашо акәын ишыҟаз сара сзы. Имшаӡои, мшәан, абри аҵх?

А л х а с. Уажәы-уажә сгәы исанаҳәоит, абри сшәақь ахаҳә ианҟьаны, иԥыххаа иқәысҵап ҳәа. Изакәытә ҵхы хьанҭоузеи, шәиԥхьыӡ зқәызааша... Уа рада, сиуарада, гәаҟцәгьа. Дыԥсыр дызжуада, деиқәызкуада, гәаҟцәгьа...

А ҵ ы р. Алхас, ишԥаҟасҵари ашамҭаз саб еиҭа иабџьар кны дҳажәлар?

Аҿымҭра. Игоит «Ахәрашәа» амелодиа. Алхас уи ибжьы нақәыршәаны, ашьшьыҳәа иациҳәоит.

А л х а с. Аах, аамҭа, аамҭа, исыздыруам иуасҳәаша. Иа, Анцәа срыцҳашьа. Уца, Аҵыр, уца абрахьынтәи, сани саҳәшьеи уман, уца ҳаншьцәа рахь. Саб усгьы иҩны даԥырымҵуазар акәхап. Уара макьана аԥсҭазара ду уаԥхьаҟа иузыԥшуп... Зеиԥш ҟамло егьыҟам.

А ҵ ы р. Џьарамзар џьаргьы сцаӡом, сара уара уҿы сыҟазааауеит.

Алхаси Аҵыри ҿымҭуа итәоуп. Базала дааҕызы-ҕызуеит.

А л х а с. Дшәарҭоуп. Агәырҩа шимоу дахьыԥсуоуп сгәы иалоу.

Дааиуеит Ӡ ы к ә ы р.

Ӡ ы к ә ы р.Асакаса хиоуп. Асы алеишьа сгәаԥхом. Акаҵәара ҳазхымҵыр, ҳусқәа зегь башахоит.

А л х а с. Ааи, ааи... Ирҳәозеи, аӡәыр дыҟоума амҩа здыруа?

Ӡ ы к ә ы р. Зегьы сразҵаауит, аха аӡәгьы ҿимҭит. Ирзымдыруазар акәхап.

А л х а с. Ҳусқәа ҽеим. Ишакәхалакгьы ҳдәықәлароуп. Абас арҭ амҩахәастақәа зегьы идыруеит. Ҳаԥхьа акаҵәара ихалар...

Убри аамҭаз игоит: «Уарбан уа иааиуа?» Зегьы рабџьарқәа аадырхиоит. «Сара соуп — Ламшьаҵә», — игоит Ламшьацә ибжьы.

А ҵ ы р. Бабаду дааит.

Иааиуеит Л а м ш ь а ҵ ә и И д е и.

Л а м ш ь а ҵ ә. Дабаҟоу ари арҧыс, шәаҧхьагыла?

А л х а с. Ара сыҟоуп, саб?

Л а м ш ь а ҵ ә. Ара уҟоуп, уи збоит, аха ушҧаҟоу?

А л х а с. Сыҟоуп, хар сымаӡам.

Л а м ш ь а ҵ ә. Иуҳәо зегь башоуп. Лас ицәыругозеи ауаа рҿы, урҭ рыцҳкәынцәа зегьы удӡылар? Сара избоит уускәа шҽеим.

А л х а с. Сара ара мчыла аӡәгьы дынкыланы дсымаӡам. Урҭ зегьы рхақәиҭра азыҳәан иқәҧоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Есымшааирагь қәҧароуп, арахь хакәиҭра ыҟаӡам ҳара ҳзыҳәан. Аҧҳәызба лхы дақәиҭыстәит, дузыхьчозар, ара дыҟаз.

А џ ы р. Бабаду, Базала дхәуп.

Идеи Ламшьаҵәи уи ишҟа инеиуеит.

И д а. Иухьзеи, саб иашьа?

Б а з а л а. Быҧсы ҭоума, дад? Бара бфырҧҳәызбоуп. Ибтеит кәапеила бшьа. Иҟоузеи, Ламшьаҵә, ҳарбылуеит акәу анҭ алахшақәа?

Л а м ш ь а ҵ ә. Ааи, ҳарбылуеит, Базала. Анхаѡыжәлар ҳзыҳәан бзиара анбаҟалахьаз! Ҳара ҳаикәзырхогьы хаҵак даҳмоуит.

Б а з а л а. Иҟалоит, Ламшьаҵә, иҟала. Ҳҵеицәагь ҿыхо иалагеит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Ассир иалаҟоу уааyп арҭ. Ақыҭа зегьы амца ацрарҵан, абылра иаҿуп. Арахь шәара... О, закәытә аамҭоузеи иаҳзыҟала?!

Ӡ ы к ә ы р. Ҳалбаап, Алхас, ақыҭахь. Ҳаѡнқәа ықәзыццышәаауа ҳрабашьып. Ас ҳ҄еыҵәахны атәара иаҧсам. Азин сыҭ, сара сцоит ҧыҭѡык сыманы.

А л х а с. Мап, Ӡыкәыр. Уажә ҳҭагылазаашьа злаҟоу ала, ҳаѓацәа харҿагылартә аҟара амч ҳамам. Убри азоуп ҳазхьаҵуа.

Ӡ ы к ә ы р. Шьҭахь ахьаҵреи абџьар шьҭаҵаны анапѡахареи аѡбагьы акоуп, Алхас!

А л х а с. Уара уѡашьоит, шьҭахь ахьаҵра — уи иаанагом анапѡахара... Ҳазыҧшыроуп Ар Ҟаҧшь рымч.

З ы к ә ы р. Иабаӄоу, нас, убырҭ Ар Ӄапшь рымч? Урҭ ҳшырзыԥшыз, ҳҭәыла ныжьны ҳалҵырц акгьы ҳагӡам. Ари ачарҳәара еиԥшшәоуп ишыӄоу.

А л х а с. Еҳ, Зыкәыр. Ачарҳәара ажәа ухахьгьы ишԥаауагаӡеи. Изҭаху ииҭаху игәы иаанагааит, сара уажәазы сҩызцәа сыманы сышьҭахьӄа сцоит.

З ы к ә ы р. Уара уахьҭахо саргьы схы ҭасырхоит, Алхас! Аха сақәшаҳаҭым шьҭахь ацара. Ҳаршьуазар — ҳаршьааит абраҵәӄьа...

А л х а с. Ахҭархара мариоуп, уи азы аамҭа ҳамоуп макьана... Ахеиқәрхароуп аус злоу. Исҳәаз сахыԥом, Зыкәыр.

Л а м ш ь а ҵ ә. Баша шәеиҿыхоит. Ииаанхазгьы шәықәрыцӄьаанӡа, шәхы шәахәа. Шәықәҵ абрахьынтәи. Шәара урҭ шәзыриаааиуам. Аа, абзамыӄә Алхас, абзамыӄә. Жәлар рҵеира шԥаудӡылеи! Ачымазаҩ сара ԥсыхәак исҭоит. Амала, уахьцо Аԥыр дызгоит ҳәа уаламган. Шәымԥшын, Алхас!

А л х а с. Уара уиашоуп, саб. Уажәы урҭ ҳарҿагылартә еиԥш амч ҳамам.

Л а м ш ь а ҵ ә. Шаӄантә иуасҳәаахьази уи сара. Уара умч ақәхом, уаҿамгылан азакәан ҳәа? Уажәы ухы укәаҽны уаасыдгылеит. Ма шәаабԥьарқәа нышьҭаҵаны, шәылбаа, шәыҽрышәҭа. Мап анакәха, шәықәҵ абра. Шәца урҭ Аӄапшьқәа рахь, ҽыҵәахырҭа шәоуазар жәбап.

А л х а с. Зыкәыр, ҳҩызцәа зегьы ршьапы иқәшәыргыл. Шәкыдла акаҵәара. Убри заҵәык ауп ҳара мҩас иҭацәны иҳамоу.

З ы к ә ы р. Нас, ҳарҿамгылаӡакәа шьҭахь ҳцарцу? Ас ахьаҵра ҳшәеит ауп иаанаго.

А л х а с. Иуҳәо саҳауеит, Зыкәыр. Сара урҭ сзырцәыбнало сшәаны акәӡам. Уажәазы ус аҭахуп... Ус аҭахуп схәеит, зегьы ишәшәырҳа.

Игылаз аӡәгьы ақәҿимҭит. Урҭ зегьы ирныԥшуеит ацара шырҭахым. Алхас уи иаҳагьы дархагоит. «Ҳадгьыл ныжьны ҳцарцу?!» — ҳәа иааилаҕызуеит игылаз.

А л х а с. Ҳцоит, ҳца. Ҳара уажә ара дгьыл ҳамаӡам. Адгьыл ҳаурц азыҳәан, адгьыл ахы иақәиҭҭәуп. Дышьҭышәх ачымазаҩ.

Саб, уара ибзиан иудыруеит ари акаҵәара ишхыҵтәу, ҳаҧхьа уԥагыланы уҿыԥаха.

Л а м ш ь а ҵ ә. Уеилагама, уара. Сара џьаргьы сшәыццаӡом, ачымазаԥгьы дшәысҭом.

А л х а с *(зегьы ирмаҳартә).* Иахьа уара ууаажәлар ԥ-мцакы ианрыбжьагылоу, еиҭа уара уҟазшьа бааҧс кны ухьышьырххоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Изхарада нас? Ашьшьыҳәа уҟандаз. Умч шзақәымхоз удырындаз. Уца, мԥабзиа уқәлааит. Адунеиаҿ саҵкьыс уздызкыло аӡәыр дыҟазар, дыҧшаа, унха...

А л х а с. Ибзиоуп, саб, ишуҭаху. Аха ачымазаԥ дусҭаӡом. Сара сахьцо, иаргьы дызгоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Сара сумшьыкәа, Аџыр дусҭом. Шәиҧхьыӡ шәықәзааит иабгьы уаргьы. Ахәыҷы аӡыблара дысзаларшәуам. Сыԥнашә сзаркуам. Дад, Аџыр, срыцҳашьа. Избахьоу еицәоу сумырбан. Уаала аԥныҟа.

А џ ы р. Мап бабаду. Угәы иалымсын, аха сызуццом...

Л а м ш ь а ҵ ә. Аԥсҭаа ихәхаша, шәхы еилагама, ишәыхьзеи, абааҧсы? Лагәысҭан, Камшьышь, аҧшқа дабажәго, изакәызеи шәызҿу?

Игылаз аӡәгьы аҭак ирҭом. Иара ихәаҧшуеит, ииҳәо ргәамҧхакәа. Нас рызынтәыкгьы Алхас иахь инхьаҧшуеит.

А л х а с. Сара исҳәахьеит ара аӡәгьы мчыла дшаазымгаз. Уара, ма уара, ма шәарҭ — ӡәыр дшәыҳәама ара шәаа ҳәа? Ҳара ҳаҵахеит, ҳҭадырхеит ҳәа згәы иаанаго шәыҟазар, шәца шәалҵны, азин шәысҭоит.

Ааҭгылара.

Иубома, саб, аӡәгьы иҽшимырҵысуа?!

Б а з а л а *(аарлаҳәа).* Афырхаҵа, Алхас! Исаҳауеит Аҧсадгьыл аҵеи иаша ибжьы. Иуаҳауама, Ламшьаҵә?.. Ақәҿуҭуам.

Л а м ш ь а ҵ ә. Сара акымзаракгьы саҳауам, Базала, исаҳаргьы сҭахым. Исҭахым ҳәа шәасҳәеит.

Б а з а л а. Уеилыскаауеит, Ламшьаҵә, аха уаҳа ҧсыхәа ыҟам.

А л х а с. Ишаанӡа акаҵәара ҳхымҵыр ҟалом. Амԥа ҳаздыруам, уҳацхраа, саб.

Л а м ш ь а ҵ ә. Амҩа шәызну шәахьнанагоз шәзымдыруазҭгьы заанаҵ еилышәкаар акәын. Ари акаҵәара мҩа амаӡам.

А л х а с. Саб...

Л а м ш ь а ҵ ә. Шәыҽрышәҭа. Уаҳа ҧсыхәа ыҟам...

А л х а с. Изакәызеи иуҳәо, уеилагеит ҳәа сыҟоуп!

Л а м ш ь а ҵ ә. Сара сакәым, аха шәара шәоуп еилагаз. Шәаҧхьаҟа шәара шәзыҳәан мҩаҟам, ҧсышьацәгьоуп ишәзыҧшу.

Б а з а л а. Ҳара иҧсуа ааӡам, Ламшьаҵә. Ҳамҩагь мариам. Арҧарцәа, сыжәҩахыр шәҩаҵагыл. Сара шәхызгоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Ухагамхан, Базала, ухәра ашьа аҿаанахар, аанкылашьас иамоузеи?

И д а. Саб иашьа!..

Б а з а л а. Сара сыхәроума аус злоу. Иумбаӡои, Ламшьаҵә, ҳаҷкәынцәа шҭахо. Ар Қаҧшь ирҧызгалароуп. Сыжәҩахыр баҵагыл, Ида. Ҳаит, афырҧҳәыс! Афырхацәа, шәхы шьҭыхны шәырҧыл урҭ. Исаҳауеит ашьапышьҭыбжьқәа. Ҳҵеира уи иаҧызгалоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Иҟоуҵозеи, абааҧсы. Иумбаӡои, ушьа ҭысит.

Б а з а л а. Иҭысааит сшьа. Шәсышьҭал?

Л а м ш ь а ҵ ә. Иа, Анцәа срыцҳашьа, изакәызеи избо! Шәхы ҭашәмырхар шәымуазаап.

А л х а с. Уара уҩнаҭа мацара уазхәыцны, ухы лаурҟәит. Уи уара иуаҭәам. Анхаҩыжәлар урылҵзар, дара амҩа иаша ианықәу, ацхыраара анырҭаху, уара хазы угыламзароуп.

Б а з а л а. Ламшьаҵә! Ухы шьҭыхны уҩарыҵаҧш анҭ ашьхақәа! Уара урҭ ашьауардын еиҧш иагьараан урхууаахьан. Уааи, усывагыл...

Л а м ш ь а ҵ ә. Џьаҳаным ицаша. Ибзиоуп, сара шәхызгап. Амала, Алхас, ани иаауа уашьа шиакәу удыруазааит! *(Базала ижәҩа днаҧагылоит.)*

Игоит ахысыбжьқәа. Зегьы рҽаадырхиоит.

З ы к ә ы р *(дыҩны дааиуеит)*. Еиҭаҳақәлеит.

А л х а с. Шәҽеибышәҭа. Баӡ, Зыкәыр, Аҵыр, Махаз, ҧыҭҩык шәабҵьарқәа рхианы ахаҳәқәа шәрыватәа. Иагьа иааигәаахаргьы, сара сыбжьы шәаҳаанӡа шәымхысын.

Зегьы иаразнак аҽеибытҵара иалагоит. Дааиуеит И д а.

Аҵыр, уаргьы уца. Ида думан уца!..

А ҵ ы р. Сцаӡом!

А л х а с. Изакәызеи иуҳәо?! Уца сҳәеит!

Л а м ш ь а ҵ ә. Алхас, дад, иаҳзыӄалахьоу ҳазхоит. Уртҭ ираԥгылан иааиуа уашьа шиакәу удыруазааит.

А л х а с *(иԥсы еибакны)*. Издыруеит, издыр. Аха уи иабџьар зықәкугьы сара соуп, уара уоуп, иуааҗәлар зегь ҳауп. Иаԥсам, саб, уагьаламган ҳара ҳабжьаӄазара. Уи уажәшьҭа мчык ахәаран иӄам, акызаҵәык ада. Сара избоит сышиашоу, сагьцоит убас, аангылашьа ӄамҵа. Уца, саб, аҷкәынцәа урыхьӡа.

Л а м ш ь а ҵ ә. Исымоузеи шәара шәеизныжьны цашьас. Сшәыбжьагылан сыҳәҳәап, абарҭ ашьхақәа бганы ишәыбжьаҳартә еиԥш.

И д а. Алхас, срыцҳауп сара. Уажәшьҭа шәара шәыда аӡәгьы дысзаанымхаӡеит. Шәыццакны, иакәым ӄашәымҵан. Абас иоуп соузыжьыз акәымзар, уажәшьҭа сыкнарҳахьазаарын.

А л х а с. Ида, уи бара боуижьит, аха сара сҿеиҳәарц даауеит. Ҳауааҗәлар рхақәиҭра хәыҷы ироурц иӄоу рымихырц. Рҿаҵа рҿихырц, ишьаҳарц. Ех, Абас, Абас... Шәца аӡәгьы шәаанымгылакәан, шәца.

Ламшьаҵәи Идеи цоит.

Ара сааигәара уӄаз, Аҵыр. Ӡыкәыр, шәыхиоума?

Ӡ ы к ә ы р. Ҳахиоуп.

А л х а с *(ибжьы неиџьхны)*. Исҳәо шәазыӡырҩла зегьы. Ҳҩызцәа акаҵәаара ихалеит анаҳгәахәуа, ҳаргьы ҳрышьҭалоит. Аӡәаӡәала ҳаибахьчо, шьҭахьӄа ҳцоит. Ӡыкәыри сареи ҳанхоит аҵыхәтәанынӡа.

Еиҭааҭынчрахоит. Зегьы рыԥсы ӡаны иӡырҩуеит. Рҿырхианы итәоуп.

А л х а с *(ихазы)*. Изакәытә ҵхы хьанҭоузеи, анаџьалбеит. Изакәызеи, уара, сшәақь, исурӄаҵарц иуҭаху? Изакәызеи уажәы-уажә уҽсыдырҕәҕәаланы узгылауа? Уара улоума, иас, сара сыԥсҭазара шсыриашо? Уара улоума, нас, жәытәнатә аахыс аҳәынҵәа илакәаҳау сыдгьыл ахы ишақәиҭыстәуа?

Иҟаӡами, нас, даҽа мчык, уара убжьамлакәа, ахакәиҭра ауаатәыҩса ирызҭо? Иҟаӡами, нас, даҽа мчык, еиҭа уара убжьамгалакәа, ауаатәыҩса бзиеибабарала еиқәышаҳаҭханы ранеибажьра алзыршаша? Иҟам рҳәеит, иҟам рҳәеит, иҟам рҳәеит... Шәиԥхьыӡ зқәызааша, уара, схы уакәыхша, ахаҳә уанҟьаны уԥыххаа уқәысҵар, усҟан са снапы ҭацәны сынхоит. Ани иааиуа инасгәыдҵан сишьуазар акәхап. Абџьарқәа мчыла ианеиҟарамха, иаҵахаз иоуп атәгьы зыхьӡу. Ус анакәха, сшәақь, уара усызкажьуам. Уажәшьҭа иазхоит сахьынӡатәыз. Усызкажьуам. *(Ибжьы ныԥакны «Ахәрашәа» аацәырыгоит.)*

Иааҭынчрахоит. Асы еимаҩны алеира иаҿуп. Ус инахарамкәа атрышәбжьы гоит. Зегьы рҽаадырмазеиуеит.

Шәҽышәмырҵысын, урҭ аагәа ҳаҟоу-ҳаҟаму еилыркаарц ауп ирҭаху. Иааскьаакит иҵегь.

А џ ы р. Акаҵәара изхаландаз акы рмыхькәа.

А л х а с. Иубома, Аџыр, ашьхарахь ацәылашара ишалагаз. Уи алашара уара иунарбарц иҟоуп уаԥхьаҟатәи уԥсҭазара амҩа. Урышьҭал ҳҩызцәа. Ҳаб уихылаԥш. Еснагь Ида лааигәара уҟаз. Ргәы рӷәӷәа. Ираҳә ишааигәахо ахақәиҭра. Сани саҳәшьеи ҳаилгақәаанӡа рхала инумыжьын. Уажәы сара урҭ раха сымаӡам. Убарҭкәа рнаҩс, духоумыршҭын уаб узыхшаз. Уи иахьа абџьар кны дуҿазыргылаз, аамҭа шакәу удыруазааит. Исгәалашәоит агара уангараз, ахьҭа улалар ҳәа дшәаны, уаха шаанӡа амца еиқәҵаны данудтәалаз. Уи аҵыхәтәаны абра аҿаԥхьа иуалыз изынамыгӡеит, аха уара инагӡа аб иҿаԥхьа аԥа иуалу.

А џ ы р. Нас, иҟасҵараны исыхәҭоузеи уажә сара?

А л х а с. Абарҭ андәықәло, уаргьы урышьҭалоит. Аҵыхәтәанынӡа саанхоит сара.

А џ ы р. Соушьҭ, сцаны саб сиҳәоит. Ишьамхқәа сыргәӡуеит даҳԥырхагамхарц азыҳәан. Ма хаҭала иара иҽааникыларц.

А л х а с. Уи уагьаламган, Аџыр. Сара сабџьар шьҭасҵараҳа, иаргьы ишьҭеиҵаӡом. Ҳҩыџьагьы Аԥсны аиқәырхаразы ҳақәԥоит. Ҳҩыџьагьы ҳиашоуп ҳәа ҳхы ҳаԥхьаӡоит!

Ашарахь инеиуеит. Асы аура иаҟәыҵуеит. Ԥыҭраамҭак зегьы рыԥсы ӡаны иӡырҩуеит, аха аӷацәа рышҟа шьҭыбжьыкгьы гом.

Еи, Ӡыкәыр, шәеибахьчо, ашьшьыҳәа аӡәаӡәала ҳѡызцәа шәрышьҭал. Сара саангылоит ара макьана. Урҭ рҿымҭра ҳхы иаҳархәароуп.

Аӡәаӡәала зегьы рабџьармаҭәа шьҭыхны ицоит.

Аџьыр, уара узымцозеи?

А џ ы р. Сара макьана сыҟазааит.

А л х а с. Уца абыржәыҵәҟьа. Уца сҳәеит!

А џ ы р. Ибзиоуп, сцоит...

А л х а с. Уца, уца ирласны! Саргьы сшәыхьӡоит уажәыҵәҟьа.

Аџьыр дцоит. Алхас имацара даанхоит. Уи игәиҽанҵаны амѡа ҭшәарахь дыԥшуа дтәоуп. Ишеит ишьара, амра ашәахәагьы адәхәыԥш иныҟәԥсеит. Наҟ ашьхаҟәа рхыцәҟәаахь иго ахаҵарашәа аарла иуаҳауеит. Уи иҽнаҟәыршәаны Алхасгьы иныҵакны иацихәоит.

А б а с и б ж ь ы. Еи, Алхас, икоумҭәан ашьа. Узҿҟәоу зегь башоуп, акгьы улшом, хаала уҽҳаҭ.

А л х а с *(ибжьы неиҵыхны)*. Еи, Абас! Уи хьымӡӷуп уара узыҳәан, имарианы забџьар шьҭазҵо аиашьа думазар.

А б а с и б ж ь ы. Сашьа, изҭоурхозеи ухы?!.

А л х а с. Аԥсны ахы иаҟәиҭхарц азы. Ҳлахьынҵа ҳара иҳаӡбо ҳҟаларц азы. Анхаѡыжәлар рыбӷа еиҵырхырц азы.

А б а с и б ж ь ы. Уара умѡахҟьоуп, Алхас! Шәара шәыззыҟәԥо нарха аиуам!

А л х а с. Уи анхаѡыжәлар ирусуп. Дара рус дара ишырҭаху ирызбоит.

А п о л к о в н и к и б ж ь ы. Еи, уара ҳара ҳамч узаиааирым. Аамҭа умган, уҽҳаҭ ирласны. Мамзар адгьыл шәаҟарастәуеит.

А л х а с. Уааила, уааила, иаабап адгьыл ҳшаҟароутәуа.

А б а с и б ж ь ы. Сара снапалаҵәҟьа иумсхуеит уабџьар.

А л х а с. Умааин, Абас!..

А б а с и б ж ь ы. Снеиуеит, сагьуазҵаауам. Аѡсҭаацәа ирфаз уара...

А л х а с. Умааин, сашьа... умааин, Анцәа дсыман суҳәоит

Абас иабџьар кны даауеит. Иаразнак игәеиҭоит Алхас ида аӡәгьы дшыҟамыз.

Иҵегь уааскьар, сышуеихсуа дыр, Абас.

Абас. Ишьҭаҵа наҟ уабџьар. Уара уакәхума ҳамҩа аанызкыло! Уҩызцәа ракәын, укажьны ицеит.

Алхас. Умааин, умааин... сҳәеит!

Абас. Ишьҭаҵа наҟ уабџьар. Хаала акәымзар, мчыла иумысхып!

Алхас. Умааин сааигәаара. Сара иуасҳәаахьан ҳеиҿаҳмыжьып ҳәа, Абас... Умааин.

Абас. Ишьҭаҵа уабџьар.

Алхас. Сара абџьар зышьҭысхыз ишьҭасҵарц азакәӡам. Умааин, сашьа... Уажәшьҭа акгьы схарам уара уҿапҳхьа, Абас... Иа, Анцәа срыцҳашьа!

Алхас иҳәҳәабжьы иаалыҩны игоит ахысыбжьқәа. Аишьцәа аҩыџьагьы ахы рықәшәоит. Урҭ злахысыз рабџьарқәа нарымпыҵрыҩуеит. «Аа, усшьыма, сашьа» — ҳәа аҩыџьагьы иаразнак еицырҳәоит. Нас рнапы еикәыршаны, икеибамыжькәа рҿааныркылоит.

Алхас. Ҳара иаҳуалыз наҳагӡеит, Абас!

Абас. Аԥсны, сгәы ушԥалоу, Аԥсны, иуԥеиԥшхо мбакәа сахьыԥсуа.

Алхас. Умшәан, иааҩуеит ҳхы ҳақәиҭызтәуа ашьаҿақәа рышьҭыбжь, уи иаҳа-иаҳа иааигәахоит.

Абас. О, мап, Алхас, урҭ ҳақәызхуа шьаҿақәоуп. Шәара шәҩашьеит, Алхас.

Алхас. Ҳара ҳиашоуп сашьа, ҳиашоуп...

Уаҳа нарзымҳәакәа, аҩыџьагьы хышәҭны инеиваҳауеит. Даауеит Аполковник, гәыԥҩык аруаа ицны. Ари иибаз акаамеҭ азныказ даршанхоит, нас игәеиҭоит Алхас иҩызцәа гьежьны ишаауа.

Аполковник. Асыԥсеиԥш ихышхыҵәан иаауеит арахь. Арҭ ҳдырҟьацуеит, шәышзахәо шәдәықәала шәышьҭахьҟа!

Аполковник иҩызцәеи иареи цоит. Зыкәыр раԥхьа дгыланы, аттаҳәа ииасны, аҕацәа ирышьҭалан ицоит Алхас иҩызцәа. Урҭ ишьны икажьу гәарҭаӡом, ицоит аанҿасра рықәымкәан. Ус даакылҟьоит Аџыр. Игәеиҭоит ишьны икажьыз. Хәыцы-хәыцы аҿҩышьҭыхуа, иналагоит

«Ахәрашәа». Аҵыр урҭ игәыдыхәҳәалан рыгәҭа дышьҭоуп. Дааиуеит абгьы. Аха уи, ажәакгьы изымҳәакәа, дхаҳәршәырахан аҵаҟьа днадиаалоит. Игоит ишгац ахәрашәа. Ахәрашәа наҵарӡуа, инахараны игоит аруаа рмагәшьҭыбжь злоу, «Смело, товаришьчи, в ногу» амузыка. Аҵыр уи дазыӡрҩуа, аԥсцәа ибла нарҟәганы дҩагылоит. Иӡуеит «Ахәрашәа». Аруаа ршьапышьҭыбжь иаҳа-иаҳа иазхауеит, иааигәахоит.

Аԥарда

АҸНЫШ АМҴӘЫЖӘҨАҚӘА ЕИҴНАХУЕИТ

Ҩ-хәҭак змоу алирикатә драма

Иалоу ауаа

Аслан — 28 шықәса ихыҵуеит.
Натали — 20 шықәса лхыҵуеит.
Сариа — 23 шықәса лхыҵуеит.
Сариа лаб.

Иара — уи злыԥха ҳауша, зымч ҁәҁәоу иоуп рҳәоит. Зны дыԥсыҿзаап, зынгьы дыҵьбарахзаап. Уи еснагь, баша дымтәа, диаша-диашам, аус иуеит, акы даҿуп. Нас, ак иаҿу, аус зуа агха имоур ҟалома! Ажәакала, уи даҳмыхәозар даҳԥырхагам.

Актәи ахәҭа
Актәи асахьа

Амшын агаҿа, абааԥҿыхакәа ахьалажьу. Аарла иԥхо алашара дадубаалоит ашәы зшәу ӡҁаб ҵәрышкәак, лышьҭахь ҳаиарханы, наҟ амшын агәы дхыԥшыло, баа ԥҿыха дук дшықәгылоу. Илгәыдкылоу ашәҭқәа акакала амшын иалалыԥсоит. Иҟалоит ара амузыка аҭахызаргьы, аха абра абри амелодиа ауп иаҳәарц иахәҭоу ҳәа акгьы сызшәаҳәом. Игоит аҹнышкәа рыбжьы ҁәҁәаны. Иҟалап ашәы зшәу аӡҁаб амшын иалалыԥсо ашәҭқәа фатәу цьшьа иеимаркуазаргьы. Иԥхынроуп, аха аԥшагьы асуеит, уи

акәхап амшынгьы зырцәгьаз. Ашәы зшәу лыхцәы еиланажәжәоит. Амшын иалалыԥсоз ашәҭқәа анынҵәа, лхы лыкәаҿ, ҵаӄа дыԥшуа даагылоит. Дцарц данаақәгьежьуа, лаԥхьа даагылоит 28 шықәса зхыҵуа арԥыс наӡа-ааӡак. Уи, аԥарда анааты нахыс, уа дгылан, ашәы зшәыз аӡӷаб длыхәаԥшуа. Пыҭраамҭак аҩыцьагь еиҿаԥшуа иаанхоит. Нас лара даахьаҳәны, амшын ахь дыԥшуа даагылоит.

А с л а н. Хәылбзиақәа!

Аӡӷаб аҭак ӄалымҵеит, дагьхьамҳәит. Амшын ахь дшыԥшыц дыԥшуа дгылоуп.

Ибцәыԥсыда?

Н а т а л и. Саб... *(Аслан иахь дхьамԥшӡакәа, аҭак ӄалҵеит. Лаԥхьа икаршәыз ашәҭ аашьҭыхны, амшын иналалыршәырц лҿанынaзылкуаз, Аслан лааигәа даннеи, лҿаанылкылоит.)* Суҳәоит уаҳа усзымҵаарц. Сара уажәы ауаҩы изҵаара аҭак исҭо аӄара агәы сымам.

А с л а н. Беилыскааусит, саҭамзааит. *(Уаҳа лылаҿымҭқәа, настҳа ишьҭоу ахаҳә дныкәтәоит.)*

Пыҭраамҭак аҩыцьагьы амшын ихыԥшылоит. Игоит иааигәаны аҩы ыжәны иӄоу рашәаабжь еихьыр-еивыр, аха уи иаразнак наӄ иныбжьаӡуеит. Убри аамҭаз амшын аԥаҩ иасуеит иҿәҿаны.

Уара уакәхап, ацәқәырԥа,
Ажәытәӡатәи сықалақь
Аӡаҵахь изгаз.
Уара уакәхап, ацәқәырԥа,
Арҭ аҭӡамц жәпа дуқәа
Иӄаӡамшәа изырбгаз.

Натали Аслан ииҳәоз иажәақәа акгьы лаҩлыршәомызт. Нас, даалакҩакын, акы лҳәарц лҿыназылкит, аха лҿаанылкылоит. Аслан лара длыхәаԥшуамызт, амшын ахь дшыԥшыц дыԥшуан. Амза ашәахәеи амшын цәқәырԥеи ахьеилахәмаруаз, ирнылоз асахьақәа дхыхны дрыман.

Сара Аслан ҳәа исыԥхьоит.

Н а т а л и. Саргьы Натали сыхьӡуп.

Аҩыцьагь иааибырхәаз иагьеихәанамырҧшит, аҭагылазаашьагы азымҧсахит. Игоит амузыкабжьы ааигәа игылоу аресторан аҟынтә. Аха имузыказу ҳәҳәабжьызу уаҩы еилиргартә иҟам.

А с л а н. Шьоукы иахьа анцәа дырзылҧхаҵәҟьан ауп ишыҟоу.

Аслан иажәақәа лмаҳаӡазшәа, иналаҩлыжьит Натали.

Н а т а л и. Саҭамзааит, аха уаҳа ус умаӡами сара сыда? Сымҩашьозар...

А с л а н. Иахьа хәымшуп бара бҟынтә ажәак смаҳауеижьҭеи.

Н а т а л и. Иахьа иуаҳаз анаҩс уаҳа уаҳарангьы уҟаӡам.

Дцарц лҿыналхоит, аха Аслан днадыҧгылан дааникылоит.

А с л а н. Сбыҳәоит, иҟалозар, баангыл минуҭқәак.

Н а т а л и. Саргьы суҳәоит, иааурҡьаҿырцаз...

А с л а н. Сара акраатуан сбацәажәарц сҭахижьҭеи, аха исзырҽеиуамызт. Уажәы...

Н а т а л и. Уажәы, иҟалозар, сааныжь.

А с л а н. Мап, баансыжьӡом.

Н а т а л и. Ибзиан шәыздыруеит, зегь шәеиҧшуп. Автобусаҿ, амшынаҿ, амҩаҿ иаашәгәаҧхаз аҧҳәыс, шәацәажәара лҭахы-илҭахым шәазымхәыцӡакәа, иаразнак лхы аҭҟьара шәалагоит. О, закә блақәоузеи, закә шьапқәоузеи, о, закәытә планузеи ибымоу ҳәа, ажәҩан далаҵан дырҽехәо, уи лыда шәхәарҭамшәа, лаҧхьа шәшьамхы ашәырсуеит. Аҳәсақәа рҽехәароуп ихызхуа. Аҧҳәыс ушьыҵҳәа даҿашәарц уҭахызар, дырҽехәа. Асаркьа ианыҧшылан цқьа зхы-зҿы иагу ззеилымкаауа аҳәсақәа, шәарҭ шәажәақәа рышьҭахь ак рыгӡамшәа рхы рбо иалагоит. Суҳәоит, уаҳа усыламцәажәан, усышьҭалангьы умаалан. Аҳәса рышьклаҧшра уашьцылазаргьы, ухы унапаҿы иааг. Иақәҵа ашәы исшәу пату.

А с л а н. Саҭабымҵан, Натали! Ари аҩыза саҳауеит ҳәа зынӡаскгьы сгәы иаанагомызт.

Н а т а л и. Нас, уаха схы сақәиҭуп ҳәа уасҳәоз џьушьозма?

А с л а н. Сара исҭахуп еилыскаарц есуаха абра бзааиуа. Иззалабыҧсода урҭ ашәҭқәа амшын? Избан аӡәгьы ибла бызхымҧшыло? Сара исҭахуп убарҭ зегь еилыскаарц, Натали.

Н а т а л и. Мызкы уажәы аԥхьа саб абра амшын дашьит.

Еиҭа амшын цәқәырԥа абжьы. Ааигәа игылоу аресторан аҟынтә иааҩуеит ашәа.

А с л а н. Ишԥаҟалеи?

Н а т а л и. Саб аԥсызкра иԥсы аҿҳәаран. Иагьиқәҿион. Уахыкымзар уахык абра сахьгылоу ахаҳә дықәтәамкәа ҟаломызт. Сыгәнаҳа зықәшәаша абри ахаҳә ду!

А с л а н. Урҭ бааԥсыхақәоуп, Натали.

Н а т а л и. Сара сзыҳәан зегь акоуп.

А с л а н. Сара сзыҳәан – мап. Сызбжак абри амшын аҵаҿ иҵәахуп.

Н а т а л и. Ишԥа, амшын ӡәыр дуцәашьхьоума?

А с л а н. Аиҳараҩык.

Н а т а л и. Аиҳараҩык?! *(Даарыцҳашьаны дихәаԥшуеит.)*

А с л а н *(ихы иқәыжьны дахьтәаз, арҭ ажәақәа еиҭеиҳәоит.)*

Уара уакәхап, ацәқәырԥа,
Ажәытәӡатәи сықалақь
Аӡаҵахь изгаз.
Уара уакәхап ацәқәырԥа,
Арҭ аҭӡамц жәпа дуқәа
Иҟаӡамшәа изырбгаз.

Н а т а л и. Данҭахашаз ауха саб аусурахьынтәи дхынҳәит илахь еиқәны. Убри ауха деиԥшынгьы дсымбацызт. «Алақәа», «аԥсымҭақәа», «ацәырҳәцәа» – ҳәа шьоук рзыҳәан дыцәҳауан.

А с л а н. Аус абаиуаз?

Н а т а л и. Дынцьнырын, ацҳақәа ҟаиҵон... «Еҳ, Наталиа, Наталиушка, ибдыруама бара шаҟа цҳа еилаҳараны иҟоу мышкызны?» – иҳәалон уи даазқәылаз. Аҵыхәтәаны ажәра далагеит. Далагеит, аха дышԥалагеи! Ихы изымдыруа данаауаз, уаха шаанӡа сшихатәаз иаасыршон. Иара дгәаҭеиуан, дгәаҟуан, дпатон. Зны аибашьра далацәажәон, зны сан иԥсхьоу ибжьы лықәиргон. Зныхгьы «ԥу» ҳәа шьоукы дрықәыжьцәон. «Шәарҭ амцқьақәа шәоума сшьа зызкасҭәаз?» – иҳәон.

Ашьыжь дангылоз, иматәа рыцқьаны, иуанҭаны, ихәы рхианы ианибалак, длахҿыхӡа дҟалон. Аҽнынтәаарак саргьы сшьамхы сыҵҧраауа аҵарахьы сцон. Аха сацәшәон ахәлара.

А с л а н. Аҵара бҭоума?

Н а т а л и. Аҳақьым ҵара аучилишьче сҭоуп. Сынтәа салгоит.

А с л а н. Убри бзиоуп.

Н а т а л и. Ибзиаӡам. Сҵара иацысҵароуп.

Пыҭрак ааҭгылара.

(Лаҧхьа икаршәыз ашәҭ аашьҭыхны дахәаҧшуа.) Саб ашәҭқәа рааӡара бзиа ибон. Дахьышьҭалоз иаҧхьа иқәгылазар акәын. Убри азоуп саргьы...

А с л а н. Амшын данашьуаз ижәны дыҟазма?

Н а т а л и. Мап. «Сара иаарласны саауеит» — ихәан, иҵәгәыр аашьҭыхны дындәылҵит. Убри нахыс уаҳа сагьиҿамҧшит.

А с л а н. Ишҧа, амшын дагаӡама?

Н а т а л и. Ааи, дагеит, дагаӡеит.

А с л а н. Бара бзаҵәхом, Натали.

Н а т а л и. Саӡәуп, Аслан, саӡәы! Суҳәоит, уаҳа умаан абрахь. Уҵх аабзиахааит.

А с л а н. Иҟалозар, бнаскьазгоит...

Н а т а л и. Мап, мап, схала сцоит, ара иааигәоуп сахьынхо.

А с л а н. Саҭабымҵан ас беилкаара сахьашьҭоу.

Н а т а л и. Избан?

А с л а н. Исҭахуп, Натали, даараӡа исҭахуп сара уи.

Н а т а л и. Абзиараз! *(Илкыз ашәҭ амшын иналаршәны дцоит.)*

А с л а н. Днеиуеит аҧҳәызба, ашәы лхьыссы, аҵх еиқәа далаланы. Лара даӡәуп уажәаазы, дгәырҩоит. Аха иааиуеит аамҭа, зегь еиҟаразтәуа, зегь зырҽеиуа. Уи илхашҭуеит лгәырҩа, избанзар дқәыпшуп макьана. *(Дшәышәны иаацәырыгоит Пахмутова лашәа «Аҟәымшәышәра».)*

Ус, дааиуеит даҽа арҧыск ахаҳәқәа даарывсны, иааиланы, қәрала 30 шықәса дреиҳамкәан. Уи И а р а ҳәа ҳзышьҭоу иоуп.

И а р а. Хәылбзиақәа. Сара уажәраанӡа ара сыҟан, сыжәбомызт акәымзар. Сара сыҟоуп, шәара шәахьыҟоу. Шәара шәгәы садҳәалоуп, шәыԥсы сацуп. Шәгәы иаанамгаалт шәыԥсы шәхала ишәтәушәа... Сара хьӡык аатқааны исымаӡам. Иара ҳәа изышьҭоу сара соуп. Сара ирацәаӷны ауаатәыӷса рхаҿсахьақәа сыхәмаруеит... Аха убасҟангьы урҭ рыматәақәа сшәысҭом, среиԥшхоит ҳәангьы схы-сҿы сыԥсахуам. Гәыла сырзааигәахоит, уаҳа акагьы. Хәылбзиа, арԥыс!

А с л а н. Бзиа убааит!

И а р а. Сузымдырӡеи?

А с л а н. Ушԥасзымдыруеи!

И а р а. Иҭацәит, нас, лара даныҟам адгьыл?..

А с л а н. Ус ауп уажәазы.

И а р а. Иудыруазааит, адгьыл дунеихаангьы ишҭамцәуа.

А с л а н. Издыруеит, издыр, аха иҟами иӡааҟәрылаз адгьыл.

И а р а. Иҟоуп, аха иудыруама уара жәытәнатә аахыс ҳара ҳаҭацәа ишаҳзырҳәоз: «Урҭ аӡә иԥсеиқәырхараз егьи ихы деигӡом, убри аҟынтә даара ицәгьоуп рықәхра...»

А с л а н. Издыруеит. Аха уажәы ишԥаҳзырҳәо?

И а р а. Уажәу?..

Урҭ аӷыцьагь абаа ԥеыхақәа лаԥшыла иааимырдоит. Нас, рылаԥшқәа анааиқәшәа, рхы-рҿқәа хәыцра хьанҭак рықәланы, рылаԥшқәа неиҟәыганы, амшын агәаҳьы иԥшуа иаагылоит.

Сара исгәаԥхоит иуҳәоз амелодиа. Абзиабара ахьыҟам, иҭацәу агәаҿы адгьылгьы рыцҳахоит.

Аӷыцьагьы шәышәны иаацәырыргоит уи ашәа. Алашара дара лымкаала ирықәыԥхоит.

Абас ала иалагоит абри аҭоурых.

Алашара ыцәоит, аха ишгац игоит ашәа амелодиа.

А ӷ б а т ә и а с а х ь а

С а р и а лыӷны ауадақәа руакы. Уахынлоуп. Асааҭ жәааӷа инахысхьеит. С а р и а дтәоуп, астол иқәгылоу афатәқәа дрыхәаԥшуа. Арадио иласу естрадатә музыкак аҳәоит. И а р а дгылоуп авансценаҿы.

И а р а. Абас иалагеит абри аҭоурых. *(Иара днеиуеит Сариа лышҟа. Арадио арҳәара ииаҟәыхны.)* Быԥшума?

С а р и а. Сыԥшуп.

Иара уаҳа лылаҿымҭкәа, насҭха игылаз аҟәардә днықәтәоит.

И а р а *(ԥытрак ашьтахь)*. Сара уаҳа сызлабыхәара, ибасҳәара ҳәа акгьы сыздыруам уажәазы.

С а р и а. Сыԥшызаап, исоуҳәаша удыруа уҟалаанӡа.

И а р а. Бысхыччоит акәу?

С а р и а. Мап, сара азин сымам уара сухыччарц. Уара, мшәан...

И а р а. Сара, сара... *(Ахәаԥшыҩцәа рахь.)* Издыруеит илҳәарц илҭаху... Шәара ишәзымдырӡои? Ижәдыруеит шәаргьы... Ибзиаҵәҟьан ижәдыруеит, ҿышәҭуам акәымзар. Зегьы шәгәаҿы гәынамӡарак-гәынамӡарак ҵәахны ишәымоуп. Иацтәи иахьатәи иацлоит, иахьатәи уаҵәтәи иацлоит, иазҳауа ишнеиуа — итҟәацуеит. Аха убасҟангьы шәара шәоуп иаго акәымзар, сара сшыҟац саанхоит. Ус сҳәеит ҳәа, иҟалап саргьы сагаргьы.

С а р и а *(лхазы, ахәаԥшыҩцәа рахь)*. Иҟалап, иҟалап... Зегьы рхы дырқьиоит, рхы алыргоит...

И а р а. Сара исҭахуп абри саԥхьа итәоу аԥҳәыс цқьа деилыскаарц, аха лара дыԥшуеит ахаҳә иалху лҭӡамц хьшәашәахь. Ишсашәҳәара шәарҭ, илбозеи абри аԥҳәыс убрахь? Уара уоуп сызҿу, Анцәа?..

Аатгылара.

Ԥу, ауаа ирыхәо знықыр акыр ҟауҵахьоушәа...

С а р и а. Уара?..

И а р а. Сара сынцәам, суаҩуп... Иара анцәагьы шәара шәҿы акгьы илшом. Шәҭәы-шәыԥха шәаныҟоу кашырроуп. Ак аашәыгхар...

С а р и а. Иҳагумырхан, нас...

И а р а. Шәылзыԥшы, лара ҳәатә хамҵа дыԥшуеит ихьшәашәоу аҭӡамц ахь, арахь ак лыгсмырхар лҭахуп.

Сариа астол лхы нықәҵаны дыцәоит. Иара ԥыҭраамҭак уа даалзыԥшуеит. Дааиуеит Сариа л а б.

Иудыруазеи лара диашазаргьы, аха иагьа ус акәзаргьы...

А б. Бзышьҭамлозеи, сыԥҳа? *(Сариа дӡагылоит.)* Сара исзеилкаауам бхы зыхбырҟьо. Ԥҳа заҵәык исымаз — убригь дманшәаламхеит. Иҟасҵахьоузеи цәгьарас, анцәа, уҿаԥхьа? Еи, хыхь иқәтәоу, уара уоуп сызҿу, уара?!.

С а р и а. Угәы ԥумжәан абашаз, саб.

А б. Абашаз... Дабаҟоу Аслан?

С а р и а. Саатыбжак ашьҭахь аҭел дасит аусура аҟынтәи снеиуеит ҳәа.

А б. Иабатәи усуроу аҵхыбжьон. Ибаҳа ҟьаҟьа кны, ҳаԥсцәа ртытуа анышә дыҵоуп. Ҳабацәа зегь рыбаӡ ыҵхны адәы иныҟәиԥсаанӡа даҟәыҵуам. Уа акыр хәы-змоу сыԥшааауеит иҳәахт. Анышәынҭраҿ акәым, адунеи ҟьаҟьа ду аҿгьы хәы-змоу аԥшаара уадаӡуп.

С а р и а. Саб...

А б. Бсыҟәцәҟьоит акәу?

С а р и а. Саҭоумҵан.

А б. Бнатәа, сбацәажәар сҭахуп.

Аӡыҵьагь тәоит.

С а р и а. Сузызырӡуеит, саб.

А б. Абри аӡны иаҳхагылоу иӡноу амали иареи амӡан икажьны исымбаӡеит. «Сара сыцҟьоуп, ашьха ӡыхь еиԥш» — ҳәа зҳәо бхаҵа иеиԥш акәын ишысҳәалоз саргьы зны. Раԥхьаӡа арахәшьырҭаҿы санрыдыркыла, аҳ́ҟәа рцәа рхых-раҵәҟьазгьы сыгәра ргомызт. Мызкы ааҵхьан, сеиҳабы камбашьк ашьапҟәа аӡныҟа ига ҳәа исиҭеит. Сара азныказ исҳәо сҿамшәо саанхеит. Нас сиазҵааит, арҭ рзыҳәаны шаҟа сшәозеи ҳәа. Иара аччара далагеит. Уи дыччон ашьа зыӡнашыз арахәшьырҭаҿы аус зуаз зегьы ираҳартәы. Иааидгылозгьы иреиҳәон акамбашь ашьапҟәа рзыҳәан аԥара шидызгалаз. Урҭгьы рсасаҟәа еихҳәаны, аччара иналагеит. Абна тоураҿы аҟәыҵьмаҟәа еибарууазшәа акәын рыбжьы шгоз. Сара избон урҭ рхәамцҟәа ирхагылазшәа, рыбзҟәа ҭҳәаны, рхаԥыцҟәа хырҵьаҵьа, зцәа ахыхра сахьымӡакәа насҭха еилажьыз арахәҟәа рыхҟәа. Сахьгылаз сеиҵаҕәҕәа аԥсра саҿын. Акгьы аасыгымхеит саҳәызба цҳафыр нымӡанысҵарц. Аха

ишысцәымҕхаз аниба, сыжәҩахыр днас-насын, ус иҳәеит: «Шаҟа угаӡоузеи, сыцқәын, ашьапқәа ракәым, ахы уго уалагахрагьы уҟоуп мышкызны. «Усҭ абри ахы» ҳәа, зыцқәа хҵьаҵьа ишьҭаз цә-дук ахы алхны иаасиҭеит. Амҩан сахьаауаз ҩынтә-хынтәҟа иксыжьырц иақәыскит. Уи санахәаԥшлак, сара исхыччошәа збон. «Уара хлаҳәацәгьа, аламыс ҳәа ак шԥаумам! Сыхәда хҵәоуп, сҿы зцәажәом, аха сыблақәа ааԥшуеит. Зҿы зымцәажәо зегьы абас аума ишырзыжәуа, шәарҭ аламысдақәа?» — ҳәа аҳәозшәа саҳауан.

С а р и а. Нас, уажәы?..

А б. Убри нахыс зхәамц иахагыламыз акәым, хәамцк аҿы ҩ-хык ахагылазаргьы иахысыцҟьaауан. Аламыс азгьы ажәак рҳәоит ҳәан зынӡаскгьы сгәы иаанагом. Убарҭ ахқәа роуп абри ахан еихачаԥа изыргылаз. Бнапқәа ирхоу ахьтәы мацәазқәагьы ахазҵаз. Ақалақьаҿ унеишь уааишь ҳәа сарҳәо сҟазҵазгьы...

С а р и а. Ус умҳәан, саб.

А б. Нас, ишԥаҟасҵарыз, сыкәша-мыкәша игылаз зегьы убри иаҿызҭгьы. Ԥаралакәын сҩызцәа рхы шҭыргоз, уи змамыз урҭ рышьҭахь ҳгылан. Иахьнеиуаз ҳазнеиуамызт, иршәыз ҳшәымызт, ирфоз ҳзыфомызт. Дара ирхараз ҳара ҳадыркуан. Аус аҿы ҳнаргон. Зны ашықәс ҳақәҵан ҳдырӡуан, нас ҳаархәон.

С а р и а. Ҳаархәон шԥа?

А б. Ҳҿырхуан ҳәа ауп исҳәарц исҭахыз. Урҭ зегьы дзырҟаҵоз ауаҳзымдырхуаз. Аԥара еимгәамӡо рҵьыба иҭаз акәын. Саргьы хәыцы-хәычла урҭ сырнаалт. Зны сҭаркит, санҿырх иахьеиҕыз амаҵура рнапала сахадыргылеит. Анкьа сыԥсы цқьа хәычы дара ишырҭахыз ибжьаны сызлазгалаз ауаа, уажәы зынӡаскгьы рыԥсы ҭоушәагьы збом. Абас ауп ишыҟоу, сыԥҳа, ԥшьшьапык зҵаны иҳәуа адәы иқәу рыхқәа иҟарҵо.

С а р и а *(лхазы)*. Ауаҩытәыҩса игәы раԥхьаӡа ашәаӡеиԥш иҟәашӡа иҟоу, ҵьара кәаԥк иадамзаргьы еиқәарак зным, ишԥаҟаларишь уи, аԥсҭазара ду ианагәылалалак? Уи убриаҟара ашәыҭҳақәа анылоит, ихҩамкәан абажә мца иахакнаҳау,

аццышә зхыԥсало ахш еиԥш. Урҭ ашәыҭҳа ссақәа рҽеидкыло, рҽырҭбаауа рҿынархоит, ауаҩы иԥсы злаҭоу агәы ԥшқа акы иаԥсамкәа иҟарҵарцаз. Иагьыҟарҵоит.

А б. Ауаҩы дԥагьахар аџьмацәа еимаас иӡахуеит ҳәа ирҳәо иашазаап. Иаахтны ибасҳәоит, сыԥҳа, бара уи биҭахӡам, уи иеиԥш иҟоу ауаҩи ҳареи ҳааибуам. Уахь анышә дыҵазааит, ҳабацәа рыбаҩ ртытуа. Излазбо ала, нырцәыҟа неишьа ҳамамкәан ҳҟаиҵоит убри ауаҩ. Еҳ, ҳазхаанхазеи, сабиц. Бхәыц, сыԥҳа, заанаҵ шәеилгар еиҕьуп. Цқьа бхы базхәыц. *(Дцоит.)*

С а р и а *(лхазы)*. Иарбан сзызхәыцра! Иҟасҵарызеи? Зегьы ирҳәоит бхәыц ҳәа. Аха исхәыцри, иҟасҵара аӡәгьы исеиҳәаӡом. Исхәыцрызеи? Сзызхәыцрызеи?

И а р а *(Сариа дахьтәаз дналхагылан)*. Иарбан сзызхәыцра ба? Баб ибеиҳәаз, баб ибеиҳәаз.

С а р и а. Уаргьы убас уҳәома?

И а р а. Ааи, аха аусқәа зегьы ҵыхәтәак рымазароуп... Сара акгьы схарам, бара бхатә ус бзымызбо брааӡазар.

С а р и а. Уара ухатәы узыӡбошәа.

И а р а. Бҩашьоит... *(Ихазы.)* Сара слыхәаԥшуеит абри аԥҳәыс, изласылшо ала деилыскаарц. Аха уи ишысҭаху исылшом сара. Избанзар, лара лгәы иҭоу аахтны илҳәаӡом. Шаҟа ицәгьоузеи, ауаҩы деилукаанӡа уиашоуп ма уиашам ҳәа иаҳәара, уара угәы иаанаго ала иувагылоу иразҟы аӡбара. Аҿымҭра, аҿымҭра... Еи, шәара ижәдыруама уи шышәзеицәоу? Хәшәы змам ачымазара бааԥс шцәырнаго?

С а р и а. Иеилыскааит угәы иаанагаз. Сара схаҵа бзиа дызбоит. Амала, иареи сареи ҟазшьала ҳаиԥшым, ицәаҩа сзанаалом умҳәозар.

И а р а. Аԥсҭазара абзиабарада акгьы аҭахымзар?!

С а р и а. Усҟан ҳаинаалон.

И а р а. Бара ибҭахума иара дбырӡырц?

С а р и а. Мап, уи данысцәыӡ, сара сзы иҟам аԥсҭазара. Аха излазбо ала, дысцәыӡуеит, дысцәыӡуеит, дысцәыӡуеит. Хыхь иҟоу — акыр зымчу, усыцхраа, аразҟы соурц азы. Исырба амҩа.

И а р а *(ихазы)*. Сара лықәҿыстуам. Избанзар исылшом ауаатәыҩса аразҟы рыманы рыҟаҵара, дара рхазыҳәан уи иашьҭамзар. *(Аҵәца арыжәтә нҭаҭәаны.)* Шәаныҳәазааит. *(Ижәуеит.)*

С а р и а. Иҭабуп!.. Издырит узԥышәырччаз.

И а р а. Мап, мап, бара бгәы иззаанагаз акәӡам. Сара сызхыччо баб иихәаз ауп.

С а р и а. Иихәазеи саб уахыччартә аҟара?

И а р а. Урҭ арахәқәа рхқәа ихыччозшәа ахьибоз.

С а р и а. Ааи, уи даара иччархәуп.

И а р а. Аха ашьҭахь, зыԥсы ҭаз рқәаҵуа иахьааигоз усс иахьимамыз џьашьахәыми. Дышԥаҟалоишь, уҳәарауазеи, ауаҩытәыҩса!

С а р и а. Уи ус ҟаиҵарц азин изҭаз уара уоуп ҳәа сгәы иаанагоит, сымҩашьозар.

И а р а. Баб иламыс аницәызуаз, сара зынӡаскгьы смиӡацызт.

Дааиуеит А с л а н. Усуга маҭәала деилаҳәоуп. Дааԥсоуп.

А с л а н. Асааҭ шаҟаҟоузеи?

С а р и а. Акахьы аусура иалагеит.

А с л а н. Бзышьҭамлозеи, ацәа бамкӡои?

С а р и а. Сакызаргьы...

А с л а н. Быблақәа ааԥсоуп. Бхы-бҿы акәзар, агәынамӡара анызбалоит.

С а р и а. Уи иашоуп. Сабанӡаԥшлари арс есуаха?

А с л а н. Сара аус зуеит. Нас, уи азыҳәан гәыбӷан сымоума?

С а р и а. Аус умуит ҳәа акымзаракгьы ҳахьуа ҳаҟаӡам. Саб иеизигаз амал шәышықәса ҳтәаны иаҳфозаргьы иҳазхоит.

А с л а н. Сара исҭахым шә-тәыҩак схагылан шәышықәса сыԥсы ҭазарц.

С а р и а. Сыԥхашьаны ақалақь сзалалом. Бхаҵа еснагь анышәаԥшь ихьшьуп, дыбзымрыцқьаӡои ҳәа сарҳәоит аҳәса.

А с л а н. Сыԥхабшьоит акәу... Аԥҳәыс лхаҵа дхьымӡӷылшьо даналага, иҿеим аус иатәуп.

С а р и а. Сара уԥхасшьаӡом, Аслан. Амала, ауаа шыҟоу уҟалар сҭахуп.

А с л а н. Ауаа шыҟоу? Изеиԥшроузеи урҭ шәара шәуаа? Ҵакыс ирымоузеи?

С а р и а. Сҩызцәа рхацәа шыҟоу еиԥш.

А с л а н. Аҩ ирфар ҳәа ишәаны, анафталин зқәыԥсаны зхы мҩаԥызго роума сара сыздыбкыло? Убригь бзиоуп, даараӡа ибзиоуп.

С а р и а. Урҭ ыҟанаҵ иҟоуп. Аамҭа рҽанраалаҥы ицоит. Уара уеиԥш, аҭоурых ҳанылоит ҳәа ԥышәала анышә ржӡом.

И а р а *(рыгәҭа дныбжьаххны)*. Бҽаанкыл, аԥҳәызба!..

Аслан дхаҳәыршәыраханы, дахьгылаз даанхоит. Сариа илҳәаз лцәымӷханы лхы кны днатәоит. Иара днаскьаны дрыхәаԥшуеит. Ԥыҭрак аӡәгьы ҿиҭуам.

С а р и а. Саҭоумҵан, Аслан.

А с л а н. Мап, мап, егьоурым. Бара акымзарак бхараӡам. Зегьы сара исхароуп, сара. Ҳара ҳзеилибамкааит.

С а р и а. Сара шаҟа исҭахузеи ҳаилибакаарц.

Урҭ рыхҩыкгьы, хаз-хазы рҽаашаны, асцена аԥхьа иааины иаагылоит. Алашара дара лымкаала ирықәԥхоит.

И а р а *(ихазы)*. Сара сааԥсеит уаҳа сыламкәа. Ишәаҳауама шәара, ишәаҳауама сара сшааԥсаз?

А с л а н *(ихазы)*. Исаҳауеит, исаҳа, аха иудыруазааит сара дунеихаангьы ааԥсара шсықәым. Сара санааԥса, аԥсҭазара сгәы анахшәа, нас адунеи аҵыхәа ԥҵәеит ауп. Аха иҟоуп, мчгьы амоуп ауаатәыҩса аԥсҭазара рызҭо адоуҳа. Иудыруама уара уи адоуҳа сыԥсы шалаҭоу?

И а р а. Сара избоит иара иҟынтәи аԥхьаҟатәи агәыӷра. Сара избоит иеҵәахә шкыду. Ишыҟам днызкылогьы ԥынгылак. Аха агхақәа имоугьы зимоу аԥсҭазареи иареи цқьа иахьзеилибамкааҵ акәхап.

А с л а н. Иара идыруеит сара исхызгахьоу. Иара идыруеит шаҟантә ацҳаҵәары сықәҟьахьоу. Иара идыруеит сара шаҟантә сбылхьоу, аԥшатлакә сацҟьахьоу. Идыруеит ауп, уаҳа акгьы. Илшозеи сара уи уаҳа самцҟьарц? Акымзаракгьы. Сара сымиит аԥсреи ақәӡаареи рзыҳәан. Уара убаҟоуп иҳәахит. Сара исҭахым сбаҟазарц. Сара исҭахуп суаҩызарц.

И а р а. Ибаҳауама абарҭ ажәақәа? Иеилыбкаама уи иаанагоз? Ҿыбҭуам! Шәлыхәаԥш, ҿылҭʒом. Шәлыхәаԥш, шәлыхәаԥш, шәлыхәаԥш!

С а р и а. Сара сгылоуп адгьыл аҿы, аецәақәа рыцақәа, уаҩ дахьзымҿио анышә хьшәашәа сшьапқәа ыкәцааyа. Уабаҟоу, уара, аԥхара, аԥҳәыс лгәырҩа лхаршҭны, мра шәахәак лыбла иҭазырԥхо?

А с л а н. Лара иҳаракны илкуп ажәа «абзиабара», аха... *(Сариа лахь.)* Бара иаабҳәо сацныҟәалар, усҟан сыбзиахон, ус ами, Сариа?

С а р и а. Исҭахым уаҳа сузыʒырҩырц..

А с л а н. Бара ишыбҭаху. Бышьҭал, быԥсы шьа. Сара макьана аус зуеит.

С а р и а. Ушԥарыцҳасшьои, Аслан. *(Дцоит.)*

А с л а н *(амакәан иҭаз археологиатә ԥшаахқәа ааҭганы, иаԥхьа астол иқәиԥоит)*. Арҭ закәу удыруама уара?

И а р а. Ишԥасымдыруеи.

А с л а н. Сара сыԥсы абарҭ рылоуп излаҭоу.

И а р а. Ухала уакәʒам, ҳарҭ зегьы...

Аслан астол днадтәаланы, аусура далагоит. Иара акыраамҭа дгылан дихәаԥшуеит. Нас ашьшьыҳәа ашә аартны дцоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А х ԥ а т ә и а с а х ь а

Адекорациа – актәи асахьаҿы ишыҟаз. Хәылбыҽхоуп. Уажәоуп алашарақәа акра ианалага. Амшын раԥхьа ианаабоз аасҭа уажә иаҳа иҭынчуп. А с л а н ишьҭахь ҳаиархан, наҟ амшын дхыԥшыло, дгылоуп. Игоит Пахмутова лашәа «Аҟәаымшәышәра». Дааиуеит Н а т а л и.

А с л а н. Хәылбзиа, Натали!

Н а т а л и. Бзиа збаша, Аслан!

А с л а н. Бмаауаз џьысшьан.

Н а т а л и. Ахәшәтәырҭаҿы ҳанхеит. Аҳақьым иахьа иқәлашьцаны акәын дшыҟаз. Сара уахыкымзар уахы бжьасмыжьыц.

А с л а н. Нас, ас ианбанʒа?

Н а т а л и. Сыздырам... Саб дысхаштны аамҭак ҟалап ҳәа сыҟам. Абра санааилакь иара дызбазшәа сҟалоит. Абарҭ ацәқәырҧақәа дызгаз даарылҵны, саҧхьа даагылоит. «Иҭабуп, Натали, ашәҭқәа рзыҳәан» ҳәа ихәошәа саҳауеит. Иаха ҧхыӡ дызбеит. Аҵәгәыр иаҿашәаз ҧсыӡ дук наихан, амшын дналажьны даманы идәықәлахт. Саргьы арҵәаа ҳәа сыҳәҳәаны, амшын сеналажьны, аҧсыӡ еимлагәа искыхит, аха исзаанкылахуазма, исымпыҵҵәраан ицон. Ус аҵахь даман инӡаакәкәалеит. Саргьы сцәырҳаны сааҧшит. Убри ашьҭахь уаҳа саузыцәахуаз, аиарҭа сшылатәаз иаасыршеит... Аҳақьым, апрактикаҿы зҿы сыҟоу, зынӡак сгәы аакыдихӡеит. Акалашәа дсыхәаҧшуеит. Зны-зынлагьы «Бара ббалериназар акәын» ҳәа сеиҳәалоит. Избан уи сара сшьапқәа дызрыхәаҧшуа? Избан ауаа ираҭәам, иртәым изашьҭоу? Избан иара уаргьы есуаха усышьҭаланы узаауа? Избан, избан, избан?.. Иумбаӡои аӡәгьы дызбар шысҭахым?

А с л а н. Избоит, аха аҧсҭазараҿы баӡәны мацара аҟазаара уадаҩуп.

Н а т а л и. Саӡәра уахәарашәа ухы убома?

А с л а н. Ааи, уи сара гәык-ҧсык ала исҭахуп.

Н а т а л и. Сара иахьа исхыҵуеит ҩажәа шықәса.

Аресторан аҟынтәи игоит амузыка бжьы, ркәашагоуп уҳәаратәы.

Сҳақьым, зыҟны апрактика сахысуа, уаха имшира иаҧылоит абна. Уи ашәы исшәыз дацәыҧхамшьакәа, абанкет ахьгьы снаиҧхьеит. Аламысда!

А с л а и. Шаҟа шықәса ихыҵуазеи уи бҳақьым?

Н а т а л и. Ҩынҩажәи хәба. Иара иҵегьы деиҵоушәоуп дшыҟоу. Аҳәсақәа иара иҵыхәала абжаҩык еицәаажәаӡом.

А с л а н. Бшьапы ҧшӡақәа ахьигәаҧхо анаҩс, уаҳа акыр беиҳәахьоума?

Н а т а л и. Ааи, сыҧхәыси сареи ҳанеилыҵлак ашьҭахь бара бызгоит ҳәа сеиҳәеит.

Ас л а н. Нас, бара?..

Н а т а л и. Изакәызеи, нас, сара? Изуцәызӡарызеи, убас дсацәажәеит, агәра згартә, дагьаарыцҳасшьеит. Зны аҧсҭазара дахыччо, зныхгьы адунеи ахәаҧсара игәы азыҧжәо.

Ашәӄәꝏꝏцәа дуқәа рцитатақәа ааго, аԥҳәыс ӄәыш дышпоезиоу, ибгахьоу аԥсҭазара шьақәлыргыларц шлылшо, Дездемона лыбзиабара ззеилымкаакәа дызхәрыз Отелло ахҭыԥшшажә дышиеиԥшым иара; ԥҳәыс лҿаԥхьа имӡыҭыцыз, сара саниба, имахәарқәа шиваҳаз, Дон-Кихотым, дышрицару саҳәара даналага...

А с л а н. Нас, иабҳәазеи?

Н а т а л и. Акымзаракгьы... Сара иеилыскааит уи ииҭахыз, аха уара? Иӄалап уаргьы ԥҳәыс думазар? Сара сануба унапкәа уваҳазар! Сшьаԥқәа убла хыркзар. Абар, урыхәаԥш цқьа. Урҭ иашахәҵәаӡа, ицқьаны исыҵагылоуп, абри сгәысыԥсы шыцқьоу еиԥш. Иӄалап уаргьы, уԥҳәыси уареи шәзеилибамкааауашәа, шәеинымаалауашәа, еицынхашьа шәымамшәа, сара сыда ԥсҭазара умамшәа саҳәаара уалагаргьы. Ишәҳәала, ишәҳәала шаӄа шәҭаху. Урҭ реиԥш баꝏы злам ажәақәа иагьараан исаҳахьеит.

Аслан дналԥырҵны, насҭха ишьҭаз ахаҳә днықәтәоит. Дааиуеит И а р а.

И а р а *(шәыҭ-шьыԥәрак кны)*. Бқәақәра сцааит, Натали!

Н а т а л и. Уара узусҭада?

И а р а. Сароу?.. Ибыдысныҳәалоит уаҵәтәи бымшира!

Н а т а л и. Иҭабуп!..

И а р а. Ꝏажәа шықәса... Заӄа ишәарҭоу шықәсқәоузеи аӡґаб лзыҳәан урҭ!

Н а т а л и. Уаҳа акрухәарц уҭахума?

И а р а. Мап, ибасҳәараны иӄоузеи?!

Н а т а л и. Анцәа иҵьшьоуп, аӡәы заҵәык уаꝏрак иланы дахьыӄалаз.

И а р а *(ихазы, ԥхьаӄа дааскьаны)*. Дзыргәамҵуазеи ашьеи ахши еилазҭәо аԥҳәызба макьана? Лара илыздырам ақәыԥшра гәамҵрала ишражәтәым. Уи ҿыц адгьыл лшьапы ықәлыргылеит, иӄәымшәышәу адгьыл, иумырдырӡакәа ушьапашҵа збылуа.

Натали Иара илиҭаз ашәҭ нышьҭаҵаны, Аслан лҿимырбакәа дцоит.

(Иара Натали дызлацаз амꝏахь дыԥшуа.) Лара дыцәгылоит илмырбаӡакәа мышкызны лцәа зыркыҷуа, ихаау амра ашәахәа. Лара уажәы илаҳауеит лыԥсы илзалымхуа ажәа ӄәандақәа,

мышкызны ишҳамха лгәаҵа иҭахо. Илбоит ажәҩан аҿы икыду аеҵәақәа, аха илыздырам урҭ зеинымҟьҟьо, ҵаҟа адгьыл ҭбаа дуаҿ ауаатәыҩса шеиныҟьҟьо еиԥш. Уи илыздырам абри ахаҵа игылоу игәы иҭоу. Илдырыртәгьы амч лымам. Ацәҟьа ааигәа итәоу ардәына даҩызоуп. Иуаҳама уара са сгәаанагара?

А с л а н. Исаҳауан... Аха изласыхәозеи аусаҿ лҵшәа змам уажәа ҟәышқәа?

И а р а. Ҳзеилибамкааит уаргьы саргьы знымзар-зны.

А л а ш а р а ыцәоит.

А ԥ ш ь б а т ә и а с а х ь а

Н а т а л и луада. Аҭӡамц икыдуп лаб ипатреҭ. Столки х-ҟәардәки. Ателефон зықәгылоу атумбочка. Уа шәҟәқәакгьы ықәуп. Натали лыстол рхиоуп фатәыла. Шампаниатәигьы рылагылоуп. Лара дтәоуп лнапқәа лгәыҵаԥсаны, ашә ахь дыԥшуа. Ашә ҳәа акгьы аабом, аха акулисахь дыԥшуеит. Алашара лымкаала астол ахаҿы игылоу аҟәардә иақәыԥхоит. Уи ҭацәуп. Нас алашара ииасуеит Натали лаб ипатреҭ ахькыду аҭӡамц ахь. Ҳара иаадыруеит уи аҟәардә аҿы итәалоз лаб шиакәыз. Астол агәҭаҿы игылоуп даҽа ҟәардәкгьы. Уаҟагьы аӡәгьы дтәаӡам. Макьана дҳаздырам Н а т а л и уаҟа илыртәо.

Н а т а л и *(лаб ипатреҭ дахәаԥшуа)*. Исоуҳәозеи, саб? Избан убла ҭаа узсыхәаԥшуа? Иубома, иахьа исхыҵит ҩажәа шықәса. Уара иуҭахымзи уи неиҵыхны иазгәаоуҭарц. Исырхиеит саргьы исылшоз ала. Усықәныҳәа. Исаҳәа жәақәак, сгәы рыҕәҕәа. Зҿумҭуазеи, саб? Иумбаӡои бзиа иубоз афатәқәа шсырхиа? Аха изфхуада ари? Сызныҳәода сара? Изрыцқьода сылаҕырӡқәа, исҿыкьаса илеиуа? Бҩызцәа бзырмыԥхьозеи ба? Сара исҭахуп уареи сареи ҳхала ҳаԥыларц сымшира, саб сылашара, саб сгәыҕырҭа. Акымзарак уацәымшәан, саб, у-Натали уара улырԥхашьараны дыҟам.

Даауеит А с л а н шәҭ-шьыҵәрак кны. Дахьааҩналаз уа иҽааникылоит.

Исзарҳәа, саб, агитара. Иҳәа, саб, ани уԥсы злаз усолдаҭ ашәа.

Игоит агитараҿ «Ацх лашәуп, ишәышәуеит ахымҩас адәаҽы» — захьӡу ашәа. Натали лахьеиқәҵарыла дҧышәырччо, дазыӡырҩуа дгылоуп. Ашәа ианаалга.

Иҭабуп, саб, убжьы ахьысурҳаз. Саб сылашара, саб сгәыҕырҭа!.. *(Аслан дшааиз гәалҭоит. Аҩыцьагьы ҧытраамҭак ус иеиҿаҧшуа игылоуп.)* Аслан... Излоуҧшаазеи сахьынхоз?

А с л а н. Ибыдысныҳәалоит бымшира! *(Ашәҭ лиҭоит.)*

Н а т а л и. Иҭабуп!..

А с л а н. Бҩызцәа аӡәгьы дызбом. Иааиуазар акәхап?

Н а т а л и. Мап, аӡәгьы иасымҳәаӡеит. Сара исҭахуп саби сареи ҳхала ҳаҧыларц.

А с л а н. Ус анакәха, сара смыцхәуп. Саҭамзааит. Уажәыҵәҟьа сцоит.

Н а т а л и. О, мап. Ус шҧоухәо! Иҭабуп ҳәа уасҳәоит уахьааиз. Узгылоузеи, утәа. Сара уажәыҵәҟьа ихьшәашәаз афатәқәа сырҧхоит. *(Дцоит.)*

Даацәырҵуеит И а р а.

И а р а. Абасала, абранӡа инеихьеит абри аҭоурых... Хәылбзиа, арҧыс...

А с л а н. Аа, ари уара уоума?

И а р а. Умҩашьеит, сара соуп. Аӡҕаб лымшира уаҧылоит акәу?

А с л а н. Сара сааит ара исаҳәаӡамкәан.

И а р а. Уи здыруеит.

А с л а н. Аха смааир ада ҧсыхәа ыҟамызт. Сара сааит ари ауаҩ лызаҵәара далызгарц. Сара исылшо зегьы ҟасҵоит лара лзы. Уааи арахь. Лгәы ҳарҿыхап. Илхаҳарштып лгәырҩа.

И а р а. Уа астол иадгылоу ҩ-ҟәардә заҵәык роуп. Сара смыцхәхоит.

А с л а н. Ара х-ҟәардәк гылоуп.

И а р а. Ахаҿы игылоу аҟәардә аӡәгьы дықәлыртәаӡом Натали. Уа дтәан лаб, ауаҩ бзиа, сара схарала иҭахаз аруаҩ.

А с л а н. Ишҧа, уара ухаралоу?!

И а р а. Ааи, ааи... Уи ауаатәыҩса аӡы ирызгоз ацҳақәа хиҵон. Уи деибашьҩын, аҧсҭазара дазыкәҧон, ажәлар дрыхӡыӡаауан. Уи диашьан, дабын, дҩыза бзиан. Абарҭ зегьы

данҭаха ашьҭахь ауп адашшыларазы агазеҭ аҿацә иананаҳҵаз, иаахҵәаны иуҳәозар, ианаҳгәалашәа. Нас, уара иуҭахуп уа снеины иҟәардәгьы сыкәтәарц. Уҵх аабзиахааит... *(Ашәаҿ.)* Думжьан угәра ганы иузыӡырҩуа ауаҩытәыҩса. *(Дцоит.)*

Н а т а л и *(даауеит)*. Саҭамзааит, амаҵурҭа сыҩнахацәеит. Утәа, узгылоузеи? *(Аслан астол агәҭаҿы игылаз аҟәардә аҿы днартәаны, ларгьы лҭыԥ аҿы днатәоит.)* Излоуԥшаазеи сара сахьынхоз?

А с л а н. Узыԥшаарц зҭаху уахьыҟазаалакгьы уиԥшаауеит.

Н а т а л и. Иаҭахума сара сыԥшаара, Аслан? *(Аслан, аҩы аахыртлан, Натали лаԥәца инҭеиҭәарц данналагоз дааныл-кылоит.)* Суҳәоит, раԥхьа саб иаҵәца иҭоуҭәарц.

Аслан Натали ишылхәаз аҵәцақәа ирҭәуеит. Игоит Натали лаб бзиа иибоз амелодиа. Аҩыџьагь уи иазыӡырҩуеит.

(Аԥәца аашьҭыхны.) Рыԥсаҭа бзиахааит саби иара иҩызцәеи.

Иржәуеит.

А с л а н. Сара исҭахуп бара бысныҳәарц, Натали. Бысны-ҳәоит гәык-ԥсык ала, схы бадкылан, иагьбасҳәоит иахьа бымшираан, ашәы шыбшәу бзиа бшызбаз.

Аҩыџьагь еиҿаԥшуа џьыҭраамҭак игылоуп. Натали ашьшьыҳәа дҩагылан, лаб ипатреҭ днаҵагыланы дахәаԥшуеит.

Саҭабымҵан, аха исылымшеит исымҳәар. Сыгәра га.

Н а т а л и. Ибзиоуп, изгап угәра, аха исоуама уи изго агәра аҟынтә аԥсҭазара?

А с л а н. Аиаша сызбаҳәом. Аԥсҭазара бзиа уоуоу иумоуоу заанаҵ иуздыруам.

Н а та л и. Саҭоумҵан, аха сара схы сахьацәшәо, сахьызаҵәу акәзар ҟалоит абарҭқәа зегьы сзырҳәо. Ахацәа зегь сҳақьым иҩызцәоушәа ауп ишыҟоу. Ашьапқәа рахь ауп иахьыԥшуа.

А с л а н *(даахыхәмаршәа)*. Уи џьашьатәӡам, абзиа ахарагьы улаԥш иҵашәоит.

Н а т а л и. Аха улаԥш иҵашәаз уажьозар?

А с л а н. Мап, сажьаӡом, Натали. Бара бызбоит цәаҩалеи ҟазшьалеи суаажәлар ирзааигәоу аӡә бакәны.

Н а т а л и. Ааи, сара ара сиит, шәбызшәагьы сцеит хар сымамкәан. Сан дполиак ԥҳәысын, саб доурысын, аха сара сыбжа аԥсуоуп уҳәар алшоит. Ес-ԥхынра ақытахь сыргалон, саб арра ицҟаз аӡәы иҿы. Уа исцеит абызшәеи ақьабзи. Шәыдгьыли шәыԥсҭазареи ртәы зҳәоз ашәҟәқәа рацәаны срыԥхьеит. Сара сахьиз ауп ԥсадгьылсгьы иахьсымоу. Иагьысҭахуп абра исоурц аԥсҭазареи аразҟи.

А с л а н. Ибоуеит, Натали. Сара исылшоит, азин сыбҭозар.

Н а т а л и. Уара абзиабара аӡбахә ауп иумоу, арахь ухи-уҵыхәеи зынӡаскгьы исыздырӡом.

А с л а н. Саргьы сызлабеиҕьу ҳәа егьыҟам. Саб арра дыб-жьаӡит. Сан ҩынҩажәи жәаба рзы дыԥсит... Ҿынла аус зуан, уахынла аҵара сҵон. Ашьҭахь аинститут сҭалеит Москва, саналга сгьежьит сышьҭахьҟа...

Н а т а л и. Ашьҭахь?..

А с л а н. Бара ибдыруама, Натали, археолог аԥсадгьыл абзиабара ҕәҕәа шимоу. Ажәытәтәи уҭоурых ацәынхақәа згәыҵаҳәҳәаан измоу адгьыл уара уахӡыӡаауа, ишьышьуа анышә анужуа, урҭ ааумԥыхьамшәар, ууаажәлар ҭоурыхда иқәхошәа анубо, иҟалом улеиԥшымхар зыԥшқа дызгәыҵакны, ашхәа хәыҷ иақәтәаан амшын цәқәырԥа ду иалоу ан. Мамзаргьы амшын аҵа иӡааршәылаз ахаҳә бырлаш хәыҷ, ацәқәырԥа аҟәара иқәнаршәыз, аӡәгьы имбаӡакәа хәыҷы-хәыҷла ахаҳә жәпақәа ирылаӡуа, анышә иафо саҩызоуп сара.

Н а т а л и. Уажәы иуԥсҭазаашьоузеи?

А с л а н. Уажәы аус зуеит хацәынмырха. Зегь реиҳа схы сызлақәгәырҕьо, сықәҿиарақәа гәазҭарц зҭахым, изгәа-рымҭозеи хәа сгәы ахьԥымжәо ауп. Адгьыл иҵәахны иамоу ахьсзымԥшаауа ауп сгәы ԥызжәо акәымзар, зыԥсы ҭоу мышкы-зны ҳашԥазеилибамкаари.

Н а т а л и. Уаҳа ухазыҳәаан исоуҳәозеи?

А с л а н. Бара ибҭахума аиаша баҳарц?

Н а т а л и. Аиаша, уаҳа акымзаракгьы.

А с л а н. Ҩы-шықәса уажәаԥхьа, уахык еизарак аҿы ҳаиқә-шәеит ԥҳәызбаки сареи. Аиашаз, улаԥш налыдымхалар ҟало-мызт. Ауха лыҩныҟа днаскьазгеит...

Н а т а л и. Сара истҭахуп иааркьаҿны исаҳарц аҵыхәтәа ахькылсыз.

А с л а н. Бара ӡбаҩык иеиҧш ауп бышсазҵаауа.

Н а т а л и. Ажәа знуҵаз, аиаша зҭаху леиҧш ауп сышуазҵаауа.

А с л а н. Ибзиоуп, нас... Ашьҭахь уамак мырҵыкәа ҧҳәысс дызгеит. Саргьы лышҟа сиасит. Избанзар лаб лыда аӡәгьы димамызт. Урҭ даара ибзиан инхо уааун...

Н а т а л и. Шәеилыҵхьоума?

А с л а н. Мап, аха...

На т а л и. Иҭабуп идуӡӡан уаха сымшира уахьсыцаҧылаз. Аамҭа акыр инаскьеит. Сара истҭахым сламысдазарц уҧхәыс лҿаҧхьа.

А с л а н. Сара аиаша басҳәеит, егьирахьҟа бара ишыбҭаху. *(Дҩагылоит.)*

Н а т а л и. Сара абыржәы истҭаху схала саанхар ауп.

А с л а н. Саҭабымҵан, быҵх аабзиахааит! *(Дцоит.)*

Н а т а л и *(лхазы, ҧхьаҟа дааскьаны)*. Иара иҳараку аидеиаҟәа дрылацәажәоит, уи сгәы иахәоит сара. Иара дыбзиоуп, деиҿкаауп, убригь сгәы иахәоит сара. Иара аҧсҭазара аҿаҧхьа ицҟьоу амҩа дахьаныҧшыло, ҧхьаҟа дахьхәыцуа, аҧсҭазара агьама ахьимоу, зегь реиҳаӡа убри сгәы иахәоит сара. Аха исыздыруам уи иҿы иаҳәо игәы иаҳәо-иамҳәо? Сара исгәаҧхом иҭаацәароу ауаҩы абри еиҧш ажәаҟәа ахьсеиҳәо! Сара исыхәҭам аҧҳәыс лыгәнаҳа сыҟәысҵарц. Избан зхы иаҟәиҭу акгьы зҳарымҳәо? Избан иҭаацәароу ҳаҟәргьежьуа ҳазрымоу? Сара исзеилкаауам, ус иҟоу аҧсҭазара, ма дара рхаҭаҟәа уаа бааҧсҟәоу? Сара истҭахым иара ауаа бааҧсҟәа дреиҧшзарц. Исҭахым, исҭахым, избанзар сгәаҵаҿ урҭ дызлареиҧшым акы ыҟоуп ҳәа санаҳәоит. Угәы ишҧаанаго, саб? Саб сгәыҕырҭа, саб сылашара. *(Лаб ипатрет ашҟа днеиуеит.)*

Игоит «Аҵх лашәуп, ишәышәуеит ахымҩас адәаҿы» амелодиа. Натали дньшьамхнышлоит апатрет аҿаҧхьа. Алашара ашьшьыҳәа ицәоит.

Ахәбатәи асахьа

Сариа лыҩны, иаабац ауада. Аҵх акыр инеихьеит. Аслан археологиатә ԥшаахқәа имҵаҵан, дыҩуа дтәоуп. Уа иҟоуп аԥсы ихыбаҩ, анышә иафахьоу акәылӡы маҭәеи абџьари, убас иҵегь ҳаԥшьа ԥеыхақәак. Аслан акраамҭа аԥсы ихыбаҩ дахәаԥшуа дтәоуп.

Аслан. Еҳ, уара ауаҩытәыҩса, адунеи шьыбжьаанӡа ауп уаныҟәу, арахь, анышә уанагалак зқьышықәсала ушьҭа анхалоит уҿаҳа-дагәааханы. Ублақәа анааԥшуаз иуаҳази иубази, абри цәеижь зықәӡам ухы-уҿи уқьышәқәеи ааҵыс-ҵысны, ҩ-ажәак ирыдамзаргьы акы рҳәар, иахьа ҳнапыршьышьуа ҳазлоу ҳҭоурых амахәҭақәа иаҳа ирызҳауан. Аха, иабаҟоу, уара ҿуҭуам. Адамра иҭоугалеит убри еиԥш амаӡа, ҳара ҳзыҳәан ԥсҭазарак аҵкьыс еиҕьыз. *(Ахыбаҩ аашьҭхны инапы ианиԥоит.)* Узусҭада уара? Абар ишьҭахьала ихы ахьҭаԥеу. Дызусҭада уара, абри аҩыза акәылӡы маҭәеи абџьари зшәыз, ушьҭахьала ухы кылзҵәаз? Адамраҿы забџьар зварҵо афырхаҵа иоуп. Иулшахьази уара абри уԥсадгьыл азыҳәан? Бзиарас ирҳәаахьази абарҭ уқьышәқәа ууаажәлар реиқәырхара азыҳәан? Иҟалап уара уеибашьҩы фырхаҵан ар раԥхьа угылазҭгьы? Издыруада идыршәуаз ахҿақәа шаҟантә иааннакылахьаз иушәыз акәылӡы. Иҟалап уара мрагылара инаркны Европа зегьы цҟьа-шәҟьа иқәызҵаз аскьифцәа, абарҭ ҳашьхақәа хьчо, урҿагылазҭгьы? Иҟалап абарҭ ақьышәқәа абзиабара аҵыхәала иканӡазаргьы? Ашьеи-ахши еилазҭәоз аӡамҩақәа ишырҿыгәҳәаауаз иҭашәаашәазаргьы абарҭ аблақәа? Узусҭада уара? Анцәа срыцҳашьа, изакәытә маӡоузеи аҿымҭра иҵәахны иамоу?! Зны абри акьышәқәа рҟынтәи игон ашәышықәсқәа еидызҳәалоз, ҳазлеибааӡози ҳазмырӡзи ҳбызшәа.

Дааиуеит Сариа. Уи ахыбаҩ анылба дныҩныҵәаауеит. Лышьтахьҟа днеиҭаԥан даагылоит.

Сариа. Изакәызеи избо, анцәа срыцҳашьа! Аԥсцәа хыҵны ҳаҩны иҩналеит!

А с л а н. Нас, иабацари зыбгәахәуа, аҩны иҩнамлакәа.

С а р и а. Уара уеилагеит, Аслан. Есымшааира иаҳа-иаҳа уеицәахоит.

А с л а н. Аԥсцәа рҿы аус змоу ауаҩы акалашәақәагьы дҟалоит. Даарагь иуадаҩуп бара беиԥш иҟоу аԥҳәыс лзыҳәан уи аилкаара. Абарҭ ақьышәқәа рҟынтәи сара исаҳараны сыҟоуп ирацәаӡаны ажәабжьқәа, бара дунеихаангьы быԥхыӡ иаламшәо. Аа, ус акәӡами, уара, зхы кылырҵәаз ауаҩы? Бахәаԥши, арҭ рхаан ахы ашьҭахьала икылырҵәон. Ауаҩытәыҩса ихы рыцҳа зны-зынла ҟәрышь кылҵәак аҟара ахә амам. Аа...

С а р и а. Сааигәа иааумган!

А с л а н. Бымшәан, зыԥсы ҭоу иоуп ишәарҭоу акәымзар, иԥсхьоу аӡәгьы диԥырхагаӡам.

С а р и а. Суҳәоит, Аслан, наҟ идәылган икажь абарҭ абаҩқәа!.. Иеилоумган хҭаацәара.

А с л а н. Аҭаацәара ҟазҵо абзиабароуп. Ҳара ҳҿы, иҟаӡам абзиабара, нас, излаҟалозеи аҭаацәара?

С а р и а. Бзиа узбоит, Аслан, уи агәра га.

А с л а н. Абзиабара аилибакаарагьы ацзароуп.

С а р и а. Узлеилыскаарызеи, Аслан, аԥсы ихыбаҩ уҩыцракны аҩны уҩназар. Уаазқәылаз даҽа ҟазшьоуп иаашьҭухыз.

А с л а н. О, маԥ, ари аҟазшьа бареи сареи раԥхьа ҳанеиԥылозгьы исыман, аха игәабҭар бҭахымызт, усҟан бгәы иаанагон бнапаҿы саабгарц, бара ишыбҭаху сҟаларц, аха иамуит, уажәшьҭа иаанхаз...

С а р и а. Аамсҭашәала ҳаилгара ауп. Аха иудыруаз улҵра сшақәшаҳаҭым.

А с л а н. Баала ҳаҩналап аҽаҵьара. Исылшом абарҭ аҭӡамцқәа рҟны аҟазаара. Игьычу аҭӡамцқәа атәым ԥхӡы ирылыҵәҵәо сҿаҵәаны, сырхәааҽуеит санрыҵаиоу.

С а р и а. Аламысда... Иулшоит удәылҵырц...

А с л а н. Ҳауа иламысдоу анцәа дибоит. Сара исхароуп, ара смаар акәын. Ибзиоуп нас. Ишаабҭаху иҟасҵоит. Бара бышьҭал. *(Сариа лыжәҩахырқәа ааникылоит.)*

С а р и а. Иумкын сыжәҩахырқәа, унапы ҟьашьуп.

А с л а н *(инапҟәа дрыхәаԥшуа)*. Иҟьашьу анапҟәа, шәара са сзыҳәан акыр шәаԥсоуп.

Аҩыцьагы ҿымҭ игылоуп. Дааиуеит А б.

А б. Иҟалазеи, сыԥҳа?

С а р и а. Акымзарак, саб.

А б. Амузеи... Иулшоит абанҭ абаҩҟәа ҭелла еидҿаҳәалан абна икҿаургыларц. Бара иахыбҳәааауазеи, сыԥҳа, аԥсцәа рыцҟәа хырџьаџьа ҳаҩны иахьыҩналаз?

С а р и а. Сара сиҳәеит урҭ дәылганы икаижьырц.

А б. Ари иаарласны ҳара ҳдәылҳәаны ҳашкаижьуа ббап. Уи ашьҭахь ҳаҩнгьы музеис иҟаиҵозар акәхап.

А с л а н. Музеис иҟарҵо аҩны зыԥсы цқьоу ауаа ахьыҩнагылаз аҩны ауп. Урыцҳасшьоит уара цәгьаӡа.

А б *(дыччоит)*. Шәихәаԥш сара срыцҳазшьо дзеиԥшроу. Ацәҳәы ҟьантаз, аихаҷа-маҷаҟәеи аԥсыбаҩҟәеи ирыҵаланы адәы иқәу. Бызла зегь ҟазҵо, лҵшәа змам, иац иҩагылаз... Наҟ удәылцқьа!

С а р и а. Саб, уеиламган!..

А б. Бнаскьа... Иазхоит сахьынӡабзыӡырҩыз. Иудыруама уара, апролетар, узҿагылоу ауаҩы дызусҭоу?

А с л а н. Ушԥасзымдыруеи, уара уҕьычҩуп.

А б. Ааи, сҕьычҩуп... Абри еихачаԥа игылоу суалафахәала исыргылаз џьушьома! Абарҭ зегь сҕьычит. Аха думоума уара сҿаԥызҿеша ашаҳаҭ? Иаҳҳәап, иумазааит аҭахызар, ҩыџьа... жәаҩык уара уҩызцәа, аха шәызласиааираны иҟоузеи шәара? Иудыруазааит сара сымч шеиҳау. Иаасҭаххар, усырҟьыцып, убжьасырӡып, уӡбахә уаҩытәыҩса имаҳауа. Услагап аӡлагара уахаҵаны!..

А с л а н. Уара угәы ишаанагоҵәҟьа иҟамлар ҟалап аусқәа!.. Абарҭ зегьы аҳәынҭқарра иацәугеит.

А б. Схы самыхәар, абас сҟаломызт. Аҭоурых сыԥшааует ҳәа аԥсцәа рхы сҩыҵракны адәы сықәзар, иагьараан схы акәара иҭабаахьазаарын. Уца, дад, идәылга аԥсыбаҩ ҳаҩны.

А с л а н. Ааи, ааи, сцоит... Амала, сгәы иалоу, шәы-шықәсқәак рышьҭахь абри сара сҩыза хагак унышәынҭра аартытны, ухы ааҵхны, уахи-ҽни дмыцәаӡакәа дадтәалан, аҭҵаа-

ра далагар ҟалоит. Сгәы далоуп, баша ирӡуеит аамҭа. Сара ушыздыруеиҧш уидыруазар, унышәынҭра ааигәарагь днеиуамызт. Уара ухы аҭоурых-ҭҵааразы акгьы иаҧсам.

А б. Ус анакәха, аҭоурыхҧшааразы уара ухы еиҳа еиҕьхап, сара стәы уаламкьысын. Еҳ, Аслан, Аслан, шаҟа угаӡоузеишь. Аҧсҭазара сара ишыздыруа иудыруазар, уаҕәра аауҿаукуан. Мамзар, сыҷкәын, џьара укыдҟьыцылар ҟалоит. Уаангыл ара, уареи сареи ҳаиҭеинаалахуеит.

А с л а н. Мап, ҳара дунеихаангьы еинаалашьа ҳамаӡам...

А б. Умҩа аабзиахааит. *(Дцоит.)*

А с л а н *(ачамадан иматәақәа рҭаҧара далагоит. Ахыбаҩ аашьҭыхуа)*. Издыруада уаргьы уҧсы цәгьазҭгьы. Укәшамыкәша иҟаз лбааударц уҭахызҭгьы. Еҳ, издыруада, издыруада уара узлаҟақәаз?! Аха анцәа иџьшьоуп уҿы ахьзымцәажәо. Сара убриала сгәы сҟажоит. Ҳаицызаап уаргьы саргьы, ухы зҭадырҷаҷаз еилыскаанӡа. *(Сариа лахь.)* Быҵх аабзиахааит. Арҭ аҩымш ҳшеилыҵуа ала арзаҳал алазгалоит. Бымшәан, бара брепутациа бжьысхуам. Ахара сара схы иадысҵоит.

С а р и а. Уабацо абри еиҧш аҵх лашәаз?

А с л а н. Сыздыруам. Раҧхьаӡа исуалу абра адәылҵроуп, нас егьи адәахьы исыӡбап.

С а р и а. Сара гәык-ҧсык ала сыҟан уара узы. Исзымдыруаз баша хҭынҟьас исумҭар акәын. Иумбози саргьы ааӡара дук шсымамыз.

А с л а н *(ихазы, ахәаҧшыҩцәа рахь)*. Лара лхы лырқьиоит, уи алагьы лгәы лҟажоит. Ус лгәы ахьылҟажо саргьы исзеиҕьуп. Лареи сареи ҳаҩналеит абри аҩны зны шьыбжьон, амра кацеиуа ианҧхоз, ҳҿаҧха-ҿаччо, ҳгәырҕьаҵәа, ҳшьамхы ҳаҵҧраауа аҧсҭазара ду ҳаҧыларц.

С а р и а *(лхазы, ахәаҧшыҩцәа рахь)*. Аха изыҟамлеит уи аҧсҭазара ду ҳара иаҳҭахыз. Ҳацәыхҟьеит амҩа. Ҳаиҧырымҵыр амуит, аилибамкаара иахҟьаны,ҵхыбжьон адәахьы ақәа кыдхаҽа ианауа. Гәыбҕан сышәымҭан, шәхаҵкы, аҳәсақәа зегь шәшыҟоу сыҟоуп саргьы...

А с л а н *(Сариа лахь)*. Быҵх аабзиахааит, Сариа! *(Ддәықәлоит.)*

С а р и а. О, мап, акостиум ҿыц иузаасхәаз узаазгоит.

А с л а н. Иаҭахым. Сара сцоит санаауаз исшәыз ала.

С а р и а. Суҳәоит, Аслан... *(Дцоит.)*

А с л а н. Апҳәыс ианакәызаалакгьы аиҧырҵраан илҭахуп иугәалашәаша акы узаанлыжьларц.

И а р а *(даауеит)*. Уцоит ауп, аа?

А с л а н. Ааи, сцоит.

И а р а. Иухашҭны џьара учамадан уцәырымгаауит.

А с л а н. Уара иудыруама счамадан иҭоу закәу?

И а р а. Издыруеит.

А с л а н. Убри зҕьычуа иаахыртлан данҭаҧшуа дышҧаҟало? Еҳ, уара абзиа збаша. Изҭахыда уажәы аҧсыбаҩ... Аҧсыбаҩ акәым... Уҵх аабзиахааит.

И а р а. Ишсоуҳәара, нас, угәы иҭоузеи уаҧхьаҟа?

А с л а н *(ашәаҿ иҿаанкыло)*. Уажәыцәҟьа сгәы иҭоу апоет иажәақәа роуп: «Ахьӡ уашьҭамлан, арҿхәареи арџьареи удкыл еиҧшны. Имоумкын абзамыҟә акгьы». (*Дцоит.)*

Дааиуеит С а р и а, имаҭәақәа лыманы. Дышцаз анылба, иаалгәыдырҕә-ҕәаланы даагылоит.

А ҧ а р д а

А ҩ б а т ә и а х ә ҭ а
А ф б а т ә и   а с а х ь а

Н а т а л и луада. Ишаабац. Аваза иҭаргылан астол иқәгылоуп ашәҭ. Лара адиван аҿы дтәаны лыла ааихмырсыҕьӡакәа аҭел ахь дыҧшуеит. Игоит аҭел абжьы. Н а т а л и дҩаҵҟьан иаашьҭылҧаауеит, аха аҭак ҟамҵакәа иныҟәылҵоит.

Н а т а л и. Еиҭа иара. Иара ибжьы. Сыгәнаҳа уқәумҵан, Аслан. Сумыргәаҟын. Уи ҧсыхәа змам усуп. Иҟамлаша баша ҳхы задаҳшьылозеи. Уара уҭаацәароуп. Уҧҳәыс лыгәнаҳа сыхәда исзықәҵом. *(Адиван аҿы днатәоит. Дааиуеит Иара.)*

И а р а. Сара исгәаҧхоит ибҳәақәо, аха абзиабара? Бзиа дыббома иара?

Н а т а л и. Ааи, бзиа дызбоит. Дсымбацыԥхьаӡа иаҳа-иаҳа сеицәахоит. Иара ида ԥсҭазара смоуашәа ауп схы шызбо. Аха уи дҭаацәароуп. Угәы ишԥаанаго, саԥырхагахарыма уи аҭаацәара рыԥсҭазара?

Иара ҩиҭуам.

(Натали иааигәара днеины иблаҟәа дырхыԥшылоит иихәарызеишь ҳәа.) Ҩуҭуам акәу?.. Сара исыцхраауа хәа аӡәгьы дызбом. Сара дсымам амҩа сыҟәызҵаша ауаҩы? *(Лаб ипатреҭ ахь.)* Иуаҳауама, саб, абарҭ зегь уара?

И а р а. Бара амҩа быҟәырҵоит бхи, быхшыҩи, быбзиабареи.

Н а т а л и. Ус анакәха, сара уи сиццароуп?

И а р а. Ауаҩытәыҩса ихы даҟәиҭуп ҳара ҳҿы... Рхы иакәиҭуп убас ахәыцреи, абзиабареи, агәаанагареи. Бара ишыбҭаху быԥсҭазара ашьаҟәыргылара азин бымоуп.

Н а т а л и. Сара разҟы сыманы схы сыԥхьаӡоит, абарҭ реиԥш ажәаҟәа уара уҟынтәи иахьсаҳауа. Аха ишԥарзаауеи ҳгәыхәтәҟәа ҳархьызмыгӡо, иаҳҿагылоу амчҟәа?

И а р а *(ихазы, ахәаԥшыҩцәа рахь)*. Сара изгоит ари аԥҳәызба лыгәра. Дыцҟьоуп ашьха ӡыхь еиԥш. Аш зхым аблаҟәа рыла дахәаԥшуеит аԥсҭазара. Исҭахуп саргьы иахьынӡасылшо илысҭарц аԥсҭазара ду. Аха шәгәы ииаанамган сара зегьы сылшошәа. Аӡәы исҭо аԥсҭазара, схатәы ԥсҭазара иахымхкәа, аҿаџьара исзаагом. Нас, шаҟаҩы ирзеиҟәсырҷҷарызеи сыԥсҭазара хәыҷы?!

Н а т а л и *(лхазы)*. Сара исаҳауеит ари ауаҩы ибжьы. Иара иҭахуп иԥсҭазара иахыхны, сыԥсҭазара иациҵарц. Аха иаԥсоума еизигарц аԥсҭазараҟәа рацәаны, урҭ рахьынтәи акгьы схы исзамырхәозар?

И а р а. Шаҟа ицәгьоузеи, зыԥсы цҟьоу аԥсҭазараҿы, шәытҳа еиҟәа зным ауаҩы иеилкаара.

Н а т а л и *(Иара иахь)*. Ариабжьарак дубахьоума иара?

И а р а. Ааи, дызбахьеит, аха...

Н а т а л и. Акыр ихьма?

И а р а. Ара дыҟаӡамзи?

Н а т а л и. Дыҟан, аха дсыдсымкылеит.

И а р а. Ииашамкәа иҟабҵеит. Дбыдыбкылар акәын.

Н а т а л и. Уаҳа ԥсыхәа ыҟам. Уи аахысгьы смыцәац, сгәырҩоит, ибзиабара иаҳагьы исзацлеит, аха зыԥсы цқьоу аӡә сакәзар сҭахуп сара.

И а р а. Абзиабара?

Н а т а л и. Бзиабара мацаралоума аԥсҭазара шеибарку?

И а р а. Аслан иаха иԥҳәыс лыҩны ааныжьны ддәылҵит.

Н а т а л и. Ишԥа?.. Сара соума, нас, уи зхароу? Сара соума, нас, уажәшьҭа аҵәы иахарҵараны иҟоу?

И а р а. Бара ибхароузеи, урҭ аԥсҭазараҿы еинымаалозар?

Н а т а л и. Ирлас-ырласны аҳәса рыбзиабара ихнахуа ахаҵа, рыхә ицәыламҟәырц залшом. Сара сшәоит уи дысцәымҕхар ҳәа.

Игоит аҭел абжьы. Ԥыҭраамҭак уи аӡәгьы ишьҭихуам. Аҭел абжьы шгац игоит.

И а р а. Ишьҭых.

Н а т а л и. Исзышьҭхуам.

И а р а. Ишьҭых ҳәа басҳәеит!..

Н а т а л и. Ари мчылоума? *(Ишьҭылхуеит.)* Сӡырҩуеит... Аҩны сыҟан... Исҭахымызт ишьҭысхырц... Дзаанужьзеи уԥҳәыс?! Сара акгьы схарам, анцәа ибоит... Арахь уааирцу? О, мап... Аслан, сеилкаа... Зегь акоуп ашә асыртӡом. Иԥҽы уҭахызар. Зегьы ирбааит, зегьы ираҳааит сара снапала ашә шузаасмыртуа. *(Аҭел ықәылҵоит.)* Анцәа срыцҳашьа, арахь даауеит.

И а р а. Быҵх аабзиахааит!..

Н а т а л и. Иҟалозар, ма умцан!..

И а р а. Сара смыцхәуп уажәазы. Быҵх аабзиахааит.

Н а т а л и *(лаб ипатреҭ ахь)*. Иубома, саб, ҩ-мцакы санрыбжьагылоу, зегьы сԥырҵны ишцо?.. Схала исыӡбар акәхеит, сымҩа ианыԥсалоу аԥырҕы сшьапсыргәыҵа амырбылкәа сшацәцара. Даасышьҭуам, иԥиҽааит иҭахызар ашә. *(Дԥәыуо адиван дныҟәтәоит.)*

Игоит лаб илзиҳәалоз ашәа «Аҵх лашәуп, ишәышәуеит асакараҿ ахы».

Иҭабуп, саб. Саб, сылашара, сыԥсынҵры.

Игоит ашә аҵәҵәабжьы.

Исзаартуам… Саб… исзаартуам… *(Хәыҷы-хәыҷла ашә ахь анеира далагоит.)* Исылшом, ак сыхан ишҟа сагоит… Саб… Исзаартуам-иаасыртуеит. Иаасыртуеит… *(Ашә аалыртуеит.)*

Дааҩналоит А с л а н.

А с л а н. Анцәа иҵьшьоуп ашә аԥҿера ахьсыҟәымшәаз.

Н а т а л и. Изыҟауҵазеи уара ус?!

А с л а н. Убас аҭахын. Ларгьы саргьы иаҳзеиҕьуп заанаҵ ҳахьеилгаз. Избан иаха ашә заабмыртыз?

Н а т а л и. Исҭахымызт узбарц.

А с л а н. Нас, уажә изаабыртызеи?

Н а т а л и. Ашә ԥеыр хәа сшәеит.

А с л а н. Иԥысҿеуан. Бзиа бызбоит, Натали.

Н а т а л и. Суҳәоит сҟәыԥшра ухы иаумырхәарц.

А с л а н. Иҳәа аиаша, ибҭахым сыббарц, аа?

Н а т а л и. Исҭахым, аха иабаҟоу сзаиааиуам акәымзар… Аслан…

А с л а н. Натали…

Аҩыџьагь ааигәыдибаҳәҳәалоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А б ы ж ь б а т ә и а с а х ь а

А с л а н ақалақьаҿ иааникылаз уада хәыҷык. Столки, ҟәардәки, еикәаԥсоу ашьҭаларҭеи рыда, акгьы убом. Аслан дтәаны аусура даҿуп, иаԥхьа иқәу аԥшаахқәа нарҳәы-аарҳәуа дрыхәаԥшуа. Дааиуеит И а р а. Уи акраамҭа дгылан А с л а н дихәаԥшуеит.

И а р а. Иуарҳәозеи арҭ?

А с л а н *(ихы шьҭымхӡакәа)*. Арҭ ирҳәо рацәоуп, сҩыза. Уи зегьы ҳхы иаҳзархәозар.

И а р а. Имыцхәны аус ууцәоит, маҷк ухы уааиҿаҳар ҟамлари?

А с л а н. Убриала исҟажоит сгәы.

И а р а. Аилыԥраз ашәҟәы алоуҵеит акәу?

А с л а н. Ааи, уаҵәы аус рыӡбоит.

И а р а. Лара дақәшаҳаҭума?

А с л а н. Уи сара сус алам.

И а р а. Иахьа цәгьа сааҧсеит... Сцап уажәшьҭа сыҩныҟа. Улашара шаркыз анызба... *(Дцарц иҿынеихоит.)*

А с л а н. Суҳәоит уаангыларц. Изуцәызӡозеи, уахатәи аҭҳ ахгара сцәуадаҩуп. Саанумыжьын схала. Ара ҳаицышьҭалап.

Иара дааиасны днатәоит.

Сара исымоуп литрабжак ауатка. *(Ауатка наган аҧәца инҭеиҭәоит.)* Иаанкыл.

И а р а. Уныҳәазааит! *(Ижәуеит.)*

А с л а н. Уаргьы уныҳәазааит! Зыхьӡ сзымдыруа, енагь хәыцрыла сзацәажәо ауаҩы! *(Ижәуеит.)*

Аҩыџьагьы ҿымҭ итәоуп, досу рхәыцрақәа ирхаргаланы. Игоит аҧхьарца абжьы, «Ахәрашәа» амелодиа ала.

И а р а *(ихазы)*. Сеилызкаауада? Уара?.. Сара исҭахуп абзиарақәа иара изыҳәан, аха уи агәра игом иара. Сара исҭахуп ихы игәы ақәмаҷны акәымкәа, длахҿыхӡа дыҟазаарц, аха уи иҭахым иара. Сара исҭахуп иара дҿырҧшыган ауаа раҧхьа дгылазарц, аха сара исҭаху иҭахымхеит иара. Иара илшоит сгәаанагарақәеи сгәаҳәарақәеи зегь ҟаиҵарц, аха агәрамгареи ахамхаҧагьареи иҧырхагоуп.

А с л а н *(ихазы, аҧхьаҟа дааскьаны)*. Издыруада иара диашазар. Иара ииҳәо ҳацныҟәар иҵагь ҳаиҕьхозар. Издыруада иара саргьы сиашазар. Шәиашазар шәарҭ зегьы? Зегьы ирҳәо ҳара ҳиашоуп ҳәа ауп.

И а р а *(Аслан иахь)*. Исызҭаҭәа, иаажәып даҽа акака. *(Аслан иҭеиҭәоит.)*

А с л а н. Иаажәып. *(Иржәуеит.)* Уара аӡәыр бзиа дубахьазу?

И а р а. Ааи, дызбон, дагьызбоит, аха лара бзиа сылбомызт.

А с л а н. Избан, иҟалазеи?

И а р а. Сара ирацәаҩны аҳәсақәа бзиа сырбон, аха сара аӡәгьы бзиа дызбомызт. Ашьҭахь урҭ зегьы иреицәаз аӡәы бзиа дызбан, аха уи лыбзиабара азин смоуит.

А с л а н. Изыхьӡузеи «иреицәаз»?

И а р а. Ауаҩытәыҩса игхаҟәа зегь лыман лара. Бзиа илбон аҿеилаҳәара, уи алагьы лҿхылҩон. Сахьалагьы уиаҟара дагьаҩцацәамызт. Сара салагеит иҵааршәыраз лыҩныҵҟа амра ҭасырԥхарц. Иамысхырц лаԥхьа икнаҳаз аԥарда еиқәаҵәа. Илсырбарц адунеиаҿ иҟаз абзиахәрақәа. Исырцәажәарц лыҩныҵҟа. Дсырԥшӡарц. Аха ақәыџьма, иагьа иуааӡаргьы, аблақәа абнаҟа иԥшуеит. Абриаҟара гха шлымоугьы, бзиа дызбоит.

А с л а н. Уажә дабаҟоу лара?

И а р а. Хаҵа дцеит. Мҵәыжәҩада аҳауаҿы дшыԥыруаз, џьанаҭ агәҭаҵәҟьа дҭаҳазаап. Абар исзылҩыз ашәҟәы. *(Даԥхьоит агәҭахьшәа.)* «Сара схаҵа пату иқәысҵоит. Ашьшьыҳәа иҟоу уаҩуп. Гха сыман ибаргьы, сҿаҿы исеиҳәом, абри уара уеиԥш. Уи амал хаигалоит, ахьӡ-аԥша имоуп. Уара уеиԥш дгәаҭеиуам, адунеи еиҟарастәуеит ҳәагьы дашьҭам. Уара узакәыз сара исзеилымкааит. Сара сакәым, аӡәгьы уеиликаарцгьы уҟаӡам. Аԥҳәызба гәыдкылара мацарала лыԥсырмаҷра, уи хаҵарам. Иара убриак адагь уаҳа иулаз ҳәа акгьы сымбеит. Иагьа ус акәзаргьы, урыцҳасшьоит. Шьыри, схаҵа икаижьхьоу ипалтақәа акы уманда. Нас, сынтәа аӡынрагьы палтада уҕыҵсуама?» Иубома, абри аҩыза ашәҟәқәагьы соулоит сара...

А с л а н. Избоит, изба... Уааи, даҿа акака аажәып. Нас ԥыҭк адәахьы ҳаалеиҩеип.

Раҵәацақәа ыжәны индәылҵуеит. Пыҭрак ҭынчроуп. Амузыка. Дааиуеит С а р и а. Иҭшәоу, ицәааку ауада лзымбатәбараханы дыҩнаԥшуеит. Днатәоит Аслан иааира дазԥшуа.

С а р и а. Иара изымԥшааит сара сҿы ҭыԥ. Ус анакәха, сара сҿы уи ԥшаашьа амамзар акәхап. Шаҟа қьафи рыцҳареи ацузеи ари аԥсҭазара.

Ашә аҵәҵәабжьы гоит.

Шәыҩнал!

Дааҩналоит Н а т а л и. Уи азныказ дшанханы даанхоит. Аҩыџьагь гылоуп ҿымҭ-ԥсымшьа еиҿаԥшуа.

Н а т а л и. Саҭамзааит, иахьакәым сыҩналеит ҳәа сыҟоуп.

С а р и а. Бара боума Натали?

Н а т а л и. Ааи, сара соуп.

С а р и а. Аслан иԥҳәыс соуп сара...

Н а т а л и. Шәыздыруеит.

С а р и а. Уи бзиоуп сахьыбдыруа. Бтәа.

Итәоит рҩыџьагьы.

Сара избоит бара са сҿаԥхьа акгьы шыбхарам. Убри аҟынтә, исҭахуп иаахтны уаҩҵас ҳаицәажәарц.

Н а т а л и. Сара сӡырҩуеит.

С а р и а. Уи ауаҩ макьаназ закәанла схаҵа иоуп. Убри аҟынтә исҭахуп ҩба-хԥа зҵаара бысҭарц. Бара ибдыруазма раԥхьа банцылоз ԥҳәыс дышимаз?

Н а т а л и. Мап, ахԥатәи ҳаицылараан ауп иансеиҳәа.

С а р и а. Убри нахысгьы бицылон?

Н а т а л и. Сицылон, ма дысцылон, ажәакала, ҳаиқәшәон.

С а р и а. Бара уи бзиа бшибоз агәра биргарц азыҳәан, сара слаирҟәуазар акәхарын.

Н а т а л и. О, мап. Знымзар-зынгьы бара бларҟәны ажәакгьы сеимҳәеит.

С а р и а. Ихасҵоит... уи усҵәҟьа дшылаҟәым. *(Аатәгылара.)* Ишсабҳәара, Натали?..

Н а т а л и. Сыхьӡгьы бдыруама?

С а р и а. Издыруеит. Бышзаҵәу, ҭынха дышбымам, бшыбзиоу, бшыбжьысым, зегьы сарҳәаахьеит.

Н а т а л и. Ари аус иареи сареи ҳада аӡәы идыруеит ҳәа сыҟамызт!

С а р и а. Ҳара ҳҿы абна алымҳа амоуп. Иуцәнымхошәа иувагьежьуа, маӡала аҵәы уларҵоит. Зегьы сарҳәон иареи бареи шәанеибадыр аеены инаркны. Слымҳа ҭыршьаауан. Сазыҟарҵон аҵара ахьыбҵо снеины, быхцәы кыдсыжәжәарц, аха сара уи схы исзаҭәамшьеит, иагьаҭәасшьом. Схаҵагьы исмырдырит. Избанзар, избон бара сҿаԥхьа акымзаракгьы шыбхарамыз.

Н а т а л и *(дҩагылан ашьшьыхәа днеин, Сариа дахьтәаз дналыдгылоит)*. Сара сгәы иаанамгацызт дунеихаан аӡәы сицырхагахап ҳәа. *(Аԥәыуара далагоит.)*

С а р и а *(дꚓагылан Натали дыргәыбзыӷуа даалгәыдлыҳәҳәоит)*. Бымҵәыуан, Натали! Бара бысҧырхагаӡам. Иареи сареи иаҳҧырхагоу зынӡаск аҽеакуп. Еилкаам, идырым, баргьы саргьы ҳамч зқәымхо...

Н а т а л и *(лхазы, аҧхьаӄа дааскьаны)*. Изакәызеишь уи, «еилкаам, ҳамч зқәымхо», нас, саргьы исыхьӡараны иӄоума мышкызны? Лара шаӄа дҳаракузеи сара сҿаҧхьа. Зегь акоуп, лыблақәа ирхызбаалоит сышӄа агәынамӡара шлымоу. Сылцәымӷуп, избанзар, исхароуп...

С а р и а *(лхазы, ахәаҧшыꚓцәа рахь)*. Лара баша лгәы иаанагоит дысцәымӷушәа. О, мап, дрыцҳасшьоит, уаҳа акагьы. Издыруада уи илҧеиҧшхо аҧхьаӄа? Сара шықәсқәак рышьҭахь сҭагылазаашьа лымоуп уажәы. Еҳ, урҭ ашықәсқәа еиҭа срызхынҳәуандаз, издыррын уажәшьҭа схы шымꚓаҧызгашаз.

Аꚓыцьагь ашьшьыхәа рҭыҧқәа рҿы инатәоит.

Натали, бгәы ишҧаанаго, аҧсҭазара бызиҭару уи бара?

Н а т а л и. Сгәы исанаҳәоит исҭап ҳәа.

С а р и а. Иара уахгьы ҽынгьы дымтәа-дмыцәа аус иуеит. Аҭоурых дашьҭоуп. Ибдыруазааит уи ихаҵкьыс бзиа ишибо. Зны дгәамҵуеит, зны длахҿыхуп, аҽазны ҿиҭӡом. Убас изырӄаҵо дызхьымӡо ауп. Саргьы уажәшьҭоуп данеилыскаа.

Н а т а л и. Нас, шәеилибакаазар, избан шәзеилыҵуа?

С а р и а. Ҳара ҳаилибакааӡа иаҳцәызит уи, аилибакаара ашьҭахь иӄоу агьама. Уажәшьҭа иаҧсам. Ишсабҳәара, Натали, бзиа дыббома иара?

Н а т а л и. Ааи, сыҧсҭазара аҵкьысгьы.

С а р и а. Саргьы убасҵәӄьоуп дшысҭаху.

Н а т а л и. Нас, ишҧаӄахҵари?

С а р и а. Сыздырам.

Дааꚓналоит А с л а н. Рыхꚓыкгьы рҭыҧаҿ иаанхоит.

(Пыҭрак ашьҭахь.) Сааит ҳаилыҵра сшақәшаҳаҭу уасҳәарц.

А с л а н. Сара уаҵәы аусӡбарҭаҿы сӄалаӡом.

С а р и а. Саргьы исҭахуп уӄамларц.

А с л а н. Избан?

С а р и а. Избанзар, ахара са схы иадысҵеит. Амала, сухәоит уаҵәы заҵәык сара саҳаҭыр аҟынтәи амшын аҵахь умцан.

А с л а н. Ибазҳәада уахь сышцо?

С а р и а. Аусураҿ уҩызцәа исарҳәеит.

А с л а н. Сыҽсырхиахьеит, мцашьа сымаӡам.

С а р и а. Шаҟа рзы?

А с л а н. Асааҭ быжьба рзы.

С а р и а. Снеиуеит. Шәыҵх аабзиахааит!

Н а т а л и. О, мап, саргьы сбыццоит. Уҵх аабзиахааит, Аслан! Саргьы снеиуеит уаҵә ашьыжь.

А с л а н. Шәыҵх аабзиахааит!

Сариеи Наталии цоит.

(*Аԥәца аҩы нҭаҭәаны иааникылоит.)* Уаҵәтәи амшаз! *(Ижәуеит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А а б а т ә и а с а х ь а

Адекорациа актәи асахьа шыҟаз еиԥшны. Шьыжьуп. Н а т а л и ашәҭ цыраҟәа амшын иалалыԥсоит. Дааиуеит А с л а н , аӡаҵахь дызлацо иматәақәа кны.

А с л а н. Шьыжьбзиа! *(Натали аҭак ҟалԥом, наҟ амшын агәаахьы дшыԥшыц дыԥшуеит. Аслан лааигәара днеины днагылоит.)* Быззыԥшыда?

Н а т а л и. Уара... *(Даахьаҳәны ихәда лҽынахылшьуеит.)* Мызқәак рышьҭахь абас ҳаицәажәеит, ажәақәа хазын акәымзар.

А с л а н. Ааи, бара усҟан ашәы бшәын. Аӡәгьы биацәажәар бҭахымызт.

Н а т а л и. Сара сгәы иаанагомызт, сгәырҩа саҵыҵны ауаҩы сиҿаԥшуа сҟалоит ҳәа...

А с л а н. Раԥхьа ҳанеиқәшәа ауха, ҳанеиԥырҵ, бара бызлацаз амҩахь снаԥшуа исхәеит абарҭ ажәақәа: «Днеиуеит аԥҳәызба ашәы лхьыссы, аҵх еиқәа далаланы. Уи даӡәуп уажәы, дгәырҩоит. Аха иаауеит аамҭа, зегь еиҟараӡтәуа, зегь

зырҽеиуа. Уи илханарштәуеит лгәырҩа, избанзар дқәыпшӡоуп макьаназы...»

Н а т а л и. Иҳәа аиаша, Аслан, уара сара устәу?

А с л а н. Сыбтәуп, Натали пшқа, сыбтәуп наӡаӡа. Амала, иахьа ҩбаҟа-хпаҟа саат амшын сазныжь. Сара истахуп избарц даҽа дунеик. Избарц амшын иатцәахыз, ижәытәӡатәиу ақалақь. Уахьнтәи санхынҳәлак, бара сыбтәуп наӡаӡа.

Н а т а л и. Саргьы уара сутәуп. Сга амшын атца. Суццап псыӡтцас салтцәраан, уаҩы иимбац, уаҩы имаҳац, уара узышьтоу, ажәытәӡатәи аханқәа рышҟа. *(Дгәырҕьа-хәмаруа, амшын ахь дналбаауеит. Ус, илыман дааиуеит аҟәара иқәыршәыз аҷныш хәыҷы.)* Аслан, аҷныш хәыҷы аҟәара ишықәыршәыз збеит. Макьана изыпсыруам. Агәы аҭҳараҳәа еисуеит. Шаҟа ипшқоузеи! Амшын ацәқәырпа аҟәара иқәнаршәазар акәхап.

А с л а н. Ари макьана аҳауахь ихалартә иҟам.

Н а т а л и. Сара изгоит аҩныҟа. Идухаанӡа алагьан аӡы антәалан ихсыртәалалоит. Ча шкәакәала исырчалап.

А с л а н. Натали, Натали, ибзымдырӡои аҷныш мшында даҽаҵьара пстазара шамам?! Адгьыл аҿы иара зынхом, ҳара аӡаҿы ҳшызнымхо еипш. Ари амтцәыжәҩақәа замоу, ахы иақәитзарц азоуп. Ипсымкәа-ибзамкәа гәаҟрыла амшын ихызар иаҳа иазеиҕьуп, бара бҟны кьафла иҟан, амшын амбо, ахы иақәитымзар аастә. Наҟ ихыршәала, уи сара сахьцо исыццоит. *(Натали аҷньш амшын ихлыршәалоит.)* Быпшы, Натали, быпшы, аҷныш амтцәыжәҩақәа еитпнахит. Иббома хәыҷы-хәыҷла ишьтытцуа, амшын ихысло ишнеиуа. Уажәшьта иаамтоуп сцара. *(Аҽеилаҳәаара далагоит.)*

Дааиуеит С а р и а.

С а р и а. Смааргьы ҟалон, аха...

Дааиуеит А с л а н.

Н а т а л и. Аслан, угәуҽаныз.

Аслан дцоит. Рҩыцьагьы акыраамта уа игыланы амшын ахь ипшуеит. Амузыка. Апшасра иалагоит. Аҳәсақәа гәытҟьа-псытҟьаха игылоуп. Игоит иаҳа-иаҳа зымч иацло амшын ацәқәырпа абжьы. Дыҩны дааиуеит И а р а.

И а р а. Дцама?

С а р и а. Дцеит.

Н а т а л и. Амшын ацәқәырҧара иалагеит, акыр Аслан иҧырхагахарушь?

И а р а. Дымцар акәын.

Ҿымҭ рыхәыкгьы амшын ахь иҧшуа игылоуп. Ажәӡан иаҳа-иаҳа илашьцоит. Нас, рыхәыкгьы ажәлар рахь иааҳәны, аҧхьаӄа иааскьоит Иара даанхоит наӄ-ааӄ игылоу аҳәса рыгәҭаны.

И а р а *(ихазы)*. Иуаҳауама, амшын, сара сыбжьы? Уара уцәқәырҧақәа еихагыла, зҿырцәгьан аҧаӡ иасуа, адгьыл зегь дырхыџхыџуеит. Аха сара сгылоуп уи аҧаӡ ахықәаӄныҵәкьа, сымшәа-сымӡыӡа. Избанзар, урҭ ацәқәырҧақәа шаӄа иҕәҕәаны икшо аӄара, иаҳагьы иҕәҕәахоит сҧаӡқәа.

И а р а, Н а т а л и, С а р и а. Иуаҳауама, амшын, ҳара ҳабжьы?

Сариеи Наталии нагьежьны амшын ахь иҧшуеит. Иара уа дгылоуп дышгылац. Игоит Натали лыҵәаабжь.

И а р а. Дҭахеит Аслан. *(Дцоит.)*

Н а т а л и. Аӄәара иқәнажьит акислород зҭаз.

С а р и а. Иа анцәа срыцҳашьа!

И а р а *(дааиуеит акислород зҭаз иманы)*. Уҧсаҭа бзиахааит, Аслан. Уареи сареи ҳшеиқәымшәозгьы, бзиа узбон. Ухатә гәаанагара ахьумази уи агәаанагара иашоу-иашаму ҧышәо уахьаҿагылази рзыҳәан. Адырра рысҭоит иӡызцәа. *(Дцоит.)*

Н а т а л и. Избан абас зысзууз, амшын? Гәыҕырҭа сымамкәа сзынужьзеи, амшын? Сыҧсы зыҕраз дабоугеи, амшын? Саӡәуп, уажәшьҭа сабацои, амшын? Сабгьы дысцәугахьан, избан, амшын? Иузызухьоузеи цәгьарас, иҳәа, амшын? *(Дны-шьамхнышлан, дқьыз-қьызны ацәыуара далагоит.)*

С а р и а. Сара сцаӡом иахьа ҳус ахьырӡбо ахь, Аслан. Уареи сареи уажәшьҭа дунеи ахаангьы ҳзеилыҵуам. *(Натали лахь.)* Иббома, Натали, баргьы саргьы иӄаҳҵаз?! Уи даҳцәагеит амшын, избанзар ҳара ҳаҵкьыс амч амоуп азыҳәан. Бара беиҧш саргьы саӡәуп. Баала.

Натали дҩаргылан, лнапы аалыкәыршан рҿынархоит. Алашара акыр инаскьанагоит, нас ауп ианыцәо.

Ажәбатәиасахьа

А с л а н дахьжу анышәынҭра. Анышәынҭра ахаҿы ашәы лхыссы дтәоуп С а р и а. Илахьеиқәҵагоу амузыка. Дааиуеит И а р а. Анышәынҭра дахәаԥшуа ԥыҭк иҽааникылоит.

И а р а. Бгәы ишԥаанаго, Сариа. Ибаҩсхьоу быԥсҭазара ҿыц ахы инаркны балаго быҟахзар, ишԥашьақәбыргылларыз быԥсҭазаара?

С а р и а. Исыздырам ишыҟалаҭәҟьоз, аха сыԥсҭазара ахы инаркны еиҭа ҿыц алагара азин сыман сыҟазҭгы, сызнысыз акәымкәа, даҽа мҩакы санылон, жәаҳәарада.

И а р а. Ауаҩы имазар акәын ҩ-ԥсҭазарак. Ԥсҭазаарак агхақәа реилкаараз, егьи еилукааз арҽеиразы.

С а р и а. Ҩба ракәым, акгьы сымам уаҩҵас! Иудыруама саб дшыԥсыз?

И а р а. Издыруеит. Уи дыԥсхьеижьҭеи акрааҵуан иара ихаиҭомызт акәымзар. Дыԥсуеит ҳәагьы дыҟамызт.

С а р и а. Сара иахьарнахыс угәра згоит. Исоуҳәоз зегьы иашазаарын. Усҟан сузыӡырҩыр...

И а р а. Усҟан бысзыӡырҩызҭгьы!

С а р и а. Иҟаларын абри ауаҩ адунеиаҿ зегь реиҳа бзиа избоз, зҟазшьеи згәаанагареи нышәаашьа рымамыз, анышә дысцәамгар.

И а р а. Ибдыруаз, Сариа, убрагь бара уамаӡакгьы шыбхарам... Зегьы зхароу... *(Ихазы аԥхьаҟа дааскьаны.)* Ижәдыруаз, сара аԥсра аҿаԥхьа мчыҳәа сыман сыҟаӡам.

Дааиуеит Н а т а л и, уи ҿымт ашәҭ шкәакәа анышәынҭра ашьапаҿы инышьҭалҵоит. Сариа игәалҭоит Натали дшааиз.

Мап, ара инымҵәаӡеит ари аҭоурых. Уажәоуп ҿыц ашьапы анакы.

Н а т а л и. Сара сааит ибасҳәарц абри ауаҩ иҟынтәи сцәа ахшара дшалашәаз.

С а р и а *(илзымбатәбараханы дҩагылоит)*. Натали...

Н а т а л и. Избоит сышиашам, аха ари иаб зынӡак дымԥсӡарц азыҳәан, сара уи дсааӡоит.

С а р и а *(Натали даалгәыдыҳәҳәааланы)*. Сылашара, с-Натали, дышԥеиқәбырхеи Аслан, ҳашԥеиқәбырхеи зегьы!

Н а т а л и. Бымш аабзиахааит, Сариа. Сара дунеихаангьы бысхаштуам.

С а р и а. Џьарамзар џьаргьы бысзышьтуам, Натали. Баргьы саргьы ҳнеицхыраан дҳааӡап ахәыҷы. Сыҩны-сгәаара зегьы иара истоит.

Н а т а л и. Мап, сара сцоит абрахьынтәи. Уажәазы убас аҭахуп. Мышкызны санхынҳәлак баргьы саргьы еициаҳҳәап уи иаб дзакәыз. Иаҳҳәап иаб иҭоурых. Иҳарбап дахьҭахаз абаа ԥсыхақәа рыцәаҟа. Бара бҿаԥхьа хара ҳәа акгьы сыдым Сариа, са сыцқьоуп. Избанзар, ари ауаҩ бзиа дызбоит. Уи абзиабара ихшогьы истоит. *(Дцоит.)*

Сариа дқьыз-қьызны анышәынҭра лыеныкәлыжьуеит. Иара дгылоуп, Натали дахьцаз ахь дыԥшуа.

И а р а. Днеиуеит аԥҳәызба ашәы лхьыссы, макьана аԥсҭазаараҿ шьаҿак ада еихызымгац, агәырҩеи агәыӷреи дрыцәаланы.

С а р и а. Иуаҳама, Аслан, Натали лыбжьы? Уара уԥсы ҭоуп. Саргьы истахыз уара уԥсы ҭазарц акәын. Уи аԥҳәыс ҳаиқәлырхеит уаргьы саргьы, Аслан.

Иара днеины ашьшьыҳәа Сариа дҩаиргылоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ажәабатәи асахьа

А с л а н дахьҭахаз абаа ԥсыхақәа ахьеилажьу амшын ахықә аҿы. Шьыжьуп. Амшын еисуеит. Ҳара даабоит маҭәа шкәакәала еилаҳәоу Н а т а л и ахәыҷы дылгәыдкыланы дшааиуа. Уи даиуеит ашьшьыҳәа, нас, илкыз ашәҭ, амшын иаламԥсакәа, лаԥхьа ахаҳә иныкәылҵоит.

Н а т а л и. Иубома, Аслан, аҷныш амҵәыжәҩақәа еиҵнахит. Уи злоу ацәқәырԥақәа ирылҵәрааны иаҳа-иаҳа хыхь ахалара

иаҿуп. Уара уиашан, Аслан. *(Нас даахьаҳәны, ахәаԥшыҩцәа рахь, аԥхьаҟа дааскьоит.)* Сара сгылоуп, амҩақәа ахьеихдоу, аҵеи дысгәыдкылан. Шәара исшәырба урҭ рахьынтә иалсхра мҩакы. Уа мшыбзиақәа, ажәлар! *(Натали, лхы шьҭыхны, ԥхьа дыԥшуа, ажәлар дрылсны дцоит.)*

Акыраамҭа лымкаала алашара ахаҳә иқәу ашәҭ иақәыԥхоит.

А ԥ а р д а

И Х Ә У А С А Р К Ь А Л

Афырхаҵаратә драма, ҩ-қәгылараки бжь-сахьаки аманы

И а л о у а у а а

Ҳ а б а ш ь — 60—65 шықәса ихыҵуеит.

М а х а з.
Ч а к ь а р а.
Ш ә а р а х — уи иԥацәа.
К а м а — урҭ раҳәшьа.
Е ш с о у — дынхаҩ ҷкәыноуп.
Б а ҭ а л — Ҳабашь диқәлоуп, дҭауадуп.
Г ь а р г ә а л.
Х ь р ы ԥ с.
А л х а с — уи иԥацәа.
А л м ы с х а н.
Н а ҳ а р — Баҭал иашьа иԥацәа.
Ҷ ы ҕ ь ы ц — дынхаҩуп.
А ҭ ы р қ у а и р р х а д а.
М а м е ҭ — уи ихаҭыԥуаҩ.
А ж ә л а р.

А к т ә и а қ ә г ы л а р а
А к т ә и а с а х ь а

Игоит асаркьал абжьы згәылҩуа ауахәама ашәа. Аҵх лашьца иалаа-баауеит хәы-ҳаракык аҿы иқәгылоу ауахәама. Ауахәама арыцҕарахьи

арымарахьи рыла иаацәыртцуеит Ҳ а б а ш ь и Б а ҭ а л и . Досу ахьгылоу анцәа иҵаныҳәо, аҭӡамц ацәашьқәа кыдыртцоит.

Ҳ а б а ш ь. Хыхь иҟоу анцәа, иҳаҭ улԥха-угәаԥха. Улаԥш хаа ныҟәрԥха митәеиқәаҵәа зхызгахьоу, иҳаҭәоушьаз ҳаԥсадгьыл! *(Ацәашьы кыдиԥоит.)*

Б а ҭ а л . Зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу анцәа ду, исанажь џьара исзымдыруа, исаҭәам гәнаҳарак ҟасцахьазар ари адгьылаҿ! *(Ацәашьы кыдиԥоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Ҳажәлар ацәыхьча амашәыр, иацәыхьча адыдмацәыс, адгьылҵысра, аӡхыҵра, амца, аԥшацәгьа. Зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу уара! *(Даҽа цәашьык кыдиԥоит.)*

Б а ҭ а л . Исыҭ амч-алшара шаҟа сҭаху. Ирлаша иҵегь саҳҭынра. Урхылаԥш сыхшара, уара унапы иануп. Ирыҕәҕәа сымчқәа, снапаҵаҟа иҟоу сыжәлар сырхылаԥшыртә еиԥш! *(Ацәашьы еиҭакыдиԥоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Ари ацәашьы ҳабацәа бзиақәа ишәызкуп, зыԥсадгьыл аиқәырхара зхы ақәызҵаз агәаҟқәа. Ирҭынч рдамра, иршкәакәа рыԥсаҭа, акыр зымчу ҳаб Анцәа ду. *(Ацәашьы кыдиԥоит аӷызцәа рывараҿы.)*

Б а ҭ а л . Зыԥсаҭа бзиахаша саб, Маршьан Арзаҟаԥ, иаатуп уаҳҭынра ашә, иҭынчыз угәы. Уара ушьҭамҭа иаҳа-иаҳа азҳара иаҿуп. *(Ацыхәтәантәи ацәашьы нкыдԥаны, илахь-иҵьымшь ааӡатәны алашьцара дналаӡуеит.)*

Ҳ а б а ш ь *(аԥыхәтәантәи ицәашьы нкыдԥо)*. О, акыр зымчу анцәа ду, уара, ацқьа Гьаргь! Схаҿ иаку шәарҭ ацәашьқәа, шәырхылаԥш ҳҵеира, шәырхылаԥш схәыҷқәа. Шәахылаԥш аԥсуаа ҳадгьыл. Ҳшәашьапкуеит зегьы! *(Илахь-иҵьымшь ааӡатәны, аԥх лашьца дналалоит.)*

Алашара ыцәоит. Иаалашоит. Ауахәама аԥхьа ишьҭоу адәҳәыԥш ажәлар ықәырҭәааны иқәуп. Аҿар рыжәаа еибаркны, «Аибаркра» икәашоит. Даҽа шьоукыхгьы ауахәама аԥхьа рылахь-рыҵьымшь ӡатәуа иаалоит. Шьоукы дәылҵуеит. Иахьа ныҳәа мшуп. Шьхатәыла иқәынхо зегьы еизеит. Акәашараҿы аҷкәынцәеи аҭыԥҳацәеи еибаԥсахуеит. Ара иҟоуп ҭауади-аамсҭеи анхааыжәлари. Аҳаҭақәа рыла ааы ааргоит, иааргоит убас афатә, аӡарақәа ӡны, зуахкы уҭаху. Шьоукы ааы ржәуеит, шьоукы акрырфоит. Ҭауади-аамсҭеи Баҭал икәшаны игылоуп. Ара иҟоуп Баҭал

иҷкәынцәеи иареи, иара убас Ҳабашь иҷкәынцәеи иареи. Дааиуеит Н а ҳ а р Ҷ ы ҕ ь ы ц дицны. Урҭ аҩыцҌьагьы ижәны иҟоуп. Дкәашо дныҟәлоит пҳәызба еинаалак. Уи Ҳабашь иԥҳа Кама лоуп.

Н а ҳ а р *(Ҷыҕьыц зымҩа днаскьаԥхьан)*. Ҷыҕьыц, дубама ани иқәыԥрааны икәашо анцәахша?

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Ааи, дызбоит, аҭауад ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Ирҳәоит иаарласны хаҵа дцоит ҳәа?

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Ааи, усоуп, ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Ачара ҟамлароуп.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Ааи, аха уи лашьцәа зусҭцәоу ухамшҭзааит, ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Уссгьы исымам. Урҭи ҳареи ажәытәшьа шҳабжьоу ухамшҭзааит уаргьы.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Анцәа ҳрыцҳашьа, ари ауаҩ деилагеит. Ашхырцәаҕьҭра инапы ҭишьуеит.

Н а ҳ а р. Уара сузымҵааит снапы ахьҭысшьуа.

М а х а з *(Ҳабашь иԥацәеи иареи ахьгылоу)*. Шәыԥшишь, Наҳар иҩызцәеи иареи рыблақәа ырцәгьаны ҳара ҳахь ишыԥшуа.

Ч а к ь а р а. Иԥшлааит, уи азы иҳахьп зугәахәуазеи?

Ҳ а б а ш ь. Ҩажәа шықәса ҵуеит дареи ҳареи ҳаиндрааалеижьҭеи, аха бла хаак ҳара ҳахь иаадмырԥшит убриаахыс. Иазхоуп, дад, уажәшьҭа, шәаала аӡҕаб дшәыманы, урҭ раԥхьа ҳара ҳақәҵып.

Ч а к ь а р а. Избан, саб? Ҳабду иаб рабдук дишьит ҳәан, иаҳхароузеи ҳара?

Ҳ а б а ш ь. Ҳарҭ анхацәа урҭ рҿаԥхьа иаҳхарамгьы харан иҳадын. Иҟоуҵаран иҟоузеи, ҳазшаз убас ҳлахьынҵа ианиҵеит.

М а х а з. Иазхоуп уажәшьҭа ҳхы ахьынӡаԥхьаҳкызгьы. Ҳара ҳажәлар ҳазрылҵуам.

Ҳ а б а ш ь. Ибзиоуп, ибзиа. Сара иаусҭахыху ажәлар рылҵра, аха зҿы аус ҳамоугьы шәхашәмыршҭын. Сара снеины, Баҭал аԥсшәа иасҳәоит.

Ч а к ь а р а. Иаҭахым, саб.

Ҳ а б а ш ь. Баҭал Наҳар иаб дузидкылом, сыҷкәынцәа.

М а х а з. Иаадыруеит, аха уртӷ еишьцәоуп.

Ҳ а б а ш ь. Уртӷ ианакәызаалакгьы еизуаамызт.

Ч а к ьа р а. Зегьакоуп, уи усгьы ҳахәда инапы хишьуам.

Ҳ а б а ш ь. Издыруеит, аха сара исуалу насыгӡоит.

А л х а с *(Батӷал иԥацәеи иареи ахьгылоу).* Атӷаҳмада ҳашӄа даауеит, саб.

Б а т ӷ а л . Атӷаҳмада уажәрааанӡа ааира ихәтӷан са сышӄа.

Ҳ а б а ш ь. Иахьатәи амш алԥха уитӷааит анцәа ду, атӷауад лаша ухатӷкы.

Б а т ӷ а л . Уажәрааанӡа исыдуныҳәалар ухәтӷан, Ҳабашь. Уара акрыздыруа нхаҩуп, амчгьы умоуп, аха усыцклаԥшцәоит. Иагьа ус акәзаргьы, иухоумыршттлан уареи сареи мчыла ҳшеиӄарам.

Ҳ а б а ш ь. Ҳәара атӷахума, уара у-Маршьануп, сара с-Хсалбоуп. Аха ари адгьыл аҿы анхацәагьы ҳазқәа-тӷыԥ ыӄоуп, атӷауад ухатӷкы. *(Днеиԥырԥны ажәлар дынрылагылоит.)*

Ажәлар ргәырӷьара иаҳа-иаҳа иазҳауeит. Убри аамтӷазы, иааԥсаикараха иаарылаххуeит ҩыцьа арԥарцәа. Руаӡәк дыҩхалан асаркьалқәа ахькнаҳаз, ишилшоз рысра далагоит, ауаа реизгара абжьы ахатӷаны. Ажәлар зегьы, ргәырӷьареи рыкәашареи иаразнак ииарӄәытӷны, уи ишӄа инеизыҩҩуeит.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Иӄалазеи, арԥыс?

2-т ә и а б ж ь ы. Иҳәа ирласны, узҿу закәызеи?

3-т ә и а б ж ь ы. Деилагама, мшәан, ари ауаҩ?

4-т ә и а б ж ь ы. Ҳаи, анцәа иныс, дышҳалахәмаруа!

5-т ә и а б ж ь ы. Дызустӷада ари, дад?

6-т ә и А б ж ь ы. Шәарах иоуп — Ҳабашь иԥа.

Шәарах, ажәлар ишӄа ирҳәоз имаҳаӡазшәа, асаркьал абжьы иаҳа-иаҳа иацтӷо, асра даҿуп.

Ҳ а б а ш ь *(асаркьал ахькнаҳаз дҩаԥагылан, ибжьы ҩеиԥыхны).* Иӄалазеи, Шәарах, иӄала?

Ш ә а р а х *(асаркьал асра даӄәыԥны, уа дшыкәгылаз).* Ҳтәыла агаҿа аԥтӷеиқәатӷәа ықәҳаит...

Б а т ӷ а л . Иҳәа, арԥыс, иӄалаз?

Ш ә а р а х. Аҭырқәа ир ӡхыҵит агаҿа. Иршьуеит ҳауааҗәлар, иеигӡом аӡәгьы...

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

2-т ә и а б ж ь ы. Изакәызеи ари иихәо?

5-т ә и а б ж ь ы. Мап, исызхаҵом, ари гаӡароуп!

1-тәи А б ж ь ы. Деилагеит арԥыс!

6-т ә и а б ж ь ы. Уаангыл ҳәа иазҳәо аӡәгьы димаӡами?!

3-т ә и а б ж ь ы. Изахьӡузеи ҳауааҗәлар ршьуеит?

Б а ҭ а л. Еи, арԥыс, иҟоума ухшыҩ ухаҿы. Иҳәа аиаша, ԥхыӡу лабҿабоу иубаз?

Ш ә а р а х *(хыхьынтә)*. Лабҿабоуп, аҭауад лаша ухаҵкы, сыгәра шәымгозар, шәиазҵаа, абри арԥыс убрахьтәуп. Ишәеиҳәап ҳабла иабаз акаамеҭ закәу.

Н а ҳ а р. Ажәлар, арҭ рыгәра шәымган. Ԥсык игага рбеит, уаҳа акагьы. Мцхап ирҳәо.

Е ш с о у. Ҳаи-ҳаи, амц шәҳәоит ҳәан ҳазҳәаз уарбану? Ԥшқак иаҳасабала уаҳмацәажәан. Ҳабла иабаз ауп иаҳҳәо.

Ш ә а р а х *(хыхь дахьықәгылаз аҟынтәи длалбааххны, ажәлар рыжәпара дналалаланы)*. Ааи, ажәлар шәхаҵкы, агаҿа ашышкамс еиԥш иқәуп асқьар.

Е ш с о у. Ирбылуеит ҳуахәамақәа, амца рыцраҵаны.

Ш ә а р а х. Апапцәа ракәзар, икнаҳаны рышьра иаҿуп.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а .

1-тәи а б ж ь ы. Иҳаҳауа закәызеи?

3-т ә и а б ж ь ы. Шәыбыз шәацҳа, арԥарцәа ҟадыџьқәа!

6-т ә и а б ж ь ы. Анцәа иитәым атәым ажәоуп ирҳәо арҭ!

2-тә и а б ж ь ы. Ари мцызар, ҳџьар цқьа иамаҿоуп, амца шәалажьны шәшаабылуа.

4-т ә и а б ж ь ы. Шәаангыл, уара, ирбаз дшәырҳәа.

Н а ҳ а р. Шәырзымӡырҩын анцәа дызмам аџьнышқәа. Ҳныҳәа ахьбжьырхыз азы еиқәԥах иҿашәҳәа.

Наҳар идгылаз гәыԥҩык арԥарцәа инарзыҭрысуеит, аха Ҳабашь иԥацәеи урҭ рҩызцәеи заҳәақәа ирыхаз инарҿагылт. Хабашьи Баҭали досу рыуааҗәлар ааныркылоит.

Ҳ а б а ш ь. Шәеиламган, Махаз! Ацқьа Гьаргь иҿаԥхьа шәхы лашәмырҟәын.

Б а ҭ а л *(иуааҗәлар аанкыло)*. Наҳар, Алхас, анцәа ду иҿаԥхьа, сара сгәамҭаӡакәа, шәызҿу закәызеи, наӄ шәнарыха шәаҳәақәа.

Убри нахыс ажәлар гәыԥ-гәыԥла рҿыршоит. Баҭал иуааҗәлари ишькылкцәеи хазы игылоит. Наҳар иҩызцәеи иареи — хазы. Ҳабашьраагь убас.

Ш ә а р а х *(ажәлар даарылԥны, дааскьоит Наҳар дахьгылаз ашӄа)*. Башаӡа шәаҳзыҵӄьоит, аҭауад лаша ухаҵкы.

Е ш с о у. Ҳара ҳабла иамбаз мцык алаҵаны иаҳҳәозар, аӡбаҩцәа шәхаҵкы, ишәҭаху ҳзыжәу, ҳалшәаца ҳаԥсадгьыл.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а .

3-т ә и а б ж ь ы. Ишәҳәа арԥарцәа, ишәҳәа аиаша.

1-тәи абжьы. Ажәлар шәзыԥшуп аҵьар цқьа амҵан. Аха, дадраа, ишәҳәо иӄам-ианым акакәзар, усӄан шьхатәыла адыд-мацәыс агәылшьап ықәнаргылараҳа, шәаргьы ҳадгьыл цқьа қәгылашьа шәымам, ижәдыруазааит.

Ш ә а р а х и Е ш с о у и *(рҩыцьагьы ауахәама ашӄа рхы нарханы инышьамхнышланы, рылахь-рыцьымшь ӡатәуа)*. Аццьа Гьаргь, улԥха-угәыԥха ҳаҭ! Уара иуҵазкуа, иԥшьоу ҳадгьылаҿ ԥсҭазара имоуазааит!

Ш ә а р а х. Ауахәамақәа ирхагылоу аҵьарқәа рхырхуеит. Ашьа ықәшуп агаҿа зехьынцьара.

Е ш с о у. Ирҿагылаз иреигӡом, рыхәдақәа хырсоит. Зымч мхаз еидҿаҳәаланы, ашхәақәа ирҭажьны, мшын нырцәӄа ргара иаҿуп.

Г ь а р г ә а л *(дызлагылаз даарылԥны)*. Шәарах, ирыхьзеи ажәлар, инҵәама зегьы, изышьҭырымхызеи абџьар?

Ш ә а р а х. Абџьар шьҭызхыз рымч мхеит, аҭауад иԥа ухаҵкы.

Е ш с о у. Ҳзеидымгылт ҳазынтәык агаҿа иқәынхоз, ҳара-ҳара ҳабжьара аԥсахра ӄалеит.

Ш ә а р а х. Ӡаԥшь Зосҳан иҵкәынцәеи иареи рыуааҗәлар рыԥсахит, ихнахт асулҭан ихьы. Иақәыжьцәеит рыдгьыл.

Н а ҳ а р. Ҳаи, саб иԥсаныс, митәык шсымпыҵӄьо, абарҭ аласбақәа ажәлар ирылшәымгар.

Б а ҭ а л . Уҽаанкыл, Наҳар. Уажәы-уажәы уабҵьар уамыхалан. Еилаҳкаап ирҳәо ииашоу-ииашаму.

Н а ҳ а р. Иуҳәо закәызеи, саб иашьа? Ишԥыкәу Ӡаԥшь Зосҳан иԥацәеи иареи шыԥсахыҩхаз. Уи аҩыза ҟалашьа амаӡам.

А ж ә л а р р а х ь т ә а б ж ь қ ә а.

1-тәи а б ж ь ы. Уаҳа иҟалазеи, уаҳа?

6-т ә и а б ж ь ы. Ргәы иҭоузеи аҭырқәацәа, иқәҵны ианбацо?

Ш ә а р а х. Аҭырқәацәа Аԥсны зегьы рымпыҵархаларц иаҿуп. Урҭ рацәаҩуп, аҭауад лаша ухаҵкы. Иҟалоит ҳамч мхар, ҳаҵадырхар, ирблыр ҳуахәама, иццышәыртәыр ҳаҩнқәа, ҳабнақәа, ҳадәқәа. Убри ҟамларцаз, заанаҵ ҳҽеидаҳкылап, ҳарԥылартә еиԥш хаҵала аӷацәа. Ҳрыцхраап ҳашьцәа, агаҿа ҭынхада иқәхаз. Аԥсны зегьы еидгылар, урҭ рымч дырхом. Мап анакәха...

Б а ҭ а л . Ҳаи, анцәа иныс, ишеилагаз схы. Ари иашазар...

Н а ҳ а р. Урҭ урзымӡырҩлан. Ухы унапаҿы ибааг. Ианбыкәыз анхацәа ҳрылагыланы ианаҳаӡбахьаз ҳус.

А л х а с. Ҳақәшәыжь абрахьынтә. Уаҳа сзырзыӡырҩуам арҭ аҷкәынцәа.

Н а ҳ а р. Арҭ ламыс злам уаауп, ҳашнеи-шнеиуа ҳԥаҵақәа ирхьынҳаларцгьы иҟоуп. Ҷыҵьыц, ҳаҽқәа уаарых, ҳаҽқәа.

Г ь а р г ә а л. Шәеилагама, иҟашәҵо закәызеи, Наҳар Ҳажәлар еилаҭыруа, еилагьыжьуа ишгылоу, ҳрылҵны ҳцар ҳара ҳзы ихьӡума?

Н а ҳ а р. Ажәлар хыла-гәыла еилазҵаз еилдыргааит. Ҳара ҳала иамбаз ҳазхаҵом.

Г ь а р г ә а л. Саб, иухоумыршҭын шьхатәыла иқәынхо ажәлар рлахьынҵа унапы ишану. Иумырԥхашьан ухы, ҳаумырԥхашьан иухшаз. Хьымӡӷ ҳаумырган жәытәнатә аахыс хьӡи-ԥшеи змоу ҳажәла. Ажәлар урылҵны умцан, рхы зқәыркуа рзымдыруа ианеилагылоу аамҭазы. Иагьа ус акәзаргьы, урҭ рыда ԥсыхәа ҳамам.

Н а ҳ а р. Урҭ рыда ԥсыхәа умамкәа уҟазар, уҟаз, абра. Еи, ажәлар, Маршьан Баҭал игәра зго аӡәыр шәыҟазар, мамзаргьы

бзиа дызбо, шәрылҭ арахь! Уи имч-илша шәахьчоит, шәхы хәыцк алшәараны изыҟалом ианакәзаалакгьы.

Ажәлар аилыҵра иалагоит. Баҭал уиаҟара иҭахымкәа, иҷкәынцәа дрыларгыланы, ашҭа аҵыхәахь рҿынархоит.

Ш ә а р а х. Шәеилагама, ажәлар, иҟашәҵо закәызеи? Ари акаамеҭ иаҳзыҟаларань иҟоу аус мыӡбаӡакәа, шәабацо шәеилыҵны?

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а .

7-т ә и а б ж ь ы. Ҳара ҳус аҭауад лаша иӡбоит.

8-т ә и а б ж ь ы. Ҳара уи инапы ҳануп, ииҳәо ҟаҳҵоит.

5-т ә и а б ж ь ы. Иара ҳаитәуп, иара ишиҭаху дҳазныҟәааит.

Ш ә а р а х. Шәеилагеит, шәыла аш хылеит. Ианбыкәу ҭауадаа ианырӡбахьаз ҳус.

3-т ә и а б ж ь ы. Урҭ ианакәзаалакгьы рхы акәын изышьҭаз, Шәарах.

1-т ә и а б ж ь ы. Ажәлар, шәҟәышха уажәшьҭа. Иахьа хипси раҵкьыс еиҳау аус ҳазҵысит, хажәлар зегьы ирзеипшу. Хырҩа азааур, иахьакәым ҳашкылнаго жәдыруаз.

Ч а к ь а р а. Саб, зҿумҭуазеи, узгылоузеи ухы укәаҿ, хажәлар ҳцәеипҳхьыттеит, нас еидкылашьагьы рымам.

Ҳ а б а ш ь *(Баҭал днаидгыланы)*. Ари аус ӡбатәуп, Баҭал ухаҵкы, ҳрыцхраароуп ҳашьцәа, амыҟәмабара иҭашәаз.

Батал ҿиҭуам.

Ш ә а р а х. Ааи, аха урҭ аԥсуаами, аҭауад лаша ухаҵкы. Ҳашьцәа рами. Иахьа урҭ ҭахар, уаҵәы ҳаргьы иааҳадгылоит аӷацәа.

Н а ҳ а р. Уи ҳусс иалоузеи ҳара. Досу ихы дахылаԥшааит, ихьчааит иҩнаҭа.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а .

7-т ә и а б ж ь ы. Ааи, ааи, ииашоуп, аҭауад ухаҵкы.

8-т ә и а б ж ь ы. Досу ихы ибааит, досу ихьчааит иламыс.

1-тәи а б ж ь ы. Мап, шәиашам, ҳара зегь еицыҳаӡбар ҳразҟы, усҟан...

3-т ә и а б ж ь ы. Ианбыкәыз ҳара ҳразҟы анеицыҳаӡбахьаз?

Е ш с о у. Иарбан ламысу шәарҭ шәызлацәажәо, иарбан дину шәара шәзымҵаныҳәо? Баагәарак еиԥш хзықәгәыӷуаз ашьха уаа, ишәыхьзеи?..

Ш ә а р а х. Хыхь иҟоу анцәа, урхылаԥш, ҳажәлар рхы аҭыԥ иқәҟьеит, еилагеит зынӡаск!..

Г ь а р г ә а л. Шәхи шәыԝнаҭеи мацара шәрызхәыцны, ҳабацәа рыдгьыл хьымӡӷ ашәмырган.

Е ш с о у. Ҳаидымгылара аҵыхәала ҳабӷа шәынтә иԥҵәахьазар, шәынтә аҳәынҵәа ҳаларкәаҳахьазар, анцәа игәра шәымгозар, дин шәымамзар, нас, шәзышьҭоузеи ауахәама аҿаԥхьа? Шәмаҟақәа шәыртла, ишәса шәԥаҵақәа, аҳәса маҭәа шәшәышәҵа. Убыс ҟарҵеит агаҿа иқәынхоз аӡәырԥы.

Н а ҳ а р. Ҳаи-ҳаи, арԥыс, зхы зымакәачроу, узусҭада уара, ахшыԥ ҳзырҵо?

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-тәи а б ж ь ы. Ари ҳқыҭа деиуам, иахьадагьы дҳамбацт.

7-т ә и а б ж ь ы. Ицәажәашьа злаҟоу ала, иҽеиу уаԥым.

4-т ә и а б ж ь ы. Уабатәиу, уабантәиааи уара?

Е ш с о у. Сахьатәиу акәым аус злоу. Саԥсуоуп. Ҳтәыла амца аҟны аҿҿаҳәа ианалабылуа, шәарҭ ҳашьцәа иаҳа ҳзықәгәыӷуа ацхыраара ҳашәҭаԥ ҳәа, шәхы шәнапы ақәшәкит, шәыԥсы еиқәшәырхарц. Шәыԥныҟақәа шәеихеит. Нас, иабаҟоу ахаҵара?

Н а ҳ а р. Ахаҵара зеиԥшроу усырбап сара. *(Икьарахә дахоит.)*

Е ш с о у *(дахьгылаз, иабџьар дамыхакәа, дааԥышәырччоит).* Уабџьар узахозар, изқәукша ыҟоуп. Уара ухы сылалом сара.

Н а ҳ а р *(дызхыԥшылоз аблақәа рҟнытә ахысра илымшакәа, иҽааникылоит).* Уи ахыԥаӡам, ҳаибабахп аҽаџьара.

Ицоит Баҭал иҷкәынцәеи иареи, урҭ ирышьҭалан ицоит ажәлар абжеиҳараԥык. Аԥҭа лашьца ԥазҵалаз ажәԥан аамацәысны, идыдуеит. Ари бзиарак иазҳәам рҳәауашәа, ажәлар иаанхаз рыбла ҭырхаха, уахь иԥаԥшит, рылахь-рыцьымшь ӡатәуа. «Ақәаршԥы аауеит, ақәаршԥы!»

— иааиларӷсеит ажәлар рыбжьқәа, нас Ҳабашь иахь инхьаҳәуеит. Ашьшьыҳәа ицәоит алашара.

Аҩбатәи асахьа

Уахынлоуп. Абнара. Рҩашк абжьы гоит. Алашара дадаабалоит Н а ҳ а р. Уи дтәоуп ихала, уажәы-уажәы ҵаӄантә ихагалоу амҩахәасҭахь дыԥшуа. Насҭхашәа алашьцара далаабаауеит Ҷ ы ӷ ь ы ц.

Н а ҳ а р. Ҷыӷьыц, аӡәыр ишьҭыбжь уаҳауама?

Ҷ ы ӷ ь ы ц *(Наҳар иахь дааскьаны)*. Мап, ухаҵкы. Ари аҵх злалашьцоу ала, дааудгылааӡа уаҩ дубараны уӄаӡам.

Н аҳ а р. Ма лашарак џьаргьы иамкӡеи?

Ҷ ы ӷ ь ы ц. Нырцә акаҵәараҿ мцак аацәыҵыҷҷан, аха иаразнак инхәыҵабеит.

Н а ҳ а р. Уи уажәшьҭа уеизгьы-уеизгьы абра дыӄазар акәын.

Ҷ ы ӷ ь ы ц. Уи иажәа деижьом, ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Иџьашьатәуп, иагьа ус акәзаргьы, иџьашьатәуп Ҳабашь иӷацәа рхымҩаӷгашьа. Ҳахьнеилакгьы иҳашьклаҳәуеит. Дара ракәу џьушьап иҭауадцәоу.

Ҷ ы ӷ ь ы ц. Урҭ умҩа иаӷыргамкәан, уара узыҳәан бзиара ӄаларацы иӄам, ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Сара сымҩа урҭ реиԥш иагьаҩы аӷыражьуп. Аха урҭ зегьы раҵкьыс деицәоуп саб иашьа.

Ҷ ы ӷ ь ы ц. Уа уиашоуп, сыҭауад лаша ухаҵкы.

Н а ҳ а р *(игәы иҩыӷаххны)*. Сыҭауад лаша, сыҭауад лаша. Сара санылашаз аамҭа цахьеит. Шьхатәыла аҳра зкыз саб данӷсы нахыс, ашьауардын мҵәыжәҩада адәы иқәхаз еиԥш саақәхеит. Уи импыҵеихалеит саб идгьылқәа зегьы. Иаанхаз шаны анхацәа ириҭеит. Сашьеиҳаб, абзамыӄә Алмысхан, ихы ирӡит. Дгәеигәеиуа атәылақәа днарылалан, иқьаӷҭажәхеит ҳаб иҩнаҭа. Саргьы сдыӷшылаханы сықәхеит. Аха, мап, уа алҩаҵә ҩеиртә иӄасҵароуп сыӷсы-сынха. Изгароуп сыдгьылқәеи уи иқәынхо смаҵуцәеи, ашьа каҭәозаргьы. Сара уара уџьабааӷса сырӡуам, Ҷыӷьыц, смазара абжа усҭоит. Усыцхраа сшьапы сықәыргылараҿы.

Ч ы ӷ ь ы ц. Хыхь иҟоу анцәа ду ибоит уара узыҳәан еснагьгьы сгәы шыцкьоу, са сынхаҩуп, аха сыгәра угоит ҳәа сыҟоуп. Истҭоубоуп иаасыдутҵо зегьы шыҟастҵо ала.

Н а ҳ а р. Уара анхацәа уреиӷьуп, Џыӷьыц. Анхацәа урхыҳәҳәогьы уҟастҵоит. Аамстҭажәла ухыстҵоит. Жәа-ҭӡык анхацәа маҵуцәасгьы иустҭоит. Адгьыл азы абнара узалысхуеит.

Џ ы ӷ ь ы ц. Сара сыԥстҭазараҿы еснагь сзызхәыцуаз убри акәын. Уахынла саныцәоу сыԥхыӡ иалоуп, ҽынла акәзар — сыбла ихгылоуп, дгьылк сақәиҭны, сымаҵ руа аҟалара. Сара уи аҩыза сақәгәыӷуазар, уаргьы иаауҭаху зегьы урықәсыргәыӷуеит.

Н а ҳ а р. Зегь раԥхьа ушааманшәалахаз, Кама дымҵарсны дысзааугоит.

Џыӷьыц иааиқәыӷәӷәеит.

Уеиҵазырӷәӷәазеи? Урыцәшәаауама лашьцәа?

Џ ы ӷ ь ы ц. Ааи, аха уи лашьцәа ҳқыҭа зегьы амца ацраҵаны ирблып. Иаасыҵырхыр, саргьы сыкнарҳап. Усҟан изыстҭахузеи аамыстҭареи, адгьыли, амаҵуцәеи.

Н а ҳ а р. Умшәан, уажә иумбеит ус еиԥш аҟаҵара. Аԥстҭазара бзиа уоурц азыҳәан, агәаӷьрагьы аҭахуп. Ус ушьапы еиқәыршәны уштәоу акгьы зыҟалаӡом.

Џ ы ӷ ь ы ц. Нас, данбоуҭаху, аҭауад ухаҵкы?

Н а ҳ а р. Уаха инаркны, уаныманшәалахо.

Џ ы ӷ ь ы ц. Ибзиоуп, ухаҵкы.

Н а ҳ а р. Аԥҳәысеиба Қәеиза лхәыҷы изыҳәан иуасҳәаз ухашҭма?

Џ ы ӷ ь ы ц. Мап исхамшҭӡеит, аха сманшәаламхеит. Еснагь ахәыҷы иан лкалҭ днаԥыршәом. Лыбла ишабо илымҟәыҵкәкәааны дызгар сҭахым. Усҟан зегьы ҳцәырнагоит... Ҳаӷеиҭа, Баҭал иааиаҳар...

Н а ҳ а р *(игәы иҩыԥаххны)*. Баҭал, Баҭал, аах, снапы илало дыҟандаз! Уара суазҵаауеит, нас, схы зланыҟәызгарызеи, суалқәа зласшәарызеи? Аӡә дсымҭиир, егьи даасымхәар. Смал рҿахарбабаны иркит иҷкәынцәагьы иаргьы. Хыхь иҟоу Анцәа, исыҭ амч са стәы снапаҿы иаазгартә еиԥш.

Игоит атрышәбжьы.

Сишь, аӡәы атрышә дасуеит. Уарбану?

А б ж ь ы. Сара соуп — Алмысхан, Наҳар уоума?

Н а ҳ а р. Ааи, сара соуп, арахь ухал. Ҷыӷьыц, унеиԥыл.

Ҷыӷьыц дцоит. Пыҭрак ашьҭахь дааиуеит А л м ы с х а н, бӷьарла деибыҭаны. Уаҩоук, илакҭа цәгьаны. Иԥаҵақәа ыршаны, ԥсуа маҭәала деилаҳәаны. Иуаҩыбжара днеихьеит.

А л м ы с х а н *(Наҳар дааигәыдиҳәҳәалоит)*. Сашьа Наҳар, усымбеижьҭеи узаҟарахазеи?!

Н а ҳ а р. Уара усцәыӡӡеит ҳәа акәын сшыҟаз, Алмысхан. Адунеи иҟьалан иқәыз сашьа. Ӡәыр дуцума?

А л м ы с х а н. Хҩык сыцуп, ҩыџьа аԥсуааи ҭырқәаки.

Н а ҳ а р. Аҭырқәа ба?! Ииуазеи уи ара, насгьы дызусҭада?

А л м ы с х а н. Уи уашьҭан иуасҳәап. *(Ҷыӷьыц иахь.)*Ари?

Н а ҳ а р. Ари дыгәрагоуп. Ҷыӷьыц, унеи асасцәа рахь.

Ҷыӷьыц дцоит.

А л м ы с х а н. Иҟалазеи, ашәҟәы исзынаушьҭыз иаҳәо ҭцабыргума?

Н а ҳ а р. Ааи, иҭабыргуп.

А л м ы с х а н. Нас, иқәихит ауп ҳаҳҭынра? Ҳаб иԥсра ихы иаирхәеит? Еимиҵәеит ҳмал ҳаб иашьа? Ҳанхацәа еимирпит, аа?

Н а ҳ а р. Ашәҟәы иҭаны ауаҩы душьҭасҵеижьҭеи акыр ҭцуеит. Уи уаузҭгьы, уабаҟаз уажәраанӡа?

А л м ы с х а н. Сшаалакгьы ҟалозма?.. Иҳалшап зугәахәуазеи уареи сареи ҳхала. Сара срыцуп ауаа мшыннырцәынтәи, ҳшьа зуша.

Н а ҳ а р. Изакәызеи иуҳәо, Алмысхан? Изусҭцәада. уара мшыннырцәынтәи узцу, ҳара ҳшьа рурц азыҳәан? Абни аҭырқәа иакәымзааит?

А л м ы с х а н. Иауазеи, нас, аҭырқәа дсыцзар, ишакәхалакгьы ҳшьа утәуп.

Н а ҳ а р. Уеилагама, Алмысхан! Иарбан шьоуроу узлацәажәо? Ус, хаала, ҳаб иџьынџь ҳара иаагоит. Ҳанхацәагьы ҳара ҳнапаҵаҟа иҟалоит. Шьхатәыла ҳаб дшахагылаз еиԥш, уара уахагылоит. Уи шьҭамҭала ҳара иаҳҭәуп. Иҳамазкуада?

Алмысхан. Гаӡажәоуп иуҳәо, Наҳар. Иҳамеимкындаз, иабаҟоу иахьа хҭызҭыԥ? Сара урҭ зегь сыргьыжьуеит, ашьа касҭәозаргь.

Наҳар. Иагьа ус акәзаргьы, уи зшьа ҳалҵыз уаҩуп. Атәым напала...

Алмысхан. Иарбан шьоу узлацәажәо! Ани ашьа иландаз, абас ҳзиуазма? Ҳаб иԥсы анҭазгьы, аҵәы илеиҵон, анхацәа дрыцәнымхошәа иҽыҟаҵаны иҳажәиҵаларын. Ҳарҳәцәоушәа, ҳгьычцәоушәа, ҳажәлар ҳҭиуазшәа дҳахцәажәаларын. Сара исхароуп, сара агаӡа, сықәҭцны сцеит. Иагьа сҳәаргьы, ҳаб абас иаарласны дыԥсуеит ҳәа сыҟамызт. Аха сгьежьит, исрыцҟьап ҳашьха тәыла, схәура иҭасҵап зегьы, абри саб иашьа ихшази иареи раԥхьа инаргыланы.

Наҳар *(агәҽанҵара ааиҭан)*. Уи бзиоуп. Саргьы исҭахыз абри акәын, аха аказы суазҵаауеит, Алмысхан. Изусҭада ауаа узцу ҳәа узҿу? Ирҭахузеи урҭ абра ҳара ҳҿы?

Алмысхан. Алашара, ахақәиҭра, алахтра. Ҳара урҭ ацхыраара ҳарҭоит.

Наҳар. Ацхыраара?! Мшәан, уара иузымдырӡои урҭи ҳареи динла ҳшеиԥшым?

Алмысхан. Иауазеи, нас, уи? Сара урҭ ахақәиҭра сырҭоит, сыдгьыли суаажәлари снапаҵаҟа исыздыргьежьуеит. Убри азы рцьабааԥсагьы рысҭоит, иагьа дин ааиргьы, иабасԥырхагоу, сара сшы-Маршьану саанхоит.

Наҳар. Нас ииашоума, аҭыркәцәа агаҿа иқәынхо аԥсуаа рнапаҵаҟа иааргеит ҳәа ирҳәо? Ҳуахәамақәа рбылуеит, ауаа тҟәаны, ашхәақәа ирҭажьны Ҭырқәтәылаҟа идәықәырҵоит ҳәан?

Алмысхан. Уи мцуп. Ишәазҳәада ари еиԥш ажәабжь?

Нҳар. Арахь уаасҿаԥшишь, Алмысхан. Исҭахуп иаша ублақәа сырхыԥшыларц. *(Пытраамҭак иашьа иблақәа дырхыԥшылоит, акы даԥхьошәа.)* Мап, сашьа, раҩныҵҟа иагьа гәынамӡара ҳамазаргьы, ҵсроуп атәым ила ашьоура.

Аҩыцьагьы акыраамта еиҿаԥшуа игылоуп, агәреибамгареи агәынамӡареи рхы-рҿы ианубаалоит.

Алмысхан. Ҳаҩны иахыда?

Н а ҳ а р. Иахылахуада, сара сахуп.

А л м ы с х а н. Асасцәа уахь ига. Аҭыркәа дыԥсахны, аԥсуа маҭәа ишәҵа. Исҭахым уи аӡәы дибар. Сара Баҭал иҟынӡа сцоит.

Н а ҳ а р. Саргьы суццоит, ухала усышьҭуам.

А л м ы с х а н. Мап, сара схала сцоит.

Н а ҳ а р. Ҳаб инышәынҭраҿы умнеиӡои?

А л м ы с х а н. Мап. Уи ицәыӡыз идгьылқәа сыргьежьаанӡа, иматҵуцәа ицәцаз инышәынҭра аԥхьа шьамхыла исмыргылакәа, алаҕырӡ иқәсыԥсараны сыҟаӡам.

Алашара ыцәоит.

Ахԥатәи асахьа

Асценаҿ иаабоит аҩнаҭақәа ҩба еихык-еиҵыкны. Арыҕьарахь — Б а ҭ а л дахьышьҭало иуада. Арымарахь — Ҳ а б а ш ь иҩны аԥхьа, аҵла ду игылоу ашьапаҟны. Урҭ аҩсценакгьы алашара лымкаала иарлашоит, егьырахьҟа зегьы лашьцоуп. Б а ҭ а л икаба аҳәынҵәарақәа ԥыртланы, ииарҭа дықәтәоуп ихы кны. Дааҩналоит Г ь а р г ә а л, аха иаб дшыцәамыз аниба, иҽааникылоит. Ҳ а б а ш ь, дгәаҭеиуа аҵла ашьапаҿы длеи-ҩеиуеит. Иҷкәынцәа — М а х а з, Ч а к ь а р а, Ш ә а р а х уа иааигәа игылоуп. Рылахь еиқәуп зегьы. Аҵх ашарахь инеихьеит. Арбаҕьқәагьы иааиларыԥсоит.

Г ь а р г ә а л. Уажәыгь умыцәаӡаци, саб?

Б а ҭ а л. Цәашьа сымоума мамзаргьы, сыҷкәын. Ари иахьа иҳаҳаз ажәабжь иашазар, уара угәы иаанагома ус, ԥшатлакәк еиԥш инаҳахҟьаны ицап ҳәа. Ҳацҟьоит ауп, дад, ҳацҟьа, ҳаҟаӡамшәа. Иузаауххьоузеи цәгьарас, зхьы-шьаргәыҵа сакәыхшоу, Анцәа ду. Знымзар зны ԥсеивгарак ҳәа ҳаумҭаӡеитеи?

Ҳ а б а ш ь и ҩ н ы

Ҳ а б а ш ь. Атәаха сызҭада, амца сыжәлан абылра саҿуп, сыҷкәынцәа. Иахьатәи аҩыза акаамеҭ салаԥш акәым, ирҳәо смаҳацызт ҳабацәа. Асҵәҟьа еиԥхьытташьа убахьоума? Аҳәатәеиқәымшәара, аихамҵгылара — ари иаанаго ақәӡаара ауп, ақәӡаара.

Б а ҭ а л и ꚙ н ы

Г ь а р г ә а л. Аҟәӡаара... Нас, убри аума иуҳәарц иуҭаху, саб?

Б а ҭ а л . Мап, мап. Уара убри аꚙыза зынӡаск ухахьы ишцаауеи? Ишцыкәу аҟәӡаара мамзаргьы хара ҳшазхәыцуа. Аха иҟоу умбои, дад...

Ҳ а б а ш ь и ꚙ н ы

Ш ә а р а х. Нас, ишцаҟахҵари, саб?

Ҳ а б а ш ь. Напхыцла акәзаргьы, еиҟәҳархароуп абри ҳашьхатәыла. Аха аидгылара ада даҽа мчык ҳахәо џьышәымшьан, сыҷкәынцәа. Аидгылара, еиҭа аидгылара.

Б а ҭ а л и ꚙ н ы

Г ь а р г ә а л. Аидгылара анакәха, уи уара уда цсыхәа амам. Унапаҵаҟа иҟоу ууаажәлар уара урхыламцшыр, уара еидумкылар, иузеидызкылап зугәахәуада?

Б а ҭ а л . Нас, уара угәы иаанагома убырҭ зегьы реидкылара сара исылшоит ҳәа, уажәы ҳазлаҟоу ала.

Г ь а р г ә а л. Ааи, иулшароуп, саб, иулшароуп. Ҳазлаҟоу ҳҵәахыр аҵкьыс.

Б а ҭ а л . Хыхь иҟоу анцәа ду имчала, сара исаҭәашьоуп ашьхатәыла. Снапы иануп жәлар рыцсҭазара зегьы. Аха сымч ахьымхогь рацәоуп, дад. Иумбаӡои ҭауадаа шаҟаꚙ сҿагылоу, сашьа ицацәа нарылаҵаны. Урҭ ҳажәлар ганха рырбырроуп изҿу. Ҳапхьаҟа азы ихәыцуа маҷꚙхеит.

Ҳ а б а ш ь и ꚙ н ы

М а х а з. Уара уакәымзи изҳәалоз, Баҭал ажәлар рыцсҭазара инапы иануп ҳәа. Ҳара уи ианакәызаалакгьы ҳшицәымҕызгьы, хаҟәхра дшашьҭазгьы, уара пату иҟәуҵон, нцәак иеицш душьон. Аха иубама аҵыхәтәаны, зегьы ҳнеилажьны, ихы шцхьеикыз.

Ҳ а б а ш ь. Хыхь иҟоу анцәа ду уи митәык данирииеит акәымзар, абри аꚙыза ҟаиҵомызт. Сеилышәкаа, аҷкәынцәа. Маршьан Баҭал шәара ишышәҳәо усҵәҟьа...

Ч а к ь а р а *(иажәа аҳәааха имҭакәа)*. Маршьан Баҭал уажәшьҭа игәра згода, иацы иҟаиҵаз анаꚙсан?

Б а ҭ а л и ҩ н ы

Г ь а р г ә а л. Уара ухьӡ-уԥша иацы илаурҟәит. Ҳара ҳзааӡаз анхацәа амца қьоуқьад иалажьны, ҳабналоит. Изгода уажәшьҭарнахыс ҳагәра?

Б а ҭ а л *(игәы иҩыԥаххны)*. Гьаргәал, уара уаҵкьыс еицәасшьаӡом анхацәа, аха иҟоу удыруама, сыҷкәын, ари иҟалаз ахҭыс ииашоу-ииашаму еилыскаароуп, иуаҳама исҳәо, Гьаргәал, ииашоу-ииашаму?!

Г ь а р г ә а л. Зыгәра гоу ҷкәыноуп Ҳабашь-иԥа Шәарах.

Б а ҭ а л . Издыруеит, издыр, аха иҟоу умбои...

Ҳ а б а ш ь и ҩ н ы

Ш ә а р а х. Имгеит ҳагәра, иаҳҳәаз акашәагьы имбеит, иаразнак иҽыԥхьеикит, аусқәа цәгьахошәа аниба, знапы ҳаныԥшыло Баҭал...

Ҳ а б а ш ь. Анцәа иумҳәан ҳара уи инапы ҳаныԥшыло, аха иахьазы уаҳа ԥсыхәа ыҟам. Иара дҳацымхраакәан, иуадаҩуп ҳажәлар реидкылара.

Ч а к ь а р а. Уи ажәлар еидыскылоит ҳәа зынӡаскгьы игәы иҭаӡам. Баша игәра угацәоит, саб.

Ҳ а б а ш ь. Ус ҟалашьа амаӡам.

Б а ҭ а л и ҩ н ы

Г ь а р г ә а л. Сгәы ԥызжәо агәрагара ахьҳцәыӡыз ауп. Ҳауаажәлар рҿы надырҳәыр ҳара ҳҟынтә, ҳазжуада хаԥсыргьы.

Б а ҭ а л *(игәы еилашны)*. Ҳауаажәлар ҿынарҳәышьа рымаӡам, аҷкәын, иагьа мчы ааиргьы. Зегьакоуп сара...

Г ь а р г ә а л. Уара ухала уахьаанхо мацаразу? Ауаажәлар умамкәан уабатәи ҭауаду? Усҟан изаҳҭахузеи ахьӡи аԥшеи, ажәлеи амали... Иухьзеи, саб, ус уҟамызт, изкаҳазеи угәы, изукәааҽызеи ухәда?

Б а ҭ а л. Иҳәа, анцәа думазар, иҟасҵарызеи? Уажә исымбеит аидымгылара иахҟьаны ахәда акәаҽра.

Г ь а р г ә а л. Дарбанзаалак тәымк дҳахәараны дыҟам, ҳараҳара ҳнапы еикәаҳмыршар. Аамҭа ықәҳа ицоит, ҳаццакыроуп, акәымзар, ҳагаҿа зблыз ара иҟалоит уаҵәы. Ишаацәылашаз иастәуп асаркьал.

Ҳ а б а ш ь и ҩ н ы

Х а б а ш ь. Ааи, ааи, иастәуп асаркьал. Иқәыргылатәуп ажәлар ршьапы. Ишьҭыхтәуп абџьар. Ма аԥсра ма анхара. Мап анакәха, ҳашьхатәыла амца адыркып. Ҳуаажәлар еидҳәаланы, мшыннырцәӷа идәықәырҵап. Ҳџьар ыларкәаҳап аҳәынҵәа, иаҳхырхып ҳаламыс, ҳаишәақәа дырбзап. Иҭабап аԥсылман ижәӡы рыхьшьыр ҳӡыхьқәа.

Ч а к ь а р а. Саб, уара анхаҩыжәлар пату уқәырҵоит, ӡбаҩыс урымоуп. Ҳәара аҭахума, уара иуҳәогьы акраҵанакуеит ҳазлоу ауаа рҿы. Аха уажәы сара исгәырҩо аҿакуп.

Ҳ а б а ш ь. Иарбан уи?

Б а ҭ а л и ҩ н ы

Г ь а р г ә а л. Урҭ арԥарцәа излар ҳәааз ала, аҭыркәцәа раашьа даара иҿеим. Ҳазынтәыкгьы иаразнак ҳаршьыр еиҳа еиҕьуп, мачмач ҳхы ҳхарштуа ҳрымпыҵархалар аҵкьыс.

Б а ҭ а л. Усгьы-усгьы ԥсроуп.

Г ь а р г ә а л. Аԥсрақәа зегь еиԥшым, саб. Ушьапы уқәӷьан аԥсра еиҳа еиҕьуп, хәыцы-хәыцла ухәда ԥӷо уԥ*сы* ухырхыр аҵкьыс.

Б а ҭ а л. Иҳахәааша ак ҳәа, иҳахәааша, ҳхы злеиқәҳархаша.

Ҳ а б а ш ь и ҩ н ы

Ш ә а р а х. Ҳхы злеиқәҳархо ба? Шьхатәыла иқәынхо жәлары зегьы ықәыргылатәуп ршьапы. Аҿқәа, абџьар, ахацәа ҳҭахуп.

Ч а к ь а р а. Ишаашаз амҩа сықәлоит абжьуаа рышӷа, саб.

М а х а з. Саргьы уаха амҩа сықәлоит Гәыма нырцәӷа, мшәан, урҭ ирзымдыруазар ауеит ари аҳҭыс.

Ш ә а р а х. Саргьы Ешсоу дсыманы, ҳқыҭақәа срылалоит. Макьана измаҳац шаӷаҩ ыӷоузеи ари. Аамҭа гатәым. Уажәы акәу, уашьҭан акәу ҳаздырам ианҳақәло.

Ҳ а б а ш ь. Избоит, сыҷкәынцәа, шәгәы еибафоит, зегьы амца ҳацроуп, абылра ҳаҿуп. Иаҳҭахуп ҳаԥсадгьыл гәышԥыла иҳахьчарц, аха иӷоуп сзыцәшәо. Ашьхакәа зегьы адруҳәа еидгылап ҳәа сгәы иаанагом. Ҳара ҳаҩныҵӷагьы иӷалашт аԥсахҩцәа.

Б а ҭ а л и ҩ н ы

Б а ҭ а л *(иҷкәын диқәӄаауеит)*. Аԥсахҩцәа, аԥсахҩцәа. Анцәа имаҿоуп, ус аӡә дыздырыр, ԥсҭазара шисымҭо.

Ибжьы иаанагоит А л х а с и Х ь р ы ԥ с и.

Шәаргьы шәыцәаӡами уажәыгь?

Х ь р ы ԥ с. Цәашьас иҳамоузеи? Мшәан, иагьа ус акәзаргьы, Шәарах иааигаз ажәабжь...

Б а ҭ а л. Нас, иӄахҭцарызеи, ишәҳәа, иӄахҭцарызеи?

Х ь р ы ԥ с. Сҿы кәадырны игылоуп. Ишаацәылашаз амҩа сықәлоит, сыблала избароуп уи. Ус акәҵәӄьаны иӄазар, ҳаӷеимшхара, баша ҳтәоуп абра ҳазынтәыкгьы. Схахьы исзаагом урҭ ирҳәаз, анцәа-ауаа, сыблала исымбакәан, схахьы исзаагом.

Б а ҭ а л. Уара ухы уқәыжь узгылоузеи, Алхас?

А л х а с. Ари имариоу усым, саб. Шәара ишәҳәоит аидгылара ҳәа, аха еидгылақәода? Сара Ҳабашь иԥацәеи иареи срыдгылан абџьар шьҭысхуам, уи акы. Аҩбатәи, сара сгәы иаанагом, бџьаршьҭыхрала ҳарҿагылан аҭырқәцәа ҳариааип ҳәа. Хшыҩдарыла ҳҵеира зегь ҭаҳархар, иуадаҩхоит нас ҳшьапы хақәгылара. Еибашьрада ҳарнаалап уҳәар, убригьы ҳабакылнаго аҵыхәтәаны? Ажәакала, ҩ-мцакы ҳрыбжьахеит, саб, ҩ-мцакы.

Ҳ а б а ш ь и ҩ н ы

Ҳ а б а ш ь. Ҳара ианакәызаалакгьы ҩ-мцакы ҳрыбжьагылоуп, аха уажәазы уаҳагьы ԥсыхәа ыӄам. Атәым ӷа узиииааиуам, аҩныҵӄатәи аиӷара аҵыхәа џымҵәакәа. Ажәлар Баҭал инапаӄны иӄоуп. Иара иихәаз иахамҵгылар ӄалом.

М а х а з. Аха убри иҳәоит ҳәа угәы иаанагома, саб?

Ҳ а б а ш ь. Иҳәоит, иҳәа, шәгәы иаанагома уи иуаажәлари иԥсадгьыли бзиа ибом ҳәа.

Ч а к ь а р а. Уи бзиа ибоит иара иџырхагам ауаа, имаҵ зуа, иашьапкуа.

Ҳ а б а ш ь. Уа уиашам, сыҷкәын. Ишәхашҭма иашьа Зосҳан, ҳашьха тәыла знапаҵаӄа иӄаз, дзакәыз. Уи данԥсы нахыс Баҭал ажәлар рыбӷа еиҵихит, адгьыл риҭеит, арахә шаӄа рҭаху анырҵар ӄалеит, ауаа рӷьычра аҵыхәа џиҵәеит.

Ш ә а р а х. Ауаа рӷычра уажәыгь даҿуп Наҳар.

Ҳ а б а ш ь. Уи Наҳар иоуп. Зосҳан гәымбыл иԥа. Иаб иахь дцеит. Насгьы ишәхашәмыршҭын акы, сыҵкәынцәа. Ҳара ҳанхацәоуп, иаҳуалуп знапаҵаӄа ҳаӄоу ауаԓы ҳаизыӡырԓларц.

Ч а к ь а р а. Ааи, аха иареи уареи ианакәызаалакгьы шәеизуаамызт, убри иахӄьаны шәагьзеилибакаауамызт.

Ҳ а б а ш ь. Абри еиԥш аусқәа раан иаргьы саргьы хзеилибамкаакәан хӄамлацызт. Ҳара ҳахьеиқәымшәоз аԓныҵӄатәи аусқәа рҿы акәын. Аха, иагьа ус акәзаргьы, сара уи симазҵаакәан ажәлар еизызгом. Ишаашаз ҳаԥшьԓыкгьы ҳахҭынрахьы ҳцоит, шәеиибышәҭа.

Б а ҭ а л и ԓ н ы

Б а ҭ а л. Есымшааира аиӷара жәбахьоума? Урҭи ҳареи ҳаинаалеижьҭеи акыр ҵуеит.

Г ь а р г ә а л. Дареи ҳареи акымзарак еимаҳкуам, аха уашьа иԥацәа роуп аҵәы рылазҵо.

Б а ҭ а л. Урҭи ҳареи ҳаичырчара сашьа иԥацәа еиҳа ирзеиӷьушәа рбозар акәхап. Аха уи аума уажәы усс иҳамоу?

А л х а с. Сара исҳәоит, саб, урҭ срывагыланы аҳәа шысымкуа.

Б а ҭ а л. Абзамыӄә уара. Аибашьра аҿы урҭ звагылам ауаԓы дҭахеит ауп иаанаго.

А л х а с. Нас, урҭ ракәзар адунеи амаа зку, ираҳҭап ҳахьӡгьы ҳажәлагьы наган.

Б а ҭ а л. Уара ухьӡи ужәлеи урҭ зынӡаск ирҭахӡам.. Урҭ ирҭаху ҭынч аӄазароуп. Аԓсҭаа ихәхаша, абри аума нас ҳара еилыргатәыс иҳамоу? Хьрыԥс, ишаацәылашаз амԓа уқәла. Ажәабжь сзаага уаҵәуханӡа. Нас иӄасҵаша сара издырп.

Ҳ а б а ш ь и ԓ н ы

М а х а з. Иаҭахым, саб, убрахь ацара.

Ҳ а б а ш ь. Иаҭахуп сҳәеит... *(Анцәа диҳәо дныщьамхнышгылаԓы.)* Хыхь иӄоу Анцәа, иҳаҭ улԥха-угәыԥха. Ҳажәлар ацәыхьча амашәыр, иацәыхьча адыд-мацәыс, адгьылҵысра, аӡхыҵра, амца, аԥшацәгьа. Улаԥш хаа агумырхан митәеиқәаҵәа зхызгахьоу, иҳаҭәашьоу ҳаԥсадгьыл. Амин.

Б а ҭ а л и ҩ н ы

Б а ҭ а л *(анцәа диҳәо).* Зхьышьаргәыҵа сакәыхшоу Анцәа ду, иҳаҭ амч-алшара сыҷкәынцәеи, сареи, суааҗәлари ари адгьыл хьыӡла-ԥшала ахьчара. Амин.

Зегьы: «Амин!»

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аԥшьбатәи асахьа

Иаацәылашоит. Аҭауад Б а ҭ а л иаҳҭынра. Аҩнаԥхьа игылоу аҵла ашьапаҟны иҟаҵоу атәарҭаҿы дтәоуп Б а ҭ а л. Уи ихы-иҿы ааԥсаны иҟоуп, илахь еиқәуп.

Х ь р ы ԥ с *(иҟамчы кны даадәылҵуеит).* Сара сцеит, саб.

А л м ы с х а н агәашә аҿы дааины иҽааԥхьакны, аби аԥеи ирҳәо дазыӡырҩуа даагылоит.

Б а ҭ а л. Уца, сыҷкәын, мҩа бзиа анцәа уқәиҵааит. Урҭ аҭырқәацәа Аԥсны иӡхыҵҵәҟьазар, еилкаа ирҭаху, игәаҭ рхым-ҩаԥгашьа.

Х ь р ы ԥ с. Ибзиоуп, саб.

Б а ҭ а л. Амарџьа, угәуҽаныз. Уҽрылоумыжьын, зеиԥш ҟам-ло егьыҟам.

Х ь р ы ԥ с. Сара усцәымшәан, саб, ус аламала схы рысҭауам урҭ. Иахьынӡасылшауа сыццакны ажәабжь узаазгоит.

А л м ы с х а н *(даацәырҵуеит).* Иаҭахӡам уахь ацара. Ажәабжь сара ишәзаазгеит.

Б а ҭ а л *(иааџьашьаны).* Алмысхан, уара...

А л м ы с х а н. Сыԥсхьеит ҳәа уҟан, аха ишубо еиԥш, сыԥсы ҭоуп.

Г ь а р г ә а л *(аҩны даадәылҵны).* Алмысхан, ҳаи, анцәа ииныҳәаша, уеибгоума уара?! *(Дааигәыдиҳәхәаларц иҿы-неихоит.)*

А л м ы с х а н. Иаҭахым сгәыдкылара. *(Гьаргәал иҽаани-кылоит.)* Сыхнымҳәыр еиҕьымзи?..

Х ь р ы ԥ с. Избан узыхнымҳәрыз? Мшәан, уара...

А л м ы с х а н. Сара сыҵсхьеит, сықәӡаахьеит ҳәа акәымзи шәшыҟаз?

Б а ҭ а л. Сара издыруан уара уҧсы шҭаз.

А л м ы с х а н. Сыҧсы шҭаз удыруазҭгьы, саб иаҳҭынра абас уазныҟәозма?

Б а ҭ а л. Сышҧазныҟәеи уара уаб иаҳҭынра?

А л м ы с х а н. Иабаҟоу ҳаҩны-ҳгәара?

Б а ҭ а л. Уи Наҳар уиазҵаа. Наҳар иоуп амш алазгаз.

А л м ы с х а н. Наҳар иакәым, аха уара уоуп амш алазгаҵәҟьаз. Ҳадгьылқәа шаны анхацәа ируҭеит. Жәытәнатә аахыс маҵуцәас иҳамаз урбеиарц уаҿуп.

Б а ҭ а л. Уара утәакәым, сара сыдгьылгьы рысҭеит, имцхәны иҳаман азыҳәан.

А л м ы с х а н. Уара уҩны амца ацраҵаны иблы уҭахызар, ҳара уи ҳус алам. Сара стәы сара исымазааит..

Б а ҭ а л. Уара утәы умазарц уҭахызҭгьы, уҩны уаахагыландаз.

А л м ы с х а н. Иабаҟоу сызхагыло аҩны. Саб иҧсра ухы иархәаны, аҧсыӡ аӡы зҵабаны аҟәара иқәхаз еиҧш, ҳақәурхеит. Ҳмал зегьы умпыҵоухалеит уара.

Г ь а р г ә а л. Иуҳәо закәызеи, Алмысхан, иабатәи малу узлацәажәо?!

А л м ы с х а н. Иабатәи малу ба? Ҳарахә, ҳуахьад, ҳаҧсаса, ҳашьхымӡагәара.

Б а ҭ а л. Урҭ зегьы Наҳар ихы иакәыхшаны иҭиит. Арахә рҿы даагыландаз, иҳабаргәызи, уи ауаагьы рыҭира даҿуп.

А л м ы с х а н. Рахәык аҵкьыс излеиҕьузеи урҭ. Ҳатәқәа роуп, ишаҳҭаху ҳрызныҟәоит.

Б а ҭ а л *(дҩеилашәаны)*. Уҽаанкыл, Алмысхан. Уара избо уеилагеит ҳәа сыҟоуп. Ишҧыкәу ус ушрыхцәажәо ҳанхацәа? Урҭ роуп ҳара арҕьажәҩасгьы, бҕеиҵыхгасгьы иҳамоу.

А л м ы с х а н. Абар ассир. Шәеилаҵәаӡеит даргьы уаргьы, аа? Убарҭ зхы иақәиҭутәыз анхацәа, уаҵәыҵәҟьа рыдгьылқәа аарымхны, схәура иҭасцалап.

Б а ҭ а л. Азин усҭом. Шьхатәыла иқәынхо ажәлар знапаҵаҟа иҟоу сара соуп макьаназ.

А л м ы с х а н. Саб даныԥсы сара сакәын изыхәҭаз шьхатәыла иқәынхо ажәлар знапаҵаҟа иҟаларц, уи уара мчыла иаҳцәугеит. Ус анакәха, саргьы изгоит мчыла.

Б а ҭ а л. Умч сықәхарым, Алмысхан, баша угәы уамжьааит.

А л м ы с х а н. Иуқәхоит. Сара срыцуп жәа-нызқьла ауаа, хаала ишәымур, мчыла шәшьамхнышзыргылауа..

Б а ҭ а л. Изусҭцәаада урҭ?

А л м ы с х а н. Аҭырқәцәа.

Б а ҭ а л. Ари иашоума, Алмысхан?

А л м ы с х а н. Ииашоуп.

Г ь а р г ә а л. Нас, ирылаухузеи урҭ уара?

А л м ы с х а н. Сшьоуразы.

Б а ҭ а л. Ашьоура! Сушьындаз сара иласгәыдҵан, изыхурҟьазеи уаажәлар?

А л м ы с х а н. Исызҭада сара ауаажәлар, Ҳабашь иҷкәынцәеи иареи кәалкәало икнасымҳакәа, анцәа сумшьын.

Г ь а р г ә а л. Ҳабашь иҷкәынцәа уара иуԥырхагаӡам. Урҭ цәгьара згәы иҭам уаауп.

А л м ы с х а н. Нас, ҳшьа зыҕрагәоу ҳаҕацәеи шәареи шәеинаалахьеит акәу? Даара ибзиоуп. Ижәдыруазааит, шәареи ҳареи иахьарнахыс ешьара ҳәа акгьы шҳабжьам.

Г ь а р г ә а л. Нас, ушьа абасала иуурц аума, аҭырқәцәа ураԥхьагылан изааугаз?

А л м ы с х а н. Урҭ сара иаасымгеит, рхала иааит ҳрымпыҵархаларц. Зегьакоуп мчыла шьамхыла ҳдыргылоит.

Х ь р ы ԥ с. Зшьамхы азырсыз уара уоуп. Ҳара — ус анцәа иумҳәаан. Уара ҳауҭиит, уагьыԥсыроуп ԥсахәык иеиԥш! *(Иҟама дахоит.)*

Б а ҭ а л *(рыгәҭа дныбжьаххны)*. Уҿаанкыл, Хьрыԥс!..

А л м ы с х а н *(ҭынч)*. Сыҩны-сгәаара зегь ықәхны, ҟамаҭыхла шәысҿагылоит акәу? Ишьахәуп... *(Дцарц иҿынеихоит.)*

Б а ҭ а л. Уаангыл, иҳәа аиаша, ирҭахузеи аҭырқәцәа ҳара ҳаҟны?

А л м ы с х а н. Аԥсны ампыҵахалара.

Г ь а р г ә а л. Уи ҟалашьа амаӡам.

А л м ы с х а н. Иҟалоит. Шәара ишәыздырам урҭ шаҟаҩ ыҟоу.

Х ь р ы ҧ с. Иҟазааит аҭахызар.

Г ь а р г ә а л. Ҳара уажә иҳамбеит ҳаҕацәеи ҳареи еиҟарамрыла аибашьра. Саб, баша умгылан, излазбо ала, ҳусқәа ҽеим. Иҳадҵа асаркьал ҳасыртәы.

А л м ы с х а н. Шәеилагеит шәара, аллаҳ иныс шәшеилагаз.

Б а ҭ а л. Аллаҳ! Ишҧа, уара, аллаҳ уиныҟәуеит акәу?

А л м ы с х а н. Сара аҭырқәа идин шьҭысхxьеит.

Б а ҭ а л *(илахь иҵьымшь ааӡатәны)*. Ас иаармариану?! Уара умир акәын.

Г ь а р г ә а л. Саб, аамҭа цоит. Азин ҳаҭ асаркьал асра.

А л м ы с х а н. Сара шәаасызхәыц зны, иҟалозар. Асаркьал асра мариоуп, аха ҳажәлар реиқәырхароуп аус злоу. Излазбо ала, шәара гаӡарала урҭ ҭашәырхоит.

Г ь а р г ә а л. Ужәлар урыцәнымхозаап, ус уара умсааит.

А л м ы с х а н. Шәара шәгәы иаанагома, сара Аҧсни аҧсуааи сцәымӷуп ҳәа. Сара исцәымӷу шәара шәоуп, шәара. Аҭырқәа ир раанкылара ус имариам. Гаӡарыла рхы ҭадырхеит агаҿа иқәынхоз.

Б а ҭ а л. Аҧсуаа хыда иахьеилахаз ауп хыдагьы изҭаха. Аҭынха дырмоуит, шәаангыл зҳәашаз. Аҭынха Аҧсны дазҭода, шәара абзиа збаша, аешьеи-аешьеи еибаҧсахуазар, рыгәра еибамго еиванхозар?!

А л м ы с х а н. Уи уара ухы акәхап изхуҳәаауа, саб иашьа.

Б а ҭ а л. Изхысҳәаалакгьы, абри сара, иагьа мыҟәмабара сҿагыларгьы, сдин сыҧсахӡом уара уеиҧш.

А л м ы с х а н. Сара сдин сыҧсахзаргьы, сшаҧсуаз саанхеит.

Б а ҭ а л. Саҧсуоуп мацароу? Уца, уҭыҵ ҳашҭа наҟ, уареи сареи иахьарнахыс ҳаимҩалацәам.

А л м ы с х а н. Азамана. Сара сцеит, аха иудыруазааит саб иуаажәлар, ҳмаҵуцәа еиқәсырхар шысҭаху. Аҭырқәа ируаа абра иҟалоит, амала шьакаҭәаарада...

Б а ҭ а л. Уа уҩашьеит. Схы хҵәаны аҵәҩан иахадырсаанӡа, уи аҩыза ҟалараны иҟаӡам.

А л м ы с х а н. Ишуҭаху. Амала, ухы иавба аҵыхәтәаны. *(Дцарц иҿынеихоит.)*

А л х а с *(уаанӡа зхы кны ҿымтӡакәан итәаз, дҩаԥҟьаны).* Уаангыл, Алмысхан. Шәара шәеизгәаан, шәеиздаҭлан шәцәажәоит, аха аҵыхәтәа ахькылсуа жәдыруоу ари?

Б а ҭ а л. Нас, угәы иаанагоузеи уара?..

А л х а с. Сгәы иаанагаҵәҟьо шәҭахызар, иаԥсам урҭ бџьаршьҭыхрыла рҿагылара. Урҭ раанкылара ҳара иҳалшарым.

Б а ҭ а л. Иҳалшоит.

А л м ы с х а н. Иабаҟоу еидгыло ауаа, урҭ шәара еимшәырпхьеитеи?

Б а ҭ а л. Урҭ еимзырпуаз, ишрыхәҭамыз ирызныҟәоз, аиҕара рыбжьазҵоз, уаби уареи шәакәын. Сара иахьынӡасылшоз урҭ реидкылара саҿын, сагьаҿуп. Шәара шәысԥырхаган акәымзар... Уца, ираҳә аҭырқәцәа, сара урҭ бзиала шәаабеит ҳәа шсызрамхәо.

Ашҭа иаақәлоит Ҳ а б а ш ь иԥацәеи иареи, урҭ бџьарла еиқәных иҟоуп. Азныказ зегьы еиҿаԥшуа иаанхоит. Ааигәа имааикәа, хара-хара иаагылоит. Аҭагылазаашьа аҽеаԥсахуеит.

А л х а с. Ишәҭахузеи? Азин шәызҭада ҳара ҳҿы ааира?

Ҳ а б а ш ь. Дараӡагьы сшәыцәнымхо акәым сзааз, аха уаҳа ԥсыхәа ыҟам, дад.

Б а ҭ а л. Сузыӡырҩуеит, Ҳабашь?

Ҳ а б а шь. Ҳусқәа ҽеим, аҭауад лаша ухаҵкы.

Б а ҭ а л. Саргьы избоит уажәшьҭа ишҽеим ҳусқәа, аха иҟаҳҵарызеи?..

Ҳ а б а ш ь. Асаркьал абжьы гароуп иҕәҕәаны, аҭауад ухаҵкы.

Б а ҭ а л. Уиашоуп Ҳабашь. Шәас, арԥарцәа, асаркьал. Анцәа ҳаибоит, цәгьара злам уаатәыҩсоуп ҳара абри адунеи аҿы. Иҳаҭ амч-алша иҳахьчартә ҳхы-ҳаԥсы, ҳадгьыл хәыцы!

Ҳ а б а ш ь. Амин!

Зегьы (Алмысхан ида): «Амин!»

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аҩбатәи ақәгылара
Ахәбатәи асахьа

Ауахәама аҿапхьа. Актәи асахьа шыҟаз еиԥш. Алашара акаанӡа еихсыӷьра зқәым асаркьал абжьы гоит. Алашара акны, аԥарда анааты, ажәлар гәамҵхамҵуа еилоуп. Абҵьар змоу абҵьар икуп, измам — аигәышә, аиха, алаба зкугьы дубап. Ҳәсала-хацәала ауаа ашҭа ықәрҭәаа иқәгылоуп. Иаразнак иаабоит урҭ рҽеиҩшаны ишгылоу. Аҭауад А л м ы с х а н и Н а ҳ а р и гәыԥҩык рыдгылоуп, Б а ҭ а л иҷкәынцәеи иареи — даҽа гәыԥҩык. Анхаҩы Ҳ а б а ш ь икәшаны игылоуп ажәлар рыбжеиҳараҩык. Гәыԥ иаламкәан илакҩакуа игылоугьы убап. Ажәакала, еиқәымшаҳаҭра дук ыҟоуп. Ажәлар иаҳа-иаҳа рыбжьы цәгьахоит.

Ҳ а б а шь *(асаркьал асырҭа дыҩхалан)*. Анцәа дсыман сшәыҳәоит, ажәлар, шәааӡырҩы иҟалозар! Шәаҳзызӡырҩы, уара, шәаҳзызӡырҩы!..

А л м ы с х а н. Ажәлар абашәызӡырҩуеи, ирзеиӷьу ҳәа акы шәымҳәозар... Шәара урҭ рықәхроуп шәызҿу.

Ш ә а р а х. Урҭ рықәхра уара уоуп иаҿу. Аӷа дааины ҳгәашә дылагылоуп, уара шәабҵьарқәа шьҭашәҵ ҳәа рхы ҭуҟьоит.

А л м ы с х а н. Ажәлар, сара шәысзызӡырҩы, сара заҵәык... Шьхатәыла знапаҵаҟа иҟоу хара ҳауп, сашьеи сареи, ус анакәха, ҳара ҳауп шәара шәразҟы зызбараны иҟоу. Уаҳа аҽаӡәы уи даламцәажәароуп.

Ч а к ь а р а. Шәара ҳәа узҿу дарбану, Алмысхан?

Н а ҳ а р. Ҳара ҳазусҭцәоу уажәгьы иузымдыруазар, уара уажәраанӡагьы аԥсра зыхәҭаз уаҩуп.

М а х а з. Харгьы шәымаӡам, ашьра, ақәхра, абылра — иаҳзышәымуц иҟоузеи! Аха уаҳа ҳалшом, уажәшьҭа иазхоит. Хыхь анцәа, ҵаҟа аиашара.

А л м ы с х а н. Хыхь дыҟоуп анцәа, ҵаҟа сара. Ишәыхьзеи, ажәлар, шәхы шәыкәаҽ шәызгылоузеи?! Шәхәыц, шәеиҭахәыц. Аҭырқәа агаҿа иқәлази аԥсуааи рнапы еикәдыршахьеит. Иахьа ма уаҵәы ара ихалоит. Урҭ аанкылашьа рымаӡам. Бҵьаршьҭыхрыла инарҿагылаз ццышәртәуеит. Ишәаҳама, ажәлар, шәыццышәртәуеит, уи аҵкьыс еиӷьуп...

Г ь а р г ә а л *(Алмысхан иажәа анагӡаха имҭакәа)*. Нас уара ишԥоуҭаху?

А л м ы с х а н. Бџьаршьҭыхрада аинаалара.

Г ь а р г ә а л. Уара уԥсахҩуп, Алмысхан.

А л м ы с х а н. Уаргьы арҭ урыдгылоит акәу?

Г ь а р г ә а л. Арҭ зусҭада зугәахәуаз? Арҭ ҳауаажәлар роуп, ҳаԥсадгьыл аҵеицәа.

Н а ҳ а р. Арҭ ҳатәқәа роуп, шәара урҭ рхы иаушәышьҭит акәымзар.

Ш ә а р а х. Убри ажәазы мацара абра угәы кылблааны укажьзар акәын, уара ала. *(Днеизыҭрысуеит.)*

Ҳ а б а ш ь *(асаркьал знык аҕьеҩҳәа дасуеит, инеизыҭрысыз зегьы рҭыԥқәа рҿы иаанхоит)*. Шәарах, шәызҿузеи, уара! Иаамҭоума иахьа ара ҟамаҭыхла ҳара-ҳара ҳаиҿагылара, ҳаға дааины ҳгәаашә данылагылоу?

А ж ә л а р   р а х ь ы н т ә   а б ж ь қ ә а.

8-т ә и   а б ж ь ы. Ари иаанаго ақәӡаароуп, ажәлар!

6-т ә и   а б ж ь ы. Зегьакоуп, усгьы ҳақәӡаауеит.

3-т ә и   а б ж ь ы. Иуҳәо закәызеи, уара! Заанаҵ ҳаблақәа ҭаххуама? Арҭ ҳашьхақәа иаххагылоу умбаӡои?

4-т ә и а б ж ь ы. Ашьхақәа рымацара ирзаауазеи, урҭ рыҵаҟа иҳамамзар аԥсҭазара?

5-т ә и   а б ж ь ы. Уара агаӡа, аԥсҭазара уоурц азыҳәан, иқәԥалатәуп аԥсҭазараз.

6-т ә и   а б ж ь ы. Иабаҟоу иқәԥо ауаа, урҭ шәара рыбға ԥышәҵәаахьеит, шәрылгахьеит, иқәшәаххьеит. Ҳҵеицәа, ҳаԥсадгьыл азы зхы ҩышьҭызхуа, рыҿаҟәара шәаҿуп. Аиҵагылаха рышәҭом.

7-т ә и а б ж ь ы. Уара убри ажәа иуҳәаз ушақәӡуа удыруазааит!

6-т ә и   а б ж ь ы. Издыруеит, издыр. Ҳара ҳиашара ҳақәӡхьеит, ҳақәнаххьеит, убри азмырхакәа, ҳара-ҳара ҳаибафахьеит, ҳаибаҭихьеит. Уажәы ишәҭахуп ҳақәгылан ҳақәԥар. Аха иабаҟоу иқәԥо ажәлар?

Ш ә а р а х. Иҟоуп иқәԥо, амала, еидкылатәуп. Гьадлач, ҳҿеидаҳкыларуоп ҳажәларны ҳаныҟало.

А ж ә л а р   р а х ь ы н т ә   а б ж ь қ ә а.

2-тәи абжьы. Ҳаидызкылода, Шәарах, ҳазынтәыкгьы ауҳә ҳахоит хаз-хазы. Ꙩыцьа еидгылан анхара иалагар, ахԥатәи аӡыршы рыбжьеиҭәоит.

Гьаргәал. Убри ҟамларц азы иаамҭоуп уажәшьҭа ахы азхәыцра.

4-тәи абжьы. Убри ҟамларц азы, заанаҵы напы ҳадшәкылар акәын, аҭауад Гьаргәал.

Гьаргәал. Уиашоуп, Баҕыр. Иаҭахым агәаларшәара иҳаꙩсхьоу зегьы, иахьа лабак шьҭызхуа ауаꙩы ҳанизгәаҟуа, аӡыршы ҳанӡаагылоу, аҳәатәеиқәымшәара иаанаго аҿкнаҳаны аҿешьроуп.

Наҳар. Сеагьысшьуам, сыхгьы кыдысҟьом. Иагьаꙩ ааиргьы, сара сышҭауад дуу саанхоит.

Ажәлар рахьынтә абжьқәа.

5-тәи абжьы. Ухы мацаразу?

3-тәи абжьы. Урҭ рхы мацаракәын изышьҭаз еснагьгьы. Еснагьгьы реишәа ҭәызарц, ҳара ҳаидҿаҳәалан ҳарҭиуан. Рабгьы убри даҿын, иҷкәынцәагьы имꙩа иныкәлеит.

Алмысхан. Уара са стәы уакәын, смаҵуꙩы, схәура иҭаз, уажәы усҿагылоит акәу?

3-тәи абжьы. Уара уԥсахꙩуп азы суҿагылоит.

Алмысхан. Атәитәых уара! Дызусҭада уара аԥсахꙩы ҳәа зоуҳәо?!.

3-тәи абжьы. Сара анхаꙩы ишьацкьа салҵит. Жәытәнатә аахыс Аԥсны злеиқәхоз анхаꙩы ишьа.

Алмысхан. Ушьа касҭәап, сара сеибгазар! *(Иабџьар дахоит.)*

Ажәлар неиԥыꙩлоит. Асаркьал дасуеит Ҳабашь. Зегьы рҭыԥқәа рҿы иаангылоит.

Ҳабашь. Ҳаи, ҳаи, Алмысхан. Иаҳзыжәухьоугь азмырхакәа, еиҭа шәабџьар шәахоит акәу ҳашәшьырц? Анцәа иахьгьы игәнаалам, шәуааажәлар зынӡаск шәрықәмыжьцәан. Ухаҵкы Баҭал, исгәаԥхом ҿымҭ уахьгылоу. Уара уажәа акыр иаԥсоуп ҳара ҳзы.

Баҭал *(ажәлар днарылс-аарылсуа, хыхь асаркьал ахьыкнаҳаз дыꙩхаланы, дныҟәгылоит)*. Ажәлар, шәхаҵкы!

А л м ы с х а н. Умаҭуцәа шәхаҭкы ҳәа раҳәарагь уалагеит, аа, саб иашьа?!

Ш ә а р а х. Иажәа аҳәаха иараӡа, Алмысхан.

А л м ы с х а н. Уара иухароуп, саб иашьа, уара. Ихырхәан ҳаԥхьа игылаз ауаа, ҳац хьыржәо иалагеит, ахақәиҭра руҭан.

Б а ҭ а л. Ааи, ааи, ирысҭеит ахақәиҭра урҭ сара, избанзар анхаҩыжәлар рыда еиқәырхашьа рымамызт абарҭ ашьхақәа.

Н а ҳ а р. Нас, урҭ иеиқәдырхазшәа убама?

Б а ҭ а л. Иеиқәдырхахьеит, иагьеиқәдырхоит, шәара шәырԥырхагамхар.

А л м ы с х а н. Ҳара ҳакәым, аха урҭ уара уоуп ирԥырхагоу. Иужьеит акы иаԥсазшәа. Рхы иақәургәыӷит, иубап иҵадмырбгозар ҳаԥсадгьыл.

Б а ҭ а л. Иузҭадаз уара аԥсадгьыл! Иҳамаз ахәыҷгьы уара уаби уаб иҩызцәеи алгахьеит, еимырҵәахьеит. (*Ибжьы неиԥыхны.)* Ажәлар шәхаҭкы. Иахьа хәыҷгьы-дугьы абџьар шьҭырымхыр ада ԥсыхәа аныҟам аамҭазы, ҳашьхатәыла иқәынхо дарбан аԥсуазаалакгьы ихаирштыроуп ашьоура, аиӷара, адгьыл еимакра ухәа ҩныҵҟалатәи агәынамӡарақәа зегьы.

Н а ҳ а р. Иухашҭноума, нас, ҳшьа зыӷрагәоу Ҳабашь узивагылоу уа?

Б а ҭ а л. Мап, уи схамшҭӡеит сара, аха абри иаҭкьыс еицәоу аӷа дысзаауеит абнахь.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Уажәа нагӡала, аҭауад, ухаҭкы.

4-т ә и а б ж ь ы. Уи иажәа са сзазыӡырҩуам.

3-т ә и а б ж ь ы. Уара унхаҩуп, Пшьҟан. Анхацәа бзиа избо аҭауад иаӷахаз, ихы даӷоуп ауп иаанаго.

5-т ә и абжьы. Ҳара иҳадымгылаз ҳалҵааит абрахьынтә.

8-т ә и а б ж ь ы. Шәхала, нас, аҭырқәа шәиииааип ҳәа шәгәы иаанагома?

1-тә и а б ж ь ы. Ҳиииааи-ҳимиааи, иаҳуалу наҳагӡоит.

7-т ә и а б ж ь ы. Шәара шәааиижьҭеи шәабџьарқәа харшаланы шәгылоуп, арахь иааира ҳәа акгьы шәымаӡам.

1-т ә и а б ж ь ы. Аиааира ҳазҭода, Камшьышьхеит. Абас агәаҟра ҳанҭагылоу, шәара шәуаажәлар шәрылҵны аҳаԥҟәа шәрыцҵатәаны шәҽыԥхьашәкуазар?

2-т ә и а б ж ь ы. Уажәа уаԥшны уцәажәала, Қәаблыхә, мамзар, саб иԥсаныс, сшәақь амц шамҳәо удыруеит хәа сыҟоуп.

4-т ә и а б ж ь ы. Укылатәаны ушхысуа уажәы уҳамбеит ҳара.

2-т ә и а б ж ь ы. Ааит, уара!..

Игоит асаркьал абжьы, аҩыцьагьы рҭыԥқәа рҿы иаанхоит.

Б а ҭ а л. Ажәлар, шәаасзызырҩы. Аҭырқәа ашышкамс еиԥш ириманы, агаҿа дықәхеит. Ишакәым ирызныҟәоит ҳауаажәлар, иршьуеит икнаҳан урҭ ирҿагылауа. Мшынныpцәҟа ирҭиуеит ҳҭыԥҳацәа. Ирбылуеит ақыҭақәеи ауахәамақәеи.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Хыхь иҟоу Анцәа, ҳрыцҳашьа, иуҳәо закәызеи, сыҭауад ухаҵкы!..

3-т ә и а б ж ь ы. Агәра сызгом, ари ԥхызуп еиҭеиҳәо, ма деилагеит.

6-т ә и а б ж ь ы. Шәҽаанышәкыл, деиламгеит, аха аиаша иҳәоит.

8-т ә и а б ж ь ы. Избан, нас, изырбылуа ауахәамақәа?

Б а ҭ а л. Ҳдин ҳхырхырц, ҳашьҭамҭа дырзырц. Ҳаԥсадгьыл аҿы дара аԥшәыманы иҟаларц.

А л м ы с х а н. Уи мцуп, игәра шәымган, ажәлар. Аҭырқәа хаала дышәнааларц иҭахуп. Урҭ ҳашьхатәыла иакәымк азырурц ргәы иҭаӡам. Дара иаҳзааргеит зда ҳхәарҭам аҵыка, асапын, ахы, ахәшә, аласа маҭәа. Иаашәҭаху зегь дара рҿы шәнеины иаашәхәар ҟалоит.. Сара изшәасҳәазаалакгьы, ишәмыргәаан урҭ.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

7-т ә и а б ж ь ы. Нас, шәуа дарбан уажәшьҭа ҳаззызырҩра?

5-т ә и а б ж ь ы. Мҩакы ҳақәышәҵа, анцәа дшәымазар.

1-т ә и а б ж ь ы. Уи зыбла иабаз иҟада ара?

3- т ә и а б ж ь ы. Сара...

6-т ә и а б ж ь ы. Сара...

7-т ә и а б ж ь ы. Саргьы.

Х ь р ы ҧ с. Иара саргьы. Сыблала избеит. Ихшьаауп ҳаҧсуара акалҭ зегьы.

Ш ә а р а х. Урҭ аангыларцгьы иҟаӡам, ажәлар шәхаҵкы. Иаха рымцақәа иҵегь арахь иааскьан...

Б а ҭ а л. Уара, Алмысхан, иаҧсам уашьагьы уаргьы абра шәҳалагылара. Сыжәлари сареи ҳаизааныжь.

А л м ы с х а н. Арҭ иацы саб итәқәа ракәын, иахьа уара иугеит, аха уаҵәы сара истәхоит. Уаала, Наҳар, уажәшьҭа ара ҭыҧ ҳамам ҳара.

Ицоит Наҳари иареи, пыҭҩык дара рҩызцәа рыцны. Аҿышьҭыбжь гоит, уи иаҳа-иаҳа иааигәаахоит. Ажәлар даарылаххуеит Е ш с о у, нас хыхь иқәгылаз Баҭали Ҳабашьи рахь дыҩхаҟьалоит.

Е ш с о у *(ибжьы неиҵыхны)*. Ажәлар...

Ахысыбжь гоит. Ешсоу ахы иқәшәаз даршәны, асаркьал иаҵагылаз ашьаҟа днагәыднажьлоит, нас асаркьал изласуаз ашаха днахьынҳалоит.

Аҭырқәа ир арахь амҩа иқәуп... *(Знык аҟара асаркьал днасны, ашаха днахьыҩрны, ҵаҟа дынкаҳауеит.)*

Ажәлар шьхынҧсыланы иаагылоит.

Б а ҭ а л. Ажәлар ақәра дыркы, Ҳабашь.

Ҳ а б а ш ь *(днышьамхнышланы)*. Исҭоубоуп абарҭ зегь шәыгәҭаны...

А ж ә л а р *(ишьамхнышланы)*. Исҭоубоуп абарҭ зегь шәыгәҭаны...

Ҳ а б а ш ь. Сшьа исылои, сышьха дгьыли, сыламыси ирымаҿуп...

А ж ә л а р. Сшьа исылои, сышьха дгьыли, сыламыси ирымаҿуп...

Ҳ а б а ш ь. Ҳаиуа аӡәы дыҟанаҵы, Аҧсны ахақәиҭраз сшықәҧауа!

А ж ә л а р. Ҳаиуа аӡәы дыҟанаҵы, Аҧсны ахақәиҭраз сшықәҧауа!

Аҭаҳмада Ҳабашь днеины, асаркьал асра далагоит. Уи абжьы гоит, иаҳа-иаҳа иацлауа. Иаалашьцоит асцена. Иҵлашьцаз ажәҩан аҟынтә

еиқәырццак амацәысра иалагоит. Уи иарлашоит ажәлар рхы-рҿқәа, урҭ уажәы ахәаԥшцәа рахь иааҳәны игылоуп, рабџьарқәа кны, ақәԥара иазхианы. Асаркьал абжьы шгац игоит еихсыҕьрада.

Алашара ыцәоит.

Афбатәи асахьа

Аҭыркәцәа рлагер, мамзаргьы аҭыркәа ир рхада иаангыларҭа, ирымпытцархалаз ажәытә аԥсуа баак аҩнуҵҟа. Ар рхада деилашәаны длеиҩеиуеит. Уи иаԥхьа иҽеидыԥсалан дгылоуп ихаҭыԥуаҩ Мамеҭ.

Ар рхада. Хымз наҟьа ҵуеит, ҳара ҳагәҭакы ҳахьымӡоижьҭеи. Абарҭ уаԥсҵәык азна иҟам ашьхауаа ҳзырзымиааит. Ицәыраагозеи блас уаргьы саргьы ҳауаажәлар рҿы?

Мамеҭ. Ҳаруаа зегьы ладынтдәала ицеит уи амҩа ҭшәа. Жәамш раахыс ажәылароуп ҳазҿу, аха амҵқәа, реиԥш ҳнарыдҟьыцыла ҳцоит ашьхауаа рхырҕәҕәарҭақәа. Абахәқәа рҟынтәи ибҕарҵо ахаҳә мацара иннарҵәеит ҳаибашьцәа.

Ар рхада. Уара иудыруама иҭабуп хәа шҳарымҳәо убри азы? Асулҭан ииҭаху акоуп — Аԥсынтәыла инапаҵаҟа аҟалара. Мап анакәха, ҳҩыџьагьы ҳахқәа ҳхагылаӡамшәа иаҳхикәыцәаауеит.

Мамеҭ. Нас, иҟаҳҵарызеи?

Ар рхада. Игатәуп урҭ рыдгьылқәа, уаргьы саргьы ҳхы нақәаҳҵозаргьы.

Мамеҭ. Сеигӡом сара схы, иара абраҵәҟьагьы ихысҵәоит, саҳәа наҵшьны, акы иахәозар, аха уажәы ҳҭагылазаашьа зеиԥшроу ала, урҭ ҳамч рықәхараны иҟаӡам.

Ар рхада. Ирықәхароуп.

Мамеҭ. Изла? Ҳаибашьцәа рыбжаҩык нҵәахьеит. Мчыбжьык аҩнуҵҟала жәаҩык инареиҳаны иаҳцәыргахьеит аԥсуаа иҕьычны. Иаанхазгьы ашәаӡыӡара рылалан, рхы ахьыргара рыздырам. Ар рыҩнуҵҟа ирацәахеит агәынамӡарақәа. Изаҳҭахузеи шьхатәыла ампыҵахалара, ҳарҭ зегьы ацаҟьақәа ҳрыдынҵәалозар! — рҳәеит. Ибналан ицақәазгьы ыҟоуп, иҟоуп убыс забџьар зыҟәныхны саԥхьа иказыжьызгьы. Аԥсуаа рахь иаҳцәиасқәазгьы ыҟоуп.

А р р х а д а *(дныҩныхәааны).* Уеилагама уара, иуҳәо закәызеи?

М а м е ҭ. Ааи, убас ауп, ҳаԥхьагыла ухаҵкы.

А р р х а д а. Икнаҳатәуп рызынтәыкгьы ҳар иахьырбарҭоу убас ҟазҵаз.

М а м е ҭ. Аԥсуаа ҳахьыршьуа азмырхакәа, ҳнапала ҳхы кнаҳҳауама?

А р р х а д а. Иаанхаз абжьарц азыҳәан.

М а м е ҭ. Ааи, аха иаанханы иҟоугьы ҳампыҵаӡуеит, ҳаԥхьагыла ухаҵкы. Избан ҳауаажәлар зақәаҳарӡуа шьхатәыла, уаԥсҵәык иҟам қыҭак азыҳәан?

А р р х а д а. Мамеҭ, уцәажәашьа сгәаԥхом. Издыруада уаргьы уабџьар уҟәныхны ишьҭоуҵарц уҭахызар?

М а м е ҭ. Мап, саԥхьагыла ухаҵкы. Аллаҳ имҳәааит сара сабџьар шьҭасҵо, аха...

А р р х а д а. Аха аҭахӡам уи. Сара иццышәыстәуеит уи ақыҭа ҳара иаҳҿагылаз. Иццышәыстәып руахәама, иԥысҽып агәҭаҵәҟьа рсаркьал, дунеи ахаан абжьы рмаҳауа. Аԥсуаа зегьы ҭасҵап схәура. Уажәы-уашьҭан сара сырзыԥшуп ар ҵҩа змам асулҭан иҟынтәи.

М а м е ҭ. Уи иашазар...

А р р х а д а. Ииашоуп, Мамеҭ, зегьакоуп иахьа ма уаҵәы Аԥсны наунагӡа ҳара иаҳтәхоит. *(Инапы еиниҟьоит.)*

Дааиуеит а ш ә х ь ч а ҩ, ар иреиуоу аӡәы.

Уиԥхь аҭауад Наҳар.

Ашәхьчаҩ дцоит.

Уи аԥҳәызба лхала дҭакума?

М а м е ҭ. Дҭакуп. Аҟаҿыҳәа дыцҳауеит: лааигәа аӡәгьы дналышьҭуам. Илаҳҭо афатә лфом, ӡык днахәоит акәымзар.

А р р х а д а. Уа дҭакыз.

Убри аамҭазы наҟ ашьхарахьтә игоит асаркьал абжьы, дааҩналоит Н а ҳ а р.

Мамеҭ, иуаҳауама агьааурқәа рсаркьал абжьы? Аллаҳ, уи слымҳа ҭнашьаауеит, еиҭа, еиҭах...

Н а ҳ а р *(илакҭа ырцәгьаны)*. Уара уи мгарц акәызма иуҭахыз, ар раԥхьагылаҩ?

А р р х а д а. Сара иҵьасшьауеит, аҭауад, уара зны-зынла абас ҿыргаӡа ҟаҵаны уахьцәаажәауа?!

Н а ҳ а р. Саргьы иҵьасшьауеит шәара шәхымҩаԥгашьагьы.

А р р х а д а. Нас, угәы ишԥаанагоз уара?

Н а ҳ а р. Узсыԥхьазеи?

А р р х а д а. Иузымдырӡои сызуԥхьаз?

Н а ҳ а р. Баша аҵьабаа убоит.

А р р х а д а. Иахьа жәантәуп мап укуеижьҭеи.

Н а ҳ а р. Даҿа жәашықәса сҭакны сшәымазаргьы, сара суаажәлар абҵьар кны сшырҿамгыло жәдыруазааит.

А р р х а д а. Уара уашьа итәык уламлеит. Избан уи иуеиҳәо зуумырҳауа?

Н а ҳ а р. Ииҳәо акәым, дызбар сҭахым зынӡаскгьы.

А р р х а д а. Сара исҭахуп абра ишсаҳауа шәҩыҵьагьы шәеицәажәарцы.

Н а ҳ а р. Мап, иазхоит уи сахьынӡамҩахиҟьаз.

А р р х а д а. Сгәы уалоуп цәгьаӡа. Башаӡа ухы ҭаурхоит.

Н а ҳ а р. Сара сҭахеит убри аҿены, суаажәлар ирҳәоз хамҵакәа, сашьа игәра ганы шәара шәахь саниас. Шәара сгәы иззаанагоз шәакәӡамзаап.

Ар р х а д а. Иуанасыжьуа ҵьумшьан, аҭауад. Уара узацәажәо дызусҭоу ухашҭит ҳәа сыҟоуп.

Н а ҳ а р. Иухаумыршҭын, ар рхада, уара узацәажәо аҭауад лаша Наҳар Маршьан шиакәу, шьҭамҭала шьхатәыла зтәу.

А р р х а д а. Шьҭамҭала шьхатәыла уара иутәызҭгьы, уаажәлар унапаҵаҟа иҟазаарын иахьа, уҳәатәы харҵо, умаҵ руа. Урҭ урылырцан, хымыз ҵуеит абра абақьмаз унахәо аҭырқәа ир урылатәоижьҭеи, ҵьара цхыраарак ҳамҭаӡо.

Н а ҳ а р. Суаажәлар сырӡит сара, исырӡит ҳаҩнуҵҟатәи еиҭарак иахҟьаны. Аха хымыз рыҩнуҵҟала шәаргьы шәысҭцеит. Шәара ара шәааит қәылара, ҳхышәашьаарц азыҳәан.

А р р х а д а. Еи, аԥсуа, ҳара иахшьуа иахҿагыло роуп.

Н а ҳ а р. Аҭырқәа, шәара ишәҿамгыло аԥсцәа роуп, зыԥсы ҭоу шәара шәизычҳауам.

А р р х а д а. Уцәажәашьа сгәаԥхом, аҭауад, уара аԥсахра угәы иҭазар...

Н а ҳ а р. Иарбан ԥсахроу узлацәажәо, ар рхада. Сара сыҩны сыҟоуп, сабацәа рыдгьылаҿ.

А р р х а д а. Иузҭада уара аԥсадгьыл? Ари адгьыл уажәшьҭа нахыс аҭырқәа итәуп.

Н а ҳ а р. Ҳаи-ҳаи, уаргьы саргьхандаз, аҭырқәа! Рацәа аҽада сақәшәыртәеит сашьагьы уаргьы.

А р р х а д а. Уашьа дуаҩ ҟәышуп. Идыруеит аԥхьаҟа иԥеиԥшу. Ҳара иҳадгылаз аԥсуаа аиаша ҟарҵеит.

Н а ҳ а р. Ишәыдымгылаз?

А р р х а д а. Иҳадымгылаз ирԥеиԥшхаз убеит ҳәа сыҟоуп.

Н а ҳ а р. Иагьа ус акәзаргьы, шәара сшәыдгыланы сашьцәа сызрабашьуам.

А р р х а д а. Ишуҭаху.

Н а ҳ а р. Иахьарнахыс абра сагьаангылом.

А р р х а д а. Уабацо, ушьҭахьҟа иуԥсахыз уаажәлар рҿы унеир, укнаҳаны уршьуеит. Урҭ урцәынхаргьы, сара Аԥсны зегьы мышкызны снапаҵаҟа иҟамларц залшом, усҟан...

Н а ҳ а р. Еиҳа еиғьуп суаажәлар сыкнаҳаны сыршьыр.

А р р х а д а. Уара иахьагьы мап ацәукуеит акәу ар уман ашьха қыҭа ақәлара?

Н аҳ а р. Ааи, мап ацәыскуеит.

А р р х а д а. Нас, иуҭахузеи?

Н а ҳ а р. Ишәымҭилан ҳажәлар еидҿаҳәаланы Ҭырқәтәылаҟа. Иццышәшәымтәын ҳқыҭақәа, ишәымблын ҳуахәамақәа.

А р р х а д а. Излазбо ала, уара сқьырсианутәырц уаҿуп, агьааур. Уца, уаҳа сузыӡрҩырц сҭахым.

Н а ҳ а р. Саргьы уахьызбо сыла ашьа хылоит, аха иабаҟоу, акгьы сылшом акәымзар. *(Дцоит.)*

А р р х а д а. Иуаҳама, Мамеҭ, ари ииҳәо? Амаҭ укәа иҭоуҵар аҳа, арҭгьы рыгәрагара уадаҩуп. Шәихылаԥшла, ддәықәлаҵәҟьарц далагар...

М а м е ҭ. Еилыскааит, саԥхьагыла ухаҵкы.

А р р х а д а *(инапы еиниҟьоит, дааиуеит ашәхьчаӷ). Уи* аԥҳәызба иҭаку ирласны арахь дысзааж*ә*га! *(Ашәхьчаӷ дцоит.)* Агьааурқәа, шьамхыла шәсыргылап шәызынтәык. Иџьоушьаша, раԥхьа ҿыҵәахырҭас ара иҟаиҵеит, уажәы ҳаигәаԥхом уи аҭауад. Дыкнасҳауеит зегьы иаҳьырбарҭоу дхагаланы. Аӡәгьы сиеигӡараны сыҟам. Иара сара сан илыхшаз иакәзаргьы.

М а м е ҭ. Саҭамзааит иахьуасҳәо, аха ҳнапаҵаҟа иаагаз ауаа ҳаргәаацәозар?

А р р х а д а. Нас, ишԥоуҭахыз? Арҭ арҵәыра рыцаԥсаны ирызсырҳап ҳәа уҟоума. Ихшьаатәуп. Ари адгьыл ҳара ишахҭаху ҳақәныҟәароуп, аҳҿа ҳазқәа ианбалаҟацо ҳәа акәымкәан. Уаргьы уҟазшьақәа сгәаԥхом, Мамеҭ. Атәыла умпыҵаухаларц уандәықәла, улақәагьы аш рхылароуп.

М а м е ҭ. Аха раԥхьа ус ҳамҳәаӡазт.

А р р х а д а. Нас уара угәы иаанагома арҭ рыдгьыл ус мариала хақәырҵап ҳәа. Аҭырқәа империа аҿарҭбаауеит. Уи иҵегь аҳәаақәа еиҵнахраны иҟоуп.

Дааӷнаргалоит К а м а, лнапқәа ҿаҳәаны. Ашә зыхьчоз дцоит.

Ари лнапқәа зҿаҳәоузеи, Мамеҭ?

М а м е ҭ. Дыцҳауеит, ар рхада ухаҵкы, ублақәа дынҭасны иааҭылхуеит лнапқәа дрықәиҭаҳҭәыр.

А р р х а д а. Иԥыртла лнапқәа.

Мамеҭ Кама лнапқәа ԥиртлоит, лара дгылоуп дхаҳәыршәыраханы.

Аллаҳ илла лааҳ, ари дышиашоу, кьыс лымамкәан ҳсултан ду ииарҭа аҟынӡа днагатәуп. Ибыхьӡузеи?

Кама лҿы наҟ иналырҳәуеит.

Ҿылҭуам.

М а м е ҭ. Кама лыхьӡуп. Ашәақь уаӷы изаҿамкуа аишьцәа драҳәшьоуп, ҳар раԥхьагылаӷ, ухаҵкы.

А р р х а д а. Ашәақь иузаҿамкуа ба? Иаарласны абри лашьцәа рхи ршьапи еидҿаҳәалан абра иусырбап.

К а м а. Уи аӷыза уара иубараны уҟаӡам. *(Диҿажьцәоит.)*

А р р х а д а. Ацгәы еиқәаҵәақәа шәара! Мамеҭ, шаҟаӷ шәымада ари лӷызцәа?

М а м е ҭ. Жәахаҩык.

А р р х а д а. Уахаҵәҟьа амшын ихышәҵа. Еи!.. *(Инапы еиниҟьоит, даауеит ашәхьчаҩ.)* Алмысхан уиԥхьа!

Ашәхьчаҩ дцоит, дааҩналоит А л м ы с х а н.

А л м ы с х а н. Сахьуҭаху сыхиоуп, саҳ ду ухаҵкы! *(Даахырхәоит.)*

А р р х а д а. Уаргьы саргьы дҳаҳуп асулҭан.

А л м ы с х а н. Аллаҳ диқәныҳәааит асулҭан.

А р р х а д а *(инапала Мамеҭ дцарц идиԥоит. Мамеҭгьы иаразнак дындәылҟьоит).* Ҳусқәа шԥаҟоу, Алмысхан?

А л м ы с х а н. Аллаҳ ишиҳәара, ухаҵкы.

А р р х а д а. Мцуп. Иабаҟоу исуҭаз ажәа, уашьцәа зегь хырхәан исԥылартә иҟоуҵарашәа? Иабаҟоу ууаажәлар?

А л м ы с х а н. Суаажәлар мҩахызҟьаз раҳәшьа абар дахьгылоу.

А р р х а д а. Издыруеит. Ари дытҟәоуп, аха егьырҭ абаҟоу?

А л м ы с х а н. Иса унапала сԥаҵа шҩоу, урҭ мчыбжьык ахалеи аҵыхәалеи абра уаԥхьа ишьамхнышсмыргылозар.

К а м а *(арԥәааҳәа дныҩныҳәҳәан).* Ианакәызаалакь, ианакәызаалак уи улшараны уҟаӡам, уара алахша! *(Диҿасуеит.)*

А л м ы с х а н *(иҟама аатԥааны, лыхәдацәа инаԥеикуеит).* Ҳшьа зыжәхьоу шәара. Снапала быԥсырц быҟазаарын.

К а м а. Иаҿырха сыхәда, уара ахәымга, зашьцәа зыԥсахыз.

А р р х а д а. Алмысхан, уҟама улаха. *(Алмысхан иҟама атра иҭеиԥоит.)* Урҭ зегьы рыбӷақәа ԥыҵәҵәаны ишьҭаҵатәуп амаҭ еиԥш. Алмысхан, уашьаҵәҟьа унапаҿы дузаамгеит, нас уара удгьылқәеи умаҵуцәеи злаузсыргьыжьрызеи сара?

А л м ы с х а н. Дшьымзар уаҳа ԥсыхәа имоуит сашьа, дысшьып сҳәар, уахьҵәҟьа снапы илалом, ухаҵкы.

А р р х а д а. Шәа шәгәыԥшқацәоуп, арахь, ишәҭахуп шьак камҭәаӡакәа, шәусқәа зегьы маншәалахарц. Иазхоит шьҭа. Убри аԥҳәызба лҩызцәеи лареи уахаҵәҟьа амшын ихҵа.

А л м ы с х а н. Инагӡахоит, ухаҵкы.

Адәахьы абжьқәа гоит, «иҳақәлеит» ҳәа. Дааҩнаххуеит М а м е ҭ.

А р р х а д а. Иҟалазеи, Маметҭ?

М а м е ҭ. Аԥшыхәра иқәгылаз шьны, анхаҩы Чыҕьыц дымџарсны дыргеит аԥсуаа.

А р р х а д а. Алмысхан, иубома ууаажәлар иҟарҵо. Саахынҳәаанӡа, ари улхылаԥшла. Маметҭ, усышьҭал! *(Аҩыцьагьы ндәылҵны ицоит, иаанхоит Алмысхани Камеи.)*

А л м ы с х а н. Уажәшьҭа бабасыцәцо?!. Бызқәа аҟама аласырҟацап!.. *(Иҟама аатҵихуеит.)*

Кама аҭӡамц ахь днаскьоит. Убри аамҭаз ашә даалагылоит Н а ҳ а р.

Н а ҳ а р. Алмысхан!

А л м ы с х а н. Наҳар, ари змааноузеи?

Н а ҳ а р. Уҟама аҭра иҭаҵа ҳәа уасҳәеит.

А л м ы с х а н. Уҟазшьақәа сгәаԥхом, Наҳар, иҟалап уара...

Н а ҳ а р. Ааи, исыԥсахит сҟазшьа, убас иаҭахуп азыҳәан. Ариабжьарак убаҟаз? Ҳашьцәа урабашьуазма?

А л м ы с х а н. Иузҭада аишьцәа уара? Иузҭада аԥсадгьыл?

Н а ҳ а р. Абар иахьыҟоу ҳаԥсадгьыл.

А л м ы с х а н. Ари уажәшьҭа ҳара иаҳҭәӡам.

Н а ҳ а р. Иаҳҭәуп, амала иара ҳақәгылан, иара ҳабашьуеит акәымзар.

А л м ы с х а н. Сара сзеибашьуа сыдгьыл сцәызгаз ауаа роуп. Саб дызқәиҭыз адгьыл.

Н а ҳ а р. Узыдгылоу ауаа роуп зынӡаск иуцәызгараны иҟоу удгьылқәа. Урҭ рҟазшьақәа сгәаԥхом, Алмысхан.

А л м ы с х а н. Урҭ ажәа сырҭахьеит, саб идгьылқәа шсыздырхынҳәуала.

Н а ҳ а р. Ҳаб идгьылқәа ҳашрышьҭаз, Аԥсны ҳарӡит уаргьы саргьы. Уа ҳара ҳхала ҳларҿагылан, ҳадгьылқәа хцәызгаз ҳрабашьындаз, абарҭ ауаа ҳхы иархәан акәымкәа. Ахьымӡҕ, еиҭа ахьымӡҕ. Уара сузхәыцны сааит абрахь. Аха еилыскааит арҭ шуаа ҽеиқәамыз. Зны рхы ҳадырхәоит, нас иҳақәыжьцәарц ишыҟоу удыруазааит.

А л м ы с х а н. Уара уеилагеит, Наҳар.

Н а ҳ а р. Мап. Сыхшыҩ аа ит еиҳагьы схаҿы. Блас ицәыраагозеи уаргьы саргьы ҳауаажәлар рҿаԥхьа? Аԥсуаа ҳҿы

иҟамлаӡац ҳара иҟаҳҭцаз аҩыза. Иҳанарыжьуам уашьҭан ҳажәлар. Ҳаб ибаҩқәа ыҵхны, амца иақәҵан ирблып.

А л м ы с х а н. Урҭ зегь хысшьааауеит сара.

Н а ҳ а р. Нас адгьыл мацара ззуҭахыда, ууаажәлар хушьаауазар? Арҭ умаҵ руп ҳәа уҟоума? Зуаажәлар рыжәҩахыр змам ауаҩы еснагь дмаҵуҩуп.

А л м ы с х а н. Уара иакәым сурҟаҵоит иахьа абра.

Н а ҳ а р. Сшьы сара исгәыдҵаны!..

А л м ы с х а н. Уи сзымгәаҕьып ҳәа уҟоума?

Н а ҳ а р. Издыруеит ишугәаҕьуа. Зыжәлар ирмеигӡаз, сара усс сумоума! Аха ӡынӡаск иаҳмырпхашьап ҳхы. Иҳамоуп аамҭа уи ариашаразы. Урҧырҵ абарҭ. Ҳцап хауаажәлар рахь. Урҭ макьаназы иҳанарыжьуеит.

А л м ы с х а н. Ишҧа, анҭ анхацәа рҿапхьа саҭашәымҵан ҳәа шьамхыла сгыларцу?!

Н а ҳ а р. Анхацәа ракәым, угыл уҧсадгьыл аҿапхьа саҭамзааит ҳәа. Ублақәа хҩама, уанаџьалбеит, иумбаӡои ҳажәлар шеимырҵәаз? Ҳара ҳнапала ҳдац-ҧашәқәа ҳаҵдырхуеит. Зқьҩыла ҳуаа амшын рхырӡлара ҳаҿуп. Дара ирҭаху ҳара-ҳара ҳахәдацәақәа ҵибакаарц ауп. Убри аҿы ҳнеины ҳаҟоуп уажәы. Иумбаӡои ҳаламыс, ҳауаҩра, ҳчеиџьыка ишақәыжьцәаз? Иумбаӡои ҳдин арӡра ишаҿу? Ҳабацәа, урҭ рабацәа зҵаныҳәоз ауахәамақәа шырбылуа? Иумбаӡои ҳҭыпҳацәа ирзырыуа? Иумбаӡои ақәӡаара ҳшаҿу? Дзыхсырҟьозеи шьоукы раҳәшьазаҵә? Ари лхала лоума, жәаҩыла, шәҩыла... Алмысхан, уласы, аамҭа ҳамам, ҳцап абри аӡҕаб дҳаманы.

А л м ы с х а н. Уца уара иахьуҭаху, сара џьарамзарак џьаргьы сцараны сыҟаӡам, абри аӡҕабгьы дусҭом. Ари уахаҵәҟьа Ҭыркәтәылаҟа асулҭан дизаҳҭиуеит.

Н а ҳ а р. Мап, Алмысхан, ари сара дшаазгаз еиҧш, сара дызгоит.

А л м ы с х а н. Уи залшараны иҟаӡам.

Н а ҳ а р *(Кама лнапы кны, ашә ахь диманы иҿынеихоит)*. Кама, баала бсышьҭаланы!

А л м ы с х а н *(ашә днылагыланы)*. Уҽаанкыл, Наҳар. Уара уца иахьуҭаху, аха ари аҧҳәызба дааныжь!

Н а ҳ а р. Улҭ ашә!

А л м ы с х а н. Уҽаанкыл акәымзар, аскьар ужәысҵоит. Еи, уа иҟада?

Н а ҳ а р *(уаҳа аҳәаха имҵакәа, аҟама наиӷриҳәоит. Алмысхан ашә днылаҳауеит)*. Уԥсы, сашьа, сара снапала, ԥсахәык иаҳасабала.

К а м а *(дныҩныҵәаан)*. Иа анцәа, иҟоуҵозеи, Наҳар?!

Н а ҳ а р. Зегьакоуп мышкызны иашьцәа дыкнарҳауан. *(Даҽа ашәык ала индәылҟьоит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А б ы ж ь б а т ә и а с а х ь а

Ауахәама аԥхьа. Абҵьар зку аԥсуаа ҳәсала-хацәала, рыбла ашьа хҵәарыло, икәшаны игылоуп Ч ы ӷ ь ы ц. Асценаҿы алашара анакы, аусӡбара аҵыхәахь инаскьахьан. Ажәлар амацәаз еиԥш иаҳа-иаха изааигәахон Чыӷьыц. Б а ҭ а л и, Ҳ а б а ш ь и, гәыԥҩык ашлақәеи рхы неидкыланы еицәажәоит асаркьал ахькнаҳау.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Ари иқәнагам ҳәа иҟоузеи?

2-т ә и а б ж ь ы. Дыкнаҳан дышьтәуп, дыкнаҳан!

3-т ә и а б ж ь ы. Дыкнаҳан уҳәама, Кьасоу, уи маҷуп иара изы!

4-т ә и а б ж ь ы. Азин сышәҭ, маҷ-маҷла ихәда ԥысҟоит.

5-т ә и а б ж ь ы. Убри аҵкьыс еицәоу ала дышьтәуп аԥсахәы.

6-т ә и а б ж ь ы. Шәааи, амца леиқәҵаны, далааблып аҿҿаҳәа.

7-т ә и а б ж ь ы. Убригь маҷуп иара изы. Уи аҵкьыс иԥсы шҭоу даажып.

8-т ә и а б ж ь ы. Аиаша уҳәеит, Қәабзач, аиаша.

9-т ә и а б ж ь ы. Шәызгылоузеи, ажәлар, наҟ деиҿаҳажәжәап маха-маха.

Ажәлар неизыҩҩуеит, аха Ҳабашь асаркьал данаслак зегьы рҭыԥқәа рҿы иаанхоит.

Б а ҭ а л. Шәеааныршәкыл, ажәлар, уи иус ҳара иҳаӡбоит.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь ы қ ә а.

1-тәи а б ж ь ы. Аамҭа згатәузеи, аҭауад лаша ухаҵкы?

2-т ә и а б ж ь ы. Ари иҧсышьа цәгьахароуп, уаҳа ҧсыхәа ыҟаӡам.

3-тә и а б ж ь ы. Убасоуп, убас. Аҧсҭазара шәара ишәҭаргьы, згьакоуп ҳара ҳнапала дыкнаҳҳауеит.

4-т ә и а б ж ь ы. Иҧсы еиқәҳархоит ҳәа шәаламган, аӡбаҩцәа шәхаҵкы.

Б а ҭ а л. Ажәлар, шәгәы иаанамган мамзаргьы ари ахәымга, лабҿаба ҳшьа зжәыз, иҧсы еиқәҳархоит ҳәа. Мап, шәхаҵкы. Ари дыҧсуеит ишихәҭоу ала.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Уара уашьа иҧацәа роуп сара абри аус салазгалаз.

Б а ҭ а л. Убарҭгьы рус ӡбатәуп. Иудыруазааит ҧсышьацәгьала рыҧсҭазара ишалҵуа.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Урҭ уажәшьҭа шәара ишәымҧыхьашәараны шәыҟаӡам. Аҭыркәа ибаа иҭоуп, рых хәыцкгьы шәзалыршәом.

Б а ҭ а л. Иалҳаршәоит. Згьакоуп, аҧсахҩы мышкызны ииҧсахыз иуаажәлар дырҧыхьамшәар ҟалом.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Сара сзыҳәан згьакоуп уажәшьҭа.

Б а ҭ а л. Убриоуп ирыцҳарахаз. Иудыруама уара шаҟаҩ уқәӡыз? Аҭыркәцәа имаӡаз ҳамҩахәастақәа рыла ихагалан, ҳашьҭахь ала иҳажәуҵон. Уара душьит Ешсоу, акгьы зхараӡам арҧыс.

Ҷ ы ҕ ь ы ц. Уашьа иҧа Алмысхан иакәын убас ҟасҵарц исыдызҵаз.

Б а ҭ а л. Алмысхан дгылараны дыҟоуп абыржәы уара уахьгылоу аҭыҧ аҟны. Ҳабашь, ираҳәа ажәлар аӡбаҩцәа ирызбаз.

Ҳ а б а ш ь *(асаркьал знык дасуеит)*.

Ажәлар зегьы ааивагылоит уи, ииҳәарызеи ҳәа иӡырҩуа. Иара асаркьал асырҭа аҟнытәи дналбаан, ауаа рыжәпара дналалоит.

Дыҧшәыртла аҧсахҩы.

Ҷыҕьыц дыҧдыртлоит.

Анцәа ду хыхь иҟоу ибоит, абри ауаҩ иқәнагам акы дақәҳаршәозар. Ари ихәҭоу иара итәы дагоит, иара ихәымгара, иара ишьа ахьиҭиз азыҳәан. Сиашоума, ажәлар?

А ж ә л а р *(еицҿакны)*. Уиашоуп, уиаша!

Ҳ а б а ш ь. Иҳәа уара, аҭаҳмада, зажәымҭа еиқәаҵәахаз уаргьы саргьы, дабаҟоу уԥазаҵә?

4-т ә и а б ж ь ы. Дшьуп изқәа аҟама алаҵан, чарҳәарыла, аҭшәараҿ ачаԥшьараз дахьгылаз.

А ж ә л а р *(рыбжьы ыԥакны игәынқьуа)*. Анцәа, избан абас ҳзуцәымҕхаз? *(Ҷыҕьыц иахь шьаҿак ҟарԥоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Арԥыс, дабаҟоу уашьеиҵбы, мчыбжьык аԥхьа ара хьшьыцбаҵас иҳалаз?

1-т ә и а б ж ь ы. Уи иҽишьит ихала, ихы абахә ианҟьаны, аҭырқәаҵәа дыркырц данрыбжьарцала.

А ҳ ә с а р ы б ж ь ы *(игәыҭшьаагаха)*. Ааи, уан жәымҭеиқәаҵәа, уан!

Ҳ а б а ш ь. Баасҿаԥшишь, аԥҳәызба? Дабаҟоу бхаҵа, хәымыз раԥхьа шәчараҿ шәышықәса нуҵааит ҳәа ҳзықәныҳәоз?

5-т ә и а б ж ь ы. Иацуха дҭахеит.

А ж ә л а р. Ҳаи, ҳаи, ҳарԥарцәа ҟадыџьқәа... Ҳабашь. Иабаҟоу, Баҭал, уҷкәынцәа агәлымҵәахқәуа Хьрыԥси Алхаси?

3-т ә и а б ж ь ы. Урҭ аҩыџьагьы рыдгьыл азы хаҵала иқәԥон.

А ж ә л а р. Уҽырҕәҕәа, аҭауад лаша ухаҭкы.

Ҳ а б а ш ь *(ихазы иҳәауашәа)*. О, хыхь иҟоу Анцәа, изысҭахузеи аҭаҳмада аԥсҭазара, сыҷкәын Чакьара иахьа адәы дықәымзар?

3-т ә и а б ж ь ы. Ухы уҩах, еснагь ҳгәы зырҕәҕәо, иҳаԥгылоу Ҳабашь.

Ҳ а б а ш ь. Иабаҟоу жәаҩыла-шәаҩыла ҳаҷкәынцәа?

А ж ә л а р. Урҭ зқьҩыла ҳаҟазарц азыҳәан рхы ҭадырхеит.

Ҳ а б а ш ь *(ибжьы ҩеиԥыхны)*. Зашьцәа ршьа илагылан, зашьцәа зыԥсахыз, жәлар ыҟанаҵ, рышәи игымхаайт наӡаӡа.

А ж ә л а р. Амин, убас акәзааит!..

Ҳ а б а ш ь. Зашьцәа иреиҩаӡаны рызқәа аҟама алазҵаз, иахьарнахыс иӡбахә рымҳәааит ҳахәшҭаараҿы.

А ж ә л а р. Амин, ихьӡ рхашҭааит наӡаӡа.

Ҳ а б а ш ь. Шәиԥхьыӡ иқәзааит Ҷыӷьыц, зыжәлар зыԥсахыз.

Аж ә л а р. Шәиԥхьыӡ иқәзааит.

Ҳ а б а ш ь. Ан, дрыцҳабымшьан ари. Уара, аҷкәын, ибаҩ анышә иастәоит ҳәа уаламган. Бара, аԥҳәызба, бхьамԥшын иара иахь. Ианыӡааит адунеи уара уеиԥш аԥсахҩцәа. Ҳаҭоумҵан, Анцәа, аха уаҳа ԥсыхәа ҳамам. Хаҳәла дышәҟәаҟәа. Дыжәга.

Ҷ ы ӷ ь ы ц дрыманы ицоит. Пыҭраамҭак рыхқәа кны еилагылоуп, аӡәиаӡәи еиҿаԥшуа, агәырҩа рхатәаны. Зылахь еиқәны, зымҩа игылаз Шәарахи Махази рышҟа днеиуеит.

Зынӡаск шәхы шәықәшәмыжьын, абааԥсы!

Ш ә а р а х. Дрыцҳауп ҳаҳәшьа, ҳаб, дрыцҳауп!

Ҳ а б а ш ь. Дышрыцҳау саргьы избоит, аха акгьы ҳамчым уажәазы.

М а х а з. Анцәа, дсызҭода акәымзар Наҳар снапаҿы! Сара схала иԥсышьа сыӡбон.

Ш ә а р а х. Азин сыҭ, саб, сцоит аҭыркәцәа рахь сҿыԥсахны, уи џьара дышԥасԥыхьамшәари.

Ҳ а б а ш ь. Ишәарҭоуп, дад. Аҭыркәцәа уара ибзины урдырует. Исыхьхьоу сызхоит. Сыбла шааԥшуа сшәымшьын зынӡа.

М а х а з. Сара схы ахызбааует сыбла ахьааԥшуа.

Ш ә а р а х. Изахҭахузеи аԥсҭазара, ҳаҳәшьазаҵә дахьыҟоу ҳзымдыруа?

Ҳ а б а ш ь. Шәхы шәҩах, дад. Ари ҳара ҳхала ҳаума? Ишәымбаӡои, жәлары зегьы акаамеҭ иҭагылоуп!

Г ь а р г ә а л *(ашьшьыҳәа дааины даарыдгылоит.)* Сара акыр сылшоны сыҟазар... Шәыбла сызхыԥшылом ҳаб иашьа иԥацәа рҵыхәала.

Ҳ а б а ш ь. Шәхала шәоума, урҭ зегьы ҳдырԥхашьеит. Шәыжәла бзиа ахьымӡӷ адыргеит.

Г ь а р г ә а л. Аӡбаҩцәа ажәа сырҭартә иҟаҵа, Ҳабашь. Сара сцоит аҭыркәцәа рахь сҿыԥсахны. Џьара, ишԥасԥыхьамшәари урҭ.

Ҳ а б а ш ь *(иажәа аҳәаха имҭакәа).* Имаҷушәа убома ҳаҷкәынцәа иҭахахьоу, аҭауад иԥа ухаҵкы? Арҭ ҳашьхақәа урҭ мышкызны иахьдырхәуеит. Усоуп ишыҟоу рҵас.

А ж ә л а р р а х ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Еи, ажәлар, акаҵәара иаахыҵит ԥыцьа ауаа.

3-т ә и а б ж ь ы. Сыблақәа срымжьозар, аӡә дыԥҳәысуп ҳәа сыҟоуп.

6-т ә и а б ж ь ы. Ҳаи, анцәа иныс арҭ жәабжь бзиак рыманы ишаауа.

2-т ә и а б ж ь ы. Жәабжь бзиас иааргo сыздырам, аха ҳаҿеҳархиар еиҳа еиҕьуп ҳәа сыҟоуп.

Б а ҭ а л *(Хабашь дааидгылaны).* Ар ршьапы иқәыргылазар еиҕьымхарызи, Ҳабашь?

Ҳ а б а ш ь. Макьана, урҭ иааyа ҳара ҳзы ишәарҭоу уаам.

А ж ә л а р р а х ы н т ә а б ж ь қ ә а.

1-т ә и а б ж ь ы. Абар ассир, шәнаԥшы, дыжәбома иааyа!

4-т ә и а б ж ь ы. Наҳар иоуп, Наҳар!

6-т ә и а б ж ь ы. Аԥхәыс ицу Кама лами!

5-т ә и а б ж ь ы. Ҳаи, анцәа иныс абра бзиарак шыҟам.

Иааиуеит иааԥса-икараха К а м е и Н а ҳ а р и. Ажәлар шанханы ирыхәаԥшуа иаангылт.

Ш ә а р а х. Наҳар, анцәа уаҳзааигеит ушьапала уқәаџуа.

Ҳ а б а ш ь. Шәарах, уҿаанкыл!

К а м а. Шәиламкьысын абри ауаԥ. Ажәлар, шәаасзыӡырԥы, сара ишәасҳәоит аиаша.

Н а ҳ а р. Маԥ, Кама, аиаша сара исҳәар еиҳа еиҕьуп. *(Ибжьы ԥеиԥыхны.)* Ажәлар!..

А ж ә л а р р а х ь т ә а б ж ь қ ә а.

3-т ә и а б ж ь ы. Уара ажәлар ҳәа аҳәара азин узҭада?

2-т ә и а б ж ь ы. Уаангыл, иихәо ҳаҳап!

4-т ә и а б ж ь ы. Ишәеиҳәараны иҟоузеи аԥсахԥы?

6-т ә и а б ж ь ы. Дышьтәуп, уара, дышьтәуп, иԥыза абна дҟәаҟәаны дшышьҭоу еиԥш.

Ажәлар неизыҭрысуеит. Асаркьал абжьы гоит. Зегьы рҿааныркылоит рҭыԥқәа рҿы.

К а м а *(Наҳар дыхьчо, иаԥхьа даагылоит)*. Шәиламкыысын иажәа далгаанӡа.

Ажәлар рахьынтә абжьқәа.

4-т ә и а б ж ь ы. Бызҿу закәызеи, аԥҳәызба?

3-т ә и а б ж ь ы. Лхы аҭыԥ иқәҟьеит ҳәа сыҟоуп!

5-т ә и а б ж ь ы. Наҟ биԥырҵ ҳәа басҳәеит, акәымзар, шәԥыџьагь сшәеихсны шәысшьуеит.

1-т ә и а б ж ь ы. Ибыхьчо дызусҭоу бдыруама, ибыхьчо?

К а м а. Дыздыруеит азыҳәаноуп дагьзысыхьчо.

Н а ҳ а р *(рыжәԥара дналаххны)*. Ажәлар, сара исымаӡам хырқьиашьа, шәара шәҿаԥхьа, абарҭ ҳашьхақәа рҿаԥхьа. Ҳабашь, уара уԥҳа дшызгаз еиԥш, снаԥалагь даазгеит. Сара сԥашьеит усҟан, аха исыхәҭазгьы ҟасҵеит. Уажәгьы иҟасҵоит исыхәҭоу. *(Иҟама аатԥаа инаилаԥаны иҽеишьуеит.)*

К а м а *(аԥсы днаихагылан)*. Ари иашьа Алмысхан дышьны сара симаны дыбналеит. Аҭырқәа ир иҵегь аӷбақәа рыла иӡхыҵраны иҟоуп.

Ҳ а б а ш ь. Урҭ уажәы иабаҟоу?

К а м а. Абрахь амԥа иқәлоит. Уаха ма уаҵәы шьыжьымҭан абра иҟалоит.

Ҳ а б а ш ь. Арԥарцәа, дыжәжы абри ауаԥ ҳаҭыр иқәҵаны. Иагьа ус акәзаргьы, ихы ириашеит аҵыхәтәаны.

Алашара ыцәоит. Иаацәылашоит. Аибашьра иахьаҿу абыжькәа гоит. Ауахәама аԥхьа игыланы, аибашьра адәахьы иԥшуеит Ҳабашь, Баҭал, нас даҽа гәыԥԥык аӡбаԥцәа.

Ш ә а р а х *(даауеит иаҳәа тԥаа икны)*. Шәхаҵкы, аҭырқә-цәа рхыԥхьаӡара иаҳа-иаҳа иазҳауеит. Сара стәқәа анҵәара иаҿуп. Ишԥаҟасҵари?

Ҳ а б а ш ь. Ухьаҵ, ушьҭахьҟа ухьаҵ, абаа шәҭал ирласны.

Ш ә а р а х. Ахьаҵроу? Маԥ, даҽаџьара срыжәлоит.

Ҳ а б а ш ь. Ухьаҵ сҳәеит, иҭыхума ублақәа, иумбаӡои ашышкамс еиԥш шаҟаԥ aауа. Ухьаҵ ақыҭақәа рҟынтәи ҳашь-цәа ҳахьӡаанӡа.

Шәарах дцоит.

Б а ҭ а л. Урҭ анбаҳахьӡо, Ҳабашь?

Ҳ а б а ш ь. Уажәраанӡа ҳазхәыцыр акәын, сыҭауад, иубома уажәы уаргьы саргьы аадгылара шаҳҭаххаз.

Г ь а р г ә а л *(даакылӄьоит)*. Шәхаҵкы, избан сыруааи сареи ҳаанкыланы ҳазшәымоу, ишәымбаӡои ҳара ҳтәқәа анҵәара иахьаҿу? Азин сышәҭ ажәылара.

Б а ҭ а л. Уруаа уманы абаагәара уҭал.

Г ь а р г ә а л. Ишԥа, уеилагама, саб, иуҳәо закәызеи? Ишәымбаӡои, ҳара ҳаруаа рыла ҳадәқәа зегь хӄьоуп. Сара сашьцәа сыԥсахуама? *(Дцарц иҿынеихоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Уаб иихәаз иашоуп, ухьаҵ, Гьаргәал.

Г ь а р г ә а л. Хыхь иӄоу анцәа ду, ана ашьа каҭәоит, сара...

Ҳ а б а ш ь. Урҭгьы хьаҵуеит, уажәы уиада ԥсыхәа ыӄам. Уца, ур абаагәара иҭагал.

Г ь а р г ә а л. Сышәзыӡырҩуеит, шәхаҵкы. *(Дцоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Шәыԥшы, шәыԥшы, ижәбома ана Махаз абзамыӄә иӄаиҵо, аҭыркәцәа рыжәпара далаларц дцоит. Арԥыс, уԥры ирласны, ара ҳара ҳҿы даартә иӄаҵа Махаз.

Арԥыс дцоит.

Б а ҭ а л. Аҿҳәара иҳарҭаз иахыԥеит ҳашьцәа. Ишԥаӄаҳҵо урҭ ҳхьымӡар, Ҳабашь?

Ҳ а б а ш ь. Ишԥаӄаҳҵахуеи, усӄан зегьы абра ҳаԥсуеит.

Б а ҭ а л. Уи имариоу усуп, Ҳабашь.

Ҳ а б а ш ь. Убриоуп тәа. Иубама, сыҭауад ухаҵкы, ҳара ҩнуҵӄала ҳаизыӄазаара аҵыхәтәы ҳахькылнагаз.

Б а ҭ а л. Аха агәыграгьы сымоуп.

Ҳ а б а ш ь. Саргьы. Ҳара ҳмилаҭ мышкызны еилибакаап, аха уанӡа...

М а х а з *(дааиуеит аԥхӡы иҿашы)*. Исызҭада аамҭа шәара шәҿы уажәы саарәтәы? Шәыблақәа лашәума, ишәымбаӡои иӄоу?

Ҳ а б а ш ь. Ҳара ҳакәым, аха уара уоуп зыблақәа лашәу. Иумбаӡои уаԥхьаӄа иааауа?

М а х а з. Избоит, нас?

Б а ҭ а л. Угьежьы ушьҭахьӄа. Абаа шәҭалан, ахырҕәҕәартаҿы шәтәа.

М а х а з. Сара иҵьасшьоит шәара шәызҿу!

Ҳ а б а ш ь. Иџьоумшьаӡан. Уажәазы убас аҭахуп. Инҳарҵәома нас ҳаҷкәынцәа, рымч ахьақәымхо иажәҵаны. Уца ирласны, ур арахь иргьежь.

М а х а з. Ибзиоуп, шәара ишышәҭаху. *(Дцоит.)*

Игоит ахьаҵра абыкьбжьы. Ихьаҵыз ар зегьы ауахәама акәшамыкәша ықәдырҭәаауеит. Иааиуеит Г ь а р г ә а л, Ш ә а р а х, ацыхәтәаны — М а х а з г ь ы. Ҳәсала-хацәала рызынтәыкгьы, адәахьы аӡәгьы днымхакәа, абаагәара иҭалоит.

Ҳ а б а ш ь. Агәашәқәа ашәыркы иғәғәаны. Абаагәара шәакәшаны шәгылаз шәабџьарқәа рхианы. Жәаҩык аӡәы иҭыԥаҿы ахысраан, ирласны шәеибаԥсахла. Иахьынӡашәылшо иаашәмышьҭын урҭ ааигәа.

Г ь а р г ә а л. Башаӡа ҳҿаҳҵәахит зегьы. Уи иаанаго, аҵла уқәтәан, уаға аиха иркны ашьапаҿы иргылароуп.

Б а ҭ а л. Уаҳа ԥсыхәа ыҟам, Гьаргәал.

Г ь а р г ә а л. Иҟан аԥсыхәа — ҳашьцәа реиԥш ҳаргьы убра ҳаԥсыр.

Ҳ а б а ш ь. Уи абахәоз ҳара ҳадгьыл?

М а х а з. Хаҵала иԥсит ҳәа ҳзырымҳәози дара ҳағацәагьы. Ҳара абаа ҳҭаланы ҳҿаҳҵәахит, ашәаргәындақәа реиԥш.

Ш ә а р а х. Гьаргәал, Махаз, ишәҳәо иашам, ахьаҵрагь зны-зынла иахьухәарҭоу ыҟоуп. *(Ибжьы ҩеиҵыхны.)* Ажәлар, икашәмыжьын, аҳаҳаи, шәгәы. Иахьа заҵәык иаҳзаанкылар ҳағацәа, уаҵәы уеизгьы-уеизгьы иҳахьӡоит егьырҭ ҳашьцәа.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

8-т ә и а б ж ь ы. Иабаҟоу ҳашьцәа ҳәа шәызҿу, ишәымбаӡои ҳхала адәы ҳшықәхаз?

1-т ә и а б ж ь ы. Уара, Кәарсантел, ианакәызаалакгьы убас ҩьалпал ҳалауҵоит, уи уара иуусым, уара иуусу уабџьар кны агылароуп.

5-т ә и а б ж ь ы. Забџьар зкыз шаҟаҩ аанхада, умҳәо, абаа нҭыҵ!

3-т ә и а б ж ь ы. Урҭ рыԥсадгьыл рхы акәырҵеит.

7-т ә и а б ж ь ы. Аԥсадгьыл абаҟоу, шәара абзиара збаша, уи шьала икәабаны, ҳара абаа ҳҭатәоупеи?!

1-т ә и а б ж ь ы. Аԥсадгьыл абаҟоу ба, Ҭакәи? Ублақәа хҩоума, абар ҳаԥсадгьыл ахьыҟоу.

2-т ә и а б ж ь ы. Ишсоуҳәара, Кәынта, уи знапаҿы иҟада уажәы?

1-т ә и а б ж ь ы. Ус егьаҩ рнапаҿы иҟалахьеит, аха ашьҭахь ҳара ҳшаԥшәымацәаз ҳаанхеит. *(Арԥыс дыҩны дааиуеит.)*

А р ԥ ы с. Шәхаҵкы, хҩык аҭыркәацәа арахь иааиуеит.

Ҳ а б а ш ь. Иҭашәыжьла агәашә. *(Арԥыс дцоит.)*

Б а ҭ а л. Шәарах, шаҟаҩ нхада угәанала ҳар?

Ш ә а р а х. Хәышәҩык иреиҳам, ухаҵкы.

Б а ҭ а л. Ҳмаҷҩуп.

Ҳ а б а ш ь. Ҳмаҷҩымзар ари абаа ҳҭатәозма? *(Зегьы днарылаԥшны.)* Дарбанзаалакгьы шәарҭ шәҟынтә аӡәгьы азин имам аҭыркәа ишихәҭам иацәажәара.

Дааиуеит М а м е ҭ, ҩыџьа а р у а а ицны.

М а м е ҭ. Аллаҳ ду илԥха асалам шәзааиҭиуеит Ҭыркәтәыла асулҭан.

Б а ҭ а л. Иуҭаху ааркьаҿны иҳәа, аҭыркәа?

М а м е ҭ. Ахымдырра абри аҿы икылсуеит. Сара срыхҟьашо саауеит шәара шәыԥсцәа.

Гь а р г ә а л. Урхымҟьашаӡеи шәара шәтәқәа, хҩы-хҩыла иахьеиважьу?

Ҳ а б а ш ь. Гьаргәал!

М а м е ҭ. Убри азами саргьы абра сзааз. Изаҭахузеи хшыҩда ашьакаҭәара?

Ҳ а б а ш ь. Нас, иуҭахузеи?

М а м е ҭ. Аинаалара.

Ҳ а б а ш ь. Ҳаинаалар, шәара шәықәҵны шәцома шәхала.

М а м е ҭ. О, маԥ. Ҳара ара ҳаанхоит. Ҳцарц азы акәӡам ҳзааз.

Б а ҭ а л. Ҩ-милаҭк рзы ара адгьыл ҭшәарахоит.

М а м е ҭ. Уи иаанаго шәара аинаалара шәақәшаҳаҭым ауп.

Ҳ а б а ш ь. Ҳақәшаҳаҭым.

М а м е ҭ. Ус анакәха, мчыла иаагоит.

Б а ҭ а л. Уи ҳахәаԥшып, ма ижәгап, ма шәықәҵып.

М а меҭ. Иуҳәаҵәҟьаз иасҳәарыма ҳар раԥхьагыла?

Ҳ а б а ш ь. Ажәак агмырхакәан.

М а м е ҭ. Анаҩс иҟало шәхы иавыжәба. *(Иҩызцәа иманы дцоит.)*

Ҳ а б а ш ь. Зегьы шәҽеырхианы шәыҟаз. Ари аҵыхәтәантәи ржәылара акәхоит. Ма дара, ма ҳара.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

8-т ә и а б ж ь ы. Аҳәара мариоуп шәҽеырхианы шәыҟаз ҳәа. Зыҽезырхиода, Ҳабашь? Ишәымбаӡои шаҟаҩ ҳаҟоу?

Г ь а р г ә а л. Изакәызеи уара ажәлар ргәы зыҩбаутәуа, ҳара иҵегь ҳҟалоит.

Ш ә а р а х. Ишԥыкәу, уара, ҳшыҟам. Ҳара ҳаҟоуп абанҭ ашьхақәа рынхыҵ, ииаабо адәкаршәрақәа рнаҩсгьы... Абанҭ аԥсҭақәа рҿы, ҳабла ахьынамӡогьы... Зехьынџьара ҳаҟоуп ҳара.

А ж ә л а р р а х ь ы н т ә а б ж ь қ ә а.

8-т ә и а б ж ь ы. Уи ԥсажәоуп иуҳәо, Шәарах. Еидгыло роуп иҟоу, егьырҭ зегь башоуп.

1-т ә и а б ж ь ы. Нас, еидгыло ҳмаҷҩуп угәахәуама, Қәабзач?

7-т ә и а б ж ь ы. Ҳмаҷҩуп.

3-т ә и а б ж ь ы. Ишԥыкәу ҳашмаҷҩу, агәаҕьра ҳамазар...

8-т ә и а б ж ь ы. Агәаҕьра... Ижәбома нахьхьи ҳаҷкәынцәа адәы хҟьаны иахьышьҭоу. Нас, убри аума агәаҕьра иаҳзаанагаз?

1-т ә и а б ж ь ы. Нас, уара угәы ишԥаанагоз. Акькьаҳәа ушәаҳәо, аибашьра уалҵыр уҭахума?

8-т ә и а б ж ь ы. Аибашьра сышзалымҵуа збоит уажәшьҭа сара, аха иабаҟоу аԥсҭазара?

5-т ә и а б ж ь ы. Аԥсҭазара уоурц азыҳәан иқәԥатәуп.

7-т ә и а б ж ь ы. Ақәԥара аԥсразы? Мап, шәхаҵкы. Сара уаҳа сылшом, соушәыжь сыҩныҟа. Сшыҟазаалакгьы, хәыч гәарҭак сызлатәоу сырхылаԥшуеит.

3-т ә и а б ж ь ы. Ари деилагеит, анцәа иныс. Ухәҷқәа аԥсҭазара рырҭап ҳәа уҟоума анҭ иааура? Урҭ иртәыртәуеит, рхәура иҭарҵоит.

8-т ә и а б ж ь ы. Ахәура сҭазар еиҳа еиҕьуп, сыԥсы ҭамзар аҵкьыс.

7-т ә и а б ж ь ы. Ааи, ааи.

6-т ә и а б ж ь ы. Ииҳәо иашоуп.

1-т ә и а б ж ь ы. Шәеилагама, уара, ишәҳәо закәызеи?

3-т ә и а б ж ь ы. Абас дхәыцуан азоуп Џыҕьыц ахәымга, хаҳәла дҟәаҟәан, абна дызҭажьу.

4-т ә и а б ж ь ы. Азин сышәҭ, аӡбаҩцәа шәхаҵкы, абри ахәымга...

6-т ә и а б ж ь ы. Уҽаанкыл, Қамча, уигь ззиҳәо акыҟазар акәхап.

1-т ә и а б ж ь ы. Иззиҳәозеи?

8-т ә и а б ж ь ы. Избан ҳзырнымаалоз аҭыркәцәа, ижәдыруази џьара ԥсеивгарҭак ҳаургьы.

Г ь а р г ә а л. Иарбан ԥсеивгарҭоу уара узықәгәыҕуа? Ажәлар, сара излазбо ала, шәхы еилагеит ҳәа сыҟоуп.

1-т ә и а б ж ь ы. Ааи, ааи, рхы еилагеит абарҭ.

Ш ә а р а х. Урҭ рҟынтә ҳара ԥсеивгара ҳаураны ҳшыҟам жәдыруазааит.

Г ь а р г ә а л. Еиҕьуп ҳшықәԥо ҳаԥсыр, ишакәхалакь ҳаԥсы ҭазар аҵкьыс.

4-т ә и а б ж ь ы. Нас, иҳабжьыжәгозеи?

Г ь а р г ә а л. Ақәԥара, ҳхьыԥшымхарц азы ақәԥара.

А р ԥ ы с *(дааины)*. Аҕа дҳажәлеит еиҭа, шәхаҵкы!

Ш ә а р а х *(асаркьал иахьасуа дынхаланы)*. Ажәлар, дааупеит аҕа, амацәаз ахы ҳҭеицаларц дҳакәшаны. Ахақәиҭра, ма аԥсра! Шәааи, аԥсуаа, нцәа дызмоу... Еи, арԥыс, уас абыкь!..

Игоит абыкь абжьы. Зегь рҭыԥқәа рахь ицоит. Ҳабашьи Баҭали, аӡбаҩцәеи — ауахәамахь. Инхьаҳәны, шьамхыла инагылан, рылахьрыцҩымшь ӡатәуа, «Анцәа дышәхылаԥшааит, ҳаҷкәынцәа!» — хәа досу рхазы иҳәо, иматанеиуеит. Ицәоит алашара. Иаалашоит. Уахынлоуп. Ауахәама блуп. Акәша-мыкәша алҩа ықәчуп. Икыдҳәоуп асаркьал, аха ҵаҟаҵәҟьа икажьым. Ана-ара ишьны ишьҭоуп аԥсуааи аҭыркәцәеи. Аҭахмада Ҳабашь асаркьал асра даҿуп дааҟәымҵӡакәан. Уи иааигәаара игылоуп Баҭали аӡбаҩцәеи, иара убас гәыԥҩык аԥсуа еибашьцәа инхаз, Шәарахи, Гьаргәали, Махази нарыланы. Ус, абаагәара агәашәқәа рҟынтәи

иааҭалоит аԥсуаа, бӷьарла еиқәных. Рызынтәыкгьы иҳаракны иқәгылоу ауахәамашԯа ихалоит, ҵыхәаԥҵәарак рымаӡамкәа. Рылахь-рыцӷьымшь ааӡатәны, иаахьаҳәны, уаанӡа еибашьуаз иаарыдгылоит. Аҵыхәтәаны еизаз аԥсуаа зегьы, раҳәақәа ҭыхны, рыжәӷахырқәа еидҵаны игылоуп. Игылоуп урҭ, рыблақәа еихымԯәысӡо. Игоит аҭырқәацәа рдаул абжьы. Рҿырхианы игылоуп аԥсуаа, аӡә иаԥхьа егьи диасуа, аӡәи-аӡәи еибахьчо.

Рызынтәык аԥхьагылара еимаркуеит.

Иаалашьцоит. Аҵырҵырҳәа иаамацәысыз ажәӷан иадаабалоит, еилшәара зқәым баагәарак иеиԥшха, аԥсуаа рыжәӷа еибыҭа, раҳәақәа кны иахьгылоу, икаҳауа рцынхәра шацлауа. Иара убри амацәыс алашара дадаабалоит аҭаҳмада Хабашь, еихсыӷьра амҭо, ихәу асаркьал дахьасуа.

А ԥ а р д а

А Ҵ Ь Ы Н Ц Ь

Ӷ-қәгылараки хә-сахьаки аманы

И а л о у   а у а а

Б а г р а т К ә ы ц б а – 65 шықәса ихыҵуеит.

С ы қ ә р и н а – уи иԥҳәыс.

З а к а н.

А р с а н а.

Ш ь а л у а – Баграт иԥацәа.

З е р к а н а   А б р с к ь ы л - ԥ ҳ а – Закан диӷызоуп, дыстудентуп, Аԯәа дынхоит.

Е ҭ е р и – Арсана иԥҳәыс.

З а у р.

Г а ч – студентцәоуп, Закан ауада ицыӷноуп.

Х ь и з а н.

М ы ш ь а – Арсана игәылацәа.

Ахҭыс мӷаԥысуеит иахьатәи аамҭазы Аԥсны.

А к т ә и а ҟ ә г ы л а р а
А к т ә и а с а х ь а

Ҿаԥа қыҭак. Б а г р а т К ә ы ц б а игәарԥ ҳныҟәԥшуеит. Иаанда, игәашә, икәасқьа, имаҵурҭа – деихачаԥа дынхоит. Ашҭа иҟәгылоу аҵла шьапы шәпаду иадҟаҵалоуп атәарҭа, шьапы заҵәык зҵоу астол гьежьы адгыланы. Аԥны иаҵагылоу абаҟәқәа рҿы, ашәарахқәа ртәыԥақәа адыкнаҳалоуп. Акәасқьа ҳнавԥшны ииабоит ашьхымӡагәара, урҭ рааигәара аҵәԥан иахарсуп аҽхыбаԥ. Ашҭа аҵыхәаҿы аҵеџь ыҟоуп.

Ҽаԥраҭагалара иасакьаҳәымҭоуп. Иаацәылашоит. Аккаҳәа арбаӷьқәа еиҟәҿырҵуеит, ҵарақәакгьы аҷҷаҳәа рыҷыр-ҷырбжьы ааԥуеит. Иналаршә-ааларшәны игоит лаҟәак рышбжьы.

С ы ҟ ә р и н а *(амаҵурҭа ашә ааимԥааны, дыццакы-ццакуа, ихьантаз хәырҵьын дук рҳәазо иааган астол иныҟәлыжьуеит, нас аштанҭыԥҟа лхы нарханы).* Уласы уара, уагхеит, уласы. *(Ԥыҭк дааԥшит, аха ибжьы анылмаҳа, даахынҳәын, иаалымԥыхьашәоз еидыҳәҳәаланы, ахәырҵьын ахьыҟәыз астол иныҟәжьны, агәашә шыҟоу днахыс-хысны ишлылшоз лыбжьы неиԥыхны ҿылтҵуеит.)* Еи, уара, уабакылаӡи, амашьына уагхоит, амашьына!

Б а г р а т *(аӡаӡа ихьшы, дҳақь-ԥсыҟьуа аԥны даавҟьаны, иԥҳәыс еиҭа ҿылтрацы лҿы аныԥеихылхуаз дналҿагылоит).* Бзырҳәҳәозеи бара, аӡы быҵалама?!

С ы ҟ ә р и н а. Уласы абааԥсы, амашьына уагхар, нас уҭызгозеи иахьа.

Б а г р а т. Ҳаи, убри амашьына сагымхаӡакәа, сахьцо анцәа сааимышьҭындаз! Сабацо, арахь, хырҳагас иҟамлаша ҳкамбашьқәа Кәарсантел имхы илалалан дықәырхит. Икыдҿасҳәалоит, уа иҿаԥсааит.

С ы ҟ ә р и н а. Урҟәаҵ арахә, урҟәаҵ, сара рҭыԥ иқәысҵоит, уара умԥахьы уца.

Б а г р а т. Аа, бҟәаҟәаса баныргааит абри амԥа. Амԥа, амԥа, амԥа шыбҳәоз, иҳахшаз зегьы амԥа иланыбҵан, ес, илкылахәаша иагеит. *(Аԥны длыԥналаны ашаха аадәылигоит.)*

С ы қ ә р и н а. Уара уажәыгь ара угылоума! Амашьына хынтә абыкь ианас, ицеит ауп.

Б а г р а т. Аҿы еихашәааит убри амашьына. Ицозар ицааит иахьымаара, ишҧазугәышьари. *(Аҩны ашьҭахьҟа днавало.)* Ауасақәа аужь бнеины, ауасақәа. Рыҟаабжь бмаҳаӡои? Аа, ала уахәхааит уара акамбашь, ухы раҳан уахь уабаҧшуеи!..

С ы қ ә р и н а. Уа уара, урҟәаҵ, зегьы сара рҭыҧ иқәысҵоит.

Б а г р а т *(аҩны ашьҭахьынтәи игоит ибжьы)*. Ианбыкәыз бара зегьы рҭыҧ ианықәыбҵахьаз. Уи аҵкьыс, сымаҭәақәа рхиа ирласны, сымаҭәақәа!

С ы қ ә р и н а *(аҩны дныҩналаны, ахәырџьын иҭалҧашаз еиҭа литрақәак аадәылганы ажәжәаҳәа аҭаҧара далагоит)*. Аа, хәырџьын мыждагьы, акракыхуандаз..

Б а г р ат *(даауеит даҕьуа)*. Уа шәҿаҳәаз, шәҿаҧсып анцәа иҳәар. Изакәызеи бара, абри ахәырџьын мыжда бзааҭымҵӡеитеи! Ҕбак азна ҭабыжьхьеит иаха аахыс. Уаҳа ҭәышьа амаӡами?.. Аџьмақәа аубмыжьын саахынҳәаанӡа. Цас ируазшәа зегьы аапкит, иҿаҳәатәхеит иахьа. *(Аказармахь иҿынеихоит.)*

С ы қ ә р и н а. Уахь уабацахуеи уажәы?

Б а г р а т. Сахьымаара... Сабацо бымбои, ацә иҿаҳәоу аусыжьуеит. Ҟәҟәа дук ахасҵеит, бнашьклаҧшла, сшаахынҳәлак наҟ иқәызгоит. *(Дцоит.)*

С ы қ ә р и н а. Ибзиоуп, ибзиа, уара угәы рҭынчны уца умҩахь. *(Аҩны дныҩналоит.)*

Б а г р а т *(аҩны ашьҭахьынтә)*. Сгәы шәырҭынчит исыхшазгьы баргьы, ус шәхәы шәфааит. Сынхоит сымҳәази уаҩы мыжда. Ес, ала шәеимырҵәааит!

С ы қ ә р и н а *(маҭәақәак кны даадәылҧуеит)*. Иҟалахзеи, уара, узырҳәаҳәозеи?

Б а г р а т. Иҟалазеи бымбои, амҟалатә ҟалеит, амҟалатә! Аа, шәаасымҵәааит, ҧхасҭас анцәа шәсиҭаант. *(Даауеит.)* Ажә мыждақәа агәаара изҭакыз хыла иласын иаарбганы, ес, абна инылабга ицеит. Абга еимырҵәаша аҳәаракәа ишҧарзыбуеи уажәшьҭа? *(Аигәышә аашьҭыхны уахь иҿынеихоит.)*

С ы қ ә р и н а. Урҟәаҵ урҭ, урҟәаҵ, уҽеилаҳәа. Дара рхала иаауеит рҧацәа рзы.

Б а г р а т. Иаҳхылҵны ицаз ҳахшара, шәаабоит ҳәа шықәсык ахь зныкгьы иаахуам, нас арахә роума иаауеит ҳәа бзықәгәыӷуа! Аанда ааибаркны саауеит уажәы.

Амашьына абжьы гоит.

С ы қ ә р и н а. Аа, амашьына абжьы геит. Даҿа ѡынтә абыкь ианас идәықәлоит ауп, ааласы!

Б а г р а т. Аҿы ахы ҭашәааит убри амашьынагьы, ииацәылашааԥа амѡа ишԥақәло. Еи бара!

С ы қ ә р и н а. Иҟалазеи, иҟала?

Б а г р а т. Аҳәаҭра ашә аазыртыда бара?

С ы қ ә р и н а. Сара иаасыртит, сара.

Б а г р а т. Ес, даргьы баргьы! Ицаны Кәарсантел имхы иалалахьеит уажәшьҭа.

С ы қ ә р и н а. Урҭ аҟәҟәа дуқәа ирхоу аанда икылргозар, ҳара иаҳхарагәышьоузеи нас?

Б а г р а т. Аҳәа ҳәоуп, ибаҳама. Убарҭ рзыҳәангьы абгақәа маҷхеит. Бышзахәо Кәарсантел иахь бдәықәла, адырра иҭ, акәымзар, даақәырхуеит. Анцәа иныс, сышгылаз аҿы еиԥш сааԥсеит уаҳа сылам.

С ы қ ә р и н а. Уҽеилаҳәа ирласны, уажәы-уашьҭан идәықәлоит амашьына. Уихьԥа уи аҷкәын, дахьыҟазаалакгьы дыргьежьны даага.

Б а г р а т. Зны ибыхшаз быргәыцасны идәықәцала, нас, аԥы анбыцацәалак, срышьҭацала, урыхьԥаны иргьежь ҳәа. Дабасыԥшаауеи уажәшьҭа. Аԥсны дыҟандаз бхацкы сымцози. Дцеит наҟ Урыстәылаҟа даханы. *(Иблуз ааишәыхны аҿызәԥәаартаҿы даннеи аԥы ҭаԥамызт.)* Баҟәыц бара ԥхәыс мыжда, убри ахәырҵьын аҭыхара. Аҿыԥәԥәаарҭа аԥыцәҟьа бызҭаҭәом. Нас бара боума сара сынзырхо.

С ы қ ә р и н а. Аа, уажәыцәҟьа! *(Ауеидра аашьҭԥааны аԥеиць ахь лҿыналхоит.)*

Б а г р а т. Ааит, Кәыц Баграт ухажә акәара иҭабааитеи, хшара гәарҭак ааԥеит, арахь аҭыць ҿырԥәԥәаагада аԥы узылазышьҭша уѡнаҭаҿы аԥгьы дышԥоузаанымхеи.

Сықәрина аҿыԥәԥәаарҭа аԥы ҭалҭәоит.

Ҳазжуада бара жәымҭеиқәаҵәа, баргьы-саргьы ҳаԥсыр, ҳазжуада?

С ы қ ә р и н а. Ҳаи, аџьоумбеит, абри уара утәык иамуӡеит. Уцәажәашьоузеи, анцәа иахьгьы иҵасым. Ҳара ҳаума измам ҳаԥсыр ҳазжуа.

Б а г р а т *(иҿы ӡәӡәо)*. Иабаҟоу бара, абри быԥсыр бызжуа? Абра башҭаҿы ӡәыр дгылоума?

С ы қ ә р и н а. Аҟәа иҟа, ара иҟа зегьы аками... Абри наҟ ицаз иоуп сгәы иалоу акәымзар...

Б а г р а т. Аҟәа абаагьы ахьы ҭоуп ҳәа рҳәон, аха береи сареи акраҳзалазма уи. *(Аҿызәӡәаара даалго.)* Ампахьшьы абаҟоу бара, ампахьшьы?

С ы қ ә р и н а. Унан, зынӡак схы цаӡеит, сара мыжда. Уажәыҵәҟьа! *(Аҩны дныҩналоит.)*

Б а г р а т. Ахы анбабымаз. *(Сықәрина дандәылымҵӡа иблуз ала иҿы ирбоит.)*

Сықәрина дыццакы-ццакуа даадәылҟьоит.

Бара ибымаз уажәашьҭа.

С ы қ ә р и н а. Амарџьа Аҟсент дахьыҟазаалакгьы дыԥшаа. Шәишьҭал иашьцәеи уареи. Арахь дмааууазар ма Аҟәанӡа даажәга. Аҟәа дыҟазар, аҩны дыҟоушәа сымбарызи.

Б а г р а т. Аа, бара аԥҳәыс, Аҟәа блықәырҟәаҟәаааиг! Зныкыр бцахьандаз, арахь быԥсы уа иқәхеит.

С ы қ ә р и н а. Уааласы, даҽазнык ҿнаҭыр ицеит ауп. Цас иҟауҵома, мшәан, иахьа ухьаҳәхьачуа уҽеузеилаҳәомеи!

Б а г р а т. Ҳаи, ҳзыниазеи, ҳан лхылсеит. Машьынак абжьы шаагалак, сгәашә аԥхьа иаагыланы, исыхшаз аӡәы дааҭыҵуама ҳәа сшыԥшыз сыблақәа кьаԥшхеит.

С ы қ ә р и н а. Иумҟаҟан, иумфан ахәыцқәа. Ара ҩ-шьаҿак роуп Аҟәанӡа ибжьоу.

Б а г р а т. Шьаҿак адагьы бжьамзааит аҭахызар, знык сара сгәашә иҭыҵыз саб иџьынџьаз акгьы даԥсам.

С ы қ ә р и н а. Ҳаи, абри уара утәык иамуӡеит. (*Аҩны дыҩналоит.)*

А б ж ь ы. Уа Баграт, уҟоума, Баграт?!

Б а г р а т *(измагәк ааишьихуан еиԥш)*. Ҳаи, уарбану?

А б ж ь ы. Махаз соуп, Махаз!

Б а г р а т. Иҟалазеи, Махаз?!

А б ж ь ы. Уа, ужәқәа сеимырҵәеит, ужәқәа! Амхы ҭазгалаанӡа иҭакы, абра иаасцеит.

Б а г р а т *(изшьапык шыхтыз дҩаҵҟьан агәашә ахь дыҩны иҿынеихоит)*. Уа, снеиуеит, снеи. Ҳаи, ажәзҩа шәагааит!

Изшьапык шыхтыз аниба даахынҳәын, амагә ишьаҵара дшаҿыз, С ы қ ә р и н а г ь ы даадәылҵуеит.

С ы қ ә р и н а. Уабадәықәлахи уажәы умагәқәа ушьаҵаны. Амашьына уагхеит уара, амашьына!

Б а г р а т. Саахынҳәаанӡа быҵсы сахьымӡааит, сахьцо аума арахь ҳарахә ауаа ықәырхит бымбаӡои! *(Дцоит.)*

С ы қ ә р и н а. Ҳаи, иахьа цас ируама, ала ирфааит, аҩны адәылҵхагы ирымҭеит. *(Лыбжьы неиҵыхны.)* Урҟәаҵ арахә, сара рҭыԥ иқәысҵоит. Уара уца умҩахь.

Б а г р а т *(дааиуеит)*. Уа шәҭакыз. Абарҭ аусыжьуеит ҳәа баламган бара ахшыҩ цашәа иҟоу. Сзыниазеи уҳәарауазеи. Ахы скын аҵыхәа шьҭызхуа дысмоуит, аҵыхәа скын — ахы шьҭызхуа. Аӡәы заҵәык сзықәгәыҕуаз, аҩны даахагылап ҳәа, уигьы дныҵапҟа дцеит. *(Имагәқәа ишьхуа.)* Сзецкқәа абаҟоу, бара, сзецкқәа?

С ы қ ә р и н а. Унан, уажәыҵәҟьа иаазгоит. *(Аҩны дыҩналоит)*.

Б а г р а т. Аа, сабиц, ҳара Кәцаа зегьы ҳабду Ажьгьери инышәынҭра иахагылоу ахаҳә макьана имнааӡац, арахь сара иацы иҟасҵаз сыҩны ашьапқәа аҵыҟьҟьаны ацара иаҿуп, абарҭ исыхшаз, ашара-мшарақәа рҵыхәала.

А б ж ь ы *(харантә)*. Уаа, Баграт!

Б а г р а т *(дҩагыланы)*. Уаа, иҟалазеи уара иҟала?!

А б ж ь ы. Иахьа аусҳәарҭаҿы аизара ыҟоуп, улеироуп уеизгьы-уеизгьы. Аизарахь, аизарахь, аизарахь, иуаҳауама?!

Б а г р а т. Уа, исаҳаит, исаҳаит! *(Даахьаҳәны.)* Ааи шәеизаргьы шәаргьы... рахәгьы-уаагьы шәынҵәара ҟалааит иахьа аԥсцаха зсышәымҭои!

С ы қ ә р и н а *(изецкқәа еиуаеиԥшым лыманы даадәылҵуеит)*. Иҟалахзеи уара, ҿызҭуаз дарбану?

Б а г р а т. Амӄалатә изыӄалааит, абригадир иоуп. *(Еиуеиԥшым азецккәа гәамҭаӡакәа ишьеиԥоит.)*

С ы қ ә р и н а *(ахәырҵьын дышҭыхоз данаахьаԥш, игәалҭоит иеиқәа ҿыц ишьамԥакәаны изецккқәа шишьеиԥаз).* Унан хаас, ухы еилагама уара, узҿу закәызеи! Уеиқәажә ала уцома Аӄәаӄа?!

Б а г р а т. Ҳаи, Аӄәа ахагацәа рыҩны быҩнаҿарҳәааит, сеиқәа акәым, еиуеиԥшым сзецккқәагьы сышьасҵазаап. Акгьы аурым, иара убас сцоит. Зегьы ирбааит, зегьы ираҳааит сыкнаҳазар аԥсыха шсымам.

С ы қ ә р и н а. Дида хаас, уахьнеиуа ахәыҷқәа урԥхашьома. Абыржәыҵәӄьа иаазгоит. *(Аҩны дыҩналоит).*

Б а г р ат *(длатәаны изецк ашьхра далагоит).* Цәгьала исышьырхааит, сзыниазеи уҳәарауазеи!

А б ж ь ы. Уаа, Баграт!

Б а г р а т. Уа иӄалазеи уара, иӄала?!

А б ж ь ы. Уҳәақәа сықәырхит, уҳәақәа!

Б а г р а т. Иргәыдҵан ишьы, Кәарсантел, иргәдҵаны ишьы!

С ы қ ә р и н а *(аҩнуԥӄантәи ҿылҭуеит).* Иабоугеи уара узецккқәа?

Б а г р а т. Ашәындыӄәра иҭоуп бара иҭарӄәаӄәаша, ашәындыӄәра!

А б ж ь ы. Изакә шәындыӄәроузеи узҿу? Уара аҳәақәа сҳәеит, аҳәақәа!

Б а г р а т. Аа, баргьы саргьы ашәындыӄәра ҳҭаӄәаӄәаны амшын ҳарҭааит. *(Ибжьы неиԥыхны.)* Исҳәаз уаҳама, Кәарсантел, сҳәақәа унапы ианысҵоит, наӄ инырҵәа, ихырҳагамхааит, хырҳагарас ирылоу аҳа. Саргьы сеилагеит акәымзар, аҳәақәа рахәуп ҳәа ианызҵо дубахьоу!

А б ж ь ы. Шаӄа сшьрызеи уара, адунеи азна анышәҵеит, шаӄа сшьрызеи!

Баграт. Ахи-ахәшәи уамеигӡан, сара Аӄәаӄа сцоит шаӄа уҭаху узаазгоит, ахи ахәшәи уамеигӡан! *(Ишьҭахьӄа даагьжьуа.)* Ааиҭ, шәыжәла адунеи ианыӡааит, шәара аҳәақәа!

С ы қ ә р и н а *(изецккқәа лыманы даадәылҟьоит)*. Уажәыгь ус угылоума уара! Ҿызҭхыз дарбану?

Б а г р а т. Аҳәақәа аубыжьын, Кәарсантел дықәырхзаап, дыҳәҳәо абрахь ахәы дықәуп.

С ы қ ә р и н а. Иаандақәа ааирҕәҕәандаз нас.

Б а г р а т *(иаалгаз азецк ишьаҧо, уигь еиуа-еитәымкәаны)*. Бнышәынҭра иакәсыршааит убри аҩыза аанда. Иаанда кәадам, аха аҳәажәқәа анҿклак уаҩытәыҩса дрыхәараны иҟоума.

Амашьына абжьы гоит.

С ы қ ә р и н а. Абар, хынтә ҿнаҭит. Уҧаҵа мсаӡакәа абас уцома уара?

Б а г р ат. Иабатәи ҧаҵасароу! Сыхчы иаҵоу сҧарақәа сзаага.

С ы қ ә р и н а. Унан ахьымӡҕ, еиҭа ахьымӡҕ! Уаргьы саргьы иҟамхаша. *(Дидҟьан аҩны дыҩналоит.)*

Б а г р а т. Ҩажәижәааҩа цәмаҭәа сырхахьеит саб иҭызҭыҧаҿы. Абра сиит, сажәит, аха хьымӡҕгьы сымгацызт, уажәшьҭа изгоит акәымзар. Бааласы бара, бааласы.

С ы қ ә р и н а *(дааиуеит аҧарақәа лыманы)*. Унан, узецккқәа мрыцқьаӡакәа уцома? Арҭгьы еиуа-еитәымшәа збоит уара?

Б а г р а т. Уажәы саргьы сеиуеитәымкәа ауп сшыҟоу. Исышьоу акәым.

Амашьына абжьы гоит.

С ы қ ә р и н а. Аа, абааҧсы, амашьына дәықәлеит, уааласы!

Б а г р а т. Ҳаи, сара уажәшьҭа сзыхьӡо ҳәа акрыҟоума! Сыхҭырҧа сыҭ.

С ы қ ә р и н а. Ухҭырҧа ужәҩа иқәыршәуп.

Б а г р а т. Схы еилагеит, акәара иҭабааит! *(Ахәырҵьын аарла иаашьҭыхуа.)* Хаҳәла ибырҭәыма, бара, ишҧахьанҭоу!

Амашьына ниаҟьан ишцаз удырратә абжьы гоит.

С ы қ ә р и н а. Атрышә уас, абааҧсы ицеит, атрышә уас!

Б а г р а т *(днахысхысны атрышә дасуеит)*. Ес, ицеит, бҟәаҟәаса баатҵыргааит бара аҭакәажә!

С ы қ ә р и н а. Уашьҭал уеиханы, џьара ишԥаанымгылари, уашьҭал.

Б а г р а т. Акы афеиԥш имҩасны ицеит, шьапыла сабахьӡо. Сара сзы ҭынчра ыҟоу аҳа уаҳа шәара шәызгьы иҟамлааит зыҩны иацәыбнало зегьы. Сыԥсыр сгәылацәа сышԥарымжри. Сырҟәаҵуеит убырҭ исыхшаз. Сцаӡом... *(Ихәырҵьын ихрыҩрны икаижьуеит.)*

С ы қ ә р и н а. Унан, уеилагама уаргьы саргьы иҟамхаша. Иаха аахыс уеиқәыршәара саҿуп. Ушзахәо уцаны дыргьежь аҷкәын хара дцаанӡа.

А б ж ь ы. Уа Баграт, уҟоума, Баграт!

С ы қ ә р и н а *(лыбжьы неиҵыхны)*. Дыҟаӡам, дыҟа.

Б а г р а т. Изакәызеи бара ибҳәо?!

С ы қ ә р и н а. Аҟәаҟа дцеит шьыжьы, Аҟәаҟа!

Б а г р а т. Цәгьала бықәыргааит Аҟәа, бара аԥҳәыс!

А б ж ь ы. Дабацеи, дабацеи?!

С ы қ ә р и н а *(ахәырҵьын ҩышьҭыхны даҵаҵо)*. Ушзахәо уеиха, амҩаду ахь укылсыр, акы ушԥашьҭнамхри.

Б а г р а т. Ааит, ухажә акәара иҭабааит Кәыц Баграт. Аҽадажә еиԥш ахәырҵьын ухшьны амҩаду ушԥанхалеи!

Игоит абжьы: «Баграт!» Аха ирмаҳаӡазшәа ҟаҵаны иццакны агәашә инҭыҵуеит иԥҳәысгьы иаргьы.

А л а ш а р а   ы ц ә о и т.

А ҩ б а т ә и   а с а х ь а

Астудентцәа рзеиԥш нхарҭа ауада. Ауадаҿ хҩык рышьҭаларҭа ыҟоуп. Урҭ З а к а н и, З а у р и, Г а ч и роуп. Аҭӡамцқәа рҿы икыдуп акиноактрисацәа рпатреҭқәа, ажурнал «Екран» иагәылԥҟааны. З а к а н астол дадтәаланы, ашәҟәы даԥхьо ак иҩуеит, З а у р ишьапқәа еилаԥсаны ииарҭа дылатәаны агитара аирҳәоит.

З а у р *(ибжьы рдуны агитара иациҳәоит)*.

Алашара дадыԥхалоит, сара сымыш Цаца...
Абзиабара сагәылалхалоит, соуԥшәыл шаша Цаца...

З а к а н *(игәы иҗәаны)*. Уаҟәыҵ уара, анцәа думазар! Уаҟәыҵ уара, ламыс улазар! Ҳхы ҭуҟьеит, ҳхы!

З а у р *(Закан ииҳәаз имаҳаӡазшәа, еиҳагьы ибжьы неиҵыхны)*.

Саныцәо сыҧхыӡ далоуп сымш шаша Цаца.

З а к а н *(игәы иҗәаны дҩаҵҟьоит)*. Ааит, Цацагьы уаргьы сҳәап аха шәыҟаз. Исыҭ арахь угитара, иҧыххаа икәысҭцап ула ишабо.

Заур агитара имихырц дишьҭалоит, аха Заур каруаҭк аҟынтә даҿеа каруаҭк дықәҧало ихы ицәигоит. Убри аамҭаз ашә аартны дааҩналоит Гач, магнитофонк кны.

Г а ч. О, уара, изакәытә хәмарроузеи шәызҿу! Аиарҭақәа шәыцҟьеит шәымбаӡои?!

З а к а н *(Гач амагнитофон шикыз аниба)*. Еиҭа иааугахма уара, ари амагнитофон? Сеилажәгоит уара, сеилажәга! Аӡәы агитара даҿаслап, егьи амагнитофон ирҿыжлап. Исыҭ сҳәеит, агитара!

З а у р. Усҭ абааҧсы, уҭынчха. *(Иитҭоит.)*

З а к а н *(инаган акаруаҭ аҧаҟа ихәыҵеиҵоит)*. Сара азин усымҭакәа иаахәыҭцухып, аха...

Г а ч. Икәнагаҭцәҟьоз изууит ҕьарҧ-ҕьарҧ ҳәа дшааҿасуаз, ҳлымҳа ҭнашьаахьан.

З а к а н. Уаргьы сымыш, уиаҟара мҳәакәан ари амагнитофон ахьааугаз иганы иааныжьи.

Г а ч. Иабоуҧырхагахеи уажәы амагнитофон. Избан изызгара?

З а к а н. Избан ҳәа арахь уҵаауама уҧхамшьакәа. Хшыҩҵак змам аестрадатә музыка ҳгәы аакыднахит. Исумырҳан абри абжьы уаҳа абра.

Г а ч. Ах, сарамыжда, уара агени, Чаиковски имузыкала уааӡазаап.

З а к а н. Сара Чаиковскигьы Глинкагьы сырзыӡырҩхьеит атеатр ду аҟны. Уара естрадатә музыкада акы ыҟоуп ҳәа уҟаӡам. Умагнитофон Заур игитара ахьыҵоу инаган ихәыҵаргыл.

З а у р. Ихәыҵаргылагәышьа, Гач. Зегь акоуп иуам, иихәаз иҳәеит, иҿаҿишьаанӡа...

Г а ч. Иҿишьрада хьаа анцәа иҳаимҭааит. Ауаҩ хжәа. Хьаҵрак ҳәа змаӡам, агәыжь. *(Амагнитофон акаруаҭ ицәыҵаиргылоит.)*

З а к а н. Уажәшьҭа, шәышәҟәқәа шьҭыхны шәтәа.

Г а ч. Ҳзыниазеи уара, ҳзыниа! Анцәа ин響с абри ауаҩ даҿеа шықәсык ҳицыҩнахар, ҳазынтәык ҳирхагоит. Ҳаифеит, уара, ҳаиҟаҟеит. *(Ашәҟәы аашьҭыхны днатәоит.)*

З а у р. Имоумкын, Гач. Иихәаз ҟаҳамҵар иҿкнеиҳауеит.

Г а ч. Ауаҩ хжәа, агәыжь хьышьархха. Иҿыкнеиҳарада хьаа анцәа иҳаимҭааит. Ҳазфаз, ҳазҟаҟаз.

З а у р *(аҵенҵьыр аҟынтә).* Аа, салам, Лидочка. Арахь баи, арахь!

З а к а н. Дабатәи Лидоу уажә арахь иаауго. Уиасны абрахь утәа, Заур.

З а у р. Иҟалазеи уара, ҳзыниазеи, аконцлагераҿ ҳаҟоума! *(Диасны дтәоит.)* Уара избо, ҳшьапқәа ашаха рхаҵаны, аҭӡамц ҳадуҳәаларгьы ҟалап.

З а к а н. Ишәмуӡар, убасгьы ҟасҵоит. Кьаброу асра шәаама абра Аҟәа? Ишәҵозар ишәҵа уаҩҵас аҵара.

Г а ч. Прауа! Аҧсны дааит аҩбатәи Макаренко.

З а к а н. Алафуаҟәыҵныуаҧхьала, еиҳаиузеиҕьуп, акәымзар, ушдәылҵлац уеиҭадәылҵуеит уаҵәтәи аҧышәараҿы.

Г а ч. Уи уажә исымбеит, уаҵәашьҭахь сеиҭаныҩналахп.

З а к а н. Узҿузеи, Заур, уа ушәҟәы еикәаҧсаны? Уҿазыҟаҵала, уаргьы иузыҧшуп уаҵәы аҧышәара.

З а у р. Сгәы ҭынчуп, Закан. Сымыш Цаца аконспект ҟаҵаны исзаалгоит уаха. Нас уаҵәы ашьжьымҭан сҩагыланы, слаҧхьааҧхьаны, иаасгәаласыршәоит.

З а к а н. Убри умыш Цаца ушлықәгәыҕуа устипендиа уцәыӡыр, ҳтумбочкақәа урҭаҧшуа уеиҭақәхауеит. Уи аҵкыс еиҕьуп, ашәҟәы аҿы хыртла.

З а у р. Аа, абар, ихсыртлеит.

З а к а н. Уаҧхьала.

Г а ч. Уаҧхьала, Заур, уаҧхьала. Андуклеиҧш ҳаигәыҵаҳәҳәа ҳиааӡарц игәы иҭоуп умбаӡои!

З а у р и Г а ч и. Ҳаԥхьоит, ҳаԥхьоит.

Рыхҩыкгьы ҿымҭ ашәҟәы аԥхьара иалагоит. Убри аамҭазы ашә аӡәы дасуеит. Заур даацҟьан, агитара ахьышьҭаз иаашьҭԥааны ашә аԥхьа днеины арҳәара далагоит.

З а у р. Блеир ҟалоит, Цаца.

З а к а н. Агимн лзамырҳәакәан ус дыҩналар ҟамлаӡои уара?

З а у р. Усԥырхагамхан.

Г а ч. Ҳанцәеит Цаца лакәзар, агитара аҿы ааихагыларц иҟаӡам.

З а у р *(агитара иацирҳәоит):*

Иеҵәахәны жәҩан икыду,
Соуԥшәыл шаша, Цаца,
Блеи, сымыш, адәы сыззыҟәу,
Сыбла ҭыԥха, Цаца.

З е р к а н а *(ашә даалагылоит).* Хәлыбзиақәа!

З а у р. Бара бабаакылсхи уажәы.

З а к а н *(дҩаԥҟьаны Зеркана дналԥыххылоит).* Ыы, дааумышьҭуази?.. Бзиала баабеит, Зеркана.

З а у р. Даасышьҭуам, ҳара аҽазыҟаҵара ҳаҿуп, лара даҳԥырхагахоит.

Г а ч. Заур, уеилагама уара, иуҳәо закәызеи?

З е р к а н а. Сышәԥырхагазар сымцо, нас ара аанҿасра сауаах...

З а у р. Уажәы бара бакәын иҳагыз. Аанҿасра акәым, бахьызбо бысзычҳауам.

З а к а н. Иҟалеи уара, иуцалеи, узыршьыцуазеи абриаҟара?

З а у р. Сзыршьыцуазеи уҳәоу. Иухаштма, сыхаара Закан, Цаца данааилак ала кыдҟьо, ушыҩналало. Нас сара сцәа камбашьцәоу џьушьома. Сыԥсы ҭоуп, суаҩуп. Абыржәы угәы ишалсыз еиԥшоуп саргьы сгәы ишалсуа. Сыхаара с-Цаца сааҭк иадамзаргьы лгәы рҭынчны абра дуртәом. Бца абнахь, бахьааз бҩызцәа рахь.

З е р к а н а. Саҭамзааит.

Зеркана дцарц лҿыналхоит, аха ашәаҿы дааникылоит Закан.

З а к а н. Иабыкәу бахьцо, ара бара бдәылызцо сара схы идысшьылоит! Заур, уҽаанукылар еиҳа еиҕьхарын, ара Цацагьы дааихра дыҟоуп.

З а у р *(иҽрыҵәҵәааны)*. Дааиуеит нас ишԥа. Уажәшьҭарнахыс, убригь аӡәы даадәылицарц далагар схы шидысшьыло жәдырыуазааит.

З е р к а н а. Амарџьа, сара сымшала шәара шәгәы еизнымхан.

З а к а н. Зеркана, бцар сгәы иалсуеит.

З а у р. Игәы ибмырхьын бымыш, Зеркана. Агәырҩа дабмырган. Мамзар, алаҕырӡ дабылуеит, дҩоит, дканӡоит. Уатаҵтәи Ромео, бнапы шкәакәакәа икәыршан дкыз.

З е р к а н а. Анцәа ҳрыцҳашьа, уеилагеит ҳәа сыҟоуп Заур иахьа.

З а у р. Нас ишԥа, сеилагахьеит сара, абри быбзиахә сифахьеит, сиҟаҟахьеит, сцәеи сыбаҩи еикәыршаны сшыҟоу бымбаӡои? Алекциақәа урыгымхалан, иҳәалап, с-Цацико уаамҭа лыхҭнуҵацәоит, иҳәалап. Аԥшаҳәаахьы сцар иуам. Аҩы зжәыр ҟалом. Заанаҵ сышьҭалар аӡы сҿеиҭәалап. Ашьыжь шаанӡа, арра ҳаҟоушәа, ҳаҵирҟьалап. Изысҭахузеи аинститут сзылго, ари уаанӡа сишьуазар. Иҟоу басҳәап, Зеркана. Абри быхаара ахчы иҿагәаны дҳамшьырц бҭахызар, дга ддәылган абрахьынтәи.

З а к а н. Уара уаҟәымҵӡои ацәажәара иахьа?

З а у р. Саҟәыҵуам.

Гач дзыдтәалаз атумбочка тыгә-тыгәҳәа дасуеит. Заур игитара аашьҭԥааны ашә днадыххылоит.

Г а ч. Блеи, сымыш Цаца.

Гач еиҭа атумбочка дасуеит. Убысҟаноуп Заур ианеиликаа дшыржьаз. Зегьы аҟырҟырҳәа еибарччоит. Заур дгәааны игитара ииарҭа инылажьны длатәоит.

З а у р *(ишәҟәы аашьҭхуа)*. Бнеины абна быхаара бидтәаланы бҽазыҟаҵала.

Рыԥшьƣыкгьы натәаны ашәҟәыԥхьара иалагоит. Пыҭраамҭак ҭынчроуп. Закан ишәҟәы аҿы наркны, ила ҭраа Зеркана длыхәаԥшуеит. Гачи Заури уи еибадырбоит, ицәыҵаччо.

З а к а н. *(Зеркана лахь имаӡаӡаны)*. Бзиа сыббо?

Зеркана илмаҳаӡазшәа ҟаҵаны ҿылҭуам.

З а у р. Уа улбоит, уара, бзиа улба. Бзиа улымбондаз ара дааны дудтәалозма, лыƣнгьы лҽазыҟалымҵози.

Г а ч *(дƣыҳәтәаны)*. Лара аҳәаха луҭаруазеи!

Зеркании Закани рƣызцәа ирҳәаз рмаҳаӡазшәа, рхы аҳәырԥсны ашәҟәы иаԥхьоит.

З а у р. Рыҽшдырԥсыз убоо?

Г а ч. Урҟәаҵ наҟ, уаԥхьала.

З а к а н *(ибжьы ныԥакны)*. Бан илдыруама бзиа ҳшеибабо?

З е р к а н а *(лхы шьҭымхӡакәа)*. Илдыруеит.

З а к а н. Баб?

З е р к а н а. Уеилагама!

Еиҭа аҿымҭра.

З а у р. Зеркана Аԥсны аҳ иԥҳәыс илыхьӡыз?

З е р к а н а. Цаца.

З а у р. Ԥу. *(Ишьҭахь реиарханы наҟ дныҳәаиоит.)*

Ашә аӡә дасуеит.

(Дƣаԥҟьан агитара аашьҭыхны арҳәаара далагоит.) Быƣнал соуԥшәыл, Цаца.

Ашә аартны даалагылоит Б а г р а т, ихәырҵьын ихәда иахшьны. Заур дшанханы даанхоит. Азныказы иааҭынчрахоит, Закан иаб дгәеиҭаанӡа.

З а к а н *(дƣаԥҟьаны)*. Уа, бзиала иаабаша, саб!

Зегьы ƣагылоит.

З а у р. Саҭамзааит.

Б а г р а т *(дааƣнало)*. Ианаамҭамыз сшәыхҭыгәлеит ҳәа сыҟоуп, дадраа?

Г а ч. Ус шԥашәҳәо, шәара ишәеиҕьу иаҳзаауа дарбану. Исышәҭ арахь ахәырԥьын шәызҵоу. Ишԥахьанҭоу уҳәарауазеи.

З а к а н *(иаб дшеилаҳәаз игәамԥхо)*. Саб, иҟалазеи, избан абас узеилаҳәоу? Ҳан лгәы бзиоума?

Б а г р а т. Шәан хар лымаӡам, дад. Уҳамбеижьҭеи акыр ҭуан азы саацҵакшәа амҩа саақәлан...

З а к а н. Сара снеирц шаҟа исҭахыз, аха ачаиҿыхра ҳдәықәырҵан, уахь акыр ҳанхеит. Ҳшаахынҳәыз, аҵара ҳадырцалт.

Б а г р а т. Аиеи, нас, Хәаԥьа Шьардынгьы ашаха аӡәы иимҭарц аниҭахыз «исҭон, аха ашыла ылаҳәоуп» ҳәа иеиҳәон. Арҭ уҩызцәа ракәхап, иабатәиқәоу, дад?

З а к а н. Ари ахәырԥьын уаҵызхыз Лӡаатәуп, Гач ихьӡуп, д-Ҟаитануп. Агитара арҳәо иуԥылаз д-Џьгьардатәуп, д-Шамбоуп, Заур ихьӡуп, аха ҳара Шамыхьажь ҳәа иаҳҳәоит. Избанзар, зны-зынла ахьажь дахьеиԥшхо азыҳәаны.

З а у р. Абри аԥҳәызба д-Аҟәатәиуп, Абрскьыл-ԥҳауп, Зеркана лыхьӡуп, ҳара аинститут дҳацҭоуп.

Б а г р а т *(длыхәаԥшуа)*. Бара бзааӡаз рхаҵкы сцааит, дад. Дыԥхашьа-ԥхаҵо аԥсуа ԥҳәызба. Аа, Аԥсны, сукәыхшоуп, макьана иуцәымӡыцзаап уԥшӡара. *(Аҭӡы икыдыз асахьақәа дрыхәаԥшуа.)* Арҭ еилыхны икыду абатәиқәоу, изусҭцәада шәымҳәо?

Г а ч. Арҭ Шамыхьажь иуацәа роуп.

З а у р. Арҭ сҩызцәа иҟарҵогьы сара исықәырҵоит. Саҭамзааит, уажәыҵәҟьа икыдысхуеит.

Б а г р а т. Уаҟәыҵ, дад, уаҟәыҵ. Ааит, шәарҭ ала қьаафырқәа, гәыбӷан шәызҭода. Ара икыду ракәым, ақалақь аҿгьы рҿеилыхны иалоуп. Адунеи зегьы аҿхнатит, иҳалшараны иҟоузеи. Убри аҵкыс еиҕьуп схәырԥьын абрахь исзаажәгар.

Г а ч. Убри саҳаит. *(Ахәырԥьын ааган иқәиргылоит.)*

З е р к а н а. Саҭамзааит, аха сара сцоит уажәшьҭа.

Б а г р а т. Ҟалашьа амоума, дад. Бжькаҵәарак ирыхганы иаазгаз счеиԥьыка агьама мбакәа бсышьҭуам. Бааины абраҵәҟьа бтәа. Абри акәтгьы ҳзеиҿыx.

З а у р. Ари акәтеиҿыхшьа лдыруеит ҳәа уҟоу. Арҭ ақалақь ӡӷабцәа рнапы ӡыхьшәашәа иӡаарымкылаӡац. Атехника иахьышьҭоу иааганы акрырҿанаҵоит.

З е р к а н а. Иауазеи, акәтеиҿыхшьа ҳамдыркәа. Макьаназ ҳнапала акраҳфартә ҳаҟоуп, Заур. *(Аҳәызба аашьтҧыхны аиҿыхра далагоит)*.

Б а г р а т. Ҳаит, Баграт дбыкәыхшааит, абзиа дахьыҟазаалакгьы дҩашьаӡом. Ҩ-аҭәацак рыда шәымаӡами уара?

Г а ч. Иара аҩбагьы зланхаӡазеи Заур иҿы.

З е р к а н а. Уажәыҵәҟьа аӡӷабцәа рҿы сцаны иаазгоит асаанқәагьы аҭәацақәагьы. *(Дцоит.)*

З а к а н астол иқәгылаз аҭәацақәа изәӡәарц игоит.

Б а г р а т. Заур, ара уааи!

З а у р. Сузыӡырҩуеит, Баграт.

Б а г р а т. Бзиак лоуп, анцәа дисасуп.

З а у р. Улыхәаҧшла, Баграт, улыхәаҧшла. Уи уара дуҭацахарц дыҟоуп.

Б а г р а т. Ҳаи, уҿы изҳәаз хьыла иҭәындаз! Сыҧсаанӡа саанӡа сыҩны ҧсуа ҧҳәызбак дыҩнагыланы избар, сара сзы ижәҩангәашәҧхьаран.

З а у р. Убас ишыҟало ала агәра усыргоит.

З а к а н *(дааиуеит аҭәацақәа рбо)*. Изакәызеи уара хәыҭхәыҭла еибышәҳәо.

Б а г р а т. Ҳазшаз имаҿоуп, аҽы акәадыр нақәҵаны иусымҭозар.

З а у р. Уаб иҽи икәадыри сиҭарц сеиҳәеит.

З а к а н. Изхауиҭауеи уара, саб иҽи икәадыри?

З а у р. Гәырӷьаҿҳәашазы!

З а к а н *(Заур имахцәы данкны агҿыҩрахь днаихан)*. Иауҳәама уара?

З а у р. Ы, сара издыруа сымҳәар, исзычҳауоу, исзымчҳауоу узымдырӡои.

З а к а н. Ах, уаргьы саргьхандаз, убз шҧаҭамгыло.

З е р к а н а *(асаанқәеи аҭәацақәеи лыманы дааиуеит)*. Саҭашәымҵан, уажәыҵәҟьа астол сырхиоит.

Баграт ила ҭаа Зеркана длыхәаҧшуеит. Лара еиҳагьы дыҧхашьоит, егьырҭ, неихәаҧшы-ааихәаҧшуеит, ицәыҵаччо игылоуп.

Г а ч *(имагнитофон ахьцәыӷаз иаацәыӷхуа)*. Сара уажәыҵәӄьа музыкала шәгәы сырҿыхоит. *(Иаархианы арҳәара иалаиргоит. Рызынтәыкгьы натәоит)*.

Б а г р а т. Анцәа биныҳәааит, дад! Анцәа шәиныҳәааит, сыҷкәынцәа. Шәызхылҵызи шәареи шәеигымхааит! Аразӄы маншәалақәа шәиҭааит ҳазшаз!

Зеркана лыда зегьы иржәуеит.

Бара ибымжәӡои, дад?

З е р к а н а. Мап, ауатка зынӡаскгьы сҿахьы иаасымгац.

Б а г р а т. Уажәыҵәӄьа, дад. Бара ибжәыша аҩы хаагьы схәырџьын иҭоуп. Гач, аҳаҭа иҭоу ааги арахь.

Г а ч. Уажәыҵәӄьа. *(Иааигоит ҳаҭа хәыҷык.)*

Б а г р а т. Ари уан лнапала иааҵхны иузаалҭиит, Закан. Агьама жәба, дад, имаҷаруп.

Г а ч. Сара ауатка зжәуеит.

Б а г р а т *(ирызҭеиҭәоит)*. Ижәжәы, ишәфа, сыҷкәынцәа. Шәара шәзоуп изаазга.

Рызегьы ргәалаӄара бзиоуп, Баграт ида, аха уигь уиаӄара инирԥшуам.

Дад, Гач, аԥсуашәа амҳәаӡои абри учамадан?

Г а ч. Иамҳәакәа иауазеи. *(Гач амагнитофон ықәырӷәиааны ахаӷара ашәа аирҳәоит.)*

Б а г р а т. Ҳаи, ҳаи, ахаҵара ашәа ҳабацәа иаԥырҵеижьҭеи иҵӡозеи, уажәшьҭа изҳәо маҷҩхеит акәымзар.

З а к а н. Ус угәы изаанагозеи, саб? Ҳабацәа рашәақәа иахьагьы ирҳәоит еиҳагьы еиҕьны, еиҳагьы ирҿыцны.

Б а г р а т. Ҳабацәа рашәа дара рышьҭыбжь ахазароуп, дад. Ирҿыцны сара сақәшаҳаҭым. Абас ауп саб ишысирҵаз. *(Ихала ибжьы ааларӄәшәа иҳәоит.)*

Ԥыҭраамҭак ҭынчроуп.

З е р к а н а. Аиаша иҳәеит Горки. «Аԥсуа жәлар рашәак операк алоуп» ҳәа.

Б а г р а т. Аԥсуа шәа иалам егьыӄам, дад. Ахыхьчара, аламыс, ақәԥара, аҽырԥшӡара, аидгылара, ахаҵара, шәкызқьы, ҳара ҳмилаҭ злаӄаз зегьы. Ҳаи, ҳаи, сабиц, ус аламала

имиит ахәрашәеи ахрашәеи. Урҭ ашьеи алаҕырӡи ирылҵыз шьҭыбжьқәоуп. Уи иазаауазеи, абри шәара аинститут шәаналгалак шәабацои?

З а у р. Сара абра ақалақь аҿы џьара маҵурак салалозар акәхап.

З е р к а н а. Сара сцоит сахьыршьҭлакгьы. Ақыҭахь еиҳагьы еиҕьасшьоит.

Б а г р а т. Бхы баах, дад, Зеркана. *(Лхы дагәӡуеит.)* Абри лоуп сара сгәы иахәаша зҳәаз. Ааит, ахаареи аԥшӡареи агымхааит Аԥсынра.

З е р к а н а *(дҩагылоит)*. Саҭамзааит, аха сцара иаамҭоуп уажәшьҭа.

Б а г р а т. Иҭабуп, дад, бахьынӡааԥшызгьы.

З е р к а н а. Шәымш аабзиахааит. Шәҭәа, уа шәҭәа, сара сзы шәышԥагыло.

Г а ч. Шәгәы шәмырҿыҕьын уҷкәыни уареи, ҳаргьы абиблиотекахь ҳцоит.

Ицоит Зеркана дрыманы.

З а к а н *(дааины иаб днаиватәоит)*. Иҟалазеи саб, акы сцәуӡошәа збоит?

Б а г р а т. Акымзаракгьы уцәызӡаӡом, дад. Сзааз зегьы уасҳәарц азоуп. Сыҩны ашә асмыркыр ада уаҳа ԥсыхәа ыҟам.

З а к а н. Аҳсент дабацеи?

Б а г р а т. Аҳсент дықәҵны дцеит Урыстәылаҟа. Сгәы иамукәа сааит абранӡа. Ҳишьҭаларгьы дабаҳаԥшаауеи. Дҳаԥшааӡаргьы дҳацаауама. Ақәыц сахатәоушәа ауп абыржәы абра сыштәоу. Сырахә-сышәахә адәы иқәхеит. Сымч зықәхо ҳәа акгьы збом. Исыхшаз зегьы ақалақь иналахәаша ицеит, шықәсык ахь знык, зани заби зымбо дубахьоу! Иааҳрыхуа аҿамаҿа ҳҟырҟы ианлымбаалакь, схәырџьын сыхәда иахшьны сеиҭананылахуеит амҩаду. Исычҳаит, исычҳаит, аха уаҳа сылшом уажәшьҭа. Ԥхашьароуп, дад, сыҷкәынцәа, ԥхашьароул шәаргьы саргьы ҳзыҳәаны.

З а к а н. Ишԥаҟаҳҵари нас, саб?

Б а г р а т. Схәыцит, сеиҭахәыцит, аха схы зқәыскра ҳәа акгьы збом. Сааит аҟәаа снашәылаԥшырц. Избарц шәахьынхақәо, шәызҿқәоу.

З а к а н. Ҩышықәса роуп уажәшьҭа исзаанхаз. Нас сқыҭахь сымнеирызи.

Б а г р а т. Иалыздырааузеи уаргьы ҩышықәса рышьҭахь ухы иҭашәо. Иаҳҳәап, унеиӡаргьы узласыхәарҭоузеи, уара уҵарауаҩуп. Сара сџьынџь змырӡуа ацәмаа зку иоуп исҭаху. Сыдгьыл назырҳәы-аазырҳәуа, сыҵлақәа еилызхуа. Амца шьыжь еиҿазкуа, снышәынҭрақәа ирхылаԥшуа.

З а к а н. Уара излоуҳәо ала, ҳусқәа ҽеим, саб?

Б а г р а т. Аб иџьынџь змам ауаҩы, ацҳа ҿаҟәа дшықәгылоу узымдырӡои, дад. Шәара шәҵәҩаншьап абарсыз ҳәа аӡәы дшәазымҵаарц ауп сызгәаҟуа акәымзар, сара уажәшьҭа х-аршьынак роуп исҭаху.

Ԥыҭраамҭак аҩыџьагь ҿырҭуам.

З а к а н. Иухәыцуазеи, саб?

Б а г р а т. Дзакәытә ԥҳәызба хазыноузеи, Зеркана. Аԥсны аԥшӡарақәа зегь лыбла ихызбаалоит. Зеркана лпатреҭ умоума?

З а к а н *(иааџьашьаны)*. Изуҭахузеи?

Б а г р а т. Уан илсырбоит. Агәыҭҟьа иаган иҟоу ма уи ала даасыргәырӷьап.

З а к а н. Илыхьзеи сан, лгәы зыҭҟьоузеи?

Б а г р а т. Еҳ, дад, аҵеицәа раб иџьынџь иацәхҟьо ианалагалакь, ани аби рзыҳәан уи еиҳау шәарҭа зыҟалом.

З а к а н. Усҵәҟьа угәы каумыжьын, саб. Ишыдыдуа еиԥш, ақәа ауам рҳәоит.

Б а г р а т. Имдыдӡакәан ақәаршҩы анауагьы ыҟоуп. Схәырџьын саҵаҵеи.

З а к а н *(ахәырџьын даԥаԥо)*. Ас иаарласны уцарцу?

Б а г р а т. Егьырҭ рҿгьы сынкыдгылан, ран иаалҭиз аҿамаҿа нарызныжьны, сыҩны-сгәара шшәарҭахаз нараҳәан, уаха аҩныҟа амҩа сықәлагәышьоит.

З а к а н. Иахьа ма уаангылар, ақалаҷь ҳналс-ҩалсны иҳамбарызи.

Б а г р а т. Згәы ҭынчу иоуп џьара иаангыло. Быжь-гәыжьк ирзышьҭымхуаз сабацәа рыламыс, сара уажәы абри ахәырџьын иҭаршәны иныҟәызгоит. Иара убригь сцәыӡыр ҳәа сшәоит азоуп снапы акәыршан изыску. Уҵатәқәа урылгар унеи Арсана иахь, ҳаилацәажәап. *(Ашәахь иҩынеихоит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аҩбатәи ақәгылара
Ахпатәи асахьа

Ш ь а л у а иуада. Столк, ҟәардәык, каруаҭк гылоуп. Егьырахьҟа аҭӡамцқәа рҿы ашәҟәқәа еиқәыжьуп. Астол иқәуп аҳапшьа пеыхақәа, ажәытәӡатәи аиха лыхкәа. Апсцәа рыхқәа, рыбаҩқәа. Агҿыҩраҿы игылоуп апсыбаҩ ҭелла еидҿаҳәаланы. Ауада аазылашьцома уҳәаратәы иҟоуп. Ашә аартны даалагылоит Б а г р а т , ихәырџьын ихәда иахшьны. Азныказ даашанханы даанхоит.

Б а г р а т. Ҳаи, саб ипсаныс сышҩашьаз! *(Ишьҭахьҟа днеиҭаҟьаны, ашә ианыз аҩыра еихшьало дапхьоит.)* «Шь. Б.» Анцәа ду ҳазшаз срыцҳашьа. Сыцкәын иуадоуп, арахь сыбла иабо агәра сызгом. Исарҳәаахьан уи апсцәа дрышьҭоуп ҳәа, аха рыбаҩ арахь иҵхны иааигоит ҳәа сыҟамызт. Иа-шәиу-шәиу, иагьа убап, иагьа уаҳап Қәыц Баграт. Дабацеишь ари?.. Мап, мап, еиҕьуп сцар. *(Дцарц иҩынеихоит.)*

Ахәыҟаҵарҭа даадәылҵуеит Ш ь а л у а, инапы мпахьшьыла ирбо.

Ш ь а л у а *(даагәырҕьаны)*. Уа бзиала иаабаша, саб!

Б а г р а т. Бзиа убааит, дад. Анкьа избахьаз ууаҭах акәӡами ари?

Ш ь а л у а. Ааи, саб, уара умааижьҭеи акыр аҩнымаҭәақәа ирыцысҵахьеит. Ашәҟәықәҵарҭа аасхәеит. Абни игылоу астол х-ҟәардәк ацны, иаҳҳәап, убас иҵегьгьы.

Б а г р а т *(Шьалуа иажәа анагӡаха имҭакәа)*. Ааи, дад, абанҭ апсыбаҩқәагьы ацуҵеит.

Ш ь а л у а. Исыҭи ухәырҵьын арахь. *(Ихәырҵьын ааимхны, аҟәардә наиҭаны днаиртәоит.)* Уажәыҵәҟьа сара иуасҳәоит абарҭ зегьы закәу.

Б а г р а т *(макьанагьы дахьтәо аҭыҧ ихаҿы изаамго).* Адунеиаҿы исымбац, исмаҳац акгьы ыҟам, аха абри аҩыза сақәымшәац, дад. Уеилагама уара абзиара збаша, Шьалуа?! Сыҷкәынцәа зегь реиҳа сзықәгәыҕуаз уара уакәын. Измаа-ноузеи арҭ аҧсцәа рыбаҩқәа? Иабантәиааугеи, иабаҵухи?

Ш ь а л у а. Иуҳәо закәызеи, саб, арҭ ҧсцәам, аха иуаа-тәыҩсоуп. Абарҭ ҳаиҧш аҿҿаҳәа ицәажәоит даргьы.

Б а г р а т *(игәы иҽанҧаны).* Ицәажәоит уҳәоу?! Ҳаи, анцәи-ныс, ажәытә уаа иаарҳәо зегь шҵабыргу! Аҧсцәа цәажәон ҳәа рҳәон, аха ихасҵомызт. Уахынла акәхап арҭ агәаҟқәа анцәажәо?

Ш ь а л у а. Уахынлагьы ҽынлагьы. Сразҵаауеит, дара аҭак сырҭоит. Абас ала акәли-ҷлиҳәа ҳаицәажәо ҳаҩноуп абри ауада хәыҷы.

Б а г р а т *(аганахь).* Ааи, сабиц, рацәа сажәымҭа еиқәа-ҵәахеит ҳәа сыҟоуп. *(Шьалуа иахь.)* Дад. Шьалуа, уҿаҧшылара сгәаҧхом, угәы бзиамзар?

Ш ь а л у а. Ари абжьарак аусура сҽаадысцалан, маҷк сааҧсеит ауп, уаҳа акымзаракгьы. *(Дҩаҧҟьаны.)* Сышҧатәоу. Уажәы ачаи усыржәып, нас уаха аресторанахь узгоит.

Б а г р а т. Мап, дад, мап, сара уара уҿы акәым, сыҩнгьы изжәуам ачаи. Аресторан ахь ҳәа узҿу, уиаҟара сгәы алаҟам, иҟалап уаха сцаргьы.

Ш ь а л у а. Иабыкәу уахьцо. Уаха сара сҟны уаангылароуп. Аресторан уҭахымзар, уажәыҵәҟьа аҵьармыкь ахь сцаны афатә аазгоит. Исырхиап ухәы бзианы, сҩызцәақәакгьы ааудызгалап. Сара сзыҳәан уаха еиҕьны агәырҕьара анбаҟалои. Уаха сцоит ҳәа уаламгааит.

Б а г р а т. Мап, дад, сара ашьха ацәҳәыраҿы сыцәахьеит. Амшын аҿықәан схала аҵх схызгахьеит, аҳаҧы лашәқәа рҿы иаашаанӡа сыҵатәаахьеит. Аҧсны шьхатәыла аҵых ахьыс-хызымгац ҵьара ҭыҧк ыҟам, аха анышәынҭра сҭамиац. Срыцәшәоны акәмызт, аха сгәы иаҭахымызт.

Ш ь а л у а *(иаб ихәда инапы нахшьны)*. Усымбеижьҭеи угәхьааганы сыҟан, саб. Сани уареи шәышҧаҟоу? Аҝсент дызҿузеи?

Б а г р а т. Уажәоума уансазҵаауа?

Ш ь а л у а. Аҵааха сумҭеитеи. Уеиханы удәыҝәлеит, исыхьыз сзеилымкааит.

Б а г р а т. Саргьы исыхьыз сзеилымкааит, абра саныҩнала. Алакә аҿы ишырҳәо еиҧш, нарцәы инеиз иеиҧш схы збо салагеит. Уан ҳәа узҿу хар лымаӡам, аха...

Ш ь а л у а. Иҟалазеи?

Б а г р а т. Иҟалахуаз, ларгьы саргьы ҳхы неидыкшало ҳаххалеит шәахьиз аҩнаҭа.

Ш ь а л у а. Аҝсент?

Б а г р а т. Аҝсент дыҝәҵны дцеит. Саанижьит егьырҭ шәеиҧш.

Ш ь а л у а. Шәышҧаанижьи?! Избан, уеизгьы-уеизгьы дыҝәҵны дызца?

Б а г р а т. Уара иузымдырӡои, аҵьынҵь ааныжьны иҝәҵыз ауаҩы иаҧхьаҟа иҧеиҧшхо?

Ш ь а л у а. Дабацеи?

Б а г р а т. Дцеит, дцаӡеит. Аҧсны ҟьаҟьа дуӡӡа изымхакәа Урыстәылаҟа дцеит. Сара сзы иӡыз аӡәы диҩызоуп.

Ш ь а л у а *(ҧытҭрак ашьтахь)*. Усҵәҟьа ҟаимҵандаз. Ҳара ҳгәы рҭынчны акака ҳарҿуп, аӡәы аҩны даанҳажьит ҳәа. Ус ҟаимҵар акәын Аҝсент.

Б а г р а т. Ухәыцҵәҟьар, Аҝсентгьы гәыбӷан иҭатәӡам...

Ш ь а л у а. Гәыбӷан шҧаиҭатәым, саб! Дцеит, аха дызҿузеи?!

Б а г р а т. Амҩа нҵәаанӡа ҳәа удәыҝәлар, ухы урӡыр ҟалоит Шьалуа. Иабаҭаху ара ахшыҩ ҳаибарҵара. Ҳара ҳабацәа рымҩа шаҟа ихароу гәаҭан акәын амҩаныфа шышьҭырхуаз. Уажәы мҩаныфада амҩа иҝәуп, уссгьы ирымаӡам. Иҵьоушьаша, акыршәҿазҵода шәарҭ асакара шәыҝәхар?

Ш ь а л у а. Амҩа игәаӷьны иҝәлаз, асакараҿгьы аҧсҭазаара иҧшаауеит.

Б а г р а т. Сгәы излаанаго ала, ауаҩ иаб игәараҭа аҵкьыс аҧсҭазаареи агәҭынчреи ҵьаргьы иауам, идырны уҟаз, сыҵкәын.

Уареи сареи ҳабызшәала хҿы зырцәажәо ҳабацәа ракәымзи, фырхаҵалеи ламыслеи адәы иқәыз. Уажәы урҭ рхаҭгәынқәа атракторқәа рываҽырбоит, адгьыл нҵәазшәа. Ҳара ҳҵеира зегьы шәахьыраaӡаз шәҭыԥқәа рҿы шәыҟазҭгьы...

Ш ь а л у а. Ҳҵеира иахьатәи аамҭазы иахьиз, иахьыраaӡаз аанхашьа рымаӡам, саб. Шьаҿақәакгьы ҟарҵароуп ԥхьаҟа. Зжәытәаҿы зҽаанызкылаз амилаҭ, аҳаҭгәын сырӡуам ҳаны знапы акәыршан итәоу амилаҭ бӷеиҵыхшьа роуам. Убри азы иаҭахуп...

Б а г р а т. Издыруеит, дад, иаҭахқәоу здыруеит. Аҵла гәаҩа сҭымиааӡеит сара. Иахьа аҿар аҵара шдырҵатәу, ԥхьаҟа ишцатәу. Ақалақь аҿгьы ҳшьапы шарктәу, ҳбызшәа шыхьчатәу. Убырҭ зегьы здыруеит, аха исыԥсыхәоузеи сара? Сгәы рҭынч сзықәгәыӷуаз, шықәсык ахь зныкгьы сузымбеит.

Ш ь а л у а. Суқәашаҳатуп, исыгхеит, сзымнеит. Аха аамзы инеиԥынкыланы анышәжра саҿын, абарҭ сыԥшаауан.

Б а г р а т. Аԥсцәа уԥшаауан, абзацәа ҳарӡны. Ишсоуҳәара, Шьалуа, абарҭ знышәынҭрақәа уртытуаз узларымшьызеи?

Ш ь а л у а. Азин ылсхит, саб, аиҳабыра рыҟнытә, уа адгьыл ажра.

Б а г р а т. Аиҳабыра ракәым, ҳазшаз азин уиҭаргьы, сара сабацәа рнышәынҭрақәа абаҳа кны урхасыргылом, сыԥсы ҭанаҵы. Урҭ изыржыз уа иамазарц азоуп, иҵхны ара ҭелла еидҳәалан игҿаргыла ҳәа акәӡам.

Ш ь а л у а. Арҭ жәытәӡатәи ԥсыжрақәоуп, саб.

Б а г р а т. Ажәытә-аҿатә иахьыҟазаалакгьы ҳара иаҳтәыми, иуаамзи!

Ш ь а л у а *(иаб дааигәыдыҳәҳәало)*. Ааит, саб ахшыҩҭра, саб! Уара аҵара умазар акәын, абри ҳмилаҭ рҭоурых аҭҵаараҿы...

Б а г р а т. Аҵара шсымамгьы издыруеит ҳара ҳмилаҭ рҭоурых. Уара уеиԥш анышәынҭрақәа ртытуа аԥсцәа ыҵхны, иаԥсацәоу, иаԥсацәаму ҳәа схәыцуа стәам. Сара жәа-биԥарак ҳабацәа анышә иахьамадақәоу здыруеит. Иухашҭма нырцә ахәаҿы. Жәытә ҵангәаракгьы рыкәыршоуп. Хаҳәкалыҩрыргьы инықәсҵоит. Сахылаԥшуеит есымша. Убригь сара сыҟанаҵоуп акәымзар, нас уҩеины рыхқәа ыҵухуазар акәхап.

Ш ь а л у а. Скьатеиах ԥуҵәоит, саб. Уара узлазбо ала зынӡаск сыгәрагара уцәызит ҳәа сыҟоуп.

Б а г р а т. Угәра абазго уара абзиара збаша, ҳабацәа рыбаԥқәа зегьы ыҵхны урыдтәалоупеи.

Ш ь а л у а. Ишсоуҳәара, абни игӷагылоу даԥсуахарушь?

Б а г р а т. Дышԥаԥсуам, иумбаӡои ибӷа шаҟа ииашоу?! Ажәытә аԥсуаа рыбӷа иашан иркын. Рыхәда ҭҳәаны, аӷацә еиԥш акәын ишгылаз. Уажәтәи аӷар реиԥш еилаҳауа иныҟәаӡомызт. Аҭәарӷәа ааҵәа анахарԥоу иаԥызаха. *(Астол иқәыз ахы дахәааԥшуа.)* Ишсоуҳәара, Шьалуа, икылызжәазеи абри ауаԥ ихы ишьҭахь ала?

Ш ь а л у а. Ари деибашьԥын. Дахьжыз иабџьар маҭәагьы иван, забџьар маҭәа зварҵоз, аибашьԥы ӷәӷәа, ифырхаҵаз иакәын.

Б а г р а т. Арҭ еихақәоума?

Ш ь а л у а. Ааи, усҟантәи аамҭаз иркыз џьазлыхтә еихақәан.

Б а г р а т. Ари еиԥшума сара сеиха цҳафырқәа аџыр иалхны, изкуа дамам акәымзар.

Ш ь а л у а. Дара аихақәа ҟалар, изкуагьы дҟалоит.

Б а г р а т. Изкып зугәахәуада уара сара сеихақәа, урҭ ажьакцара иаӷуп, ажьакцара. Шәара ук хьаасгьы ишәымам, убри ауп сзыргәаҭеиуа, амца сзыркуа...

Ш ь а л у а. Ииашоуп, уа сԥеины ацәмаа сзымкит, аха ара саргьы амш го стәам. Иахьагьы уахагьы смыцәаӡакәан ҳмилаҭ ирыхәаша акы сзыҟаҵозар ҳәа саӷуп. Ари имариоу усым...

Б а г р а т. Саргьы издыруеит уара узӷу ишус мариам. Баша иаламԥсазар акәхап ухы ашла. Иҟалап исзеилымкаауазаргьы сара уи ишахәҭоу, аха акы саргәаҭеиуеит, иуасымҳәар ҟалом. Уара ажәытә ҭоурых уашьҭоуп, иахьатәи уџьынџь ырӡны. Излаҳахәарҭоузеи уи аҭоурых мацара, уаҵәы уареи сареи ҳахьиз ҳабацәа рҭызҭыԥ ашә акуазар? Аиаша уасҳәап, дад ари схаӷы исзаагом сара. Исзеилымкааит, саҭоумҵан, аха схаӷы исзаагом.

Ш ь а л у а. Ари аҭак аҟаҵара уадаԥуп, саб. Иҟалоит уиашазаргьы, уиашамзаргьы.

Б а г р а т. Исзеилкаауам ҳәа акәзар иуҳәарц иуҭаху?

Ш ь а л у а. Ара уаҩы изеилымкаауа акгьы ыҟам. Ҭоурых умаӡамкәан ибзианы аҟазаара мацарагьы акгьы иаԥсам. Урҭ аҩбагьы еицызароуп.

Б а г р а т. Убри ами саргьы исҭаху, уара абзиа збаша. Аҭоурыхгьы ыҟаз, аҵарагьы ыҟаз, ақалақьаҿы анхара ыҟаз, аха саргьы сыҩнашә амкааит. Сажәит, дад, сажәит, анхара ианакәызаалак аҿареи амчи аҭахуп. Уара уазхәыци, лҩаҵәк ҳара ҳқыҭан ианагха, шаҟа гәырҩа аԥхьаҟа иаанагараны иҟоу. Ԥсыхәа аныҟамлаӡа ауп санаа акәымзар, шәареи сареи уеизгьы-уеизгьы ҳшеилибамкаауа сымдыруеи, аха уаҳа зыҟны сцода, изасҳәода сгәырҩеи сыгәҭыхеи?

Ш ь а л у а. Ишԥаҳаԥсыхәоу, нас иҟаҳҵарызеи?

Б а г р а т. Акрыздыруоу... Аҵеира ауаҩы изиааӡо, аб ибаҩқәа анхәарҿхалакь иааивагыларц азы акәымзи. Аха са сахьыҟоу шәыҟаӡам, дад, шәара. *(Дҩагылан ахәырҵьын ааган астол иныҟәргыланы, афатәқәа ааҭихуеит.)* Ҿамаҿоуп. Шәылымкаа ҳахәда илымбааит. Сшьапы снанагонаҵы ишәзаазгалап. Саныԥслак, нас ишышәҭаху. *(Ихәырҵьын аашьҭыхны ашә ахь иҿынеихоит.)*

Ш ь а л у а. Абас уцарцу?

Б а г р а т. Закан аҭел унизасны, ирласны шәнеи Арсана иҿы. Ҳааицәажәақәар сҭахуп. *(Дындәылҵуеит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аԥшьбатәи асахьа

А р с а н а К ә ы ц б а иҩны. Азал агәҭа игылоу астол ифа-ижә иахыҵны ицахьеит асасцәа. Уажәазы зқьаф ҟаҵаны изазо игылоу хҩы заҵәык роуп: аԥшәма А р с а н е и уи игәылацәеи. А р с а н а дуаҩ кьаҿуп, дышәпоуп. Аҿакала иуҳәозар, ихи ишьапи узеилкаауам ҳәа ззырҳәо аӡәуп. Ихы-иҿы ианубаалоит иԥсҭазаараҿы хьаада изхара ыфан адәы дшықәу. Игәылацәа М ы ш ь е и, Х ь и з а н и, иареи рыхҩыкгьы рыхәда рнапқәа хибашьны астол ахаҿы игыланы, рыбжьы рхаззала, уиаҟара еиқәымшәаӡо ашәак рҳәоит:

А ш ә а

Иаажәуеит, иаҳфоит, инҵәаӡом,
Қьаф аауеит, ҳаапсаӡом.
Ҳанцәахә дугьы ҳаибаӡом,
Иаазрыхуа акгьы рызҳәаӡом.

Х ь и з а н. Учеиҵьыка паҭу амазааит, Арсана Кәыцба! Иаснагь иуфара-иужәрада хьаа умоуааит! Уажәшьҭа сцеит сара. *(Ддәықәлоит.)*

А р с а н а *(днеины ашә дҩылагылоит)*. Ишԥа уара? Сцоит уҳәама. Ухаҵатҵәӄьоуп, усывсуазар! Даба уҿаахеи!

М ы ш ь а. Сара иуасымҳәази, уара аԥсхабаа, удәықәымлан ҳәа.

Х ь и з а н. Ааи, аха сдәықәлазар, уаҳа сзыжәуам ауп, иӄасҵазеи нас цәгьарас?!

А р с а н а. Ишԥа уара, цәгьара ӄаумҵаӡеит ҳәа аума угәы ишаанаго? Ишԥыкәу счеиҵьыка уаҕраԥаланы ушцо?! Ажәра анакәха, ҳаибарԥсыроуп уаха абра. Исыцәцаз сгәы иалахуп, нас шәаргьы шәдәықәларцу? Абри ачеиҵьыка иамаҿоуп, шәшьапқәа шшәыҭцаԥысыҭцәҭцәо. Еи уара, исҳәаз шәмаҳаӡои?

М ы ш ь а. Сара ҵьаргьы сцаӡом, Арсана ухаҭцкы сцеит. Иаажәып, иаҳфап, ҳшәаҳәап, ҳкәашап, иахьухәо сыӄоуп.

А р с а н а. Аа, абри иоуп сгәылаҭцәӄьа. Уҩблак сыргәӡааит. Ухаҭцкы сцааит. Аԥсуара уагымхааит. Уара уеиԥш иӄоу ауаа Аԥсны иӄанаҭцы ҳара акымзарак ҳахьуам. Уара убаагәароуп, уҭцәҩан шьаӄоуп.

Х ь и з а н. Нас угәылеи уареи пату еиқәышәҭцала, аԥсуара шәырҕәҕәала, сара уаҳа сылшом уажәшьҭа, сцоит.

А р с а н а *(ашәаҿы иаҳагьы иҿрыҕәҕәо)*. Ухаҭцаҭцәӄьоуп усывсуазар. Уааи уаӄәыҭц, уцӄьашәӄьа уқәысҭцап! Уеихысыҭцәҭцәап, уеиҿысыҭцәҭцәап, ақыдбажәеиԥш усхәархьып! Зыҩны утәоу Арсана Баграт-иԥа Кәыцба шиакәу ухашҭма уара?! Аӄәа ақалақь аҿы еицырдыруа, унеишь-уааишь ҳәа зарҳәо. Ишәымбаӡои уара, сызҭцатәоу ахан закәу?

М ы ш ь а. Иауазеи, ус шԥоуҳәои, ухаҭцкы сцеит. Уара уҳамдыркәа, уажә уаабама, ҳгәыла бзиа уами, ҳгәыла еихачаԥа.

А р с а н а. Мап, цқьа сшәыздырҙом шәара. Сара сабацәа ачеиџьыка дуҙҙа змаз уаан. Убарҭ ртәы касыжьырц сҭахым саргьы. Сыԥсы ҭанаҵы уи насыгҙауеит. Убыс аҭахуп иахьа аԥсуара. Шәара ижәдыруоу аԥсуара закәу? Ишәыздырҙом. Шәара ижәдыруа ҟәыдуп. Аҟәыд еиқәаҵәа, аршьышьра зымуа. Аԥсуара ахала иҟаауа иааҙом. Аԥсуара ҟаҵатәуп, аԥсуара чаԥатәуп, аԥсуара ааҙатәуп, аԥсуара иазырҳатәуп, аԥсуара хьчатәуп. Изыхьчода уи? Аҳы ишәҳәозар, изыхьчода?.. Еи, шәара шәоуп сызҿу, уара шәыцәоума? Аԥсуара ихьчароуп сара сеиԥш иҟоу, уара уеиԥш иҟоу. Абри ахәылак иꙡызцәа мап. Урҭ аԥсуара ықәырхуеит. Акрыфашьа рыздырам, акрыжәшьа рыздырам. Аԥсны акрыфара аныҟам аԥсуарагь ыҟам. Иуаҳама уара аԥсыгага? Баꙡы злоу баꙡы ифоит. Еи, сыԥшәма.

Е ҭ е р и. Иухьзеи, иуҵалазеи, ара сахьгылоу умбаҙои?

А р с а н а. Бнеины аԥаҭхь сзааг.

Е ҭ е р и. Уаҟәыҵ, уара, суҳәоит ԥаҭхьла аꙡыжәра.

А р с а н а. Саҟәыҵуам ҳәа басҳәеит. Багьсмыҳәан. Иагьсымабымкын. Бнеины исзааг.

Е ҭ е р и. Уҙааҳалар ҙааҵшьа шԥаузымдыруеи, уара насыԥда.

Арсана *(Хьизан иахь)*. Уара сцоит ҳәа уаламган акәымзар, алабазаҵә уанҿаҳәалан узтәу ургартә иҟасҵоит. Арахь калаҭк азна абысҭеи акәаци изхом, ҵәыцак аꙡы изыжәҙахуам!

Х ь и з а н. Исымжәыкәа, уара абзиара збаша, сшьамхкәа сырзаанкылом умбаҙои.

А р с а н а. Ашьамхы узҭада уара, умакарон шьапқәа уҵаргылан?! Убра утәа сҳәеит уҭыԥ аҿы! *(Длаиқәҟааны.)* Убра утәа сҳәеит, уара!

Х ь и з а н. Стәоит абааԥсы, умхәаан, стәоит, аха изжәуам. *(Днатәоит.)*

Е ҭ е р и ԥаҭхь дук лыманы даауеит.

А р с а н а *(иаалымхуа)*. Иҭаҭәа. *(Еҭери аԥаҭхь иҭалтәоит.)* Аҷкәын дабаҟоу, бара?

Е ҭ е р и. Дыцәоуп.

А р с а н а. Ассир. Ҳара имшира ҳаԥылоит, ҳаꙡны гәырҕьароуп, арахь иара дказза дыцәоуп. *(Ибжьы ꙡеиҩыхны.)* Еи, Ҟасҭеи, угыл уара, угыл!

Е ҭ е р и. Уиҟәаҵ аҷкәын, игәы еиҟарам, дышьҭоуп.

А р с а н а. Иныҳәазааит ҳҵеира... Исымашәымкын, урҭ еиҭасныҳәахуеит.

Х ь и з а н. Ааи, аха...

А р с а н а. Уара ҿумҭын... *(иааихаштҭны.)* Исныҳәоз дарбану мшәа? *(Иааигәалашәаны.)* Аа, аҵеира... уаргьы, саргьы, абрыгь, адунеи иқәу зегь рҵеира ныҳәазааит. Аҵеира мроуп, имзоуп. Аҵеира ԥсадгьылуп. Аҵеира ԥсҭазаароуп. Аҵеира уаҩҵас ииааӡатәуп, «ура» шәҳәа уара.

М ы ш ь а. Ҳаи, ҳаи уара!

Е ҭ е р и. Уашьит уарамыжда, угәы иқәыкәкәа ицоит. *(Мпахьшьыла иаԥхьа арбара далагоит.)*

А р с а н а *(лнапы днагәҭасуа)*. Бысҟәаҵ, исықәҭәааит, исыҵаҭәааит иахьа аҩы. Уи акәым, блеины ирҭәы ҿеыкәабарҭа ҩыла. Сҿылҭажьны сҭабылгьарц сҭахуп.

Е ҭ е р и. Унан, анышә зфаша уара, иуҳәақәо закәызеи! Уҵабгаӡеит ҳәа сыҟоуп зынӡа.

М ы ш ь а. Дхаҵоуп, ичеиҵьыкеи иареи еигымхааит. Дхаҵоуп, аха дзакә хаҵоузеи. *(Ашәаны.)*

Ахацәа рхацәа Арсана ахаҵа, уаа!

А р с а н а. Уҿы еихагәа. *(Хьизан иахь.)* Ҿаанбзиала унеиааит, сгәыла.

Х ь и з а н *(иҿы аарла еилго)*. Абраҵәҟьа иласгәыдҵаны сышәшьуазаргьы изжәуам.

А р с а н а. Ишԥа, изжәуам уҳәама? Ҳҵеира умныҳәарцу?!

Х ь и з а н. Иҳамныҳәахьеи уара, иахьа зныҟ. Ҳцо-ҳаауа убарҭ ҳарҿума?!

М ы ш ь а. Ижә уара, ижә, аӡба ҳанҵәеит умбаӡои!

Х ь и з а н *(дгәааны)*. Шәысҟәаҵ уара, шәысҟәаҵ. Ауаҩага иикыз икит ҳәа, шәсыдызцалазеи, шәысҟәаҵ.

А р с а н а *(дыҳәҳәаны)*. Ҟаау, исаҳаз закәызеи! Сыԥшәма!

Е ҭ е р и *(ахәыҟаԥарҭахьынтә даадәылҟьоит)*. Иухьзеи, уара? Иуҵалазеи, узырхәааауазеи арахәеиԥш?

А р с а н а *(иижәыз иаҳа-иаҳа илсуа)*. Ауаҩага ҳәа сеиҳәеит баншьа. Сишьит, сыхәда ԥиҟеит ҳәызба цагәыла. Ашәкәы санихит, сыхьӡ ирцәгьеит, сыбҕа ԥиҵәеит. *(Аԥҟьара иҿазкуа)*.

Ҳаиуарагьы ҳаигәыларагьы схнарштҭит абри ажәа. Ма иара, ма сара!

М ы ш ь а *(иҽынеигәыджьыланы дааникыларц далагоит)*. Уеиламган, Арсана, ҳахәда пумҟан, ҳумшьын!.. Иара иқәнамго егьыҟам, аха уара ухы иаҭәоумшьан.

Е ҭ е р и. Иа иумфааит, иумжәааит, абри иҵҟьара аҵыхәа шԥаԥымҵәаӡо. Иаргьы саргьы еибамбаша!

Хьизан иусқәа шыцәгьахоз аниба, дцан агҿыҩраҿы аҟәардә кны дыкҿагылоит.

А р с а н а *(уи аҟәардә икушәа аниба, иаҳагьы дараапкит)*. Соушәыжь!

Х ь и з а н *(аҟәардә шьтыхны, ишдәықәиԥара иҽырхианы)*. Хынтәуп, уара абас сзууеижьҭеи уҩнаҭаҿы. Доушәыжь уара, иҟаиҵо аабап, доушәыжь. Уааи ара ухаҵазар, абри аҟәардә ала ухҟәазажә ухыцҟьаа иухасҵап.

А р с а н а. Ааит, уабиԥс унагааганы... Сара соума зхы зхуцҟьаауа!

Зегьы ааилагьежьуеит.

Ашә даалагылоит Б а г р а т, ихәырцьын ихәда иахшьны.

Б а г р а т. Иҟалазеи уара, ишәыҵалазеи?

Рызынтәыкгьы иахьгылаз ишанханы ииаанхоит ԥыҭраамҭак.

Е ҭ е р и *(лхаԥа илкыз дааужьны)*. Унан, шәаҳзаазгазеи, папа, анцәа ииныҳәаша!

А р с а н а. Уа бзиала уаабеит, саб!

М ы ш ь а. Ианаамҭаҵәҟьаз уҳақәшәеит, сааукәыхшоуп. Абыржәшьҭоуп аҩыжәра ҿыц ианхыртлатәу.

Б а г р а т *(Хьизан иахь)*. Уара уа узыгҿагылоузеи?

Х ь и з а н. Абра исзыманшәалашәа сгылоуп.

Б а г р а т. Аферым Арсана, угәылацәа рацәа пату рықәуҵаҵәҟьеит. Ахәыцҩ леишәацәгьа аҭӡы дыгҿаргыланы дшырыбжьо еиԥш, мчыла икыдыргыланы аҩы дуржәуеит акәу!..

М ы ш ь а. Баграт, сааукәхшоуп, ҳара ус хәмаршьас иҳамоуп, зны-зынла ҳабжьы рдуны ҳаицәаажәоит ҳаизгәдуны.

Б а г р а т *(ихәырҵьын ааихыхны инышьҭеиҧоит)*. Аиеи, дад, аиеи, шәшеизгәдууа убартә иҟоуп.

Е ҭ е р и. Папа мыжда, ишәыхьзеи, шәышҧеилаҳәоу, аҧсуа шәеиуатәӡамкәа. Ас шәсымбацызт, акыр ҟалама?

Б а г р а т. Еи, дадхеит, сҭаца, сара сеиуеитәымииижьҭеи акраатҵуеит.

А р с а н а. Изакәызеи бара, зҵаарала дзыхҭабкзеи. Утәа, саб, астол ахь. Иахьа сыцҳкәын имшира ҳаҧылоит. Иахьатәи сгәырҕьара даҽа гәырҕьарак ацлеит. Саб дсымбеижьҭеи иҵуазеи! Еи бара, ихәы ҧханы иҟаҵа. *(Хьизан иахь.)* Ара уааины усыватәа, уара аҧсхабаашәа иҟоу. Саб уҧсы даҧшәмахеит иахьагьы.

М ы ш ь а. Утәа сааукәыхшоуп, Баграт. Уара уеиҧш асас данҳау иахьа ара еиҧырҵшьа ҳамоума.

А р с а н а *(аҧәца аашьҭыхуа)*. Иныҳәазааит ҳабацәа, ҳџьынџь мырӡкәа иахьанӡа иаҳзаазгаз. Уара, саб ҳара ҳзыҳәан акыр уаҧсоуп, уҵәатәы шьаҟаны уҳаҵагылоуп. Уҳагымхааит, ухшара уажәашьҭа иазхоуп ҳҳәаанӡа.

М ы ш ь а. Амин, анцәа иҳәааит. Уныҳәазааит, Баграт, аиашаз, акыр иаҳзаҧсоу уаҩуп уара. Абри ҳгәыла бзиа, Аҟәа еицырдыруа Арсана дзааӡаз, ухьӡ-уҧша саҳхьан, аха хаҭала усымбацызт. Уагымзааит ҳаҧсуара!

Б а г р а т. Иҭабуп, дад, иҭабуп, шәызныҳәаара анцәа дшәиҭааит. Сара ҭаҳмадак исзыжәуазеи, шәаара шәеибаныҳәа.

А р с а н а. Ҳаи, ус ахьҧоуҳәо, саб! Уара уҳамныҳәозар уаҳа иаҳныҳәода. Уара уаныҟам, иҟам аҧсҭазаара сара сзы, иҟам алашара, аҳауа, аҩы, аҵәца, аҧсуара.

Б а г р а т *(игәамҧхакәа дааҧышәырччашәа)*. Алашара, аҩы, аҵәца, аҳауа, аҧсуара, зегьы еидукылоит аа, сыцҳкәын. Даара ҳусқәа бзиоуп, ус анакәха.

А р с а н а. Нас ишҧа. Иахьа еиҕьны ҳусқәа бзианы иҟамлац. Иаҳшәуп, иаҳхоуп, ҳаҩны ыҟоуп, ҳгәара ыҟоуп, ҳмашьына ыҟоуп, ҳхы ыҟоуп, ҳҵыхәа ыҟоуп. Аа, иубома, абна иқәжьу зегьы аҧсуа шәҟәқәоуп.

Б а г р а т. Уа ишықәу саргьы избоит, аха уара, ма уҧа аӡәыр шәзаҧхьома?

Арсана. Уи аума ара аус злоу. Иаҳҳәап, сҧеи сареи ҳзаҧхьом, аха иара аасымхәеи. Ус анакәха, ҳара ҳаҟоуп.

Баграт. Ушыҟазаалакгьу! Ҳаи, ҳаи, сабиц Баграт узхаанхазеи уҳәарауазеи?

Арсана. Аамҭа бзиа уахаануп, саб, аамҭа бзиа. Уара макьана уҿоуп, акыр шықәса уҳагымхааит. Еи уара, сгәыла, сгәы инурхаз уриашарц уҭахызар – аҧаҭхь ала саб иныҳәаҿа аанкыл.

Хьизан. Исзыжәуам.

Арсана. Ишҧа уара? *(Дҩаҵҟьан.)* Ааит!..

Баграт *(дыҳәҳәаны)*. Утәа, утәа сҳәеит уҭыҧ аҿы!

Арсана длатәоит.

Иабатәи аҧсуароу уара узлацәажәо?! Аҧсшәа ахьуҳәаҵәҟьогьы зынӡаск сацәыҧхашьоит. Азин узҭада уара уабацәа рныҳәаҿа аанкылара.

Арсана. Сабацәа рныҳәаҿа аанысымкылартә исыхьзеи? Смаҳагьахама?

Баграт. Ҿумҭын!

Еҭери. Ааит, иумжәааит, папа игәы шҧанурхеи! Папа, аҧхӡы шәылҵит, шәгәы цәгьахазар аҳақьым ҳиҧхьап.

Баграт *(дҩагылан.)* Мап, дад, уи шәа шәҳақьым сара счымазара дахәо дыҟаӡам. Аҷкәын дабаҟоу, дад?

Еҭери. Дышьҭоуп, игәы еиҟарам.

Баграт. Дызбапишь. Баалеи, дад, сҭаца, уии сареи бызшәала ҳзеибакуам, ҭарҵьманра ааҳзыбуп.

Баграти Еҭери уахь иҩналоит. Пыҭраамҭак ҭынчроуп. Арсана ихы ихьзар акәхап, мпахьшьума акы накәиршоит. Мышьа ихы изаанымкыло астол иныҟәкшәо дтәоуп.

Хьизан *(иҽырҕәҕәаны)*. Исоуҳәаҟәоз схашҭыз џьумшьааит. Ухаҵазар уааи абыржәы ҳаидыслап. Сымч ҧысшәар сҭахуп уара уҿы.

Арсана. Усҟәаҵ, Хьизан, анцәа думазар, схыхь сызкылҟьеит. Сыҧсы ҿумкаан, мамзар...

Хьизан. Сара сыҧсы анҿукаауаз, усҟан ибзиан.

А р с а н а *(ихы еимлагәа икны)*. Усыҕрыӡаа уара, Ҵышә Хьызан. Амыждаразы еигәылацәахаз уаргьы саргьы. Хшара гәарҭак узлатәоу рыцҳасшьоит акәымзар.

Х ь и з а н. Саҟәыҵуам, Мышьа, саҟәыҵ. Ари сжьы ифахьеит. Абас сзырԥаз, сцәеи сымбаԥи еикәзыршаз иара иоуп. Иаажәыцыԥхьаӡа аҭӡамц сыгӡаргыланы сышимаз сшьа иртәахьеит. Уажәы сара дадсыргылоит аҭӡамц.

А р с а н а *(ихы иакәыршаз ампахьшьы лкажьны, имахәаркәа ааԥаркәаакәаны)*. Уаб иузымдырӡо, иԥсы шәынтәгьы зқьынтәгьы... Уара аԥсхабаа уоума сара исзыҵҟьауа. *(Дизыԥҟьоит.)* Уааи арахь, иусырбап ахаҵара зеиԥшроу!

Ашә иаалагылоит Б а г р а т и Е ҭ е р и.

Б а г р а т. О уара, аисра шәеиҭалагахма, шәзыниазеи?!

Е ҭ е р и. Диида хаас, избо закәызеи?

Х ь и з а н. Аа, Баграт, сыԥсы еиқәырха!

Б а г р а т. Арсана, изакәызеи узҿу уара. Иуку аԥаҭлыка наҟ иқәыргыл.

А р с а н а *(иҽаанкыло)*. Усԥырхагамхар акәын, саб. Зегь акоуп, мышкызны усгьы дысшьуеит, иахьа силгар еиҳа еиҕьуп, абри ахәарҭлаҕь, амаамын!

Б а г р а т. Утәа сҳәеит, наҟ.

Е ҭ е р и *(Мышьа дахькажьыз анылба)*. Иҟалазеи, Мышьа, иухьзеи? *(Дԥаихан аҟәардә дныҟәлыртәоит.)*

М ы ш ь а. Ҳанирҵәеит бхаҵа, Ԥшькьаҿ-иԥа Манча иеиԥш даақалагьежьын, зегьы ҳхы ҳамыхәо ҳҟәаҟәаса ҳаилаижьит. Сшьапы сыхәом, иԥҵәазар акәхап.

Е ҭ е р и *(Мышьа дԥаргыло)*. Ҽааны имиааит абри арыжәтә. Ҳгәылацәа бзиақәа шԥанурҵәеи.

Х ь и з а н. Аа, Баграт, уҷкәын ҳаԥсы ҭихааӡа, ашә ҳдәылганы ҳдәықәҵа.

М ы ш ь а. Сыжәԥахыр уаҵагыл, Хьызан, ҳазтәу рахь ҳаԥсы аагап.

Е ҭ е р и. Дида сыԥсында, ҳгәылацәа хазынақәа! Ишәзуизеи, иҟамхаша абри ахаҵа.

А р с а н а. Бҿы еихакы, уи бара бус алам.

Б а г р а т. Сара абранӡа сааихьеит, аха шәарҭ шәҩызцәа ауаа ыҟоуп ҳәаангьы смаҳацызт. Ԥу, сақәыжьцәааит шәуаҩра!

Хьизани Мышьеи цоит. Еҭери егьи ауада дныҩналоит. Баграти Арсанеи еизаанхоит.

Ҳаи, сшьапқәа ԥҵәандаз Аҟәа смаакәа. Избаз закәызеи уара, шәан лхылсеит. Уанхәыцҷыз акы улҵып уҳәаратәы акәын ишузҳауаз. Иузҳацыԥхьаӡа иаҳа-иаҳа аҵабгара ушаҿыз збон, аха акахьы ушԥакылымсри ҳәа сгәыӷуан. Аҟәа уааит, зынӡаск улыҵабга уцеит. Аҟәа ауаа бжьырхуеит сҳәаргьы сиашахом. Ҳҵеира иреиӷьу загь абра ааӡара роуит, ҳзықәгәыӷуа загь абра иҟоуп, аха уара уабарылаӡи. Аҩныҟа узымҩеиуазеи ҳәа гәыбӷан усҭахуеит. Ҳара ҳаха узҭагәышьада уара!

А р с а н а. Исыхәҭам ала усмацәажәан, саб.

Б а г р а т. Иарбан уара иухәҭам ҳәа иҟоу. Сҭаца сылцәыԥхашьоит акәымзар, ухацәа икыдсыршаауан ахәыҷқәа реиԥш. Урцәыԥхамшьаӡои узлатәоу ауаа?

А р с а н а *(ихы инапаҿы иааганы)*. Иҟалазеи, саб?

Б а г р а т. Иҟалаз уасҳәар акреилукаартә уҟоума уажәы. Зызхарафан аӡмах иҭабылгьо аҳәа уаҩызаӡами?

А р с а н а. Сара иаасрыхыз ауп исфо.

Б а г р а т. Ус уара умсааит, аԥхӡы улхны ишааурыхыз. Акәац еихырссаҩы. Азин узҭада уара уабацәа рныҳәаҿа аанкылара?! Урҭ рҳаҭӷәынқәа ахьыҟоу ухашҭхьеит.

А р с а н а. Ишԥасхашҭуеи, ахәаҿами иахьыҟоу?

Б а г р а т. Ҳара ҳҟны ахәқәа рацәоуп, аха ҳара ҳхәы руа иарбану ухашҭхьеит. Ажәҩанаҿ дасу риеҵәаахә шкыду еиԥш, иҟан ҳара ҳқыҭаҿгьы ҳара ҳхәы, аха уажәы арха иаҟарахеит. Сыхьӡала уҽырбарц уаҿуп акәымзар, сара сакәӡам иуҭаху. Дцеит Аҳсент дықәҵны.

А р с а н а. Дықәҵит ба, дышԥақәҵи?

Б а г р а т. Зегьы шәшықәҵыз еиԥш дықәҵит. Саргьы уажәшьҭа исзаанхаз, шәахьиз аҩны, ашәқәа нкыдҵаны, аҵәымыӷқәа раархароуп.

А р с а н а. Уеилагама, иуҳәо закәызеи? Ҳаб иҵьынҵь ашә шԥаҳаркуеи?

Б а г р а т. Иҵуазеи унеины сумбеижьҭеи?

А р с а н а. Ааи, уи сыгхеит, аха уа иҟаз Аҟсенти шәара шәгәаабзиареи саҟәгәыӷит.

Б а г р а т. Уара абзиара збаша, ҳапсаанӡа шәымнеиуазар, нас шәзаҳҭахгәышьозеи. Ҧсы кәҿаха дҟалахьоума, ҳаржып. Ҳара ҳтәада ҳәатә рымам ҳқыҭан. Баграт хшара гәарҭак иааӡагәышьан, аха уажәы дыҧсуазаргьы ӡык изыржәша аӡәгьы дизнымхеит ҳәа сзырҳәоит. Иззысҭахыда иеихачапа исыргылаз аҩны. Сымч зқәымхаз, арахә-ашәахә зегьы аҟыҭа иҟьаланы ирылоуп.

А р с а н а. Аҩны еихачапа саргьы исызгылоуп. Аҟәа инхо аӡәгьы сиеицәаӡам. Арахә-ашәахә сзаным, аха кәац сыгӡам. Гәыбӷан ансуҭашаз, схы сызныҟәмго сыҟазар акәын.

Б а г р а т. Уара хышә шыҟәса алаҳәеипш уҧсы ҭазаргьы, зызхарафара иахыҳәҳәаны акгьы збо уаҩым. Умбои ушхәыцуа, хи-ҧси мацара ҳәа.

А р с а н а. Сара аныҟәара санналага инаркны сеиҟәа снапала исышьасҵон, саб.

Б а г р а т. Аха рыцҳарас иҟалаз, уандуха уи уеиҟәа унапала иушьухит.

А р с а н а. Уҧсы ҭазарц азы, зны иушьухроуп, аҿазны иушьоуҵароуп. Уаҳа ҧсыхәа амаӡам.

Б а г р а т. Сара сеиҟәа сышьхра акәым, аҧсҭазаара соуеит ҳәа смаҟагьы смыркәадацызт.

А р с а н а. Уи уара утәала, саб.

Б а г р а т. Уара утәы ҳәа ҳазҿу еиҟәашьхразар, усҟан ҵыпх ҳапсыр еиҳа еиӷьын уаргьы саргьы.

Пыҭрак ҭынчрахоит.

Аҟыҭаҿы инхо ауаа анцәа ишиҳәара иҟоуп. Рыбжеиҳараҩык рмашьынаҟәа рыҵагылоуп ирыҵҧраауа. Иршәуп, ирхоуп, еиҭанеиааиуеит, еихаҵгылоит. Шәара аҟыҭа абтыфҩы ныҟәашәкаан, ҳҭыӡҭыԥ ашә ашәыркит. Сабуп ҳәа схы сыԥхьаӡозар, азин сымаӡами арҵәааҳәа сыҟәгыланы сыҳәҳәар?!

А р с а н а. Сара саҟарагьы аҷьабаа збахьадаз уа, аха ашыҟәсаны зышьхәа еицаҟьаз сеимаа сзыԥсахуамызт.

Б а г р а т. Усҟан аамҭа убас иҟан. Уара ухала уакәмызт зеимаа еицаҟьан изшьаз, аха ашьҭахь аҽеаԥсахит. Зҭызҭыԥ пату аҟәызҵаз, анцәа ишиҳәара инхоит. Ҳара ҳауп акәымзар.

А р с а н а. Нас убра сцаны ацәмаа скыр уҭахума?

Б а г р а т. Сара издыруеит уахь уажәшьҭа акгьы ушаԥсам.

Е ҭ е р и *(дааины астол рыцҟьо).* Папахеит, ари уажәшьҭа дызхәарҭоузеи уахь. Аӡы дашьны дпапанҵҟәырха далахозар акәхап аҟыҭа. Ара аҟалаҟь даҵәахыр еиҳа еиҕьуп.

Б а г р а т. Саргьы убас сгәы иаанагоит. Аҟалакь зегьы алаӡоит. Амала, шыҟәсык ахь зны, ҽаӡраҭагаланшәа, шәнеины аҿамаҿа шәфар ҳгәы ааҟанаҵон ҳара аҭаҳмадацәа.

А р с а н а. Аҿамаҿа ара аԥьармыкьаҿ иҟәжьуп шаҟа ҳҭаху, иаҳфозар.

Б а г р а т. Арахәҵәҟьагьы иара аҽыхәчара арӡашьаӡом. Сара сҿы изгәамԥхаз шәыҟәҵны Аҟәа шәааит. Аҟәа згәамԥхаз шәыҟәҵны наҟ Урыстәылаҟа шәцозар акәхап. Шәан лкәатаҟәа хәыҷы-хәыҷла аӡы ишаццаз еиԥш, шәышнеишнеиуа шәызегь Аԥсны шәахыҵны амшын шәхылозар акәхап. Абасоума шәшысааӡаз, шәышьҭахьҟа хьаԥшра ҳәа акгьы шәымаӡамкәаны.

Иааиуеит З а к а н и Ш ь а л у е и.

А р с а н а. Са исзеилымкааит, иуҭахузеи уара абри са сыҟнытә уаҳа?

Б а г р ат. Уаӡцас уҟазарц, дад, уаӡцас. Ауаа бзиаҟәа рхы пату аҟәҵо ишыҟоу еиԥш уҟазарц. Арахә еиԥш акрыфара мацара уазымхәыцын.

А р с а н а. Уажәы зегьы ҳазхурҟьо Аҟсентиоуп. Иаҳхароузеи нас уи дыҟәҵны дцазар? Ҳаӡны-ҳгәаара зегьы ҳалҵны иаҳҭеит. Дурманшәаландаз, дынурхандаз, дынурҵындаз, даанукыландаз.

Б а г р а т. Сара излазбо ала, уара арахь гәыбҕан суҭоит. Уа уиашазаргьы ҟалап, сара исхароугьы рацәоуп. Уа укыдҿаҳәалазар акәын уара.

А р с а н а. Скыдҿауҳәалар абас сзыҟаломызт.

Ш ь а л у а. Аҕычра уаналага ашьҭахь уҽеибуҭеит.

А р с а н а. Нас ишҧа! Сара уи ӡӡаӡом. Иаҳҳәап, самырхит смаҵура. Иҟалазеи нас уи азы!.. Уара иудыруама, ус муӡакәа ҩажәа шықәса схы зланыҟәзгаша шсымоу?

Ш ь а л у а. Ус уаанхар бзиоуп, аха уаанымхар?!

А р с а н а. Хьаас сумкын, сара сызхьчогы аӡәы дсымоуп.

Б а г р а т. Уара уӡбахә усгьы шьҭа иҳәатәым, аха иаҳа сзықәгәыҕуаз Шьалуа иара изы адунеиаҿ уаҳа акыҟаӡамкәа, аҧсыбаҩқәа ихы аарылҳәаҳәо дрылатәоуп. Уи бзиазар акәхап, аха иҟоуп абри сара схаҿы исзаамго акы. Сара сырӡны ажәытәтәи ҳҭоурых аилкаара уаҿуп. Исзеилкаауам! Иахьатәи уџьынџь ырӡны аҭоурых мацара ззуҭаху.

Ш ь а л у а. Иуҳәо закәызеи, ишҧыкәу ҳџьынџь шҳарӡуа?!

Б а г р а т. Сажәа анагӡаха сыҭ... Шәара абзиара збаша, ишҧаҧсыхәоу ҳҭызҭыҧ? Иҳаҧсыхәозеи нас аҧхьаҟа ҳәа снашәазҵаарц ауп сыззааз. Иқәҵны ицаз Аҟсент, Аҧсныҟа ирхынҳәра аӡәы шәаазымҳаҵҳаҵеит. Аиашьара пату шәзақәым, дадраа... Ҳара ҳауаажәлар жәытәнатә аахыс рхыҧша зладууз риашьара ахьыҕәҕәаз акәын. Уи шәара шәҿы ибго иалагеит. Раҧхьа са сыҩнаҭа, нас сгәыла, уи игәыла, шәҩыкзқьҩык. Шәазымхәыцӡаци, иахькылсуа абри аҵыхәтәа. Абас ала сгәы-сшьамхы снарымго Аҟәантәи сыҩныҟа сцоит.

А р с а н а. Угәы каумыжьын, саб. Аҟсент дахьыҟазаалакгьы сара даазгоит. Шә-нызықь мааҭ ихҭныстҵозаргьы даазгоит.

Б а г р а т *(ихәырџьын иҭаз аҵыхәтәаантәи ашәырқәа астол инықәҵо)*. Иӡхьоу иӡыз дизыҧшаауам, Арсана. Дзысҭахузеи ихаҭа мацара, игәы сара сҿы иҟамзар.

Ш ь а л у а. Нас ишҧаҟаҳҵари?

Б а г р а т. Исыздыруам уажәшьҭа ишәасҳәара? *(Ашә ахь иҿынеихоит.)* Шәаргьы саргьы ҳаилибакааҵәҟьо ҳаҟазар, ус-ҟан... Шәымыш аабзиахааит!..

Е ҭ е р и. Унан, папа, уаха шәабацо, абар уажәшьҭа ихәлеитеи! Ҟалашьа амоума, шәсышьҭуам.

Б а г р а т. Мап, дад. Аанхашьас исымоузеи. Сырахә-сышәахә цәгьала сеилажьуп, аҭакәажә лымч рықәхом. Сызгара џьара акы шҧаҟамлари.

Е ҭ е р и *(Арсана иахь).* Ак аауҳәарауазеи уара. Уҿы еихашәыма, еихашәааит, папа дахьцо умбаӡои!

А р с а н а. Иоуҳәар ихеиҵара дыҟоуп. Ари даазбеижьҭеи уаҳа иара итәада акы ыҟоуп ҳәа дыҟамызт. Дымцар имуазар таксила дцааит. Быст ақара. *(Аҧара иҵьыба иаатыхны астол иныҟәиҵоит.)*

Б а г р а т. Аҧара саргьы исымоуп. Уара утәы сҭахӡам.

Е ҭ е р и. Унан, сыҧсындаз, шәгәы шәырхьны шәышҧаҳашьҭи, папа! Сара снеиуеит егьи амҽышазы, уеизгьы-уеизгьы снеиуеит. Аусураҿы схы сызрымхуазар, жәамышҟа сшәызнеиуеит.

Б а г р а т. Бхаҵкы сцааит, дад, сҭаца. Бара заҵәык сахьеилыбкаауа убри ма сгәы аҟажоит, бгәы иалымсын, аха уаха сзаангылагәышьом. *(Дындәылҵуеит.)*

Багратдындәылҵуеит. Уи ишьҭаланы ицоит Шьалуеи Закани. Еҭери ашәаҿ днеиуан еиҧш, Арсана ибжьы налыҟәиргоит.

А р с а н а. Аҧҭекаҿ бнеины ахыхьхәшәы сзаага. *(Ихы кны дыҟәиарц иҿынеихоит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т

Ахәбатәи асахьа

Иаабац актәи асахьа. Б а г р а т Қ ә ы ц б а иҩны. Иаацәылашоит. С ы қ ә р и н а аӡаӡа лыхьшы, аҩны ашьҭахьҟа шыҟоу даавҟьаны, шахак кны абора шыҟоу дыццакы-ццакуа дышнеиуаз, даатгылан, акәасқьахь лыбжьы лыргоит.

С ы қ ә р и н а. Угыл уара, угыл! Иуҵалазеи, иуқәшәазеи? Иумбаӡои, арахәқәеи сареи цәгьала ҳаилахеитеи?!.

Б а г р а т *(дмыццакӡакәа иҳәынҵәарақәа еибаркуа абарҵа даалагылоит).* Убас, убас аҭакәажә. Быҟәгьыжьааны зегьы бхала иҟаҵала. Анхара ус имариаз џьыбшьон.

С ы қ ә р и н а . Закәызеи уара, Гьыргәал Чачба уакәымхазар, утәаамаауа,сасра уҟоушәа. Ирласны уҽааилаҳәаны усыцхраар иауазеи. Иумбаӡои арахә иҟарҵо. Сынтәа цас ируазшәа иаапкит, иҿаҳәатәхеит зегьы.

Б а г р а т. Быстҭ, аҭакәажә, сахәызба, рыхәдақәа ԥыҟҟаны икажь. Иазаауазеи ариаҟара арахә. Бареи сареи жәхьакгьы ҳазхоит.

С ы қ ә р и н а. Амыждаразы усмышьҭуази Аҟәаҟа. Иухьзеи уара, иуҵалазеи уанаџьалбеит. Иубазеи уара уҷкәынцәа рҿы уахьцаз, абас угәы каҳаратәы? Изысцәуӡагәышьозеи сара? Иҳәа иаахтны: ухҵәа ҳәа уарҳәазар?

Б а г р а т. Убасҵәҟьа сарҳәеит, ибаҳама, аҭакәажә, убасҵәҟьа.

С ы қ ә р и н а. Анцәа инысушеилагаз, ишԥыкәу уара ҳаҷкәынцәа ухҵәа ҳәа шуарҳәаз?! Ухы иҭуҳәааит. Уара мыждак угәы иҭоуп акәымзар, ҟалашьа амоума, ҳара ҳзынхо дара рзыҳәан ами...

Б а г р а т *(игәы иныԥаххны.)* Иабаҟоу абри дара ҳәа бызҿу, иабаҟоу? Ӡәыр бигәалашәома, ӡәыр быԥсы ҭоуп ҳәа дыҟоума? Еҳ, сабиц, иахьа уажәрааӡа сгәы рыӷәӷәашәа саауан, џьара акахьы сышԥазкылымсри хәа. Аха ибымуит бара, ибымуҵәҟьеит.

С ы қ ә р и н а. Иҟасҵазеи уара, иузызузеи уанаџьалбеит. Саауднагалеижьҭеи тәамҩахә сымаӡамкәа схандеиуеит. Ахы укын аҵыхәа шьҭысхит. Аҵәҩан аурсын, абыца ахасҵеит. Ԥшьҩык ахшара узысааӡеит. Нас уаҳа сыҽкнасымҳауазар исылшарызеи. Саргьы суаҩуп, аиха салхым.

Б а г р а т. Имиз аӡәыр дихьҵәуахьома. Ҳҭынчӡа ҳаҟазаарын баргьы саргьы. Ҳаԥсааӡа ӡык ҳаибаржәларын. Анхацәа бзиақәа срыҵашьыцуа ақыҭа салахеит. Снапы ак акуам. Сгәы азнеиуам анхара. Сара сзыҳәан уажәшьҭа зегьы акоуп. (Аиха аашьҭыхуа.) Ари ббома, сеихақәа ажьакцара ишалагаз. Абри аамышьҭахь изысҭахузеи аԥсҭазаара.

С ы қ ә р и н а *(даарыцҳашьаны)*. Иаҳҳәеит ҳәа, зынӡаск ушьапқәа уҵухитеи, уара мыжда. Ҳара ҳакәым ахшара дызмаӡам Кәакәса иԥҳәысгьы иаргьы рыԥсы ҭоуп, акраарыхны акраҳфоит ҳәа иаҿуп, макьана ауаа ахьнеиуагьы инеиуеит.

Б а г р а т *(агәашә шыҟоу иҿынеихоит)*. Уԥсы шҭамзаара иҟоузеи.

С ы қ ә р и н а. Саргьы срыцҳами. Сгәы иалам џьушьома исыхшаз схыԥны иахьцаз, аха уаҳа ԥсыхәа ыҟамзар акәхап.

Зегьакоуп ара икыдҿоуҳәаларгьы ашаха ԥцәаны ицозар акәхарын. Ишԥаҟаҳцагәышьари нас, ҳхала ҳаума ари аҩыза ианианы иҟоу.

Б а г р а т. Ҳара ҳзыниаз аҩыза аӡәгьы данымиаӡац, аҭакәажә. Урҭ шьоукы рыцәцазаргьы, шьоукы рзаанхеит. *(Агәашә данагәҭас иҿҩрны икаҳауеит.)* Иахьзеи ари агәашә?

С ы қ ә р и н а. Ашьыжь акамбашь хыла иҩасын, иҿҳәаны иканажьит.

Б а г р а т. Убри акәын исыгыз уажәы. Сгәашәқәагьы ҿыҩруа иалагеит. Бцаны ажьаҳәеи аҵәымыҕқәеи сзаага.

С ы қ ә р и н а. Уи уашьҭан иҟоуцап, уажәы акамбашь сыцхьа.

Б а г р а т. Макьанаҵәҟьа сымԥсыц, сыԥсы ҭанаҵы сгәашә ҿыҩрны аӡәы ибаргьы сҭахым. Бцаны иаага, сҳәеит.

А б ж ь ы *(инахараны)*. Баграт уҟоума, Баграт?!

Б а г р а т *(абжьы игаз имаҳаӡазшәа)*. Сара сыҟоу џьишьоит. Сара сыҟамижьҭеи акраацуеит.

А б ж ь ы. Уа Баграт!

Баграт ҿиҭуам, дааиуеит С ы қ ә р и н а, ажьаҳәеи аҵәымыҕтреи лыманы.

Б а г р а т *(агәашә ашьаҭа аԥәымыҕқәа алаԥо)*. Ара сыҟаӡам сара.

С ы қ ә р и н а. Диида хааас, исԥеиԥшыз. Ишԥыкәу уара ара ушыҟам?! Убжьы рга, уанаџьалбеит!

Б а г р а т. Сыҟам сҳәеит, аҭакәажә, ибаҳама, сыҟам сҳәеит! Бара быбжьы рга.

С ы қ ә р и н а. Зыхьӡ ҳәаны ҿиҭуа уара уоуп, сара сыхьӡ иҳәама.

Б а г р а т. Сара Баграт ансыхьӡыз акәын абра сыҟоуп ҳәа аҕьараҳәа сыбжьы ансыргоз. Уажәы ибыхшази бареи шәлеилаланы сыхьӡ схышәхит. «Ҳаи сыҟамкәа иауазеи» ҳәа зқьышықәсала ҳаб иџьынџьаҿы ҳабжьы игоз уаҳа имго аҵыхәа ԥышәҵәеит. Анцәа сибоит, ҳабацәа рҭызҭыԥ иахьа уажәраанӡа исылшоз ала ак агмыжькәа иаазгеит. Уажәшьҭа шәара ишәҭаху ҟашәҵа. *(Агәашә аашьҭыхны иҿеиԥоит.)*

А б ж ь ы *(иааигәаны)*. Уа Баграт, иҟалазеи уара, аҩны аӡәгьы шәыҟаӡами?!

С ы қ ә р и н а. Дыҟаӡам, дыҟа!..

А б ж ь ы. Дабаҟоу?

С ы қ ә р и н а. Аҟәаҟа дцаз аахыс дмааӡац.

А б ж ь ы. Аҟәа аматәура далалама, иаҳҳәеит ҳәа. Дааиуазар, аусҳәартахь длеиааит, аизара ҳамоуп уаҵәы.

С ы қ ә р и н а. Уаҵәынӡа даауазар иасҳәап, нан.

Б а г р а т. Ааит, шәеизарагьы шәаргьы. Изаҳахьада уара ҽаҩраҭагалан аизара. Бнеины ашаха ааг, ани акамбашь мыжда кыдҿасҳәалап.

С ы қ ә р и н а. Уажәыҵәҟьа иаасымго, ус ак ҟоуҵондаз. Аҷьмақәа ҭанҵәеит, џьара ԥсыхәак рзууроуп. *(Аҩны дыҩналоит.)*

Б а г р а т. Шаҟа срыхьӡарызеи, бара.

С ы қ ә р и н а *(ашаха лымаҭаны даадәылҵуеит)*. Унан, акамбашь абар агәашә иҭҟьаны иахьлеиуа. Уашьҭал абааԥсы, уԥырны уашьҭал, мамзар ишиашоу Миха имхы иҭалоит.

Б а г р а т. Ҟоҳ, сымԥрыкәа ус бара бымсааит, сахьӡара сыҟоуп. Ицазар ицеит, ишԥазури.

С ы қ ә р и н а. Уа уара, зегьы акакала иҳацәцеит, ишԥаҟаҳҵари уажәшьҭа нас ҳара?

Б а г р а т. Ҳтәазааиуеит ҳҿи ҳнапи еиқәыԥсаны. Ҳтәазааиуеит амра ҳҽеаҭаны, аԥсцәаҳа дԥышәырччо ҳашҭа дааҭалаанӡа.

С ы қ ә р и н а. Иухьзеи уара, излазбо ала ак сцәуӡоит?.. Аҷкәынцәа еибгоума, мамзаргьы... Арсана дҭаркма, уи иоуп алагаҩага иалоу?

Б а г р а т. Бысҟәаҵ бара, бысҟәаҵ, урҭ еибга-изҩыда иҟоуп. Афатә-ажәтә, аҿамаҿа абра иаабрыхыз зегьы убра абазараҿ иқәжьуп. Аҵыс кәтаҕь ада акгьы рыгым.

С ы қ ә р и н а. Мап, сужьоит. Уахатәи амашьына саццоит. Сыблала исымбар сгәы иазычҳауам.

Б а г р а т. Уа бымцан ҳәа басҳәеит, аҭакәажә, бымцан. Сара сеиԥш баргьы бшьамхы бнанамго баарц бҭахымзар.

С ы қ ә р и н а. Диида хаас, абри ауаҩ зынӡаск сеилеигоит. Сыԥхыӡкәа ракәзар, иҽеим.

Б а г р а т. Бца нас, ибымуазар. Амала Арсана иахь бымнеин.

С ы қ ә р и н а. Избан уара, иҟалазеи, ирыцҵалазеи?

Б а г р а т. Избанзар, биздырӡом. Уи еснагь ижәны дыҟоуп. Иблақәа акгьы рбаӡом. Иан, иаб, иашьа, иҩыза, иԥхәыс — зегьы изеиԥшуп.

С ы қ ә р и н а. Иуҳәо закәызеи. Уара агаҿа амра ухы иҭашыз уеиланагеит, мамзаргьы иашаҵәҟьаны аҷкәынцәа ак рыхьит. Уаханӡагьы изгом, иахьаҵәҟьагьы сдәықәлоит. Уара излоуҳәо ала, уа ҽеи ыҟам.

Б а г р а т. Уа ҽеи ыҟандаз, аҭакәажә, ас стәозма, соумамеиқәараха сшьапқәа сыҵхны...

С ы қ ә р и н а. Уажәрааӡа исоуҳәарауааз уара абзиара ианиаша! Кәарсантел иԥҳа слыҳәап дсыццартәы. Мамзар урҭ ахьынхо сзыԥшаауам.

А б ж ь ы. Уа Баграт!

С ы қ ә р и н а. Ари Кәарсантел иоуп, убжьы нарга.

Б а г р а т. Сара сдагәаӡам, Кәарсантел ибжьы шакәу саҳауеит. *(Аштә аҵыхәахь днаскьаны.)* Иҟалазеи, Кәарсантел?

А б ж ь ы. Шәҳәа сшьит, шәгәы иалымсын, санамыхәа исшьит.

Б а г р а т. Аа, Кәарсантел ахаҵа, макьанагьы ашәақь укылԥшыртә уҟазаап. Егьырҭ иаанхазгьы шьы, егьырҭ иаанхазгьы!

С ы қ ә р и н а. Ишԥыкәу уара уҳәақәа шыдуршьуа?! Ҳара ҳахҵәома?!

Б а г р а т. Бҽаанкыл! Исҳәо уаҳама, Кәарсантел! Адунеи ҳәас иқәу зегьы узшьуазар, ахи ахәашәи сара иузаазгоит!

С ы қ ә р и н а. Унан, ушԥа ниаӡааи, уиаӡааит! Уара избо ҳаҩнқәагьы амца рыцроуҵара уҟоуп.

Б а г р а т. Сара схаҭагьы амца скуп, ҳаҩнқәа ракәым. Уи аламала изырцәоҳәагьы акгьы збом. Баҟәыҵ, аҭакәажә, сыдашшылара. Бца, аҳәаракәа ахкаара иҭаҵа, саргьы аҵьмақәа абрахь абна иныласҵоит.

С ы қ ә р и н а. Уҽынмырхацәакәа угьежьы, мамзар, уахатәи амашьына сагхоит. *(Дцоит.)*

Б а г р а т. Баҟәыҵындаз убрахь ацара, аҭакәажә. Избасҳәазаалакгьы... *(Аҩны дныҩналоит.)*

Инахараны игоит аҭацаагарашәа. Ҳәара аҭахума, уи аспидола ауп изҳәо. Ашҭа иааҭалоит З а у р и Г а ч и, З е р к а н а дрыбжьаргыла рчамаданқәа

кны. Б а г р а т аҩны дахьаадәылҵыз дшанханы даанхоит. Иҟаиҵара изымдыруа аҭацаагарашәа дазыӡырҩуа дгылоуп.

(Аҭаца дизааргеит ҳәа агәра гаҵәҟьаны.) Уа, Гач, шәара ишәҳәа уара, шәхаҭақәа ишәҳәа!

Г а ч *(иикыз аспидола абжьы иацҵо)*. Ҳара ҳаҵкыс еицәаны иаҳәома, Баграт, ари. Еиҳагьы еиҕьны иаҳәоит, еиҳагьы!

З а у р. Уа, агәырҕьараз уашҭа уаҩ дҭалааит, Кәыц Баграт, агәырҕьараз!

Б а г р а т *(иажәа аҳәаха имҭакәа)*. Уа бзиала шәаабеит! Уа шәаазгаз шәшьапқәа срыкәыхшоуп! Иа сшымгәыҕӡоз сзыргәырҕьаз шәхаҵкы сара сцааит! Уа бара аҭакәажә, бабакылаӡи, быҩ арахь, быҩ, иаҳзыҟалаз агәырҕьара бымбаӡои?!

З а у р. Баграт, саҭамзааит, аха...

Б а г р а т. Ҳаи сара ахҭыҧшшажә. Уара иумҳәакәан сара исзымдыритеи. Уажәыҵәҟьа, схәыҷқәа уа шәгылаз, шәҭыҧ шәахымҵасын.

З а у р *(ишьҭаиҳәоит)*. Ҳара апрактиказоуп ҳзааз, апрактиказы... *(Баграт арҭ ажәақәа имаҳакәа аҩны дыҩналоит.)*

З е р к а н а. Изакәызеи абри аҭаҳмада дызҿу?

Г а ч. О уара, аҭаца дизаагаз џьишьозар?

З а у р. Убасҵәҟьа ауп!

З е р к а н а. Шәеилагама, дабаҟоу Закан? Анцәеиныс, абыржәыҵәҟьа ашҭа сылҭҟьаны сышцо!

З а у р. Издыруада, ус акәымкәа ҳахьааз деигәырҕьозар?

Б а г р а т *(абарҵа дааҵаххны)*. Уа бымшны, быҵхны, шьапымшла, бмарымажаханы сашҭа бҭалааит, дад, Зеркана! *(Аҵыкьҳәа знык дхысуеит.)* Хыхь иҟоу Анцәа ду иумырӡын сабацәа рҵьынџь. *(Деиҭахысуеит.)*

З е р к а н а. Диида сыҧсындаз, ари закәытә ҧхашьарахазеи?!

З а у р. Бҿаанкыл.

Б а г р а т *(ишәақь шику икуп)*. Ҳаи, Заурхеит, уара абри аҩыза шҧаухьи?! Заанаҵ адырра сышәҭар, суаажәлар еизысымгози. Аҧхашьара саншәырииеит.

З а у р. Аԥхашьара ҳара ҳауп ианиаз. Ҳзеибамдырӡакәа иакәымыз ҳахьит.

Б а г р а т. Акгьы амаӡам, дад. Убас еиԥш аныҟалалогьы ыҟоуп. Шәлеи аҩныҟа, шәлеи! Уа, бара аҭакәажә бабакылаӡи?!

С ы қ ә р и н а *(дааиуеит.)* Иҟалазеи уара, уҽушьуама, ухы зыхурҟьозеи уара мыжда?!

Б а г р а т. Закәытә ҽешьроузеи бызҿу. Агәырҕьара сымоуп, иахьатәи амш сара сзыҳәан ишеит. Брыкәшала бара, бнапы ыргьежьуа, анцәа биҳәо брыкәшала. Абарҭ игылоу аҭаца даҳзааргеит, брыкәшала.

С ы қ ә р и н а. Унан, унан! *(Дрыкәшоит лнапы ыргьыжьуа.)* Шәзықәгылоу адгьыл сакәыхшоуп, нан, мшрақә, ҵыхрақә!

Г а ч. Иаҭахым, ди, иаҭахым, ус акәӡам аусқәа шыҟоу.

С ы қ ә р и н а. Иаҭахуп, нан, убас аҭахуп. Диида, ҳгәылацәагьы аӡәгьы дыҟаӡамкәа иҳақәымшәеи! Шәан дшәыкәыхшоуп.

З а к а н *(даарыдыххылоит)*. Иҟалазеи, шәызҿу закәызеи?

Б а г р а т. Унаскьа уара, аламыс уцәыӡма зынӡаск! Мачҟ аҟара уҽааԥхьаукыр, уааҳамгар ҳәа ушәома!

С ы қ ә р и н а. Унан, Закан, уара уоума ҳзыргәырҕьаз. Уан дукәыхшоуп, нан, дзакәытә хазыноузеи иаҳзаауга.

З а к а н. Шәеилагама уара, шәызҿу закәызеи? *(Иҩызцәа рахь.)* Шәҿахы еихашәыма!

З а у р. Аҳәаха ҳарымҭеит, Закан.

С ы қ ә р и н а. Унан, унан, шәаазгаз шәшьапы сакәыхшоуп! Бымшхо-быҵххо... Унан, сышԥагылоу! Агәылацәа урыԥхь, уара, агәылацәа!... Ухыс, ухыс!..

Б а г р а т. Саргьы сгәырҕьара уажәшьҭа аанкылашьа амаӡам Ҳаи, ҳаи, сгәылацәа! *(Дхысуеит.)*

А б ж ь ы. Иухьзеи уара, Баграт, ар уқәлама, аҵықьҳәа ухысуа? Иухьзеи?

Б а г р а т *(деиҭахысуеит)*. Ҳаи, ҳаи, сгәылацәа! Шәааи сыҩныҟа дхәыҷы-дуу, шәааи сыҩныҟа. Агәырҕьара сымоуп, агәырҕьара! Аҭаца дысзааргеит сшымгәыҕӡоз, аҭаца!

Аҭакәажә Сыҟәрина лнапы ыргьежьуа Закан иҩызцәа дрыкәшоит. Зеркана дшанханы дрыхәаԥшуеит, иҟалҵара даҟәымшәо. Гач арадио, «Уаридада» иаҳәоз ааҟәыхны, иара иаацәыригоит. Заур иациҳәоит. Агәылацәа еибарҩны ашҭа иааҭалаз, урҭ иаарымырдоит. Баграт «шәеиза сгәылацәа, аҭаца дысзааргеит» ҳәа, ҿыҭуа аҵыҟьҳәа дхысуа ашҭа дыҟәуп.

Алашара ыцәоит.

Аԥарда

АЖЬАҲӘА АШЬҬЫБЖЬ

Ҩ-ҟәшак змоу апиеса

Иалоу ауаа

Аб
Ахра
Џьон
Мишьель
Артур
Хәан
Мери
Нора
Лиза
Арԥыс
Аԥҳәызба
Ҩыџьа ахаҳәаԥҿыҩцәа

Аҟәгылара мҩаԥысуеит XX ашәышыкәсазы ҳара ҳпланетаҿы.

Актәи аҟәша

Асценаҿы игьыжьуеит аглобус. Аглобус наҟ-ааҟ иаавҵны иаагылоит Арԥыси Аԥҳәызбеи. Урҭ иркуп дара рхы-рҿы зырлашо ацәашьқәа. Ҿымҭӡакәа рҿыриашаны игылоуп, акаҩ-акаҩ ҳәа иго ажьаҳәа ашьҭыбжь иазыӡырҩуа.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ҳара ари ахсаалаҿ гәырԥынҵак ҳаҟараны ауп ҳшыҟоу.

А р ԥ ы с. Аха ҳардыруеит адунеиаҿ иқәынхо ауаатәыҩса аӡәырҩы.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Избан акәзар, ари адгьыл иқәынхо...

А р ԥ ы с. Уаа еилҟьақәоуп, уаа намысқәоуп, уаа қьиақәоуп.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Убри адагьы ирымоуп даҽа ҟазшьа бзиаӡак.

А р ԥ ы с. Бзиа избо рхы иқәырҵоит, рыҩнаҭа даладырхәуеит. Иашьас дҟарҵоит...

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ҩ-гәык рыла рашҭа иҭалаз?

А р ԥ ы с. Ҩ-гәык рыла рашҭа иҭалаз рзыҳәан иҟоуп жәытәнатә аахыс аҭоурых даҟьақәа.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ибылуан абри адгьыл. Митәеиқәаҵәа иҭагылан иқәынхоз аԥшәамацәа...

А р ԥ ы с. Изыҟалом ауаҩытәыҩса ибҕа ырхәан наӡаӡа.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ари апланета дуӡӡоуп, иԥшӡоуп, ихазыноуп, аха аиашаҵәҟьа ҳаблала иаабарц ҳҭахызар, ҳҿынаҳхап шьапыла ҳнықәланы.

А р ԥ ы с. Шаҟа ԥынгыла шәԥыларанны шәыҟоузеи ари атәылаҿы...

А ԥ ҳ ә ы з б а. Изааӡарызеи, иахьа зыӡбахә ҳамоу ауаатәыҩса ахьынӡатәқәоу.

А р ԥ ы с. Мап, иаҭахым... Сгәы иаанагоит усгьы еилкааупҳәа... Ари ҟалеит иҟамлар ада ԥсыхәа ахьыҟамлаз тәыла ҿацәк аҿы.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ари ҟалеит ихьыԥшымхарц азы авулкан еиԥшыз тәылак аҿы.

А р ԥ ы с. Ари ҟалеит мчыла, шьамхыла идыргылазаргьы, ахыларҟәра ззымдырӡоз, аҵыреиԥш еиларҭәаз, аха аҵыхәтәаны ишәарҭахаз тәыла бзиахәк аҿы.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ааи, атәраҿгьы зхы шьҭыхны изкыз ауаатәыҩса, аҵыхәтәаны ироуа иалагеит гхак.

А р ԥ ы с. Агха иаараҭәоумшьаша.

Асцена аалашоит. А р ԥ ы с и А ԥ ҳ ә ы з б е и наҟ инавалоит. Еиҭа убри асцена глобусда. Асцена ашьтахь икыдыршәылоу аԥарда ианып хаҳә

дук аԥсыхеи, ажьаҳәеи, аҟыгеи. Џ ь о н, М и ш ь е л ь, А р т у р раб иаԥхьа рхы ларҟәны игылоуп. А х р е и Х ә а н и инаҳаракны игылоуп, урҭ раб иахь иԥшуеит. Асцена бзиан иаалашоит.

А б. Сызусҭада сара?

Аӡәгьы иҟаиҵом аҭак.

Сеиҭашәазҵаауеит, сызусҭада сара?

Џ ь о н. Уара...

А б. Ҿумҭын, уара ажәа умаӡам. *(Мишьели Артури рахь.)* Урҭ уаргьы... Иара уаргьы. Шәара шәхы ларҟәны шәгылазароуп. Ҳаԥсадгьыл аҿаԥхьа. Алаҕырӡ иабылхьоу Аԥсадгьыл аҿаԥхьа. Шәара ишәыдуп ахара, иҟалап уи дунеихаан шәзаҵымҵыргьы. Уара, сыҷкәын Ахра, иҳәа сызусҭа сара?

А ԥ ҳ ә ы з б а. *(Лыбжьы.)* Ҳаб...

А б. Ишәаҳама сызусҭоу сара? Аԥсы шәхазҵаз, шәзааӡаз, амҩа иаша шәықәызҵаз, аха аҵыхәтәаны...

Пыҭраамҭак ҭынчроуп.

(Ибжьы ҩеиԥыхны.) Шәашьа иҿаԥхьа шәшьамхнышла.

Рыхҩыкгьы нышьамхнышлоит.

Сыҷкәын, иумоуп ажәа, ахара зду уашьцәа ираҳәа аҭак.

А х р а *(днеины иашьцәа ашьшьыҳәа иҩаиргылоит, рыхәда инапы нахишьуеит)*. Абри аҵкыс уаха иҵьбароу, сашьцәа рҿаԥхьа ҭак сзыҟаҵом, саб.

А б. Изакәызеи избо... Аха, мшәан, уара?

Х ә а н. Издыруада абарҭ зегьы зыхҟьо ҳара игәаҕьны иаҳзымҳәо акәзар. Аишьцәа рыбжьара аиҿыхара бжьазҵо аилибамкаара акәзар? Макьаназ иишаауа-еиҵеиуа ҳәа азакәан иаԥу иахаразар. Ҳара адгьыл ҭшәоушәа ахьаабо акәзар?

А х р а. Мап, саб, ара адгьыл акәӡам иҭшәаахаз, ауаатәыҩса рыхшыҩқәа еидыҕәҕәалеит ауп. Иҭшәахеит ахшыҩқәа рҭыԥ... Нас рыԥсыцәгьара нарзацлан, алаапкеиԥш еимдо адунеи инықәлеит. Гәыла ицқьоу, мчыла икәадоу, изиааиуа зегьы лышьҭарҟәыҿны ирфарцы. Ааи, урҭ аҩны ҳарак дуқәа рыԥ-

шәмацәа рполитика рхы еиланагеит, иахьа зхы лазырҟәыз сашьцәа.

А б. Сара жәытәнатә аахыс издыруаз аԥсадгьыл ахьчара акәын. Иашоуп санаҵахозгьы ыҟан, аха схы ласмырҟәыцызт. *(Ахра иахь.)* Уара...

А х р а. Саҭоумҵан саб. Снапсыргәыҵа иҵоу амса сахәаԥшны иахьа ишәарҭахаз Ҳаԥсадгьыл, арахәыц ала ишыкнаҳау гәаҭаны сашьцәа исзыруз ранасыжьуеит, иҟарҵаз дара ишырхараҵәҟьаз здыруазар, аха...

А б. Нас, сара соума изхароу? Иҟалап абацәа ибзианы шәаҳзымааӡазар?

Х ә а н. Шәара ишәуалыз нашәыгӡеит, аха...

А б. Аха... аха... Сара сабацәа, аха ҳәаан расымҳәацызт, зынӡаскгьы. Аҵеицәа шәыҟазарц азыҳәан, ҳара абацәа ҳшьа абжа каҳҭәахьеит. Шәгәы ишԥаанагоз, шәызкыдсмырԥшылоз зышәгәахәуаз сгәышԥы, сблуз аҳәынҵәрақәа ԥыртланы. Избан акәзар, исҭахымызт ҳара иаҳхаагахьоу акаамеҭ шәахәаԥшырц. Уи ашәахсҭа иаганы иҟоуп. Абацәа аныҟам аҽны аԥацәа рыԥсҭазаашьа схаҿы исзаагом.

Џ ь о н. Сара излазбо ала иахьатәи ҳара ҳҿара, шәара шәжәытәра имҩахҟьаны иалахеит. Иҟалап уажәшьҭа акыр аџьабаа аабаргьы, мшәан ари, акаҭа иҭашәаз аԥсыӡ иаҩызахеит. Убри аҟнытә ҳара еиҭа анкьатәи ҳҭыԥаҿ ҳгылазар аҵкыс еиҕьуп ҳәа сгәы иаанагоит ҳхы иаҳархәар, иҳацхраарц згәы иҭоу, ҳаҵкьыс здыруа атәылақәа.

А б. Урҭ рхы уадырхәоу уадмырхәоу уажәшьҭа еилкаауп. Иҟалап аԥсыӡ акаҭа иалахаз шәаҩызахазар шәарҭ. Угәы уҽанымзар, уи акаҭа аҭашәара мариоуп иахьа. Уара уеиԥш саргьы исоухьан зны аҵара урҭ аҩны ҳараккәа рҟны. Иҭабуп ҳәа расҳәеит уи азы, аха иҟоу удыруоу, сыҷкәын, урҭ исдырҵази амҩа сызқәырҵози сыԥсы иаҵаҵаны исҵәахит Сыԥсадгьыли суаажәлари рзыҳәан.

Џ ь о н. Аха иабаҟоу уи иуҵәахыз анымԥшзар Ҳаԥсадгьыл. Уҩыҵра иҵакны ишукыз уа ихьшәашәазар. Шәара уаҵәтәи амш шәазыԥшуеит, мчыла аҷҳара шәхы иаҭо, аразҟазыҳәан... Абри еиԥш аҭагылазаашьа аан ҳхы излаҳархәозеи иаадыруа?

А б. Иудыруа ухы иаурхәарц залшом, аҽеаӡәы уиҿыԥшны ажәа шьҭухуазар. Аҽеаӡәы иблақәа урхыԥшылан угәы ҭӡыӡозар. Сара акыр сылшо саныҟаз Ҳаԥсадгьыл иақәыӷәӷәоз амч сацҵагылон, ашьаҟеиԥш.

Х ә а н. Нас ҳара излаҳалымшозеи шәара ишәылшаз аҩыза... Мшәан, иарбан ҳара-ҳара ҳзеиҿагыло.

А б. Уара ухәҷуп, макьана иузеилкаауам арҭ азҵаарақәа рыкапан закәу.

Х ә а н. Аха шәара ишәылымшеит ишәыхшаз агәаӷьра рышәҭарц.

А х р а. Хәан, ус иоумҳәан ҳаб, агәаӷьра акәын дара ирыман иҟаӡазгьы. Аха угәы ишԥаанагои, ҳара макьана аҵараҿы ҳаиҵахара агәаӷьра ацҵаны иҳарҭар, усҟан иаҳмыхәаӡо башак азыҳәан аокеан ҳахәлабгар ҟалоит. Убри аҟнытә иаҳҭахуп макьана аԥашә арӷәӷәаара, нас амахәҭақәа рҿеиҵыхра.

Х ә а н. Аха уи аԥашә арҭ аӡыршы аҵарҭәозар? Сара исзеилымкаауа акы ыҟоуп, исашәҳәа шәуаатәыҩсазар, Избан ҳара-ҳара ҳзеигәҭасуа, изыгәҭастәу дшыҟоу?..

А б. Ари ашәышықәса «бзиахә» ахәаԥсаракәа уриааирц азы иаҭахуп ачҳара, сыцҟәын дад, ачҳара.

А х р а *(инапсыргәыԥа иирбоит иаб)*. Абарҭ амсакәа сгәоуп изықәгылоу, сыбаҩ ауп, снапкәа ракәӡам, саб. Аха исмычҳар ада ԥсыхәа ыҟам. Избан акәзар, ишәарҭоуп иахьа Ҳаԥсадгьыл.

М и ш ь е л ь. Уара иудыруама ари аԥсҭазаара еилызкаауа шиакәу бзиа иабауа?

Х ә а н. Иҟалап уи иамҵақьақьо иакәзаргьы... Уи уара еиҳа ибзианы иудыруеит. Ашьақәа зегь ҟаԥшьуп ауаатәыҩса ирылоу, аха уи ахаҭабзиара ауп аус злоу. Сара исымбацт аҵьныш ашьа илоу иаԥштәу, аха убри ауаа қьиақәа ршьеиԥш ианыҟаԥшьха, нас адунеи ыҵабгеит ауп.

Џ ь о н. Ус уҳәартәеиԥш агәаӷьра узҭада?

Хә а н. Сыламыс.

М и ш ь е л ь. Уи аҩыза аламысқәа нарха рымаӡам.

Х ә а н. Нас шәара шәыламыс еиҳа ииашоума Ахра иҿаԥхьа.

Ҵ ь о н. Иҟалап уажәазы ус аҭахызар.

А б. Ус аҭахызар. Шәара шәазхәыц иҟашәҵаз аҵыхәтәаны шәахькылнаго. Ишәизааит урҭ ауаатәыҩса, зыҩнашәқәа заанаҵ иҵарҟацан иазыркуа. Сыцқәын, уара иусҭоит ажәа...

А х р а. Сара, саб...

Аҵәашьы ыцәоит. Аганқәа рахьынтә иаацәырҵуеит А р ҧ ы с и А ҧ ҳ ә ы з б е и. Урҭ рхала алашара рыкәаҧхоит.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Амш каххаа еилгеит ашьыжь.

А р ҧ ы с. Амра гылеит ишеишеиуа.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Ибзиоуп амра. Илашоит ажәҩан...

А р ҧ ы с. Ашәахәа аҿеиҟәыршәшәан иныкәаҧсеит адгьыл. Аҵиаақәа рыбҕа еиҵырхит.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Ихьчалатәуп аҵиаа, адгьыл зырҧшӡо, аҧсабара аҧсы ахазҵо, ауаатәыҩса ргәы зырҿыцуа.

А р ҧ ы с. Ааи, ихьчалатәуп акәымзар, аҵаа урҭ рдац ҟатақәа аблыр ҟалоит.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Абар ашәшьы, ажәҩан хнаҟьарц аокеан иҭыҵны аҿахьыҩанахаз. О, иаанышәкыл уи ауаа, мчы змоу аӡәыр шәыҟазар!

А р ҧ ы с. Иаанышәкыл уи амитә еиқәаҵәа, хара здугьы издымгьы зегь ззеиҧшны инзырҵәо. Ҳара ҳуаатәыҩсоуп... Иаҳҭахуп ҳаҧсырц уаҩҵас.

А ҧ ҳ ә ы з б а. О, иаанышәкыл. Изакәытә мыхьтәузеи сыбла иабо. Еи, шәарҭ ауаатәыҩса, избан зақәҿышәымҭуа? Избан шәыжәҩа еибыҭа шәзымыҳәҳәо?

А р ҧ ы с. Иббома, сҩыза, аӡәгьы ҿиҭӡом. Зегьы хьаа рымаӡамкәа ауп ишыҟоу.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Измааноузеи ари?

А р ҧ ы с. Аиндаҭлара, амақарра, агәырҭынчра...

А ҧ ҳ ә ы з б а. Сара иааныскылоит уи. Сара, сара... Еи, сҩыза, исыҭ унапы.

А р ҧ ы с *(ажәлар рахь)*. Еи, ажәлар, иҳашәҭ шәнапы...

Пыҭрак ҭынчроуп.

Мап, ашәшьыра аҵаҟа изыҟалом аҧсҭазаара.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Нас иҟаҵатәузеи?

А р ԥ ы с. Иԥхароуп амра. Насгьы ҳара...

А ԥ ҳ ә ы з б а. Иааuазеи ҳара?

А р ԥ ы с. Ҳаргьы ҳаҟазароуп.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Уи ҳара ҳауп знапы иаку. *(Ацәашьы ыцәоит, еиҭа убри асцена. Асценаҿ Нореи Лизеи).*

Н о р а. Даара ахгара цәгьоуп. Изакәытә гәҿыӷьроузеи ара шәыгҿыԥра игҿоу. Иҟастцазеи, иҟастца!.. Изакәытә ԥсадгьылузеи икасыжьыз. Адунеи агәеилашра салҭны џьаҳаным аҭыԥраҿы схы аазгеит. Иабаҟоу урҭ иҳаракыз аҭагылазаашьақәа ҳнап акырҭа рибамҭо абал дукәа рахь ианҳаԥхьоз арԥарцәа. Шәиԥхыӡ рықәзааит ҳара хабацәа, шәара абрахьынтәи шәганы аҵара шәдырҵарц иалагаз. Усҟак исызцәырҵыз абзиабара сышԥақәнахи иахьа. Шаҟа истахыз уи саб иҿы дааныскыларц, аха шәара шәыҷкәынцәа рԥагьареи рыхжәареи урзиааихуама. Урҭ, ашьхыц ашьхымӡахь ишцо еиԥш, рыԥсадгьыл ахь имаар руам. Изакәытә хамхаԥагьароузеи... Сара стәыла фымцала еибарку иааuҭаххалакгьы ахьuауа кажьны иааз ауаԥы игәра злаугарызеи.

Л и з а. Бхаҵа ихәыцрақәа рацәоуп. Уи арахь дзааз ара дахьиз азы ауп, ари адгьыл даҭахуп иара аҵеи.

Н о р а. Урҭ зегьы ажәытәра иацԥсыз цәанырроуп, сацала. Аԥажәатәи ашәышықәса иацуп ахатә цәанырра. Сара схаҵа дсыман арахьынтәи сцароуп.

Л и з а. Сара истахын зегьы џьарак ҳаицыҟазарц. Арҭ раб ахшыԥ змоу уаԥуп. Иҭахуп аҷкәынцәа иара икәша-мыкәша инирхарц.

Н о р а. Уи саргьы пату иқәысҵоит, аха иҟоу бымбои, ахчныза ахьыҟам ахәышҭаараҿы ишуҭаху амца узеиқәҵом.

Л и з а. О, ҳара аҳәсақәа шаҟа ҳаԥырхагоузеи зны-зынла ауаа цқьақәа иҟарҵо аус иашақәа.

Н о р а. Сбыҳәоит бгәы нсырхартәеиԥш бхы ҟабымҵан. Ара зегьы даҽакалашәа ауп ишыҟоу. Даҽа ҭагылазаашьак, даҽа ԥсҭазаарак, мшәан ара...

Л и з а. Аратәи ауаа ирымоуп рхатәы ҟазшьа. Убри аҟазшьа иагьарбеиоит дара.

Н о р а. Ус уаҩ дхызхша ҳәа акгьызбом. Сара иаб сҿалаҵәӑьа иасҳәоит, ҳашцо арахьынтәи.

Л и з а. Сбыҳәоит уи бхахьы иаабымгарц. Ма уи аҭаҳмада иабымҳәан.

Н о р а. Исзеилкаауам, иӑоузеи ара ссирс? Сара еиҕьу аԥсҭазаара сҭахуп. Уи ӄасҵартә еиԥш аӄара амч сымоуп. Сара исымоуп аԥсадгьыл, иахьа адунеиаҿы егьырҭ атәылақәа культуралеи техникалеи акы ирыҵамхо. Ус анакәха изысшьрызеи схы хымҳа-џьымшьа, ари игҿахоу, ихароу, мчы змам атәыла ԥагьаҿы.

Л и з а. Аиаша бҳәеит, ари атәыла ианакәызаалакгьы ахы шьҭыхны иакын. Иара убас иӄазаашт наунагӡа. Избан акәзар, шәара шәтәыла кылԥшуеит зхы лазырӄәуа иақәԥаларц. Сара сахьиз адгьыл уи акырынтә иԥнашәахьеит.

Н о р а. Сара иџьасшьоит абри адгьылаҿ ҩны ԥҳәыск аполитика еилкааны дахьалацәажәо. Мшәан, сара сиуриступ, аха аполитикаҿы уиаӄара сыҕәҕәам.

Л и з а. Сара сполитика зыԥсадгьыл шәарҭоу ан лполитикоуп. Уи иарбанзаалакгьы ихәахәоу хәыцрак алан еибыҭам.

А б *(дааҩналоит илахь еиқәԥаны)*. Еилыскааит зегьы. Исаҳауан ишәҳәоз. Сара исуалыз ршьапы ақәыргылара акәын, уажәшьҭа иныӄәалааит дара иахьырзеиҕьу. Бара ишыбҭаху, сҭаца. Сара исылшо адәыҕба аӄынӡа шәчамаданқәа срыҵалан анаскьагароуп. *(Дцоит егьи ауадахь.)*

Дааҩналоит Х ә а н.

Х ә а н. Ари ламысдароуп.

Н о р а. Ус угәы иаанагома?

Х у а н. Даҽа хәыштаарак ҳара ҳзыҳәан абри ахәыштаара аҵкьыс еиҕьны иӄалап ҳәа сыӄам.

Н о р а. Есымшааира урыцҳахәха уқыџьқыџьуа узыҽҳәатәоу ахәыштаараҵкыс еиҕьым иӄоузеи.

Х ә а н. Саҭабымҵан... Фымца мацарала аԥхара ахьыӄоу, акнопка унапы нақәурҕәҕәар зегьы мазеины иахьааиуа, бтәыла ахәыштаара аҵкьыс еицәасшьаӡом абри схәыштаара. Нас бгәы иаанагома шәара ишәыциит ҳәа убри еиԥш абзиара. Ҳара ҳхәыштаарагьы ас инхарым, иазыԥшуп аԥхьаӄа абзиарақәа.

Н о р а. Шәара аҷныш амшын иаԥырҵны ашьхарахь имцо шәаҩызоуп.

Х ә а н. Ашьха ҳаракуп, иԥшӡоуп ҳәа акәым иҟоу, аҷныш иахьиз бзиа иабоит. Иара убри азоуп аҟәараҿы аԥсра иалагаргьы, аԥсы ахыҵааҭза аӡы аҽазаланажьуа.

Н о р а. Ари афилософиа макьаназы цқьа имшәыц. Убри аҟнытә иуҭаххар ҟалап иҵегьы ахшыҩ.

Х ә а н. Уи ами рыцҳарас иҟалаз. Исызҭода ахшыҩ, бара бхаҵа иакәымзар аҵара сзырҵо.

Н о р а. Мишьель ҳара ҳҿы иреиӷьӡоу ауниверситетқәа руакы далгеит, ахьӡ-аԥша иманы.

Х ә а н. Иара убри азоуп аҵара ахьиҵаз ауаа рԥаҩахь дызҿыкәнажьла. *(Мишьель иҵәажәашьа ҟаԥо.)* Шәара ижәдыруама сара аҵара ахьсоуз ауаатәыҩса закәу? Урҭ иҳаракӡоу ркультуреи рыԥсадгьыл абзиабареи иҟарҵеит ртәыла актәи аҭыԥаҿ игыларҭә. Шәара шәырҿыԥшроуп убырҭ. Ишьҭышәхроуп дара рбираҟ ҳәа, убас убас иҵегьы, бара бхаҵа иажәақәа. Аха аказы сбазҵаашан, бхаҵкы. Ҳара Ҳаԥсадгьыл убас иаԥхьагыланы иҟалар рыхәда иқәтәаарушь егьырҭ иара зиааиуа атәылақәа. Шәара ҳара ҳахәда шәшықәтәоу еиԥш.

Н о р а. Уара иуазҳәада ари еиԥш ажәақәа?

Х ә а н. Сгәы исанаҳәоит, бхаҵкы. Иҿыхо иалагеит ҳара Ҳтәыла.

Н о р а. Урыцҳасшьоит, Хәан. Ухы алоумыршәан афырҭыни ацәқәырԥеи реиқәԥара. Урҭ урыбжьашәар, бзиарак узалымгар ҟалоит.

Х ә а н. Сара издыруеит ари бзиарак шаҳзалымго. Шәара шәсолдаҭцәа равтоматқәа харшалан ҳтәыла иалоуп. Ҩыцьа ааидгылан иааицәажәар, рыгәҭа аԥса аҿы цырцыруа инабжьаркуеит. «Ишәҳәозеи?» «Шәзеидгылоузеи?» «Азин ыҟам». Абриоума хақәиҭрас иаҳзааргаз шәарҭ шәсолдаҭцәа. Ҳгәы кыдырхит шәлозунгқәа. «Ишьҭахоу атәыла ашьҭыхра», «Ахақәиҭра», «Аиҩызара». Иссируп арҭ ажәақәа. Ибзиоуп, аха шәақь ԥынҵалоума шәара аиҩызара ҟашәҵарц шышәҭаху?

Н о р а. Уара уаламцәажәан уи, сара гәык ала иуасҳәоит уаламцәажәан ҳәа.

Х ә а н. Ишсабҳәара, снапқәа сапхьа акәу, сышьтахьҟа акәу иахьҿарҳәо шәара шәсолдатцәа? Ма сыбз ала сыкнарҳауоу? Исыздыруам уи шыҟартцо, аха издыруа акызатцәык ауп, сгәы сыхьуеит, ҳәашьак амамкәа исыхьуеит.

Н о р а. Зыбзала икнаҳатәыз шәара аҿар амца шәытцазтцо ракәын. Баша шәыржьоит ауп, уаҳа акымзаракгьы.

Х ә а н. Башоума ҳара ҳаҷкәынцәа зқьҩыла абахтәа изтәабаауа? Бара бхатца — сара сашьа, нас иара иеипш азәырҩы зыпсы таны адәы иқәу ҳара ҳапсцәа ахақәитраз иқәпоз, абри анышә иамоу изларeиҕьузеи.

Н о р а. Ус уихымцәажәан уашьа. Уи аиҳабыра игәра ргеит, аҿар рааӡара азыҳәан. Шәара шәымҩа хырҟьеит, Хәан.

Х ә а н. Ааи, ибзиатцәҟьан издыруеит, сашьа мышкы зны сара сыда псыхәа шимам. Агаӡа инапала аматә анидыркылак ашьтахь, нас инапы изырӡәӡәахуада. Мшәан, бара зны дшымгәыҕӡо абас шәҟәык наизықәбтцашт: «О, сылашара, угәы иалымсын, уаргьы убзиоуп, аха иахьа избаз ахатца ӡынӡа сирхагеит, умш аабзиахааит» — ҳәа, убас итцегьы.

Дааҩналоит М и ш ь е л ь, арт еимаркуаз дазыӡырҩуа ашәаҿ даангылоит.

Нас ичамадан аашьтыхны ихи адунеи ахәапсареи дырзыцәҳауа адәыҕба дталан арахь ддәықәлеит. Аха исмаҳацт џьаргьы, зыпсадгьыл зтииз изыҳәан аныҳәаҿа ааныркыло. Изакәытә шәипхьызроузеи ҳаҩнатеи ҳаб атаҳмадеи ираахараны иҟоу.

Мишьели Нореи егьи ауадахь ицоит.

Л и з а. Ухәы узаазгап. *(Лҿыналхоит.)*

Х ә а н. Истахым... Сара иахьа салгеит абжьаратәи атцара. «Ушәуп уажәшьта» рҳәеит... Сагьамхаччеит... Сара сшәызар... *(Дҩагылан иапхьаҟа шьаҿақәак ҟаипоит.)* Исылшоит суаҩхарц. Сара истахуп суаҩхарц.

Иаацәыртцуеит А р п ы с и А п ҳ ә ы з б еи. Асцена аалашьцоит, рыхҩык лымкаала алашара рықәпхоит.

А п ҳ ә ы з б а. Иара итахуп дуаҩхарц.

А р п ы с. Ауаатәыҩса зегьы рапхьа ахәыцра иалагоит абас.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Аха аԥыхәтәаны шьоукы ииасуеит иҽеим амҩахь. Имҩахҟьоит аԥстазаараҿы.

А р ԥ ы с. Изхарада уи?

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ааи, шәара ҳшәазҭаауеит, изхарада?

Х ә а н. Сара исҭахуп суаҩхарц.

А р ԥ ы с. Аха иабаҟоу суаҩхоит ҳәа аҳәара дацәшәоит.

Х ә а н. Мап, сацәшәаӡом. Сара атәаха сымаӡам.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Иухоумырштын, арԥыс, уԥсадгьыл ашәакь агәыцә ишҭаԥшуа.

А р ԥ ы с. Ишәарҭоуп аамҭа уара узыҳәан.

Х ә а н. Сара сшәаӡом, изгәаҕьуеит исҳәарц исҭаху.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Аха уажәы аус злоу амаа зку иоуп.

Х ә а н. Ирымҟәыҵҟьатәуп уи амаа, мамзар ҳабҕа шхәоу ҳаԥсуеит.

А р ԥ ы с. Аиашаҳәаразы макьана ухәыҷцәоуп, ҳашьа.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Агәылшьап улбаанадар алшоит умҟаҟа-ӡакәан.

Х ә а н. Сара суаҩхароуп, схәарҭахароуп.

А р ԥ ы с. Ашьхарҩаш азныказ амшын еиҩырффа иалалоит иахьынӡалшо.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Аха иабаҟоу, нарха змам арҩаш амшын ацәқәырԥа аԥаҩ ианнаҟьоит ашьҭахьҟа.

Х ә а н. Иҟалои нас уи амшын зынӡак ҳаламлар. Ҳара арҩашқәа зегьы ҳеиилаҳҭәар, иҳалшоит хаз мшынк аҟаҵара. Сара исҭахуп исылҵырц амшын.

А р ԥ ы с. Мап, ҳара ҳарҩашқәа ааҥәасра рықәӡам. Урҭ алыкәкәоит ҳашьха ԥагьақәа ргәеисра.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Иара убри азоуп амшын ацәқәырԥеи дареи зеиқәԥо.

А р ԥ ы с. Иасааит аԥшатлакә иҵегь иҕәҕәаны.

Алашара ыцәоит. Пыҭрак ашьҭахь иаалашоит еиҭа убри ауада. Дуанҭоит Лиза, дааиуеит Џ ь о н.

Џ ь о н. Бгәырҕьала, сыԥшәма, бгәырҕьала. Бхаҵа иахьарнахыс даҽа хьӡык ала биԥхьар ҟалоит. Зегьы иреиҳау ажәаҩатәи анумер анефҭҵхырҭа адиректор ҳәа.

Л и з а. Анцәа иџьшьоуп.

Ҵ ь о н. Мшәан, ари алакә еиҧш акәӡами ишыҟалаз! Урҭ рнапхгарала ҳара ҳтәыла акыр ҧхьаҟа ицараны иҟоуп. Ҳҭыргеит, ажәакала, адунеи агәахьы.

А х р а *(дааиуеит абаҟа злаҟаиҧоз аматәахәқәа кны)*. Иудыснызқәалоит, сашьа, аматҵура иурҭаз.

Ҵ ь о н. Ирыдныҳәала ҳара ҳтәыла хылаҧшра азызуа. Урҭ иаҳдырбеит амааду ахь акылсшьа.

А х р а. Сгәы иаанагом.

Ҵ ь о н. Уара ианакәзаалакгьы акгьы угәаҧхаӡом. Урҭ ыҟамкәа иҳалшарушь ҳаҧсадгьыл аиқәырхара?

А х р а. Аха уи шеиқәырхатәу ауп аус злоу.

Ҵ ь о н. Уара иудыруама шаҟаҩы ласышьҭхьоу хаҧсадгьыл аиқәырхара азыҳәан. Саргьы сыҟан уара уеиҧш сгәы еибакуа, сгәы еилашуа. Зхатә конституциа змам, зыҧшшәы цахьоу лозунгкгьы ҳара ҳабызшәала иахькыдым, автомат ахы ҳахьҭаҧшуа иарбан хақәиҭроу иуҭаху иахьа абра?

А х р а. Урҭ иахьа ҳара ҳҿы иаҧшәымахаз «асасцәа» ҳара ҳразҟы иазхәыцуа иҟаӡам. Сара сызҿу абаҟа ауаҩытәыҩса исимволны иҟалоит.

Ҵ ь о н. Суҳәоит абаҟа унапала иҧуеырц!..

А х р а. Избан?

Ҵ ь о н. Иахьа аиҳабыра исыдырҵеит, уашьа дызҿу абаҟа инапала иҧиҽааит ҳәа, мап анакәха рхәеит... уара зҿумҭуазеи Артур?

А р т у р. Сара исҭаху урҭ зегьы сымбазшәа сымҩасырц. Сара исҭахуп ҿымҭӡакәа сыҟазарц. Исҭахым аполитика. Исҭахым автомат ахы сҭаҧшырц. Исҭахым исаҳарц атанккәа рыбжьы. Угәы ҭызшьааша иҵәаа-ҵәаауа атревогақәа. Сара исҭахуп сыҟазарц ҭынч адгьылаҿ. Абри ахәыштаараҿы, саб исзеиқәиҵаз амцаҿ. Снапала иаасрыхларц исфаша, сыҟазаарц аӡәгьы итәы мгакәа, стәгьы аӡәы имҭакәан. Сара сҟазара адгьыл ақәаарыхроуп. Нас исымазааит азин, адгьыл аҿы сыҟазаарц.

Ҵ ь о н. Шаҟа ихьанҭоузеи арҭ ажәақәа.

А х р а. Артур диашоуп. Иахьатәи аамҭаз ма акыр улшозароуп, ма ҿумҭроуп.

Ашьшьыҳәа алашара иагхоит, иаацәыртцуеит А р ҧ ы с и А ҧ ҳ ә ы з б е и.

А ҧ ҳ ә ы з б а. Угәуҽаныз, Ахра.

А р ҧ ы с. Уара уҩызцәа абахҭақәа ирҭабаауеит.

А х р а *(иааникылоит)*. Шәызусҭцәада шәара?

А ҧ ҳ ә ы з б а. Ҳара адунеи ауаатәыҩса рразҟы лаша иазгәырҕьо ҳауп.

А р ҧ ы с. Ҳара ҳшәоит-ҳӡыӡоит, избан акәзар, иаадыруеит заанаҵ ирҧеиҧшу ауаатәыҩса.

Асцена иаҳа иаалашоит, еиҭа убри аҭыҧ.

А х р а. Ухәыц, сашьа. Иахәҭам уара арахьынтәи уцара.

Н о р а. Сара иахәҭаны избоит. Уа иара изыҳәан иҟалоит иҧсадгьыл аҵкьыс еиҕьны.

Х ә а н. Иахьа ҳаҵкыс еиҕьоушьаз ауаҩы мышкы зны улыҧсахуеит.

А х р а. Ара ҳаб иҩны ҭбааупˌ макьаназ зегьы иҳазхоит. Иагьа ҳҕарзаргьы ҳаҟазааит ари адгьылаҿ.

Х ә а н. Сашьа, улацәажәа уҧҳәыс.

А х р а. Сбыҳәоит абааҧсы еилабымган ҳаҩнаҭа.

Н о р а. *(Мишьель иахь.)* Уара аҵәҩан еиҧш уадырсызшәа узгылоузеи? Иумбаӡои, амашьына ҳагхеит. Ишьтых амаҭәақәа.

Х ә а н *(игәы еибакны.)* Бара бламысдоуп... Бырҳәҩуп... Бымҵарсҩуп... Быҧҳәыс хәымгоуп...

А х р а. Азин узҭада. Уиас наҟ.

Х ә а н. Мап. Ицқьахааит ари аҩны, ицқьахааит. Ҳара даҽа бзиарак ҳамамзаргьы аҧсыцқьара иаҳзақәуп пату. Шәца, шәца ирласны арахьынтәи. *(Мишьель ихәцә данкны ишҟа даақәиргьежьуеит.)* Арахь уааҧши, сашьа. Аишьцәа анеиҿыҵуа раб имал еиҟараны иршоит, нас ига уара ухәҭаа. *(Дисуеит.)*

Ашә даалагылоит а б.

А б. Иҟалазеи?

Н о р а. Уҷкәынцәа қәыцьмақәоуп, рашьа ихәда ҧыржәоит. Шәарҭ шәыбнауааупˌ алашарахь шәкылгара иаҭахуп даҽа шәышықәса.

А б. Умҩа аабзиахааит... Иубома ари ахәблы иҷышәу. Уи аԥхара шәызҭауаз ахәыштәаара-мца алҩа иахылҵуаз ауп, изҷышәыз. Уи аԥхара ҟазҵозгьы сара сакәын. Угәуҽаныз, сыҷкәын, дад.

Мишьель иматәақәа аашьтыхны дцоит.

Ҵ ь о н. Сара иахьа еиҭа снаган исарҳәеит, шәара шәхала иԥышәҽеуоу, ҳара иԥаҳҽеуоу ҳәа.

А х р а. Ажәлар ирымазароуп рхатә баҟа... Иубома иахьа аамҭақәа шцо. Ауаатәыҩса зегьы реиларҵәаара баша ҳаламӡыроуп, мамзар имиӡаз иеиԥш ҳҟалоит жәаҳәарада.

Ҵ ь о н. Уара убаҟа иалымшар егьырҭ абаҟақәа реидгылара?

А х р а. Сгәы исанаҳәоит сшиашоу ала. Убри азы иагыҟасҵоит иара иахәаша.

Ҵ ь о н. Аиаша иамоуп ахаҿқәа рацәаны. Урҭ рыбжьара иԥшаатәуп иаҳа ииашоу, иаҳа ицқьоу.

А х р а. Зыгәра уго ауп зхаҿгьы цқьоу. Ажәлар зегьы еиԥшны ирыхәаԥшуа аиашоуп аиашаҵәҟьа.

Игоит инеиҵыхны автомат хысыбжьы. Цыҭраамҭак ҭынчроуп.

Иуаҳауама, Ҵьон. «Ҳасасцәа дуқәа» адырра ҳарҭоит ҳшырыхьчо, ҳгәы рҭынчны ҳаҟазаарц. Даба ундәылҵи, улала иубар уҭахызар, ҳаҷкәынцәа иреиҕьу аӡәы ашьа иҵыҩруа амҩаду дшаныжьлоу... Аиашара... Иабаҟоу аиашара? Аиашара ыҟоуп ауаатәыҩса зегь рҿы. Хыԥхьаӡаралагь ирацәоуп, дмаҷуп ҳәа акәымкәа.

Ҵ ь о н. Сара иузысыԥшааиуеит аусурҭа бзиа.

А х р а. Иҭабуп, сашьа. Иҟоуп ҳара ҳҿы аусурҭа бзиақәа, аԥара ахьурҳауа. Сара иуасҳәап уҭахызар уи аҩыза аҭыԥқәа ахьыҟоу. Ҳара ҳаҷкәынцәа иреиҕьу рсиа ҟаҵаны ируҭалар, иахьа ҳара ҳахәда иқәтәоу ауаа. Акнаҳарҭақәа иркныхны маӡала иужлар. Ажәлеи амилаҭи рыԥсахразы апропаганда ҟоуҵалар. Бзиала шәаабеит, шәаԥшәымаз ара ҳәа алозунгқәа кыдуҵалар. Уажәшьҭа иазхоуп зегь ирҳәо аныҟәгара. Амлагь сагааит, ишәарҭахааит сыԥсҭазаара, зегь акоуп, зыгәра зго

аус амаҵ азызуеит. Сара исыҩуеит даҽакала алозунг, даҽа хшыҩҵакык аманы. Иудыруаз уи шкыдырҵо мышкы зны.

А ԥ а р д а

Афбатәи аҟәша

Акаҩ акаҩ ҳәа игоит ахаҳә акәабжьы. Наҟ хара ашьхакәа, аԥсҭақәа. А х р а акыр ишьақәицалахьоу абаҟа даҿуп. Иааикәыршаны икажьуп ахаҳә дуқәа ахра иалыҩрыз. Иаацәырҵуеит А р ԥ ы с и А ԥ ҳ ә ы з б е и.

А р ԥ ы с. Игоит ажьаҳәа ашьҭыбжь.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ари арԥыс иҿы иаабоит аԥсадгьыл амч.

А х р а *(абаҟа дацәажәо)*. Сызусҭада абри сара?

А ԥ ҳ ә ы з б а. Уара аԥсадгьыл уоуп...

А х р а *(абаҟахьы)*. Уаргьы убас угәы иаанагома. Избан изыҟаумҵо аҭак. Узсыхәаԥшуеи... Аҩсҭаа уихәхааит, сара сџьабаа зегь уқәсырӡит, арахьгьы ухьаԥшны усыхәаԥшуам.

А б а ҟ а. Усзыӡырҩы уара ауаҩытәыҩса. Аԥсы схаҵаны адәы сықәуҵаанӡа исаҳәа абарҭ азҵаарақәа рҭак: дызусҭада ауаҩытәыҩса? Мчыс имоузеи уи аԥсҭазаара аҿаԥхьа? Шәара-шәара шәышԥаҟоу, бзиа шеибабома? Усзыӡырҩ уара ауаҩытәыҩса. Избан зны-зынла рыбжьы зуқәдырго угәҽаныз ҳәа? Иаанагоузеи уи? Изаҭахузеи агәаҽанызаара, шәара ауаатәыҩса зегьы шәеихылаԥшуазар?! Усзыӡырҩы уара ауаҩытәыҩса. Аԥсҭазаара аҿаԥхьа џьара гәнамӡарак уман уҟазар, саргьы исхоумҵан аԥсы. Изысҭахузеи аԥсы мацара, исҭаху аԥсҭазаара смоуазар... Иудыруазааит знык аԥсы схалар, нас дыди-мацәыси сшырзымгауа. Аԥсы зысхало сыԥсы ҭазарц азоуп. Наунагӡа сыԥсы ҭазарц. Ухәыц уара ауаҩытәыҩса.

А р ԥ ы с. Убас аҭахуп!

А ԥ ҳ ә ы з б а. Аԥсҭазаара ыҟазароуп.

А р ԥ ы с. Убри азоуп иаргьы аҭак ацымхәрас аԥсҭазаара аҟаҵара дзалагаз.

Арԥыси Аԥҳәызбеи цоит. Ахра ирццакны аусура далагоит. Дааиуеит Х ә а н.

А х р а. Иҟоузеи Хәан?

Х ә а н. Аусқәа хәартәам, сашьа. Иахьа ԥытҩык ҳара ҳатәқәа абахҭа иҭаркит. Убнал, Ахра. Уца ахақәиҭра ахьыӄоу атәылахь.

Уаҳа налылымшо дыҩны дааиуеит М е р и.

А х р а. Мери, иӄалазеи, ибыхьзеи?

М е р и. Иҭаркит зегьы, иҭаркит ҳҩызцәа ҳзықәгәыӷуаз, Стив, Роза уҳәа жәаҩык раӄара. Еимырдеит сара суадагьы. Акапитан итапанча сқьышә иныҟәкны дсазҵааит: «Дабаӄоу ани зегьы шәыԥсы иаҵаҵаны ишәҵәахуа?» ҳәа. Убнал, Ахра.

А х р а. Даба шәҩыҵьагьы шәааскьеи арахь... Шәҩыҵьагьы. Шәгәы ишԥаанагои, сыбналарыма. Исҵәахрыма схы? Сцар ма сара, иаҳҳәап, Урыстәылаӄа. Ааи, ааи, сара уа исауеит аԥсҭазаара бзиа... Ахақәиҭраз иқәԥо ауаа пату рықәуп уа, аха шәгәы ишԥаанагои, уаӄа сгәы ҭынчны сӄалару? Суаажәлар амца иалагылан абахҭақәа ирҭаԥсуа, рыцҳашьарада аҵеицәа ахьдыргәаӄуа ашәақь асамԥалқәа аҿҿа ахьрыхгауа, аиӄарамра азакәан аҳра ахьауа сабацәа рыдгьыл хазына ҵеи дамамшәа иҭынхадаха иҳазныжьуам.

М е р и. Аха, мшәан, уара...

А х р а. Бымшәан, Мери. Сара аполитика иалоу уаҩым.

М е р и. Азин сыҭ ара, уааигәара сыӄазарц. Сара сшәоит уара узы. Сара исыхьчоит ари абаӄа. Мап сцәумкын, Ахра.

А х р а. Иацы сҩызцәа ааны иахәаԥшуан. «Уара ԥыҭраамҭак уаҳцәызит, аха дунеихаан имԥсуа ҳзыӄауҵеит» — рҳәеит. Сара агәра згоит ари абаӄа шынхауала.

Х ә а н. Иаха ҳаҩны анеимырда ашьҭахь дрыман ицеит Џьон. Уи дгьежьит ҩ-сааҭк рышьҭахь, иԥсы еилашәаны, даӷьуа, дыцәҳауа. Игәы иҭеикыз сеидроу. Аха ҽеи ҳәа акгьы ыӄам. Уи сицәшәоит, Ахра.

А х р а. Ааи, иаҭахуп агәҽанызара. Уажә убыс аамҭоуп, ауаҩ абзиа ӄаиҵо џьышьа акаамеҭ имӄәыҵӄьаргьы ӄалоит.

А б *(дааиуеит)*. Уи иашоуп... О, афырхаҵа, акыргьы илоуцеит ари ахаҳә шәпа ду. Сгәы иаанаго удыруоу? Абри аргылага маҭәахәқәа иарӷьанап иаркызар акәын. Арма аҵкыс арӷьа ауаҩы ихы иаирхәоит. Насгьы уажәазы ҳара иаҳҭахуп арӷьа амч.

А х р а. Уа уиашоуп, саб, аха иазиуазеи ауаҩытәыҩса аргылара, уаҵәы ибгозар, ихыбра аҵаӄа игәы рҭынчны дыӄамзар. Сара сгәы излаанаго ала зны ианыхтәуп адунеи ашәытараҟәа иану, нас уи аҳәа ааимхны ашәҭ ҿаҳәара иуркыр ӄалоит.

А б. Избоит, дад, уара ухәыцраҟәа ахьеихо, аха уажәы еиҳараҩык ус рымҳәозар, иуҟәрыҧсар, уаҵадырхар, иҟәхны икарыжьыр. Есуаха ҳаҩнашәҟәа рхы ылакны илагылоуп, алаҟәа реиҧш. Иануцҳауа узымдырӡо. Ухы ҭоумырхан, сыҷкәын дад, Агәрагара... уи аҵкьыс иамх аҳәа, аӄыга, ишәых акәалӡы, иӄазааит ус ишиашоу. Иаабахьоу баӄак еиҧш.

А х р а. Ауаҩытәыҩса иҧсы ҭанаҵы, шьыбжьаанӡа акәзаргьы, ибароуп аиаша. Усӄан имҩахӄьараҟәа зегьы гәнимгарц залшом. Сара еилыскаауеит саб иуҳәо аҵакы ахьынтәиаауа. Адунеиаҿ уареи сареи ҳаӄара еизааигәоу аӡәгьы дыӄам, арахь знызынла ҳгәы иҭаҵәӄьоу аахтны ҳҿаҿы иаҳзеибыҳәом. Убас иӄоуп, саб, адунеи, убас иӄоуп аҧсҭазаара. Иубахьаз аамҭа акәӡам иахьа. Иӄалап ауаатәыҩса рхәыцраҟәа ахьыҳараку акәзар изкьаҿу рыҧсҭазаара. Сара сыӄамзарц сҭахым. Иашоуп, аӄама аҭоурых ду змоу акоуп, аха ҩ-ҿык амоуп инаҳәы-ааҳәуеит.

А б. Усоуп, дад, усоуп...

А х р а. Сашьеи сареи ҳхәыцраҟәа хаз-хазхеит. Усгьыигәра згоит бзиа сшибо азы. Аха рыцҳарас иӄалаз убри ауп, иахьа иҳаҟәыҕәҕәаз амч еиҧхьдырттеит ҳара ҳхәыцраҟәеи ҳгәыҕраҟәеи. Ҳаҧсы цәгьоушәа ҳӄарҵеит, ҳабзиараҟәа ладырӄәит.

А б. Хыхь иӄоу мчы змоу идыруеит уара узыргәаҭеиуа сара сгәы шаршәахьоу. Ианакәзаалакь ҳадгьыл амца ацран, аха уажәы зынӡаск абылра иалагеит. Иалшоит иаразнак ҳаццышәыртәыр. Аҧсра иацәшәаны аибашьраҿ инеиз аиааира анбеигахьаз. Иудыруазааит, сыҷкәын, ҵаӄа адгьыл амца акызаргьы, хыхь ҳара ҳаиаҵәаахә шкыду.

А х р а. Арҭ ажәаҟәа рыгәра угома, саб?

А б. Изгоит. Аха иӄоу умбои, агәрагара иацзароуп ачҳара. Мап анакәха иҧсыеу аиааира агар ӄалоит. Сара сцап уажәшьҭа. Уара уаха аҩны унеи. Уус аабзиахааит. *(Дцоит.)*

Х ә а н. Сара сцоит, Ахра, аха ирласны саауеит. Бара, Мери, ара бык̆аз. *(Ирласны дцоит.)*

М е р и. Сара уажәшьҭа исызбоит уажәа иснуҵаз аҭак. Ԥсраҽнынӡа уара уҿы...

А х р а. Абар игәку аблақәа, ицқьоу агәы. Сара ажәа анбысҭозгьы урҭ рыгәра згон, ԥсраҽнынӡа сара сзыҳәан ишык̆алоз. Ҳара ҳанхароуп Мери.

М е р и. Ааи, ҳанхоит ҳара ари ажәҩан аҵак̆а, адгьыл ԥшӡа агәҭаны, арҩаш хьшәашәа ахықәан.

А х р а. Ҳашьха ԥагьақәа ирхылҵуа аԥша хьшәашәа иарбалап аҵьазы икаҳҭәо аԥхӡы.

М е р и. Ари адәы ԥшӡаҿы игылоу ашәҭқәа узысык̆әшәалап.

А х р а. Ҳара ҳанхап ҳашьхақәагьы ҳаргьы ҳнапы еикәыршаны.

М е р и. Сара арҩаш ак̆ынтәи иузаазгалап аӡы хьшәашәа. *(Аирыӡ аашьҭыхны лҿыналхоит.)*

А х р а. Саргьы бымҩаԥызгалап бхала бгәы мҿыӷьырц азыҳәан, Мери.

М е р и. Еи...

А х р а. Ибаҳауама сыбжьы?

М е р и. Уара убжьы есымшааира исаҳауеит.

А х р а. Сара снеиуеит бышк̆а.

М е р и. Сара сыԥшуп.

Ахра дцоит. Иаауеит Џ ь о н и, А р т у р и, Х ә а н и, ҩыџьа изланы ик̆оу
а х а ҳ ә ԥ ҽ ҩ ц ә а рыцны.

Х ә а н. Ма сышәшьыроуп, мап анакәха шәаласыркьысуам. Шәара шәуаатәыҩсоу шәқәыџьмақәоу?!

Џ ь о н. Уара ҳаҵкьыс деиӷьоушьома ҳашьа? Думбаӡои, дыбнауаҩхеит, дгыгшәыгхеит, дҳалӡаит, даҳцәыӡит,

Х ә а н. Уи дгыгшәыгӡам, Џьон, уи дуаҩуп. Шәахәаԥш иахьынӡаицәхьоу ари ахаҳә.

Џ ь о н. Уи хшыҩ зҵам усуп.

Х ә ан. Ҳара ҳбак̆а ҳара ик̆аҳҵароуп, мамзар ик̆азҵода? Ҳазгәалашәода, иҳашьҭада? Ҳара ик̆аҳҵароуп, ҳара, ҳара, ҳара!

Џ ь о н. Уара зҿумҭуазеи, Артур?

А р т у р. Еиґьзар ҟалап ҳмыццакыр, Џьон. Ҳашьа иџьабаақәа рацәоуп, ҳаизыԥшып аҵыхәаанынӡа.

Џ ь о н. Уаргьы уалагеит амыткәма аҳәара. Наҟ иԥыххаа иқәаҳҭцоит уаҳа акагьы..

Х ә а н *(ажьаҳәаду ишьҭаз аашьҭыхны)*. Ари иаанаго заанаҵ анапҩахароуп. Збаҟа хыршәҭны иказыжьуа ауаатәыҩса ирымоузеи ҳәатәыс.

Џ ь о н. Уара уаԥсоума абаҟа аргылара?

Х ә а н. Ааи, саԥсоуп.

Џ ь о н. Ҳара ҳамҩа ҭґәыхаа игоуп, ибзиаҵәҟьаны иаадыруеит ҳахькылнагогьы.

Х ә а н. Амҩақәа зегьы ирымоуп аҵыхәтәа. Уи уажәы иҭбаазаргьы, аҵыхәаахь иҭшәазар ауеит.

Џ ь о н. Ари игәаґьны иихәақәо шәаҳауеит усгьы. Шәнеины деиқәаԥах дҿашәҳәа.

Ахаҳәаԥҿыҩцәа Хәан иааимҵасны дыкны иҿаҳәара иалагоит. Артур ихы кны ҵаҟа длатәоит.

Х ә а н *(дҿазҳәо драқәаԥо)*. Ех, шәарҭ ақәыцьмақәа, шәаламкьысын, иԥышәымҿын, шәара зыԥсы иацәшәаны зыԥсы зҭиуа. Шәара шәеиԥш иҟоу ҳаҵадырбгон, ҳдырӡуан, ҳарҭиуан. Ҳаԥсадгьыл ахи ашьапи еидҳәалан аокеан иаларыжьуан. Аха иахьагьы ҳаҟоуп, ҳагьыҟалоит. Шәара шәеиԥш ашәыргәындақәа ахылҵуан ари адгьыл, аха еиҳаны игылон ахацәа. Ҳара акымзарак ҳахьуам адунеихаан. Акымзаракгьы. Ҳаҟан, ҳагьыҟалоит. *(Дқьызқьызуа аԥәыуара далагоит.)*

Џ ь о н *(абаҟа анԥиҿ ашьҭахь)*. Ҳашьҭы шьҭа, Артур, аҩныҟа.

А р т у р. Ихәарҭахом, Џьон, абри!..

Џ ь о н. Уаҳа ԥсыхәа ыҟам.

А р т у р. Иҟазымҵода ԥсыхәа?

Џ ь о н. Ех, сашьа, ари абаҟа жьаҳәала санасуаз сгәы акәын иҭаԥҿуаз. Сгәы кыджәан ацара иаҿын. Уара ҿуҭуам, аха иудыруеит ҳәа сыҟоуп уаргьы саргьы ҳусқәа шыҟоу.

А р т у р. Ааи, издыруеит.

Џ ь о н. Ус анакәха, заанаҵ сара снапала ишыҟасҵаз иаҳа еиґьуп. *(Дцоит.)*

А р т у р. Анаџьалбеит, ҳиашоу ҳиашаму здыруандаз, уаҳа акгьы сҭахымызт.

Рызынтәык цоит. Хәан уа дҿаҳәаны дышьҭоуп. Иаацәырҵуеит Ар ԥ ы с и А ԥ ҳ ә ы з б е и.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ҵаҟа адгьыл аҿы икажьуп ҳара зегь реиҳа иаҳҭахыз ахаҳәҟәа.

А р ԥ ы с. Уи ԥыххаа ицеит уажәазы уаҳа акгьы ихәарҭамкәа.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Убри акәын ишәаҳҳәоз ауаатәыҩса...

А р ԥ ы с. Аилибамкаара...

А ԥ ҳ ә ы з б а. Ари ҟалеит иҟалар ада ԥсыхәа ахьыҟамлоз тәыла хәҷыкаҿ.

А р ԥ ы с. Шәара шәхәыцра ахшыҩи ауаҩреи ацҵаны икәымпылу адунеи шәныҟәлар уа агәашә шәнадгылоит ари ахьыҟалаз аҭыԥ.

А ԥ ҳ ә ы з б а. Аилибакаара... *(Дцоит.)*

Иааиуеит М е р и и А х р е и.

М е р и. Иа, анцәа срыцҳашьа.

А х р а. Ари аҩыза акаамеҭ ҟарҵоит ҳәа сақәгәыҕуамызт.

М е р и. Исхароуп сара. Арахьынтәи усымгар акымзаракгьы ахьуамызт. Снапқәа акәыршан исыхьчар акәын.

Х ә а н. Ахьчара хәарҭамхеит, бхаҵкы.

А х р а. Иухьзеи, Хәан, ас уҿазҳәада? *(Иԥыртлара далагоит.)*

Х ә а н. Сԥумыртлан ҳәа уасҳәеит. Зегь акоуп усгьы иҿарҳәоит, иҿарҳәоит ҳнапқәа, ҳшьапқәа. Иара ҳаԥсгьы изымцо изымаауа ҳаршьырц ҳаҟоуп. Сԥумыртлан, сашьа. Сара сҿазҳәаз тәым напӡам. Абарҭ снапқәа роуп. Ҳара ҳҿазҳәо ҳхатәы напқәа роуп. Сашьа инапы, уашьа инапы, сара снапы, уара унапы. Митәы еиқәаҵәаны иаҳзыҟалеит ҳнапқәа. Ауааԥсыҿқәа рнапқәа уаҳа иҟарҵои зугәахәзеи. Ҳаԥсыҽхеит, ҳаԥсыҽхеит. Ихьшәашәахо иалагеит ҳаҩнаҭа. Ҳаб рыцҳа ҳара ҳаҟазарц азыҳәан ашәахсҭа иаганы игылоу, еибгоу ҳгәыцқьагьы ҳахан иҭаажәарц ҳаҟоуп абарҭ ҳнапқәа рыла.

Алашара ашьшьыҳәа иагхоит. Мери абаҟа аԥеыхаҟәа лнапы рыкәыршаны дцәуоит. Ахра ихы ларҟәны дгылоуп... Нас баҟа ԥеыхак аашьҭыхны иаагәыдикылоит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аб раԥхьатәи аус ахьиӡбоз асцена. Урҭ шгылац игылоуп. Нас, Ахра иаб иахь даахьаҳәны иажәа далагоит.

А х р а. Сара исуалуп ҳәа исыԥхьаӡоит абас схы мҩаԥызгарц. Жәаҳәарада сашьцәа аҟәыршәатәуп рыҟәнага. Аха уи аҟәнага ҳәа сара исшьо, арҭ уаамхо рыбӷа аԥҵәара акәӡам. Сара сашьцәа рҿы сшьа зуам шьала. Ари иҟарҵаз дара ирхараҵәҟьамзар ҟаларын, саб. Уи ажьаҳәа кны ианасуаз ргәы рыхьуазаргь ҟаларын. Аха иубоит иахьа ҳаамҭа шыҟоу. Ҳара иҳаҟәыӷәӷәо азакәан иԥсыеу ауаа рҿоуп иахьфырхаҵоу. Шәара ижәдыруазааит сара уи аихац сшаԥыхьамшәо. Избан акәзар, сара даеак агәра згоит. Убас анакәха, игылароуп ҳара ҳбаҟа. Избан акәзар, егьырҭ ажәларҟәа зегьы аиашаз ианыҟәԥоз, ҳаргьы иҳалшоз ала ҳрыдгылон. Ус анакәха уи аиашаҿ иҟазароуп ҳара ҳҭыԥгьы, ҳажәагьы. Сара сцоит, еиҭа ҿыц напы асыркуеит абаҟа, иагыҟалоит шәнапала иԥыххаа иҟәышәҵаз аҵкысгьы еиӷьны. Ҳара ҳбаҟа гылароуп наунагӡа, сашьцәа. Сара агәра згоит, ус анакәха, шәаргьы ижәгароуп агәра.

Ахра иусуга маҭәахәҟәа аашьҭыхны дцоит. Уи дишьҭалоит Хәан. Пыҭрак ашьҭахь иаалашоит ашьха ашьапы. Ахра ахра иалаԥҟаны даҿуп абаҟа аҟаҵара. Иаԥхьа иԥхоит алашара изырбо Мери илку амзаша. Уи аҵаҟа дгылоуп Хәан, ахаҳә злеицәуа амаҭәахәкәа кны. Алашара иаҳа-иаҳа иҭаауеит. Акаҩ-акаҩ ҳәа игоит ахаҳә акәабжьы. Иаацәырҵуеит абахә ашьапаҿы А р ԥ ы с и А ԥ ҳ ә ы з б е и.

А р ԥ ы с. Игоит ажьаҳәа ашьҭыбжь.
А ԥ ҳ ә ы з б а. Аус иуеит ауаҩытәыҩса.
А р ԥ ы с. Аԥсҭазаара даҟәԥоит ауаҩытәыҩса.
А ԥ ҳ ә ы з б а. Ус акәзар, макьаназ ишәарҭам адунеи...

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ԥ а р д а

АДРАМА АКОМЕДИА ШАЛҬЫЗ

Қәгыларак змоу акомедиа

Иалоу ауаа

Маница — ан, 60 шықәса лхыҵуеит.
Леуарса — аб, 80 шықәса ихыҵуеит.
Хьымка — рыԥҳа, 22 шықәса лхыҵуеит.
Ҭемраз — ргәыла, 50 шықәса ихыҵуеит.
1-тәи актиор.
2-тәи актиор.
Администратор.
1-тәи аруаӡ,
2-тәи аруаӡ — ашкәакәақәа иреиуоуп.
Афицар

Акәгылара мҩаԥысуеит ақытантәи Акәльтура ахонаҿ. Акәлисахь ахысбыжьқәа. Иаалашоит асцена. Аҿыҵәахра иашьҭаны иааиуеит Хьымкеи 1-тәи актиори. Аҟаԥшьқәа ишреиуоу ҩашьом. Ирышьҭоу ирымбартә еиԥш рҿырӡоит. Иааиуеит ҩыџьа асолдаҭцәа афицар ицны.

Афицар. Дышԥашәыцәцеи ҳнапаҿы дшыҟаз. Изакәытә ҳамҭоузеи исцәызыз. *(Дмақаруа.)* Ишәсырбап!

1-тәи аруаӡ. Даҳзаҿамкит, ухаҵкы акапитан. Уи зшьамхы ҵару аӡә иоуп.

2-тәи аруаӡ. Сгәы иаанагоит даҳхәит ҳәа, ухаҵкы акапитан.

Афицар. Аҽада. Уи абаҳахәарҭоу. Ҳнапаҿы дшыҟаз дҳацәцеит ареволиуционер, аҟаԥшь... Уаха аказарма хынтә ишәсырӡәӡәоит. Шәыбӷа среиџьып цқьа еилышәкаанӡа ишәыду аус шынагӡатәу.

Аҩыџьагь. Ҳӡырҩуеит, ухаҵкы акапитан.

Афицар. Шәишьҭал. Дшәыԥшаа анышә дыҵазаргы!

Аҩыџьагь. Инаҳагӡоит, ухаҵкы акапитан!

Рыхҩыкгы цоит, иааиуеит Хьымкеи актиори.

Х ь ы м к а. Уца сыхаара, уца, урҭ алақәа урымԥыхьашәар иуеигӡашам. Уара уда сара адунеи иқәсхуазеи.

1-т ә и а к т и о р. Саҭабымҵан ас иаарласны бахьынсыжьуа. Агәра ганы быҟаз ҳара ҳшаиааиуа. Уамак хара имгакәа Абираҟ ҟаԥшь ҳхаргыланы Аԥсны ҳалалоит. Ареволиуциа ашәахәа карҵәо иаауеит. Аҩада аҭаа аԥсасира иалагеит.

Ахысбыжьқәа гоит.

Акы зхараӡам аҟәҟәаҳәа иреихсны иршьуеит аламысдақәа.

Х ь ы м к а. Уца, уеаанмырхакәа ақыҭа уалс. Абзиараз, сара хьаас сҟоумҵан. Иахьеи-уахеи уара уоуп хәыцырҭас исымоу. Сгәы исанаҳәоит иаарласны ҳшеибабо ала. Хир ақәзааит умҩа.

1-т ә и а к т и о р. Ааи, саргьы сгәы исанаҳәоит.

Ааҭгылара.

Хьымка, иҟалозар азин сыҭ знызаҵәык бнапы акра. Сара уи сымҩа арлашоит, ареволиуциа бара бзыҳәан сықәԥаҩны сҟанаҵоит.

Амузыка, аҩыцьагь еизааигәаахарц рҿынархоит.

Маница *(азал ахьынтә)*. Бымнеин, иааигәа бымнеин, былашмыс ыӡма амыждараз исааӡаз?! *(Асценахь дыҩхалан рыгәҭа дныбжьагылоит.)* Абри азакәызма бзысааӡаз бара зыблақәа ҭыршәшәаны знапы ианызыԥсалаша. *(Актиор иахь.)* Унаскьа наҟ. Узаԥыхьамшәазеи рхыкәалаа иушьклахысуа иушьҭаз, сыгәнаҳа зықәшәаша. *(Хьымка лахь.)* Ари абрагьҩы бицны арахь бабаҟаз, анышә агәы ыҵзырчрааша, аучтелҵара сҭоуп ҳәа исабҳәаз абри акәызма, сыԥҳа? Хьӡи-ламыси бцәыӡны бқыҭаҿ бааны ажәлар иахьырбо аӡә ихәда бнапы акәбыршарц бгәы иҭан ауп, аа? Диида, избазеи хаас, блааҭых, Хьымка. *(Азал ахь.)* Уа узтәоузеи уара аӡахәа еиқәаҵәа зхарҵаша, уԥҳа заҵә иҟалҵо умбаӡои. Арахь ухали арахь. Усыцхраа дҿаҳәаны аҩныҟа даагап, ҳаԥсы ҳара дҳамаз, дыччархәны ажәлар дрылазар аҵкыс.

Х ь ы м к а. Ибҳәо закәызеи, сан, сышԥабырԥхашьеи?

М а н и ц а. Диида, блааҭых, «сышԥабырԥхашьеи» ҳәа арахь сара дысҿуп. Исымԥыхьаршәеи быхцәы. *(Лыхцәы кны данааха, иԥаны илыҟәыз ахьацраҳәаз иаамҭуеит.)* Ихыбҭәама бара быхцәы? Диида, диида, сара амца иаҟәҵаны ирбылша, исхылҵыз дызусҭада!

1-т ә и а к т и о р. Шәаҳԥырхагамхан, сан, аус ҳамоуп, ажәлар шанханы иаҳзыԥшуеит, ԥхашьароуп.

М а н и ц а *(лҽырцәгьаны)*. Саҭоумҵан сахьуԥырхагахаз. Зыблаҟәа аԥхашьара рцәыӡхьоу уара. Иахьа жәлар рҿаԥхьа сызҕаб ахьымӡҕ лурбон, аха сашьа укьатеиҟәа хыцьара еиԥи-ҵәарын. Бсаԥыс абыржәыҵәҟьа аԥныҟа, уа баб ижь ҭаага ашаха быкәыршан бышԥасызҿамҳәари.

Хьымка лышьҭахьҟа днаскьоит.

Уааи уара, усыцхраа, ари уԥҳа зынӡак деилагазаап лыԥныҟагь дымцо. Ма дышьны лыбаԥ аагап.

Л е у а р с а. Ҳаи бара, быбз акәын атыша иҭажьтәыз. *(Асценахь дхалоит.)* Баалеи арахь аҭакәажә цәгьала еилагаз, бара ԥынтә биргьы ари иаҵанакуа бдырырцгьы быҟаӡам. Баала сҳәеит, баала!

М а н и ц а. Сара соума иззымдырýа ахҵырҟәдаареи, аҵкы ркьаҿреи, аҟьышә рҟаԥшьреи ирыҵаркуа. Ублаҟәа ҭысхуеит уара аҭаҳмада.

А д м и н и с т р а т о р *(дааиуеит)*. Дызусҭада еилагаз, дарбан иаҳԥырхагахаз?..

М а н и ц а. Сара соуп. Ухаҭа узусҭада, уабантәиааи?

А д м и н и с т р а т о р. Сшәыҳәоит, иҟалозар шәылбаа! Ԥхашьароуп аӡәы иаҳар, ахьӡ ҳхиҵоит.

М а н и ц а. Шәара уи ахьӡ усгьы ишәхуп, ауаа рҿаԥхьа зыламыс ыӡыз.

Хьымка аҵәыуара далагоит.

(Лгәы иахәо.) Бҵәыуала, уажәраанӡа баасырҕәҕәаар, ас сыԥхашьомызт иахьа. Зегь зхароу абри аҭаҳмада иоуп, инеиҭаргаша, «лхы доужьла, дҿабымҳәаан» ҳәа илаба кны даҳҿагылан.

А д м и н и с т р а т о р. Ҳшәыҳәоит, иҟалозар шәаҳԥырхагамхан!

М а н и ц а. Мап, сышәҧырхагахом, сыҧҳа дсыман сцоит, уаҳа акгьы. Алашьапыфацәа дрылаҵаны, сраҳаҭны аҩны сызтәом. Былбаа ҳәа басҳәеит бара, уамак смырҳәацәакәан.

Л е у а р с а. Уи лакәым, аха бара былбаа, мамзар, саб иҧсы иамаҿоуп ажәлар рыгәҭа митәык шысбырҟаҵо.

М а н и ц а. Унаишьҭаргалааит уаб, уи иеиҧш уҟалаанӡа. Ианбыкәыз ҳара ҳҭыҧҳацәа аҵәаҧшь анырҭаххахьаз, усгьы ршьа рылҧхо иҟан. Диида хаас, ауаҩ ихшара димазкуа закәытә уаауезеи арҭ. *(Лыҧҳа мчыла дылгарц далагоит.)*

Л е у а р с а. Ажәлар шәхаҵкы, шәылзымхәыцын аҵасқәа ирфахьоу ҧҳәыск.

Ҭ е м р а з *(азал ахьынтә)*. Уаха акыр ҳшәырбома шәхаҵкы сцеит асасцәа?

М а н и ц а. Ублақәа аҵәы иҭнахааит, уаха иубараҳа, уаха... Уарбану зыҧсы аҿҳәарахаз... Аа, Ҭемраз уоума?

Ҭ е м р а з. Ааи, Ҭемраз соуп, бхаҵкы сцеит. Маница, ҧхашьароуп иҟабҵо. Быҧҳа дызҿу зегьы ҳаигәырҕьоит.

М а н и ц а. Сыҧҳа дызҿу уеигәырҕьоит иашаҵәҟьаны. Избанзар, уара утәы длеиҧшхар уҭахын, дагьлеиҧшхеит.

Ҭ е м р а з. Ус быбз ацәа ахыхны бымцәажәан сбыҳәоит, Маница.

М а н и ц а. Лхы дҭарҧаны тири-тири ҳәа дышдәықәыз, уажә дахькылылгаз убоит.

Ҭ е м р а з. Иагьа ус акәзаргьы, ажәлар ак дырбатәыми аҵыхәтәа ахькылсуа.

М а н и ц а. Зегь шәыбзқәа еивҵоуп абри жәымҭа еиқәаҵәа днашәылаҵаны, аха шәҵыхәа ҧысҵәап са сеибгазар.

2-т ә и а к т и о р. Еимашәымкын шәхаҵкы. Сшәыҳәоит иҟалозар шәысзызӡырҩы. Ҳҩыза бзиа Хьымка лан илҭаххеит аҩныҟа дылгарц. Ус анакәха ҳаргьы иҳазлымакуам, дылгааит. Ауаҩ иҳәара аҽи-акәадыри еиқәҵаны иаанагоит, рҳәоит. Сшәыҳәарц сҭахуп ҳан бхаҵкы.

М а н и ц а. Бтәаны бҳахәаҧшла уҳәарц уҭахызар акәхап. Сыҧҳа лнапы кны сгылазароуп акәымзар, шәара ажә аҧа амырбаӡакәа иацәызго шәыгәра шҧазго. *(Хьымка лнапы кны днагылоит.)*

2-т ә и а к т и о р. Иара убри ауп саргьы истаху. Быҧҳа дыбгарц бҭахызар, маҷк бҳацхраа. Амҩан ҳанааууаз ан ихәмаруаз дычмазаҩхан дҳархынхәит. Шәара шәаҳзыхәмарроуп.

М а н и ц а. Ишҧа, сароу? Сыҧҳа дахьшәылоу амца снаркыхуеит саргьы салажәгаларц шәҭахума. Шәыбжьы шәмырган зынӡаскгьы.

2-т ә и а к т и о р. Шәара ахшыҩ змоу ҧҳәысуп ҳәа ақыҭа зегьы ирҳәоит. Шәыӡҕаб ҳнапала шәыҩны даанҳажьуеит, ҳазшәыҳәо ҳзыӄашәҵозар.

М а н и ц а *(1-тәи актиор иахь)*. Амала абри сыҧҳа акы анаалыхь, акаамеҭ абра ишәзыӄасҵоит ижәдыруазааит

Асценаҿ иаанхоит Маница, Хьымка, 1-тәи актиори 2-тәи актиори.

2-т ә и а к т и о р. Абас, сан, ҳалагап ҳус анагӡара. Иаҳҳәап, шәара зны аҩны шәыштәоу ишәзымдырӡо шьоук аакылсны шәыҧҳа дшәымхны дрымгар рымуа иалагеит.

М а н и ц а. Ицқәа изыҵагылаӡамкәан иӄәыбаса иҵасыҧсап.

2-т ә и а к т и о р. Нас, ус анакәха, дрышәымҭан.

1-тәи актиор хыхьтәи иматәақәа ишәыхны иҵәахны, аиха аашьҭыхны аусура далагоит.

А ф и ц а р ҩыџьа а р у а а ицны дааиуеит.

А ф и ц а р. Абар дахьыӄоу уи абрагьҩы, ареволиуционер ицыз аҧҳәызба. Шәабџьарқәа рхианы шәлыдгылаз. Дабаӄоу ибыцыз арҧыс?

Х ь ы м к а. Сара... Сара аӡәымзараӡәгьы дсыцмызт, сан лыда.

А ф и ц а р. Арахь шәабаӄаз?

Х ь ы м к а. Адәқьан ахь ҳцоит, газки сапынки ааҳхәарц азыҳәан.

А ф и ц а р. Сбызжьом. *(1-тәи актиор иахь.)* Уара узусҭада?

1-т ә и а к т и о р. Сара аратәи астаршын сиҧоуп. Уажәы шәара шәсолдаҭцәа аӡы арра рықәымшәарц азы ацҳа шәызхысҵоит.

А ф и ц а р. Аҽада! Шәара шәсолдаҭцәа ианакәызаалакгьы иумҳәан, иухаумырштын арҭ ажәақәа. Иҳәала ҳара ҳсолдаҭцәа. *(Ижәҩа днас-насны.)* Аферым!

А ф и ц а р. *(Хьымка лышқа днеины.)* Ареволиуционер-абольшевик бицын ҳәа агәаанагара злаҳамоу ала аштабахь баалароуп. Уаҟа еилҳаргап ахара ибыду.

М а н и ц а. Сшьы, усмеигӡан. Сара сыԥҳа слықәиҭуп. Акымзаракгьы лхараӡам. Шьоук мчыла даларгалеит...

А ф и ц а р. Изакәызеи дызларгалаз, иҳәа ирласны.

М а н иц а. Ақьышә рҟаԥшьра, артистра, ашьҭыԥара!

А ф и ц а р. Бсылахәмаруама, ан. Быԥҳа дбольшевикуп, ҳара дҳаԥоуп.

М а н и ц а. Убольшевикрагь уаргьы наҟ амшын шәынхырҭәҳәалааит. Ҳара ҳааиижьҭеи аԥа даҳмоуц, асгьы ҳҟамлац. Ахара зхароу ара дшыҟоу сыԥҳа илымышәкузеи?

А ф и ц а р. Дарбан уи?

М а н и ц а. Абри.

А ф и ц а р. Иҟаиҵазеи?

М а н и ц а. Ажәлар зегь рыла ишабоз... Азакәан мчамазар деиқәԥах абахҭа дҭажьзар акәымзи.

А ф и ц а р. Уи дыҷкәыноуп ак ҟаиҵазаргьы ианаҳажьып.

М а н и ц а. Ух, шәара шәышԥеидгыло. Иа шәкәакәылах ыҟаӡамкәа аҵанаа шынҵәаз еиԥш адгьыл шәықәбааит. Наҟ усԥырҵ, сашьа деибгазар ушәақь умхны ухы ианиҟьап. Баала сыԥҳа!

А ф и ц а р *(итапанча аатыхны)*. Шьаҿак аныҟашәҵа сшәеихсуеит. Ара бзиарак ыҟам. *(1-тәи аруаҩ иахь.)* Уца ирласны аштабахь, адырра рыҭ, уи ҳзышьҭаз дыԥхьакны дызмаз аԥҳәызба лангьы ларгьы тҟәаны ишназго ала.

1- т ә и а р у а ҩ. Инасыгӡоит. *(Ирласны дцоит.)*

М а н и ц а *(азал ахь)*. Шәзырччозеи, нан, шәара шәгәы иахәаша жәбоит ауп, аа, ԥыҭҩык шәҩнқәа амца ацрасҵоит са сеибгазар.

А ф и ц а р. Бсаԥыза. Бара азакәан ишакәым бахцәажәеит. Бажәақәа рзыҳәан ҿааҳәыра бмоургьы ауеит.

М а н и ц а. Иабаҟоу азакәан, нан. Уи закәанума, акы зхараӡам ауаа ахьҭаркуа.

А ф и ц а р. Ҿыбымҭын. *(Итапанча лқьышә инақәикуеит.)*

2-тәи актиор *(итапанча имаҟа иҩавӷӷааны)*. Шәнапҟәа шәырҩах! Маҷк иадамзаргьы шәҿанаашәырҭысы сышшәылго жәдыруазааит! Сара соуп шәзышьҭаз ареволиуционер.

Рнапҟәа ирҩахоит. Хьымка рабӷьарҟәа рымылхуеит.

(*Афицар иахь.)* Иушәых хыхьтәи умаҭәаҟәа.

Афицар имаҭәаҟәа ишәихуеит.

Шәцала ӷхьаҟа.

Акулисахь инавҵалоит уа дышгылоу.

Ареволиуциа ахьӡала. *(Ҩынтә дхысуеит, нас амаҭәаҟәа аашьҭыхуа.)* Ирлас, Хьымка, ҳара ара аангылашьа ҳамам, абзиараз сан, быӷҳа деиҟәхоит убысҟан, абарҭ ҳазрыцәцар.

Маница. Шәца, шәхы шәыхьча, амала сыӷҳа унапы данысҵоит.

Хьымка. Абзиараз, сан! *(Ицоит.)*

Маница. Анцәа дышәхылапшааит, нан, схәыҷҟәа! Диида, сызларгалазеи, бхаҵкы сцеит!

Аӷарда

АГӘЫХЬ

Аскетч

Иалоу ауаа

Мактина

Марҭа — уи лыӷҳа.

Мкыд

Аҷкәын

Иаадәылҵыз

Ахҭыс мҩаӷысуеит иахьатәи аамҭазы. Аинститут, адкыларҭа аудиториа. Абитуриентцәа рацәаҩны игылоуп. Шьоукы ҿырҳәала акы рҵоит, шьоукы иадибагәаланы икылӷшуеит. Хьаа змаӡам реиӷш ргәы рҭынчны игылоуп Мактинеи Марҭеи.

М а к т и н а. Иара дшеибгоу иаҳәшьа дыԥсааит, иӷыза дыҟахума. Аԥсуара дарҕьажәӷаны даҵагылами. Зныктәи инықәгылара мацара шәӷык аӷухрым. Ихәда ду кылҳәан, иара дшеибгоу иаҳәшьа...

М к ы д. Дарбан асҟак бызхыҽхәо, Мактина?

М а к т и н а. Сашьа. Абра еиҳабу иара иами. Сикәыхшоуп. Жәак иҳәар аҳәынҭқарра зегь џыџӡа иаангылоит. Убас иҟоу уаӷуп.

М к ы д. Бымкьаҭеи нас, быԥҳа бызлыцәшәозеи, ишәшьыра дыҵагылангьы дҭалап.

М а к т и н а. Ицәымӷуп, цәгьалаҵәҟьа ицәымӷуп аҭынхацәа данрыцхраауа. Атәымуаа дрыцхраан шаҟаӷ ҭеиҵахьоузеи. Убри иеиԥш даҽа жәаӷык ҳаԥсуара иаҵагыландаз иахьа ҳшыҟалоз ббарын.

М к ы д. Анцәа иџьшьоуп, даара бзиа быҟазаап. Зегь акоуп ицәыԥхашьан мацарагьы иаҳәшьаԥҳа илыцхраап. Сара стәы рыцҳа илымагәышьада, лхала заҵәык лоуп.

М а к т и н а. Ишԥа, анс-арс ҳәа џьаргьы акгьы шәзымшәаӡеи?

М к ы д. Иаҳшәо закәызеи бхаҵкы, ара аус зуа аҵара дуӡӡақәа ирылгахьоу ауаа роуп, аҵарҭыша ргома. Бҿы иаанаган ус шԥабҳәои...

М а к т и н а. Ҳаи заҟа бгәы иалсзеи?! Аха ус иҟагәышьоуп. Дрыцҳами быԥҳа дызҭамлар. Аиаша басҳәап аҳыҭа школ иалгаз лзы даара ишәарҭоуп.

М к ы д. Быԥҳа аҳалаҳьаҿ далгазар бызлыцәшәоузеи, дыҕәҕәамкәа дыҟам?

М а к т и н а. Даара слықәгәыӷуеит. Џьара рыцҳарак лԥықәмсылар.

М а р ҭ а *(лан днаскьаԥхьо)*. Ибҳәо закәызеи сан, избан амц зыбҳәо. Башьа ара аус иуашәа, сара сыҕәҕәоушәа. Ҳаздыруа аӡәы иаҳаргьы ԥхашьарами.

М а к т и н а. Биас бара наҟ, ыы, дышԥаҳауам, знықыр бҭынхацәа уи иаҟара бџьыба ирҽны иҭарҵахьоума!

М а р ҭ а. Сшәоит, сан, иҟасҵара сыздырам.

М а к т и н а. Ух, бара агаӡа. Баҟарагьы зыбҕа ҕәҕәаны аинститут ашәаҿ игылада. Сара излаздыруала бныӷналоит

«хәба» быман баадәылҵуеит. Сызкәыхшоу сашьа Ардашьыл иарҕьа џьыбаҿы иҵәахны имоуп «хәба» бара бзыҳәан.

М к ы д. Иҟалазеи, дыҩнахацәеитеи сыԥҳа!

М а к т и н а. Даҿахазар акәхап.

Мкыд лыԥҳа даадәылҵуеит, «хәба» соуит ҳәа лнапала ллырбоит.

М к ы д. Унан, бан дбыкәыхшоуп, ҳашԥабыркьаҭеи, уажәшьҭа иаанахәаз аӡәы биҩызоуп. *(Ицоит.)*

М а р ҭ а. Излазбо ала абри сара «сыхәбоуп» илиҭаз.

М а к т и н а. Абазараҿ аӡәы иааихәаз ҽаӡәы имхны мчыла иго ббахьоума? Хәбак ҳара иааҳхәаахьеит. Уи акәтанциа ҳџьыба иҭоу иаҩызоуп.

Зҕабк дҭәыуо ашә нкыдыжьланы дындәылҵны дцоит Мактина лыԥҳа лахь.

Егьзымшәаз дарҵәут. Ҳара ҳԥарақәа мыцхәны иҳамаз џьыбшьома, сыԥҳа абас дымҵәуарц ауп изихәласыжьыз, сашьа ҳәа зыхьӡ сшьо!

М а р ҭ а. Илымамзар акәхап, дышԥаҵәуаз рыцҳа.

М а к т и н а. Илымамзар арахь дзышьҭаз, бхаҵкы сцеит. Измам дыршьуама, аҩны дтәандаз. Ҳара ак ҟазҵогьы даҳԥырхагахоит, лыхгьы даԥырхагоуп.

Ҷкәынак даадәылҵуеит, «хәба» ҳәа инапала иҩызцәа идирбоит.

Изакәызеи бара абри Ардашьыл иҟаиҵо. Хәбақәа зегь иҭиит, нас бара ибзаанхазеи? *(Аҷкәын аганахь днаскьаԥхьо.)* Нан, уара шаҟа уҭиизеи «хәбазы»?

А ҷ к ә ы н. Акымзарак, изакәызеи исҭиуаз?

М а к т и н а. Ишԥа, акы умҭиӡакәаан «хәба» узҭаз деилагазма? Ус сузжьом, уи аҵкыс шаҟа уҭииз ҳәа. Сара сҵакы бзиоуп, умшәан.

А ҷ к ә ы н. Изакәызеи ибҳәо, ди. Аџьармыкьаҿ быкәгылоушәоуп бшыхәаахәҭуа.

М а к т и н а. Ишсоуҳәара, ани Ардашьыл Елҟан-иԥа дудыруоу?

А ҷ к ә ы н. Дышԥасзымдыруеи, убригь убра дрылатәоуп.

М а к т и н а. Ус дрылатәоу деиҳабны дтәоу?

А ҷ к ә ы н. Мап, ус дрылатәоуп ҳәа ауп ишыздыруа.

М а к т и н а. Уахьихәапшуаз игәы бааԥсуп ухәартә дыҟазма?

А ҷ к ә ы н. Симазҵааит угәабзиара шԥаҟоу ҳәа. *(Дцоит.)*

М а к т и н а. Агәыхь мыжда имоуп. Мчыбжьык ахь зных иааизкылҟьоит. Бара бнеиаанӡа акы имыхьындаз. Нас зынӡа икыдыӷрны имгәацәа иҭаҳауа ббеит. Марҭахеит, иаҳҳәеит ҳәа зынӡак бшьапқәа быҵыбхитеи. Бӷызцәа иҟарҵо бымбои, акы бнаԥхьарауазеи.

М а р ҭ а. Урҭ ишәо роуп. Сара сзыцәшәозеи, «хәба» сзаашәхәаахьеит. Сныӷналан сџьыба инҭаҵаны ашьшьыҳәа сындәылҵуеит. Егьырҭ инаԥшуагьы умшәошәа рбар акы удыруа џьыршьоит. Уажәшьҭа снеиуеит.

М а к т и н а. Иныррԥшӡашәа, бныкәгыла-аакәгыло быӷнал. Беихаччо, былақәагь ҭҳацаӡа иҟаз.

Хаҵак даадәылҟьан икнаҳаз аҭел дасуеит.

И а а д ә ы л ҵ ы з. Ари ирласны ацхырааәроума? Амашьына ҳзаашәышьҭ аинститут аҿы, ааи ауаӷы дгәаҟуеит. Игәы...

М а к т и н а. Иҟалазеи? Дызусҭада, нан?

И а а д ә ы л ҵ ы з. Ардашьыл Елҟан-иԥа игәыхь цәырҵит.

М а к т и н а. Диида с-Ардашьыл. Аекзаменқәа здызкылода?

И а а д ә ы л ҵ ы з. Иӷызцәа ирыдыркылоит.

М а р ҭ а: Аа, сан, сгәыхь сызцәырҵит, шәсыцхраа. *(Дкаҳаанӡа дааныркылоит лааигәа игылаз.)*

М а к т и н а. Аа, нан, даҽа машьынакгьы шәаԥхь, сызҕаб дшәарҭоуп, лгәыхь лызцәырҵит.

Ардашьыл иҵагылан даадәылыргоит. Марҭагь ҷкәынак инапы данҵаны днаишьҭалоит.

А ԥ а р д а

А Д Г Ь Ы Л А Г Ә Е И С Ы Б Ж Ь

Жәеиза ҟәша змоу адрама

И а л о у а у а а

А н а ԥ ш ӷ ы.

Ҟ а с ҭ е и – 26 шықәса ихыҵуеит.

Н а а л а – 26 шықәса лхыҵуеит.

Н и ц а – 28 шықәса лхыҵуеит.
А н – 60 шықәса дреиҳауп.
Д а м ы р – 27 шықәса дрҭоуп.
А р ҧ ы с – 25 шықәса ихыҵуеит.

Ахҭыс мҩаҧысуеит иахьатәи аамҭазы.

А к т ә и а ҟ ә ш а

Асцена ҭацәуп, иаркӡам аҧарда. Асцена ашьҭахь илашьҭу аҧардаҿы иануп ҭла дук. Уи изакә ҭлажәлоу узымдыруа амахәқәа еиҵҳәаны икәгылоуп, адгьыл амҿхакны. Уи ашьапы иавҵиааз даҽа ҭла ҟатак, амахәқәа неиҟәыҭха-ааиҟәыҭханы аҭла ду ацәқәаахь ахалара иаҿуп. Асцена даақәлоит А н а ҧ ш ҩ ы. Иажәақәа иҳәоит имҩасуа ахҭыс ишаҭанакуа ала. Уи имоуп қәгылартак, уа дылбааны џьаргьы дцаӡом. Шамахамзар ихәмаруа драцәажәаӡом, ахәаҧшцәа рахьгьы дхьаҧшӡом.

А н а ҧ ш ҩ ы. Ахҭыс ахьымҩаҧысуа ҳәа иалкааны џьаргьы аҳарбаӡом. Аҩнаҿгьы адәахьгьы ҳара иахҭахым ихьанҭоу сцена маҭәахәк. Ахҭыс мҩаҧызго ауаа, еиқәшәар ауеит, еиқәымшәаргьы ҟалоит. Аха ҳара ианахҭаххо иахьахҭаххо еиқәҳаршәоит. Дара-дара егьа еицәыхаразаргьы ияаидыртәаланы еиҳарцәажәоит. Рыбжьы мыргаӡакәа рыҩныҵҟатәи рцәанырратә гәаанагаракәа еилаҳкаауеит. Ҳара иҳаҳауеит аӡә изы аӡә игәы иҭоу. Ахыбрақәеи аҭӡамцқәеи рцмхәрас иҳахәоит алашара. Ҳара иҳахәаҧшуеит шьоукы тәаны. Ҳара ҳҟынтәи еилыркааауеит дара рхы. Нас даргьы ҳаргьы ҳаицхырааны ҳкылсуеит акахьы, еицаҳаӡбоит ҳразҟқәа. Ажәакала, ахәаҧшцәеи ахәмарцәеи ҳаҟоуп уажәы, аҧсҭазаара асценаҿы.

Ацәашьы ыцәоит, ҧыҭрак ашьҭахь иаалашоит. Асценаҿы иҟоуп апиеса иалоу зегьы.

Ҧшьшьала... Ҩныҵҟала аиҿыхаракәа... Абар ҧыҭҩык ауааҧсыра ҳара ҳаҧхьа игылоу. Ҳара иҳаиуоу ауаа, ҳара иҳақәлацәоу, ари ашәышықәса иааӡаз, аха рыҧсҭазаара аҿаҧхьа хәыцралеи, хшыҩлеи уаҩралагьы еиҟарамхаз. Ааи, арҭ ироуит ааха дуқәа. Ааха дуқәа, дара ибзиоу џьышьа

иҟарҵаз. Ауаатәыҩса, ианакәызаалакгьы ишәхашәмыршҭын зегь реиҳа ихәарҭоу ҳара ҳзы: агәыҽанызаареи абзиабареи. Аҳәоу еиқәшәареи аицшьҭибахреи. Абарҭ рыда дзыҟалом ауаҩы. Нас ауаҩы дыҟамзар иҟалома Аԥсадгьыл? Шәхәыцла, шәхәыцла шәарҭ ауаатәыҩса. Шәуа дарбанзаалакь, зразҟы аӡбараҿы агәыӷьра зауз иоуп иагьиааиуа аҵыхәтәаны. Ауаҩы аԥсҭазаара иоурц азы, иаҭахуп ақәԥара. Ақәԥара аԥсҭазаараз, ақәԥара ашьҭамҭаз, аԥхьаҟаз.

Асцена иҵегь ибзиан иаалашоит.

Н а а л а. Сара аԥсҭазаараҿы сманшәаламхеит.

Ҟ а с ҭ е и. Урҭ зегь сара соуп изхароу.

Н и ц а. Мап, сара соуп изхароу.

Д а м ы р. Мап, мап, зегь шәҿаԥхьа сара соуп ахара дуӡӡа зду. Уи сыхәда иқәнаҵаз ахьанҭара сыԥсаанӡа схы ларҟәны саргылашт.

А н. Ҳара анацәа, ахшара шәҿаԥхьа имыцхәны абзиабара иҳамоу аҟынтә иҳазгәамҭакәа иҳадлозар ахара? Аха ан лыбзиабара иацу, ашәара дҭазыргыло ишԥаихәҭоу?

Анаԥшҩы иахь инхьаԥшуеит, иара дгылоуп ихы ларҟәны.

А н а ԥ ш ҩ ы. Сара сганахь ала ибасҳәараҳәа акымзарак сыздырам бхаҵкы.

А н. Ех, уара ауаҩ ҟәыш, ҳара анацәа иҳахшеит, аха уара унапы ианаҳҵеит урҭ раԥхьаҟатәи рразҟы. Нас ухы ларҟәны узгылоузеи уажәы?

А н а ԥ ш ҩ ы. Сыламыс бхаҵкы. Шәарҭ анацәа шәжьы иалҵыз сара сыгәра ганы снапы ианышәҵаз, ишрыхәҭоу рыԥсҭазаара ахьсзеиқәмыршәаз ауп схы лазырҟәыз. Аха сара сгәы иаанагоит...

Н а а л а. Сара ажәа, «аха» сгәы кыднашьааит.

Ҟ а с ҭ е и. Саргьы...

А н *(Дамыри Ницеи рахь)*. Шәара?

Д а м ы р. Ҳара...

Н и ц а. Ҳара уи ажәа аҵыхәтәан ишхәарҭамыз еилаҳкааит. *(Анаԥшҩы иахь.)* Мшәан уаргьы иумҳәалози уи ажәа?..

А н а ԥ ш ҩ ы. Ааи, исҳәалон. Исҳәалон, аха издыруан сара сымч зықәхози изқәымхози.

Н а а л а. Нас уара...

А н а ҧ ш ǝ ы. Издыруеит ибҳǝарц ибҭаху бхаҵкы. Сара ажǝлар рхаҭарнак соуп. Сара соуп шǝаҧхьаҟатǝи шǝразҟы иахылаҧшуа. Шǝхагахар шǝзыдҿархǝало сара шсакǝу жǝдыруаз. Нас ак аасыгхаргьы иаразнак изсҿашǝкуазеи. Ех, шǝара ауаатǝыǝса. *(Ахǝаҧшыǝцǝа рахь даахьаҳǝны.)* Иаҧысҵазма убри еиҧш закǝанк, шǝара-шǝара шǝеиҕрагыла ҳǝа. Сара иаҧысҵаз шǝахыҧаны, имцхǝны иҟашǝҵаҟǝо ракǝхап, аҵыхǝтǝаны шǝхы иасуагьы.

Ҟ а с ҭ е и. Уи аҧызҵо еиҳагьы ааха аниоулогьы ыҟоуп.

А н а ҧ ш ǝ ы. Урҭ реиҧшқǝа иҟоу роуп саргьы исхароу.

Аҭагылазаашьа маҷк аҽаҧсахуеит, актиорцǝа аҧхьа иҳаракны ажǝақǝа ирҳǝо ацымхǝрас ахǝмаррахь иiасуеит.

Н а а л а. Уара уҵыхǝала иагьа мыҟǝмабара срықǝшǝаргьы, исычҳауеит, Ҟасҭеи. Избан акǝзар, уара уда аӡǝгьы бзиа дсымбац, дызбарангьы сыҟам. Иусҭаз ажǝа шьҭахьҟа исзыргьыжьуам.

А н а ҧ ш ǝ ы. Арҭ ажǝақǝа ан дырзыӡырǝуеит. Дынхьаҧшуеит Наала лахь, аха Наала дҵǝуаӡом. Дгылоуп дхаҳǝыршǝыраха, арǝаш зҿыҵабаз ахреиҧш. Абар лыблақǝа Ҟасҭеи ихǝаҧшуеит. Урҭ ирыҵоуп агǝыҭбаара, наунагӡатǝи аǝызара, аҧсыцқьара, апату, аламыс.

Н и ц а. Сара уҧсҭазаара еиҟǝсыршьшьеит, Ҟасҭеи. Аха аҵыхǝтǝаны иҟасҵаз иашоуп ҳǝа сгǝы иаанагоит.

Ҟ а с ҭ е и. Шаҟа ибзиахарыз ауаатǝыǝса аҵыхǝтǝаны еилаҳкааз, заанаҵ иаадыруазар.

А н а ҧ ш ǝ ы. Абас ала ҧыҭǝык ауаатǝыǝса аамҭа рыцǝцаны ихǝцуа аҧсҭазаараҿы иааидтǝалеит. Урҭ ианаамҭаз ирзымӡбеит арҭ азҵаарақǝа, убри азоуп дара-дара иакǝмызгьы зырзеибауз. Урҭ ианаамҭаз ирзеилымкааит, ауаǝы ауаǝ ида дышхǝарҭам. Аӡǝы ишииҭо аҧсҭазаара аҽаӡǝы. Ауаатǝыǝса ируалуп аӡǝи-аӡǝи еицхыраалларц. Ихǝыцуеи имхǝыцуеи ауаатǝыǝса шǝоуп ари зыхҳǝаау. *(Ахǝаҧшыǝцǝа рахь.)* Ари прологуп шǝхаҵкы. Ахҭыс зхылҵыз еилаҳкаарц азыҳǝан ǝышықǝса ҳашьҭахьҟа ҳаиҭаҵит.

А л а ш а р а ы ц ǝ о и т.

Аҩбатәи аҟәша

Автобус аангыларҭаҿы. Наала амашьына ааира дазыԥшны дгылоуп.

Анаԥшҩы. Наала аӡәгьы дизыԥшӡам. Лара макьана илыздырам азыԥшра закәу. Еиҳарак бзиабарала аԥшра. Ҩажәеиҩба шықәса зхыҵуа аҭыԥҳа аӡәы ажәа лнимҵацкәа дауҟаху, аха дхымԥшылацызт илгәаԥхашаз аблақәа, наунагӡа лара дызтәахашаз. *(Дӡырҩуеит.)* Абар ахаҵа ишьапышьҭыбжь. Уи даауеит Наала лышҟа. Ларгьы лцәа иалашәеит. Еизааигәахоит ҩ-ԥсык, аԥхьаҟа аус дуқәа зхылҵраны иҟоу.

Ҟасҭеи *(даауеит)*. Саҭамзааит, ишсабҳәаара, бсааҭ заҟоузеи?

Наала. Фба рахь жәа-минуҭк аус аухьеит, сара стәала ҩ-минуҭк иагхоит. Иҟалап абни икыду еиҳа ииашазар.

Ҟасҭеи. Шаҟа ирацәаоузеи ҩ-минуҭк, аамҭа ануԥхьаӡо. Ҩ-минуҭк рыла акыр ҟоуҵар ҟалоит Наала.

Наала. Уара са сыхьӡ удыруама?

Ҟасҭеи. Ааи, уажәшьҭа хымзуп Наала шбакәу здырреижьҭеи. Быхьӡ ахаҭаҵәҟьагьы иаҳәоит бара ҩныҵҟала бышбеиоу. Банызба аҽны инаркны сыԥсҭазаара ҵархеит. Уи иснаҭеит даҽа цәалашәарак: абзиабареи агәрагареи.

Наала. Аха, мшәан, сара уара усыздырӡом, убри аҟнытә суҳәоит...

Ҟасҭеи. Сара иҟасҵарц исҭаху иаарласны ииуеит сгәаҿы. Ирласынгьы игәасҭоит аԥсҭазаараҿы иҟало ахҭысқәа, иаарласынгьы ахә сшьоит. Убри аҟнытә зны-зынла исаҽԥнырҳәалоит, уара «уреволиуциоуп» ҳәа. Сара урҭ аҭак усҟан ирасҳәаӡом, амала сгәы иаанаго бдыруоу? Ауаҩы диевалиуциазар ауп ирыцҳароу. Избан акәзар, амбаҿ днеиаанӡа амҩа дшықәу иқәра изымхар ҟалоит. Еволиуциа ҳәазоит, Наала! Аҳәазареи аамҭа агареи сахәарҭам сара. Иҟалап исзырҳәо ахьӡ сыхәҭазаргьы. Уи ахьӡ ихнажәоит, иара аус аԥхьа игылоу иаарласны.

Анаԥшҩы. Арҭ ажәақәа иаразнак дааныркылоит аԥҳәызба. Дшақәымгәыӷӡоз лгәаҿы еилашит акы. Уи иара ихьӡуп ҳәа изырҳәоз аусаҿ ишеилашуеиԥш. Аха илызҵааит аҽакы.

Аԥсҭазаара ахы злаҵысуа абзиабара. Абар лара илҭахыз аблақәа. Лыԥсы нарылаҵәеит урҭ. Аха имырдыркәа лхы аанылкылоит. Игылоуп аҩыџьагьы еиҿаԥшуа. Абар ҩ-гәык, ԥшьыблакы, аԥхьаӷа ҳхы злаԥаҳшәаша, акры зҿаҳҵааша, ҩыџьа ауаатәыҩса ҳашьҭамҭа еиуоу, ауаа қьиақәа ауаа иашақәа.

Ӷ а с ҭ е и *(Анаԥшҩы ибжьы дазыӡырҩны)*. Арҭ ажәақәа ҳаракцәазар ӷалап ухаҵкы.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уи аҭак, аҵыхәтәаны ухә зшьарц иӷоу иуарҳәааит.

Н а а л а. Сара акымзаракгьы сылымшац ҳарҭ згьы ҳзыргәаӷуа азыҳәан.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ҳара ҳадгьыл иаҭаху аԥсыцқьара ауп. Ус анакәха бара ԥсыцқьарала уи бырбеиеит.

Н а ал а. Ус ак сылшоит ҳәа сыӷамызт.

Ӷ а с ҭ е и. Иҳалшақәо рацәаӡоуп ҳара ауаатәыҩса, аха зныззынла агәыӷьра ахьҳацәмаҷу оуп инасыԥдарахаз акәымзар.

Ӷ а с ҭ е и *(Наала лахь даахьаҳәны)*. Ҳаибадырып, сара исыхьӡуп Ӷасҭеи!

Н а а л а. Сара сыхьӡ усгьы иудыруеит. Аказы суҳәар ӷамлари?! Макьана цқьа ҳзеибадыруам аӷнытә, даҽазны ҭынч ҳаицәажәап. Уажәы сыццакуеит, абар автобусгьы ахьаауа.

Ӷ а с ҭ е и. Сбыҳәоит иӷалозар бмыццакын, ушьҭантәи бацҵап. Ма са бнаскьазгап.

Н а а л а. Мап, мап, иҭабуп. Саб аҩны дысзыԥшуп. Уи иқәрахь днеихьеит. Ила ҭраа аҭӡамц икыду асааҭ дахәаԥшуеит, снеира иахыԥарҳәа дшәаны. Сара сыда аӡәгьы димаӡам дныӷәызго.

Ӷ а с ҭ е и. Сара агәра згоит бара бзаҵәны бшыӷамло ала, Наала. Бара дбоуеит, ҩныҵкала ибеиоу ауаҩы. Аԥсҭазаара ахә зшьо. Уи иалоу ԥызшәарц иӷоу, ахәыҷы ӷәнызымшьо, аду рацәазымшьо ауаҩы.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уара иумоу агәрагара сеигәырӷьоит арԥыс, иудыруазааит, уи ишунаҭо амч.

Ӷ а с ҭ е и. Агәрагара мацароума сыззаанужьуа, уара уӷынтә ацхыраара?!.

Анаԥшҩы аҭак ӷаицҵом.

Н а а л а. Иубома, Ҟасҭеи, уи иҟаиҵаӡом аҭак.

Ҟ а с ҭ е и. Уи иҿымҭра иԥсыҿра акәзар изызҳәо? Аха иара илымшеи нас ҳара ҳаибыҭара. Нас, ус анакәха, ҳара ҳауп аус злоу. Уи ахарагь идшәымҵацәан шәхаҵкы.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Убас сеилышәкаала абааԥсы. Ишәхашәмырштын, насгьы, ҳара ҳҿы ашәқәа асаԥаҭқәа шырҿоу. Ус аҿыхра схала мацара исыдшәымҵан, шәаргьы шәхы алашәырхәла.

Н а а л а. Аҭаҭын фабрикаҿы, мызкы ꙩынꙩажәеижәаба мааҭ соуеит. Убри ала сабгьы саргьы ҳхы ныҟәаагоит. Сара акгьы сурымызт саб дыҟанаҵ игәы дамгандаз.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Наала илгәалашәеит илхылгақәахьаз зегьы. Аха имгәыгкәа иԥсхьада... Наала дгәыгуеит, гәыгралоуп ауаꙩ, иԥсы штоу. Дгәыгуеит ауаатәыꙩса зегьы реиԥш. Абар абыржәы зегьы лхашҭит. Жәꙩангәашәԥхьара ҟьаҟьаӡа илзаатит. Адунеи малс иҟоу зегьы реиҳа иреиҕьу ауаꙩытәыꙩса иблақәа дырхыԥшылоит.

Н а а л а. Суҳәоит снапы ауужьырц!

А н а ԥ ш ꙩ ы. Саргьы суҳәоит.

Ҟ а с ҭ е и. Саҭамзааит.

Н а а л а. Абзиараз. Саҭоумҵан, аха сцароуп.

Ҟ а с ҭ е и. Абзиараз. Иҟалома уаҵәы ҳаиқәшәаар? Аусура ашьҭахь сыбзыԥшуп шәаахьҭыҵуа агәашәаҿы.

Н а а л а. Ибзиоуп, абзиараз!

Ҟ а с ҭ е и. Абзиараз!

А н а ԥ ш ꙩ ы. Иаатит Ҟасҭеи иаԥхьа амꙩа, амꙩа Наала дызлацаз аҵкьыс иҭбааны. Амꙩа ҳарҭ зегьы ҳазну. Амꙩақәа, абзиабареи агәыгьреи зцу. О, шәарҭ амꙩақәа, амꙩақәа ҵыхәаԥҵәара зықәӡам... Аха мꙩақәакгьы зны-зынла шәыгәра гатәӡам. *(Дзырꙩуеит.)* Сишь, абар дааиуеит аҽаӡәы. Даҽа мꙩак ала, даҽа гәык ала уара ушҟа. Еи, уара арԥыс, ухы рцәыхьчала атыша дуқәа змоу амꙩақәа. Угәы уҽаныз уанрықәсуа ацҳақәа, амарџьа рыцаҟа ҿаҟәамзааит. Угәыуҽаныз, исаҳауеит ашьапышьҭыбжьқәа ушҟа иааиуа. Абар иааигәахоит, абар иааудгылеит.

Н и ц а *(дааиуеит)*. Иаҳхысыз ашықәсаз акәын абрагьцәа рҿеибаркны абна ианылаз. Урҭ уара ирымудеит ҳәа сыҟоуп. *(Лыбжьы ларҟәны.)* Мчыбжьык аахыс уабаҟоу? Узымнеизеи,

сшыԥшыз удыруанеи? Саргьы суаҩуп. Сыԥсы ҭоуп. Уара уакəӡамзи изҳəалоз, мшəан, зны, сара зегьы среиҕьуп ҳəа? Убри ирласны агəра ахьызгаз азы акəзар абри аҩыза зсыхьыз? Уара уакəымзи исазҳəалоз аидеиа бзиақəа ҳаԥхьаӄатəи ҳаԥсҭазаара азыҳəан. Саргьы усӄан слымҳа кыдҵаны сузыӡырҩуан, аха сгəы исанаҳəон урҭ зегь шымцыз. Ааи, ааи, ибзиаҵəӄьаны издыруан урҭ зегь шымцыз, аха уара уҿы снеиуан, избан акəзар саргьы суаҩуп азы. Уара уҿы сызнеиуаз уда схəарҭам ҳəа акəӡамызт. Сара исҭахын суцхраарцы. Уара аԥхьаӄа ихəарҭахаша уаҩуп азыҳəан, иумақəамыз рыла уеиқəсыршəар сылшон сара.. Сара умаҵуҩы сакəын уаҳа акымзаракгьы.

Ӄ а с ҭ е и *(Ница лышӄа дхьамԥшӡакəа)*. Ауаҩ иԥсҭазаараҿы иаамҭа шоуп хəҭа-хəҭала. Иӄоуп убри еиԥш хəҭак, иаразнак ажəытəра иаго. *(Лышӄа даақəгьежьны.)* Аҵыхəтəаны ҳанеиԥырҵуаз ибасҳəеит ҳəа сгəы иаанагоит уаҳа бышӄа сшымнеиуа.

Н и ц а. Сара саҵахеит сшаҵахалац еиԥш. Ишакəым усызнықəеит, Ӄасҭеи. Уара ушӄа сымҩахыҵра сара ишысхарам ибзиаҵəӄьаны иудыруеит. Уара уҿы сназгоз абзиабара акəын. Сара хаҭала схəарҭамзаргьы, ицқьоу абзиабара уаҕрамԥаландаз, Ӄасҭеи.

Ӄ а с ҭ е и. Сара аԥҳəыс дсызҳəаны дтəоуп. Сгəы иҭоуп ҳчара иаарласны иӄасҵарц.

Н и ц а. Иудысныҳəалоит. Сара дыздыруама?

Ӄ а с ҭ е и. Иӄалап дыбдыруазаргьы. Аха мшəан бара бзы зегь акакəӡами?

Н и ц а. Мап, исҭахуп дыздырырц.

А н а ԥ ш ҩ ы. Наала ашьшьыҳəа дхəыцуа даанеиҩеит.

Н а а л а даацəырҵуеит авансценаҿ.

Абар даатгылеит. Ижəбома, илхаччоит лхы-лҿы... Иӄалазеи, уи иаразнак лхы-лҿы зылԥсахзеи, илхəыцзеи? Лара ҳлазҵаап. Наала, избан бхы-бҿы аҽзаԥсахыз, избан ашəара зыбҿықəлаз? Аҭак ӄаҵа бара аԥҳəызба, ҳара ҳауп ибацəажəо.

Н а а л а. Исыздырам исҳəара. Исыздырам сахьыӄоу. Акымзарак сыздырам ухаҵкы. Сара сыԥшуп уаҳа акымзаракгьы. *(Дцоит.)*

Ҟ а с ҭ е и. Дыббома?

Н и ц а. Иҟаларыма снаскьоугар аҵыхәҭәаны?

Ҟ а с ҭ е и. Ибзиоуп нас...

Амҩа зырлашоз аҵәашьқәа ыцәоит.

Иббома, ҳандәықәламҭаз аҵәашьқәагь шыцәаз. Ҳцап егьи илашоу амҩаду ала.

Н и ц а. Мап, ҳцап иара ҳазладәықәлаз ала.

Ҟасҭеии Ницеи рҿынархоит.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ҟасҭеии Ницеи назнылаз амҩа, аҵәашьқәа кьаҭан, илашьцаҟаҟараӡа иҟоуп. Агьырахьтәи амҩаду аҿы, алашареи аԥсҭазаареи каххаа иаркуп. *(Ахәаԥшыҩцәа рахь.)* Еи, шәарҭ ауаатәыҩса, шәацәхымҟьалан алашареи аԥсҭазареи зныԥхало амҩаду, уи амҩа хара ҳамҩаԥызго ҳҭыԥгьы ҳақәызҵо. Уи амҩа, алашьцареи алашареи еиқәымԥаларц азыҳәан, азҵаара аӡбара иаҿуп. Уи амҩа... Аха рыцҳарас иҟалаз шьоукы-шьоукы амҩақәа изну иахьагьы иахьаго ахьырзымдыруа ауп.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ахԥатәи аҟәша

Ҟ а с ҭ е и. Сара иахьа амҵәыжәҩақәа соузшәа збоит, Дамыр. Наала ҿа-салҳәеит. Бзиа дызбоит адунеи иқәу зегь раҵкьыс. Ларгьы бзиа сышԥалбеи уҳәаруазеи!

Д а м ы р. Ус акәхап аҩыза.

Ҟ а с ҭ е и. Сара адунеиаҿ зегь раҵкьыс разҟы сыманы схы сыԥхьаӡоит, сҩыза дгәырґьо анызбалакь. Сара дунеи ахаан аӡәы илахьеиқәҵара саламыччац. Сара игәасҭеит, Наалеи сареи ҳус ушамеигәырґьаз.

Д а м ы р. Мап, аҩыза, уаҳа наҭахымкәа сеигәырґьеит.

Ҟ а с ҭ е и. Уеигәырґьеит. Аха уи угәырґьара ухы-уҿы иамҳәазар? Дамыр, уара уакәын зегь реиҳа исзааигәоуп ҳәа исшьоз, аха абри ажәа «аҩыза» ануҳәауа акыр усцәыхароушәа збоит. Иҟамлари даҽажәак уареи сареи иҵагь

ҳаизааигәазтәша. Иҟоуп, иҟоуп, аха иаҳзыԥшаауам, избан акәзар ҳаимдом. Ҳгәы иҭоу аартны аҳәара ҳацәмаҷуп. Ҳара ҳӡымҭақәа рыла, аӡәы ак агәра иҳаргар ҳҭахуп, аха иара арахь дԥышәырччоит, ааи, ааи дԥышәырччоит. Азин сызҭода акәымзар, сышәҟәқәа иҭыҵны адәқьанқәарҿ иқәу ашьҭахьҟа исыргьыжьуан. Избан акәзар, сара исылмшеит аԥхьаӡ агәра исыргарц исҳәарц исҭахыз. Шаҟа сгаӡаз урҭ анаԥысҵоз.

Д а м ы р. Иуҳәо закәызеи, Ҟасҭеи, уеилагама? Уара аҭыԥ бзиаҿ угылоуп, абас шуҳәо анаараҳа, иаразнак ухы уақәиҭыртәуеит.

Ҟ а с ҭ е и. Аҭыԥ бзиа... ԥшьышәҟәык аредакциа рзызухьеит, хԥа макьана адәқьанқәарҿ ишықәыц иқәуп. Ауаӡ ихы агәра анизымго еицәоу иҟоузеи.

Д а м ы р. Иуҳәо аӡәы имаҳааит амарҵьа. Уара усгьы уҭахоит, аха саргьы сҭаурхоит. Ухагахеит ҳәа сыҟоуп!

Ҟ а с ҭ е и. Ауаӡы данхагахалакь акымзаракгьы дацәшәаӡом, амала уаанӡа хьаас имоу игәы иҭоу, усҟан цқьа изҳәом, убри ауп рыцҳарас иҟалаз.

А н а ԥ ш ӡ ы. Арҭ аӡыҵьагьы зҿу аус акоуп. Акоуп иззықәԥогьы, аха аус азнеишьеи, ақәԥашьеи роуп ахи аҵыхәеи. Руаӡәк игәеиҭеит уажәраанӡа ирзымдыруаз. Ауаатәыӡса рыбзиабара шьҭихит. Ирыгу даргәжәажәон, ргәырӷьара даргәырӷьон. Дара рахь шаҟа ибзиабара иаҵлоз аҟара, иҭыԥ дықәҟьо далагеит. Убри аҟынтә дара ауаатәыӡсагьы ԥыҭӡык дырцәымӷхо аҟынӡа днеит. Егьи?..

Ҟ а с ҭ е и. Сара еибамго ашәақь саӡызахар ҳәа сшәоит. Аԥшәма ишәақь ицәжьакцар нас изхәарҭоузеи. Аха зегь акоуп уи ацәҟьара икыду иақәсыршәароуп.

Д а м ы р. Ари уфилософиа даара агәыӷьра змоу акоуп. Ишсоуҳәара, Ҟасҭеи, знык ыр агәыӷра лоухьоушь аҭакәажә сеиҭа зӷабхоит ҳәа?

Ҟ а с ҭ е и. Ҳаицәажәап иаахтны. Уареи сареи зқьышықәса аԥсҭазаара ҳамазаргьы ҳзеилибакаауам.

А н а ԥ ш ӡ ы. Дамыр Ҟасҭеи изы гәаныла иҳәоит абас: Уара аԥсҭазаара уахьымӡакәа уашьҭоуп. Иузгәамҭеит абри ажәӡан ду ашҵахь иҟақәоу, убри аҟынтә иузеилкааyам иара

закәу. Сара уи сапҳныҩлоит, ашәа азысҳәоит, ажәлар пхьаҟа срыпхьоит.

Ҟ а с ҭ е и. Еилыскааит угәы иаанагаз,Дамыр. Избоит ибзиан ажәҩан ашҭахь иҟақәоу, аха ари адгьыл сшықәгылоугьы здыруеит. Сара сапҳныҩлоит апсҭазаара, ауаатәыҩса сырхымпақәа. Сара ажәлар сыгәра ргаларц сҭахуп. Сара исҭахым сҿы акаҳәо, сгәы аҽак ҭаны сыҟазарц. Сара исҭахуп уара сыгәра угарц, ҳара-ҳара ҳагәра еибагаларц. Насгьы ҳиашара агәыҕьра ацзарц. Сара исҭахым ҳагха ҳарпшӡар. Уи иаанагоит, ацҳа ҳзықәгылоу ҳнапала аҿаҟәаара. Сара исҭахуп уаргьы саргьы ҳаҟазарц, ишыҟаз еипш ҳара ҳазхылҵыз ҳашьҭамҭа. Сара иахьа агәырҕьара дуӡӡа сыман аха...

А н а п ш ҩ ы. Уаҳа неибымҳәакәа аҩыцьегь неипырҵын хаз-хазы амҩақәа инарнылеит. Ианхәыцҟәаз аахыс бзиа еибабоз аиқәлацәа, уажә аиҿыхара рызцәырҵит. Рапхьа иаагылеит апсҭазаара. Дара макьана иҵагь ипызшәаран иҟоу: ҩ-блакы, шәыблакы, зқьыбла амиллион, абарҭ зегь апсҭазаара иахәапшуеит, аха ҳара еиҵаҳтәып урҭ пшьыблак рҟынӡа. Нас ҳахәапшып ҩыцьа аиқәлацәа апсҭазаара ишагәылалаз.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А п ш ь б а т ә и а ҟ ә ш а

Ҟасҭеи иҩны

А н а п ш ҩ ы. Ан даазқәылаз дшәо далагеит. Мактина лыбла ҭраа лыҷкәын дааӡа ҳәа дыпшуп иасуаха.

А н. Ихьзеи, мшәан, уахагьы аҭх агәы инахысаанӡа дмаауазар акәхап?

Н а а л а *(авансценаҿ)*. Ихьзеи, абар хымшуп иареи сареи ҳаибамбеижьҭеи?

А н. Иҟалап сызкәыхшоу Наала лахь дыҟазар?

Н а а л а. Мап, мап са сҿы дыҟаӡам.

А н. Нас дабацарыз?

А н а п ш ҩ ы. Абас игәаҭеиуан Ани Наалеи рыҩнқәарҿы иахьыҟаз.

Ашә дасны дааҩналоит Н и ц а.

А н. Блеи, нан... Бтәа... Бысзымдырит... ибҭахыдаз?

Н и ц а. Сара Ҟасҭеи иҩыза соуп. Аҵара еицаҳҵон. Шәара иан шәоума?

А н. Ааи, нан, лассы дааиуеит иаргьы.

Н и ц а. Сышәҟәқәак иман, иара инеигоз џьысшьан...

А н. Аусура дахашәалом, ҳизныҟәымгар ҳәа дшәоит.

Н и ц а. Аиашаз аҕарра шәныԥшуеит.

А н. Аа, нанхеит иҳазҭодаз ҳара абеиара.. Х-ҩык сыҷкәынцәа аибашьраҿы иҭахеит ҳәа рышәҟәы ҳауит. Уи ашьҭахьгьы хар ҳамамкәа ҳаҟагәышьан. Аха раб машьынала, ԥсҭак ахь аҵлақәа шҭигоз дыбҕалан... Абас ала схәыҷы дысгәыдкылан саақәхеит. Изулакгьы аҵара исырҵеит. Уажәы иҭацәны иббо аҩны, иҭәны ианыҟазгьы ыҟан. Аха иҭины аԥара изысҭиуан, сыхгьы аланыҟәызгон. Уажәы ишыбдыруеиԥш аусура даҿуп. Инасыԥ, иҽеиу ламыс змоу ԥҳәызбак лҿы избар, нас сыԥсыргьы џьанаҭ сцон.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ница акыр дархәыцит арҭ ажәақәа. Ан лыҷкәынцәа рпатреҭ лнапы нархьылшьит. Лыԥсы иалҵыз ауаатәыҩса, илымбаӡеит лара урҭ рҽанеиҵырхуаз, илыздырам иахьыҟоу рҳаҭгәынқәагьы. Илмаҳаит рыԥсымҭаз ирҳәаз ажәақәа. Аха илдыруеит фырхаҵала иштахаз. Адәахьы ақәа леиуеит.

Ақәа абжьы гоит.

Иҟалап ари анацәа рылаҕырӡ акәзар.

А н. Саҭабымҵан нан алахьеиқәҵага жәакәа рыла бахьыхҭаскыз.

Н и ц а. Иауазеи, иауазеи. Ҳарҭ зегьы акака ҳарзыԥшуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Иашоуп, ҳарҭ зегьы акака ҳарзыԥшуп, ҳгәыҕуеит.

А н. Ааи, нан, саргьы сыԥшуп, ҩажәеи фба шықәса, сыԥшуп сыҷкәын изыҳәан.

Ҟ а с ҭ е и *(авансценаҿ)*. Ицәгьоуп сан аԥшра. Бара быԥсҭазаара зегьы ԥшрала ибхыбгеит. Быззыԥшыз иакәзар, иаргьы дыԥшуп, дыԥшуп иаԥхьаҟатәи игәыҕра имоу азыҳәан. Ҳарҭ зегь ҳаԥшуп, ҳарҭ зегь ҳгәыҕуеит. Аха иҟалаз сыздырам сан цәгьа сааԥсо салагеит. Зны-зынла снапқәа сзышьҭхуам.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ухы ацәыхьчала убри аҩыза аҭагылазаашьа, арԥыс.

Н а а л а *(авансценаҿ)*. Сара аԥшра усс исымаӡам. Сыԥшуеит, амала аԥшра аҵыхәтәы, аҽеи ахылҵуазар. Хаха ракәым, хышықәса еиҳаны, еиҭа убри аҟара.

Ҟасҭеигы ларгьы цоит.

Н и ц а. Акыр шәылшоит сан, аԥшра даара иуадаҩуп.

А н. Иашоуп нан, зегь зыԥшуам.

Н и ц а. Ааи, зегь зыԥшуам.

Ҟ а с ҭ е и *(ашәаҿ)*. Бзиала баабеит! Ашәҟәқәа рзакәхап бзааз? Саҭабымҵан. *(Иԥшааны илитҵоит.)* Сара ибызназгоит ҳәа акәын.

Н и ц а. Абзиараз.

А н. Абзиараз, нан.

Ҟ а с ҭ е и. Бнаскьазгап?

Н и ц а. Иаҭахым, уԥсы шьа сара машьынала сыҟоуп. *(Дцоит.)*

А н. Шаҟа дыбзиоузеи!

К а с ҭ е и. Ус бгәы иаанагома сан? Абар, иахьа аулафахәы соуит. Нҭыҵга ҵкыкгьы бзаасхәеит. Аригь ҳафатә азыҳәан инаҵәахы.

А н. Иҟауҵазеи нанхеит. Иазызуазеи сара анҭыҵга, исымоу сызхоит, мамзаргьы сабоушьҭуеи. Уара ушьаҵақәа хеит уажәшьҭа иушьоуҵозеи?

Ҟ а с ҭ е и. Мап, сан, ушьҭантәи сулафахәы аан иаасхәоит.

А н. Хымзуп абас иахурԥоижьҭеи. Аӡынра ааиуеит, апалтагьы умам.

Ҟ а с ҭ е и. Ирҳәоит, сынтәа аӡынра ахьҭа ҕәҕәахом ҳәа. Аҳаҳаи акы бацәымшәан сан. Зегь ҳауеит ҳара ҳаҟазар. Зыҩра саҿу ашәҟәы баргьы балоуп сан. Бара боуп ахадараҿы игылоу. Иасҭарызеи бгәанала абри ашәҟәы хыс?

А н. Иалздырааuазеи нан, зныкыр шәҟәы зыҩхьоума.

Ҟ а с ҭ е и. Абас хыс иасҭар шԥаббари, «Ахан бзиа иазку ашәҟәы» ҳәа? Уи ахан ҳәа сызҿу, адунеи ҳашьҭамҭа аақәлеижьҭеи изыҩноу аҩноуп, уи аҩны хазына ҳара ҳаидкылан ҳазмоу.

А н. Анцәа уирманшәалааит, нан. Унан сарамыжда сышԥатәоу акруҿамҵаӡакәан!.. *(Ихәы ааганы иқәлыргылоит.)*

Ҟ а с ҭ е и. Даба, арадио арҳәеишь.

Ан арадио аалыртуеит.

А д и к т о р и б ж ь ы. Абас ала зымҩа лашо ҳҿар еиҵахара ҳәа ҟамҵаӡакәа ԥхьака ацара иаҿуп. Шәара шәырзыӡырҩит адырраҭара ҿыцқәа. Уажәы шәазыӡырҩ аконцерт.

Ҟ а с ҭ е и. Исзарҳәа сан, аԥхьарца абжьы смаҳаижьҭеи акырҵуеит.

А н. Уажәыҵәҟьа нан. *(Аԥхьарца нааган иаԥхьа днатәаны арҳәара далагоит.)*

Ҟасҭеи акрыфара даҟәыҵны дылзыӡырҩуеит.

Уцәа соуԥшәыл сылашара,
Уцәа уҭахәхәа.
Аҵх акрагуп ашара,
Уԥьымшьқәа кахәхәа.

Уцәа, адәахьы амш цәгьами,
Илеиуеит ақәыршҩы.
Имацәысуеит, ихысуеит, дыдрами,
Дацәшәартә ауаҩы.

Иазууазеи уара макьана,
Адунеи аҵасқәа убар.
Уцәа соуԥшәыл, сшьышь нана,
Иуоурым ацәаха иузҳар.

Абри аҩыза ашәа узысҳәахьан, нан, шықәсы ҩажәеи хәба рышьҭахь.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А х ә б а т ә и а ҟ ә ш а

Ҟ а с ҭ е и. Иахьа шықәсыки хымши ҵуеит бареи сареи ҳаибадыруеижьҭеи.

Н а а л а. Иашоуп, мышкы ацымкәа иагьагымкәан.

К а с ҭ е и. Шыҟусыки мышьӡажәеи рзыҳәан акәхоит ҳчара аҿҳәара.

Н а а л а. Саргьы убас сгәы иаанагоит. Уажәазы ԥыҭк ҳаагәаҟыргьы, избоит ҳаԥхьаҟа ҳшеиҕьхауа, ҳабҕа шеиҵаххуа.

К а с ҭ е и. Сара агәра згоит ҳара ишаҳҭаху ҳшыҟало. Баала агаҿахь ҳаалеиӡеип. *(Ицоит.)*

Дааиуеит Н и ц а, Д а м ы р длыцны.

Н и ц а. Ааи, иареи сареи ҳтоурых абра инҵәеит ҳәа сыҟоуп.

Д а м ы р. Рчарагьы аҿҳәара ԥҵәоуп рҳәоит.

Н и ц а. Аҳәызба ццышә сгәы ишԥаналаҟацеи. Шаҟа ихьанҭоузеи аҳауа, о, уаҳа акы сҭахымызт, дсымандаз ӡызак, абыржә сԥсы еивызгаша. Шаҟа дгаӡоузеи, ауаӡытәыӡса иакәым аныҟаиҵо, уи ишхәарҭаҵәҟьам заанаҵ идыруазар, иҟалап нап аимыркыр, аха уи изырҟаҵо ииааиуазар ихаҭа иаҵкьыс, усҟан даҭашәымҵан шәхаҵкы. Ҟасҭеи, иуанаижьрым анцәа, ицҟьоу абзиабара уахьаҕрагылаз.

А н а ԥ ш ӡ ы. Беилыскааауеит, багьрыцҳасшьоит, аха исымоузеи мчыс. Ицҟьоу абзиабаракәа ӡба анеиҿагылоу, руак узагәҭасуам. Ааи, ааи, уахь уахьцо уаахынҳәны аҭак ҟаҵа Ҟасҭеи, ишԥа лзууеи?

К а с ҭ е и *(дааиуеит)*. Акымзаракгьы сыздырам. Сшәыҳәоит шәсԥырхагамхарц, сара дсымоуп бзиа избо, ҳчара аҿҳәара ааигәахеит. Иҟалозар шәарҭгьы убри ауха шәсыниа.

А н а ԥ ш ӡ ы. Уара агәра угоума учара шыҟало ала?

К а с ҭ е и. Закәызеи иуҳәо ухаҵкы. Ари аӡыза ухаҿы зынӡаскгьы ишԥааугаӡеи?

А н а ԥ ш ӡ ы. Ибзиоуп, аха уи иаԥырхагахаша акгьы ҟаумҵаӡаци?

К а с ҭ е и. Акымзаракгьы.

А н а ԥ ш ӡ ы. Шамахамзар ауаатәыӡса рҿы зыԥсы мҟьышьыкәа иԥсуа маҷуп. Аха иҟоуп убри еиԥш гха ссаҟәак, азныказ иузгәамҭо, аха аҵыхәтәаны гарҭа умоуа иааудхалоит.

К а с ҭ е и. Шәара шәзыҟоу убриоуп ухаҵкы, шәызхылаԥшуа ауаатәыӡса агхаҟәа дышәмырҟаҵарц. Аҵыхәтәаны иҟалаша аныҟалалакь, амораль изаԥхьара шәалагоит. Шәааи-

дтәалоит шәлабақәа кны. Асуд дашәҭоит, дшәырӡуеит. Уи ала шәгәы иаанагоит уи ихаҿ ихшыҩ аажәгашашәа. Ауаҩы дуҭахыҵәӷьазар, убраанӡа днеиааанӡа уицхраа. Уизкылымҧшлан данкаҳауа ҳәа.

А н а ҧ ш ҩ ы. Уара са сӷынтә гәынхарак умоушәа оуп ушцәажәо?

Ӷ а с ҭ е и. Ааи, исымоуп агәынхара. Сара сеиҧш иагьаҩы иуарҳәаахьеит угхақәа, аха еиҭа уара утәы иаургоит. Иӷалап ус уазҳәаахьоу аӡәырҩы ныҧхьоукхьазаргьы. Иӷалап ҳара иаҳну ашьшьарақәа, уара угхақәа ирхӷьозаргьы.

А н а ҧ ш ҩ ы. Сара сус аӡбара, уара уус алам ухаҵкы. Аҧхьа зус ӡбатәу уара уоуп. Избан акәзар, иудуп ахара.

Ӷ а с ҭ е и. Исыдуп ахара. Ус анакәха, сара сус зыӡбарц зылшо аҧхьаӷатәи сҧсҭазааратә мшқәа роуп. *(Дцоит.)*

А н а ҧ ш ҩ ы. Ихәарҭам амҩахь бымҩахымҵын аҧҳәызба. Ибылымшари, иахьа бара блазырӷәыз иаҵкыс бхы аҳаракра?

Н и ц а. Исыздыруам... Сгәы ҿкааны исыхьуеит, исыхьуеит митәылашәа, исыздыруам, исылшо исылмшо.

А н а ҧ ш ҩ ы. Сара ибысҭоит амч уи былшартә еиҧш.

Н и ц а. Иҭабуп ухаҵкы. Саргьы суаҩуп. Ус џьаракыр усыцхраар анцәагьы иуџьишьап. Амала уажәазы акымзарак сҭахым. Абзиабарагь ацәгьоурагь, ус баша схы сазааншәыжь. Сҭахәыцып иҭацәыз сгәы. Схәыцлап, схәыцлап, сгаӡарақәа зегьы иахьа езганы анышә иасҭап. Уажәшьҭа уи амҩахь уаҳа сыхнымҳәыр ӷалап, аха иабаӷоу сыӡҕабра хьшәаашәахеит акәымзар.

А н а ҧ ш ҩ ы. Ааи, ихьшәаашәахеит. Сара уажәы бара бҿаҧхьа бгәы алаҧызжәоит ҳәа акәӡам избасҳәо. Ибгәалашәоума, ихьча абааҧс буаҩра ҳәа анбасҳәоз, бнапы ӷьаны бсхыччаны банцалоз. Сара усӷан исыхьуан сгәы, избан акәзар, сара избон иахьа абас шбыхьуаз. О, шәарҭ ауаатәыҩса, шәара шәзы заанаҵ еилыскаақәо роуп сыҷкәынра абжак згаз. Иӷалари нас шәаргьы заанаҵ шәалагар шәразӷымҩа аҵыхәа ахькылсуа аӡбара?

Н и ц а. Абар аҿырҧштәы дахьгылоу ухаҵкы. Инаҧшуа аҩызцәа сара исҿыҧшны, дара ахшыҩ, роуазар, уажәшьҭар-

нахыс иҟамлозар ари аҩыза, сара исыхьыз акашәагьы избом. Уи са сҿы иаанхаайт. Угәы ишԥаанаго Дамыр, ус акәӡами?

Д а м ы р. Исыздырам ибасҳәара.

Н и ц а. Саҭамзааит, исхашҭит уара ари еиԥш аусқәа ухы шрылоумгалалоз. Абзиараз!..

Д а м ы р. Абзиараз!

Ницеи Дамыри цоит.

А н а ԥ ш ҩ ы. Шәгәы иаанамгааит имариоуп ҳәа ауаатәыҩса рыԥсҭазаара ахәаԥшра. Ауаатәыҩса ирымоуп амч, рхы злабеиартәышеи излаҭадырхашеи. Ауаатәыҩса џьара иґәґәоуп, џьара иԥсыҽуп. Џьара ибзиоуп, џьара ицәгьоуп. Аха инеидкыланы харантәыла ибзиахәӡоуп. Амала шәгәы иаанамгааит, урҭ, рлахьынҵа аӡбара хьанҭоуп, адунеи иқәу ажәлар зегь рыкапан хынтә еиҳаны ужәҩа иқәзар аҟара.

Алашара ыцәоит.

Ҟ а с ҭ е и. Абас оуп, Наала, иааиуа асабшаз, суада хәыҷ аҟны иҟалоит ҳчара.

Н а а л а. Сара аразҟы сыманы схы сыԥхьаӡоит, Ҟасҭеи. Нас ҳалагап аԥсҭазаара ахаҟынтәи ирҿыцны.

Ҟ а с ҭ е и. Аԥсҭазаара, агара иҳацгарҵыз. Ҳара иҳамазааит аҩызцәа-ақәлацәа. Иҳаргылап ахан ҿыц, абаатә шьапқәа аҵаҵаны.

Н а а л а. Ахыбгьы хаҳәтәызааит акәымзар, ажәҩан ахьтәи илеиуа ақәацәгьеи, аурҭи ихыршәар ауеит.

Ҟ а с ҭ е и. Аиаша бҳәеит, ара ушымгәыґӡо зны-зынла ақәа ґәґәаны алеирагьы адырует.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ааи, ара иґәґәаны ақәа алеира адыруеит, аӡхыҵрақәагь ҟалалоит. Ишәарҭамхааит уи ахан хазына?

Ҟ а с ҭ е и. Нас есымша ҳара ҳҿы ақәа алеиреи аӡхыҵреи ҟамлар амуа иҟоума. Иагызма жәытә-натә аахыс ари атәыла ацәқәырԥеи афарҭыни. Аха жәытә-натә аахыс ҳаргьы аҟаҵара ҳаҿын уи аанызкылаша адамбақәа. Нас иагыҟаҳҵоит ҳара иахьа убри аҩыза ахан бзиа, ахан ԥшӡа, уи аҩныҵҟа иҩналалакгьы игәы рҭынчны дҟалартә. Амала уаргьы маҷк иадамзаргьы ухшыҩи-умчи ааҳалаҵа ухаҵкы. Инаскьан агылара

ианакәызаалакгьы имариоуп, амала аӡыршы уҭаԥалар ада ԥсыхәа аныҟамло, убри агәыӷьра ауп аус злоу акәымзар.

А н а ԥ ш ꚉ ы *(ахәаԥшыꚉцәа рахь)*. Сара урҭ аҭак ҳәа акымзаракгьы расҳәаӡом.

А х ә а ԥ ш ы ꚉ ц ә а р а х ь ы н т ә а б ж ь ы. Избан, ма ҳара иҳаумҳәаӡои?

А н а ԥ ш ꚉ ы. Иҟоу жәдыруама, шәхаҵкы? Ианакәызаалакгьы аиҿыхарақәа раан шьоукы ргәы иаанагоит, аиааира зго шаҟа ирацәаны дызцәажәаз оуп ҳәа. Уи ихацламҳәеи ичыни еицырхырааны, изыӡырꚉуа рхы иҭеигаларц далагоит, иꚉахьоу аҵәамахә ашәҭра алшоит ҳәа. Нас иажәа даналгалакь ашьҭахь агәақьҳәа анапеинҟьара ҟалоит. Уи ажәахә шымцу, иштацәу рдыруеит ашьҭахьтәи аҟәардәқәарҿ итәоу шьоукы, аха рхаԥыцқәа еихарӷәӷәаны идәылҵны рҿынархоит. Избан акәзар зны-зынла ахаанкылара аԥхьаҟатәи аусаз, ихәарҭамхар ҟалом.

Ҟ а с ҭ е и. Убыс аҽырҟәыбҷара ҳшаҿу ушьҭан зегь ҳахәда иқәлар? Уара иумбахьеи ҳашьха ӡиасқәа анхыҵуа, аҵәқәырԥақәа аки-аки еижәыло, аки-аки еинҟьо, еиқәԥо рыхәцәқәа ҵибакаауа? Иудыруазеи убас рыхәцәқәа зҵибакаауа, аки-аки зеиҿагылоу, убрахь иццакны иахьцо иаҟәибахырц азы акәзар? О, шаҟа схәыцуа бдыруандаз, Наала, убысҟан. Аха аҵыхәтәаны даҽа зҵаарақаҿ скылсуеит. Ицарц иҟоу усгьы ицоит амала уара уҽалоумыжьын. Избан акәзар, ашьхарахь ихкәоит. Ус аӡдугьы аҵәқәырԥа еиқәтәоит. Абас ала аусқәа, маншәаланы иааҟалоит еиҭа.

Н а а л а. Аусқәа маншәаланы иҟалоит, нас?

Наалеи Ҟасҭеии хара иԥшуеит.

Ҟ а с ҭ е и. Ааи, аусқәа маншәаланы иҟалоит уаҳа назҭахым ала. Абар, иббома ҳаꚉны алашара?

Н а а л а. Избоит.

Ҟ а с ҭ е и. Еҳ, бара сгәы кабмыжьырц акәхап, избоит, избоит, зыбҳәаз. Аиашаз ари ҳаԥхьа ишьҭоу дәеиужьроуп.

Н а а л а. Сара избоит гәаныла.

Ҟ а с ҭ е и. Саргьы.

Н а а л а. Ус анакәха напы арктәуп.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Ҟастәеии Наалеи нап адыркит ԥшатлакәи фырԥыни змыхәо хыбрак аргылара. Абар избоит, аханқәа иҕьаз-ҕьазуа иахьрылагылоу. Зегь рыла еиқәшәоу ахан, абар, шәахәаԥш абаҳчара иахьытцагылоу. Аха рыцҳарас иҟалаз уи иамоуп гха дук. Атʒамцқәа ашьшьара рдыруеит. Изхароузеи ари? Ҟастәеии Наалеи иршьыхуеит ашьшьара, еитәаршьыхуеит. Аха ашәахстәа анхалоит. Даҽаџьара ашьшьара иаалагалакь, еитә ҟартцоит. Адәахьы иԥшʒаʒа игылоу ахан, аꙩнытцҟа ашәахстәа иаганы ауп ишыкоу.

Н а а л а. Ари змаауозеи?

Ҟ а с т ә е и. Шаҟа исықәыҕәҕәозеи, Наала, абарт ажәақәа ансаҳауа.

Н а а л а. Нас ҳаԥхьаҟагьы еиҟәжәаларцу атʒамцқәа?

Ҟ а с т ә е и. Убри атәак ҳара иаҳхылтцуа иҟартцааит. Уртә иагьрылдыршааит уи аиқәырхара.

Н а а л а. Уи еиԥш амч рызтәода?

Ҟ а с т ә е и. Ҳара.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Рꙩыџьагьы ԥшуеит хара. Иагәыдыԥшылоит рхан бзиахә, аԥхьака дара рԥстәазаара ҿиараны иахьыҟоу. Абар, шәартә ишәтәуп, шәалага анхара.

Қ а с т ә е и. Ҳалагоит ҳагьынхоит. Наала сара ашәҟәы аꙩра сызҿу абри ахан иазкуп. Ахан зхысхьои, аԥхьака иаԥеиԥшу зҳәо ашәҟәы.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Ашәҟәы ахан ԥшʒа иазку, аԥхьаҟа ихәартәахаша! Сара сшәыҳәоит уи шәхы иашәырхәарц. Шәаԥхьаҟа, шәеитәаԥхьа уи ахан атәоурых. Шәара ижәбоит шәызхылтцыз. Насгьы, уртә шәара шәыҟазаара азыҳәан ирылшаз. Уа ижәбоит ашьа зықәшу адгьылқәа, ашәахстәақәа, атәра, агәаҟра, еитә ахақәитра. Шәара ижәбоит абзиара. Шәыблақәа ирхыӌӌалоит ахақәитәраз икшоз ацәаҳәақәа. Шәгәы ҭнашьаауеит аԥшқацәа тцәаа-тцәааuа амца иахьалабылуаз рҳәҳәабжьы. Анацәа ргәаҟашәа. Уа ижәбоит, ҳара ҳтыԥҳацәа рыԥату ԥымҽырцаз, абахәқәа рхыцәқәантә ишыԥауаз. Аԥшкеи ани ахаҳә иадҿаҳәаланы амшын атцаҟа ишдәықәыртцоз. Агаракәа, агарақәа, урт агхомызт ҳара ҳхәышәтаара. Ахәыӌқәа ирыцгартцуан аҳәақәа. Уртә аҳәақәа иааргон ахақәитра. Шәаԥ-

хьала шәара уи ашәҟәы, уа ижәбоит шәара шәызхылҵыз, ирыдышәкыл урҭ шәхы. Игәашәҭ шәызлеиԥшқәам крыҟазар. Ишәкапан шәыламысқәа, еидышәкыл шәԥсқәа. Ахан ԥшӡа иазку ашәҟәы, аира иалагеит.

Ҟ а с ҭ е и. Изакәызеи иуҳәо ухаҵкы, макьана алагамҭа заҵәык оуп иҩу.

А н а ԥ ш ҩ ы. Алагамҭа бзиоуп, ус анакәха алгарҭагьы бзиахоит, аха...

Н а а л а. Нас иауазеи, аха?

Ҟ а с ҭ е и. Ажәа «аха», аҭоурых ду змоу акоуп. Уи ахан ду аԥхьа иадкнаҳалоуп уажәы-уажәы аԥшәмацәа ирҿаку. Ианцәажәо абас рхы иадырхәоит: «Шаҟа ихан бзиоузеи, аха... Ари гылоижьҭеи акрааҵуеит, аха»... убас иҵагьы. Сара сышәҟәаҿы, ажәа аха анылаӡом, уи ҳара ҳҭоурыхаҿ зынӡас иӡроуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уаҳа ԥсыхәагьы ыҟам. Иӡроуп уи нбан дула иҩу ажәа — аха.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ф б а т ә и а ҟ ә ш а

А н а ԥ ш ҩ ы. Дамыр Наала дылзыԥшуп аус ахьылуа аԥхьа. Дзиҭахузеишь, илеиҳәозеишь? Абар ларгьы дахьаауа.

Д а м ы р. Мшыбзиа!

Н а а л а. Бзиа убааит!

Д а м ы р. Бабаццакуеи?

Н а а л а. Ҟасҭеи иахь, абаҳча аԥхьа дысзыԥшуп.

Д а м ы р. Ҟасҭеи џьаргьы дыбзыԥшӡам, уи иаха ԥҳәыс дигеит.

Н а а л а. Ишԥа?!. Мап, амц уҳәоит. Уи дысзыԥшуп сара, сагьцоит иара иахь. *(Дцоит.)*

Д а м ы р. Уажәшьҭа сусқәа маншәалахеит.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ус угәы иаанагома уара?

Д а м ы р. Сара уи бзиа дызбоит, иуаҳама?

А н а ԥ ш ҩ ы. Иудыруеит ибзиаҵәҟьаны, уара уеиԥш иҟоу џьоукы-џьоукы рҿы амч шсымам, убри акәхап убжьы

рдуны уагьзсацәажәо. Аха сара суқәӡбоит. Амала уажәазы иахгазааит уус аӡбара... Иашоуп, Наала дахьнеиз Ҟасҭеи дылзыԥшӡамызт. Лгәы иаразнак инкыдҩрын инҭаҳаит. Лшьапқәа дрызнымкыло лаб аҭаҳмада ишҟа лҿыналхеит, лылабжышқәа лҿаҳәҳәы. Днеиуеит уахь, уажәазы уаҳа зда длымам зыбаҩқәа хәарҽхахьоу лаб аҭаҳмада ишҟа. Абар, аԥхьаҟа иҽеим аусқәа зхылҵыз шыҟалаз.

Алашара ыцәоит. Пытрак ашьҭахь иаалашоит. Ҟасҭеи иҩны. Н и ц а еилырго дыҩноуп. Ашә даалагылоит Ҟ а с ҭ е и.

Ҟ а с ҭ е и. Ари закәызеи?

Н и ц а. Иџьоушьома?

Ҟ а с ҭ е и. Измааноузеи ара быҟазаара?

Н и ц а. Зымш ала сцәа ахшара далашәаз иҩны еилырго сыҩноуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Иаразнак дхаҳә ршәыраха дахьгылаз дзымҵысуа даанхеит Ҟасҭеи. Инапаҿ иикыз ахьшьыцба наимпыҵԥраан ажәҩан иналалеит. Дыӡит Наала, иара зда дхәарҭам.

Н и ц а. Уи аҟара дхьааумгаӡан, дыҟоуп уажәшьҭа ублақәа зхәаԥшыша.

Ҟ а с ҭ е и. Бара бламысдоуп.

Н и ц а. Уаргьы уцқьаҵәҟьаны уҟам аламысаз.

А н а ԥ ш ҩ ы. Зыҩны изыҩнамгылаз Наала, агәра лызгомызт Ҟасҭеи абасҵәҟьа дыҟоуп ҳәа. Ашә иасыз дарбанушь? Бналԥыл бара аԥшәма ԥҳәыс. Исаҳарызеи ҳәа...

Ашәаҿ дааиуеит Н а а л а.

Н и ц а. Ибҭахыда?

Н а а л а. Ҟасҭеи аҩны дыҟоума?

Н и ц а. Ааи, дыҟоуп, иԥсы ишьоит, бара бызусҭада?

Н а а л а. Ҟасҭеи сиҩызоуп.

Н и ц а. Сара иара иԥҳәыс соуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ахан бзиахә агәҭа аҽаџьара ишьшьеит. Убас Наала лыгәгьы ашьа лацрыкәкәеит. Дкаҳарц акаалыгымхеит, аха лҽаанылкылеит.

Н и ц а. Ихьаабымган сыхаара, саргьы уи еиԥш иагьарааны сақәшәахьеит. Ари раԥхьатәи бшьаҿа маншәаламхазар, баԥхьака анцәа дбыцхраап.

Н а а л а. Саҭабымҵан. *(Дцоит.)*

А н а ҧ ш ҩ ы. Раҧхьаӡа Ҟасҭеии лареи ахьеиҧылаз абаҳчаҿ игылоу аҟәардә ашҟа лҿыналхеит Наала. Уа днатәаны лыҧсы еивҵахаз, дхәыҽны дызмоу налхылгарц. Иҵьоушьаша аҵәуара ацынхәрас дҧышәырччо оуп дышцауа. Ааи, дахыччоит ауаҩытәыҩса иҧсы, илақәа, насгьы аҧсҭазаара зны-зынла иахьыччархәу. Дырхыччоит лыкәша-мыкәша илбо зегьы. Избан акәзар, адунеиаҿ агәрагара маҷхеит. Иагьа лыҽлырӷәӷәаргьы уи аҟәардәаҿ даннеи, инеимаҭәаны аҵәуара далагеит.

Д а м ы р. Сара ибасымҳәалози абас...

А н а ҧ ш ҩ ы. Наала уи дизыӡырҩуам.

Д а м ы р. Бара бызҭахыз дыбзымдырит.. Исыҭ азин сгәы иҭоу басҳәарц?

Н а а л а. Угәы иаанагома, уара убри иурҵьо ауаҩы иаҵкьыс уеиӷьуп ҳәа. Уара уоуп уажәы ламыслагьы уаҩралагьы илаҟәу. Сара уи бзиа дшызбац дызбоит.

Д а м ыр. Изакәызеи ибҳәо, беилагама?!

Н а а л а. Мап, сеиламгаӡеит. Сара гәыла схәаахәҭуам. Џьарак исҭихьеит, уахьынтәи хнырҳәышьагьы амаӡам. Суҳәоит иахьарнахыс абри аҭыӡшәаала усмацәажәарц.

А н а ҧ ш ҩ ы. Наала иалылхит ахҧатәи амҩа. Амҩа шамахамзар ҧҳәыс илылымшаша. Ахҧатәи амҩа, аҵыхәтәаны зегьы шәзырхәыцша аҧҳәыс абриаҟара агәыҭбаара ду анлоуа.. Дунеи ахаан ҧсра зқәым агәы бзиабарала иӡрыжәу.

Д а м ы р. Бымш аабзиахеит!..

Н а а л а. Уаргьы уаҧхьаҟа анцәа уирманшәалааит!..

А н а ҧ ш ҩ ы. Дамыр дналҧырҵны иҿынеихеит ихы иқәыжьны. Абар Ҟасҭеигьы дахьаауиз. Еиҿаҧшуа игылоуп ҩыџьа ауаатәыҩса. Аӡәгьы ҿиҭӡом. Ҟасҭеи ихы длахоит. Уи ланарҟәит идуу ахара. Наала даақәгьежьын лҿыналхеит.

Ҟ а с ҭ е и. Иҟалозар, бнаскьазгап.

Н а а л а. Иаҭахым, схала сцоит.

А н а ҧ ш ҩ ы. Абас ҧсык еицызхаз заҧхьаҟа аус дуқәа згәы иҭакны измаз, ҩыџьа анаҟә еиҧш ишьшьеит рразҟы. Нас дасу рхәыцрақәа рыманы хаз-хазы амҩақәа инарнылеит.

Ашьшьара... *(Ахәаԥшыҩцәа рахь.)* ашьшьара, аиҟәԥара, ахан аҭацәра оуп изызхәаоу ари, шәгәышәҽаныз аԥшәмацәа шәхаҵкы!

Алашара ыцәоит.

Абыжьбатәи аҟәша

Ҟасҭеи иҩны

Ница. Сара иахьакәым сымҩахыҵит, ас иҟоу аԥсҭазаара сахәарҭам.

Ан. Ибыхьзеи нан?..

Ница. Быцкәын иҟазшьақәа сгәаԥхом. Даазқәылаз иҽиԥсахит. Сцоит сара.

Ҟасҭеи *(ашәаҿ)*. Банааауазгьы аӡәгьы бааимгаӡеит.

Ница. Ибзиаҵәҟьаны иудырууеит сара саазгаз.

Ҟасҭеи. Сбыхәоит иҟалозар аусутә сымоуп бысԥырхагамхан.

Ница. Сышьҭалоит. Алашара сыбла ихыччало сзыцәом. Уҭахызар абарҭаҿ унатәаны уҩла. *(Дцоит.)*

Анаԥшҩы. Изакәытә аахақәоузеишь Ҟасҭеи иоуа далагаз.

Ҟасҭеи. Нас, сан, бара иахыбхәааауазеи?

Ан. Зегь бзиахоит, нан. Ахаҵа бзиа алацәгьазы алаба икӡом.

Ҟасҭеи. Ихы дшақәгәыгуа дафар? Уажәшьҭа бышьҭал, сан. Сара аусутә сымоуп.

Ан. Аус ула, нан, саргьы стәаны сухәаԥшлар сҭахуп.

Анаԥшҩы. Ҟасҭеи иҩыга аашьҭихит, аԥенџьыргьы аартны адәахьы дындәылԥшуеит. Абар днагәыдыԥшылоит, иара, иблақәа ирхгылоу ахан. Ахан хазынахә. Ус иаразнак илаԥш иныҵашәеит митәеиқәаҵәак: аҩны ахьшьаз азбжарак ламыҩрын, иара даманы ҵаҟа илҭалеит. Иаразнак ҵламахәк даамҵасын иԥсы еиқәирхеит. Ишьапы адгьыл иныкәыргыланы аҩада дҩаԥшызар, аҩны абжа иаанхаз, еибарччо, еибархәмаруа иҩноуп гәыԥҩык ауаа, Ницеи Дамыри назлоу. Дамыр ибжьы рдуны акы даԥхьоит ахан иазкны. Зегьы рнапы

еинырҟьоит. Ҟасҭеи аӡәаӡәала илаԥш нархигоит, аха Наала дыҟаӡамызт.

Ҟ а с ҭ е и. Ишьыхтәуп мамзар ашьшьара иацлар ауеит.

А н. Уи закәызеи, нан?

Ҟ а с ҭ е и. Уажәгьы бышьҭамлаӡаци, сан? Быԥсы шьа, абар аҵх агәы еиҩнашеит.

А н. Ибзиоуп, нан. Иумыршаӡан мамзар аусура уагхоит. Анцәа дуцхрааит сыҷкәын! *(Дцоит.)*

Ҟасҭеи днатәаны аҩра дналагоит.

А н а ԥ ш ҩ ы. Абар шәаара шәаԥхьа дтәоуп ауаҩы, аԥхьаҟа ҳара ҳашьҭамҭаз ихәыцуа. Уи ихәаԥшуеит зқьыбла. Аха аблақәа ирыцу агәы ауп аус злоу. Агәы мыждақәа ацәгьараан зҿыԥхьазкуа. Абар абыржәы Наала дмыцәаӡакәан, лыҩны аԥенџьыр дадгыланы дыԥшуеит, Ҟасҭеи иуада алашара ахьыҩнаҷҷо ахь. Лара уажәшьҭа лгәы калыршәит, иара хаҭала дылцәызит, аха дазыԥшуп абри ауада ҭшәа хәыҷы аҿы ииуа, аԥхьаҟа ихәарҭахаша ахан ԥшӡеи иара иҩноу ауааи ирызку ашәҟәы хазына. Агәыҕра ауаҩы амч инаҭоит шәхаҭкы.

А л а ш а р а   ы ц ә о и т.

А а б а т ә и   а ҟ ә ш а

Ҟасҭеи иусурҭа акабинет

Д а м ы р *(даауеит)*. Мшыбзиақәа!

Ҟ а с ҭ е и. Бзиа убааит! Утәа.

Д а м ы р. Иџьоушьаша, аҳәынҭқарцәа русураҿы, избан, шьоукы иааргәаԥхо зыҟарҵо?

Ҟ а с ҭ е и. Иуҭаху иааркьаҿны иуҳәарцаз суҳәоит.

Д а м ы р. Избан сышәҟәы уажәраанӡа аредакциа зазумуз?

Ҟ а с ҭ е и. Сара сеиҳабацәа ирасҳәаахьеит уи зынӡаскгьы ишышьҭысымхуала.

Д а м ы р. Ишԥа?!

Ҟ а с ҭ е и. Суҳәоит маҷк убжьы ларҟәны усацәажәаларц.

Д а м ы р. Бҕеиҵыхра усҭарым сара сеибгазар. Избан акәзар, зегь рыла суиааиуеит.

Ҟ а с ҭ е и. Уара иуздырам акәымзар, зегь рыла уаҵахоит сара сҟынтә. Уареи сареи акыр ҳабжьоуп, Дамыр. Сара исҳәеит ушәҟәы даҽеаӡәы иазиуааит аредакциа ҳәа. Избац акәзар, сақәшаҳаҭым удунеи хәапшышьа. Уфырхацәа ргәы иҭоу акәӡам идурҳәо. Зегь бзиоуп, ччароуп, напеинҟьароуп, кәашароуп. Аха уара иззуҳәо ауаа есымшааираҵәҟьагьы имкәашозар? Уара угәы иаанагома, аԥсҭазаара алаба ных-шьыланы еиҟарартәхьеит ҳәа. Уи аиҟаратәра азыҳәан иа-ҭахуп иашала ақәԥара. Амц мҩала аиашаҿ узнеиуам, Дамыр.

Д а м ы р. Сара сашшуеит. Абахҭа уҭаркыргьы алшоит, акьыԥхьахь инарышьҭыз ашәҟәы иаҳәо мцуп ҳәа ахьуҳәа-уазы.

Ҟ а с ҭ е и. Уара зҿы уашшуа ауаа, уара ушхәыцуа ихәыц-уазар, ҳәара атахума уахаҵәҟьагь сҭаукыр улшоит. Аха урҭ ирбоит ушфраҭым, убри акәхап зны-зынлагьы иагьзу-зымӡырҩуа. Убарҭ ауаа иахьа амчра зманы иҟоу зны-зынла сгәы зларцәкаҳауа убри ауп, уара уеиԥш иҟоу ауаа мцқьақәа шыҟоугьы рдыруеит, аха иранарыжьуеит. Ракә сакәзар, мчыбжьык аҟара сусқәа зегьы ааныжьны, шәара шәыцҟьара напы асыркуан. Ҳара ҳаҩнаҭа цқьахарц азыҳәан уи адагьы ԥсыхәа ыҟам.

Д а м ы р. Ушьа сымазар изжәуеит, убриаҟара усцәымӷуп.

Ҟ а с ҭ е и. Уи ушәҟәы аҵыхәала акәым ҳәа сыҟоуп?

Д а м ы р. Ааи, иудыруеит ибзиаҵәҟьаны шаҟа ламысдарала Наала улызныҟәаз.

Ҟ а с ҭ е и. Исыдуп ахара, уаҩытәыҩса дҩаҵалан изышь-ҭымхыша. Аха Наала лҿы сыбзиабара цқьоуп. Сара исылшоит уи адамра иҭазгаларц. Аха уара иуулакгьы ҳаицруҟьеит. Сара сқьиара уаӷрагылеит.

Д а м ы р. Сара ус суӷрамгылакәа Наала дсызгомызт. Избан акәзар, бзиа дызбон. Иагьсылшеит уи снапаҿы лаагара. Уара угәаӷ аҟынтәи ажәагь сылҭахьеит.

Ҟ а с ҭ е и. Аԥсахҩы, аламысда... Уара ҿаҵак атәым чыс азыҳәан, уца алахҭым аҵарԥаны ихыршәҭны икаужьуеит. Сара узбоит, уара уқәрахь уаннеилакь уҟазшьа бааԥс узыцәшәо ауаа рҿы уԥсы иаҵаҵәахны, уҭыԥ уамырхыр ҳәа

ушәаны, хәшьадарас иҟоу зегьы ухы алархәуа, сара соуп дурҳәашт џьоукы уззеилымкаауа. Сара зны-зынла ҿымҭӡакәа сгәы ашьа ацрыкәкәо аудиториақәа рҟынтәи сдәылҵны сцалоит, избан акәзар, уара аԥхьаҟа узеиԥшрахараны иҟоу иахьатәи урҭаӷцәа абиурократцәа, рфилософиатә жәақәеи ргәи еимадаӡамкәан, рыҵа ҟьашьны, ражәа рацәаны, арахь ихшыӷданы, уара ахшыӷ удырҵарц ианалаго. Сара ӷызак иаҳасаб ала иуасҳәоит. Зегь реиҳа сыԥсы злаз аԥҳәызба дсцәурӡит ҳәа, исчҳауеит, амала уаргьы-саргьы иаҳмырӡроуп ҳхатәы интересқәа рзыҳәан Ҳаԥсадгьыл. Ирцәыхьчатәуп убырҭ реиԥш иҟоу ауаа ухгьы, ҿыц иҳаҭагыло ахшарагьы.

Д а м ы р. Уара излазбо ала абацәа ураӷоуп.

Ҟ а с ҭ е и. Мап, сара абацәа рыла сыԥсы ҭоуп. Абацәа сызҵадырғылаз, ахыброуп макьанагь исхагылоу. Аха убри аҭуан иҵагь иҳаракхарц азыҳәан, саргьы истахуп ак сылшарц. Аҷкәынра ианакәызаалакгьы ҷкәынроуп, аха аҷкәынра иамоуп аамҭақәа хаз-хазны. Дареи ҳареи ҳаҷкәынра, аамҭала еиԥшым. Иахьатәи аепоха зегь акоуп иара ахала уархәыцуеит. Сара агәра згоит ҳара ҳабацәаны ҳаныҟало, ҳаҷкәынцәагьы шҳадгыло инааго аус ҳамырдарц. Усҟан агәынамӡареи, мап-чапи зынӡаскгьы иаҭахым. Ирыцхраатәуп. Ирыццатәуп амӷа иашахь, избан акәзар, аҿыц ианакәызаалакгьы иаиааиуеит.

А н а ԥ ш ӷ ы. Арҭ аӷыцьагьы уажәраанӡа игәыӷьны ас еибырмҳәацызт. Аха аамҭа акәзаап ауаӷы изҭо агәаӷьра.

Ҟ а с ҭ е и. Суҳәоит схала саанужьырц.

Д а м ы р. Сцоит. амала Наала уажәшьҭарнахыс лыӡбахә уаламцәажәан, уи сара дыстәуп.

Ҟ а с ҭ е и. Мап, дузгом!

Д а м ы р. Дызгоит!

А н а ԥ ш ӷ ы. Да, лара ҳалзыӡырӷыпи!

Н а а л а *(дааиуеит)*. Уажәшьҭа зегь акоуп сара сзы. Ҟасҭеи, сааит иуасҳәарц хаҵа сышцауа.

Ҟ а с ҭ е и. Бара биашоуп, Наала.

Н а а л а. Сара аиашара-амиашара уажәшьҭа сашьҭаӡам. Уара уанысцәыӡ сызмазаалакгьы ауеит. Сара хаҵа сцаӡом ҳәа акәын сгәы ишҭаз, аха ус схы сражәыр уара узы еицәахоит,

уи хьааугалап, срыцҳаушьалап, убри акынтә иҟасҵоит уара суцәымғхартә, сиццоит зегь реиҳа узҭахым ауаҩы. Убриала иузеиҕьу ҟасҵо џьысшьоит, Ҟасҭеи. *(Дамыр иахь.)* Сара издыруеит уара ушыламысдоу, аха усгьы суццоит избан акәзар, деиқәсырхароуп сара сзыҳәан кыр иаԥсоу ауаҩы.

Д а м ы р. Сара иуасҳәаахьан дызгоит ҳәа.

Н а а л а. Ухы уеиҷаҳала, Ҟасҭеи.

Ҟ а с ҭ е и *(ихала)*. Иугеит, иуеит аԥсҭазаара. Аԥсҭазаара ахаара унаԥхыц аларԥаны ашьа алцәыцәааны ажәра уаҿуп, аха еиҭа уныҳәаҿақәа ааныркылоит. Дара рзы бзиа ухәыцӡом, аха арахь хадас уалырхуеит. Иахьа усиааит, аха иаабап ҳауа аԥсҭазаара ишьҭнахуа мышкы-зны.

А н а ԥ ш ҩ ы. Усҟан шәҩыџьагьы шәҟамлар ҟалоит.

Ҟ а с ҭ е и. Сара уи усыс исымаӡам, иахьагьы ишахәҭоу сыҟаӡам, аха сықәԥоит, еҕьу аԥсҭазааразы. Убранӡагьы ақә-ԥара саҟәыҭцуам ҳара ишахҭаху ҳҟалаанӡа.

А н а ԥ ш ҩ ы. Анцәа иуиҭааит алшара.

Ҟ а с ҭ е и. Амин, аха сара еиҳа еиҕьысшьон, уара уҟынтә исоурц агәыразреи ацхыраареи.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ҟасҭеи дцоит ашьшьыҳәа иаԥхьаҟа хара дыԥшуа. Ауаа зегьы амҩа ирҭоит, избан акәзар, има днеиуеит дара рзы ихәарҭахаша аус. Зегьы рыблақәа еиҟараны еи-хәаԥшларц. Ауаа иашақәа аҵамхаларц. Зегь ахан бзиахәаз гәык-ԥсык ала иҟазаарц.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ажәбатәи аҟәша

Ҟасҭеи иҩны

А н а ԥ ш ҩ ы. Ҟасҭеи астол иқәыз ашәҟәы бҕьыц аашь-ҭыхны аԥхьара далагоит. Уи абас аҳәоит: «Сара агха дуӡӡа ҟасҵеит, уара уахь санымҩахыҵуаз. Еилыскааит иузызуз шхәарҭамыз. Уԥсҭазаара сырхәанчеит, убри аҟнытә уаԥ-хьаҟа уманшәалахарц азыҳәан, иуԥырызгоит схы. Убри ала исылсыршап еиҭа ушьапы уқәыргылара. Ухәыҷы сцәа иалоу, мышкы-зны уара уахь дхынҳәыртә иҟасҵоит. Умш ааб-

зиахааит. Анцәа сиҳәоит угәыхәтәы уахьигӡарц азыҳәан. Ница»

Ҟ а с ҭ е и. Бара абас ауаҩ игә бымоуп ҳәа сыҟамызт.

А н а ҧ ш ҩ ы. Ааи, зны-зынла умхәыцрақәа рҟынтәи агхақәа ануоуагьы ыҟоуп.

Ҟ а с ҭ е и. Зны-зынла акәындаз... Смахәаркәа сзышьҭымхуа сышҧааҧсеи уҳәарауазеи.

А н. Иҟалазеи, нан?

Ҟ а с ҭ е и. Дцеит бҭаца.

А н. Иҵьашьатәӡам, ари адунеиаҿ ҳаҧсы затҵәык ада иаҳцәымцаз ҳәа иҟоузеи.

Ҟ а с ҭ е и. Уиакгьы ҳамазааит, аҭыхәтәаны ҵьара ҳашҧакылнамгари.

А н. Анцәа иҵьшьоуп убри аҩыза агәыҕрагьы ахьумоу.

Ҟ а с ҭ е и. Уи хәарҭоуп, сан.

А н. Ишҧоуҳәеи, нан?

Ҟ а с ҭ е и. Ихәарҭоуп сҳәеит.

А н. Убри оуп саргьы сыҧсы зку. Дцеит акәу?

Ҟ а с ҭ е и. Ааи, лыламыс дканацеит.

А н. Ауаҩытәыҩса иаҳцәызуа?

Ҟ а с ҭ е и. Уи дхынҳәуеит мышкы-зны, сан.

А н. Уаанӡа сара сыҧсы ҭоума?

Ҟ а с ҭ е и. Акымзаракгьы быхьуам.

А н а ҧ ш ҩ ы. Ани-аҧеи гылоуп ихәыцуа. Ҟасҭеи иан лыблақәа дхыҧшылоит. Уаҟа ихибаалоит агәыцқьара, ашәара, аҧхьака агәыҕра. Ари еиҧш ицқьоу аблақәа мхәашьыроуп. Урҭ ирыҭатәуп аҧсҭазаара. Иаҧырхтәуп ари аҩны азыҳәан згәы цқьам. Ница лхала лхы дырны дышцаз еиҧш. Иаахтны ираҳәатәуп шьоукы-шьоукы ауаатәыҩса, шуаатәыҩсам. Ааӡара злымшо, ахшара ыҵазырбго. Арҭ зегь Ҟасҭеи даҧхьоит иан лыблақәарҿ. Ан лыблақәа роуп арҭ зегь зҳәо.

Ҟ а с ҭ е и. Уаҳа ҧсыхәа ыҟам.

А н. Изакәызеи, нан?

Ҟ а с ҭ е и. Иахьагьы уахагьы астолаҿ, ҧсраҽнынӡа аҩра. Ублақәа ааҧшуанаҭцы ууаажәлар рыбзиабара... Сара иаҧысҵоит баргьы-саргьы ҳаӡбахә зларҳәаша аҩымҭа. Ҳауаажәлар

рзыҳәан. Абарҭ апатреҭқәа аҭӡамц икыду рхаҭгәынқәа, аҧсиабзеи аумак пату рықәзымҵо ауаатәыҩса рыҕрамгыларц. Ашәахсҭақәа рҕьара иалагарц.

А н. Анцәа дуцхрааит, нан.

Ҟ а с ҭ е и. Исыцхрааит ан лгәаҧхареи, суаажәлар рыбзиабареи.

А н. Анцәагьы духоумыршҭын, сыҷкәын.

Ҟ а с ҭ е и. Ибзиоуп дысгәаласыршәалап, џьаракыр дсыцхраауазар.

Ан. Анцәагьы духоумыршҭын, сыҷкәын.

Ҟ а с ҭ е и. Сеилахоуп, сан.

А н. Уара ишуҭаху. *(Дцоит.)*

А н а ҧ ш ҩ ы. Игоит ашәаҳәабжь... Чароуп, гәырҕьароуп, уи аҩнаҿы. Абар абри аҧсабараҿ, еилаҭәоит, еиқәҧоит хҧа: — аҩи, алаҕырӡи, амарқьафи. Урҭ еиқәҧоит, рыхәцәқәа ҭцибакаауеит аиааира агаразы. Аҩы қәҧоит аиааира иара иагарц, аха иабаҟоу, иахьа иашьыз уаҵәы ихыҧсаауеит, уаҳа нарха амаӡам. Икаҭәоит алаҕырӡ ирыцҳаушьаша алаҕырӡ, ахра иагәыҭцкьаса илеиуа арҩаш еиҧш. Аха иабаҟоу иара ахрагьы зны арҩаш анамҵәогьы ыҟоупеи. Абар иқәҧоит амарқьаф, уи дунеи ахаан ишықәҧалац уахагьы иқәҧоит. Ҟасҭеи имҵагылоу мшынк иаҟароу, мшынк аҟара иҵаулоу, амшын еиҧш ҭабара зықәӡам. Адунеиаҿ иаанхо оуп зегьы ириаиуа. Ус анакәха, ианахҭцоит егьырт аамҭа иаццо ахҭысқәа. Аха дунеи ахаан иҭабауам уи Ҟасҭеи икалам зҭишьуа амшын, избан акәзар, уи ианнаҭцоит аиаша.

Ҟ а с ҭ е и. Бахьнеиз балагәырҕьааит, Наала.

Н а а л а *(таца маҭәала деилаҳәоуп)*. Иҭабуп.

Ҟ а с ҭ е и. Сара ибзыҟасҵоит аҳамҭа, амала, акыраамҭа садхалар ҟалап.

Н а а л а. Сара уи оуп уажәшьта сыззыҧшу, гәыҕырҭасгьы исымоу. Амала ухы уеиҷаҳала, Ҟасҭеи.

Ҟ а с ҭ е и. Сгәы бара ибыӡрыжәит, аламала ишәарҭахом. Уи илнахит ахҧатәи амҩа. Даҽа гәык еиҧш ихьаҧссауам.

А н а ҧ ш ҩ ы. Наала арҭ ажәақәа лаахеит азоуп зҿылмҭуа.

Ҟ а с ҭ е и. Аҵәуара гәҟычгоуп, уаҳа џьаргьы ихәарҭаны ҳәа иҟаӡам.

Н а а л а. Уи ахьыҵыҵуаз иамҵәеит уажәшьҭа.

Ҟ а с ҭ е и. Бара бгәы уажәшьҭа бацкламԥшыргьы ауеит. Аԥсҭазаара бзиа бақәшәеит. Агәы уи аҟара аӡәгьы дашьҭам уажәы. Ус ауаҩы дахьынабгәыдыԥшыло уаҩ иблаҿ баирата бықазааит. Уи оуп уажә иаҳа пату зқәу. Аха ауаҩы дыԥсаанӡа знык имкапаныр ауам, ибзиабареи ицәгьареи. Иҟалап иара убри аҽныҵәҟьа деиҭеиргьы. Рыцҳарас иҟалаз, усҟан зегь ахы инаркны уалагар акәхоит.

Н а а л а. Иуҳәақәаз зегьы ак сывмыршәакәа сузыӡырҩуеит, Ҟасҭеи. *(Дцоит.)*

А н а ԥ ш ҩ ы. Абас гәаныла еицәажәон рҩыџьагьы. Гоугоу еиӷацәоушәа. Иашоуп зны-зынла аԥсҭазаара ауаатәыҩса еиӷацәоушәа ианыҟанаҵогьы ыҟоуп.

Ҟ а с ҭ е и. Аԥсҭазаара, ауаатәыҩса еиӷацәоушәа ианыҟанаҵогьы ыҟоуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Абас наниҵарц иҭаххан, аха иҽаанкыланы даазхәыцит.

Ҟ а с ҭ е и. Мап, ауаҩытәыҩса аԥсҭазаара иагәаԥхо зегьы аимырҟаҵароуп. Аԥсҭазаара ыҟазароуп ауаҩытәыҩса иҿы, аԥшәымасгьы иара дамазароуп. Убас дыҟазарц иаҭахуп ақәԥара, ачҳара, агәаӷьра.

А н а ԥ ш ҩ ы. Иара абас иагьаниҵеит ақьаадаҿ... Анирахьҟа чароуп, гәырӷьароуп еиқәырҭәоит алаӷырӡи аҩи. Арахь иҩуеит акалам. Аҭоурых шьҭазҵо, аԥхьаҟа ихәарҭахаша, ахан ԥшӡа иазку ашәҟәы абӷьыцқәа хазырҭәаауа.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ажәабатәи аҟәша

А н а ԥ ш ҩ ы. Ахҭыс ахьыҟало ҩ-нызқь верс раҟара инаҳцәыхароуп. Ҳара ҳнаԥшны иаабоит иҟалаз ахҭыс шыҟалаз.

Н и ц а. Ари иаб дыҟоуп. Сара иара изыҳәан зыԥсы ҭам аӡәы сиҩызоуп. Мышкы зны сан ҳәа дҵаар дыԥсхьеит ҳәа иабҳәоит. Бара излабҳәо ала ҭынха дбымамзар, дааӡа, мышкы-

зны, алада ихароу иадгьылахь бигар, бара аразҟы змоу аӡәы бакәны бҟалоит. Иԥсадгьыл дацәыбмырӡын. Абааԥсы, анысгьы-абысгьы бара боуп имоу. Бысҭ абар иаб иадрес.

А н а ԥ ш ꙩ ы. Абас лхәыҷы днарыҭан дцеит Ница. Амала дахьцо ҳәа акгьы лымҳәаӡеит. Саргьы исыздырам ишәасҳәара. Ихароу аꙩадатәи ажәꙩан аҵаҟа, иҵаарҷҷоит, асыҭәҳәеи афарҭыни, ирылꙩны икьаасбжь гоит ҳара иҳаиуоу ахәыҷы. Аладатәи адгьыл иаԥоу, аҵаа дгьылаҿ ииз. Уи иаби иареи рыԥсадгьыл еиԥш дыԥшӡоуп, иԥсадгьыл еиԥш игәы ԥхоуп, игәы ҭбаауп... Шәӡырꙩы, ахәыҷы икьаасыбжь. Иара иҭахуп иԥсадгьылаҿ ибжьы наӡарц. Уи ала иҳәоит идгьыл хәыҷы ишагымхо иара иꙩызцәа аҵеицәа. Игоит абжьы... Аха... Иабаҟоу ибла аҭаԥшра иазгәаҟуаз уажәшьҭа илаҳауам, акәымзар.

Ҟ а с ҭ е и. Аҳаҳаи акы бацәымшәан, сан.

А н . Мап, нан, уара уахьсымоу сзыцәшәозеи.

Ҟ а с ҭ е и. Ибгәалашәома санхәыҷыз исабҳәалоз алакә. Ашша зыҟәшьыз ацҳа иҟәлаз ихьыз ҳәа?

А н. Ааи, нан, ианакәызаалакгьы уаԥхьа укаԥшны ушьапы ргылала.

Ҟ а с ҭ е и. Ибгәалашәома егьи алакә, хшьапык зҵаз аҽы, арашь иаԥхныꙩларц ианалагаз.

А н. Убри еиԥшкәагь ҟалалоит, нан.

Ҟ а с ҭ е и. Иаҳа беиҕьӡами?

А н. Иаҳа хәыҷык сеиҕьхеит. Аҭӡамцаҿ икыду апатреҭҟәа сзааги.

Ҟасҭеи иааганы иналиҭоит.

Зегь рымшра уара иузынхааит сыҷкәын, нан.

Ҟ а с ҭ е и. Сан!..

А н а ԥ ш ꙩ ы. Дыԥсит. Аиаҵәаҟәа аттаҳәа ажәꙩан иалшәашәаны икаԥсоит. Ҟасҭеи даҽа патреҭкгьы аҭӡамц инкыдиҵеит. Зегь реиҳа иԥсы злаз иан лпатреҭ.

Алашара ыцәоит, цыҭрак ашьҭахь иаалашоит.

Хышықәса ирулакгьы еицынхеит Дамыри Наалеи. Аха уаҳа данамыхәа, зны лчамадан аашьҭыхны дындәылҵит. Дцеит

уи иӄынтәи, уаҳа хынҳәра лықәымкәан. Дышиашаз рапхьаӡа Ӄасҭеи ажәа анилҭоз изықәтәаз аӄәардәаҿ днеит, аха уи аӄәардәгьы шьҭырххьан. Насҭхашәа икаршәын ауаа ршьапы иаӄәаӄәахьаз шәҭ-шьыцәрак, уи лара леиҧш агәаӄра зхызгахьаз акакәын. Абар даалыдгылоит Ӄасҭеи.

Ӄ а с ҭ е и. Ари ашәҭ зыбҭода?

Н а а л а. Ари аҩыза ашәҭ уажәшьҭа аӡәгьы иҭахӡам. Ашьапқәа ирӄәаӄәахьеит.

Ӄ а с ҭ е и. Избоит... Шәеилыцит... Шаӄа бҿыбыпсахзеи, быхцәгьы ашлақәа алапсеит. Бымҩа абахоу?

Н а а л а. Сҩызцәа рахь, аусура салагоит. *(Лҿыналхоит.)* Усҭ ари ашәҭ, иагьа ашьапы ахысхьазаргьы, аҧхьа ишыбзиаз аныпшуеит. *(Дцоит.)*

А н а ҧ ш ҩ ы. Дцоит Наала лҩызцәа рахь, дцоит шьаҿа ҭбаала, избан акәзар, лаҧхьаӄа иӄоуп амҩа, амҩа акыр ихароу. Мшәан, амҩақәа зегьы агәыӷра рыцми.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ж ә е и з а т ә и а ӄ ә ш а

А н а ҧ ш ҩ ы. Ҳара ҳахәаҧшып уажәы, ҳаҧхьаӄа иӄалаша уск. Даҿа ҩажәеи фба шықәса рышьҭахь ҳфырхацәа рпсҭазаара аҵыхәтәы. Уи ҳара иҳанаҳәоит урҭ рыгәыӷьреи рылшареи, ирхәаз аус анагӡара рылшоу ирылымшоу.

Ӄ а с ҭ е и. Сыҧсуама, Наала?

Н а а л а. Уи ӄалашьа амам, уара дунеи ахаан упсӡом.

Ӄ а с ҭ е и. Саргьы уажәраанӡа агәра сызгомызт, аха уажәшьҭа изгоит. Избан акәзар, зыгәра згарц исҭахыз схы ақәысҵеит.

Н а а л а. Уара уус наугӡеит, Ӄасҭеи. Иҧыххаа иқәуҵеит уаҧхьа игылаз аҧынгылақәа зегьы.

Ӄ а с ҭ е и. Иара убри акәхап, ас иаразнак слазышьҭыз. Амала бара блахьынҵадастәит.

Н а а л а. Уи акаамеҭ уажәшьҭа агәаларшәара иапсам.

Ка с ҭ е и. Хара сыдзар зегьы сшәеит ҳәа сгәы иаанагоит.

Н а а л а. Ааи, ахарақәа рыӄнытә ҳҩыцьагь ҳацқьаӡа ҳхы ҳақәиҭуп.

К̆ а с ҭ е и. Наала схы иаҵоу сшәк̆әы ааҵхны, хәышәи жәаха адак̆ьа бысзаԥхь.

Н а а л а *(даԥхьоит)*. «Ауаҩытәыҩса аԥсҭазаара иагәаԥхо зегь аимырк̆аҵозароуп. Аԥсҭазаара ык̆азароуп ауаатәыҩсарҿ, аԥшәымасгьы иара дамазароуп. Убри азыҳәан иаҭахуп акә-ԥара, ачҳара, агәыӷьра».

Ашьшьыҳәа дааҩналоит Д а м ы р.

К̆ а с ҭ е и. Дызусҭа зшьапышьҭыбжь саҳауа?

Н а а л а. Дамыр... Ашәаҿ дгылоуп.

К̆ а с ҭ е и. Сара издыруан уи убас ишык̆алоз.

Д а м ы р. Сара сааит уара укалам аҿаԥхьа схырхәарц. Зыкьҩыла ҳара ҳауаажәлар аԥхьак̆азы ихәыцуа, абар уҩнаҵак̆а амҩақәа ирынгылоуп, угәабзиара еилыркаарц. Убарҭ зегьы иркуп уара ушәк̆әы, ушәк̆әы бзиахә. К̆асҭеи, ишуҳәалоз еиԥш иугеит аиааира.

К̆ а с ҭ е и. Сара исҭахуп ҳашьҭамҭа еснагьгьы аиааира агаларц. Сара исҭахын ианакәызаалакгьы алагарҭаҿ ҳаили-бакааларц, алгарҭаҿ акәымкәан. Иубома уаргьы саргьы зны маҷӡак агхақәа иҳауз шак̆а аус дуқәа ахылҵыз. Урҭ реиԥш ик̆оу аилибамкаара хәарҭам, аусқәа ирцәыхьчалатәуп ҳара ҳҵеира. Наала, ашьшьарақәа анума уажәгьы?

Н а а л а. Маԥ, К̆асҭеи, ирынӡам ашьшьарақәа, амала ашәахсҭа рынхалеит акәымзар.

К̆ а с ҭ е и. Сара агәра згоит, ҳара ҳҵеицәа ашәахсҭагьы шанырхуа.

А н а ԥ ш ҩ ы. Саргьы агәра згоит.

К̆ а с ҭ е и. Сгәы исанаҳәоит абар дааҩналап ҳәа сыҷкәын. Бара уи анра изу. Абар исаҳауеит ишьапышьҭыбжь, уи дааиуеит дықәланы иабацәа радгьыл.

Н а а л а. Сгәыԥҳәыхш ижәызшәа сихылаԥшып.

К̆ а с ҭ е и. Санԥслакь ашьҭахь оумак имырҳау-ҳауцәакәа, сабацәа ахьжу ақыҭаҿ сыжәжы. Насгьы сышәк̆әы иаҭныҵыз аԥарала, ҳк̆әараҿы иқәжьу баша хаҳәк схаргыл, абас анҵаны: «Иԥсадгьыл бзиа ибон, азы иаӷа дицәшәаӡомызт» ҳәа.

Н а а л а. Зегь нагӡахоит.

Ҟ а с ҭ е и. Да сышәҟәы насырки. Умш аабзиахааит сыԥсҭазаара зегь зқәысҵаз сҩыза иаша...

Н а а л а. Ҟасҭеи...

А н а ԥ ш ҩ ы. Дыԥсит.

Н а а л а. Абас лахьынҵас иман иара.

А н а ԥ ш ҩ ы. Наала дгылоуп Ҟасҭеи диҿаԥшуа, лыԥсы зегьы зыҕраз иблақәа ҭашәашәан дықәуп. Аха лгәы иадуп иажәа беиақәа зну ашәҟәы.

А р ԥ ы с *(дааҩналоит)*. Иҟалома снеир? Сара Ҟасҭеи...

Н а а л а. Ԥшьшьала...

А р ԥ ы с. Иҟалазеи?..

Н а а л а. Уи дыԥсит...

А р ԥ ы с. Саб, иагьа сҳәаргьы ас усԥылоит ҳәа сыҟамызт.

Н а а л а. Сыҷкәын, нан... *(Дылгәыдлыҳәҳәалоит.)*

А р ԥ ы с. Ишсабҳәара дызусҭадаз саб?.

Н а а л а *(ашәҟәы илкыз наилҭоит)*. Аа, уаԥхьа, нан, абра дубоит уаб дызусҭаз.

А р ԥ ы с. «Ахан ԥшӡа иазку ашәҟәы».

Алашара иалкааны аҭӡамцаҿ ашьшьара иннажьыз ашәахысҭа иадԥхалоит.

(Дахәаԥшуеит. Ԥыҭраамҭак ус дгылоуп, нас ибжьы ларҟәны.) Ашьшьара... Ашьшьара...

А ш ь ш ь ы ҳ ә а а л а ш а р а н ҭ а а у е и т.

А ԥ а р д а

И З Ы Л Г А М А С П Е К Т А К Л Ь

Ҩ-ҟәшак аманы

И а л о у а у а а

А н а ԥ ш ҩ ы
А с ҭ а м ы р
Л а м ш ь а ҵ ә
Л а д и к ә а

А н ҭ и к а
Н а з и а
С а р и а
Ц а ц а
А р с а н а
А х ә а ԥ ш ҩ ы

Ақәгылара мҩаԥысуеит ақалақь аҿы инхо ҭаацәарак аҟны

А к т ә и а ҟ ә ш а

Аԥарда анаат ашьҭахь асцена аалашоит. Ауада ҭбаа-ҭыцә бзианы ирхиоуп. Пыҭраамҭак ҭынчроуп. Аӡәи-аӡәи еиҿаԥшуам, аҭыӡшәа шрымоу рныԥшуеит.

А н ҭ и к а. Ааи, абри аҩнаҭа сара сеиҳабуп. Аӡәгьы ихшыҩ, сҭахӡам... Шәара аҭакәажәи аҭаҳмадеи иҭабуп ҳәа сашәҳәар шәыхәҭоуп. Сыҷкәын зежә шықәса дшәысраауит. Уи, аты аҭџла гәаҩа иааҭырго еиԥш дысзаашәышьҭит. Уажә ишәҭахузеи сара сҟны?..

Л а м ш ь а ҵ ә. Акымзарак, дад, бхаҵкы сцеит. Бара была ҳаԥсы ҭоуп, бшеибгоу аҭакәажәгьы саргьы ҳаԥсаауит.

А с ҭ а м ы р. Сбыҳәоит сабду ус бимацәажәарц.

А н ҭ и к а. Ҿумҭын!.. Сара уан соуп. Уара уразҟы азыҳәан схәыцуеит. Уара уааӡатәуп ҿыц. Еиҭа агара угараҵатәуп.

А н а ԥ ш ҩ ы *(ашә аҿынтә)*. Ибықәнамго бымҳәан. Бара рашҭа банҭалоз, ари аҭаҳмада анцәа диҳәауа бзықәгылаз адгьыл гәыдикылон, бымшны рыҩны быҩнагыларц азыҳәан. Шаҟантә ибасҳәаахьоузеи мышкы-зны бшахьхәуа. Бхала бхы ҭабырхозар акгьы аурымызт, аха...

А с ҭ а м ы р. Сара хар сымаӡамкәа сааӡоуп, арыцҳашьареи аламыси сыманы. Бара ибааӡаз рыхьӡ рԥхашьагаханы ақалақь иахыҵәарц акгьы агӡам. Сашьеиҳаб, уара, ма бара саҳәшьеиҵбы... азин шәысҭауам... Ҳаҩнаҭа ма еилҩырӡароуп, ма ашьапы иқәгылароуп. Абри ҟалаанӡа ҩныҵҟалагь аибашьра ҳзаҟәыҵуам.

Сариа лашьа ииҳәаз дахыччоит.

Н а з и а. Бихымччан, башьа аиаша беиҳәоит.

Л а д и к ә а. Уи бусс алам.

А с ҭ а м ы р. Сара азин усҭом, сашьа, упҳәыс абас улацәажәарцы. Лара зегьы дшәеиҕьуп, ламыслагьы, уаҩралагьы, зыԥсы цқьоу пҳәысуп. Шәара шәбаны саанхом, шәара ауаҩра зцәыӡыз... Сабду, саҭоумҵан, сабду, шәкасыжьыз џьышәымшьан...

Л а м ш ь а ц ә. Угәы ԥумжәан сыҷкәын. Уахьыҟазаалакь уаҳцәызгода. Уара уманшәалахааит, аҭакәажәи сареи акгьы ҳаурым. Дад, быххь згеит сҭаца, ҭакәажәыки ҭаҳмадаки ҳзыԥсгәышьар, ҳазлатәоу ҳаиашьара нышәк ҳарҭап. Акы ҳҭахны ҳәа ҳаҟаӡам, ишәыхәо акрыҟазар иаажәга, шәхы иашәырхәа...

А н ҭ и к а. Ҳара амалаз ҳаԥсӡом, ҳаҩны иҩноу ҳазхоит.

Л а м ш ь а ц ә. Шәыҩны ахаҭагьы сара сами ишәзаазхәаз, дад, бхаҵкы сцеит. Бара ишахәҭам ажәак исабҳәо акәым, лабала схы басыргьы ҿысҭуама. Абзиараз шәыҩны уаҩ дааилааит. Схәырџьын сзаажәг... Изҭышәымхызеи арҭ ашәырқәа?

Н а з и а. Ҳаҭоумҵан баба...

А н ҭ и к а. Баламкьысын ҳәа басҳәеит.

Н а з и а. Саҭабымҵан.

Л а д и к ә а. Бареи сареи уамак ҳашзеидымхало бдыруазааит. Бара сара сеиԥш иҟоу иԥҳәысра баԥсам...

Н а з и а. Ус акәхап...

А н а ԥ ш ҩ ы. Аиаша уҳәеит. Назиа уара уеиԥш иҟоу иԥҳәысра лыхәҭамызт. Лара дуаҩуп, аԥсыцқьа зхоу пҳәысуп. Пату лықәуп ауаа рҿы, уара пату лықәуҵом. Аха уара ууаҩума, убри ауп зҵаатәыс иҟоу.

Н а з и а. Сабанӡахәо, сабанӡахәо, ауаҩытәыҩса игәы змам ауаҩы иҿы.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ачҳара бымаз, саҳәшьа, ачҳара. Бара аҿар рааӡара баҿуп. Урҭ былахь еиқәны ирымбароуп. Ҳаԥхьаҟатәи ашьҭамҭа ари аҩыза хәаԥсарак рыламкәан иааӡатәуп. Убри азыҳәан иаҭахуп ачҳара... Уара, сабду, угәы каумыжьын. Уца ашьшьыҳәа аҩныҟа уахьнеиуа уҭакәажә, санду лгәы рыҕәҕәа! Илаҳәа: ҳаҷкәын ирласны даауеит ҳәа. Иумбои ихы кны

дыштәоу. Игәнигоит, игха еиликаауеит. Ус анакәха, иаԥхьаҟа акы изԥшуп. Иара ихарам. Унеи, игәы ааҟаҵашәа уца.

Л а м ш ь а ҵ ә. Схәыцҵы, дад, абар абри аҳа ҵыԥхцәа еихауҳаз сынтәа акызаҵәык ҿалан, ахала ирҭны икашәааанӡа ҳәа аҭакәажәгьы уа даҵатәан. Усҭ, исымх!.. *(Ихәырҵьан ихәда инахшьны ашә ахь иҿынеихоит.)*

Асцена аалашьцоит, абарҵаҿ Анаԥшәы Ламшьаҵә днаскьеигоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Усҭ, дад, ари амҵмыҵь. Арҭгьы амҩан исԥыло инадсырклап... Ишсоуҳәаара, узусҭда уара абриаҟара гәыкала исацәажәо, иухьӡузеи, иужәлоузеи? Иузҭада абас арыцҳашьара.

А н а ԥ ш ә ы. Сара ус ауаҩы ҳәа сарҳәоит.

Л а м ш ь а ҵ ә. Лахьынҵа анцәа иуиҭааит, сыцҟәын, уи еиҕьу ахьӡ уаҳа иабаҟоу.

А н а ԥ ш ә ы. Исгәаԥхоит саргьы, аха иҟоу умбои, сабду, аҟьиара абарбал ианушәа ауп ишыҟоу. Зны ҵаҟа уагоит, даҽазныхгьы — хыхь. Зегь акоуп, аиашара иамгар ҟалом. Сабду, иаҭоумҵан уҭацеи, лԥа еиҳаби, лԥҳаи, убарҭ рҩызцәа аӡәырҩы. Избан акәзар, урҭ лашәқәоуп. Ирыздыруам аԥсҭазаара шеибарку, ауаҩытәыҩса дзыԥсоу, рыстол иқәуи рҵьыба иҭоуи роуп хшыҩсгьы намыссгьы ирымоу.

Л а м ш ь а ҵ ә. Абзиара узыҟалааит, сыцҟәын, анцәа уирманшәалааит. Аамҭа ануоуа уҩеи аҟыҭахь.

А н а ԥ ш ә ы. Иаарласны Асҭамыри сареи ҳҩеиуеит. Умҩа аабзиахааит!

Ламшьаҵә дцоит. Анаԥшәы ԥыҭрак дишьҭаԥшуеит. Ауада аалашоит, досу рҭыԥқәа рҿы игылоуп.

А н ҭ и к а. Сыцҟәын, нан, абри аҩнаҭа сдәылҵны сцоит ҳәа уаналага, сыҽшысшьуа удыруазааит. Аинститут ҳаԥхьа уҭалап; усҟан иамур, егьи ашықәс ыҟоуп, иамуӡар ауаҩы даасхәап. Ҳара ҳашшыртә ҳаҟам. Иҳагузеи? Быззашуазеи, сыԥҳа, иахьа ибшәу уаҵәы ибшәым. Уара, сыцҟәын, аҟалаҟь аҿы зегьы уеихырхәоит. Бара, сҭаца, бызҟәымгәыҕуаз ббеит. Нас ишәыгузеи?..

Н а з и а. Иашоуп, сызқәымгәыӷуаз збеит. Анышә сафап акәымзар, шәыԥнаҭа сшьапы ԥнасыргыломызт асҵәҟьа здырыр.

А н ҭ и к а. Иагьбыхәҭан иԥнабмыргыларц. Бшьапқәа еиҟәыжәжәа аӷьара быхгылазар акәын бара ибықәнагоз…

Н а з и а. Оҳ, изакәытә рыцҳароузеи сзыниаз.

А н а ҧ ш ԥ ы *(инапы шьҭихуеит, ҿыбымҭын ҳәа)*. Уара ақалақь аҿы зегь зеихырхәаауа, пату зқәу ауаԥы упҳәыс қьаранцьыс аԥны дыԥноумҵан. Уи азин аӡәгьы иуиҭауам. Уара зыҧсы цқьоу уаԥым. Ас еихоучаҧаз, иахьаaугақәаз, аҳәынаҧ аӡлагара иҭоу еиҧш иҟауҵақәо зегь лдырует.

Л а д и к ә а. Сан, азин сыҭ, даҽа уадак сыԥналоит. Иахьарнахыс сҭыӡшәа шәсырҳауам.

А н ҭ и к а. Нас упҳәыс уаҵәы ақалақь зегьы дакәшан илҳәарцы. Мап, абра ушьапы дәылуганы иҟалом. Сара схы сырҧхашьом. Аҳәса бзиақәа сырхыҧхьаӡалоуп.

А н а ҧ ш ԥ ы. Нас ус ишхәарҭам бдыруазҭгьы… *(аатҿылара)*. Бхәыц инарҵауланы бара аҧҳәыс, ибмырбган бҭаацәара. Ари ахыбра нап адкыламзар еилаҳауа иалагоит. Бара беиҧш иҟоу, сан, лыгәрагара цәгьоуп, лыхшара лыцәҭахаргьы ҟалоит.

А н ҭ и к а. Ари аԥны шәдәылҵны зыҟалом. Азбжак зегьы шәара ишәымаз. Ашьҭахьала шәылбаала, шәхалала. Егьи иаанхаз ҳара иҳазхоит.

Ани аҧҳаи даҽа уадак ахь ицоит. Асценаҿ Ладикәаеи, Назиеи, Анаҧшԥи аанхоит.

Л а д и к ә а. Зегьы бара боуп изыхҟьауа. Ари аԥны быԥнамзар, ҳҭынчӡа ҳҟалон.

Н а з и а. Сара харак сыман ҳәа схы збом. Аха харада ауаԥы ахара иқәҵара уажәы имодашәа иҟоуп уара уеиҧш иҟоу ауаа рҿы. Сара иарбан уара уҿы схы зыласырҟәра. Упҳәыс соуп. Иаарласны ахшара дҳауеит… Избан ублақәа ырцәгьаны узсыхәаҧшуа?..

Л а д и к ә а. Ахшара дҳауеит-ба? Мап, бара бцоит иахьаҵәҟьа аҳақьымцәа рахь…

Н а з и а *(дхаҳәханы)*. Аламысда, зыхшара знапала дызшьуа аламысда. *(Адиван дықәтәаны аҧәыуара далагоит.)*

Л а д и к ә а *(иааицәымҕханы).* Сара ус баша исҳәеит, сыхаара, бара дунеихаан... Бҵәыуон...

А н а ԥ ш ә ы. Умнеин лааигәара. *(Днеиҿагылоит.)* Уара ауаҩытәыҩсара зцәызны иҟоу, сара издыруеит ибзиаҵәҟьан уԥҳәыс бзиа дшумбауа. Издыруеит уусқәеи угәы иҭоуи. Уара ауаҩытәыҩса иԥсы цқьа уалахәмаруеит. Ҽаӡәы лмали, лыбзи, лыԥшӡареи ухнахит. Улԥырҵ наҟ. Сара азин усҭауам гәыкала иузыҟоу аԥҳәыс абас улызныҟәарц.

Ладикәа ашьҭахьтәи ауадахь дцоит.

(Назиа лышҟа дынхьаԥшуеит.) Ааи, ҳаргьы иаҳхароу рацәаӡоуп, саҳәшьа. Зны-зынла ҳабла хааҩоит. Амаҭ амҩаду ианыжьлоу ҳаҩсуеит ахы мырҷаҷакәа...

Н а з и а. Сара уаҳа сзычҳауам, сцоит... Ара есымшааира иагсмырхозар, бҕеиҵыхра смоуит.

А н а ԥ ш ә ы. Ех, саҳәшьа, бгәы ишԥаанагоз аԥсҭазаара алаба ныхшьыланы аиҟаратәра ус имариоума. Џьара улбаароуп, џьара ухалароуп.

Н а з и а. Уара иуқәнаго ахьӡ умоуп, сашьа. Ауаҩы... уи ухьӡызҵаз дымҩашьеит. Ари аҩыза ахьӡ зегьы иузрыхьӡҵауам. Аказы суазҵаашан... Ауаҩытәыҩса ибла шааԥшуа ижьы ԥырҟозар, ичҳарыма?..

Анаԥшәы даапышәырччан, ихы ирҵысуеит, ичҳароуп ҳәа.

Сара ахшара дсоуеит, уи изы зегь сычҳауеит. Убас дҩаӡароуп, уара уеиԥш ауаҩы ҳәа иарҳәартә. Сара уи ацәажәара далагар, сабду ашәа бзиаӡак сирҵан, схәыҷгьы исырҵароуп. (*Ашәак лҳәоит.)*

Ахаҵа дзиуа аԥсадгьыл азоуп,
Данаҭаххо ихьчарц азоуп,
Ашәахсҭа инылар еиҳа еиҕьуп,
Итәыла хьыԥшызар аасҭа...

Мышкахь ҩынтә ари ашәа анысымҳәо ыҟаӡам, даара исгәаԥхоит.

Л а д и к ә а *(ҿитҭуеит)*. Бҿарҳәама, еи, иабаҟоу сымаҭәақәа?..

Н а з и а. Саҭоумҵан. *(Дцоит)*.

А н а ԥ ш ә ы. Ҳхыԥхьаӡара иаарласны даҿаӡә дацлоит. Шаҟа быбзиоузеи. Шаҟа буаҩузеи! Бара беиԥш иҟоу ажәлар рразҟы инапы иануҵаргьы уацәшәартә иҟам...

А р с а н а *(ашәахьтә)*. Ааи, дыбзиан, аха...

А н а ԥ ш ә ы. Баша иуҳәоит ажәа, «аха». Лара дыбзиан, уажәгьы дыбзиоуп, дшыбзиоу даанхоит. Сара уеилыскааует, Арсана, ибзиаҵәҟьаны. Бзиа дубон, уажәы аусқәа шыҟоу убоит. Ахшара лцәа далашәаны дыҟоуп. Зегь хаз-хазы ишәгәаԥхо ҟашәҵо шәалагар, аҩнаҭа ашә ҳцәакӡаргьы ауеит.

А р с а н а. Исзычҳауама ари Назиа дышлызныҟәо, лара дыҩныԥҳәысуп, дмаҵуҩуп, уаҳа акгьы. Сара лыда аԥсҭазаара сҭахым... Угәы иалымсын, сашьа, уара баша иухьӡуп Ауаҩы ҳәа. *(Иҿынеихоит.)*

А н а ԥ ш ә ы. Уаангыл. Уаангыл ҳәа уасҳәеит!

Арсана ашәаҿы даангылоит.

Азин узҭада уара иааугәаԥхо аҟаҵара. Уцоит, аха уабацои, иашәыркуама шәыҩнаҭа ашә? Иззынужьуада уани уаби? Иабанӡа уанарыжьри уҩызцәа аҩыжәра узлагаз... Сара суазҵаауеит?..

А р с а н а. Саҭоумҵан, сашьа... Угәы нсырхама?.. Исыгқәоу рацәаӡоуп, аха сыриашаҩцәа уиаҟараҵәҟьагьы ыҟам... Уара иумдыруеи, сара изысурҳәозеи. Иахьа сусураҿы схы сакәиҭыртәит. Убааԥсуп рҳәан, усоуп сҳәеит. Исымҳәар амуашәа збан. Уара акымзарак улҵуам рҳәеит. Ус акәхап, аха сара суаҩхарц, сҭахуп ҳәа гәыҕьны исзымҳәеит.

А н а ԥ ш ә ы. Сахьуқәшаҳаҭқәоу ыҟоуп, Арсана. Зегь уара иухараӡам. Саргьы исхарақәоу ыҟоуп. Иумбои сҿы шсықәшаҳаҭхо. Уаргьы ухы унапаҿы иааг. Знацәкьыс узырбо зегь урыцмыҵҟьан. Уца, ара уҟазаара аҭахым ҳәа сгәы иаанагоит.

А р с а н а. Уца, уца *(ибжьы неиҵыхны дыччоит.)* Зегьынџьара уца. Абас аума ауаҩ игәы шыҟашәҵо. Сцоит, сара уи

сашьцылоуп, сцоит, аха иаба? *(Деитҵаччоит ашәаҿ днеиуан еиҵш.)* Сара уара уҿы сааит, гха сымазар суриашап ҳәа, арахь уара ажәак ухәлшәом. Изакәытә ссирузеи... Ишысҳәалац, саҭоумҵан. *(Иҿынеихоит.)*

Анаҧшꙍы ҿиҭуам ҧыҭраамҭак.

Зҿумҭуазеи? Ахара шуду убоит. Иҟаларымашь мышкы ухаракәа уриашауа? Иумыриашаргьы ҧсыхәа шумам удыруазааит. Умш аабзиахеит *(Дцоит.)*

А н а ҧ ш ꙍ ы *(ихазы).* Ацәа ҵаҕахан ашьа ацәцара иалагеит. Аха сара исхароузеи? Схы-сыҧсы ауаатәыꙍса ирыхҭнысҵоите, рҿаҵа снапала рҿы иахьҭасымҵо аума... Мап ара аусқәа аҽакуп. Иҟоуп саргьы исхароу...

Л а д и к ә а. Ари аꙍнаҭа акымзарак бзаламзар иббома ашә ахьҿоу. Сара аҳәынҭқарра иснаҭеит аусура азин, аҧсшьара азин. Ус анакәха ҭынч сыҟазаашт.

Н а з и а. Суҳәоит иҟалозар иаахтны исоуҳәарц: исыгузеи уара уҿы?

Л а д и к ә а *(ашәаҿы днеиуаны).* Згьы...

Н а з и а. Иалкаан.

Л а д и к ә а. Бҳаракым, агәеилгара бымам. Бара са сыпату аҟынӡа ианакәызаалакгьы бызхалом. Иахьатәи акультура бацәыӡит. Абри ауп, сыхаара, ибаҳарц ибҭахыз. Баха сымам. Бца ахәыцқәа рахь, акы быцәрыгхап аҳаҳаи. *(Дцоит.)*

Н а з и а *(лхала).* Сцоит, сагьцаӡоит. Урҭ ааӡатәуп. Мамзар уара иуеиҧшхар нас адунеи иқәрхуазеи. Сара исылшоит урҭ иуаатәыꙍсан рааӡара, сара сзыҳәан ари аҵкьыс гәырҕьара зыҟалом.

А н а ҧ ш ꙍ ы. Саргьы агәра згоит, урҭ уаатәыꙍсаны рааӡара бара ишбылшо.

Н а з и а. Згьы сычҳауеит уара уҟынтә. Уара уахьиашоуи, уқьиареи рыҟнытә, насгьы аҧхьаҟаз агәрагара ахьсуҭо аҟынтә, сцәа иадоу сыҧшқа иҟынтә. *(Днатәоит.)*

А с ҭ а м ы р *(даацәырҧуеит).* Ишсоуҳәара, сашьа, изукымзеи ашыц иалху лабак, абни сашьа иꙍызцәа рхы уаласларц. Мшәан, уара уи азин умоуп. Аҵәымҕ ихәахәоу акы иалауҵарц уҭахызар, иуриашароуп заанаҵ. *(Ауада дыꙍнаҧшуа.)* Саб ипат-

реҭгьы кыдырхит. Саб рыцҳа, дҟанҭаруаз ԥсараха... Ариаҟара зысурҳәозеи, сашьа, ухаҵкы, ухаҭа иумбои, шьоукы кәараҵо аамҭа ишашьҭо. Арахь уаргьы саргьы ҳаидтәалан ҳаидашшылоит. Иазхоит уажәшьҭа... Усыцхраа, уара иулшоит усыцхраа... Ҳаб иԝнаҭа еилаҳан изыҟалом. Уи гылан, иагьгылароуп.

Иаалашьцоит.

Аԥарда

Аԝбатәи аҟәша

Ақәгылара ахьымԝаԥысыц имԝаԥысуеит. Ахәаԥшцәа ахьтәоу азал аалашоит. Ашә даалагылоит Анаԥшԝы.

Анаԥшԝы. Шәарҭ абра итәоу шәхаҵкы, ԝнаҭа змам аӡәымзараӡәгьы шәыҟам. Аԝнаҭа аиҿкаара ус аламала имариам. Уи ҭбаахарц, илашахарц азыҳәан даҭахуп аиҳабы, аԝнаҭа ахы, амԝа иаша иқәызҵаша. Ауаԝытәыԝса афатә агьама анидыруа убасҟан ауп, уи аарыхраҿы инапсыргәыҵа амса аныҵало. Абра итәоу ԝнаҭала шәеиԥшым. Аӡәы аџьабаа адымбалакәан иургылеит. Даҽаӡәы иахьагьы-уахагьы аус шиуагьы макьана дзалымгацт... Ааи, уаха шәызхәаԥшуа ари аԝнаҭа аилаҳара иаҿуп. Акыраамҭа ҵуеит уи гылоуижьҭеи, ҳаԥхьаҟагьы акыраамҭа игыларц азыҳәан аҭӡамцқәа ҳнапқәа рыҵаҳаргылароуп. Ари зегьы иаҳзеиԥшу усуп. Шәаргьы, саргьы, уаха иизгьы, имицкәан иҟоугьы.

Азал ашьшьыҳәа иаалашьцоит. Асценахь дхалоит Анаԥшԝы.

Асҭамыр. Бзиала уаабеит!

Анаԥшԝы. Бзиа убааит!

Асҭамыр *(ааҭгылара ашьҭахь)*. Ишԥабзиаз аԥсҭазаара зқьы шықәса рҟынӡа иҳамазар. Иҳамбози аҵыхәтәа ахькылсуаз.

Анаԥшԝы. Уи аҵыхәтәа аилкаара азыҳәан уара иуҳәаз ашықәсқәа маҷуп. Унатәеишь саагәара, иуасҳәап исаҳахьоу ажәытә ажәабжьк. Дыҟан нхаԝык, зны иааганы иашҭа агә-

ҭацәḱьа еиҭеиҳаит ӡынгьы-ԥхынгьы зыбӷьы камԥсаӡоз ҵла ԥшӡахәӡак. Аҵла иаразнак иазҳаит. Аха шьыжьымҭанк зны аԥшәма дааԥшызар, иҵла хәыҷы аҵарӡны ҵла дук шавагылаз ибеит. Ус ишнеи-шнеиуаз, иҵла ԥшӡа аԥшшәы нахаҳан, абӷьқәа канӡо иалагеит, аҩарагьы аҿазнакит. Убасḱан ауп аԥшәмагьы ихаҿы ихшыҩ, анааи. Уара еилукааит ҳәа сыḱоуп ари ажәабжь зызҳәо?

А с ҭ а м ы р. Еилыскааит... Уи аҵла убра имгылакәа иара ахьадгылаз игылар акыр амазма...

А н а ԥ ш ҩ ы. О, сашьа, иара убри ауп аус злоу...

А с ҭ а м ы р. Уи, зызхәыцтәу акоуп ҳәа сгәы иаанагоит. *(Деилашәаны дҩагылоит.)* Аха иазхәыцуа дабаḱоу. Дабаḱоу ҳаҩны аҩнуҵḱа ихәыцны ицәажәауа.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уҿырҭынч, умыццакын. Сара иуасҳәеит, умыццакын.

А с ҭ а м ы р. «Умыццакын», «ачҳара умаз», арҭ иажәхьоу ажәақәоуп. Аусқәа шцо ала арҭ ажәақәа еинаалом. Сара убас акәу џьысшьоит. Избагәышьоит ушеиҵанарӷәӷәаз... *(Ашьшьыҳәа ашьҭахьтәи ауаҭах ахь дцоит. Анаԥшҩы ихала даанхоит.)*

А н а ԥ ш ҩ ы. «Избагәышьоит ушеиҵанарӷәӷәаз». Ааи, аиаша иҳәеит. Ибзиоуп, аха иḱаҵатәузеи? Анҭикараа, Ладикәараа ыḱанаҵ, Назиеи Асҭамыри гәырҩа рыгхом.

Н а з и а лыԥшшәы лхаҳан ашә даалагылоит, аарлаҳәа лшьапқәа дааныркыло.

Ибыхьзеи?

Н а з и а. Исыздыруам, сыҩнуҵḱа амца ҭагьежьуеит. Сифеит аламысда. Иахьа днеин крыфара сигеит, ҵәыцак азна аҩы сиржәит. Уи иаман ахәшә, ихәыҷы дызлеишьшаз. Суҳәоит ирласны ацхыраара машьына уаԥхьарцы... Ах... аламысда...

Назиа дкаҳарц дҵысуеит, аха Анаԥшҩы дааникылоит. Убри аамҭаз дааҩналоит А р с а н а. Иблақәа ашьа рхыҵәало, Назиа даашьҭыхны ацәартаӷәы дныҟәиҵоит. С а р и е и Ц а ц е и еибарҩны еибарччо иа-нааҩнахх, ахаҳә рыхәлашәазшәа иаанхоит. Дааиуеит А н ҭ и к а, уи длышьҭаланы Ламшьаҵә ихәырџьан ихәда ихшьны. Зегь ҿымҭ игылоуп.

Ладикәа, Анҭика, Сариа шәаӡыӡарак рызцәырҵуеит.

А н а ҧ ш ꚩ ы *(Ладикәеи Анҭикеи днарҿагылаӡ).* Зыхшара алашара рбаанӡа хәшәла ицҟьа иқәызҵо шәара аламысдақәа.

Асцена аалашьцоит.

Ақәыџьмеи ауасеи рхала еицынхашьа рзыҟаҵом... Сара уиаҟара мчы шсымам зны-зынла избалоит. Аха зынӡаскгьы сгәы каҳауам. Издыруеит мышкы зны сара сҿы ишаанаго. Сара исуалуп уара аихатәы гәышҧы уманы уҟасҵарцы, уагьыҟасҵоит. Сара зынӡаскгьы исҭахым уи лыӡбахә ухаурштырц.

А с ҭ а м ы р. Уаҳа ҧсыхәа сзыҟамҵеит. Мшәан, лара уаꚩытәыꚩса иҳәатәы хазҵо лакәым. Сара лара лҟны зеиҧш ҳәа акымзаракгьы сзымҧшааит.

А н а ҧ ш ꚩ ы. Уи саргьы ибзиаҵәҟьаны издыруеит. Аха угәы иаанагома арҧыс лара уаꚩытәыꚩса иҳәатәы халымҵо, абыржәы дшыҟоу диит ҳәа. Лара диит ҧшқак дышиц, аха ишлызҳаз ауп узызхәыцша. Бзиа улбоит, аха дақәшәом бзиа убашьа. Уара иууалуп уи лшьапы лықәыргылара, дыҧҳәыс бзианы лыҟаҵара.

Назиа даадәылҵуеит, уи ашәы шылшәыц илшәуп.

А с ҭ а м ы р. Ладикәа џьаҳаным дцаа ит. Уи бизымхәыцын. Сара бныҟәызгоит, бхы балсырҧшуам.

Н а з и а. Аҵла иалҟьаз амаҭ ицҳаит ҳәа, сара аꚩбагьы сыхьит. Схәыҷы дысцәишьит, дысҧырҵынгьы дцеит. Оҳ, изакәытә хьымӡӷузеи! Иҭабуп Асҭамыр, аха уажәшьҭа шәыꚩнаҭа иꚩнысхуазеи, сцоит сҭаацәа рахь.

С а р и а *(ҧкы ҧшӡак модала иӡаху лышәаҧаны даауеит).* Даба, Назиа, бахәаҧшишь, иснаалоума?..

Н а з и а *(дхьамҧшӡакәа).* Ибымбои рыцҳарас иҟалаз, сара арҭ реиҧш иҟоу амодақәа цқьа исзеилкаауам.

С а р и а. Ауаꚩ ихала ихы идыруазар еиӷьуп. Аиаша бҳәеит, иҧхашьараӡам ибзымдыруазаргьы.

Н а з и а. Ус акәхап, аха саргьы сгәы ак санаҳәоит, ари ас ицаӡарым ҳәа.

А н а ҧ ш ꚩ ы. Саргьы...

А с ҭ а м ы р *(днеины длыхәаԥшуеит)*. Убыс ибнаалоит, убас, ишԥасҳәари.

Сариа дгәырӷьо дыԥоит.

Ауаса ақәыцьмацәа ахаурԥар ишанаало еиԥш.

С а р и а. Уара узы згь аками, исшәызаргьы исшәымзаргьы. Аԥсҭазаара ахаара иаҵоу ҳәа акымзаракгьы уздыруам. Сара иуабжьызгоит, сашьа, ушьапы ааиҵухырц, унаԥшыааԥшырц. Иудыруазеи ҿыцк убар, иуҵар. Уи ухәарҭахап уаԥхьаӷазы.

А с ҭ а м ы р. Ишсабҳәара, сахьындәылҵуа исбырбода? Сара бара бӷызцәа срыхәаԥшыр аҵкыс бжьра-быжьҵәа еиӷыжаан анышә самазар еиҳа еиӷьасшьоит.

С а р и а. Уара амода уаӷоуп, ус акәзар.

А с ҭ а м ы р. Мап, иара саргьы бзиа избоит аҽеилаҳәара, уи акультура иатәуп. Аха рыцҳарас иӷалаз убри ауп, ауаӷытәыӷса адәныӷала акәымкәан, ӷныҵӷала ԥсыла данхәарҭамхалакь, усӷан ибзиарақәа абжак ицәмыӡыр ауам. Саҳәшьа, бара адәахьгьы-аӷнуҵӷагьы беиԥшуп.

С а р и а. Уи уара уус алам, угәнаҳа рықәшәааит абас узааӡаз. *(Дцарц лҿыналхоит.)*

А н а ԥ ш ӷ ы. Баангылишь, аҭыԥҳа, бгәанала ибааԥсны дааӡоума башьа? Сгәы иаанагоит ибацәажәо дыбдыруеит ҳәа.

С а р и а. Мап, дсыздырӡом. Уажәадагьы дсымбац.

А н а ԥ ш ӷ ы. Сыбдырхрагьы быӷоуп. Макьана акәым, аҵыхәҭәаншәа.

С а р и а. Уздырындаҳәагьы сыӷаӡам. Уара уда, издыруа сызхоит.

А н а ԥ ш ӷ ы *(ибжьы ӷышьҭыхны)*. Сара сзызбазҵаауа рҭак саҳәауеит. Аинститут баналга, аусура бахьыршьҭуаз бзымцазеи?

С а р и а. Гәаӷра сымам ақыҭаҿы сцаны аус зуртәы.

А н а ԥ ш ӷ ы. Изхыбҵәазеи быхцәы ишьқьыруа ибықәыз?

С а р и а. Уи сара исусуп.

А н а ԥ ш ӷ ы. Ирҳәоит, бӷызцәа рҿы бхашәа хы бымбо брылоуп ҳәа...

С а р и а. Саԥсоуп азы.

А н а ԥ ш ә ы. Бара бцыхәала ҩыџьа арԥарцәа ашьа картәеит. Уртҭ еибамырдырӡакәан брацәажәон.

С а р и а. Сара излазбо ала, уара ацәажәара бзиа избо уаҩуп. Аха иаауҳәаз хшыҩҵакык рыманы ҳәа иҟаӡам. Иахьа аҩажәатәи ашәышықәса алашәқәа цәырҵуа иалагеит, ҳа, ҳа,.. ҳа! *(Дцоит.)*

А с ҭ а м ы р. Ааи, иубоума иҟоу, сашьа. Уакә сакәзар ари еиԥш иҟоу аус савсуамызт. Мшәан, уара...

А н а ԥ ш ә ы. Ус иаалырҟьаны зегьы рҿагылара ҟалом. Уи аԥсҭазаара иазакәануп. Иахьа дара, уаҵәы ҳара. Ус ишнеишнеиуа зны ахаҿы арыцқьоит. Абриоуп зҿысымҭуа... Абри ауп ҩнуцҟала исхызго, сыхцәгьы зыршлаз.

А с ҭ а м ы р. Ианбанӡа, ҳаҩны анеилаҳалакь ашьҭахьу?

Дааиуеит А н ҭ и к а.

А н ҭ и к а. Уи уара иуусым, сычқәын. Иумыргылеит, аиҭаҟаҵарагьы хьаас аӡәы иуиҭом...

А с ҭ а м ы р. Иара цәымӷыс бызсымоугьы убри азоуп, сан, сыҩлаҭа арҿыцра сахьақәиҭбымтәуа. Бгәы ишԥаанагои, сбыхшеит, сбааӡеит, аха... Ма сыԥсыроуп, ма ҳаҩнаҭа ашьапы иқәгылароуп.

А н ҭ и к а. Уара аус дуқәа угәы иҭаҵәахны иумазаап. Аха арҭ ухала иузызбауамызт. Иазхоуп, сҭаца, уажәшьҭа маӡала алекциақәа рыԥхьара. Бызлазбо ала ибҭахуп сыҩнаҭа быргарц. Мап, сылашара, бақәымгәыӷын. Бара бцыхәала сычқәын аҩны ддәылҵны дцеит. Ара быҟанаҵы уи арахь дыхнымҳәуазар акәхап. Еиӷьуп заанаҵы ибӡбар, баԥхьаҟа бразҟы бахькылнагаша.

А н а ԥ ш ә ы. Ӡыг-мацәазк азна иадамзаргьы бара ауаҩреи аламыси былан быҟазар, Назиа шәара шәцыхәала дызҭаԥшхьоу аҟынтә абарҭ ажәақәа лабҳәомызт. Бара ибҭахӡамызт бԥа иԥа дкны билахәмарларц. Аха уи аҵкыс еиӷьабшьеит асаби ахәшә дашьырц, иагьыҟабцеит ишыбҭахыз. Зхи-зыԥси мацара иашьҭоу бара баҵахароуп.

Ан лхы кны днатәоит, дааиуеит С а р и а.

С а р и а. Сан ибыхьзеи? Уара лгәы нурхама?..

Асҭамыр ҿиҭуам.

(Анаԥшәы иахь.) Сара азин усҭом сан ишлыхәҭам улацәажәарцы. Исзеилкаауам ҳаӡнаҭа аԥсҭазаара узаԥырхагахауа, уҳабым, уҳашьам. Сара иахьарнахыс иаахҵәаны исҳәоит сашьа, бара сҭаца, уара зегь здыруа, шәыхшыӡ иарбанзаалакгьы иҳалашәымҵан, ҳара ҳаизхартә ҳаҟоуп... Сан, уаха сзымаар, хьаас иҟабымҵан, сӡызак лахь сцоит... *(Ашәаҿы днеиуеит.)*

А н а ԥ ш ӡ ы. Бымцан убрахь, сара ибасҳәеит бымцан ҳәа. Уи бижьон, аамҭа былеихигон... Иара уаха ԥҳәыс дигоит...

С а р и а. Уара уаҵкыс уи игәра згоит. Уара усыздырӡом. Баша ухы аҵьабаа аурбоит. Сара сцеит. *(Дцоит.)*

А н а ԥ ш ӡ ы. Зҿыбымҭуазеи ан? Бара ибдыруама быԥҳа дахьцауа? Мшәан, сара сбазҵаауеит.

А н ҭ и к а. Сара сыхшара срықәшаҳаҭуп, урҭ сааӡоит сгәы ишаҳәо ала. *(Дцоит.)*

А н а ԥ ш ӡ ы. Цаца даауеит ҳәа сыҟоуп. Уара иухәҭоуп уҽаархаан улԥыларцы. Сара агәра усыргоит, ушеилылкаауала. Уи заԥхьаҟа акы иазкылсуа ԥҳәызбоуп. Иахьатәи мацара уахәамԥшлан...

Ц а ц а *(дааӡналоит)*. Сзужьазеи, сара сузыԥшын аблеҭкәа амхны?..

А с ҭ а м ы р. Саҭабымҵан, Цаца. Снеиртә сыҟамызт.

Ц а ц а. Иуҳәарц уҭахума зынӡаскгьы снеиуам ҳәа.

А н а ԥ ш ӡ ы. Бмыццакын, аԥҳәызба, зны ихьыз еилкаа.

А с ҭ а м ы р. Мап, аха сгәы иаанагоит бара ибхамышҭыц ҳәа аҭак шсыбҭахьоу?

Ц а ц а. Мап, исхамышҭыц, иудыруазааит, иара убри шакәу абас исыгзырхазгьы. Схәыцуеит сеиҭахәыцуеит. Сара сырҵаӡуп, ақалақьаҿ сиит. Уажә абарҭ зегь нкажьны ақыҭахь ацара сзыцәгьахоит. Ара саб акы ҳагирхашам. Ҳаӡны ашаха ахаҵаны иугозаргьы, мап уцәикуам... Ухәыц, суҳәоит. Ицәгьоуп уи еиԥш ақыҭаҿ сцан аусура...

А с ҭ а м ы р. Абыржәеиԥш аан ауп узҭахугьы данудыруа. Сцоит сахьыраaӡаз ахь. Ҳаԥхьаз аекзаменқәа рзы аҽазыҟаҵара саҿуп. Ақыҭанхамӡатә институт сҭалоит. Разҟы сыман

схы сыԥхьаӡарын, баргьы саргьы аԥсҭазаара амҩа ҳазанылар, аха...

Ц а ц а. Уажәы Угәы шны уҟоуп, саҭоумҵан... Иҟалап сара сакәзар изыхҟьо арҭ зегьы уажәшьҭан...

А н а ԥ ш ҩ ы *(аԥенџьыр ахьынтә Цаца дахьцаз длыхәаԥшуеит)*. Сара иуасымҳәази, сашьа, лара ахәыцра змоу, ирласны зыҽзыриашо уаҩуп ҳәа. Абрантә сахьлыхәаԥшуа илнызбаалоит, илаҳақәо зегьы лыдкыланы, лыхәда лыкәаҽ дышцо. *(Асааҭ днахәаԥшны.)* Уныкәианы уԥсы шьа. Сара исҭахуп ԥыҭраамҭак схала саанхарацы.

А с ҭ а м ы р. Ибзиоуп. Иҟалап угәы ҿыгьыр.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уацәымшәан. Аа, аус зҿы исымоу ауаа ахьтәоу.

А с ҭ а м ы р. Иабаҟоу ауаа. Аа, асценаҿ ҳаҟоуп ҳәа сгәы иаанагаӡомызт. Сцап, сыԥсы ааиҭаскып. *(Дцоит.)*

А н а ԥ ш ҩ ы *(ԥыҭраамтак дхәыцуа дгылоуп, нас асцена аԥхьа дааины днатәоит)*. Ишыжәбо еиԥш, шәареи сареи ҳхала ҳаизаанхеит. Азин сышәҭозар, иахәҭоуп ҳәа исыԥхьаӡоит ҳаицхыраан ҩбаҟа-хԥаҟа зҵаара еилҳаргарц. Ауаатәыҩса ҩнуҵҟала иҳамоу ацәанырра, адәахьы ҳхы иаҳзархәозар, усҟан ауп дасу ҳахьхәарҭоуи, ҳахьхәарҭами цқьа ибзианы ианеилаҳкаауа. Ауаҩы дхәарҭамхакәа аԥсҭазаара пату изақәлом. Ахшыҩ змоу изларҳәо ала, ауаҩы ауаҩ иоуп ԥсҭазаарасгьы разҟысгьы имоу ҳәа. Ус анакәха шәаргьы, саргьы, абарҭ аҩызцәагьы ҳнеидтәалан еицаҳаӡбап уахатәи аспектакль аҵыхәтәа ахькылаагаша, насгьы ишкылаагаша. Арҭ ахаҿсахьақәа ижәбауа макьаназ иуадаҩуп рыхцәажәара. Избан акәзар рызынтәыкгьы абри аҩнаҭа алахьынҵа азыҳәан ихәыцуеит. Аха руа дарбанхарушь аҵыхәтәаны ажәа зауа. Ахәаԥшькацәа шәхаҵкы, шәареи сареи иҟаҳҵап семинар хәыҷык. Сара сшәыҳәоит шәарбанызаалакгьы абра итәоу, ҳәоу заҵәык иадамхаргьы шәгәаанагара шәҳәарц азы. *(Ԥыҭрак дааԥшуеит.)* Сара излазбо ала аӡәгьы ақәҿышәҭуам ауп. Даара иссируп. Ауаа аспектакль иахәаԥшырц иаауеит, ицоит идәылҵны гәаанагарак рымаӡамкәаны. Ус акәзар, шәхаҵкы, ахәаԥшыҩцәа, сара снапы нашәықәкны шәуа

дарбанзаалакь далхны сиазҵаар акәхоит. *(Азал аалашоит. Анаԥшҩы дрылаԥшуеит.)* Уара арԥыс угәы аанагаракәа ҳауҳәарц суҳәоит.

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Сара ишәасҳәаша акымзаракгьы сымам.

А н а ԥ ш ҩ ы. Иагьа ус акәзаргьы, атеатр уаныҩнала акы еилукаауан жәаҳәарада. Сара сгәы иаанагом уара баша аамҭа ухугарц уҩналеит ҳәа.

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Аха абри арԥыс дзыргәамҵуа ҳәа акымзаракгьы сзеилымкааит. Мшәан, уи игузеи. Иҩны анцәа ишиҳәара дыҩноуп. Арахь игәы наӡом. Ажәак ала, ухаҵкы, дысзеилкаауам...

А н а ԥ ш ҩ ы. Ааи, иара убри ауп рыцҳарасгьы иќоу, уи дзыргәамҵуа ахьузеилымкаауа. Ухал арахь.

Ахәаԥшҩы дхалоит.

Угәы иалымсааит, аҩыза, сара уԥысшәарцаз акәӡам. Сара исҭахуп абра итәоу ахәаԥшцәа уара ула рхы реилдсыркаарц. Сара агәра ганы сыќоуп урҭ ара ишырацәо. Убри аќынтә суҳәоит сызуазҵаауа зегьы рҭак суҭаразы.

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Сӡырҩуеит.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уара занааҭс узҿузеи?

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Сыстудентуп.

А н а ԥ ш ҩ ы. Ибзиоуп. Аҩыза астудент, ишсоуҳәара, узаазеи уаха атеатр аҿы?

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Аспектакль сахәаԥшырц.

А н а ԥ ш ҩ ы. Даара ибзиоуп. Иубазеи?

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Иубазеи шԥа? Зегьы. Аҩны ҭбаа, асахьа бзиақәа...

А н а ԥ ш ҩ ы. Уаангыл, уаангыл, адекорациа акәым узлацәажәаша, ауаатәыҩса шԥоубо?

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Убриами, мшәан, аԥхьан исҳәаз. Арҭ зыргәамҵуа ҳәа иарбанзаалакгьы конфликтк ыќам.

А н а ԥ ш ҩ ы. Саҭоумҵан, уажәа ахьааныскыло. Аха ари апиеса ҩуп конфликтда. Уара уагхан уҩналама?

А х ә а ԥ ш ҩ ы. Хә-минуҭк раќара ауп сахьагха.

А н а ԥ ш ҩ ы. Уара ианакәызаалакгьы уагханы ушыќоу уныԥшуеит. Инагӡа уажәа.

А х ә а ԥ ш ә ы. Сара сгәы иаанагоит арҭ рыҩны аҭӡамцқәа ишрыхӡыӡаауа еиԥш ишәарҭам ҳәа. Урт ғәғәаны игылоуп. Нас иарбан рыцҳарас иҟалаз?

А н а ԥ ш ә ы. Рыцҳарас иҟалаз убри ауп, уара аԥстазаараҿы урыцҳан уахьиз.

А х ә а ԥ ш ә ы. Сара ус аӡәгьы исаимҳәац, ухаҵкы. Уара хәыҷык ухы аанкыланы уцәажәала.

А н а ԥ ш ә ы. Иара убри ауп еиҭа рыцҳарас иҟалаз, угхақәа уҿаҿы иахьуарымҳәоз..

А х ә а ԥ ш ә ы. Усацәҳарц аума ара сызхоугалаз, ухаҵкы? Ас шакәыз здыруазар, атеатр сыҩналомызт.

А н а ԥ ш ә ы. Иубома ауаа шыччо. Уца утыԥахь...

Ахәаԥшәы иҭыԥахь иҿынеихоит. Дааиуеит А с ҭ а м ы р.

А с ҭ а м ы р. Аҩыза, иҟалозар минуҭк усҭахын.

А х ә а ԥ ш ә ы. Уаргьы усацәҳарцу?!

А с ҭ а м ы р. Мап, сара суҳәоит аказы. Иашоуп, уара уартистым, аха иуасҳәо сзыҟауҵар, сгәы иаанагоит ҳаилибакаап ҳәа.

А х ә а ԥ ш ә ы. Исылшо акәзар...

А с ҭ а м ы р. Иулшоит. Иаҳҳәап, уара ианаацәылашоз инаркны урашәон, амхы уҭагылан, даара амла уакит, уагьааԥсеит. Ашьыбжьон аҩны уанааи, ухәы рхианы аишәа иқәгылоуп. Уара иаразнак акрыфара уалагоит. Суҳәоит иухоумырштырц, астол иқәгылоу афатәқәа уара иааурыхыз шракәу. Уалага.

Ахәаԥшәы акулисахьынтә дааиуеит, уаҳа наиламкәаны астол днахатәаны акрыфара данналагоз, Асҭамыр днеины иааимҵихуеит.

А х ә а ԥ ш ә ы. Иҟоузеи, ухаҵкы, измааноузеи ари?!

А с ҭ а м ы р. Убри ауп измааноу, сара абас иахьсгәаԥхо аҟынтә.

А х ә а ԥ ш ә ы. Уара иугәаԥхо зегь ҟаларым, аҩыза. Ари сара иаасрыхит, сыҩны акрыфара сақәиҭумтәуеи? Сара суазҵааауеит ари змааноузеи ҳәа.

А с ҭ а м ы р. Уақәиҭыстәуам. Узҵаарагьы аҭак усҭауам. Иааурыхзар ишԥаҟасҵои зугәахәуа. Саргьы истахуп аԥсҭазаара.

А х ә а ԥ ш ꙍ ы. Нас аԥсҭазаара уҭахызар, иҟаҵа уаргьы. Сара сыꙍны уҽыꙍноумыжьын. Уара зынӡаск ламыск ҳәа улаӡамзаап. Мап, аꙍыза, азин усҭом, ма уара, ма сара. Сабацәа рыламыс ахьчара макьана исылшоит.

А н а ԥ ш ꙍы. Уҽырҭынч, аꙍыза. Атеатраҿ ауп ҳахьыҟоу.

А х ә а ԥ ш ꙍ ы. Ааи, ааи, саҭоумҵан. Ишакәымшәа сгәы ԥжәеит ауп. Саҭоумҵан. *(Ашьшьыҳәа авансценахь дааскьоит.)* Шәаргьы саҭашәымҵан ахәаԥшцәа, шәхаҵкы.

А н а ԥ ш ꙍ ы. Нас?

А х ә а ԥ ш ꙍ ы. Еилыскааит зегьы, аха ари ахәыцра аҭахуп. Сара... Шәара... Мап, ҳара еиҳа еиҕьуп ҳәа сгәы иаанагоит.

А х ә а ԥ ш ꙍ ы иҭыԥ ахь дцоит. Асценаҿ ҭынчроуп ԥыҭрак.

Аха арҭ афактқәа маҷуп ҳәа сыҟоуп.

А н а ԥ ш ꙍ ы. Иара убри ауп аусгьы злоу, аꙍыза, афакт уажәазы ихәыҷызаргьы, уашьҭан иахылҵуа закәхо еилкааны ахәыцра. Аха сара сгәы иаанагоит уахатәи атеатраҿы уаара алҵшәа аманы иҟалеит ҳәа.

Лыԥшшәы лхаҳан ашә даалагылоит С а р и а.

Бара ибымҳәази уаҳа схынҳәӡом ҳәа, нас?..

С а р и а. Сыхнымҳәыр акәызма? Сара иагьа сҳәаргьы ари агәра сызгомызт. Сыԥсеиԥш бзиа дызбон. Иара иаха аҽаӡәы дигеит. *(Дԥәыуо адиван лҽныҟәлыжьуеит.)*

А н а ԥ ш ꙍ ы. Быԥсеиԥш бзиа дыббон, аха иԥсеиԥш бзиа бибозу бимбозу ахьбзеилымкааз ауп абарҭ зегь бзызуз. Ахәаԥшцәа, шәхаҵкы. Аспектакль нҵәаанӡа ахәшьарахь ҳзиасыз аԥхьаҟа ихәарҭахарц азоуп. Ааи, еиқәрҽаҽан, иҟам-иным ада ирԥшӡаны, ажәа хаала ихыркны ҳалымгарц азыҳәан, уахатәи ахәмарра абра иаанкылахоит. Ҳара уи баша иахьыӡҳамҵеит «Изылгам аспектакль». Уахарнахыс ахәаԥшцәа идҳарбарангьы ҳаҟам. Афишақәагь кыдаҳхуеит, арепертуаргьы иалаҳхуеит. Избан акәзар, ари зҵаатәуп, зны ибзианы иӡбатәуп. Уаха ахцәажәараз иалҵыз ирҳәо рҿамшәо иҟамлартә еиԥш, уашьҭан ирҿыцны ианықәҳаргыло аамҭазы. Ишыжәдырыуа еиԥш, апартери асценеи рбжьара аҳәаа ыҟоуп, ахәаԥшцәа шәхаҵкы. Шәара уи аҳәаа шәахыԥшны

хара ҳшәымбо, ҳара уи аҳәаа иахыжьны ҳӄазара ара шәара шәӄынӡа ианҳазнамга усӄан... Суҳәоит ацәашьы урцәарцы.

Ацәашьы ыцәоит. Ҧытраамҭак тынчроуп, апиеса иалоу ахәмарцәа зегьы амҩа иқәуло реиҧш ишындәылҵра ихиоуп. Ацәашьы акуеит. Зегьы асцена аҧхьаӄа инеиуеит, урҭ алашара иалкаан ирықәлашоит, идәылҵуагьы мҩаҧнагоит. Егьырахь лашьцоуп.

Шәара ишәхашәмырштын шәышуаатәыҩсоу. Насгьы ижәдырузаанит, ауаҩытәыҩса иаӄара иҳараку акгьы шыӄам. Азал ҭацәижьҭеи акраатҵуеит. Реиҳараӡак ахәаҧшыҩцәа уаха риарҭаҿы измыцәо, шәара ҩнытҵӄала шәеиҿыхара аҵыхәтәы шәахькылнагаша иазхәыцуеит. Иазхәыцуеит ари аҩнаҭа иаарласны ашьапы ишықәыргылатәу. Еиҭа шәасҳәоит, иахьа мацараз акәымкәан, уаҵәазгьы шәхәыцла, ишәхашәмырштын аҧсҭазаара уаҵәқәа шамымҵәо.

Н а з и а *(лчамадан кны асцена аҧхьаӄа дааскьоит).* Иахьарнахыс схы сақәиҭуп. Сара исоуит ааха ҕәҕәаны, аха исымоуп, сааха схазырштша саҧхьаӄа акры. Сгәы иаанагоит иӄасҵо иашоуп ҳәа. *(Лхы-лҿы аччара аақәлоит.)* Ахәыҷқәа, сара зааӡара саҿу ахәыҷқәа рахь исыхоит сгәы. Абзиараз! *(Дцоит.)*

А р с а н а. Иахьа амҵәыжәҩақәа соуит, исызшеит. Адунеиаҿы амца злеиқәуҵо мыҿ-хьышьаҵәык ыӄамзаргьы, сара бзанҵык аҧхара быгсырхом. *(Дцоит.)*

А с ҭ а м ы р. Сара сыбжьы ларӄәны сцәажәозар, уи иаанагом агәкаҳара. Абжьыҳаракрагьы лҵшәа анбаиухьоу? Сышәзеилымкааит, аа... Сеилызкаазгьы ишәзымгәаҕьит сыхцәажәара, егьаурым, еиҭа ҳаибабахп. Сара уажәазы саб иҩны ааныжьны ақыҭахь сцароуп. Уа аҳауа цқьоуп, уа иӄоуп сандуи сабду, уа исымоуп аҩызцәа, ауаа қьиақәа, ауаа намысқәа, ауаа ҕәҕәақәа. Сара агәра згоит саб иҩны аҭӡамцқәа дунеихаан ишмызуа. Урҭ ыӄан, иӄоуп, иагьыӄалоит. *(Дцоит.)*

С а р и а *(лчамадан кны).* Исхарақәазгьы сыдыскылоит. Сцоит дахьцаз, сара уи ида аҧсҭазаара сцәыхьанҭоуп. *(Ирласны дцоит.)*

Антикеи, Ладикәеи, Сариеи акы рҳәарц рҭахуп, аха Анаҧшҩы иаанкылоит.

А н а ҧ ш ҩ ы. Саҭашәымҵан, шәхаҵкы, аха шәара ажәа шәымаӡам. Суҳәоит аҧарда ауркрацы.

А ҧ а р д а

ЗНГЬЫ АҴСРА АИААИРА АГОИТ

Қәгыларак змоу адрама

И а л о у а у а а

А с л а н г ь е р и — иарҧысра дҭагылоуп.
Р а ф и д а — Аслангьери бзиа иибо.
С у н а р — зеижә шықәса ихыҵуеит.
Ш ә ҭ ы ц — Сунар иаҳәшьа 16 шықәса лхыҵуеит.
А ж ь г ь е р и — уаҩ быргуп, 60 шықәса ихыҵуеит.
О з б а ш ь — 23 шықәса ихыҵуеит.
А ҭ у џ ь а р — даҭыркәоуп.
1-т ә и а н.
2-т ә и а н.
1-т ә и а р у а ҩ.
2-т ә и а р у а ҩ.
Иҭҟәаны иргоз гәыҧҩык аҧсуаа.
Абџьар зкыз аҭырқәа ир, хҩы-ҧшьҩык раҟара.

Ахҭыс мҩаҧысуеит Амшын еиқәа иху аҭырқәа ишхәаҿ. Иҭҟәаны иргоз аҧсацәа: А с л а н г ь е р и, С у н а р уҳәа ҧыҭҩык арҧарцәа кыдҿаҳәалоуп. Анацәа рыхцәқәа рықәҧсаны итәоуп. Аҭырқәа ианичарцәа рабџьар кны ирыдгылоуп. Агәаҟ ашәа рҳәоит.

1-тә и а н. Дыҧсит... Дыҟам сыҧшқа уаҳа. О, шәарҭ ауаҩжьыфацәа.

2-тә и а н. Ҧшьаала, идыбмырдырын акәымзар, дбымхны амшын даладыршәуеит.

1-тә и а н. Мап, уи зыҟалом.

2-тә и а н. Бгәыҳәҧы ицәошәа даҵаҵа, арахь иаауеит...

1-тә и а р у а ҩ. Ҳанум џьан, бара бқәыҧшӡоуп макьана. Дзыбҭахызз ахәыцы. Да снеиҿарҧшишь, дзеиҧшроу збап...

2-т ә и а н. Анцәа ишиҳәара, ухаҵкы. Амала ан лгәыҧҳәыхш ацымхәрас ашьа ижәуеит акәымзар.

1-тә и а р у а ҩ. Ҳанум, ишсабҳәара ашьа ижәуоу, ижәырц дыҟоу?

2-тә и а н. Уашьҭан ижәырц азыҳәан уажәнатә даршьцылатәуп.

1-тә и а р у а ҩ, *(иҩыза иахь).* Иубома, Рафеҭ, арҭ агьааурқәа рыҳәсақәаҵәҟьагь шыҟоу. Уажәнатә аҧшқа ашьажәра дадыршьцылоит, мышкы зны рыҧсы ҳарҭарцы.

2-тә и а р у а ҩ. Арҭ рҿы агәҽанызаара аҭахуп, ухаҵкы.

1-тә и а р у а ҩ. Уи уажәоума ианудыр. Ашьха реиҧш, рыхшьаара ҳаҿуп, аха даргьы аҟыҿыҳәа ицҳауеит. Зыҧшқа дыҧсны дцәырзымгаз иангьы иаргьы ахаҳә рыцраҳәаны амшын иалаҳажьуеит. *(Ауаа ирылаҧшуа рҿынархоит.)*

2-тә и а н. Ани аҧшқеи рыгәнаҳа шәзымгааит шәарҭ аимҵәацәа.

Амызгәыҭ иадҳәалоу Сунар ишьапқәа лгәыдырҕәҕәалан дтәоуп
Ш ә ҭ ы ц.

Ш ә ҭ ы ц. Сашьа, ирхәруама ашахақәа угәышҧы?

С у н а р. Мап, саҳәшьа ашахақәа ирхәруа сара сыҧсадгьыл ауп.

Ш ә ҭ ы ц. Хаҧыцла ахыҵәҵәаара салагап, уеидырҟацала узку.

С у н а р. Сыҧсадгьыл иакәыршоу аҳәагәыжькәа, ба беиҧш зыцламҳәа кәадоу иакәымкәа, даҽацламҳәак ихнаҵәароуп.

Ш ә ҭ ы ц. Уеидырҧахла узку рҟнытә ухы уақәиҭзар, ҳаҧарын ацәқәырҧахьы, ҳаҧсадгьыл ахь ҳашҧазӡхымҵрыз.

С у н а р. Ҳаҧсадгьыл... Ҳаҧсыргьы егьамаӡам. Аҧсра зныззынла аиааира анагалогьы ыҟоуп.

Ш ә ҭ ы ц. Уцхыраара ҳаҭ анцәа ду!

С у н а р. Иаҧсам уи аҟара иҳәара. Ҳара ҳзы анцәа дыҟаӡам.

Ш ә ҭ ы ц. Нас ҳара иҳацхраауада?

А ж ь г ь е р и. Ацәқәырҧа, сыҧҳа, ацәқәырҧа. Еҳ, дад, иҵьанаҭын заанаҵ сыҧсыр, абри еиҧш акаамеҭ саламҧшыкәан. Ужәҩақәа ухьуама?

С у н а р. Акымзаракгьы, сабду. Ҳхы лаҳмырҟәырц азыҳәан зегьы сычҳауеит. Дрыцҳауп саҳәшьа, анаатәи ацәқәырԥеи аалысуа абра сшьапы дамҵажьуп. Дыжәга, ҭыԥк лышәҭ.

А ж ь г ь е р и. Еҳ, иаҳауеи, ҳмиӡар акәымзи, ҳашьҭамҭа аиаӡаара ишԥалагеи…

С у н а р. Аҳҳаи, сабду, угәы коумыжьын. Ҳашьҭамҭа аанхароуп адунеиаҿы. Ҳара ҳҿазҳәо наунагӡа ашаха зыҟалом. Уи мышкызны иԥаҳаҵәҵәоит.

А ж ь г ь е р и. Шаҟа шахеи ҳәагәыжьи ԥаҳҵәарызеи… Шаҟа ԥшатлакә гәышԥыла ҳаҿагыларызеи. О, анцәа, иҳаҭ, амч, ҳадгьыл аҿы ҳара ҳаԥшәыман ҳҟалартә, ҳшьа зшьам напхгара даимҭартә, ҳашьхаԥшӡа аҵаҟа ԥсыртас иҳауа.

С у н а р. Акымзарак ҳахьуам, ухаҵкы. Сара агәра згоит мышкы-зны ахақәиҭра шҳауа ала. Иԥҵәатәуп арт ашахақәа… *(Игәы еибакны дахоит.)*

Ш ә ҭ ы ц. Уамыхан, сашьа, уамыхан, умахәҿақәа ашьа рылҵуа иалагеит.

С у н а р. Амахәҿақәа егьрурым, уи агәы иалҵуа иаламгааити.

А ж ь г ь е р и. Агәгьы шәарҭахо иалагеит.

С у н а р. Ишсоуҳәара, сабду, зны-зынла ҳзаҵахало абри еиԥш акаамеҭ ҳаахықәгылаанӡа ҳахьазымхәыцуа акәзар? Цқьа ҳахьзеидымгыло, џьоукы хаз-хазы иахьахо акәзар?!

А ж ь г ь е р и. Иухоумырштын, дад, аԥсадгьыл аҵеицәа рыла ауп излеиқәхо. Аха урҭ рыԥсала, иара ахьӡ-аԥша хара ицоит. Атәыла аӡбахә зларҳәо ауаа рылоуп, дад, ауаа бзиақәа, ауаа иашақәа, агәыӷьра злоу ауаа еилҟьақәа; урҭ рыхьӡ аԥсадгьыл арбеиоит.

Ш ә ҭ ы ц. Арахь иааиуеит.

Дааиуеит а ҭ у џ ь а р.

А ж ь г ь е р и *(ашәаны иҳәоит)*. Арԥыс, уԥхьарца арахәыцқәа рхиа.

А ҭ у џ ь а р. Изызҳәоузеи, ашла қабада, ари уашәа ҵәыҵәы?

А ж ь г ь е р и. Ари ашәа хаакәакәараӡоуп сара ишсаҳауа. Ҳара ҳлымҳаҿы иҵәыҵәуп даҽа шьҭыбжьык.

А ҭ у џ ь а р. Уԥаҵа шꙩоу иссоит, уара аламысда.

А ж ь г ь е р и. Уажәы аамҭақәа акалашәа иќалеит акәымзар, ԥаҵа зҿамыз ҳара ҳҿы аҳәсақәа ҳәа ирышьҭан.

А ҭ у џ ь а р. Аќамчы ихышәќьа, днаган агәашьа дадҿашәҳәал!..

А с л а н г ь е р и. Шәиламкьысын!..

А ҭ у џ ь а р. Ҳо, иџьоушьаша, шәара ишәҳәо шьҭамҭам акәымзар, сара исмаҳац икыдҿаҳәалоу дыҵќьоит ҳәа. Ҳоо, Аслангьери, сара аллаҳ сиҳәауан, мышкымзар-мышкы абри агәашьа уадҿасҳәаларц. Ардәына уаꙩызаха уҭынчӡа сышхәа уақәсыртәеит уара аԥсуаа кәылӡыс ирымаз.

А с л а н г ь е р и. Икыдҿаҳәалоу ауаꙩы иҿаԥхьа иҽхәаӡом, шәара ԥсылагьы, уаꙩылагьы, хаҵаралагьы илаќәу аҭыркә еинцәышқәа. Аллаҳ ҳәа узҿу уи аќарагьы игәра умгаӡан. Уи уаргьы иуҵеикыр ауеит.

А ҭ у џ ь а р. Уара иуздырам макьана сќамчы аԥҵаҵа шаќа иҿацоу. *(Дисуеит.)*

С у н а р. Шәиламкьысын, аламысдақәа!

А ҭ у џ ь а р. Ҳоо, ашьшьыҳәа уҽырҭынч. Ҳара ҳҳәынҭқарра иадыруеит ибзиан аҕба ќаҵара, узыдҿаҳәалоу амызгәыҭ кәадамзар ҳәа сыќоуп.

С у н а р. Уи кәадандаз уара шәыԥсык ухазаргьы уеиқәхомызт.

А ҭ у џ ь а р. Абжьас зхылҵыз еиԥшхоит, абарҭ зегьы абасоуп ишыќоу. Шаќа шықәса ухыҵуазеи?

С у н а р. Зежә шықәса.

А ҭ у џ ь а р. Нас умахәарқәа умыхьӡои, ишԥоубои ас еиԥш иќоу аԥсҭазаара?

С у н а р. Ақарбыҷ еиԥш, аха аҵыхәтәаны аз еиԥш иашахаргьы ќалоит…

А ҭ у џ ь а р. Иузырҵада ас ацәажәашьа?

С у н а р. Сабацәа, шәара аҳәала шәеихыхны шәықәызҵоз.

А ҭ у џ ь а р. Нас уара узаҵахазеи?

С у н а р. Сара саҵахеит ҳәа схы сыԥхьаӡом, икыдҿаҳәалоу ауаꙩы дықәԥоит азоуп ашаха дзаку.

А ҭ у џ ь а р. Убас ушыќоу, ушыԥсуа удыруазааит.

С у н а р. Зегьы акоуп уажәшьҭа сара сзы. Сышҿаҳәоу сыԥсыр еиҕьуп, шәара шәҿы схы саҟәиҭны сгәаӷуа адәы сыҟәзар аасҭа.

А ҭ у џ ь а р. Ҳара ҳҿы аӷарзаара уара узы иџьанаҭуп, уара аԥсуа гәыжәлацәгьа. Оо, ари дызусҭада?

С у н а р. Саҳәшьа лоуп.

А ҭ у џ ь а р *(1-тәи аруаҩ иахь)*. Арахь даарԥши, дзеиԥшроу аабап ари агәыжәлацәгьа иаҳәшьа. О, аллаҳ, Ҳанум, дынцәа хшазаап. Ари лҩыза ара иӷалҵозеи, дыжәга сара сахь!..

С у н а р. Шәарҭ аламысдаҟәа, шәылӷәаҵ саҳәшьа!.. Шәлыцхраа, абааԥс ажәлар!!

Атӷәацәа зегьы аҳәҳәаара иалагоит, атӷәацәа ҟәԥоит, аха Шәҭын мчыла дыргоит.

А ж ь г ь е р и *(ашәаны иҳәоит)*. Арԥыс уԥхьарца арахәыцҟәа рхиа. Арахәыцҟәа рхиа.. *(Аслангьери иаԥхьа длатәоит.)* Угәы ишԥаанаго, ишеибаҳҳәаз аума?

А с л а н г ь е р и. Уаҳа ԥсыхәа амам. Иӷашәҵалакгьы сара соурыжьыртә аус утәуп. Сшьапҟәа аԥдан ашьарҵаргьы иаԥырхагам. Ахәшә ҵәахны Рафида илымоуп.

А ж ь г ь е р и. Иазхарушь...

А с л а н г ь е р и. Сгәы иаанагоит агәҭа еиӷәнажәап ҳәа. Агәаҽанызаара аҭахуп. Макьаназ уареи, сареи, Озбашьи ҳауп издыруа.. Аха аҵыхәтәаны ажәлар ираҳәатәуп рлахьынҵа закәхо.

А ж ь г ь е р и. Ицәгьоуп урҭ рлахьынҵа уаҩытәыҩса ишимҳәац ала...

А с л а н г ь е р и. Атәым дгьылаҿ хьымӡӷыла адәы ҳаҟәзар аҵкыс, еиҕьуп ҳашьхаҟәа ҳашрыхәаԥшуа ҳаԥсыр.

Ажьгьери дцоит.

Р а ф и д а *(дааины Аслангьери иааигәара днатәоит)*. Ҳаҵахеит, ҳаҵахеит уаҩытәыҩса ишимбац ала.

А с л а н г ь е р и. Бымшәан, Рафида. Ҳара ҳиааиуеит. Баргьы саргьы ҳчара уаҵәуха акәхоит. Изакәытә чарахарызеи? Аҭырҟәцәа ршьа аԥаҭхьҟәа рыла еинӷьаны иаажәыроуп.

Р а ф и д а. Иуҳәо закәызеи, Аслангьери, изакәытә мҩоузеи иалухыз?

А с л а н г ь е р и. Уаҳа назҭахым амҩа... Амаа ҳара аиааирахь ҳазго. Ҳахьыҟазаалакгьы бара сасҟны бҟалоит.

Р а ф и д а. Уа ҳаннаргалакь ҳаиԥырыргоит. Ацәқәырԥа саҵәахыр еиҳа еиӷьуп, уахь сыргар аҵкыс.

А с л а н г ь е р и. Акымзаракгьы, сара ирасҳәеит бысзаанрыжьырц. Ахәшә ибысҭаз иахьымцәаакша иҵәахны ибымаз.

Р а ф и д а. Изуҭахузеи уи ахәшә мыжда.

А с л а н г ь е р и. Сгәы ԥсыҽхо иалагар, иақәыԥсаны амца ацрасырсырц.

Р а ф и д а. О, шаҟа ҳлахьынҵадаз уаргьы саргьы, Аслангьери.

А с л а н г ь е р и. Зегьы акоуп, ҳабзиабара шыҟац иаанхоит. *(Рафида дцоит.)* Сунар, ухы шԥоубо?

С у н а р. Сыԥсы алеиҩеира иаҟәыҵаанӡа ҿысҭуам.

А с л а н г ь е р и. Ҳаурыжьны иҟалозар, егьа ҟарҵаргьы, ҽырҵысрак ҳәа ҟамлароуп. Сара ишуасҳәо уныҟуоит.

С у н а р. Исаҳауеит.

1-т ә и а н. Нан, Аслангьери, схәыҷы дыԥсит.

А с л а н г ь е р и. Сара иаарласны урҭ зегьы аҭак рысҭоит.

1-т ә и а н. О, ибааны ицаша уеидҿаҳәала узмоу ашаха.

А с л а н г ь е р и. Уи акгьы агӡам, иттаны ацара иалагеит.

Ш ә ҭ ы ц *(амчымхара дақәшәаны лымаҭәақәа ԥыжәжәаны дыҩны дааиуеит).* Сашьа, сашьа, уара уажәшьҭарнахыс иаҳәшьа думам. Уи ахьымӡӷ лдыргеит. Сыԥату... Узлаҿаҳәоу хаԥыцла ихысҵәҵәон, аха ахьымӡӷ згаз ақьышә уааигәа исызнагом. Бзиала сыԥсадгьыл, митәеиқәаҵәа ззыҟалаз!.. *(Дыԥоит амшын ахь.)*

Ауаа еилаҩ-еиласуеит. Сунар ашаха дахоит, аҭырқәа ир атәцәа ирысуа идыртәоит. Дааиуеит а ҭ у џ ь а р.

А ҭ у џ ь а р. Шаҟа дыбзиоузеи иқәыԥшу аԥсуа ԥҳәызба, акыраамҭа духамшҭыртә дыҟоуп. Сара исылшоит Стампыл ҳаннеилакь ҳамҭа бзиак усҭарц.

С у н а р. Уи аҳамҭа ацынхәрас иԥыртла ашахақәа исыкәыршоу.

А ҭ у џ ь а р. Ҳоо, цәгьа иубарымызт, арԥыс.

1- т ә и а р у а ҩ. Ухаҵкы, ацәқәырԥа лҽалҭеит аӡӷаб.

А ҭ у џ ь а р. Ишԥа? Шәабаҟаз аилымгақәа. Шәеимда ибзианы, ашхәа аҩныҵҟа ԥсы дҵәахны дрымазаргьы дрымхны амшын далашәыжь. *(Дцоит.)*

1- т ә и а р у а ҩ. Ҳанум, быԥшқа уажәгьы ашьа ицәома? Да снеиҿарԥшишь?

1-т ә и а н. Уажәыгь дыцәоуп уи. Макьанагьы далымҵӡацт.

1- т ә и а р у а ҩ. Дааг арахь!

1 -т ә и а н. Дусҭом, уара аԥсжьыфаҩ. Дусҭом!

1- т ә и а р у а ҩ. Аа, абри бымаз. *(Лгәашԥы дыԥасуеит.)*

Ан дынхьашьшьны дкаҳауеит. Ахәыҷы амшын далеижьуеит. Ажәлар еибарҳәҳәоит.

А с л а н г ь е р и. Еи, шәарҭ анацәа зыԥсадгьыл иахыргаз. Шәгыл зегьы амшын ахь шәшыԥара. Ҳеаҳҭап ацәқәырԥа.

Зегьы аԥаразы ихианы игылоит.

А ҭ у џ ь а р *(дааиуеит)*. Иҟалазеи?

А с л а н г ь е р и. Сара суазҵаауеит ҳазхурҟьозеи ауаҩытәыҩса игәы змам? Ҳаԥсҭазаара анеиҕьымха, икыдҿаҳәалоу ҳаноушәмыжь — ижәдыруазааит ажәлар зегьы амшын ахь ишыԥо. Усҟан иҭабуп ҳәа уарымҳәаргьы ҟалоит, аҭуџьар. Раԥхьа иԥоит анацәа рхшара шыргәыдкылоу.

1 -т ә и а н. Сыԥшқа дахьцаз саргьы сцоит.

З е г ь ы. Ҳарҭ зегьы, ҳахәарҭам ас аҟазаара.

А ҭ у џ ь а р *(иҩызцәа рахь)*. Зегьы акоуп, арҭ рҿы бзиарак ҳәа аабараны ҳаҟаӡам. Егьа дтәызаргьы иахьааига узымдырӡо ҟама ццышәк угәы иалаиҵоит. Еиҕьуп маҷк ахақәиҭра раҳҭар. *(Ауаа рахь.)* Еи, шәарҭ икыдҿаҳәалоу, сара шәоусыжьуеит. Ҟамчылагьы ишәхьысны ҟалом. Амала, гәынамӡарак анҳау шәара шәҟнытә, каамеҭ еиқәаҵәа шышәзыҟало жәдыруазааит. *(Дцоит.)*

Икыдҿаҳәалоу аурыжьуеит.

А с л а н г ь е р и. Уеыргәҕәа, Сунар! Рафида, исыҭ џьара ҿаҳәагак, имыхәҿақәа цәгьала ашьа рылҵуеит.

С у н а р.. Иаҭахым, Аслангьери. Саҳәшьа дызласҵәуаша алаҕырӡ ацынхәрас икаҭәааит сшьа.

А с л а н г ь е р и. Уҽаанкыл... Аӡы сышәҭ.

Р а ф и д а. Аӡы ҳамаӡам...

С у н а р. Абар аӡы, ҭцаҟа игазо иахьҳаҵоу. Амҳаҵьырцәа ҳнышәынҭра... Аслангьери, исыҭ азин, аҭуҵьар хаҧыцла деиҩыҵәҵәаны дықәсҵоит... Абар шәназҧшы. Ерцахә аарлаҳәа лаҳәак иаҟароу, шәахәаҧш аҵыхәтәаны.

З е г ь ы. О, ҳадгьыл лахьынҵеиқәаҵәа.

С у н а р. Абар, иаҳауеи сыблақәа ирцәыӡит.

З е г ь ы. Иаҳауеи ҳаргьы иаҳцәыӡит.

Зегьы леизҟәыҿуеит. Ацәашьы ыцәоит. Аҵх агәҭаны. Ацәашьы ҭаауп. Агәҽанызаара рыман рыбжьы ныҵакны ицәажәоит.

А с л а н г ь е р и. Абас ауп, шәазхәыц, ма атәра, ма аҧсра.

О з б а ш ь. Даара ицәгьоуп, Аслангьери, хәыҷи дуи рыгәнаҳара абанӡанаӡои.

А с л а н г ь е р и. Саргьы издыруеит, аха аҭырқә иадгьыл аҿы ҳаигәыдырҵо, ҳҭыҧҳацәа ирҭаху рылагӡо... Ҳамаҭәа ацымхәрас реиқәа ҭбаақәа ҳашьаҵаны, ҳазбо ҳхыччо ҳаҟазар аҵкьыс, ҳаҧсыр иаҳа еиҕьуп. Ус акәӡами, сан?..

1-т ә и а н. Ан лзы зегьы акоуп уажәшьҭа. Ахьымӡҕи атәреи раҵкыс аҧсра еиҕьуп, нан.

А ж ь г ь е р и. Ашла иҧаҵа шҩоу ирсар аҵкьыс, амшын иарҧсаар еиҳа еиҕьуп. Сара снапы сҩахоит ашхәа аҧжәара азыҳәан.

1-т ә и а н. Саргьы.

2-т ә и а н. Саргьы.

А с л а н г ь е р и. Бара, Рафида?

Р а ф и д а. Аслангьери!..

А с л а н г ь е р и. Мап, Рафида, ари хырҧара зқәым усуп. Ҳчара аҿҳәара ааигәахеит. Даҽа пыҭраамҭак ашьҭахь «аҭацаагарашәа» аккаҳәа амшын агәаҿы игароуп.

А ж ь г ь е р и. О, шәышьҭамҭа ыӡааит, ҳара ҳазмырҿио ауаа...

З е г ь ы. Ами-ин...

А с л а н г ь е р и. Уара, Озбашь?

О з б а ш ь. Сара сақәшаҳаҭым. Ҳцап уахь, иаҳзырулакгьы — ҳаҧсы ҭазааит.

А ж ь г ь е р и. Еҳ, дад, ҳара иаҳзырулакгьы ҳәа иҟаз шьҭамҭаӡамызт. Аха уажәы ҳаазқәылаз ҳаилыӷруа ҳалагеит. Шәара ишышәҭаху, шәаԥхьаҟа ишәзеиӷьхап шәгәахәуазар шәца, шәымӷа бзиахааит.

А с л а н г ь е р и. Мап, сабду, ари ашхәа аӡәгьы даццаӡом. Ура, Озбашь?

О з б а ш ь. Сароу? Зегь шәылымкаа сшәарцу? Мап. Аҽшьра, ақәӡаара — абри акәмызт сара сзызхәыцуаз. Сара исҭахын ақәԥара. Мышкы зны иџегьгьы ишԥеигәнымӷрыз ҳажәлар. Аха иаразнак ҳажәӷақәа ҳадҳалеит. Аԥсрахьы ҳхы ҳархеит. Сара ақәԥара сҭахын, аха ианаму шәымш аабзиахааит. Сызсалап сыԥсадгьыл ахь схы рханы. Сӡааҟәрылозаргьы убрахь схы шхо сӡааҟәрылааит. *(Аӡахьы дыԥоит.)*

А с л а н г ь е р и. Шарԥиаҵәа ангылауа убасҟан акәхоит.

З е г ь ы. Шарԥиаҵәа агыламҭаз.

А б ж ь ы. Ишәымун, ишәымун уи аӷыза акаамеҭ. Ҳара ҳауп ишәацәажәо, шәара шәаԥхьа амшын аҵа иӡаатәалаз шәашьцәа. Ара бзиарак ыҟам. Шарԥиаҵәа умгылан. Акаамеҭ азыҟашәымҵан, ауаатәыӷса зыцәмаҷу ҳадгьыл.

З е г ь ы. Шарԥиаҵәа, угыл!

А б ж ь ы. Умгылан!..

З е г ь ы. Шарԥиаҵәа, угыл!

А б ж ь ы. О, ирзыҟалааит акаамеҭ ҳара ҳауаажәлар рхы рцәымыӷхартә иҟазҵаз.

З е г ь ы. Ами-ин...

А ж ь г ь е р и. Ихиоума?

А с л а н г ь е р и. Ихиоуп, сцоит.

Р а ф и д а. Саргьы сцоит.

А с л а н г ь е р и. Аԥсуа ҵасла иԥшӡам, аха уҳақәныҳәа, уаха ԥҳәыс дызгоит.

А ж ь г ь е р и. Иа анцәа ҳашьҭамҭа умырӡын адунеиаҿы!

А б ж ь ы. Ҳашьҭамҭа абамыӡуеи, ҳхала ҳхы ҭаҳархозар?

А ж ь г ь е р и *(илаӷырӡқәа рыцқьо)*. Сара сгәы иаанагомызт, џьара цәыкәбарк иадамхаргьы, лаӷырӡык сзаанхан иҟоуп ҳәа.

А с л а н г ь е р и. Умҵәуан, сабду, умҵәуан!

А ж ь г ь е р и. Мап, мап, сҵәуаӡом, сыҽсырҕәҕәоит. Иҟалап иаҳзымӡбазаргьы. Озбашь диашазаргьы, аха... Сҵәуаӡом, амреи амзеи реиԥш шәеидажәлааит! *(Длеизҟәыҷны длатәоит.)*

А с л а н г ь е р и *(ҳаҭыр иқәԥан дҩеиргылоит)*. Сара исзымдыруа џьушьома, ҳара иҟаҳҵо шиашам. Аха ҳахәарҭам тәрыла аԥсҭазаара. Ҳашьҭы, Рафида.

С у н а р. Саргьы сцоит.

А с л а н г ь е р и. Уа митәеиқәаҵәоуп, Сунар.

С у н а р. Нас, Рафида?..

Р а ф и д а. Зегьы аками...

Сунари Рафидеи цоит. Итәаз зегьы ҩагылан амҳаџьыр ргарашәа рҳәоит, шарԥиаҵәа агылара иазԥшуа. Алашара ыцәоит.

Ԥыҭрак ашьҭахь ашхәа аҵаҟа алашьцараҿ Аслангьерии Рафидеи.

А с л а н г ь е р и. Ишԥаббо ҳчара?

Р а ф и д а. Уаҳа назҭахым.

А с л а н г ь е р и. Бразҟы бамеигәырҕьаӡои, насгьы сааигәара бахьыҟоу?

Р а ф и д а. Сышԥамеигәырҕьои. Акыраамҭа ас ҳҟаларушь?

А с л а н г ь е р и. Акыраамҭаӡа.

Р а ф и д а *(ахәшә зҭаз наирбо)*. Ари?

А с л а н г ь е р и. О, уи ииаанарԥшуеит ҳауаажәлар хьыԥшымхарцазы агәыҕра ирымоу.

Р а ф и д а. Нас иалшарыма уи аиааира агарц?

А с л а н г ь е р и. Ааи, зынгьы аԥсра аиааира агоит...

Р а ф и д а. Анцәа ҳиҳәап ҳаԥсымҭаз.

А с л а н г ь е р и. Иаҭахым. Быблақәа хызҩап.

Р а ф и д а. Мап... ишсоуҳәара, иззыҟаҳҵозеи абарҭ зегьы?

А с л а н г ь е р и. Ҳхьыԥшымхарц азыҳәан. *(Ахәшә амца алеиԥоит.)*

Ацәашьы ыцәоит. Атҟәацыбжь гоит. Инахараны иубоит ибылуа ашхәа шӡааҟәрыло. Ашьшьыҳәа еиқәтәоит амҳаџьыр ргәаҟ ашәа.

А ԥ а р д а

АДИРЕКТОР ИПҶХА

Иалоу ауаа

Никәаала — ашкол адиректор.
Назиа — иара ипҳа, 10-класск рҿы дтәоуп.
Кәатат — ашкол хьчаҩ, 65 шықәса ихыҵуеит.
Бабу — рҵаҩуп.
Дауҭ.
Нуца.
Дусиа — 10-класск рҿы итәоу аҵаҩцәа.
Кәынта — Аҟәатәи иааз акомиссиа дреиуоуп.
Ҭина — ашкол аҿтәи ашәҟәыпҳхьарҭа аиҳабы.
Арҵаҩцәеи аҵаҩцәеи.

Актәи аҟәша

Ашкол аштаҿ ауп. Ҩыцьара игылоуп шьапызаҵәык зҵоу астол гьежьқәа, настхашәа аҵлақәа ршьапқәа ирыдҟаҵалоуп атәарҭақәа. Итәоуп ажәабатәи акласс аҵаҩцәа, Назиа лыда. Дааиуеит Кәатат.

Кәатат. Дад, аҵаҩцәа шәыззыпшыда?
Дауҭ. Арҵаҩы ҳалзыпшуп, аҽазыҟаҵара ҳамоуп.
Кәатат. Аҧышәарақәа шәанбарылагои?
Нуца. Даҽа хәымш рыла ҳалагоит.
Кәатат. Дабаҟоу Назиа?
Дусиа. Аҩныҟа дыҟоуп, дмаацт макьана.
Кәатат. Даара дҩыза бзиан дшәымазаап?!.
Дусиа. Избан?..
Кәатат. Ушьҭак сгәы ааҧылҵәаӡеит.
Дусиа *(иатәамбашәа)*. Шәгәы ҧылҵәартә иҟалҵазеи?
Кәатат. Мап, дадраа... Митәык ҟалҵеит ҳәа акәым исҳәо, аха лара илыхәҭам уи еиҧш.... Шәара шәыцхыраарала сынтәа ҳашкол иакәыршан еиҭасҳаит ашәҭ ҧшӡақәа. Ариабжьарак,

ҳашәҭқәа хыҵәҵәаны ишгоу збоит, аха изгаз ҳәа аӡәгьы дсыздыруамызт. Иахьа адиреқтор иуадаҿ сныҩналазар, рхацәқәанӡа иаагәылыҳәҳәо ашәҭқәа иргәылатәоуп; «ари заабгазеи» ҳәа санлазҵаа, лаб, аҳәаха лымҭакәа «сара ашәҭқәа бзиа избоит азы илаасыргеит» иҳәеит. Ушьҭа уиҿапҟа ухаҵазар...

Д у с и а. Назиа уи аҩыза луамызт.

Д а у ҭ. Иажәа анагӡаха иҭ.

К ә а т а т. Сара хынҩажәеи хәба шықәса схыҵуеит, аха макьана сыблақәа ирыгымхаӡацт, ауаҩы деилыскаартә сыҟоуп. Уи азы сыгәра жәга. Уи моу сынтәа абаҳчақәаҵәҟьа сеилимырхит.

Д а у ҭ. Избан?

К ә а т а т. Акгьы сыздырам изхыҟаиҵааз, ҿарпас иеиҭо иузыҟаҵом ҳәа акәзар, сара саагылазар бзиа избоз абаҳча ааӡаракәын, аха...

Н у ц а. Ус иаанхама?..

К ә а т а т. Ус иаанхеит, ааи, хацк џьаргьы иҿамлаӡеит, абаҳча еилумхыр иҿалома!?

Д у с и а. Ибзиамында иҳәозма адиректор, ибзиахозар акәхап, иара имдыруеи иаҳа.

К ә а т а т. Ибзиазар аабап ҭагалан. *(Дцоит.)*

Н у ц а. Ишәҳәа аҩызцәа, иашоума ари?

Д а у ҭ. Ҳара даҳҧырхагоуп ари аҩыза ҟазҵо, ашкол акәшамыкәша арҧшӡоит ҳәа еиҭаҳҳаз уи ашкол иаҭахуп азоуп, аха жәа-класск рҿы итәоу Назиа макьанагь илзеилымкаацт ашәҭ анырааӡалакь ихжәаны ишырымгауа.

Д у с и а. Иҟалап илзымдыруазар.

Н у ц а. Даҽа жәабжьқәак иҟам-ианым анеибылҭо, усҟацәа илдыруеитеи?!

Д у с и а. Назиа Никәала Бирам-иҧа диҧҳауп!

Д а у ҭ. Адиреқтор диҧҳауп акәушь! А-а, ассир уи акәхап баргьы лхахәы зылбхуа, бгәы иаанамгааит уи даҽа закәанк лымоушәа.

З е г ь ы. Лабак наҳҳыршьылазшәа ҳаиҟароуп.

Д у с и а. Уи уара уаҵкыс лылшоит!

Д а у ҭ. Иишоу аус азы алшара змам ҳәа аӡәгьы дыҟам.

1-т ә и а ҵ а ԝ ы. Биашам аԝыза, биашам, ибзеилымкаацт макьана аҽырԥагьарақәа раамҭа шцахьоу.

Н у ц а. Аӡә ҳаԥсы ҭоушәа дыҟам, адиректор дахьиԥҳау.

Д у с и а. Уи лара илцәаԝоуп.

Н у ц а. Хԥа ҳәа аарла дзыхьӡо рзгьы, излыхәҭоузеи ԥшьбеи-хәбеи лзықәыргылара?

Д у с и а. Шәара аӡәгьы дшәеицәаны илҵом ҳәа сгәы иаанагоит.

1-т ә и а ҵ а ԝ ы. Зегь бзиазааит, аҳасабраз дышԥаҟоу? Илыхәҭоума хԥа, афизкультуратә аурокахь зынӡаск днеиӡом, арҵаԝ Дамеи лхы доуижьӡан давоуп, ахатәы бызшәа акәзар ԝажәак иашан илзыԝуам, нас иарбан ҳара дызлаҳаиҕьу, иҳәеишь?

Д у с и а. Иҟалап афизкультуратә урок алагылара лылымшозар!

Д а у ҭ. Даара илыгуп, излымшашагь аӡә лоуп, дызкапанура аихаӡа шьҭылхуеит илгәаԥхар.

2-т ә и а ҵ а ԝ ы. Ажәакала адиректор дахьиԥҳау азоуп ариаҟара лхы дзақәиҭу.

Д а у ҭ. Жәаха акомҿар реизараҿы лара лҵыхәала азҵаара иқәгылаз саналацәажәа, ишәымбози Бабу Михаил-иԥҳаи Никәала Бирам-иԥеи шаҿагылаз, сара исҭахын лахь лысҭарц, аизара ҳшаҿыз ашә кыджьылан дахьцаз азы, аха адиректор иҽаԥыраижьт ишәмаҳауази ииҳәоз?

Д у с и а. Уи шаҟа лгәаҕ шәымоу ала саргьы сышәҭахымзар акәхап?

Д а у ҭ. Назиа лҭыҳәрыкькқәа брымҟәыҵахалан бахьрымоу азы.

Д у с и а. Ибзиоуп нас сышәҭахымзар сцоит.

Н у ц а. Бцала, бцала, аха ус бызцарым. Шәаалешь абаҳчахь, иацы иаҳцәаанхаз ҳрашәап

Ицоит, Дауҭ ида. Дааиуеит ашкол ашәҟәыԥхьарҭа аиҳабы Ҭ и н а.

Ҭ и н а. Мшыбзиақәа!

Д а у ҭ *(дԝгылоит)*. Бзиа жәбааит!

Ҭ и н а. Унатәеишь, Дауҭ! *(Инатәоит.)* Уара уҿы исымоуп усқәак.

Д а у ҭ. Сӡырҩуеит.

Ҭ и н а. Сара исаҳауеит адиреқтор иԥҳаи уареи аусқәа шәымоуп ҳәа. Исҭахуп гәык-ԥсык ала сшәыцхраарц.

Дауҭ даатрысуеит.

Д а у ҭ. Аԥҳәызба дыцәгьам ааи, аха ҳара ҳазлаҵаҩцәоу ала, макьана иҳаамҭам абзиабара алацәажәара.

Ҭ и н а. Назиа бзиа дубоит...

Д а у ҭ. Имцуп, Ҭина, иҟалап аӡәы бижьазар.

Ҭ и н а. Мап, сжьаӡам.

Д а у ҭ. Мап акәым, аха бжьоуп, Ҭина.

Аатгылара.

Бзыргылада Назиеи сареи ҳабжьара қьаґьриас?

Ҭ и н а. Аӡәгьы. Ианеилыскаа сара схала иаԥшьызгеит абри аус ҟасҵарц.

Д а у ҭ. Избан, аӡәыр дбыҳәама?

Ҭ и н а. Уара узы ишыцәгьахо удыруоу Назиа думгар?!

Д а у ҭ *(иааҵьашьаны)*. Избан?

Ҭ и н а. Избан-ба? Назиа адиректор диԥҳауп, илылшоит уҵараҿы акәзаргь ҵьара уеиҵалырхар.

Д а у ҭ *(дгәаан дҩагылоит)*. Ари шԥа!?

Ҭ и н а. Арҵаҩцәа зегьы лыҩны инеиуеит-иааиуеит, иудыруазеи иузылӡбауа.

Д а у ҭ. Мап, Ҭина, сара мчыла аӡәгьы бзиа дсызбом.

Ҭ и н а *(дҩагылоит)*. Уара иузеиґьуп, сара сзы акымзаракы.

Д а у ҭ. Сара сзыцәшәо ҳәа ус сымам. Убас уашьҭарнахыс сыӡбахә ҵьаргьы илҿалмыршәааит, мамзар иҿеихарым *(Дцоит.)*

Ҭ и н а *(лхы рҵысуа)*. Ибзиоуп, иласҳәап, аха ушахьхәуа дыр. Уаҳа лылымшаргьы сынтәа укласс уахалырхап.

Н а з и а *(дыццакны даауеит)*. Сӡырҩуан, аха ииҳәааз зегьы сзеилымкааит, акы даргәаашәа дыҟан, ибеиҳәазеи?

Ҭ и н а. Исеиҳәахуаз акыр былшозар дахьырхәтәуп.

Н а з и а. Мап иҳәеит акәу?

Ҭ и н а. Аи, мап иҳәеит. (А*бахча дныҵалан ашәтқәа дрыхәаԥшуеит.)*

Н а з и а *(ҧытҭраамҭак дхәыцуа дгылоуп)*. Рацәа исыҵоукит, Дауҭ, сара саҵкыс Нуца деиҕьушьеит акәу, даара ибзиоуп, сара исылшап шәара шәеиҧҟьара *(Дхәыцуа днатәоит.)* Абар ҩышықәса ҵуеит ибзиабара сымоуижьҭеи. Иагьа иҵазгаларгьы сара сахь дхьамҧшит, аха Бабуи иареи еснагь еизуааӡам, лара лурок аҿы дахалырхартә шҧасзыҟамҵари. Баша сан длаҳәшьома. *(Лыбжьы наҳаракны.)* Ҭина, бааишь, исхәыцыз басҳәашт.

Ҭ и н а *(дааскьауа)*. Ибхәыцзеи?

Н а з и а. Бабу иласҳәашт, жәаха Дауҭ ииҳәаз ажәақәа: аҧышәарақәа ианрылаго, аурыс бызшәа аҿы акомиссиа алатәамкәа аекзамен ҭира дшақәшаҳаҭым, ҩбагьы; ишиҭаху араион ахь ашәҟәы алаҵара, адиректор ашкол ишахәҭоу дацклаҧшуам ҳәа. Арҭ зегь урҭ рлымҳа аҟынӡа иназгар бзиарак идырбом. Уажәазы ари ауп исылшо, ушьҭангьы схәыцлашт.

Ҭ и н а. Уи бзыҟаҵар хшыҩла аус буеит.

Н а з и а. Саазқәылаз схы сзалакуам абри ақыҭа, ишҧаҟоу мшәа ицәыҩҩаӡа!

Ҭ и н а. Саргьы убыс, Назиа. Ашкол шәшааурышьҭлакь сықәҵуан, сгәы цәгьа иҿыгьуеит.

Н а з и а. Ма аҩызцәа бзиақәа сымандаз исхараз, Дусиа заҵәык лыда ухы наздукылаша аӡәгьы дыҟам

Дааиуеит Д у с и а.

Бабаҟаз?

Д у с и а. Шәара шәахь сыҟан. *(Днатәоит)*. Сгәы ҧжәоит, иҟалап исызхымгар...

Н а з и а. Аӡәыр дбацәҳама?..

Д у с и а. Мап аӡәгьы.

Н а з и а. Нас?

Д у с и а. Аҩызцәа бара бзыҳәан бзиа рҳәауам, ҧсыхәа имам Дауҭ Доуҩа. Сара иахьсаҳауа ирҳәоит, сгәы шҧнажәо рдырует азы.

Н а з и а. Ирҭахузеи урҭ сара сҿы?

Д у с и а. Бахьреиҕьу иаҵашьыцны...

Ҭ и н а. Ирдыруазааит Назиа Никәала дышиҧҳау, лара илҭаху алалыгӡоит. *(Днаскьашәа лыбжьы рмаҷны.)* Сара сзыҳәа зегь, акоуп рыхқәагьы еиныҏҟьаауит *(Ашәа ҳәо дцоит.)*

Д у с и а. Абра ҳшыҟаз дааит Кәатат, амитә ҟаҵо, бара бзы ашкол ашәҭқәа лгеит ҳәа.

Н а з и а. Ахҭыԥшша аҭахмада, ара аусура ишьапы алихырц аума дзыргәаҟуа?

Д у с и а. Уи идгылеит Нуцагь Дауҭгьы.

Н а з и а. Идгылозар рсырбап, уажәы ус рҳәоит, аха...

Д у с и а. Абарҭ зегьы Бабу илаҳәа, уи илылшоит Никәала Бирам-иԥа илымҳа аҟынӡа иналгарцы, амала имаӡазароуп.

Н а з и а. Абар Бабу Миха-иԥҳа дахьаауа, илаҳҳәап иахьа аӡәгьы дмааӡеит ҳәа.

Б а б у *(даауеит, шәҟәқәак лкуп)*. Мшыбзиақәа, шәара шәыда аӡәгьы дмааӡаци?..

Н а з и а. Мап аӡәгьы дмаац, иагьымаауазар ҟалап, иацы ҳанеицрыҵуаз ҳааӡом ҳәа рҳәеит.

Б а б у. Ирҭахӡами, мшәа аҽазыҟаҵара?

Д у с и а. Ҳхала ҳҽазыҟаҳҵоит рҳәеит. *(Назиа лахь дынхьаԥшуеит.)*

Б а б у. Даара ибзиоуп, иаабап рыҽшазыҟарҵо. Аԥышәараҿ ихәарҭам роур, усҟан ргәы иалсып. Сара излазбо ала сынтәатәи ажәабатәи акласс иахыҵуа маҷхоит. *(Ашколахь лҿыналхоит.)*

Н а з и а. Дусиа, сара Бабу акы ласҳәоит ара быҟаз. *(Дыҩны длышьҭалоит.)*

Д у с и а. Абар Нуца дахьаауа, иласҳәоит Дауҭи Назиеи бзиа еибабауашәа, илҳәауа саҳашт.

Даауеит Н у ц а.

Н у ц а. Дауҭ дыббазар, Дусиа?

Д у с и а. Дауҭ дахьыҟоу сҳәом.

Н у ц а. Дабаҟаларишь уи, ари аҟара имаӡаны?

Д у с и а. Мап, изымаӡоузеи, аха.

Н у ц а. Уеизгьы.

Д у с и а. Инасыԥ длацәажәоит.

Н у ц а. Инасыԥ бҳәоу, дарбану?

Д у с и а. Ы-ы, ибзымдырӡои Дауҭи Назиеи бзиа ишеибабоз?

Н у ц а *(иаалцәымыҕхан)*. Исыздырамызт.

Д у с и а. Ибыхьзеи, Нуца, бхы-бҿы аԥшшәы быԥсахитеи?

Н у ц а. Акгьы, башоуп, ус сыхлахаҵ гьыжьшәа иҟалеит ауп *(Дцоит.)*

Д у с и а. Рацәа иаабыҵысхит бымаӡа, ҳара ҳаибгазар Дауҭи бареи бзиа шәеибабо шәҟаҳҭцарым.

Даадәылҵуеит Н а з и а.

Н а з и а. Баала, Дусиа, абаҳчахь, ибасҳәоит бзеигәырҕьаша акы. *(Еибарччо ицоит.)*

Дааиуеит Д а у ҭ.

Д а у ҭ. Дсыдызцалазеи, мшәан, убри аԥҳәызба. Иарбан бзиабароу уажә лареи-сареи иҳабжьалаз *(Дхәыцуеит.)* Мап, ари абзиабараҵәҟьагь иатәым, ара маанак ыҟоуп. Аха еилкаатәуп. *(Дҩагылоит.)*

Ашкол даадәылҵуеит Б а б у.

Б а б у. Даара ҳгәаҕқәа умоуп ҳәа саҳауеит. Араион ахь ашәҟәы ҳзалагало агьиуа.

Д а у ҭ. Ишԥа, изакәытә шәҟәузеи?

Б а б у. Уара иудыруеит ибзиаҵәҟьаны закәы шәҟәы.

Д а у ҭ. Ишәазҳәада, Бабу Миха-иԥҳа, ари еиԥш ибашоу ажәабжьқәа?

Б а б у. Ибашам, аха зынӡаск ииашоуп. Амала ухы иазеицәоу ауп иҟауҵауа, иаабап иаҳа зышәҟәы ииааиуа.

Д а у ҭ. Скомҿар блеҭ шаҳаҭуп, сара ишыҟасымҵаз.

Б а б у. Баша уҵьыба иҭоуп укомҿар блеҭ. *(Дцоит.)*

Д а у ҭ. Абар ассир сахьақәшәа, арҵаҩцәа рсовет ҟамлацт, ианааҟала лара лмаҭәар азы ихәарҭам сылҭозар акәхап *(Днатәоит ихы кны.)*

К ә а т а т *(дааиуеит еигәышә кны)*. Иҟоузеи, дад, угәы бзиами?

Д а у ҭ *(дҩагылоит)*. Мап, сгәы бзиоуп, аха Бабу Миха-иԥҳа дсықәмақарны дцеит.

К ә а т а т. Избан?

Д а у ҭ. Араион ахь ашәҟәы лзаласҵазшәа аӡәы илеиҳәеит.

К ә а т а т. Уи хьаас иҟоумҵан.

Д а у ҭ. Мцәшәашьасгьы исымоузеи, абар иаарласны аԥышәарақәа ҳрылагоит, нас аекзамен ахь сналмышьҭыр?..

К ә а т а т. Умыццакын, Дауҭ, усҵәҟьа ицом аусқәа. Ус анакәха араион ахь ашәҟәы ҩы, аԥышәарақәа рзы уахьынтә ауаҩы дышәзаарышьҭырц, шәкласс аҿы знапы аҵазыҩуа ираҵарҩны. *(Дцоит, иааиуеит егьырҭ аҵаҩцәа.)*

Б а б у *(даадәылҵны)*. Шәабаҟаз шәымҳәои, ҳааӡом ҳәа шәымҳәази?

1-т ә и а ҵ а ҩ ы. Изҳәада ҳааӡом ҳәа, ҳара шьыжьаахыс ара ҳаҟоуп. *(Дааиуеит Никәала.)*

Н у ц а. Ашкол абаҳчахь ҳаҟан.

Н и к ә а л а. Ишәҭахызеи уахь, аҭалара азин шшәымам шәзымдырӡои? *(Настха игылан Назиеи Дусеи ччоит.)* Сара ишәасҳәаахьеит уахь инеиз ашкол ишьапы алихуеит ҳәа. Даба ишәҳәеишь иҟашәҵоз уахь?

К ә а т а т *(дааиуеит)*. Сара иуасҳәеит, аҩыза Чикба, аҵаҩцәа уахь изцаз...

Назиа дцоит.

Урҭ сара соуп изышьҭыз, рҩыза Назиа ашәҭқәа ирзылуа рбарцы.

Н и к ә а л а. Ирзылуазеи ашәҭқәа?

К ә а т а т. Еснагь ихыҵәҵәаны илгоит, сара сҵаауеит избан ҳәа?

Н и к ә а л а. Аҵаҩцәа ушьҭит, аха ирылшозеи?

К ә а т а т. Шаҳаҭра рылшоит, ирылшо рацәаӡоуп.

Н и к ә а ла. Иззыҟарҵода шаҳаҭра?

К ә а т а т. Ирацәаӡоуп.

Н и к ә а л а. Уаҟәыҵ, Кәатат, амаҟаррақәа, ашшырҭақәа уара уаҵкысгьы иаадыруазар ҟалап.

К ә а т а т. Сара узласзашшуа ҳәа ус сымаӡам.

Н и к ә а л а. Нас сара исымоума?

К ә а т а т. Ирацәаӡоуп...

А ԥ а р д а

А а б а т ә и а ҟ ә ш а

Уаанӡатәи атып. Рыбжьы ныҵакшәа еицәажәоит Н и к ә а л е и   Б а б у и.

Б а б у. Убри аҩыза зҩыз, еицәоу даҿакалагьы дҳашьҭалоит, ҳәарада уажә ажәабатәи акласс ахьӡала акомиссиа аакылсыр ихәарҭахом, ҳаргьы ҳагхақәа рацәоуп.

Н и к ә а л а. Ибдыруама араион ахь ашәҟәы шиҩыз, бацәымҩашьо?

Б а б у. Ииашан издыруеит, Никәала Бирам-иԥа.

Н и к ә а л а. Бабу Миха-иԥҳа, Дауҭ уажәы дызлаҭаҳцо ҳәа акгьы ҳамам. Убри аҟнытә макьана ҳишьклаԥшлап, ҽаангьы ҳамоуп, бмыццакын.

Б а б у. Иашоуп, аха...

Н и к ә а л а. Ари маӡазароуп. Кәатат ианиаҳа имҳәарц залшом, сара даара сицәшәоит уи аҭаҳмада.

Б а б у. Ихы дақәиҭтә, Никәала Бирам-иԥа.

Н и к ә а л а. Сара шаҟа исҭахузеи иамхра... Ҵыԥх абаҳча иааҿалаз зегьы инапы иҵахҩан иҭины аԥара ааганы ишьҭеиҵеит. Аҵәа ԥыҭк сыҭ сҳәан имуит, ҳашкол иатәызар аҵаҩцәа ирфар акәымзи, аха иуам, арахь ииҳәаз бмаҳауази иацы, адунеи азна агхақәа сымоушәа дсыдгылоуп, сынтәарнахыс ара дҟасҵарым. Урҭ зегь бзиазаает, аха иара иусс иалоузеи жәантә исеиҳәахьеит Ҭина Мҕьералашьвили лтәы, «аԥхьарҭа ашә аартӡам, ашәа ҳәо абаҳча дыҵоуп» ҳәа.

Б а б у. Арт зегь аазыхҟьо Дауҭ иауп, аусқәа зегьы уи еиҵихоит.

Н и к ә а л а. Сара ибасымҳәеи даара бизҿлымҳаз ҳәа!

Б а б у. Уажә аакьыскьа акы саҳаит иуасҳәару сыздырам, макьана цқьа еилыскааанӡа.

Н и к ә а л а. Изакәхарызеишь?

Б а б у. Назиа ҭыԥ лиҭом, иацы дҵәуа дыштәаз снальідгылт, ибыхьзеи ҳәа санҵаа акыраамҭа исалымҳәеит, аха ашьҭахь илсырҳәеит.

Н и к ә а л а. Иҟалазеи, иҳәеишь ирласны?

Б а б у. Бзиа дибоит, мчыла дыршәаны дигарц игәы иҭоуп ашкол дшалгалакь.

Н и к ә а л а *(ибжьы наҳаракны)*. Иашан ибҳәома?

Б а б у. Лара лҿала исалҳәеит!

Н и к ә а л а. Мап, дисҭом уи сыԥҳа, дисҭом! *(Идәықәлоит.)*

Б а б у. Назиа лхы аахуҵәаргьы Дауҭ диццом. Уи азы сара агәра усыргоит, уаангылишь зны, уара иумаҳаӡазшәа уҟаз, сара исоуҳәаз ҟасҵоит. *(Никәала дцоит, Бабу лхала дхәыцуеит.)* Ишԥа ииашамхари ари аус, ииашазар Дауҭ иҭыԥ сара дықәысҵап. *(Ашкол дныҩналоит.)*

Иааиуеит аҵаҩцәа.

1-т ә и а ҵ а ҩ ы. Дара ишырҭаху иҟалома ҳара зегьы ҳаҿагылоит Дауҭ ихәарҭам ҳәа ахәшьара ахьилҭаз азы, иаагароуп акомиссиа!

2-т ә и а ҵ а ҩ ы. Иаагароуп иаага, дабаҟоушь Дауҭ, шәаалеишь иаҳҳәап.

Ицоит, дааиуеит Д а у ҭ.

Д а у ҭ. Рацәа исылгеит, сынтәа сзахымҵуазаап. Иреиҕьны издыруаз амаҭәар азы ихәарҭам сырҭеит. Иаарушь акомиссиа ашәҟәы ахьырзызҩыз? Ех, Бабу Миха-иԥҳа, ибдыруама шаҟа бзыхәмгала бшжьоу, аха иааԥшыхра иҟоуп аиаша, дысиааит рацәа хшыҩла Назиа, лгәы иҭалкыз налыгӡеит... *(Ихы астол иныкәаиԥоит.)*

Б а б у *(дааиуеит)*. Ухы ухьуама? Ма угәы иалазар ихәарҭам ҳәа ахьуоуз?

Д а у ҭ. Мап, сгәы иалаӡам, исыхәҭан азы исоуит, амала инашәыгӡеит рацәа шәгәы иҭашәкыз фырхаҵарылаҵәҟьа.

Б а б у. Сара цәгьашақә ҳәа акәымкәа, иухәҭаз усҭеит, уара узы схы сзырӡуам. Амала иҳәа — избан дкыдцалан дызумоу адиреқтор иԥҳа?

Д а у ҭ. Бабу Миха-иԥҳа!?

Б а б у. Ари еиԥш аус хәмгароуп, адиреқтор иаҳар уҭеикуеит зынӡаск.

Д а у ҭ. Мцуп, Бабу Миха-иԥҳа, ишәазҳәаада ари еиԥш ажәа?

Б а б у. Назиа лхаҭа исалҳәеит.

Д а у ҭ. Назиа-ба? Былжьеит ауп, ихабымҵан.

Б а б у. Сара ихаҵаҵәҟьан сыҟоуп, амала ари аус ҽеиҳом иудыруазааит, сара адиректор илымҳа аҟынӡа инасыгӡоит *(дцоит.)*

Д а у ҭ *(ихала)*. Ишҧалҳәеи мшәан, дкыдцаланы думоуп ба? Еицәоу аус сзырҧшааит. *(Днатәоит.)*

Дааиуеит Н у ц а.

Н у ц а. Изуоузеи, Дауҭ, ихәарҭам ҳәа, аурыс бызшәа азы аума?

Д а у ҭ. Акгьы сыздырам.

Н у ц а. Хьаас иҟоумҵан, иуриашап...

Иааиуеит егьырҭ а ҵ а ҩ ц ә а.

Д а у ҭ. Шәааскьеишь, аҩызцәа, ишәасҳәоит иҟалақәаз аусқәа. Сара исзыҟаҵоуп аус ҕәҕәала. Назиа иахьа уажәрааӡа исмырдырӡакәа дсышьҭан лыҽкынҵаҵәҟьан, аха илҭахыз аусқәа ҽеимхошәа анылба, даалаган дкыдцалан дсымоушәа Бабу илалҳәеит. Убри аҟынтә илҭахуп лхы дахәарц сара сеиҵаҟьаразы. Жәаха Ҭина исалҳәеит зегьы ааҭкааны қьаҕьриа ҳасабла. Убри аҟынтә уажәы иаарласны аизара ҳамоуп, уа шәықәгылароуп, уи анаалыҵыҵ, нас лабгьы илшо аабап. Бабу иахьа дсықәмақарит, аха икалҵаша сыздыруам.

Н у ц а.. Иарбанзаалак акы лылшом, зегьы аӡәк иеиҧш ҳақәгылоит.

А б ж ь қ ә а. Ҳақәгылоит, ҳақәгылоит.

Аҵаҩцәа ашкол иныҩналоит, Кәатат аҵла ашьапы даавҵит, уаанӡагьы ирҳәауаз иаҳауан.

К ә а т а т. Изакәызеи, мшәан, исаҳауа, иашахарушь?.. Излоугарызеи Дауҭ игәра, уи дыҷкәыноуп, иҟалап ус дкыдцаланы димазаргь, лара илҭахымкәа. Аха иҟалап Назиа игәаҕ лыман иҟалҵозар. Еилкаатәуп мамзар аҷкәын дҭадырхоит *(Днатәоит, дааиуеит Назиа.)*

Н а з и а. Қәатат, сҩызцәа убахьазар?

К ә а т а т. Мап, исымбацт, дад *(Назиа ддәықәлоит.)* Дад, баангылишь минуҭк. Бышәҟәы иахьа аҧошьҭахьынтәи иаазгеит.

Н а з и а. Иабаҟоу?

К ә а т а т. Ара сцьыба иҭоуп. Амала аказы сбазҵааауеит, убри сабҳәар ибысҭоит.

Н а з и а. Иарбаныз?

К ә а т а т. Ушьҭа баргы бҭыпҳауп, аӡәы бзиа дыббар алшоит. Сара ушьҭа акры аасхыҵуеит, аха исҭахуп акы салацәажәарц. Дауҭ Доууа бзиа бшибо басҳәоит бысцәымгәаан.

Н а з и а *(даагәырҕьан)*. Бзиа сибоит ба? Исызхаҵом?!.

К ә а т а т. Бара бымсааит.

Н а з и а. Саргьы дысцәымҕӡам *(Дцоит дгәырҕьаҭәа, лышәҟәы лхаштны.)*

К ә а т а т. Аҳ-а-а, апҳәызба хәыцы рацәа издырит баҩсҭаарақәа. Уи аҭып иқәысҵап.

Б а б у *(дааиуеит)*. Мшыбзиақәа!

К ә а т а т. Бзиа ббааит, Бабу, шәусқәа шпацои?

Б а б у. Ҳусқәа агьарахәа ицоит!

К ә а т а т. Мап, иагьыбзиацәам шәусқәа.

Б а б у. Избан, Кәатат, уара еснагь ҳара ҳзы агәынҵыхьа зумоу?

К ә а т а т. Бгәы иалымсын, шәусурақәа зынӡаскгьы иҟаимаҭым. Ҳдиреқтор иакәзар, ашкол иагуи иабзоуи хьаас имам, ақәа кылыкәкәа ицоит сара сзыҩноу. Иабеигеи аинтернат аремонт аҟаҵаразы ирҭаз аҧара?

Б а б у. Иабеигоз ара имоуп, ус уиҿампалан акәымзар уамихыргьы ҟалоит.

К ә а т а т. Ҵьарамзар-ҵьаргьы сизамхуам, даба иаабап сшамихуа.

Б а б у. Иареи уареи адиреқторра еимашәкуеит ауп иҟалаз. Уара иузбома адиреқторра?

К ә а т а т. Ҳаи, ҳаи избаргьы ҟалап, гәыкалаҳәа аус ууазар иумбо ҳәа егьыҟаӡам.

Н и к ә а л а *(ашкол апенцьырахьтә)*. Бабу, баaиуанда минуҭк!

Бабу дцоит, дааиуеит К ә ы н т а.

К ә ы н т а. Мшыбзиақәа!

К ә а т а т. Бзиа убааит, бзиала уаабеит! *(Инапы ааимихуеит.)*

К ә ы н т а. Сара сааит Аҟәантәи, шәшкол аҟынтәи, ажәабатәи акласс аҳәара злаҟарҵаз ала аԥышәарақәа рҿы срылатәарц.

К ә а т а т. Даара ибзиоуп, дад, даара, аҵаӷацәагьы уара уаара иазыԥшуан!

К ә ы н т а. Адиреқтор иҭыԥаҿ дҟалап?

К ә а т а т. Уа дыҟоуп, унеи уахь. *(Дцоит.)*

Иааиуеит а ҵ а ӷ а ц ә а.

К ә а т а т *(даагәырӷьан)*. Дааит Аҟәатәи ауаӷы!

Д а у ҭ. Иашан, иахьаҵәҟьа акомиссиа еиласыртәоит, дсазҵаароуп. *(Ашкол дныӷналоит.)*

Ԥытрак ашьтахь а ҵ а ӷ а ц ә а ааиуеит.

Н у ц а. Еҳ, Дауҭ изиазҵаауа акы даҵамхандаз, уаҳа акакәым.

1-т ә и а ҵ а ӷ ы. Даҿахонда акомиссиа ҭигозма. Иааирԥшып аиашамра зегьы.

Н а з и а. Акомиссиа еиуоу ус дааит ауп. Уи Бабу лаҵкыс иидыруа егьыҟам. Лара ианыҟәлыргыла ихәартам ҳәа уи нагӡахоит.

Н у ц а. Баҵкыс идыруа, дбеиҵаны атметка ахьимоу ааԥшыр ҳәа бшәан акәхап баргьы бзацрала, баангыл. Иахьа ириашааит ушьҭантәи амчыбжь азы иҟалараны иҟоу акомҿар еизараҿ ибзиан аҳамҭақәа баҳҭап.

Н а з и а. Иаҵкыс сымдыруанда исырҭарымызт.

Д у с и а. Нас ишԥа! Арҵаӷацәа рхы еилаго џьыбшьома.

Н у ц а. Иаадыруеит арҵаӷацәа рхы шеилагам, аха... Бабу Миха-иԥҳа Дауҭ изы ианакәызаалакгьы ус дыҟамызт, аха уажәы даазқәылаз дҿеим.

Н а з и а. Иас уигь гәынҷыхьак лымазар акәхап, арҵаӷы лакәым, баша уаӷыкгьы игәҭакы наигӡахьеит.

2-т ә и а ҵ а ӷ ы. Ауаӷ баша ҳәа аӡәгьы дыҟам ибдыруоу сыздыруам акәымзар.

Н а з и а. Сара шәара шәзы ианакәызаалакгьы цәгьа ҟасымҵацт, иагьысымҳәацт.

А ҵ а ѡ ц ә а руаӡәы ашьҭахь ала дааиуеит.

И а а и з. Дауҭ изиазҵаауа зегь рҭак ҟаиҵоит.

Н у ц а. Ихаҵкы уи иааз...

Н а з и а. Баша ихаҵкы бцоит, аҵаѡцәа ирзеицәоу ауп иҟарҵо.

Н у ц а. Еицәоу-еицәаму бара ибусым, имҳәар ҳәа сшәоит иҟақәоу.

Н а з и а. Ҳәатәыс имоузеи?!.

1-тәи аҵаѡы. Аҳәатәқәа рацәаӡоуп... Бмыццакын, шәаала ашьҭахь ала ҳӡырѡлап.

Ицоит, Дусиеи Назиеи рыда.

Н а з и а. Баша игәырӷьоит, Бабу деибгазар илҳәаз налыгӡоит.

Д у с и а. Назиа сара еиҳәшьак леиҧш бзиа бызбоит азоуп избасҳәо. Дауҭ цәгьас изыбхәыцхьоу зегьы еиликааит. Бара ибҭахуп акы ихараӡамкәа дабыркырц, аха уашьҭа дацәцеит. Акомиссиахь иҳаҧхьар убри ауп сзыцәшәо.

Н а з и а *(лнапы ҟьаны)*. Акы бацәымшәан, Дусиа ибаҳахьоума адиреқтор иҧҳа дахахеит ҳәа. Сара санахыҵуа баргьы бахыҵуеит.

Д у с и а. Иашоуп, ҳахыҵуеит, аха...

Н а з и а. Хьаас иҟабымҵан...

Бабу даадәылҵуеит.

Б а б у. Рацәа исыҵыҵит иҟасҵақәоз зегьы. Дауҭ даара ибзиоуп ҳәа ахәшьара ирҭеит, аха уиакәындаз исхараз. Баргьы быӡбахә иҳәеит лдырра еилышәкаа ҳәа.

Н а з и а *(лышьҭахьҟа днаскьо)*. Сзыѡналом.

Б а б у. Иҟалома быѡнамлар.

Н а з и а. Аҧсра иқәшәандаз рацәа ҳҭаирхеит. Адиреқтор ииҳәозеи?

Б а б у. Ииҳәахуеи, даара ицәымыӷхеит бара бахьнарго.

Н а з и а. Сыѡналоит, аха акгьы сыздырӡом.

Б а б у. Зегьы акоуп, быҩналароуп.

Ицоит.

Д у с и а *(лхала)*. Абри акәын ибасҳәоз, Назиа.

Иааиуеит а ц а ҩ ц ә а.

Аҩызцәа, иахьа уажәраанӡа шәҩызара хара сахьацәгылаз саҭашәымҵарц сшәыҳәоит.

Н у ц а. Уи егьаурым, уажәраанӡатәи бывбақәа ахьбыриашаз иҭабуп ҳәа баҳҳәоит.

Д у с и а. Ас сшәыдышәкылоит ҳәа сыҟамызт, иҭабуп идуӡӡан. Назиа акомиссиа лыԥхьеит. Дауҭ даара ибзиаӡаны ириҭеит рҳәеит.

Рнапқәа ааиныркьоит, адиректор даадәылҵуеит, данырбалакь аҵаҩцәа цоит.

Н и к ә а л а. Изакәызеи, мшәан, изакәытә напеинкьароузеи ара ирымоу. Рацәа сыбҕа ԥырҵәеит. Иагьа схәандазгьы аусқәа ас ицоит ҳәа сыҟамызт. Џьара компаниак сеазыскроуп. *(Инапы неиԥыхны.)* Ара уааи, уара, ара!..

1-т ә и а ц а ҩ ы *(дааиуеит)*. Кыршәҭахызма, Никәала Бирам-иԥа.

Н и к ә а л а. Ушзахәо уцаны Уарҭан, адиректор иҭахуп ҳәа, қыжәк имхны исзаага! *(Ашкол дныҩналоит.)*

Н у ц а *(дааиуеит)*. Изиҭахыз?

1-т ә и а ц а ҩ ы. Амца икӡеит убама. Ақыжә азы Уарҭан иахь сишьҭуеит.

Н у ц а. Иааԥшуеит аиашақәа.

Иааиуеит л ҩ ы з ц ә а, Ҭ и н а г ь дрыцны.

Н у ц а. Бабаҟаз, Ҭина, иахьа?

Ҭ и н а. Џьаргьы, аҩны сыҟоуп, Назиа дабаҟоу?

Н у ц а. Назиа лтәы аҳәара цәгьоуп, асуд лымоуп.

Ҭ и н а *(иаалцәымыҕханы)*. Иҟалазеи?

2-т ә и а ц а ҩ ы. Акомиссиа лазҵаауеит.

Дааиуеит К ә а т а т.

К ә а т а т. Дауҭ ддәылҵхьоума макьана?

Н у ц а. Мап, ддәылымҵыцт. Иусқәа бзиоуп.

К ә а т а т. Уигь бзиоуп, зынгьы анс иҟалоит, зынгьы абанс.

Д а у ҭ *(даадәылҵуеит).* Аиаша ахала аҽариашоит.

К ә а т а т. Дауҭ акыр узҳәаӡама?

Д а у ҭ. Агьараҳәа исҳәеит, даара ибзиоуп ҳәа исыриашеит ихәарҭамҳәа ахьсымаз.

К ә а т а т. Уԥсынҵры духааит!

Д а у ҭ. Аҳа-а-а, сқьаҵьриа бызбаӡомызт, абар бусқәа ахьааԥшыз, уажәы иаадәылҵқәаар аҩызцәа рыгәҭа былахь аԥхӡы аазгап.

Ҭ и н а. Уара узы цәгьа сымҳәеит!

Н у ц а. Иаадыруеит бара быгәҭакқәа, иахьарнахыс бхы ҳабмырбан.

Ҭ и н а. Сара цәгьарас ишәызызухьоузеи? *(Дцоит.)*

Дҵәыуо даадәылҵуеит Н а з и а.

Н а з и а. Иҭабуп, Дауҭ!

Д а у ҭ. Сара акгьы бзысымуит, ибдыруазар наҟ сбыцхраа ит.

Даадәылҵны иҿааихоит К ә ы н т а, ишьҭахь гәыԥҩык а р ҵ а ҩ ц ә а, Б а б у и Н и к ә а л е и рыланы.

Мышкызны икаххаа иббара быҟоуп, сара иахьа ибзызуз аҭакс иҭабуп ҳәа сабымҳәозар. Сара избон бара бшыбжьырхуаз, бара бгәы иаанагон убарҭ иҟарҵоз бара ԥхьаҟа багошәа, аха бымҩа баԥхьатәи аԥҵәара акәын изышьҭаз. Сара исзымчҳаит арҭ реиԥш иҟақәаз ахәаԥсаракәа ҳашкол аҿы имҩаԥысуа ианалага.

К ә ы н т а. Ибзиоуп, уара уганахь ала иҟоуҵаз, иҵегь еилҳаргап, имариоу усуп. Шәара шәԥышәаракәа раангьы сшәылатәоит, уажәазы абзиараз! *(Дцоит.)*

2-т ә и а ҵ а ҩ ы *(дааиуеит дааԥсаха).* Ақыжә аазгеит, Никәала Бирам-иԥа.

Н и к ә а л а. Уажәшьта уара иумаз.

Д а у ҭ. Бабу Миха-иԥҳа, ишәҳәа, ишәазҳәада сара адиректор иԥҳа дкыдцалан дсымоуп ҳәа?

Б а б у *(длакәакуа даанхоит)*. Аӡәгьы исеимҳәеит.

Д а у ҭ. Мап, Бабу Миха-иԥҳа, ишәҳәароуп абра аҩызцәа ишраҳауа, дызусҭда ишәазҳәаз?

Н а з и а. Сара схаҭа иласҳәеит. Сара дызжьеит. Акгьы лхараӡам, Дауҭ сара бзиа дызбон азы исҳәеит, иара мап ацәикуан, убриазы сизгәаан сыҟан... *(Аԥәыуара далагоит.)*

Н и к ә а л а. Ааит, бара алагызмал.

Назиа Лышҟа иҿынеихоит, аха Кәатат дааникылоит.

К ә а т а т. Уажәшьҭа аамҭа иуцәахыԥеит лыбжьара. *(Даау-жьны.)* Абри акәын иуасҳәоз, абри акәын уареи сареи еимаҳкуаз.

Н и к ә а л а. Уара уиашоуп Кәатат.

Бабуи Никәалеи цоит. Назиа астол лхы ықәыжьны дҭәыуоит.

К ә а т а т. Дадраа, аҭаацәа! Иарбанзаалак акы шәацәымшәан. Шәымҩа ҟьаҟьаӡа иаартуп. Аиаша ианакәызаалакгьы ииааиуеит!

А ԥ а р д а

А И Б А Ш Ь Р А   А Ш Ә Ы Т А Қ Ә А

Ҩ-ҟәшаки жәа-сахьаки змоу адрама

И а л о у   а у а а

М а д и н а К ә а ӡ - ԥ ҳ а
А р с а н а Д е л б а
Н у ц а
К а н
А н ҭ и к а
Ҭ а р с х а н
Д а ҭ а
Қ ә а б л ы х ә

В а л е н т и н а
А с и а
С а с р ы ҟ ә а
А к а п и т а н, нас а п о л к о в н и к
А л е м с л е и т е н а н т, нас М а к с
А л е м с м а и о р

Ахҭыс мҩаԥысуеит аибашьра шықәсқәа рзы Аԥсны, Урыстәыла, нас хынҩажәижәабатәи ашықәсқәа рзы еиҭа Аԥсны.

Актәи аҟәша

Актәи асахьа

Аҿаҩа иазааигәоу аԥсуа қыҭак аҿы. Ҭ а р с х а н иҩнаҭаҿы чароуп. Шьоукы амаҵ руеит, шьоукы ашҭа иааҭало асасцәа аԥсшәа раҳәаны акәаскьахь инарыԥхьоит. Аҿар ачамгәыр неимда-ааимдо, алаф ашәа рҳәоит.

К а н *(ачамгәыр ашәа ациҳәоит)*.

Ббырфын ҩычан сцәа бадындаз,
Сыбла бышәҭыцны бхыршәландаз!
Ӡара фырџьан, фелдышь ԥҵәааха,
Бышԥа аиԥшу аҵәаахаҳа!

Н у ц а *(ачамгәыр ааимхуа)*.

Сфырџьан ӡарам уара узыҳәан,
Сфелдышь ԥҵәаахам уара узыҳәан,
Ҿаӡәы изыҳәан сара сҵәаахаҳауп,
Аҿаӡәы уажәшьҭа сара дсаҳуп!

К а н *(ачамгәыр аалымхны)*.

Ҳаи, сышԥабшьи, абла еиқәара,
Бышҟа инеиуан сҿы кәаруа!

Сымра икаԥхоз атыԥ иакыма,
Срыцҳамшьакәа сшызбоу сыбшьыма?!

Н у ц а *(ачамгәыр ааимхуа).*

Сышќа изааиуам уҽы кәаруа,
Сара дсымоуп абла қаруа.
Амԥа сықәтца сара сныҳәан,
Анцәа сишеит иара изыҳәан!..

Абжьқәа гоит, «аҭаца даргоит!» ҳәа.

Қ ә а б л ы х ә. Аҭацаагарашәа цәыржәга, дадраа, аҭацаагарашәа!

Аҿар аҭацаагарашәа аацәырган, иааиуа ирԥыларц агәашәахь рҿынархоит.

Н у ц а *(Арсана днаидгылан).* Иухьзеи, Арсана, уԥшшәы уԥсахит. Ари иуаҳаз угәы иалоума?

А р с а н а. Мап, мап, ус баша... Слахаҵ маҷк иаагьежьит.

Н у ц а. Издыруеит ухлахаҵ зыргьежьыз. Уи уаргьы саргьы ҳразќыдалтәаит.

А р с а н а. Нуца, анцәа дсыман сбыҳәоит уаҳа баламцәажәан. Иахьарнахыс уи акымзаракы сызлылам. Сылгәаԥхомызт нас ишԥақ́асҵари. Илҭахыз далылхит.

Н у ц а. Уиала исоуҳәарц иуҭаху здырит. Аха иухоумырштын, сара уара узыҳәаны гәкала сшыќоу.

А р с а н а. Саҭабымҵан, аха сара ара акгьы схарам.

Н у ц а. Саргьы акгьы схарам уара уҿаԥхьа, анцәа ибоит.

Аҭацаагацәа ашҭа иааҭалоит, аҭаца дрыманы.

Д а ҭ а *(ихҭарԥа ааихыхны).* Иа зхьышьыргәыҵа сакәыхшоу, анцәа ду, суҳәоит, иахьа абри ашҭа иҭанагалаз аҭаца, дымшны, дҵыхны, дмарымажаны дќоуҵарц азыҳәаны. Лхаҵеи лареи амреи амзеи реиԥш еидажәло, нхара-чарада хьаа рымамкәаны. Уаԥсыла ирыцҳамхо, дара ишаарҭаху ргәыхәтәы иахьугзарц! Уажәшьҭа длажәг, дадраа, аҭаца акәасқьахь.

К а н. Аќамақәа шәаарых, аќамақәа!

Ҩыцьа арԥарцәа аҟамақәа еиҿакшо, амардуан инаҿагылоит. Аҿар ашәа ҳәо, аҭаца илывакәашо дрыман рҿынархоит. Убри аамҭазы урҭ ргәырӷьабжьы аҵарӡуа, игәыҭшьаагаха игоит Левитан ибжьы, аибашьра ишалагаз ала адырра ҟаҵо. Ауаа ахьгылаз инышьхныԥсыланы уи абжьы иазызҩруеит.

Алашара ыцәоит.

Аҩбатәи асахьа

Ақыҭа аусхәарҭа аҿаԥхьа. Рылахь еиқәуп ажәлар. Анацәа, абацәа ахәыҷқәа арра ицо наскьаргоит.

Қәаблыхә *(илабашьа ныҟакшаны)*. Ҳаит абааԥсы, дадраа. Ҳтәыла зҭагылоу агәаҟра зегьы иаҳзеиԥшуп. Аҕа хәымга ҳтәыла амца ацразҵаз иҭыҩра дҭаҟәаҟәатәуп, дадраа! Сшьамхы снанагондаз иаргьы саргьы хандаз. Абарҭ ашьхақәа дрыхсыжьрымызт уи, ала аԥынҵа икылҟьаз. Аҳәсақәа, шәаҟәыҵ аҵәуара. Иаҭахым рымҩа алаӷырӡ аныԥсалара. Хаир мҩа анцәа шәықәиҵааит, дадраа ҳаҷкәынцәа. Ишԥаҟаҳҵари, анцәа иаҳзиуа аабап. Шәца шәхы шьҭыхны.

Арсана. Ҳанацәа, ҳабацәа, аҳаҳаи иарбанзаалакь акы хьаас иҟашәымҵан. Шәара шәзырԥхашьо аҵеи дшәымам, уи агәра ганы шәыҟаз. Абра иаанхо хәыҷгьы-дугьы шәымч еибыҭаны аус еицыжәула. Амла шәхы ашәмырган. Шәрыцхраала Ар ҟаԥшь иахьынӡашәылшо. Иахьарнахыс сара сҭыԥ аҿы ақыҭа сҭаршынс даанхоит Мадина.

Мадина. Иуҳәо закәызеи, Арсана, абри аус сара исызбома?!

Арсана. Уаҳа избода, Мадина. Ибымбаӡои ҳаҷкәынцәа зегьы ахьцауа. Абри схы иҭысымҳәааит. Араион аҿы ирыӡбыз усуп.

Қәаблыхә. Дад, Мадина, ибыдкыл асҭаршынра. Уаҳа иаанхада уи зылшараны иҟоу. Ех, сабиц изакәытә мшузеи ҳазхаанхаз, ҳарҭ жәымҭеиқәаҵәақәа.

Арсана. Ҳқыҭа ахьӡи ахьымӡӷи бара ибыдуп иахьарнахыс, Мадина. Уа нахьхьи мацара акәӡам, абрагь еибашьроуп. *(Лааигәа днеины.)* Избоит, былахь еиқәуп. Иагьа зундагьы

ҧсыхәа сзамҭеит. Срыҳәеит, сырчеит бхаҵа иааныжьразы, аха ирымуит. Ари иҟалаз аибашьра, зегьы ирзеиҧшуп.

М а д и н а. Уара уҿаҧхьа саҭамзааит, Арсана. Зегь лахьынҵазар акәхап. Уажәшьҭа иуасҳәараны иҟоузеи.

А р с а н а. Иаҭахым, уаҳа бымҳәан, Мадина. Бара сгәаҿы бҵәахны аибашьрахь сцоит. Сҭахозаргьы сыбла бшыхгылоу сҭахоит.

Д а ҭ а *(иуапа ааишәыхны Арсана ижәҩа инҭаирҧоит)*. Ига, дад Арсана, абри сара сҟынтә. Ахьҭа уанаркрым.

А р с а н а. Иаҭахым, Даҭа. Напы мыӡәӡәа иумкуа ууапа згартә иауазеи.

Д а ҭ а. Шамахамзар абри ауапа ахы алҟьаӡом. Уахьчааит акәылӡеиҧш, анцәа ду, ухьышьыргәыҵа сакәыхшоуп!

А р с а н а. Иҭабуп, Даҭа, иҭабуп!

Қ ә а б л ы х ә. Абри схылҧарч уара иухаҵа, дад Қан, Анцәа ду ситҵаныҳәоит уара ушызаҭцәу гәеиҭарц азыҳәан.

А н ҭ и к а. Кан, уан дрыцхауп, уан. Ухы хьча иахьынӡалшо, нан. Уи Гьытлар ала ҳара дабаҳзыҟалеи дхырҵәагаханы.

К а н. Хьаас сҟабымҵан, сан. Сара саҵкьыс еиҵбугьы абҷьар кны аҕа иҿагылоуп. Ишҧаҟаҳҵари, зегьы ахьцо сымцакәа абра аҩны стәазаауама?!

А н ҭ и к а. Аха уаби сареи ишҧаҟаҳҵои, нан. Цәгьала агәы ҳақәымхеи. Иара ихы дахәом, аиарҭа дамоуп. Ҳхагахар ҳзыдҿарҳәалода, сыҷкәын, нан?

К а н. Ус бымҳәан, сан. Ишҧыкәу агәы шәшықәхо. Мадина дыҟами. Иҟами абарҭ зегьы.

А с и а. Кан, цәгьала иуцәымҕума аибашьра ацара?

К а н. Ишҧабасҳәари... Бара бахьаансыжьуа ауп сгәы иалоу акәымзар, сҩызцәа ахьцо схы шҧахызбаауеи.

А с и а. Сара сузыҧшуеит ухынҳәаанӡа!

К а н. Сани саби бырхылаҧшла, Асиа.

А с и а. Урҭ хьаас иҟоумҵан, Кан.

Н у ц а *(ачабра аацәыргo)*. Абри сара сҟынтә иумаз, Арсана. Салаугәалашәалап. Ицқьоуп, сара сыда напы иамкыц.

А р с а н а. Иҭабуп, Нуца! Издыруеит ишыцқьоу. Уи абра сыкәа иҭазааиуеит.

Н у ц а. Машәыр уқәымзааит, Арсана.

М а д и н а *(Ҭарсхан иахь)*. Иуасҳәарызеи, сгәы сыхьуеит. Ҳаиԥыртцшьа иубо ауп. Анцәа сиашьапклоит ухынҳәаанӡа.

Ҭ а р с х а н. Аҳаҳаи акы бацәымшәан, Мадина. Бареи сареи ҳаума, жәлары зегьы еицырзеиԥшу еибашьроуп абри иҟалаз. Аԥсадгьыл иҳаднаҵо наҳагӡароуп.

М а д и н а. Сгәы иахәоит абас ухы шьҭыхны уахьцо, аха даҽеаӡьарагьы сгәы сыхьуеит. Ухы хьча амарӡьа.

Ҭ а р с х а н. Хара ицарым абри аибашьра. Схынҳәуеит сара.

М а д и н а. Ушьҭахьҟа хьаас акы ҟоумҵан. Уара ухәыштаара амца агсырхом уаахынҳәаанӡа.

Ҭ а р с х а н. Бара бахьсымоу сгәы ҭынчуп, Мадина. Аҵеи диир, бхыс, ҳахьышьҭало игҿагылоу сшәақь ала. Ҳәарада, уи абжьы сара сҟынӡа имнаӡарц залшом.

М а д и н а. Иназоит сара сгәы абжьы ацны. Сара сгәы уара иутәуп наӡаӡа, Ҭарсхан.

Ҭ а р с х а н. Сара сыгәгьы. Бымш аабзиахааит! *(Ибжьы ҩеиԥыхны.)* Шәымш аабзиахааит зегьы!

Игоит аркьестр абжьы. Арра ицо амҩа иныҟәлоит.

Д а ҭ а. Анцәа дышәхылаԥшлааит, дадраа ҳаҷкәынцәа!

А н ҭ и к а. Нан, Кан, уан дукәыхшоуп, ухы хьча, ҳашрыцҳау гәаҭа. Уда иҳамада.

К а н. Шәара шәгәы кашәмыжьын. Сара сҩызцәа ахьцо сцоит. Хьаас сҟашәымҵан.

Ҟ ә а б л ы х ә. Бҽырӷәӷәа, Анҭика! Уи анцәа дитәуп, анцәа дихьчоит. Ҳара иҳалшагәышьозеи.

Анаскьагаҩцәа рхы рыкәаҽы игылоуп. Амузыка бжьы иаҳа-иаҳа еихсыӷьуеит.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Ахԥатәи асахьа

Нхыҵ-Кавказ ашьхақәа рымҵан. Еибашьроуп. А к а п и т а н ахырԥсаҟьага дадиаалан ахысра даҿуп. Аҭел лырҵәиуеит В а л е н т и н а.

А к а п и т а н *(адԥа ҟацо)*. Дарбанзаалакь аӡәгьы шьҭахьҟа ацара азин имаӡам. Ҳазынтәыкгьы абра ҳҭахозаргьы, иаанкылатәуп урҭ алакәа. Мап анакәха, Кавказ ашьхақәа иҳацәхалоит. *(Ибжьы ҩеиԥыхны.)* Аҩыза алеитенант, уззыԥшузеи? Уаԥхьа иааиуа алемсаа амца рыжәҵа!

Ахысбжьқәа, ҵыхәаԥҵәара змаӡам, еишьҭагылан агара иалагоит.

Убас, убас, алақәа шәара. Валентина, артиллериа акомандир амаиори сареи ҳаимада. Избан рыбзарбзанқәа рҿы зеихаркыз?!

В а л е н т и н а *(аҭел дасуа)*. Алло, алло, Амрагь лара, Амрагылара! Ахра шәацәажәоит... Алло, Амрагылара! Аҭак ҟашәҵа... *(Акапитан иахь.)* Ма ател хҵәоуп, ма рызынтәыкгьы ндырҵәеит, аҩыза акапитан.

А к а п и т а н. Басла, басла, Валентина! Урт зегьы шԥандырҵәарыз. Шәаргьы саргь хандаз, спара гәаҭан ишԥасыжәлеи. Исыцхраауа аӡәгьы дыҟамкәа адгьыл иахәлабгама?!

В а л е н т и н а. Алло. Амрагылара! Ахра шәацәажәоит. Иҟалазеи, зҿышәымҭуазеи? Аҭак сазыԥшуп. Аӡәгьы ибжьы гом, аҩыза акапитан. Алло, Амрагылара!..

А к а п и т а н. Асержант, артиллериеи ҳареи иҳабжьдоу аҭел гәашәҭа, иҟалазеи, зҿырымҭуазеи?!.

А б ж ь ы. Исаҳаит, аҩыза акапитан!

К а н *(дҳәазаны дааиуеит. Дхәуп, ашьа иҿашы)*. Аҩыза акапитан, ҳрота цҟьашәҟьа иқәырҵеит. Аҵьаԥҳаны анҵәаара иаҿуп.

А к а п и т а н. Ҳзықәгылоу адгьыл амца адыркит, алақәа. Дабаҟоу арота акомандир Арсана Делба?

К а н. Ажәыларазы дахьдәықәлаз ахы иқәшәан дкаҳаит. Шәымҭақәак рышьтахь, уи дахькаҳаз акәша-мыкәша алемсаа ирымпыҵархалахьан.

А к а п и т а н. Дҭахеит амцаԥшь иаҩызаз ауаҩы. Афицар нага.

В а л е н т и н а. Алло, алло! Мрагылара! Аҭак ҟанаҵеит, аҩыза акапитан.

А к а п и т а н *(аҭел аалымкәыцәааны)*. Аҩыза амаиор, избан шәыбзарбзанқәа рҿы зеихашәыз? Избан ацхыраара

зҳашәымҭо? Ишԥа, ишԥа?! Шәара абзарбзан хы шәеиҷаҳауеит, арахь ауаа анцәара иаҿуп. Ишәымбаӡои аҕа итанккәа ахьааихьоу?

Абзарбзан хысбыжькәа еиқәырццакны агара иалагоит.

Убас ҟашәҵар акәын уажәрааӡагьы. Аҩыза асержант, арота уара иудкыл. Иаанхаз шьтахьҟа шьаҿак аӡәгьы иҟаимҵароуп!

К а н. Исаҳаит, аҩыза акапитан! *(Дцоит.)*

В а л е н т и н а. Аҩыза акапитан, ахԥатәи арота акомандир ателаҿы дыҟоуп.

А к а п и т а н *(ател аалымхуа)*. Иҟалазеи, алеитенант? Ишԥа?! Иабантәи аанагеи? Урт рышҟа амца аарты. Аҩбатәи авзвод аҟынтә ацхыраара урҭартә иҟасҵоит. *(Аҭел ырԥәиуа.)* Аҩбатәи, аҩбатәи. Ахԥатәи арота ацхыраара аҭ. Иарҕьарахь ала алемсаа икәшеит. *(Аҭел ықәиԥоит.)* Валентина, адивизиа акомандири сареи ҳаимада.

В а л е н т и н а. Уахь аибадырга ԥҵәоуп, аҩыза акапитан.

А к а п и т а н. Ԥу, аҩысҭаа ихәхааит. *(Ахырԥсаҟьага днадтәаланы.)* Валентина, апатронақәа! *(Валентина ипатронақәа аалгааӡа акапитан ахы иқәшәоит.)*

В а л е н т и н а. Аҩыза акапитан, Иван Фиодор-иԥа, иухьзеи?

А к а п и т а н. Схәуп иҕәҕәаны. Бас, ахԥатәи арота акомандир иахь. Идикылааит абаталион.

В а л е н т и н а *(аҭел дасуеит)*. Ахԥатәи, ахԥатәи... Аӡәгьы аҭак ҟаиҵом, аҩыза акапитан.

А к а п и т а н. Бца бышзахәо иара иахь.

В а л е н т и н а. Уара?

А к а п и т а н. Бца схәеит, сара хьаас сҟабымҵан.

В а л е н т и н а. Исаҳаит! *(Дцоит.)*

К а н *(дааиуеит)*. Аҩыза акапитан... Иухьзеи, Иван Фиодор-иԥа?

А к а п и т а н *(аарла)*. Иҳәа иҟалаз?

К а н. Ҳамч дмырхеит. Ҳашьҭахьала ҳакәшара иаҿуп. Хҩык ҳауп иаанхаз.

А к а п и т а н. Ахырԥсаҟьаг уаҿатәа, асержант.

К а н. Зны уара аибашьра мца уалгатәуп, аҩыза акапитан.

А к а п и т а н. Адҵа нагӡа, сҳәеит!

К а н. Исаҳаит! *(Ахысра далагоит.)* Аӡәы, ҩыџьа, хҩы... Шәааила, аҳәақәа! Абарҭ сышьхақәа шәырхалан изыҟаларым. Еи, уара, узымхысуазеи? Думбаӡои уаԥхьа дҳәазаны дахьааихьоу.

А б ж ь ы. Апатронақәа нҵәеит, аҩыза асержант. Ааигәа дааир ҳәызбала деихысхуеит.

К а н. Акапитан дыхәны дышьҭоуп, аибашьра далга!

А б ж ь ы. Уажәыҵәҟьа!

Руаӡәк дҳәазаны дааины акапитан диманы дцоит.

К а н *(ипатронақәа нҵәоит)*. Апатронақәа, апатронақә! Еи, уа аӡәгьы шәыҟаӡами, апатронақәа сзаазгаша!

Ҭ а р с х а н *(Кан ивараҿ иҽаакаижьуеит)*. Иабатәи патроноу, иҟоу умбаӡои, адунеи амца адыркит. Уаҟәыҵ наҟ ахысра.

К а н. Уеилагама, Ҭарсхан! Иумбаӡои арыҕьарахь ала алемсаа шҳақәшаз. Ухыс, уззыԥшузеи, ухыс...

Ҭ а р с х а н. Урҭ ҳара ҳзыриааиуам, Кан. Икажь уабџьар, ҳабналап. Уани уаби рыцҳашьа. Абарҭ ашьхақәа рынхыҵ ауп Аԥсны ахьыҟоу. Улашәума, иумбаӡои ашышкамс реиԥш ишаауа. Урҭ абџьар ирку закәу умбаӡои?..

К а н. Ҳара адҵа ҳамоуп, шьаҿак иадамзаргьы шьҭахьҟа ацара азин ҳамаӡам.

Ҭ а р с х а н. Агаӡа уара. Унапсыргәыҵа рҿаумыргылозар излаанукылозеи абанҭ иааиуа. Адивизиа зегьы џьаԥҳаныда итәоуп. Уаала ирласны. Макьана аамҭа ҳамоуп.

К а н. Усԥырҵ уара аламысда, аԥсахҩы, акәымзар... *(Имаҟа иавҵаз агранат аавҵԥааны.)* Абри угәыдысҵоит цәгьаԥсышьа зауша, ҳзырԥхашьаз Ҭарсхан.

Ҭ а р с х а н. Уеилагама, Кан. Иузеиҕьу ауп исҳәо.

К а н. Усԥырҵ, сҳәеит, шәиԥхьыӡ уқәзааит аԥсахҩы. *(Ахы иқәшәоит.)*

Ҭ а р с х а н. Абри акәын иуасҳәоз сара... Абзамыҟә. Уааныжьны сызцом. Сыжәҩа кы.

К а н. Усхьымсын акәымзар, снапсыргәыҵа аасыртуеит.

Ҭарсхан дцоит. Дааиуеит В а л е н т и н а.

В а л е н т и н а. Аҩыза асержант... Кан, ухәума?

К а н. Валентина, иҭых сыкәа иҭоу скомҿар билеҭ. Убра иагәылоуп спатреҭ. Убри ашәҟәы ацҭаны сан илзышьҭ.

В а л е н т и н а. Кан, иуҳәо закәызеи?!

К а н. Аҳаҳаи сан илзыбмꚙын сышҭахаз. Уи анцәа ишиҳәара дыҟоуп ҳәа лаҳәа. Алемсаа рырхра даҿуп ҳәа лаҳәа. Аҳаҳаи акы бицәымшәан, длахҿыхуп, аԥсҭазаара бзиа ибоит ҳәа лаҳәа. Иара убас деибга дызꚙыда дбызнеиуеит ҳәа лаҳәа. Ахырԥсаҟьаг быман аҳаракырахь бышьҭахьҟа бца. Уа уи хәарҭахоит. Ҳаԥсадгьыл макьана ҳашьҭахьҟа иҟоуп.

В а л е н т и н а. Маԥ, абра ҳаицыԥсыроуп уаргьы саргьы.

К а н. Ари дҭоуп, инагӡа, сҳәеит!

В а л е н т и н а. Исаҳаит. *(Ахырԥсаҟьаг лыман дцоит.)*

К а н. Шәааила, шәааила, шәарҭ алажьыфацәа.

Алемсаа икәшоит.

Нагӡара аҟәзааит аԥсҭазаара! *(Агранат иршәуеит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ԥ ш ь б а т ә и а с а х ь а

Аҟыҭа усҳәарҭаҿы. М а д и н а лтәарҭа ауада. М а д и н а длаҕырӡышо дгылоуп.

М а д и н а. Арсана, уаргьу... Иа, анцәа срыцҳашьа. Шәышԥанҭәеи ҳҟыҭа арԥарцәа зегьы. Ирасҳәозеи шәара шәызхылҭыз жәымҭа еиқәаҭәақәа. Уаҳа алшом сгәы. Уаҳа сызгылом абри аҭыԥ аҿы.

Н у ц а *(даацналоит)*. Ибыхьзеи, Мадина. Еиҭа акыр ҟалама?

М а д и н а *(ашәҟәы иаразнак лыкәаахь илԥәахуеит)*. Акымзаракы, исыхьуааз, сааԥсеит ус.

Н у ц а. Маԥ, Мадина, бара ус баша бҭәуомызт. Быкәаахь ибҭәахыз закәызеи?

М а д и н а. Схаҭа ишәҟәоуп.

Н у ц а. Нас?

М а д и н а. Дырхәызааԥ, аха уиаҟара ибыргәым. Ус инасцәывасшәа ицеит, иҳәеит.

Н у ц а. Иҧсы ҭазар бзырҵәуозеи? Абар, хымз ҵуеит Арсана иӡбахә смаҳаижьҭеи.

М а д и н а. Сышҧамҵәуои, Нуца. Ибымбаӡои аҳәса ишаҳхаанхаз ҳқыҭа. Арахь аҕа иаҳа-иаҳа ааскьара даҿуп.

Н у ц а. Мадина, сааит ибасҳәарц арра сышцо.

М а д и н а. Излазбо ала, ҳқыҭа зынӡас иҭацәырц иҟоуп.

Н у ц а. Уаҳа сылшом... Уаҳа сзаангылом абра. Бырхылаҧшла сани саҳәшьа хәыҷи, Мадина. Урҭ бара бнапы ианысҵоит.

М а д и н а *(лгәырҧхага аалшәыхны)*. Ига, Нуца, абри. Уа ахьҭа цәгьоуп. Бгәы арҧхалап.

Н у ц а. Иҭабуп. Бымш аабзиахааит, Мадина! *(Дцоит.)*

М а д и н а *(дышьхныҧсыланы)*. Еиҕьуп иахьысымҳәаз. Амҩа дықәзааит агәыҕра лыманы. Издыруада зегьы иаҳҧеиҧшу абри адунеи аҿы.

А с и а *(дааҩналоит)*. Исҭахым уаҳа аҧошьҭамҩаҧгара, Мадина.

М а д и н а. Иҟалазеи, Асиа?! Еиҭахацәама ҳқыҭа?

А с и а. Ауаа ргәырҩа саҵаланы ақыҭа салоуп. Санырбалакь, иаҳзаалгазеишь ҳәа ашәаӡыӡара иалагоит. Саргьы слаҕырӡышо амҩа сануп. Ҳқыҭа иалыҩхьоу аҳәҳәабжьқәа слымҳа иҭаҩуеит, ҧсцаха сырҭом. Исҭахым аҧошьҭаныҟәгара, даҽаӡәы идҵа.

М а д и н а. Асиа, иҳәа иҟалаз? Ашәҟәы хыртланы баҧхьама?

Асиа ҩ-шәҟәык лыкәа иааҭыхны Мадина иналылҭоит.

«Сыхаара сан, аҳаҳаи акы бацәымшәан, аҕьараҳәа сыҟоуп...» *(Нас аҩбатәи ашәҟәы аахыртланы даҧхьоит.)* «Дҭахеит аибашьра адәаҿы...» *(Дныҩныҟәааны.)* Иа, анцәа, уан жәымҭеиқәаҵәа, уан... Асиа, Кан дыҟам уаҳа... Ари жәеизаҩуп, ибаҳауама, ари жәеизаҩуп...

А с и а. Шәысҟәаҵ анцәа дшәымазар. Сара исҭахым ауаа агәырҩа рызназгаларц. Ари уаҩы изхымго акоуп. *(Дцоит.)*

М а д и н а. Уан, ишҧалыҧсыхәоу, уан... Иужәша аӡыхь ахы ыҵнамхыцызт, Кан, уан... Узыхшаз ражәымҭа еиқәаҵәамзи, Кан, уан!..

А с и а *(дааҩнашылоит)*. Мадина, Кан иан арахь дааует.

М а д и н а. Уи иасымша дааuеит лыҵқәын иӡбахә лаҳауазар ҳәа. Бымцан, Асиа.

А с и а. Мап, сцоит. Сызлыхәаԥшуам уи агәаӄцәгьа. *(Дцоит.)*

М а д и н а *(шәӄәык лыкәахь иԥәахуа)*. Уҵәахыз наӡаӡа сгәаҵаҿы уара лаӷырӡыла иҭәу ашәӄәеиқәаҵәа.

А н ҭ и к а *(дааиуеит)*. Нан Мадина, иӄоузеи? Сыҵқәын ихабар ҳәа акыр баҳахьазар?

М а д и н а. Гәырӷьаҿҳәаша, ди. Кан ишәӄәы ипатрет ацны иааит.

А н ҭ и к а *(апатреҭ дахәаԥшуа)*. Уан дукәыхшоуп, нан, уан… Дзаӄарахазеи, зынӡаск дхаҵахеит. Ашәӄәы бысзаԥхьеи, нан.

М а д и н а *(ашәӄәы даԥхьоит лгәы еиқәҳәалан)*. Акыр исзаԥсоу сани саби. Аҳаҳаи иарбанзаалакь акы шәысцәымшәан. Сара аӷьараҳәа сыӄоуп. Макьаназы схы хәыцкгьы алымшәац аӷа иганахь ала. Наӄ иара иҭыωра иҭаӄәаӄәара ҳаҿуп. Аҳаҳаи шәгәы кашәмыжьын. Ижәбахьоу сакәӡам уажәы. Схаҵахахьеит. Сωызцәа аӡәы ишьҭахь сгыло сыӄаӡам. Саннеиуазы схәы ҵәахны ибымаз, сан.

А н ҭ и к а. Иҵәахуп, нан, ухәы. Уара уеибганы амца уалҵуандаз, сара исылшо угсырхараны сыӄазма. Анцәа дышәхылаԥшааит амца иалагылоу зегьы. Сцапи аωныӄа. Даасырӷәырӷьап аҭаҳмада. Ихала убра дхырқәақәо дыωнатәоуп. Уан дукәыхшоуп, Кан, ҳашԥаурышәеи абри абжьарак. *(Дцоит.)*

Мадина уа дгылоуп дхаҳәыршәыраха, илҳәара-илура дақәымшәо. Иааωналоит Д а ҭ е и Қ ә а б л ы х ә и. Урҭ Мадина ианыналҿаԥшы, иаразнак еџлыркааит иӄалаз.

Д а ҭ а. Иӄалазеи, дад, Мадина?

Қ ә а б л ы х ә. Иахацәама еиҭа ҳқыҭа?

М а д и н а. Иахацәеит, аха ишԥа ахацәеи… Ҭемыр, Арсана, Кан…

Д а ҭ а. Ааи, уаргьы саргьы жәымҭеиқәаҵәа Қәаблыхә, ҳазхаанхазеи ҳан лхылсеит.

Қ ә а б л ы х ә. Ааи, Кан, дад, уан аӡахәа еиқәаҵәа зхарҵаша, дышԥацоз аωныӄа сыҵқәын ишәӄәы соуит ҳәа дгәырӷьаҵәа.

Д а ҭ а. Жәеизаҩык аҵеира рыԥсзы... Дад, Мадина, хабмыргәаҟын ҳара иахьа ма уаҵәы иԥсыша. Ҳаргьы хгәы уаҳа алшом.

М а д и н а. Нас иҟасҵарц ишәҭахузеи?

Қ ә а б л ы х ә. Иҵәахы наҟ арҭ шәиԥхьыӡ зқәызaаша ашәҟәы еиқәаҵәақәа. Сара хаҭала сызҭалом урҭ зыхшаз рашҭа.

Д а ҭ а. Урҭ ранацәеи рабацәеи аӡахәеиқәаҵәа шәхарҭцеит ҳәа сызраҳәом, дад, саргьы. Изаҳҳәаахьоугьы ираҳамҳәаандаз. Гәыҕрада ҳгәыҕлап ҳарҭ зегьы.

М а д и н а *(ашәҟәқәа лыкәа инҭалԥоит)*. Наӡаӡа ԥсра ақәымзааит шәыхьӡ, сҩызцәа, сашьцәа хазынакәа.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А х ә б а т ә и а с а х ь а

М а д и н а лыҩны. Аԥенџьыр уналыԥшны иубоит еимагылан асы шлеиуа. Харантәи иааҩуеит абзарбзанқәа рхысбжьы. А н ҭ и к а ахәышҭаара ахаҿы дтәоуп. М а д и н а агара рҵысуа ашәа ацылхәоит.

Уцәа сыԥшқа, сара сузӡатәуп,
Ахысбжьқәа гоит.
Аԥса еилышьра уабгьы далоуп,
Бџьар мцала уихьчоит.
Ақәыцьмақәа рыҭра иҭыҵит,
Ҳашьхақәа амца ркуп.
Уабацәа абџьар шьҭырхит,
Аҕа имҩа куп.

А н ҭ и к а. Убысҟан аахыс хәымз ҵит Кан ишәҟәы ҳмоуижьҭеи. Уҵеи заҵәгьы дыбжьаӡуа, уԥсадгьылгьы аҕа иуцәиго. Ех, нан, ҳазхаанхазеи ҳара жәымҭеиқәаҵәақәа иабгьы саргьы...

М а д и н а. Шәгәы кашәмыжьын. Ус заҟаҩы бжьаӡны иҟада, аха нас рызбахә аагахуеит. Абар Ҵышәаа рыҷкәын Аслан днықәыргеижьҭеи ишәҟәы ыҟамызт, аха жәаха ирзааит. Дыҭҟәаны дыҟазаарын, ҳара ҳтәқәа аннеи ихы дақәиҭыртәит. Анцәа дыҟазар шәаргьы шәиргәырҕьап иаарласны.

А н ҭ и к а. Ааи нанхеит, Мадина, сара анцәа дсымазар абас сыхьуазма.

Адәахьы аҵла амахә ихжәаз абжьы гоит, Мадина дшәаны дҩаҵḱьоит.

Бымшәан, нан, аҵла рымахә ахыжәжәаара иалагеит. Ари асы иауазгьы даннакылом уи ала.

М а д и н а. Аҕа иаҳа-иаҳа дааскьоит. Ҳкаҵәарақәа дырхалан, иҭыҧ ааникылеит. Уа данырзаанымкыла…

А н ҭ и к а. Ааи, Кан уан, жәымҭеиқәаҵәа уан. Уҧсы злаз ушьхақәа амца рықәҵәиаашеит, арахь уара ункылахәаша уӡит… Исылшозеи, сабацари акәымзар, абра амца сыҽҳәатәозма сара жәымҭацәгьа. Уажәшьҭа сцап, нан, сара. Аҭаҳмада ихала дыḱоуп, амца дыҽҳәаҳар ḱалоит. Абри асы алеишьа ала, ҳмаҵурҭажә канажьуазар акәхап.

М а д и н а. Ишаацәылашаз аҩнқәа асы рықәсхуеит сара. Аҳаҳаи акы шәацәымшәан, ахьҭеи амлеи шәасыркуам!

А н ҭ и к а. Ахәыҷы ахьҭа быцәиламлан. Иаахкәар, иҵааазар акәхап. Сынтәа аӡынра ҕәҕәахоит, рҳәеит. *(Дцоит.)*

М а д и н а. Анцәа саҭеимҵааит иḱасҵаз, агәыҕра шәыҭаны шәахьысшьҭуа. Аха уаҳа ҧсыхәа ыḱамызт. *(Аҿаҧарахь дныҩналоит.)*

Ҭ а р с х а н *(дааҩналоит игәиҽанны. Иҧаҧа еинылаь дыḱоуп. Ашәақь икуп)*. Иа, анцәа ду, имыцәазаап саб ихәыштаара амца. Ахшара диит сыҩнаҭаҿы. Схыбра сызҵарааӡаз, сышҧаузгәышьуаз.

М а д и н а *(дааиуеит)*. Изакәызеи сыбла иабо! Уҧсы ҭоума, уанаҵьалбеит?!

Ҭ а р с х а н. Ишҭамзаара иḱоузеи сыҧсы. Макьаиаз саҿамшәац ахымҩас. Ари ахәыҷы?!.

М а д и н а. Дыҷкәыноуп. Изҳауеит амзаҿеиҧш. Сасрыḱәа ихьӡысҵеит. Унан, сызгылоузеи?! Иуфаша акы аацәырызгап. *(Аишәа аалгоит.)* Унапы ӡык нақәҭәаны утәа.

Ҭ а р с х а н. Анапы ӡәӡәарҭа аҭыҧ аҿы иḱоума?

М а д и н а. Зегьы рҭыҧаҿы иḱоуп.

Ҭ а р с х а н *(инапы ӡәӡәаны дааины днатәоит.)* Иḱоузеи ажәабжьс ҳқыҭаҿы?

М а д и н а. Бзиара ыҟам. Жәеизаҩык ҭахеит ҳәа адырра ҳаухьеит. Ҳқыҭа агәыҭҟьа иаганы ауп ишыҟоу.

Ҭ а р с х а н. Ҳусқәа ҿеим. Ҳар шьҭахьла ацара иаҿуп. Ҳҵеира Марыхә икыдынҵәалеит. Абжаҩык асыԥса иагоит. Абџьар рызхом. Иҟам афатә. Аҕа иахь ииасыз рацәаҩуп. Уаҳагьы ԥсыхәа ыҟамзар акәхап.

М а д и н а. Уара уԥсы ахьҭоу анцәа иџьшьоуп. Акы унац-ҳала, сара Анҭика иласҳәап ушааз.

Ҭ а р с х а н *(дҩаԥҟьаны)*. Мап, иаҭахым. Аӡәгьы изымдыр-уазароуп сара абра сшыҟоу.

М а д и н а. Уи шԥеилкаатәу?!.

Ҭ а р с х а н. Ишыбҭаху еилкаа… Сара…

М а д и н а. Ҿумҭын… Уара?..

Ҭ а р с х а н. Ааи, сыбналеит… Уаҳа ԥсыхәа ыҟамызт. Иахьа ма уаҵәы ҳар рабџьар шьҭарҵар акәхоит. Изҭасырхозеи схы. Уиаҵкьыс ҳахша дҳааӡап. Алемсаагьы ааауп, ҳарфарым.

М а д и н а. Убз уацҳа, шәииԥхьыӡ згымхаша уара. Еҕьымзи ашәаџьҳәааҩ уԥсӡы иманы сашҭа дҭалар, абас ухынҳәыр аҵкьыс.

Ҭ а р с х а н. Сара схала сакәу џьыбымшьан ибналауа. Аҕа иахь ииасуагьы рацәаҩуп!

М а д и н а. Урҭ зегьы аҟәҟәаҳәа иреихсны иршьуеит. Зыԥ-садгьыл зыԥсахыз анышә аӡәгьы иқәиԥсараны дыҟаӡам. Сыхәда ԥуҟеит ҳәызба цагәыла. Ахьымӡҕ аургеит абри агара, уан узгаралааӡаз.

Ҭ а р с х а н. Беилагама, Мадина! Сара сзыхынҳәыз…

М а д и н а. Агара ашҟа умнеин. Исҭахым унапы ихьысырц аԥшқа.

Ҭ а р с х а н. Абар ассир!.. Абас бысԥылоит ҳәа сыҟамызт.

М а д и н а. Нас сышԥауԥылап зугәахәуаз?! Адамра хыла иаурсит уани уаби. Хьӡыла аԥсра уацәшәан хьымӡҕыла аҟа-заара еиҕьаушьеит. Уара уакәхарын изгоз аҳәсеибацәа рыжә-заҵәқәа.

Ҭ а р с х а н. Сара саара бара беигәырҕьоз џьысшьон, аха ус анакәха бҽааныбкылар еиҳа еиҕьуп!..

М а д и н а. Сҽааныскылаӡом.

Ҭ а р с х а н. Нас бара ибҭахызма уа сҭахарц?

М а д и н а. Аи, аи, уаҟа уршьыр еиҳа еиҕьын, абыржәы упсы ҭаны сапхьа ушгыло ааста. Ишәит уара уганахь ала сгәы. Ухәыцҷы дысгәдкылан иааӡара саҿын, уцәаҩаншьапы смырӡырц азыҳәаны. Ухәыштаара амца агымхарц схы-сыпсы сеигӡомызт. Иахьа хәлаанӡа анцәа сиҳәон, абри аҵеи абыда днымхарц азыҳәан. Арахь уара уи иапхьаҟатәи ипстазаара уаҕрапалахьазаап. Мҩа заҵәык ауп ухьымӡҕ ухыхразы иузаанханы иҟоу. Укылс аусҳәартахь. Иҟоуцаз аахтны ажәлар ираҳәа.

Ҭ а р с х а н. Быесбыршьуеит, бара апҳәыс.

М а д и н а. Сыбналоит ҳәа уаламган. Асы хкәеит. Уграпара ыӡраны иҟаӡам. Ухала укылымсыр, сыҳәҳәаны ажәлар еизызгоит. Зегьы ирбааит, зегьы ираҳаиит схәыцҷы дызгароу агара амаҭ акәҵәиашарц ишалагаз.

Ҭ а р с х а н. Абри ахәыцҷы иоуп акәымзар, бгәы кылблаан бкасыжьуан абра.

М а д и н а. Мап, Ҭарсхан. Уара ахысра улшаӡом уажәшьҭа. Ахысра улшозҭгьы... Уца аусҳәартахь...

Ҭ а р с х а н *(ишәаҟь аакыдпааны)*. Мап, цьарамзар цьаргьы сцаӡом. Сара саaит сыҩны. *(Дындәылҟьот.)*

Игоит ахысыбжьы. Мадина дныҩнаҵәааны агара леенахалыжьуеит. Дааҩналоит, дгәыҭҟьа-псыҭҟьаха, А н ҭ и к а.

А н ҭ и к а. Мадина, ана асы илажьу дарбану?

М а д и н а. Схаҵа иоуп. Иеишьит ихала. Уи ипсадгьыл злаипсахыз аграпара асы иеиманапсахьеит. Уаҳа царҭа иман ҳәа дыҟамызт. Дбыдкыл сыҷкәын, Анҭика. Сара уаҵәы сцоит араион ахь, срыҳәоит аибашьра сдәықәырцарц. Ипсуа рцынхәра харҭәаатәыми. Абни анышә даҭаны еиҟараҳтәып. Хыхь ажәҩан ҵака адгьыл, бареи сареи ҳада аӡәгьы изымдыруазароуп. Сара исҭахым заб дыпсахҩыз ҳәа сыҷкәын изырҳәарацы.

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

Аҩбатәи аҟәша

Афбатәиасахьа

1943 шыкәса анҵәамҭа. Алемсаа ахьаҵра иаҿуп. Адивизиа аштаб. Акапитан Кудимов уажәы аполковник ичын ижәҩа иқәуп. Аҧахьа аасҭа иҽеиҧсаххьеит, ихы-иҿы ааҧсара аныҧшуеит. Астол иқәу ахсаала дахәаҧшуеит. Аҭел дадтәалоуп Валентина. Хрыжь-хрыжь игоит абзарбзан хысбжькәа.

Валентина. Аҩыза аполковник, аинрал дуҧхьоит.

Аполковник *(аҭел аалымхуа)*. Адивизиа акомандир аполковник Кудимов сҙырҩуеит... Уажәазыҳәан ҭынчроуп, аҩыза аинрал. Ус ала акгьы гәаҭам... Атанкқәа рыхабар аабом... Иҳамоуп... Ҳахиоуп... Исаҳзит... Инагӡахоит, аҩыза агенерал... *(Аҭел ықәиҵоит.)* Нас Валентина, излазбо ала береи сареи Берлинынӡа ҳназар акәхоит, ус акәу?

Валентина. Сара сыхиоуп, аҩыза аполковник. Берлинынӡа акәым, сагьынахысыргьы сылшоит.

Аполковник. Аи, аи, Валентина, уажәшьҭа агәра згоит Берлин ҳашнеиуа, аха уанӡа иаҳцәызуеи, иаҳцәызхьоуи роуп сгәы иалоу.

Валентина. Шаҟаҩгьы сыблаҿы иҭахахьоузеи. Аха зегьы раҵкьыс схаҿы иаанхеит уи аҧсуа ҷкәын Кан иҭахара. Даара иуадаҩзар ҟалап сара сеиҧш иқәыҧшу лзыҳәаны, убри аҩыза акаамеҭқәа агәы алакӡара, Иван Фиодор-иҧа. Еснагьгьы сыбла дыхгылоуп бахәык еиҧш бгара иқәымкәаны.

Аполковник. Бзиа дыббозма иара?

Валентина. Данҭаха ашьҭахь, аҩыза аполковник. Уи убас хаҵала дыҧсит хашҭшьа ақәымкәаны. Алемсаа аникәша ишьапы дҩықәгылан дыҳәҳәеит: «Нагӡара ақәзааит аҧсҭазаара» ҳәа. Уи нахыс икәша-мыкәша амца акит. *(Ҵыҭрак ашьҭахь.)* Ааи, Иван Фиодор-иҧа, бзиа дызбеит уи арҧыс, алемсааи иареи цҟьа-шәҟьа аҳауа ианалала нахыс. Иахьа уажәраанӡагьы слымҳа иҭааиуеит уи иҳәҳәабжьы. «Нагӡара ақәзааит»... *(Аҧәыуара далагоит.)*

А п о л к о в н и к. Бымҵәыуан, Валентина. Ари аибашьра иагьа гәалашәара хьанҭа ҳзыннажьып. Макьанагьы ҳапхьаҟа шаҟа мҩа хара ҳзышьҭоузеи.

В а л е н т и н а. Аибашьра сеибганы сзалҵыр, сцоит Аԥсныҟа, уи дзыхшаз иани иаби рахь. Избар сҭахуп убырҭ ауаажәлар, убри иеиԥш агәымшәа дызхылҵыз.

А п о л к о в н и к. Снапы бысҭоит беибга-бызҩыда аибашьра бшалҵуа ала.

Аҭел абжьы гоит.

В а л е н т и н а. Аҩыза аполковник, аполк акомандир Кравцов аҭел аҿы.

А п о л к о в н и к *(аҭел аашьҭыхуа)*. Сӡырҩуеит. Ишԥа уҳәеи?! Иԥсы ҭоума нас? Уахь днеиуеит ба? Иҭабуп, Саша, иҭабуп. *(Аҭел ықәиҵоит.)* Абар алалабатәы ахьыҟалаз. Арсана Делба иԥсы ҭоуп.

В а л е н т и н а. Уи дарбану?

А п о л к о в н и к. Сара дысҩызан. Дҭахеит ҳәа адырра иҩныҟа иҟаҳҵахьеит.

В а л е н т и н а. Нас уи уажәы ишԥаҟалои?

А п о л к о в н и к. Аибашьра зыхьӡугьы убри ауп,Валентина. Аԥси абзеи еилзыргода, адунеи рцәаҕәеит, иҟоу бымбаӡои. Арсана Делба убригь Аԥснытәуп. Закәытә залымдарозеи иҟалаз!

А р с а н а. Снеир ҟалоума, аҩыза аполковник.

А п о л к о в н и к. Арсана Делба, ари лабҿабоу ԥхыӡу?!

А р с а н а. Лабҿабоуп, Иван Фиодор-иԥа!

Иааигәыдибаҳәҳәалоит.

А п о л к о в н и к. Исызхаҵом, акапитан. Мшәан, уара...

А р с а н а. Аиаша ҳҳәозар, сара нарцәынтәи сааит. Сара усҟан сырхәит схы сзымдырыуа. Шықәсыки бжаки, аконцлагьер аҿы. Ашьҭахь сыбналеит. Акыраамҭа схала абна сылан, спартизануан. Ех, убысҟан ауп сшьа кәапеила ианыста. Алемсаа ирыздыруамызт ахыкәаала изго ахьынтәаауаз. Аиаша уасҳәап, аҩыза аполковник, саԥхьа абаз каршәзар,

игәыҕны ишьҭызымхәаз, ауаа рҕьычра убас сашьцылеит, ахьшьгьы акәҷышь агара убас иазымариамызт. Ашьҭахь апартизанцәа рахь сиасит. Иара усҟангьы схала сакәын абз аагара ицоз. Ҳкомандиргьы гәыбҕан сиҭахьан, схала убри аҩыза «аҕьычрақәа» ахьыҟасҵоз. Схала санцоз алемсаа еиҳа иманшәаланы сыҵәгәыр иаҿашәон. Ҳара ҳар ажәыларахь ианиас, сара сазыԥшын уареи сареи ҳаиԥылара. Ашьҭахь уара уахьыҟаз анеилыскаа, акомандаҟаҵаҩы сиҳәаны абрахь сиасит. Ажәак ала, Иван Фиодор-иԥа, уажәазы уаргьы саргьы ҳаԥсы ҭоуп.

А п о л к о в н и к. Иҭоуп, аҩыза акапитан, ҳара ҳаԥсы, аха ҳҩызцәа бзиақәа иҳавыршьааз роуп исызхымго. Дугәаламшәо уара уқыҭа аҟынтәи асержант еиҿамс Кан захьӡыз.

А р с а н а. Ихьзеи?

А п о л к о в н и к. Дҭахеит.

А р с а н а. Ааи, иани иаби агәаҟцәгьақәа. Ида дрымамызт. Рацәа рыҩн ашә акит.

А п о л к о в н и к. Уи дҭахеит хаҵала. Москваҟа идәықәҵоуп ашәҟәқәа афырхаҵара ахьӡ ихҵаразы.

А р с а н а. Дқәыԥшӡан. Сыбла аҿаԥхьа изҳаит. Дымнаӡеит акәымзар, акыр злыҵуаз аӡәы иакәхон.

А п о л к о в н и к. Убас шаҟаҩы... Изыԥхьаӡараны иҟада, Аԥсадгьыл зхақәызҵаз хҵеира.

Аҭел абжьы гоит.

В а л е н т и н а. Сӡырҩуеит... Аҩыза аполковник.

А п о л к о в н и к *(аҭел аашьҭыхуа)*. Сӡырҩуеит, аҩыза аинрал! Ишԥа? Мап, иаҳмоуц уи аҩыза адырра... Ҳахиоуп... Инагӡахоит, аҩыза аинрал. *(Аҭел ықәиҵоит.)*

А р с а н а. Иҟалазеи, аҩыза аполковник?

А п о л к о в н и к. Адырра ҟарҵеит, иаадыруа анаҩыс аҕа имчқәа иҵегьы ирыцлеит ҳәа. Адҵа ҳамоуп, уаха иахымгакәа абз аагарцы.

А р с а н а. Абз уҳәама? Уи ара уаԥхьа дгылоушәашәа иԥхьаӡа, аҩыза аполковник. Азин сыҭ, сара сцоит.

А п о л к о в н и к. Иудыруазааит, аҩыза акапитан, ухала ушысмышьҭуа. Аҩызцәа уцысҵоит.

А р с а н а. Саҭамзааит, Иван Фиодор-иҧа, аха сха ла сцара иҧышәоу усуп. Сманшәалахарц уҭахызар... Азин сыҭ амҩа ақәлара.

Ап о л к о в н и к. Уца. Амҩа бзиа уқәлааит. Угәҽаныз!

А р с а н а. Абратәи аҭыҧқәа сыхәнацәак реиҧш издыруеит, Иван Фиодор-иҧа. Абзиараз! *(Автомат аашьҭыхны дцоит.)*

А п о л к о в н и к. Уманшәалахааит, Арсана Кьамшьышь-иҧа. Валентина, аполкқәа ркомандирцәа бсызрыҧхьа.

Алашара ыцәоит.

Абыжьбатәи асахьа

Еиҭа убри атыҧ аҿы. Аҵх ашарахь инеихахьеит. А п о л к о в н и к дгәаҭеиуа дыҩноуп. Уажәы-уажәы ахышә дынкылҧшуеит. В а л е н т и н а лышьнел лҽылахәаны акҿыҩра дыкҿатәоуп. Аҭел абжьы гоит.

А п о л к о в н и к *(аҭел аашьҭыхуа)*. Макьана акымзаракгьы ыҟам, аҩыза аинрал. Ҳаҧшуп... Исаҳаит. *(Аҭел ықәиҵоит.)* Жәаҳәарада, акы ихьит уи. Сара исхароуп ихала дысмышьҭыр акәын. Снапала дҭасырхеит ҳәа сыҟоуп. Бгәы ишҧаанагои, Валентина?

В а л е н т и н а. Сгәы исанаҳәоит уи деибга-дызҩыда дгьежьып ҳәа.

А п о л к о в н и к. Саргьы! Аха иабаҟоу, уажәшьҭа шоит. Изакәытә ҵхы лашьцоузеи, убла аҵәыршы ҭакызар иубом. Аҩбатәи абаталион акомандир бсызиҧхьа.

В а л е н т и н а *(аҭел дасуа)*. Алло, алло, «Ашьауардын»... Амаиор аҭел аҿы дыҟоуп, аҩыза аполковник.

А п о л к о в н и к. Аҩыза амаиор, иҟоузеи, убжьы гаӡомеи? Сыҧшуп уҳәоу? Зегьы ҳаҧшуп, ажәылара азыҳәаны. Ухиоума уара? Убас, убас, Алексеи Константин-иҧа. *(Аҭел ныҟәҵа, ахышәаахьы дыҧшуеит.)* Ихала дысмышьҭыр акәын. Еснагьгьы амҟәыба аӡы аанагома?! Ихы дшақәгәыҕуаз дҭахеит ҳәа сыҟоуп. Иҧсы ҭазар, дмаакәа иуамызт уажәшьҭа.

М а д и н а *(дааҩналоит, фицар маҭәала деилаҳәоуп)*. Снеир ҟалоума, аҩыза аполковник?

А п о л к о в н и к. Сыбзыӡырҩуеит.

М а д и н а. Аҩыза аполковник, алеитенант еиҵбы Кәаӡ-пҳа Мадина шәара шәырхәҭахьы саашьҭуп, аштаб аҟынтә. Абарҭ ақьаадқәа шәыхьӡала иааишьтит аҩыза аинрал.

А п о л к о в н и к *(Мадина инҭкааны длыхәаԥшуа)*. Быздааӡеи бхала абри аҵх лашәы багәылсны?

М а д и н а. Уажәшьҭа акрааҵуеит, арҭ аҵх лашәқәа схала сыргәылсуеижьҭеи, аҩыза аполковник.

А п о л к о в н и к *(ашәҟәқәа илҭаз дрыхәаԥшуа). Оо,* бара згәы мшәо ԥҳәызбазаап. Ашәҟәқәа ибыцугьы даара ибзиоуп. Сгәы иаахәан бсыдыскылоит. Тәылас бабатәиу бара?

М а д и н а. Аԥснытәуп, аҩыза аполковник.

А п о л к о в н и к. Аԥсны! Аибашьра иалагаанӡа сыԥсы сшьон Гагра. Аԥсуаа рыҩигьы снанагахьан. Урҭ зегьы уажәы ԥхызушәа ауп ишызбо.

Ашә аатуеит. А р с а н а диман дааҩналоит л е м с м а и о р к, иҿы шәаҳаны ишьҭахь инапқәа ҿаҳәаны.

А р с а н а. Удҵа насыгӡеит, аҩыза аполковник. Абар алемс маиор аҷҷаҳәа аурыс бызшәа ҳәо уаԥхьа дахьгылоу.

А п о л к о в н и к. Афырхаҵа, Арсана Делба... Уара иашаҵәҟьаны...

М а д и н а *(иажәа алгаха имҭакәа дныҩныԥәаан Арсана ихәда лҿынахылшьуеит)*. Арсана, уԥсы ҭоума уанаџьалбеит...

А р с а н а. Мадина, ари бара боума, мамзаргьы сыблақәа сыржьо!

М а д и н а. Арсана, уара, мшәан!.. *(Аполковник иахь лҿааидыԥсаланы.)* Саҭамыз, аҩыза аполковник, аха абри ауаҩы сара сқыҭа аҟынтәуп. Насгьы дҭахеит ҳәа ашәҟәы инеиз, сара исҵәахит.

А п о л к о в н и к. Аиаша ҟабҵеит, аҩыза алеитенант еиҵбы. Арсана иҩызцәа ауаа ԥсра рықәымзароуп.

А р с а н а. Сара сгәы иаанагомызт бара абра бсықәшәап ҳәа.

М а д и н а. Саргьы, Арсана... Исызхаҵом сыбла иабо. Исызхаҵом!

А п о л к о в н и к. Иара саргьы иацы аштабаҿ дсықәшәеит анкьа аинститут исыцҭаз пҳәызбак. Убриаҟара сгәырҕьеит, ажәҩан мҵәыжәҩада сҧырны салалоз џьысшьеит. Абас ауп ишыҟоу аҧсҭазаара. Шьоукы еиқәшәоит, шьоукы еиҟәнагоит. Даба ари аҧсаатә еиқәаҵәа иааугаз ҧыртлеишь, снаиҿацәажәарц сҭахуп.

Арсана *(алемс маиор дҧыртло).* О, ари иҧыхьашәара уадаҩхеит даараӡа. Акыр аамҭа сиаҩаӡон. Сара снапшны избон х-ҩык ҳара ҳҭәқәа, лабала рхы дасуа иахьиргәаҟуаз. Нас инаскьаган аҟәҟәаҳәа дреихсны ишьны инеиқәижьит. Ус, пҳәызба қәыпшк машьынала даргеит. Саргьы сҳәазаны абри дахьыҩналаз аҩны ашҟа снеит. Аҵх акыр ицааиӡа салдаҭцәақәак уа акәша-мыкәша илеиҩеиуан. Нас аӡәы дааныжьны, егьырҭ цеит. Убри акәын саргьы исҭахыз, имариаӡаны нарцәыҟа дсышьҭит уи ахәымга. Нас ауп убрахь саныҩнала. Абри аҿаасҭа ақьафура иман. Итапанчахь инапы дәықәиҵаанӡа, рҩыцьагьы ахыза иласырбылгьеит. Лара дҿаҳәаны уа дықәысҵеит. Иара ақәыцьмеиҧш дшыцҳауаз, абрахь даазгеит.

А м а и о р. Сара сыҧсуп уажәшьҭа. Иҟам аӡәы сиҩызоуп, шәара шәнапы санамҧыхьашәа нахыс.

А п о л к о в н и к. Алемс фашистцәа шәтәыла ахьымӡҕ ашәыргеит, Европа атәылакәа хшьаауа шәҿанаашәха инаркны.

А м а и о р. Ҳара ҳдәықәлеит адунеи «ашьапы иқәҳаргыларц».

А п о л к о в н и к. Аха уажәы шәара шьҭахьҟа шәцоит. Иаарласны иҧҵәоит алемс фашизм аҵыхәтәа.

А м а и о р. Мап, уи аҩыза зыҟалом. Ҳара ҳидеиа аанкылашьа амаӡам.

М а д и н а. Ауаа зшьуа аидеиа, нарха амаӡам. Абар, абри сара сануп. Аӡҟы дкаршәны сааит шәара шәабашьра. Сара сеиҧш миллионла аҳәсақәа. Адунеи иқәынхо ауаатәыҩса цәымҕыс шәхы рышәҭеит.

А м а и о р. Шәара шәфанатикцәоуп. Имфа-имжәы, шәшьапы хырҟьаҟьа адәы шәықәзаргьы усс ишәымам, ани шәлениниз шәаҵаныҳәонаҵы... Аха ижәдыруаз...

А р с а н а. Еи уара, алаԥынҵа икылӃьаз, ара алеқциа уаҳзаԥхьарц аума узаазгаз. Ахшыҩ наҳарҵаны, нас уеиҭаганы ани акаҳԥы улыцшьҭасҵоз џьушьозма?! Иааркьаҿны уцәажәала!..

А п о л к о в н и к. Аҩыза акапитан, уаамыццакын, ари алаԥынҵа икылӃьаз иааркьаҿнгьы дцәажәахра дыӃоуп.

А р с а н а. Сгәы иазычҳауам ицәажәашьа, аҩыза аполковник. Абас саатбжак аӃара сиқәиҭында, ԥсуала дсыршьацәхыртәра сыӃан...

А п о л к о в н и к. Суазҵааует иааркьаҿны аҭак Ӄоуҵарц: шаӃаҩы ыӃада шәырхәҭаҿы?

А м а и о р. Сара сӃынтә акымзарак уаҳараны уӃаӡам. ИӃамлаӡац убри еиԥш алемс фицар Германиа ирԥхашьо.

А п о л к о в н и к. Шәара иҭашәырхеит Германиа. Ишәырӡит Ҳиотеи, Бетховени, Тельмани рыԥсадгьыл.

А м а и о р. Иахьа Германиа зтәу Ҳитлер иоуп.

А п о л к о в н и к. Германиа ҭазырхаз. Европа аԥсра азаазгарц иаҿу. Аҭак Ӄаҵа азҵаара иусҭаз!

А м а и ор. Уара иулшоит усеихсны сушьыр. Аихаҵәы ршыла сыблақәа ҭуџьаарц, аха сара сӃынтә уара акы уаҳараны уӃаӡам.

М а д и н а. Аихарши, арыҭәеи, амца иақәҵаны рыбылреи шәара шәоуп иӃазҵо. Аҵеџьқәа ахәыҷқәа рыла ишәырҭәуеит. Махәыцыԥхьаӡа шәшахақәа ахшьуп. Нас еиҭа ҿуҭуам акәу?

А м а и о р. Ҳара иҳадырҵо адҵа наҳагӡоит. ЕгьирахьӃа, аҵеџь иҭажьуи икнаҳауи уи сара сусс алам.

А р с а н а. Ах, уаргьы саргьы хандаз, амҩан уанаазгоз иусырбара сыӃан акнаҳашьа зеиԥшраз, аха...

Аҭел абжьы гоит.

В а л е н т и н а *(аҭел аашьҭыхуа)*. СӡырҩуеиТ! Аҩыза аполковник, аинрал иоуп.

А п о л к о в н и к *(аҭел аалымхуа)*. Сара соуп, аҩыза аинрал. Ааи, дгьежьит. Уи напы мацарала ианакәзаалакгьы дхынҳәуам. СС амаиор, урысшәала аҷҷаҳәа дцәажәоит... Уажәыҵәкьа, аҩыза аинрал. *(Аҭел ықәиԥоит.)* Аинрал ишӃа унеиԥхьоит, амаиор.

А м а и о р. Башоуп, сара сӄынтәи уи акы иаҳараны дыӄаӡам.

А п о л к о в н и к. Аҩыза акапитан, иаарласны аинрал иахь дга абри амаиор. Уи ишихәҭоу уа иацәажәап.

А р с а н а. Исаҳаит, аҩыза аполковник! *(Амаиор диманы дцоит.)*

А п о л к о в н и к. Сара избахьоу аруаа, шәара зқәым аҕьеҩқәа ираԥхьагылоу аӡәы иоуп Арсана. Абри еиԥш иӄоу аҵеира ыӄанаҵ аԥсадгьыл ианакәызаалакь ишәарҭахом. Бара базхәыци, аҭынчра аамҭазы шаӄа дуаҩы бзиахарыз иара.

М а д и н а. Арсана убас иӄәымшәышәыз уаҩын, ҳқыҭаҿы зегьы иҿынҵәааауан. Хьӡи-ԥшеи иман.

А п о л к о в н и к. Хьӡи-ԥшеи арҳара аҭахуп, алеитенант еиҵбы. Аамҭа ауаҩы даӡрыжәуеит, иаратәала дӄанаҵоит.

Абзарбзанқәа рхысыбжьы гоит.

Абзарбзанқәа ацәажәара иалагеит. Анцәа дышәхылаԥшааит сҩызцәа амца шыра иалагылоу! Иаамҭоуп ажәылара!

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А а б а т ә и а с а х ь а

Илашьцоу, ицәааку ауада. Уа алемсаа атӄәацәа ахьдыргәаӄуа ҭыԥуп. Астол иқәуп ауаа зладырҳәацәо амаҭәахәқәа. Аӡыӡ, арыҭәа, аӄамчы. Ахы зладырҕәҕәо аҭелқәа. Уа иқәгылоуп афымца ԥечка, аихаҵәы ршқәа зқәу. Аҭӡамц аҿы икнаҳауп ашахақәа, ауаҩы ишьапқәа рыла дызлакнарҳауа. Ауада агәҭа игылоуп ӄәардәык, абҕа ақыдҵарҭа аманы. Имаӄҿаҳәара аӄынӡа деилыхны уи аӄәардә дадҿаҳәалоуп А р с а н а.

Ишьҭахь дгылоуп алемс руаҩ. Дааиуеит СС а л е и т е н а н т.

А л е и т е н а н т. Уажәыгь ухаҿы ухшыҩ мааиӡаци уара аҳәа?!

Арсана ҿиҭуам.

Ирҵәи иҵегьы инапқәа.

Алемс Арсана инапқәа ырҵәиуеит.

Загьакоуп иусырҳәоит, загьакоуп ухаҿы ухшыҩ аазгоит.

Арсана ҿиҭуам.

Сара суазҵаауеит, шаҟаҩы ыҟада шәырхәҭаҿы? Шаҟа танк шәымоузеи? Иарбан сааҭу ақәылара шәгәы ианҭоу?

А р с а н а. Баша аҵьабаа убоит. Сара сҟынтә акымзаракы уаҳараны уҟаӡам. Ԥу, уара ала!

А л е и т е н а н т *(диҿасуа.)* Инапқәа ырҵәила Кавказтәи ақәыцьма. Зегьакоуп ухаҿы ухшыҩ аазгоит уаха.

А р с а н а. Сара сыԥсы узҭыхраны иҟаӡам. Сышьҭахьҟа миллионҩыла игылоуп сара сашьцәа, афашизм аҵыхәтәа ԥызҵәараны иҟоу.

А л е и т е н а н т. Уи ҟалашьа амаӡам. Зегьакоуп адунеи зегьы ҳара иаҳтәызаауеит.

А р с а н а. Адунеи акра шәшашьҭаз, шәыԥсадгьылгьы шәырӡит, шәара ауаа ржьыфацәа. Аха икьаҿуп уажәшьҭа шәаамҭа. Берлин каҳауеит иаарласны.

А л е и т е н а н т. Уанӡа уара уԥсуеит.

А р с а н а. Сара с-аруаҩуп.

А л е и т е н а н т. Ирҵәила инапқәа.

Арсана иаҳа-иаҳа имч каԥсоит, аха ҿиҭуам.

Сара суазҵаауеит, иабагылоу шәырхәҭа? Иарбан сааҭу шәжәылараны шәаныҟоу? Шаҟа танк шәымоузеи? Аҭак ҟоуҵом акәу, уара аҳәа? Арахь дыҩнажәгал уи аԥхәызба.

Илыгәҭасны дааҩнарыжьуеит М а д и н а.

Нас, ишԥаббо абри бҩыза иҭагылазаашьа?

М а д и н а. Ԥу, алақәа шәара! *(Диҿасуеит.)*

А л е и т е н а н т *(лыхәцәа ԥкааны атӡамц дын-кыдирҕәҕәалоит)*. Сара сбазҵаауеит...

М а д и н а. Баша усазҵаауеит, сара сҟынтәи акы уаҳараны уҟаӡам.

А л е и т е н а н т. Бҩыза дҭәо далагар, усҟацәа ибҳәап. Ижәҩа аихаршы адкыл.

Алемс руаҩ аихаршы Арсана ижәҩа иадикылоит.

Нас, сара сбазҵаауеит?..

М а д и н а. Арсана, срыцҳау...

А р с а н а. Мадина, бара акымзарак быздырӡом...

А л е и т е н а н т. Ижәҩашәаҟьа аиаҵәа анҵа уи аҳәа.

М а д и н а. Арсана, уршьуеит арҭ алақәа.

А р с а н а. Мадина, беиламган, бара акымзарак быздырӡом.

М а д и н а. Уара?

А р с а н а. Сара аԥсадгьыл аҿаԥхьа исуалу насыгӡоит.

А л е и т е н а н т. Нас, ҿыбҭуам акәу? Ишәысҭоит аԥсҭазаара х-минуҭқ. Биацәажәа абри арԥыс. Сызиазҵаауа аҭак ҟаиҵар, аԥсҭазаара исҭоит. Мап анакәха...

Алемс руаҩи иареи дәылҵны ицоит.

М а д и н а *(иаԥхьа днышьамхнышланы)*. Арсана, исоуҳәои?

А р с а н а. Бҽырҕәҕәа, Мадина. Хьаҵра ҟамлароуп...

М а д и н а. Ааи, аха акаамеҭ ҳалаԥшыр.

А р с а н а. Икаамеҭуп иара аибашьра ахаҭагьы. Аха ҳара иаҳуалуп хаҵала аԥсра.

М а д и н а. Сара суцымзар, арҭ урызкуамызт. Снапала уҭасырхеит.

А р с а н а. Арҭ еицәоу ҟарҵаргьы ҟалоит, аха иарбанзаалакь бгәы еиҭамԥан, Мадина. Ҳаԥсҭазаареи ҳабзиабареи аԥхьа игылазароуп Ҳаԥсадгьыл азҵаара. Арҭ алақәа ҳара хҟынтә акы рмаҳароуп. Ибаҳама, Мадина. Ҳара иҳахҟьаны зықьҩыла ауаа ҭахоит.

А л е и т е н а н т *(дааиуеит)*. Ихшыҩ иахаҿы иаабгама, аԥҳәызба, абри арԥыс ԥагьа аԥсра иаҳәо?

М а д и н а. Уара ҳара хҟынтә иарбанзаалакь акы уаҳараны уҟам.

А л е и т е н а н т. Нас, уаргьы убас угәы иаанагоума?

А р с а н а. Уара угәы ишԥаанагоз нас?

А л е и т е н а н т. Ибзиоуп нас. Уажәыцәҟьа бара бҿала зегьы бҳәартә иҟасҵап. *(Арсана дыԥиртлоит.)* Абни ауадахь днаганы, дԥахны абылтә иқәышәҭәа.

Арсана шьапыла алеитенант дисуеит. Алемс руаҩ иикыз алаба кьаҿла Арсана ихы данас, дкаҳауеит. Нас дырҳәазаны егьи ауадахь дыҩнаргалоит. Мадина дыҳәҳәаны дрыжәлоит, аха лнапқәа ырҵәины астол дықәыргәоит.

М а д и н а. Арсана, сымыш, иҟастҵарызеи?

А р с а н а и б ж ь ы. Аҳаҳаи ахьымӡӷ сыбмырган, Мадина!!.

А л е и т е н а н т. Нас, аԥҳәызба, абензин иқәыртәаарыма?

Мадина ҿылҭуам.

Бара сбазҵаауеит... Была ишабо бӷьыза дыблыр аҵкьыс... Абензин шәырмазеи... Ибдыруазааит сара уи азыҳәан зынӡаскгьы сгәы шеиламсуа. Ари аӷьыза уажәы исымбеит.

М а д и н а. Адунеи зегьы иадыруеит шәара шәшуаӷьжьыфацәоу. Убри азоуп шәагьзаҵахо.

А л е и т е н а н т. Уажәы баргьы аԥсра аԥхьа бгылоуп баҵаханы.

М а д и н а. Мап, сгылоуп аԥсра аҿаԥхьа сиааины. Избанзар, сышьҭахьҟа иааиуеит миллионӷьыла аиааира рыманы.

А р с а н а и б ж ь ы. Убас, Мадина, уба... Ҳара ҳаԥсадгьыл аҿаԥхьа иаҳуалу наҳагӡоит.

А л е и т е н а н т. Абылтә иқәышәҭәа! *(Мадина лыхцәы данкны мчыла ашәахь дирԥшуеит.)* Быԥшла, быԥшла иббап уи дшыбылуа.

М а д и н а. Арсана, срыцҳауп.

А р с а н а и б ж ь ы. Бгәы еиҭамԥан, Мадина!!

А л е и т е н а н т. Сыԥхьаӡоит хынтә.

А р с а н а и б ж ь ы. Ҳаԥсадгьыл базхәыц. Бхәыҷы бизхәыц...

А л е и т е н а н т. Акы.

М а д и н а. Мап.

А л е и т е н а н т. Ӷьба.

М а д и н а О, анцәа. Мап, мап!..

А р с а н а и б ж ь ы. Убас, Мадина, афрыԥҳәызба!!

А л е и т е н а н т. Хԥа.

А р с а н а и б ж ь ы. Ҳаԥсадгьылаз, ҳабзиабараз!!

М а д и н а. Мап, мап!!.

Егьи ауада аҟынтәи алашара ргәыдыԥхалоит, Мадина лшьапқәа дрызнымкылакәа дкаҳауеит. Игоит ахысбжьқәа ааигәаны. Ашә ааимҟьоит, иааӷьнаххуеит Ар ҟаԥшь.

А л а ш а р а   ы ц ә о и т.

Ажәбатәи асахьа

Ицеит акыр шықәса аҩбатәи Аҵынчҵьтәылатәи еибашьра иалгеижьҭеи. Аҟәа Аибашьҩы ибаҟа аҿаԥхьа, Мадина акырӡа зҽызызыԥсаххьоу, абаҟа аԥхьа ашәҭқәа нышьҭаҵаны, лхы ларҟәны дгылоуп. Игоит аруаа рныҟәашәа иазку амузыка абжьы. Иахьа аиааира иамшуп. Дцоит Мадина. Иааиуеит Валеитинеи Асиеи.

Асиа. Бара бцараны бахьыҟоу ақыҭа аҟынтәиуп сара. Иаҭахым уахь ацара, уи ихьӡала.

Валентина. Избан?

Асиа. Аибашьра аилгара шықәсык шагыз иаб дыԥсит.

Валентина. Иан дабаҟоу?

Асиа. Дыԥсгәышьеит, Анцәа иакәым сумырҳәан, аха дшыԥсыз еиҳа еиҕьуп. Рыҷкәын дышҭахаз зҳәоз ашәҟәы цәырлмгаӡеит Мадина. Иара убри еиԥш аӡәырҩы рышәҟәқәа ҳҵәахит ҳара. Иаҳҵәахуан, избанзар, урҭ зыхшаз рыԥсы шҭаз иҳамшьырц азыҳәан. Аибашьра анеилга ашьҭахь Масквантәи адырра ҟалеит афырхаҵа ҳәа ахьӡ шихырҵаз ала. Иан агәаҟ уахи-ҽни агәашәахь иԥшуаз, иҟалаз ларымҳәар ҟалозма. Уи нахыс деилагеит лара. Кан ибаҟа аусҳәарҭа аҿаԥхьа иҟарҵаз дадтәалан уахи-ҽни. Зны амыткәма лҳәон, зны дыччон лыбжьы неиҵыхны, лылаҕырӡ лҿашы. Ашьҭахь, ӡынра цәгьак азы абаҟа аԥхьа дыԥсны дшышьҭаз рбеит. Абас ала ашә акит уи иаб иҩны.

Валентина. Зегьакоуп сцоит сара уахь. Ашәҭқәа ықәысҵароуп уи ибаҟаҿы.

Асиа. Бара ишыбҭаху. Быҟаз сара сыҩны. Уа шьха қыҭоуп, аха уа бзиарҭануп. Уажәы аакьыскьа Кан ихьӡ ҳашколгьы иахырҵеит.

Валентина. Хымԥада, сцоит сара убрахь. Аҵаҩцәа ирасҳәоит дзакәыҵәҟьаз Кан. Хаҵала дышҭахаз, сыла ишабоз. Иихәаз иажәақәа.

Асиа. Иихәазеи ажәас?

Валентина. «Нагӡара ақәзааит аԥсҭазаара!..» ҳәа дыҳәҳәеит усҟан уа... Уи аԥсҭазаара бзиа ибон. Ихымацара азы

акəмызт, ауаатəыҩса зегьы рзы. Аҵаҩцəа ирасҳəоит Кан сара сыԥсы шеиқəирхаз. Ауаатəыҩса афашизм аҟынтəи ишеиқəирхаз. Иара дара ахəыҷқəаагьы абас аразҟы бзиа рыман изыҟоугьы, Кан иҩызцəа миллионла рхы иахьамеигӡаз азоуп. Сбыццоит, Асиа, уаҵəы хымԥада.

Асиа. Бара дыббозма уи данҭахоз?

Валентина. Дызбон. Агранат рыгəҭа ианԥижəа ашьҭахь, алемсқəа иаанхаз хьаҵит. Саргьы ахырԥсаҟьаг анҭасырцəы ашьҭахь, снеит сҳəазаны уахь, аха аӡəгьы дудырратə иҟамызт. Зегьы цҟьа-шəҟьа еилажьын. Уи аахыс абри аҟара шықəса шцахьоугьы, уи ахҭыс сара сзы иаҳа-иаҳа иҿыцхоит. Кан абра сыбла дыхгылоуп. Срыҵашьыцуеит абарҭ аҿар. Урҭ лакəҵас ауп ишрыхəаԥӷшуа ҳара иаҳхаагаз аибашьра шықəсқəа. Аибашьра ахəра иҳаннаҵаз ҳаԥсаанӡа иаҳныҵрангьы ҳаҟаӡам. Дара уи аҩыза анцəа ирҟəырхуп.

Асиа. Сара хаҭала аибашьра сыҟамызт, аха лаӷырӡыла исхызгеит убырҭ ашықəсқəа зегьы. Сҩызцəа, суа, сҭынха шаҟаҩы мгьежьызеи. Иахьа аиааира иамшуп. Уахьынаԥшааԥшлак рхы-рҿқəа рхаччоит, нас ус акəхап аԥсҭазаара шыҟоугьы. Баала, аҳалаҳь цқьа ибсырбап. Саҳəшьагьы абра дрымоуп, убрахьгьы ҳанкыдгылап.

Валентина. Бара ишыбҭаху. Амала, ахəылԥазы Мадина лҟны ҳаҟазароуп. Афронт аҟынтəи аҩызцəа ҳаиԥылоит.

Асиа. Уа саргьы исаҳəоуп, ҳнеип ианаамҭоу.

Валентини Асиеи цоит. Дааиуеит Мадина, Нуца длыцны.

Мадина. Сыҷкəын дхаҵахеит, амала, иԥҳəысаагара иахыԥеит акəымзар. Анемец бызшəа аинститут далган аинтурист аҿы аус иуеит. Абар мчыбжьык ҵуеит сасцəақəак иманы Баҭымҟа дыҟоуижьҭеи. Иахьа даараны дыҟоуп. Сыԥшуп аӷба анбаадгылои ҳəа. Уаха сыҩны инеиуа сҩызцəа дырбар сҭахыми. Бара ибыԥсҭазаашьоузеи? Акрааҵуеит бышəҟəы смоуижьҭеи.

Нуца. Аибашьра ашьҭахь акыршықəса Германиа даҟан. Нас — Куба. Уажəы схаҵа аррамаҵура шьҭеиҵеит. Нхара Аҟəака ҳаиасырц хҭахуп.

М а д и н а. Уажәы дабаӄоу иара?

Н у ц а. Асасааирҭаҿы дыӄоуп.

М а д и н а. Асасааирҭа шԥамышәхи сара ара сшынхоз.

Н у ц а. Ҳашьцылахьеит, асасааирҭала аԥсҭазаара. Даҿаџьара ҳхы мыцхәаҳшьоит.

М а д и н а. Уеизгьы-уеизгьы уаха сара сахь дбыман бнеиуеит. Иааҳгәалаҳаршәап аибашьра шыӄәсқәа.

Н у ц а. Ҳнеиуеит, хымԥада. Уажәы саҭабымҵан сыццакуеит. *(Дцоит.)*

М а д и н а *(лхала)*. Иагьа ус акәзаргьы уи уиаӄара дырзымражәит илхылгаз агәаӄрақәа.

Иааиуеит С а с р ы ӄ ә е и М е р и и.

С а с р ы ӄ ә а. Мшыбзиа, сан! Ибыдысныҳәалоит Аиааира амш!

М а д и н а. Уаргьы иудысныҳәалоит, сыҷкәын, нан! Шәарҭ аҿар шәоуп иахьатәи амш еиҳагьы изныҳәоу.

С а с р ы ӄ ә а. Шәеибадыр, сан, ари немец ҭыԥҳауп.

М а д и н а. Мадина сыхьӡуп, нан.

М е р и. Издыруеит, Сасрыӄәа исеиҳәахьеит. Мери сыхьӡуп.

М а д и н а. Хазынак лоуп аиашазы.

С а с р ы ӄ ә а. Саргьы убас сгәы иаанагоит.

М а д и н а. Уаха хымԥада аҩныка днаԥхьа.

М е р и. Иҭабуп, аха схала сыӄаӡам сабгьы дсыцуп.

М а д и н а. Лабгьы ларгьы уман унеи аҩныӄа, сыҷкәын.

М е р и. Ҳнеиуеит ҳмыцхәцәамхозар.

М а д и н а. Аԥсуаа ҳҿы асас ианакәызаалакгьы дмыцхәӡам.

М е р и. Убригь саҳахьеит шәыҷкәын иӄынтә. Шәмилаҭ рҭоурыхгьы акырӡа еилыскааит абарҭ амшқәа рыла.

С а с р ы ӄ ә а. Сан, ҳара ҳаццакуеит. Снеиуеит ианаамҭоу асасцәа сыман. Сан, бара быхиоума?

М а д и н а. Сара иаснагьгьы сыхиоуп, нан.

М е р и. Хьаас иӄашәымҵан, ҳнеиуеит уеизгьы-уеиз.ьы. Саб шаӄа дуаҩы бзиоу жәбап.

М а д и н а. Бара беиԥш ассир дзыхшаз дыбзиамхар ҟалома.

М е р и. Абзиараз!

М а д и н а. Сышәзыԥшуп! *(Ицоит.)*

А л а ш а р а ы ц ә о и т.

А ж ә а б а т ә и а с а х ь а

М а д и н а лыҩны. Амшын ахыҟәан. Ашҭа хәыҷы ԥшӡаны ихкааուп. Аҩны аҩнытҟа игоит амузыка абжьы. М а д и н а агәашә аҿы дгылоуп, ателеграмма даԥхьауа.

М а д и н а. «Ибыдысныҳәалоит иахьатәи Аиааира амш, сҩыза ҕьеҩ Мадина. Ҳара ҳшьа икаҭәаз ауаатәыҩса ирнаҭааит аԥсҭазаара ду. Ихәарҽхахьоу ҳабаҩқәа ҳрегӡауам Ҳаԥсадгьыл еиҭа иаҭаххозар. Саҭабымҵан сахьзымнеиуа. Уажәазы сшьапы сыҟәгылам, аха агәра ганы сыҟоуп быҷкәын ичара сшахатәо ала. Хаштра рыҟәымзааит зыԥсадгьыл зхы аҟәызҵаз ҳҩызцәа ҕьеҩқәа. Еснагь гәык-ԥсык ала ибзыҟоу аинрал-маиор ԥхьатәа Иван Кудимов». *(Ателеграмма лгәы инадԥаны.)* Иван Фиодор-иԥа, шаҟа исҭахыз иахьа абра уҟазар. Уи уажәшьҭа аиарҭа дзамымҵуазар акәхап. Имаҷхо иалагеит афронт еиҩызцәа.

Иааиуеит В а л е н т и н е и А л и е и.

В а л е н т и н а. Ҳахьагхаз ҳаҭабымҵан. Асиа лаҳәшьа ҳаулмыжьит. Ари ателеграмма аазышьҭда?

М а д и н а. Москвантәи Кәдимов иааишьҭит.

В а л е н т и н а. Ех, дзакәытә уаҩузеи убригь. Сышԥаҟоу зиҳәа?

М а д и н а. Сара даасыԥхьеит иахьатәи амш иҽалаирхәырц азыҳәан, аха иара аиарҭа дамазаап.

В а л е н т и н а . Иԥсы ахьҭоугьы анцәа иџьшьоуп. Шаҟантә аԥсра дахыԥахьаз. Шаҟантәгьы ихәра ҿасҳәаахьааз. Берлин ҳаицрыҵит.

М а д и н а. Шəнеи аҩныҟа, амузыка ашəырхҳəа, шəычча шəыхəмар. Сыцҟəын иаара иахыҧеит. Ма аҭелгьы дамыситеи.

Амашьына шаангылаз абжьы гоит.

С а с р ы ҟ ə а *(дааиуеит).* Сан, саҭабымҵан, сусқəа сызрылмгеит.

М а д и н а. Асасцəа ааумгаӡеи, нан?

С а с р ы ҟ ə а. Ишҧаасымгеи, абар иахьаауа. Шəааи арахь. Бзиала шəаабеит!

Агəашə ииаҭалоит М е р и и уи лаби, иаабахьоу алемс леитенант зықəрахьы инеиихьоу, уажəы М а к с зыхьӡу.

М е р и. Еиҭах мшыбзиақəа!

М а к с. Шьапымшла ҳааиааит!

М а д и н а. Бзиала шəааа... *(Лҿы ахьыҩеихылхыз уа дааннхоит. Лыхлахаҵ аагьежьын, аҟəардə дныҟəтəоит, аха иаразнак дҩагылоит.)* Саҭашəымҵан, сааҧсара сыхьӡазаап, сыхлахаҵ аагьежьит. Шəлеи аҩныҟа!

Рызынтəыкгьы аҩныҟа илеиуеит, Мадина лыда.

Анцəа срыцҳашьа, ари закəызеи! Мап, иара иоуп, иара. Сыҧсҭазаара зфаз. Имҕьаӡо ашəахысҭа снызҵаз. Ишҧаҟасҵари? Иалымгаӡазаап макьана сара сзы аибашьра! Уи ҿыц еиҭалагеит саштаҿы. Схы еилагоит. Сыҧсы еилахəоит... Слымҳа иҭаҩуеит усҟантəи Арсана иҵəаабжь: «Ҳаҧсадгьылаз, ҳабзиабараз!» Аха сара уажəы ишҧаҟасҵо?

А с и а *(дааиуеит)*. Мадина, ашəыр знаҳҵо авазақəеи аҳəызбақəеи ҳамбеит.

М а д и н а. Рызегьы ҵака асервант иҭоуп. Астол шəырхиама?

А с и а. Ааи, имазеиуп. *(Дцоит.)*

Иааиуеит Сасрыҟəеи Мерии.

С а с р ы ҟ ə а. Сан, уажəы бхы шҧаббо?

М а д и н а. Хар сымам, нан, хьаас сҟоумҵан.

М е р и. Изакәытә ҭыԥ ԥшӡароузеи шәахьынхо. Шәнапы неиҵышәхыр, амшын инӡаашәкуеит.

М а д и н а. Сара исгәаԥханы иалысхит абри аҭыԥ. Бзиа избоит амшын. Зны иҭынчуп, даҽазных еилашуеит... Убри аҽеиҭакрала сыԥсы ҭоуп саргьы.

М е р и. Саргьы бзиа избоит амшын. Шәара шәҿы зегьы ссируп. Абра сынхаӡаргьы мап ацәыскуа сыҟаӡам.

М а д и н а. Бара бмаалықьуп, Мери. Адунеи зегьы ҟьаҟьароушәа ббоит. Аԥсҭазаара беилаҳәауеит. Шаҟа сбыҵашьыцуа бдыруандаз. Саргьы зны бара беиԥш сқәыԥшын. Сара Мери дысгәаԥхоит, сыҷкәын.

С а с р ы ҟ ә а. Саргьы дысгәаԥхоит, сан. Аха уи дызтәу дыргоит. Ара аангылара азин лымам.

М а д и н а. Анцәа иҟаиҵааит убри еиԥш аамҭа, абзиабара аҳәаа иазаанымкыло.

М е р и. Ишәҳәаз саргьы сақәшаҳаҭуп.

М а д и н а. Шәнеи аҩныҟа, иаарласны астол ҳахатәоит. Сасрыҟәа, аҩы ҭга.

Мерии Сасрыҟәаеи цоит.

М а д и н а *(лхала)*. Бара ибхарагәышьоузеи, Мери. Бара бмаалықьуп. Иалыбдыраауазеи баб инапы ашьа шамҟәыҵыкәкәо.

А с и а *(дааиуеит)*. Астол хиоуп, Мадина.

М а д и н а. Асиа, асервант аханы иқәгыло Арсана ипатреҭ абрахь исзаага ирласны.

А с и а. Уажәыҵәҟьа! *(Дцоит.)*

М а д и н а. Сара исхароуп уара уҭахара, Арсана.

А с и а *(дааиуеит апатрет лыманы)*. Уаҳа аӡәыр бизыԥшума?

М а д и н а *(апатреҭ аалымхуа)*. Ааи, абыржәы иаарласны аӡәы дааираны дыҟоуп. Аламыси агәыӷьреи ҳәа акыр изаанханы дыҟазар.

Асиа дцоит.

Уара еснагь убжьы саҳауеит, Арсана. Убри схы шьтнахуеит, алаӷырӡ зҭабахьоу сыблақәа знызынла иарҷчоит. Аха убжьы мацара ауп исаҳауа, ухаҭа...

Аҩны даадәылҵуеит М а к с. Мадина дхаҳәыршәыраха дгылоуп. Урҭ рҩыцьагы ҿымт еиҿапшуеит.

(Мадина лгәы иадкылан илкыз апатреҭ Макс ишҟа иналырххоит.) Дугәалашәоума абри ауаҩ, уара?

М а к с. Мап, дысгәалашәом.

М а д и н а. Сара?

М а к с. Бысгәалашәоит. Иаҭахым аамҭа агара, иҳәа иаахтны иҟалаз?

М а д и н а. Ҩынҩажәи хԥа рзы уажәрааны бзиала уаабеит ҳәа искыз унапқәа рыла, абри ауаҩ абензин иқәҭәаны дублит.

М а к с. Усҟан алемс руаҩ ихараз маҷын. Иҳадырҵоз наҳагӡон. Иҟаҳҵозгьы аҭакԥхықәра ҳадмызт. Насгьы исгәалашәом ауаҩы дсыблит ҳәа.

М а д и н а. Сара иугәаласыршәап. Ицәаакыз ҩнык аҵаҟа абри ауаҩи сареи ҳаргәаҟра шәаҿын. Уара ускан СС алеитенант ичын ужәҩа иқәын. Абарҭ снаԥхыцқәа уара урыҭәа ауп иалзыжәжәазгьы. Еихаршыла ибӷа аиаҵәақәа рынҵара шәаҿын. Аха иара иҟынтә ишәҭахыз аншәмаҳа, арахәеиԥш дшьаҳаны дылкажьны... *(Ацәажәара даҟәыԥны Макс иблақәа дырхыԥшылоит.)*

Радиола игоит Арсана данырбылуазтәи абжьқәа.

А р с а н а и б ж ь ы. Убас, Мадина, убас... Ҳара ҳаԥсадгьыл аҿаԥхьа иаҳуалу наҳагӡоит!!

А л е и т е н а н т и б ж ь ы. Абензин иқәышәҭәа. Быԥшла, иббап уи дшыбылуа.

М а д и н а л ы б ж ь ы. Арсана, срыцҳауп.

А р с а н а и б ж ь ы. Бгәы еиҭамԥан, Мадина.

А л е и т е н а н т и б ж ь ы. Сыԥхьаӡоит хынтә.

А р с а н а и б ж ь ы. Ҳаԥсадгьыл базхәыц, бхәыцы бизхәыц...

А л е и т е н а н т и б ж ь ы. Акы.

М а д и н а. Мап.

А л е и т е н а н т и б ж ь ы. Ꙩба.

М а д и н а л б ж ь ы. О, Анцәа! Мап, мап!!!

Абжьқәа нҵәоит.

А р с а н а и б ж ь ы. Убас, Мадина, афырԥхәызба бара...

А л е и т е н а н т и б ж ь ы. Хԥа.

А р с а н а и б ж ь ы. Ҳаԥсадгьылаз, ҳабзиабараз!..

М а д и н а. Мап, мап, мап!..

М а к с. Ааи, ари кааметҭуп, хырқьиашьа змам акоуп. Сгылоуп бҿаԥхьа ахара сыдны, ишыбҭаху бсызныҟәа.

М а д и н а. Угәы ишԥаанаго, сысас, аанкылашьас илымоузеи ан, аибашьра ашәытақәа макьанагьы адунеи аҿы иҳәазозар! Аха сара суаажәлар рҵас сзеилагом. Урҭ, рысас драҕазаргьы рыꙩны дыршьӡом. Зхы пату ақәызҵо асас, иҟаиҵаша иара идыруазароуп.

М а к с. Убысҟан агәра ҳдыргон, ҳара ҳраса зегьы иреиҕьушәа. Адунеи иаарласны ҳнапаҽы иаагарашәа Ашьҭахь ауп ианеилаҳкаа иҟаҳҵоз шыкааметҭыз. Адунеи ауаатәыꙩса зегьы рҿаԥхьа ахара шҳаду. Даҽа шәышықәса хырқьиашьа шҳамам.

М а д и н а. Иагьа ус акәзаргьы...

М а к с. Снапқәа шыҟьашьыз саанхеит. Сыԥҳазацә дшыхәыҷӡаз сара дсааӡеит. Цәгьа бзиа сылбоит, дагьахыԥсаауеит сара абас акы салаҟоуп ҳәа лаҳар. Аха ацәгьаурақәа зегьы ирымоуп аҵыхәтәа. Мап анакәха, адунеи зыцқьахараны иҟам дунеихаангьы. Сбыҳәоит, Мери илабымҳәан акгьы. Иара быцкәынгьы изымдыруазароуп. Ирзымдыруазароуп ҳаԥхьаҟатәи аҵеира, рабацәа ирымпыҵҟьаз акааметҭ.

М а д и н а. Иазхоит! Улеи аꙩныҟа.

М а к с. Мап, бара бчеиџьыка ахьысра азин сымам сара! *(Дцоит.)*

М а д и н а. Макьанагь адгьылаҿ иҳәазоит аибашьра ашәытақәа, ауаатәыꙩса рыхәрақәа ртытуа. Аха урҭ ақәӡаара иаҿуп

есымшааира. Сара сгылоуп амшын ду ахықәан. Саԥхьаӄа снаԥшны избоит ҭца змаӡам аԥстазаара ду. Сышьҭахьӄа рыбжьы саҳауеит сыҷкәыни сыуаажәлари. Дунеихаан хашҭра шәықәымзааит зыԥсадгьыл зхы ақәызҭцаз!

А ԥ а р д а

АХӘА

Асыԥса 5

Ашьаҿақәа 78

Ачныш амҵәыжәҩақәа еиҵнахуеит 116

Ихәу асаркьал 153

Аҵьынҵь 202

Ажьаҳәа ашьҭыбжь 245

Адрама акомедиа шалҵыз 266

Агәыхь 272

Адгьыл агәеисыбжь 275

Изылгам аспектакль 308

Знгьы аԥсра аиааира агоит 327

Адиректор иԥҳа 337

Аибашьра ашәытақәа 353

РУШЬНИ КӘЫКӘИА-ИПҴА ЏЬОПУА

ИҨЫМҬАҚӘА Х-ТОМКНЫ

Аҩбатәи атом

Апиесақәа

РУШНИ КУКУЕВИЧ ДЖОПУА

СОЧИНЕНИЯ В ТРЕХ ТОМАХ

Том второй

Пьесы

На абхазском языке

Аредактор З. Быҭәба
Асахьаҭыхҩы Б. Џьопуа
Акорректорцәа: Ф. Быҭәба, Н. Шьамаҭаа,
Г. Арӷәыҵь, Е. Адлеиба
Компиутерла еиқәлыршәеит Д. Гергиа

Аформат 84х108 $^{1}/_{32}$. Атираж 300.
Иҟацә. акь. бӷь. 12,25. Иныҟә. акь. бӷь 20,6.
Аҿацапҟа №

Отпечатано в ООО «Флер-1»
350058, г. Краснодар, ул. Уральская, 98/2